

RAPORT O STANIE GMINY 2023

Szanowni Państwo,

Raport o stanie gminy, który przekazuję w Państwa ręce, jest swego rodzaju obrazem naszego miasta uchwyconym na dzień 31 grudnia 2023 r. Jest to, podkreślam przy okazji każdej kolejnej edycji tego dokumentu, obraz namalowany językiem statystyk, tabel i wykresów, które tak naprawdę nie są w stanie oddać, czym jest Wrocław – a jest on żywym organizmem, miastem o bogatej duszy i niezwykłym klimacie. Jednak to właśnie statystyki najlepiej pokazują nasze miasto jako mechanizm, którego działanie przekłada się na warunki życia każdego mieszkańca i mieszkanki.

Raport za rok 2023 jest o tyle szczególny, że stanowi on także podsumowanie całej, najdłuższej po 1990 roku, bo 5,5 letniej, VIII kadencji wrocławskiego samorządu. W minionym roku ukończone zostały – trwające przez kilka lat – kluczowe dla miasta inwestycje, które zmieniły codzienne funkcjonowanie wielu z nas. Mam tu na myśli przede wszystkim inwestycje drogowe i komunikacyjne – trasę tramwajową na Popowice, trasę autobusowo-tramwajową (TAT) na Nowy Dwór czy aleję Wielkiej Wyspy. To spektakularne przedsięwzięcia, które każdego dnia ułatwiają życie tysiącom wrocławianek i wrocławian, ale mnóstwo było i takich, które poprawiły życie lokalnych wspólnot, co nie znaczy, że były one mniej ważne. Mówię tu o gruntownych remontach kamienic, rewitalizacjach podwojek, rozbudowie szkół i przedszkoli czy zazielenianiu skwerów. W minionym roku rozpoczęliśmy także wiele projektów, których owocami będziemy się cieszyć w najbliższych latach.

Tym, co ubiegły rok wyróżniało, niestety negatywnie, była wyjątkowo niekorzystna sytuacja finansowa naszego miasta, które – podobnie jak pozostałe największe miasta w Polsce – pozbawione zostało znacznej części dochodów poprzez zmiany w systemie podatkowym i niesprawiedliwy podział dotacji rządowych. Wobec wciąż zwiększającej się liczby ludności i idącego za tym obciążenia miejskiego mechanizmu, przy szalejącej inflacji i braku środków z KPO inwestowanie w miasto było bardzo trudne. Z perspektywy czasu myślę, że możemy być z siebie dumni – w tak niesprzyjających warunkach udało nam się w zeszłym roku zrobić dla naszego miasta naprawdę dużo. Ale o tym przeczytają już Państwo w analitycznej części niniejszego *Raportu*.

Chciałbym jeszcze podzielić się z Państwem dobrą wiadomością – wrocławian i wrocławianek jest już niemal 900 tysięcy! Nasze miasto rośnie i rozwija się mimo niekorzystnej sytuacji demograficznej w Polsce i w Europie. Dziś jesteśmy trzecim najludniejszym miastem naszego kraju. To szansa, ale także wyzwanie i odpowiedzialność za dalszy zrównoważony rozwój i poprawę komfortu życia we Wrocławiu. To nasze zadanie na kolejne lata.

Pragnę także podziękować wszystkim osobom, które nad *Raportem* pracowały, tak analitycznie i redakcyjnie, jak i współtworząc Wrocław opisany w dokumencie.

Przed Państwem 300 stron wiedzy o Wrocławiu w 2023 roku – zapraszam do lektury!

Prezydent Wrocławia

WPROWADZENIE	11
FINANSE GMINY	21
ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE	35
GOSPODARKA, INWESTYCJE, RYNEK PRACY	43
PLANOWANIE PRZESTRZENNE, ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO	57
REWITALIZACJA I OCHRONA ZABYTKÓW	75
EDUKACJA	81
KULTURA	99
POMOC SPOŁECZNA	115
OCHRONA ZDROWIA	131
PARTYCYPACJA SPOŁECZNA I SPOŁECZNOŚCI LOKALNE	143
SPORT	159
TURYSTYKA I PROMOCJA	167
ŚRODOWISKO	177
MOBILNOŚĆ	195
INFRASTRUKTURA	219
MIENIE KOMUNALNE	233
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	253
WSPÓŁPRACA	267
WYKAZ STRATEGII, POLITYK I PROGRAMÓW MIEJSKICH	279

WPROWADZENIE	11
FINANSE GMINY	21
BUDŻET MIASTA	22
DOCHODY I WYDATKI MIASTA	23
DOCHODY WŁASNE MIASTA	27
SUBWENCJE OGÓLNE, DOTACJE, WSPÓŁFINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH	29
WPŁYWY ZE ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH W WYNIKU REALIZACJI ZADAŃ	32
ZADŁUŻENIE MIASTA I KOSZTY OBSŁUGI	32
ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE	35
MIEJSKIE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE	37
SPÓŁKI Z UDZIAŁEM GMINY WROCŁAW	37
RADY SPOŁECZNE PRZY PREZYDENCIE	38
PEŁNOMOCNICY I DORADCY PREZYDENTA	38
PLAN RÓWNOŚCI	39
UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW W ZARZĄDZANIU MIASTEM	39
TRANSFORMACJA CYFROWA I E-USŁUGI	40
OCHRONA KONSUMENTÓW	42
GOSPODARKA, INWESTYCJE, RYNEK PRACY	43
PRODUKT KRAJOWY BRUTTO	45
STRUKTURA BRANŻOWA	45
STARTUPY I PARKI TECHNOLOGICZNE	47
RYNEK PRACY	48
RYNEK POWIERZCHNI BIUROWYCH I HANDLOWYCH	50
INWESTYCJE SAMORZĄDU WROCŁAWIA	53
WSPARCIE DLA PRZEDSIĘBIORCÓW	54
HANDEL OKRĘŻNY	56
PLANOWANIE PRZESTRZENNE, ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO	57
MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	58
MIESZKALNICTWO	60
STANDARD ZAMIESZKIWANIA	64
BUDOWNICTWO NIEMIESZKALNE	65
CENY LOKALI MIESZKALNYCH	67
CENY NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH	70
ARCHITEKTURA	71
NAGRODY I NOMINACJE	72
KONKURS PIĘKNY WROCŁAW	72
PROGRAM CITIES IN PLACEMAKING	73
REWITALIZACJA I OCHRONA ZABYTKÓW	75
DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE I REMONTY OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH	76
ZABYTKOWE POJAZDY KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ	78
PROJEKTY UNIJNE	78
PARK KULTUROWY STARE MIASTO	79
EDUKACJA	81
EDUKACJA PRZEDSZKOLNA	84
EDUKACJA SZKOLNA	87
EDUKACJA SPORTOWA	92

DORADZTWO ZAWODOWE	92
ORGANIZOWANIE I FINANSOWANIE CZASU WOLNEGO	93
KADRA NAUCZYCIELSKA	93
WSPÓŁPRACA JEDNOSTEK OŚWIATOWYCH Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI	94
WSPÓŁPRACA MIASTA Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI	94
SZKOLNICTWO WYŻSZE	95
INSTYTUCJE NAUKOWE I OŚRODKI B&R	97
INICJATYWY W DZIEDZINIE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI	98
KULTURA	99
FINANSE	101
INSTYTUCJE KULTURY	101
DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI KULTURY	103
KLUBY I OŚRODKI KULTURY	105
MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. TADEUSZA RÓŻEWICZA	108
NAGRODY I ODZNACZENIA	109
STYPENDIA	111
WSPÓŁPRACA Z UCZELNIAMI I ARTYSTYCZNYMI SZKOŁAMI WYŻSZYMI	112
POMOC SPOŁECZNA	115
REALIZOWANE FORMY POMOCY SPOŁECZNEJ	118
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ I DZIENNE DOMY POMOCY	120
OŚRODEK WSPARCIA: DOM DLA MATEK Z MAŁOLETNIMI DZIEĆMI I KOBIET W CIĄŻY W MIEJSKIM OŚRODKU POMOCY SPOŁECZNEJ	121
INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA	121
RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA	122
WSPARCIE RODZIN, DZIECI I MŁODZIEŻY	123
POMOC SPOŁECZNA DLA CUDZOZIEMCÓW	124
ZASIŁKI I POMOC W NATURZE	124
PRACA SOCJALNA I PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE	126
PRZEMOC DOMOWA	126
USŁUGI OPIEKUŃCZE I SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE	127
ŚWIADCZENIA NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	127
PROGRAMY RESOCJALIZACJI OSÓB SKAZANYCH I ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM	129
OCHRONA ZDROWIA	131
PROMOCJA ZDROWIA I PROFILAKTYKA CHORÓB	134
PROGRAMY OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ I WSPARCIA RODZIN	134
PROGRAMY PROFILAKTYKI CHORÓB DZIECI I MŁODZIEŻY	135
CENTRA ROZWOJU I AKTYWNOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY	136
PROGRAMY PROMOCJI ZDROWIA I PROFILAKTYKI CHORÓB U DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW WROCŁAWIA	137
PROGRAMY PROFILAKTYKI CHORÓB OSÓB STARSZYCH	138
WROCŁAWSKA AKADEMIA PIERWSZEJ POMOCY	138
OPIEKA NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3	138
PROGRAMY WSPARCIA DLA UZALEŻNIONYCH OD ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH	139
PROGRAMY W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY	140
WSPARCIE DLA UCHODźCÓW Z UKRAINY	141
PROGRAMY WSPARCIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	141

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA I SPOŁECZNOŚCI LOKALNE	143
WROCŁAWSKIE OSIEDLA	144
KONSULTACJE I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA	145
CENTRA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ	146
FUNDUSZ OSIEDLOWY	149
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.....	149
DOTACJE CELOWE NA REALIZACJĘ ZADAŃ PUBLICZNYCH ZLECONYCH ORGANIZACJOM POZARZĄDOWYM	150
MIKROGRANTY	152
WOŁONTARIAT	152
NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA	153
DIALOG MIĘDZYKULTUROWY – WSPARCIE INTEGRACYJNE UCHODźCÓW	153
DZIAŁANIA SKIEROWANE DO ŚRODOWISKA SENIORÓW	154
POZOSTAŁE POLITYKI INTEGRACJI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ	156
EKONOMIA SPOŁECZNA	157
SPORT	159
INFRASTRUKTURA SPORTOWA	160
WROCŁAWSKI TOR WYŚCIGÓW KONNYCH	162
STADIONY WROCŁAWIA	162
PROGRAM STYPENDIÓW I NAGRÓD SPORTOWYCH	165
FINANSE	166
TURYSTYKA I PROMOCJA	167
BAZA NOCLEGOWA	168
BADANIA RUCHU TURYSTYCZNEGO	170
TURYSTYKA REKREACYJNA	170
TURYSTYKA BIZNESOWA	172
PROMOCJA MIASTA.....	173
PROGRAM NASZ WROCŁAW	175
WSPARCIE OBYWATELI UKRAINY	175
ŚRODOWISKO	177
JAKOŚĆ POWIETRZA W MIEŚCIE	179
ZIELEŃ W MIEŚCIE	186
DOCHODY I WYDATKI NA ZARZĄDZANIE ZIELENIĄ	189
WODA W MIEŚCIE	190
ENERGIA W MIEŚCIE	190
PROGRAMY I PROJEKTY UE	192
GOSPODARKA OBIEGU ZAMKNIĘTEGO	192
OPIEKA NAD ZWIERZĘTAMI	193
DZIKIE ZWIERZĘTA	193
MOBILNOŚĆ.....	195
POLITYKA ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI	197
MASTERPLAN DLA CENTRUM	197
STREFA CZYSTEGO TRANSPORTU	197
POPRAWA INFRASTRUKTURY DROGOWEJ I BEZPIECZEŃSTWA RUCHU	198
KOMUNIKACJA SAMOCHODOWA	198
WJAZD DO MIASTA POJAZDÓW CIĘŻAROWYCH	201
TRANSPORT DROGOWY OSÓB I RZECZY	202
KOMUNIKACJA PIESZA	202

KOMUNIKACJA ROWEROWA	202
KOMUNIKACJA PUBLICZNA	205
TRANSPORT KOLEJOWY	213
PORT LOTNICZY	215
TRANSPORT WODNY	216
WSPIERANIE ROZWOJU ELEKTROMOBILNOŚCI	217
OGÓLNODOSTĘPNE PUNKTY ŁADOWANIA POJAZDÓW ELEKTRYCZNYCH I STACJE TANKOWANIA GAZEM ZIEMNYM	218
INFRASTRUKTURA	219
SYSTEM ZAOPATRZENIA W WODĘ	220
SYSTEM ODBIORU I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW	222
MIEJSKI SYSTEM GOSPODAROWANIA WODAMI OPADOWYMI I ROZTOPOWYMI	223
WOLUMEN I STRUKTURA SPRZEDAŻY WODY I ODBIORU ŚCIEKÓW	223
JAKOŚĆ WODY I ŚCIEKÓW	223
INWESTYCJE I REMONTY MPWIK	224
INWESTYCJE WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UE	224
DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA	225
UDOSKONALENIA DZIAŁANIA SYSTEMU WODNO-ŚCIEKOWEGO MIASTA WROCŁAWIA	225
GOSPODAROWANIE ODPADAMI	227
GOSPODAROWANIE NIECZYSTOŚCIAMI CIEKŁYMI	229
DZIAŁANIA EDUKACYJNE DOTYCZĄCE SEGREGACJI ODPADÓW	229
ENERGIA – PLANOWANIE ENERGETYCZNE W GMINIE WROCŁAW	230
GRUPA ZAKUPOWA ENERGII ELEKTRYCZNEJ	230
GRUPA ZAKUPOWA PALIWA GAZOWEGO	230
ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII – PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ	231
DODATKI ENERGETYCZNE	231
DOTACJE NA WYKONANIE PRZYŁĄCZY KANALIZACYJNYCH	231
MIENIE KOMUNALNE	233
ZASÓB KOMUNALNY	234
ZARZĄDZANIE ZASOBEM KOMUNALNYM	235
GOSPODAROWANIE KOMUNALNYM ZASOBEM LOKALI MIESZKALNYCH	235
LOKALE OBJĘTE NAJMEM SOCJALNYM I TYMCZASOWE POMIESZCZENIA	237
REALIZACJA WNIOSKÓW MIESZKANIOWYCH	237
ZAMIANY LOKALI	237
ZASÓB LOKALI SPÓŁKI TOWARZYSTWO BUDOWNICTWA SPOŁECZNEGO WROCŁAW SP. Z O.O. (TBS)	238
SIM WROCŁAW SP. Z O.O.	238
REALIZACJA PROGRAMU WYMIANY ŹRÓDEŁ OGRZEWANIA W GMINNYM ZASOBIE MIESZKANIOWYM	238
POMOC OBYWATEŁOM UKRAINY PRZYBYŁYM DO WROCŁAWIA W ZWIĄZKU Z KONFLIKTEM ZBROJNYM NA TERYTORIUM UKRAINY	239
OBRÓT NIERUCHOMOŚCIAMI GMINY WROCŁAW	240
CMENTARZE KOMUNALNE	250
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	253
KOMENDA MIEJSKA POLICJI WE WROCŁAWIU	254
STRAŻ POŻARNA	256
STRAŻ MIEJSKA WROCŁAWIA	257
WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA I ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO URZĘDU MIEJSKIEGO WROCŁAWIA (WBZ)	258
WSPARCIE OBYWATELI UKRAINY W ZWIĄZKU Z KONFLIKTEM ZBROJNYM NA TERYTORIUM UKRAINY	261
OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA	262

KWALIFIKACJA WOJSKOWA	262
ŚWIADCZENIA NA RZECZ OBRONY	262
OBRONA CYWILNA	263
OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	263
ZADANIA W ZAKRESIE USUWANIA I PRZECHOWYWANIA POJAZDÓW USUWANYCH Z DRÓG WROCŁAWIA NA PODSTAWIE PRAWA O RUCHU DROGOWYM	263
WSPÓŁPRACA	267
WSPÓŁPRACA SAMORZĄDOWA	268
ZINTEGROWANY TRANSPORT	270
ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO (ZIT WrOF) W PERSPEKTYWIE 2014–2020	273
ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO (ZIT WrOF) W PERSPEKTYWIE 2021–2027	274
PLANOWANIE PRZESTRZENNE	276
ZINTEGROWANA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	277
WSPÓŁPRACA ZAGRANICZNA	277
WYDARZENIA	278
KONSULATY	278
WYKAZ STRATEGII, POLITYK I PROGRAMÓW MIEJSKICH	279
WYBRANE STRATEGIE, POLITYKI I PROGRAMY MIEJSKIE	281
AKTY PRAWNE WYDANE PRZEZ RADĘ MIEJSKĄ WROCŁAWIA I PREZYDENTA WROCŁAWIA	285
POROZUMIENIA W SPRAWACH WYKONYWANIA ZADAŃ PUBLICZNYCH ZAWARTE Z JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO I ORGANAMI ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ	290

WPROWADZENIE

Rok 2023 był ostatnim pełnym, jakkolwiek nieplanowanym wcześniej, 12-miesięcznym okresem funkcjonowania wrocławskiego samorządu VIII kadencji. Ustawowym terminem jej końca była jesień 2023 r. Decyzją rządzących wówczas krajem liderów partii Prawo i Sprawiedliwość przełożono termin wyborów samorządowych na wiosnę 2024 r., co sprawiło, że kadencja wszystkich samorządów trwała 5,5 roku i była dłuższa od wszystkich poprzednich o 1,5 roku. Mimo że zgodnie z ustawowymi zapisami ramy czasowe niniejszego *Raportu o stanie gminy* obejmują 12 miesięcy minionego roku, to nie może w nim zabraknąć akcentów podsumowujących całą minioną kadencję, niewątpliwie najtrudniejszą w całym XXI w. Na taką ocenę złożyło się kilka przyczyn. Do najważniejszych należy zaliczyć konsekwencje pandemii COVID-19 i masowej migracji do Wrocławia mieszkańców Ukrainy, spowodowanej brutalną rosyjską agresją. Czynnikiem poważnie utrudniającym rozwój społeczno-gospodarczy stolicy Dolnego Śląska była ponadto niekorzystna dla największych polskich miast polityka rządu premiera Mateusza Morawieckiego, polegająca na pozbawianiu ich znaczącej części dochodów własnych przez zmiany w systemie podatkowym i jednocześnie niesprawiedliwym podziale rządowych dotacji, co dobitnie wykazała Najwyższa Izba Kontroli na początku kwietnia 2024 r. Wszystkie te negatywne okoliczności muszą być brane pod uwagę przy ocenie sytuacji społeczno-gospodarczej Wrocławia.

Niniejszy *Raport*, podobnie jak analogiczne dokumenty z poprzednich lat, nie jest oceną działalności wrocławskiego samorządu, ani tym bardziej samorządowych jednostek organizacyjnych z Urzędem Miejskim na czele. *Raport* jest swego rodzaju portretem stolicy Dolnego Śląska w wielorakich przekrojach – generalnie według stanu na 31 grudnia 2023 r., jakkolwiek w odniesieniu do niektórych aspektów miejskiej rzeczywistości bazuje na danych z 2022 r., a nawet z 2021 r., co wynika z rytmu publikacji stosownych danych przez urzędy statystyczne. Konsekwencją przyjętej w niniejszym

Raporcie formuły jest uwzględnienie w nim dziedzin, na które samorząd miasta na prawach powiatu nie ma bezpośredniego wpływu albo ma wpływ bardzo ograniczony. Dobrym przykładem ilustrującym to założenie są jakość usług medycznych czy też dane i oceny dotyczące demografii miasta.

W minionym roku już tylko w ograniczonym stopniu były odczuwalne skutki pandemii COVID-19, co pokazują m.in. statystyki zgonów w pierwszym półroczu lat 2020–2023 (dane dla drugiego półrocza 2023 r. nie zostały dotychczas opublikowane). W pierwszych sześciu miesiącach 2020 r. odnotowano 3426 zgonów – w tym samym okresie następnego roku zmarło 4468 mieszkańców Wrocławia, co oznaczało r/r wzrost aż o **30,4%**. W pierwszej połowie 2022 r. liczba zgonów spadła do 4042, a od początku stycznia do końca czerwca 2023 r. odnotowano 3478 zgonów, co jest liczbą niemal identyczną jak w przypadku pierwszych sześciu miesięcy 2020 r., w których pandemia dopiero nabierała rozpędu, o czym świadczą dane za pierwsze półrocze 2019 r., w którym zmarło więcej wrocławian (3530) niż w analogicznym okresie roku 2020.

W przeciwieństwie do skutków pandemii koronawirusa oddziaływanie wojny toczącej się za wschodnią granicą Polski na procesy zachodzące w miejskiej przestrzeni jest nadal zauważalne. W *Raporcie* za 2022 r. stwierdzono, powołując się na szacunki Unii Metropolii Polskich, że liczba mieszkających we Wrocławiu według stanu z maja 2022 r. Ukraińców przekroczyła 250 tys. i tym samym stanowili oni aż 28% populacji stolicy Dolnego Śląska. Należy jednak podkreślić, że już przed rozpoczęciem pełnoskalowej rosyjskiej agresji we Wrocławiu osiedliło się ok. 100 tys. obywateli wschodniego sąsiada Polski.

W dalszym ciągu z powodu braku wiarygodnych statystyk publicznych oraz kompleksowych badań niemożliwe jest bardziej precyzyjne ustalenie skali przemieszczeń ludności do Wrocławia, w tym ukraińskiej, i jej wpływu na ogólną liczbę ludności we Wrocławiu. Możemy jedynie opierać się na szacunkach danych pochodzących z różnych źródeł, takich jak: liczba pobyków rejestrowanych przez Dolnośląski Urząd Wojewódzki na cały Dolny Śląsk, dane ze strony migracje.gov.pl, liczba oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcowi, dane dotyczące wydanych numerów PESEL-i – tzw. status UKR, liczba dzieci w szkołach i przedszkolach, liczba studentów zagranicznych. We wszystkich danych widzimy, że największą grupę migrantów stanowią obywatele Ukrainy i Białorusi.

Biorąc pod uwagę wskazywany stan źródeł, liczbę Ukraińców mieszkających we Wrocławiu można szacować na ok. 200 tys. Zdecydowanie mniejsza niż w przypadku Ukraińców była skala migracji Białorusinów po masowych, brutalnie stłumionych przez reżim Łukaszenki, protestach przeciwko sfałszowaniu wyborów prezydenckich z 2020 r. Niemniej jednak w jej rezultacie Białorusini stali się najliczniejszą po Ukraińcach grupą migrancką we Wrocławiu. Według danych Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego Wrocławia liczba zameldowanych Białorusinów na koniec lutego 2024 r. wynosiła ok. **5 tys.**

Niemal równą pod względem liczebności grupą narodowościową we Wrocławiu są Koreańcy, których – według nieoficjalnych szacunków – mieszka w nadodrzańskiej metropolii ok. **5 tys.** Taki wynik ma niewątpliwie związek z koreańskimi inwestycjami we Wrocławiu i w regionie.

Masowy przyjazd w ciągu kilku miesięcy 2022 r. zmuszonych do opuszczenia swojego kraju obywateli Ukrainy, przede wszystkim kobiet z dziećmi, w połączeniu z wcześniejszą migracją z tych obszarów spowodował istotne zmiany w gospodarczej i społecznej tkance miasta. Zmiany te w swym ogólnym bilansie są dla miasta korzystne. Jak już wspomniano w *Raporcie o stanie gminy* za 2022 r., ich ilustracją był m.in. szybki wzrost liczby firm zakładanych przez Ukraińców bądź z udziałem ukraińskiego kapitału. Zamieszkanie we Wrocławiu licznej grupy przybyszów z wschodniej granicy Polski znacząco zwiększyło lokalny popyt na dobra konsumpcyjne, co zrekompensowało negatywny wpływ utrzymującej się niemal przez cały miniony rok wysokiej stopy inflacji na popyt dóbr konsumpcyjnych. Inną konsekwencją masowego przybycia do stolicy Dolnego Śląska ludności ukraińskiej i, w znacznie mniejszej skali, białoruskiej było częściowe złagodzenie problemów na rynku pracy. Coraz bardziej dotkliwie odczuwany przez wrocławskich pracodawców deficyt pracowników wynika z nasilającego się procesu starzenia się polskojęzycznej ludności Wrocławia przy jednocześnie bardzo niskiej od lat stopie urodzin. Tymczasem wśród przybyszów z Ukrainy i Białorusi zdecydowanie przeważają osoby w wieku 25–54 lata, czyli w wieku produkcyjnym, stanowiąc: 78,6% ogółu przybyłych Ukraińców i 93% ogółu przybyłych Białorusinów. Na podkreślenie zasługuje posiadanie wyższego wykształcenia przez większość imigrantów: wśród Ukraińców – 68,9%, wśród Białorusinów – 92,6%, co pozwala przypuszczać, że potencjalnie mają spore szanse na awans zawodowy i społeczny. Osiedlenie się we Wrocławiu licznej grupy przybyszów z wschodniej granicy Polski poprawia niewątpliwie jakość lokalnych zasobów pracy i wzmacnia ich potencjał w ujęciu ilościowym. Mniej korzystna będzie zapewne wyraźna przewaga kobiet wśród imigrantów, w tym także planujących dłuższy pobyt we Wrocławiu. Stosowne proporcje są następujące: wśród Ukraińców – 82%, wśród Białorusinów – 65%.

Oprócz pozytywnych skutków osiedlenie się we Wrocławiu dużej liczby uchodźców przed wojną obywateli Ukrainy wpłynęło na pojawienie się wyzwań wynikających z nałożenia nowych zadań na miejski system edukacji. Nagły wzrost liczby mieszkańców stolicy Dolnego Śląska był również – obok ciągle wysokiego poziomu inflacji – najważniejszą przyczyną utrzymania się tendencji do wzrostu cen zakupu i najmu mieszkań we Wrocławiu także w 2023 r.

O ile wspomniany wyżej powrót stopy umieralności do poziomu sprzed pandemii jest pozytywną informacją, to niepokoić musi pogłębienie się tendencji spadkowej w odniesieniu do liczby żywych urodzeń. Według GUS stosowne liczby prezentują się następująco: w I półroczu 2019 r. – **3613**, w analogicznym okresie 2020 r. – **3701**, zaś w roku następnym (I półrocze) – **3511**, a w I półroczu 2022 r. – **3354**, tymczasem w okresie styczeń–czerwiec minionego roku już tylko **2834**. Od 2020 r. przyrost naturalny we Wrocławiu jest ujemny. Jeśli w drugiej połowie 2020 r. oraz w 2021 r. i częściowo w 2022 r. był on w głównej mierze konsekwencją pandemii, to w minionym roku miał on swoją przyczynę przede wszystkim w niskiej liczbie żywych urodzeń.

W 2023 r. prawdopodobnie przeciętna prognozowana długość trwania życia wrocławian w momencie urodzenia nie osiągnęła jeszcze poziomu z 2019 r., w którym wynosiła w przypadku kobiet 82,9 roku, a w przypadku mężczyzn 75,6 roku. W 2022 r. odpowiednie dane były poniżej poziomu sprzed pandemii – 82 lata dla kobiet i 74,6 roku dla mężczyzn (dane za 2023, nawet częściowe, nie zostały jeszcze opublikowane). W związku ze wspomnianym wyżej spadkiem wskaźnika umieralności w 2023 r. można przypuszczać, że w tym roku przeciętna prognozowana długość trwania życia wrocławian była niewiele niższa niż w 2019 r. Obniżenie się przeciętnej długości życia jest zauważalne we wszystkich kohortach wiekowych, w największym jednak stopniu z oczywistych powodów dotyczy starszych wrocławian. Odpowiednie dane dla kobiet w wieku 60 lat kształtowały się na poziomie 25,3 roku w 2019 r., 24,5 w 2020 r., 23,8 roku w 2021 r. i w 2022 r. – 24,4 roku, zaś dla mężczyzn w tym samym wieku: 20,3 roku w 2019 r., 19,1 w 2020 r., 18,7 w 2021 r., i 19,4 roku w 2022 r.

Należy jednak podkreślić, że porównania z latami sprzed 2020 r. mają ograniczoną wartość. Stan ludności w latach 2012–2019 był ustalany na podstawie bilansów, dla których punktem odniesienia były wyniki spisu powszechnego z 2011. Rezultaty kolejnego spisu z 2021 r. pokazały jednak istotne niedoszacowanie liczby wrocławian w statystykach sporządzanych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) w oparciu o metodę bilansową. Wynika z nich, że pod koniec grudnia 2020 r. mieszkańców Wrocławia było 641,9 tys., a rok później 642,7 tys. Tymczasem bazując na danych zebranych w trakcie spisu powszechnego z 2021 r., GUS zrewidował wielkość populacji stolicy Dolnego Śląska według stanu z 31 grudnia tego roku, ustalając ją na 674,3 tys. Rewizja objęła także rok 2020. Liczbę mieszkańców Wrocławia na koniec tego roku oszacowano na 673,6 tys. Urzędy statystyczne nie dokonały jednak korekty danych z wcześniejszych lat, co sprawia, że zestawianie ich z danymi z 2020 r. i późniejszymi budzi wątpliwości metodologiczne.

Najnowsze dane GUS dotyczące liczby ludności Wrocławia z powodów tu ujętych należy uznać za nietrafione i stanowić mogą co najwyżej dolną granicę oszacowań. Na podstawie wielkości zużytej w stolicy Dolnego Śląska wody MPWiK oceniło liczbę mieszkańców Wrocławia w 2021 r. na 836 tys. osób, w 2022 r. – 841 tys., a w 2023 r. – 850 tys. Rozbieżności w szacunkach ludności stolicy Dolnego Śląska skłoniły władze miasta do zlecenia ustalenia rzeczywistej liczby mieszkańców Wrocławia zespołowi badaczy z Pracowni Demografii i Statystyki Wydziału Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska Uniwersytetu Wrocławskiego, pod kierunkiem prof. Roberta Szmytkiego. Ze sporządzonego przez zespół raportu wynika, że według stanu na 31 grudnia 2022 r. mieszkało we Wrocławiu **893,5 tys.** osób. Jest to liczba radykalnie różna od statystyk GUS-u i danych systemu PESEL. Ustalenia prof. Szmytkiego i jego zespołu nakazują daleko idącą rewizję szeregu danych, dla których punktem odniesienia jest liczba mieszkańców Wrocławia. Konieczna będzie w związku z tym weryfikacja oraz modyfikacja wielu miejskich polityk i programów. Będzie to już zadanie władz miasta w następnej kadencji wrocławskiego samorządu.

Radykalny wzrost wielkości populacji miasta w krótkim czasie niewątpliwie należy zaliczyć do najważniejszych procesów zachodzących we Wrocławiu w całej minionej kadencji. Był on jednak tylko jednym z wielu problemów z obszaru demografii. Wzrost poziomu umieralności spowodował w ostatnich kilku latach spadek tempa starzenia się populacji. Do jego intensyfikacji z kolei przyczynia się systematycznie zmniejszająca się stopa żywych urodzeń. Bardziej precyzyjna ocena dynamiki zachodzących zmian nie jest możliwa ze względu na wspomnianą rewizję danych dotyczących zaludnienia stolicy Dolnego Śląska w latach 2020–2022 i jej brak w odniesieniu do wcześniejszych lat, co sprawia, że statystyki z okresu sprzed 2020 r. są nieporównywalne z danymi z późniejszych lat. Dostępność tylko fragmentarycznych danych za 2023 r. sprawia, że ocena sytuacji demograficznej Wrocławia musi być niepełna. W niniejszym Wprowadzeniu poświęcono jej szczególnie dużo uwagi ze względu na konsekwencje radykalnego zanegowania oficjalnych statystyk.

Realizacja zadań publicznych przez każdy szczebel samorządu terytorialnego w decydującej mierze zależy od jego sytuacji budżetowej. Rok 2023 był zdecydowanie mniej korzystny dla budżetu Wrocławia niż pierwsze lata minionej kadencji. O ile wpływy do miejskiego budżetu w 2021 r. (tj. przed wprowadzeniem reformy podatkowej, tzw. Polskiego Ładu) wyniosły **6,19 mld zł**, to w minionym roku osiągnęły poziom **6,38 mld zł**. Nominalnie były one wyższe niż w 2021 r. o **3%**, faktycznie, po uwzględnieniu skumulowanego wskaźnika średniorocznej inflacji za lata 2022 i 2023 wynoszącego **27,4%**, zdecydowanie niższe – o ok. **24,5%**. Ten radykalny spadek był z jednej strony skutkiem przeniesienia wypłaty świadczeń w ramach programu *Rodzina 500+* z gmin na Zakład Ubezpieczeń Społecznych, z drugiej zaś konsekwencją wspomnianego wyżej Polskiego Ładu, którego skutki finansowe były bardzo niekorzystne dla największych polskich miast. Mimo że Polski Ład zaczęto wprowadzać w 2022 r., to jego konsekwencje zaczęły być w pełni odczuwalne dopiero w minionych 12 miesiącach. Przy średniorocznej stopie inflacji **11,4%** wpływy do budżetu miasta wzrosły zaledwie o **3,8%**, czyli realnie były niższe niż w 2022 r., do czego przyczynił się przede wszystkim spadek dochodów z podatków dochodowego od osób fizycznych (PIT) i prawnych (CIT), łącznie aż o **8,6%**. Nie zrekomensowała go dotacja z budżetu państwa wynosząca **133 mln zł**. Drugą w kolejności przyczyną realnego zmniejszenia się wpływów do budżetu miasta był wynikający z polityki rządu premiera Mateusza Morawieckiego brak uruchomienia środków europejskich zarówno z programów w ramach polityki spójności Unii Europejskiej, jak i Krajowego Planu Odbudowy (KPO). O ile w latach 2021–2022 samorząd Wrocławia mógł korzystać z funduszy unijnych z perspektywy 2014–2020, to w minionym roku dotacje z tego tytułu były w trakcie wygaszania.

W drugiej połowie VIII kadencji ramy finansowe działalności samorządu Wrocławia systematycznie się pogarszały, szczególnie trudne były one w minionym roku. Mimo wspomnianych niekorzystnych uwarunkowań o charakterze zewnętrznym samorząd Wrocławia sprawnie realizował wszystkie przypisane mu przez ustawy zadania. Należy przy tym podkreślić, że przy skokowo rosnącej inflacji i stale narastających kosztach pracy w bardzo ograniczonym stopniu wzrosło zadłużenie miasta – z **3,76 mld zł** w 2022 r. do **4,28 mld zł** w 2023 r., czyli o **14%** przy stopie średniorocznej inflacji **11,4%**, a zatem realnie o ok. **2,5%**. Znaczna część nowego długu pochodziła z kredytu zaciągniętego w Europejskim Banku Inwestycyjnym na bardzo korzystnych warunkach o wartości **300 mln zł** i przeznaczonego na sfinansowanie kosztów realizowanych przez samorząd Wrocławia inwestycji.

Wydatki budżetu miasta w 2023 r. osiągnęły poziom **6,98 mld zł**. Rok budżetowy zamknął się deficytem w wysokości **598 745 739 zł**, większym o **193 394 298 zł**, czyli nominalnie o **47,7%**, a realnie o **42,8%**. Najważniejszymi przyczynami tej niekorzystnej tendencji były wynikający z rozwiązań Polskiego Ładu spadek wpływów do budżetu miasta oraz szybko rosnące koszty realizacji publicznych zadań, w szczególności miejskich inwestycji oraz usług, i wreszcie utrzymujące się na wysokim poziomie stopy procentowe, skutkujące wysokim kosztem obsługi długu publicznego. Jednoczesne oddziaływanie tych czynników miało jednoznacznie negatywny wpływ na sytuację finansową Wrocławia. Władze miasta podjęły szereg działań ukierunkowanych na ograniczenie wydatków. I tak wydatki bieżące wprawdzie zwiększyły się o 8,6%, ale wobec średniorocznej inflacji na poziomie 11,4% realnie zostały one zredukowane o niemal 3%.

W minionym roku wrocławski samorząd (bez przedsięwzięć miejskich spółek) przeznaczył na działania inwestycyjne **979,1 mln zł**. Nominalnie była to kwota większa niż **944,3 mln zł** w 2022 r. W ujęciu realnym oznaczała jednak niemal 8% spadek wydatków inwestycyjnych. Największe nakłady – **582,6 mln zł**, czyli aż **59,5%** całego budżetu inwestycyjnego miasta – przeznaczono na przedsięwzięcia transportowe, co było odzwierciedleniem uznania tego obszaru działalności wrocławskiego samorządu za prawdziwy priorytet w miejskiej polityce. W minionym roku zakończono realizację kilku wieloletnich inwestycji o strategicznym znaczeniu, w tym budowę alei Wielkiej Wyspy i nowych mostów Chrobrego oraz tras: autobusowo-tramwajowej (tzw. TAT) na Nowy Dwór oraz tramwajowej na Popowice.

Rozwój sieci tras tramwajowych będzie priorytetem polityki transportowej miasta również w przyszłości. W związku z tym w 2023 r. realizowano prace przygotowawcze pod nowe inwestycje. I tak w minionych 12 miesiącach kontynuowano prace nad dokumentacją projektową dla inwestycji pod nazwą *Budowa trasy tramwajowo-autobusowej na osiedle Swojczyce* – od pętli Sępolno oraz ogłoszono drugi przetarg na sporządzenie dokumentacji projektowej budowy trasy tramwajowej na osiedle Maślice – od skrzyżowania ulic Pilczyckiej i Dworskiej do planowanej przez PKP nowej stacji Wrocław-Maślice, przy której zostanie zlokalizowana pętla tramwajowa wraz z parkingiem typu Park&Ride.

W 2023 r. kontynuowano działania w ramach akcji *TORYwolucja*, polegające na naprawach, wymianie i remontach torów tramwajowych. W 7 lokalizacjach o łącznej długości **2,65 km** przeprowadzono kompleksową wymianę konstrukcji torowisk. Częścią *TORYwolucji* była także realizacja kolejnych zielonych torowisk o długości ponad **965 m**.

Od wielu lat przywiązuje się we Wrocławiu dużą wagę do rozbudowy tras rowerowych. W 2023 r. zrealizowano łącznie ok. **14 km** nowych tras rowerowych. W konsekwencji łączna długość tras rowerowych wynosi obecnie **406 km**.

Władze Wrocławia od I kadencji przywiązywały dużą wagę do rozwoju Portu Lotniczego. Dynamiczny rozkwit usług lotniczych realizowanych przez wrocławski terminal został przerwany przez wybuch pandemii COVID-19. Spadek liczby operacji lotniczych i obsłużonych pasażerów, podobnie jak na całym świecie, był dramatyczny. Jego skala była największa w 2020 r., w którym z wrocławskiego lotniska skorzystało zaledwie **1 mln** pasażerów. Bardziej korzystne były dane za 2021 r. – **1,4 mln** pasażerów. Zdecydowanie lepsze wyniki odnotowano w 2022 r., w którym obsłużono prawie **2,9 mln** pasażerów, nadal była to jednak mniejsza liczba niż w rekordowym 2019 r. – **3,5 mln pasażerów**. Przełom przyniósł dopiero miniony rok, w którym z Portu Lotniczego im. M. Kopernika skorzystało prawie **3,9 mln pasażerów**, co oznacza w porównaniu z rekordowym dotychczas 2019 r. wzrost o niemal 10%. Na uwagę zasługuje zwiększenie się w zestawieniu z 2022 r. o prawie 30% liczby pasażerów korzystających z lotów biznesowych, co pośrednio wskazuje na dalsze umiędzynarodowienie gospodarki Wrocławia i całego Dolnego Śląska. Spory wpływ na kontynuację tendencji wzrostowej w tym obszarze ruchu lotniczego w tym roku i w przyszłości będzie miało uruchomienie pod koniec 2023 r. bezpośredniego połączenia z Seulem, bardzo ważnego ze względu na ogromną skalę południowokoreańskiej inwestycji we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku.

Od kilku lat poprawa jakości powietrza jest jednym z najważniejszych priorytetów polityki społeczno-gospodarczej wrocławskiego samorządu. W 2023 r. Gmina Wrocław kontynuowała realizację kompleksowego programu działań antysmogowych, którego celem jest zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. W minionym roku dokonano wymiany źródeł ogrzewania w **566** mieszkaniach znajdujących się **56** budynkach stanowiących w 100% własność Gminy Wrocław. Dodatkowo została sfinansowana likwidacja pieców w **198** mieszkaniach komunalnych znajdujących się w **24** wspólnotach mieszkaniowych. W sumie w 2023 r. w ramach miejskich programów zlikwidowano łącznie **2074** piece. Jednocześnie zintensyfikowano działania ukierunkowane na zwiększenie bezpieczeństwa ekologicznego miasta. Polegały one m.in. na kontrolach domowych pieców grzewczych i przydomowych kotłowni oraz miejsc prowadzenia działalności gospodarczej w celu wykrywania przypadków spalania materiałów niedozwolonych prawem (w tym zużytego oleju samochodowego) oraz spalania odpadów w przydomowych instalacjach grzewczych. Poza standardowymi kontrolami wykorzystywano także drony, co pozwalało ujawnić przypadki nielegalnego spalania na większym obszarze. W wyniku podjętych działań radykalnie spadła liczba mandatów za wykroczenia i wniosków do sądów.

Jakość powietrza jest pochodną zarówno intensywności emisji zanieczyszczeń, jak i warunków klimatycznych. W związku z tym dane z poszczególnych lat nie są do końca porównywalne. Niemniej jednak w dłuższej perspektywie czasowej dostarczają one istotnych informacji. W przypadku **pyłu zawieszonego PM10** odnotowano w **2023 r. zaledwie 9 dni z przekroczeniami normy dobowej (w 2022 r. znacznie więcej, bo 21 dni), czyli zdecydowanie poniżej dopuszczalnego limitu 35 dni, średnioroczne stężenie pyłu PM2,5** miało wartość **14-17 µg/m³**, czyli również poniżej obowiązującej od 2020 r. normy wynoszącej **20 µg/m³**. Należy jednak podkreślić, że w odniesieniu do minimalizacji zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym **PM10** w grupie największych polskich miast Wrocław jest absolutnym liderem, a w przypadku **stężenia pyłu PM2,5** stolica Dolnego Śląska sytuuje się na podobnym poziomie, jak Warszawa i Kraków.

Jakkolwiek 2023 r. był niezbyt korzystny dla gospodarki Wrocławia, to należy odnotować, że w skali całego kraju miniony rok był czasem stagnacji – gospodarka Polski urosła zaledwie o **0,2%** i był to najgorszy wynik od 1991 r. Najpowszechniej stosowanym miernikiem kondycji gospodarczej jednostek samorządowych i państw jest PKB, zarówno globalny, jak i per capita. GUS publikuje jednak dane dotyczące największych miast dopiero po upływie 2 lat. Najnowsze dane dotyczą 2021 r. Wynika z nich, że w 2021 r. PKB dla największych miast polskich nominalnie zwiększył się, jednak w wartościach realnych (po uwzględnieniu inflacji) wszędzie zauważalny jest jego spadek. W 2021 r. Wrocław był czwartym miastem w Polsce z najwyższym globalnym PKB (po Warszawie, Krakowie i Poznaniu – z minimalną różnicą) oraz czwartym pod względem wskaźnika PKB na jednego mieszkańca (po Warszawie, Poznaniu i Krakowie). W 2021 r. pozycja Wrocławia nieco pogorszyła się w kategorii PKB per capita – w kilku poprzednich latach Wrocław wyprzedzał Kraków. Kondycję ekonomiczną miasta w minionym roku można w przybliżeniu oceniać w oparciu o inne parametry niż PKB. Jednym z nich są wyniki finansowe przedsiębiorstw. Należy jednak zaznaczyć, że w większości przypadków mają one cząstkowy i na dodatek w znacznej mierze prowizoryczny charakter. Jednym z nich jest wartość przychodów wrocławskich firm ogółem. Wstępne dane dotyczące wyników wrocławskich przedsiębiorstw w 2023 r. wskazują na gospodarczą stagnację: w okresie styczeń–wrzesień (brak danych za IV kwartał) przychody ogółem zwiększyły się o **11,2%** (z **81,5 mld zł** do **91,4 mld zł**) w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku. Ponieważ średnioroczna stopa inflacji

wyniosła w 2023 r. **11,4%**, przychody wrocławskich firm osiągnęły taki sam poziom, jak w 2022 r. Z kolei saldo wyniku finansowego brutto (przychody minus koszty) ogółem w pierwszych 9 miesiącach 2023 r. o **13,1%** przewyższało stosowną wartość dla okresu styczeń–wrzesień 2022 r., czyli było nieco korzystniejsze niż rok wcześniej. Wskaźnik rentowności brutto wrocławskich przedsiębiorstw był zaś identyczny w obu analizowanych okresach i wyniósł **7%**.

Reasumując – rok 2023 nie był okresem dynamicznego rozwoju wrocławskiej gospodarki, podobnie jak gospodarki całego kraju. Dostępne prognozy dotyczące 2024 r. wskazują, że ta niekorzystna tendencja nie będzie trwała i prawdopodobnie w najbliższych miesiącach dojdzie do poprawy koniunktury, na co wpływ będzie miała m.in. bardziej korzystna dla samorządów największych miast polityka finansowa nowego rządu, jak i odblokowanie środków z KPO i funduszy strukturalnych UE.

W ostatnich dwóch latach pojawiły się oznaki kryzysu w budownictwie mieszkaniowym. Wg GUS w 2023 r. oddano do użytku wyraźnie mniej mieszkań niż w roku poprzednim i przede wszystkim w 2021 r.: 2023 r. – **8185** (dane sygnalne, które mogą się różnić od danych ostatecznych za cały rok), 2022 r. – **9039**, a 2021 r. – **11 012**, co oznacza spadek w relacji r/r o **10,4%**, a w porównaniu z 2021 r. aż o **34,5%**. Szybki wzrost ceny metra kwadratowego nowo budowanych mieszkań (z **8233 zł** w pod koniec 2020 r. do **10 453 zł** w ostatnim kwartale 2022 r. i aż do **12 498 zł** w ostatnim kwartale 2023, czyli w ciągu 3 lat aż o **51,8%** przy skumulowanym wskaźniku inflacji **33,9%**) spowodował, że wynik finansowy branży był bardzo korzystny. W 2023 r. w porównaniu z 2022 r. nastąpił znaczny spadek wydanych pozwoleń na budowę: 2023 r. – **160** na budownictwo jednorodzinne i **35** na wielorodzinne, 2022 r. – odpowiednio **316** i **81**. Odnotowany w stosunku do lat ubiegłych spadek liczby pozwoleń na budowę wynika z liberalizacji przepisów prawa budowlanego, zezwalającego na wykonywanie niektórych robót budowlanych na zgłoszenie.

Spowolnienie w budownictwie mieszkaniowym niekoniecznie będzie oznaczało kryzys całej branży budowlanej. Pozytywny scenariusz jest możliwy pod warunkiem istotnego wzrostu inwestycji publicznych. Osiągnięcie tego celu stało się realne dzięki normalizacji relacji polskiego rządu z Unią Europejską.

Sektorem szczególnie mocno dotkniętym covidowymi restrykcjami była niewątpliwie turystyka. W tym kontekście należy odnotować, że z wrocławskich obiektów noclegowych w 2023 r. skorzystało ponad **1,27 mln** turystów, czyli nieco więcej niż rok wcześniej (**1,19 mln**). Pomimo wzrostu liczba turystów korzystających z wrocławskiej bazy noclegowej wciąż nie dorównała poziomowi z roku 2019, czyli sprzed pandemii (**1,4 mln** turystów). Godnym odnotowania faktem jest znaczny wzrost r/r liczby turystów zagranicznych – do **331 tys.**, czyli aż o **27,7%**.

W 2023 r. najbardziej atrakcyjnym obiektem nadal był **wrocławski ogród zoologiczny**, kolejne miejsca na liście najczęściej zwiedzanych obiektów zajmowały **Centrum Edukacji Ekologicznej Hydropolis** i **Panorama Raławicka**. Popandemicznej odbudowie ruchu turystycznego sprzyjała intensywna promocja Wrocławia, polegająca m.in. na udziale w licznych targach turystycznych oraz organizacji wizyt studyjnych dziennikarzy, blogerów i touroperatorów.

Jednym z najważniejszych i największym w wymiarze finansowym zadaniem samorządu Wrocławia, który w 2023 r. pochłonął **2 375 688 641 zł**, czyli ponad 37% wydatków budżetu miasta, jest edukacja. Kwota subwencji oświatowej oraz dotacji przedszkolnej uzyskana przez miasto wyniosła **1 076 211 006 zł**. Pokryła ona tylko niespełna połowę wydatków przeznaczonych na edukację szkolną i przedszkolną; pozostałą część kosztów oświaty oraz wynagrodzeń dla nauczycieli Gmina Wrocław musiała pokryć z dochodów własnych.

Tymczasem pojawiły się nowe wyzwania przed wrocławskim systemem edukacyjnym. Najpoważniejszym z nich była liczna obecność we wrocławskich placówkach oświatowych dzieci ukraińskich, co jest oczywiście rezultatem rosyjskiej napaści na naszego wschodniego sąsiada. Znakomita większość z nich nie znała języka polskiego, co poważnie utrudniało włączenie ich do obowiązującego w naszym kraju systemu edukacyjnego. Nic nie pozwala przypuszczać, że jest to jedynie chwilowy problem, co więcej wobec rządowych planów objęcia obowiązkiem szkolnych wszystkich ukraińskich dzieci będzie to w najbliższej przyszłości kolejne poważne obciążenie miejskiego systemu edukacyjnego i oczywiście także miejskiego budżetu.

Za niewątpliwy sukces polityki edukacyjnej wrocławskiego samorządu należy uznać wzrost po raz kolejny proporcji dzieci w wieku 3–5 lat uczęszczających do przedszkoli publicznych w stosunku do liczby dzieci ogółem w tym przedziale wiekowym, który r/r podniósł się z **90,3%** w 2022 r. do **92,4%** w minionym roku. Biorąc pod uwagę istnienie sporej liczby przedszkoli niepublicznych, można uznać problem dostępności do opieki przedszkolnej we Wrocławiu za rozwiązany, jakkolwiek nadal lokalizacja poszczególnych placówek nie jest dla wszystkich rodziców satysfakcjonująca.

Ze względu na konsekwencje covidowych ograniczeń wyniki egzaminów zdawanych przez wrocławskich uczniów w 2023 r. są, podobnie jak w latach 2020–2022, nieporównywalne z latami poprzedzającymi pandemię.

W 2023 r. odbyły się we Wrocławiu III Igrzyska Europejskie w zawodach strzeleckich, w kompleksie Wojskowego Klubu Sportowego Śląsk przy ul. Świątnickiej. W związku z organizacją igrzysk przeprowadzono przebudowę i modernizację strzelnicy sportowej zlokalizowanej we Wrocławiu przy ul. Świątnickiej 36. Łączny koszt inwestycji wyniósł 19,1 mln zł.

Na poziomie sportowej rywalizacji niewątpliwie ważnym osiągnięciem było zajęcie przez Śląsk Wrocław czołowego miejsca w piłkarskiej ekstraklasie przed przerwą zimową. Z Wrocławiem jest związany najwybitniejszy polski tenisista Hubert Hurkacz, który po raz trzeci z rzędu zakończył miniony sezon w pierwszej dziesiątce rankingu ATP, co oznacza, że należy do ścisłej czołówki męskiego tenisa.

Ochrona zdrowia jest obok edukacji najważniejszą usługą publiczną, albowiem jej beneficjentem jest cała populacja. Od końca lat 90. samorząd Wrocławia ma ograniczony wpływ na służbę zdrowia. W konsekwencji najważniejszym zadaniem władz Wrocławia w tej sferze jest realizacja programów z zakresu promocji zdrowia oraz szeroko rozumianej profilaktyki chorób i uzależnień oraz zdrowia psychicznego. W 2023 r. skorzystało z nich łącznie ponad **141,5 tys.** wrocławian.

Z perspektywy mieszkańców miasta głównym problemem w obszarze zdrowia jest nadal dostępność do lekarzy specjalistów. Obowiązujący model finansowania usług medycznych sprawia, że jego rozwiązanie leży w gestii administracji rządowej.

Masowe przybycie uchodźców z Ukrainy było wielkim wyzwaniem dla całej samorządowej administracji, w szczególności jednak dla służb socjalnych miasta. Musiały one sprostać nowym, nierealizowanym wcześniej zadaniom. Ich lista jest bardzo długa. Szczegółowe omówienie poszczególnych przedsięwzięć znajduje się w analitycznej części niniejszego *Raportu*. Mimo skali problemów wynikających z masowego charakteru migracji nie doszło w minionym roku, podobnie jak w poprzednim, do żadnych poważniejszych zakłóceń w funkcjonowaniu miejskiego organizmu.

W 2023 r. kontynuowano proces wdrażania partycypacyjnego modelu zarządzania Wrocławiem. Jedną z wprowadzonych w trakcie VIII kadencji form organizacji życia społecznego są **Centra Aktywności Lokalnej (CAL)**. Na koniec minionego roku, podobnie jak poprzedniego, we Wrocławiu działało **21 CAL-i**, współfinansowanych przez Gminę Wrocław. Działalność CAL-i polega na realizacji autorskich programów skierowanych bezpośrednio do mieszkanki i mieszkańców osiedli i odzwierciedlających ich potrzeby, pasje i zainteresowania.

Trwałe miejsce w modelu zarządzania miastem ma **Wrocławski Budżet Obywatelski (WBO)**. Proces selekcji zgłoszonych projektów jest wartościowym sondażem preferencji wrocławian odnośnie do wagi zadań publicznych lokalnego samorządu. Podobnie jak w latach poprzednich, zdecydowanie najczęściej wrocławianie wybierali projekty dotyczące zagospodarowania terenów zieleni miejskiej i rekreacji. Na realizację **WBO** w 2023 r. przeznaczono, podobnie jak w poprzednim roku, **31 mln zł**. W 2023 r. mieszkańcy zgłosili **317** projektów, do głosowania dopuszczono **113**. Ostatecznie w ramach WBO 2023 **wybrano 17 projektów**, które zostaną zrealizowane w kolejnych latach.

W 2023 r. kontynuowano realizację zadań zgłoszonych przez rady osiedli do **I edycji Funduszu Osiedlowego (FO)**. W trakcie realizacji były **92 projekty**, z czego **43** zostały zakończone. Przy współpracy z radami osiedli trwały intensywne prace nad ustalaniem zakresów i szacunkowych kosztów pozostałych projektów. Wydział Partycypacji Społecznej UMW 30 czerwca 2023 r. zakończył nabór projektów do **II edycji Funduszu Osiedlowego 2022–2023**. W ramach **II edycji FO** zabezpieczono w budżecie Miasta kwotę **40 mln zł**. W sumie do II edycji zgłoszono **337 projektów**, z których **105** zostało skierowanych do korekty, a **5** zostało ocenionych negatywnie przed rady osiedli. Pozostałe zadania zostały pozytywnie zweryfikowane formalnie i są w trakcie oceny merytorycznej w jednostkach miejskich.

W 2023 r. w procesie zacieśniania współpracy Wrocławia z gminami i powiatami Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (WrOM) – obszaru obejmującego 44 gminy i 8 powiatów dawnego województwa wrocławskiego – kontynuowano spotkania z samorządowcami WrOM w celu efektywniejszej koordynacji procesów rozwojowych w regionie. Bardziej sformalizowaną formą współpracy międzygminnej Wrocławia były działania Agencji Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A. (ARAW), Stowarzyszenia Aglomeracja Wrocławska (StAW) oraz Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF).

Największe znaczenie miały przedsięwzięcia realizowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF). Podobnie jak w poprzednich latach, głównym obszarem współpracy pozostawał transport. Na podkreślenie zasługuje rozpoczęcie wdrażania uchwalonego w 2022 r. **Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia** (ang. *Sustainable Urban Mobility Plan – SUMP*), przygotowanego dla 38 gmin będących w obszarze metropolitalnym Wrocławia, w tym 37 gmin z obszaru województwa

dolnośląskiego oraz gminy Brzeg. W 2023 r. ukończono prace nad **Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021–2027**. Warunkiem skorzystania ze środków dedykowanych wrocławskiemu ZIT-owi, których źródłem są fundusze strukturalne, jest posiadanie wspomnianej strategii, będącej w ujęciu formalnoprawnym strategią terytorialną.

Na najbardziej ogólnym poziomie można pokusić się o stwierdzenie, że rok 2023 był trudnym okresem w najnowszych dziejach Wrocławia. Problemy wynikające z bardzo niekorzystnych dla samorządów dużych miast rozwiązań **Polskiego Ładu** oraz prawdopodobnej z perspektywy początku minionego roku stagnacji gospodarczej w skali kraju były już prognozowane w poprzednim *Raporcie o stanie gminy*. Sygnalizowane wówczas obawy niestety sprawdziły się. Wiele jednak wskazuje, że rok 2024 – jeśli nie dojdzie do gwałtownego pogorszenia się sytuacji międzynarodowej – będzie zapowiedzią lepszej przyszłości Wrocławia. Szczegółowe informacje o najważniejszych aspektach kondycji Wrocławia w roku 2023 Czytelnicy znajdą w analitycznej części *Raportu*.

FINANSE GMINY

W 2023 r. polityka finansowa Wrocławia realizowana była na podstawie następujących dokumentów:

- uchwała budżetowa na rok 2023 (Uchwała nr LXII/1620/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2022 r.),
- wieloletnia prognoza finansowa Miasta (Uchwała nr LXII/1621/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2022 r.).

Do najważniejszych elementów polityki finansowej Miasta w 2023 r. należały m.in.:

- zapewnienie finansowania przedsięwzięć uwzględnionych w wieloletniej prognozie finansowej Miasta,
- zapewnienie środków umożliwiających szybkie i efektywne działania związane z kryzysem uchodźczym będącym skutkiem wojny w Ukrainie,
- realizacja projektów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej w ramach alokacji 2014–2020 oraz bieżące monitorowanie prac nad wdrażaną perspektywą finansową 2021–2027,
- zapewnienie finansowania priorytetowych zadań, programów i projektów bieżących,
- zapewnienie udziału mieszkańców w procesie decyzyjnym dotyczącym wydatkowania środków na realizację miejskich inwestycji poprzez Wrocławski Budżet Obywatelski (WBO), Program Inicjatyw Rad Osiedli (PIRO) i Fundusz Osiedlowy.

BUDŻET MIASTA

Wpływy do budżetu w 2023 r. wyniosły **6 378 603 279 zł**, natomiast wydatki osiągnęły poziom **6 977 349 018 zł**, co daje deficyt budżetu na poziomie **598 745 739 zł**, to jest o ponad **282 706 020 zł niższy, niż planowano**.

Realizacja budżetu miasta w 2023 r. odbywała się w warunkach wysokiej niepewności i podwyższonego ryzyka, co do dalszego rozwoju skali wpływu i skutków przedłużającej się wojny w Ukrainie oraz kierunku rozwoju sytuacji gospodarczej w kraju. Istotny wpływ na finanse Gminy Wrocław miały przede wszystkim rosnące wydatki związane ze wzrostem kosztów realizacji zadań. W stosunku do roku 2022 wydatki bieżące wzrosły o 8,6%, na co przede wszystkim wpływ miała wysoka inflacja, która za rok 2023 wyniosła 11,4%, wzrost płacy minimalnej, a także utrzymujące się na wysokim poziomie stopy procentowe. Dodatkowo, w wyniku zmian podatkowych, jakie miały miejsce w latach 2019–2022, znacznemu obniżeniu uległy wpływy z tytułu udziału Gminy Wrocław w PIT.

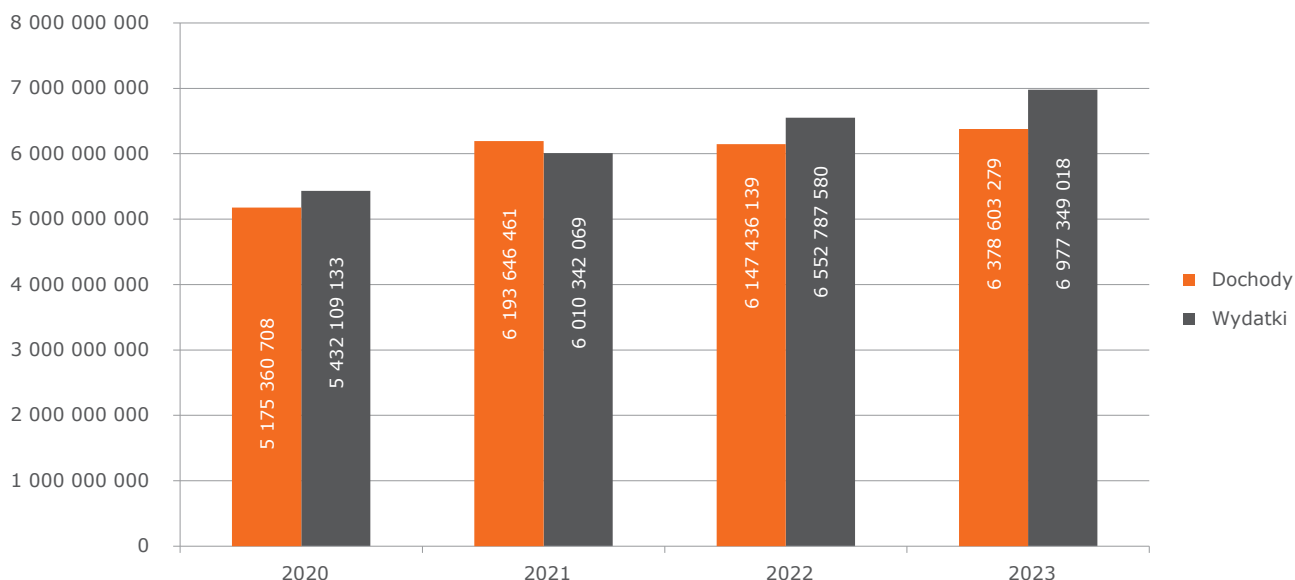
DOCHODY I WYDATKI MIASTA

Niezmienne najważniejszym źródłem dochodów Gminy Wrocław są dochody własne, uzyskane m.in. z udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (PIT, CIT) oraz podatków i opłat lokalnych. W 2023 r. dochody własne były o 2% większe, niż planowano, i o 7% większe niż w roku 2022. Należy zaznaczyć, że wzrost dochodów własnych jest wynikiem m.in. wyższych dochodów z tytułu podatków i opłat lokalnych, usług świadczonych przez Gminę Wrocław czy wpływów z tytułu rozliczenia podatku VAT. Największym źródłem dochodów własnych Gminy są dochody z tytułu udziału w PIT i CIT. Wykonanie dochodów z PIT i CIT w 2023 r. było niższe niż w roku 2022 o 8,6%.

Pozostałą część dochodów, tj. 31%, stanowiły wpływy uzyskane z dotacji celowych z budżetu państwa, subwencji ogólnej, dotacji i środków na finansowanie wydatków związanych z realizacją zadań współfinansowanych ze środków europejskich oraz pozostałych dotacji. Łączna kwota dotacji, subwencji i środków otrzymanych w 2023 r. wyniosła 1951 mln zł, tj. o 3% mniej niż w roku poprzednim. Spadek poziomu dotacji wynika przede wszystkim z przejęcia od czerwca 2022 r. wypłaty świadczenia wychowawczego *Rodzina 500+* przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Z uwagi na brak uruchomienia w 2023 r. środków europejskich w ramach Krajowego Planu Odbudowy dochody związane z realizacją zadań współfinansowanych ze środków UE wyniosły 100 mln zł, tj. o 48% mniej niż w roku 2022.

W związku z wybuchem wojny w Ukrainie została nawiązana współpraca z **Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF)** w sprawie reagowania na pilne potrzeby uchodźców w Polsce (dzieci i ich rodzin). W ramach tej współpracy kontynuowano działania na rzecz pomocy dzieciom i ich rodzinom, na które Gmina Wrocław otrzymała **11,3 mln zł**.

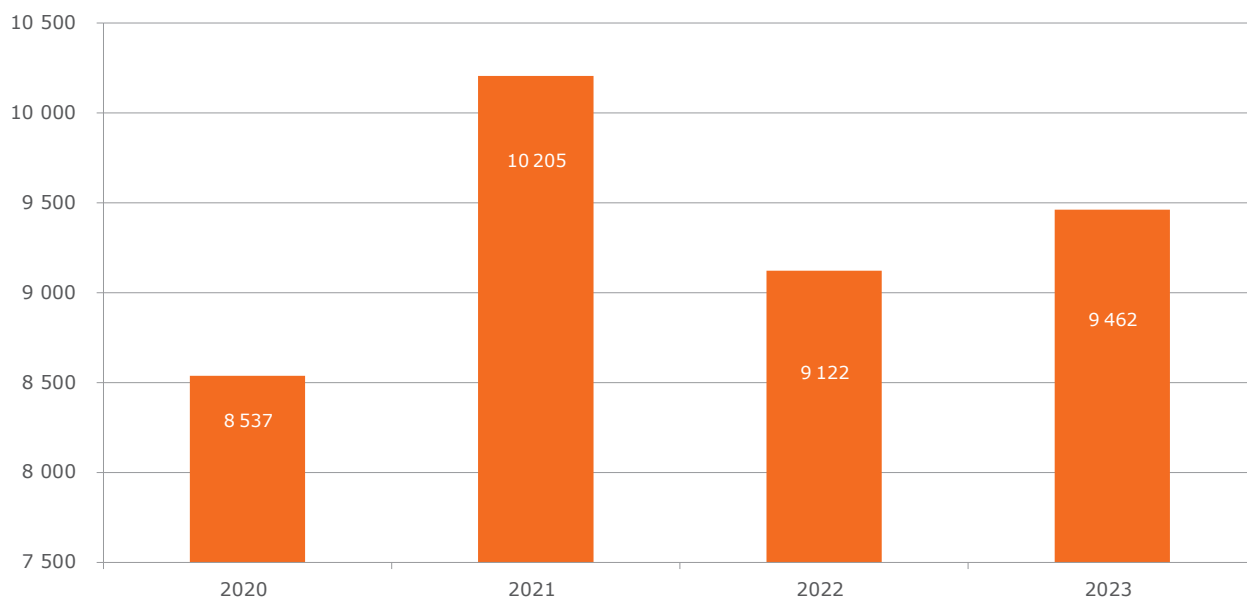
Wykres 1. Dochody i wydatki Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

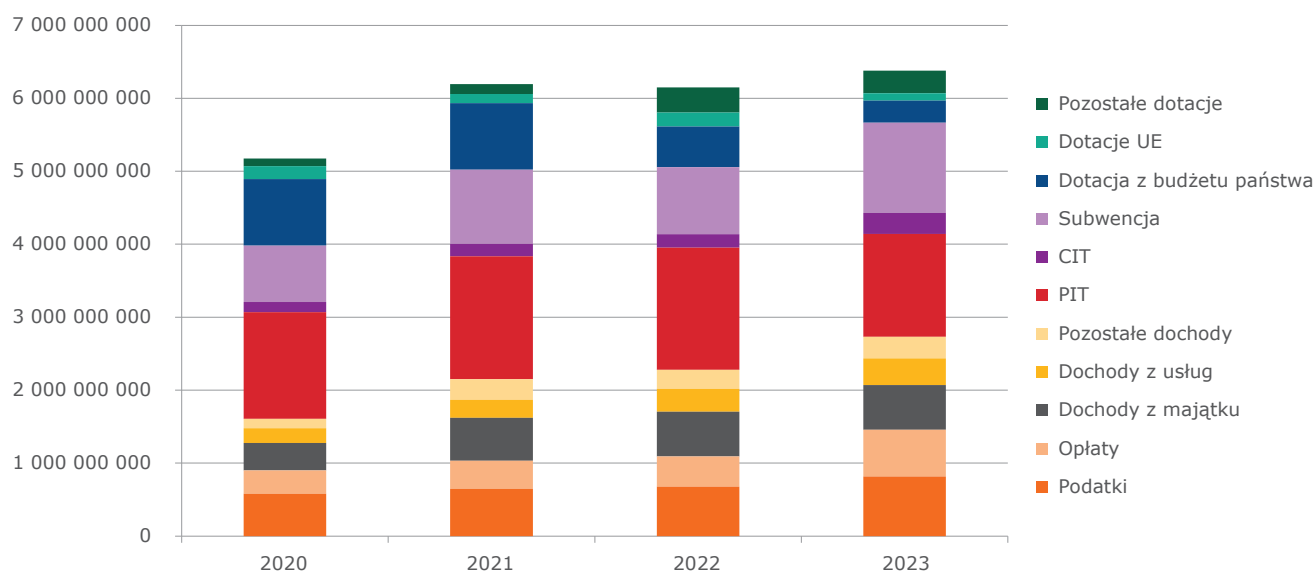
Średnia dynamika wpływów per capita do budżetu w latach 2020–2023 wynosiła 4%, co oznacza spadek z 7% w latach 2019–2022. Wzrost dochodów per capita w roku 2023 wynikał przede wszystkim ze wzrostu dochodów z tytułu podatków i opłat lokalnych, które były skutkiem m.in. wzrostu bazy podatku od nieruchomości. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 Wrocław stał się trzecim (po Warszawie i Krakowie) największym pod względem liczby ludności miastem w Polsce, wyprzedzając tym samym Łódź.

Wykres 2. Dochody Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

Wykres 3. Struktura dochodów Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

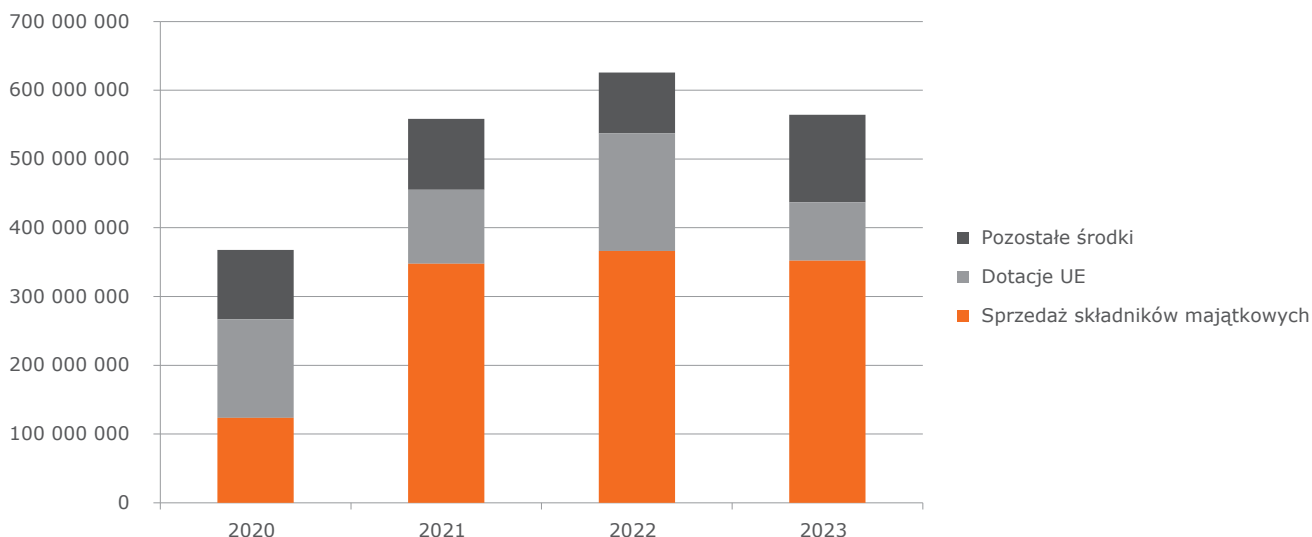

Źródło: UMW

Dochody jednostki samorządu terytorialnego dzielone są na dochody bieżące oraz majątkowe. Do dochodów majątkowych zalicza się m.in. dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody ze sprzedaży majątku czy dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Dochody bieżące to wszystkie pozostałe niebędące majątkowymi.

Struktura dochodów majątkowych Wrocławia w 2023 r. pokazuje ich spadek w porównaniu z rokiem poprzednim, co związane jest przede wszystkim z niższymi wpływami z tytułu środków europejskich na zadania infrastrukturalne, a także niższymi wpływami z tytułu sprzedaży składników majątkowych.

Wykres 4. Struktura dochodów majątkowych Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

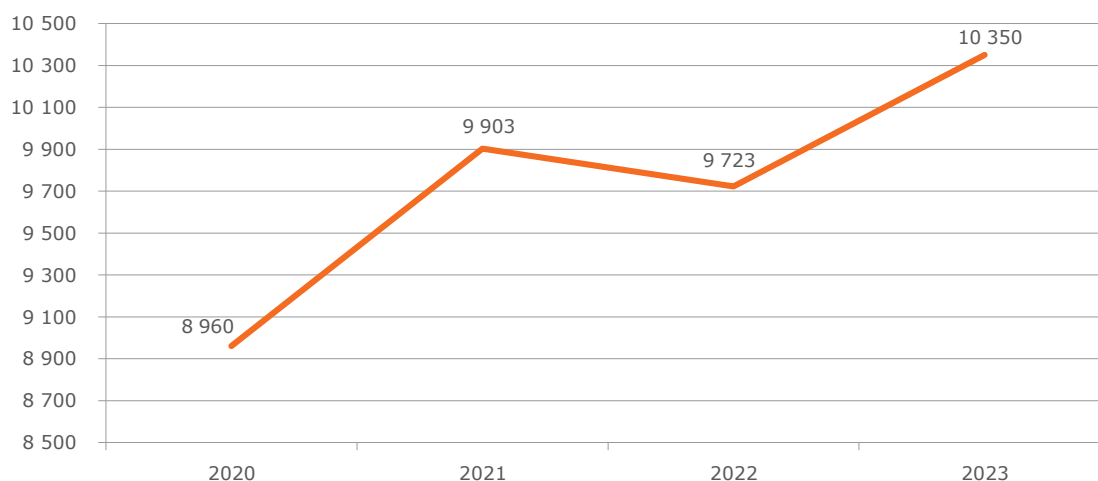

Źródło: UMW

W 2023 r. Gmina Wrocław poniosła wydatki na realizację zadań własnych, zleconych i powierzonych w łącznej wysokości **6 977 349 018 zł**, z czego **5 789 178 686 zł** przeznaczono na wydatki bieżące, natomiast **1 188 170 332 zł** na wydatki majątkowe. W stosunku do roku 2022 wydatki wzrosły o 6%, natomiast w stosunku do roku 2021 – o 16%.

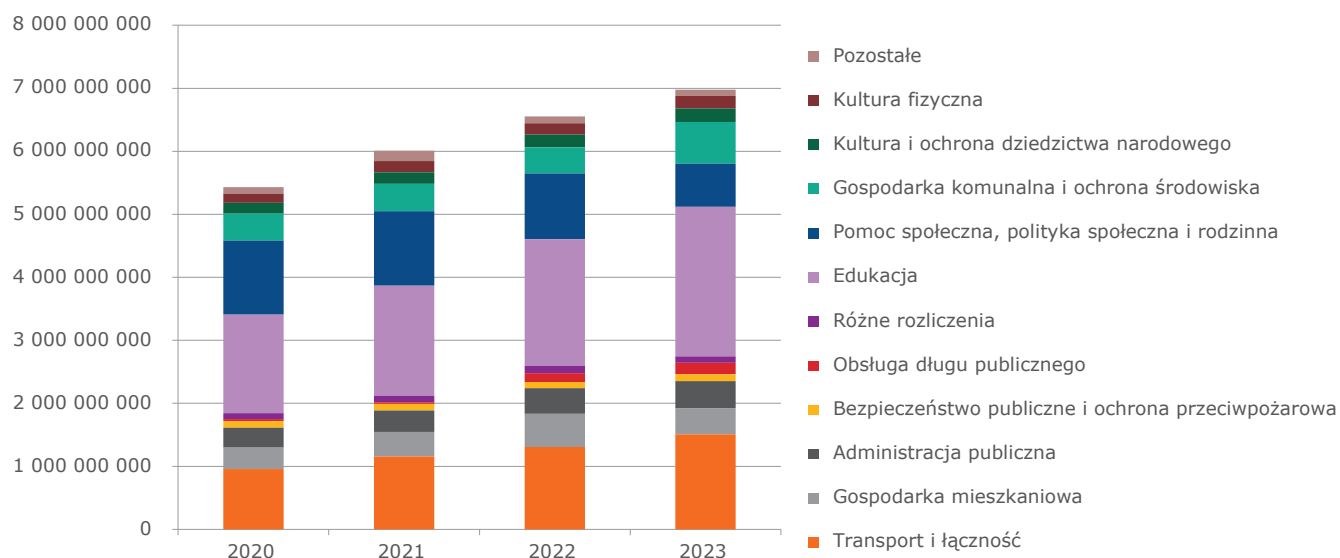
Najwyższe nakłady poniesiono na zadania z obszaru oświaty (2376 mln zł, tj. o 367 mln więcej niż w roku 2022), transportu (1506 mln, tj. o 198 mln zł więcej niż w 2022 r.) oraz gospodarki komunalnej i ochrony środowiska (664 mln zł, tj. o 248 mln więcej niż w 2022 r.). Łączne nakłady w obszarze związanym z pomocą społeczną oraz rodziną wyniosły 681 mln zł. Jest to kwota o 363 mln zł niższa niż w roku 2022 z uwagi na całkowite przejęcie przez ZUS wypłat świadczenia *Rodzina 500+* oraz niższe niż w roku 2022 wydatki związane z pomocą obywatelom Ukrainy.

Wykres 5. Wydatki Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2020–2023 (w zł)

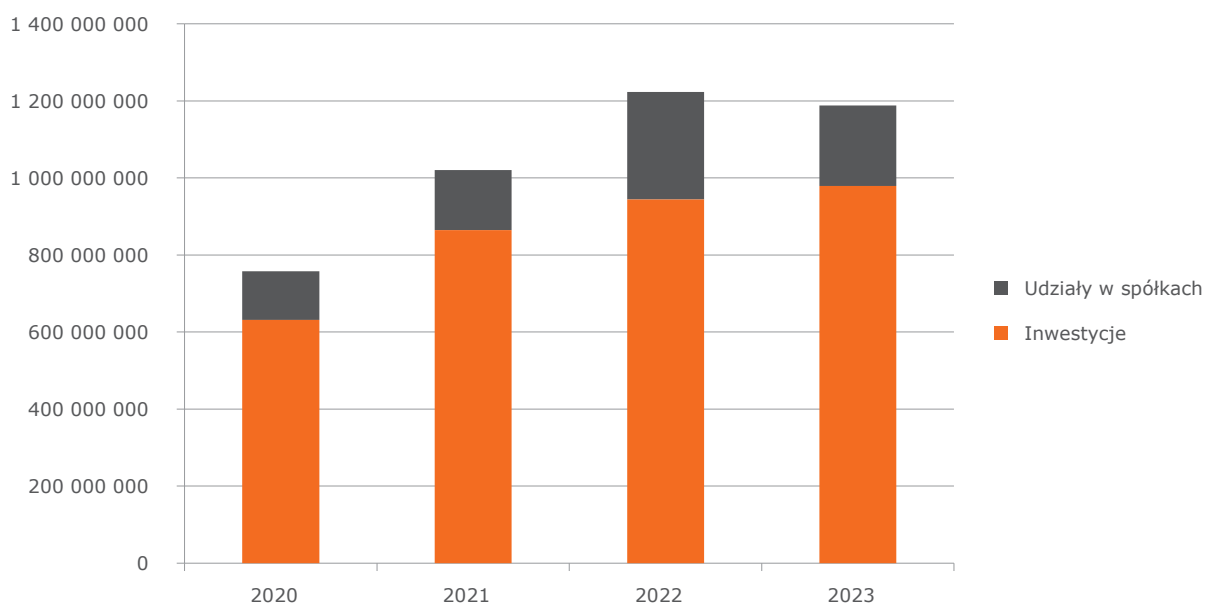
Źródło: UMW

Wykres 6. Struktura wydatków Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

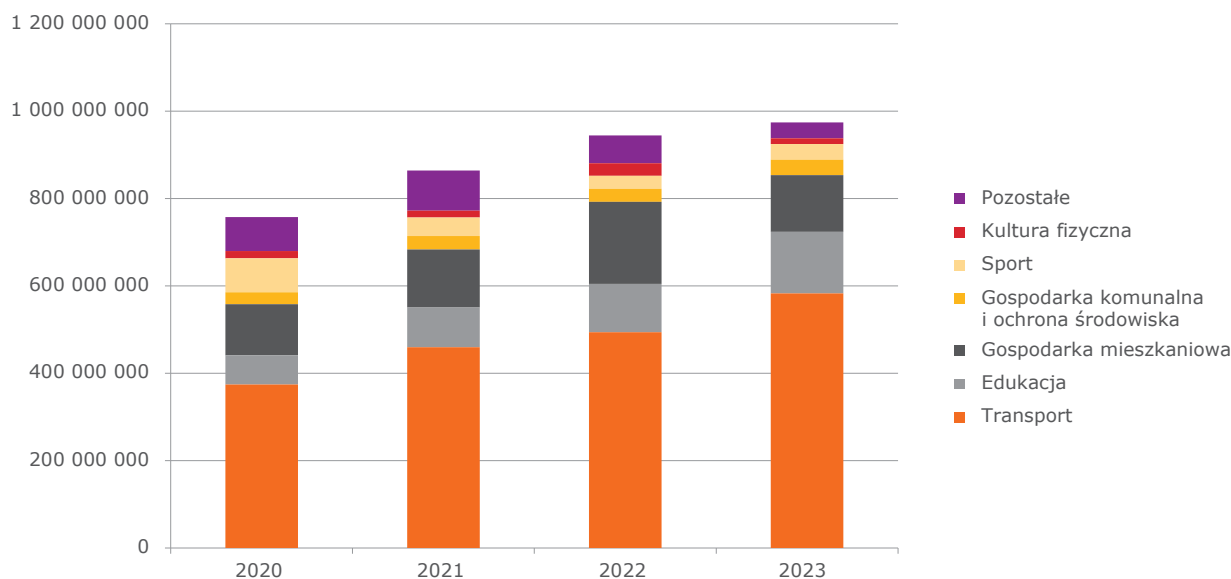
Wykres 7. Struktura wydatków majątkowych Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

W ramach wydatków majątkowych na zadania inwestycyjne przeznaczono 979 062 340 zł, czyli o 35 mln zł więcej niż przed rokiem. Największe nakłady poniesiono w obszarze **transportu (582 573 145 zł)**, **oświaty (141 113 052 zł)** oraz **gospodarki mieszkaniowej (129 936 320 zł)**. W ramach wydatków inwestycyjnych ukończono m.in. budowę wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z centrum Wrocławia, budowę alei Wielkiej Wyspy czy budowę Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94. Rozpoczęto m.in. przebudowę ul. Pomorskiej oraz przebudowę ul. Wilkszyńskiej i ul. Marca Polo, a także kontynuowano zadania w ramach Zintegrowanego Systemu Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu, miejskiego programu wymiany źródeł ogrzewania i programu rewitalizacji komunalnego zasobu mieszkaniowego, a także licznych programów związanych m.in. z poprawą infrastruktury szynowej, z poprawą stanu technicznego infrastruktury drogowej, budową i kompleksową przebudową szkół i żłobków czy rewitalizacją zieleni, nabrzeży i wysp odrzańskich. Jak co roku realizowano także liczne inwestycje na wrocławskich osiedlach.

Wykres 8. Nakłady inwestycyjne Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

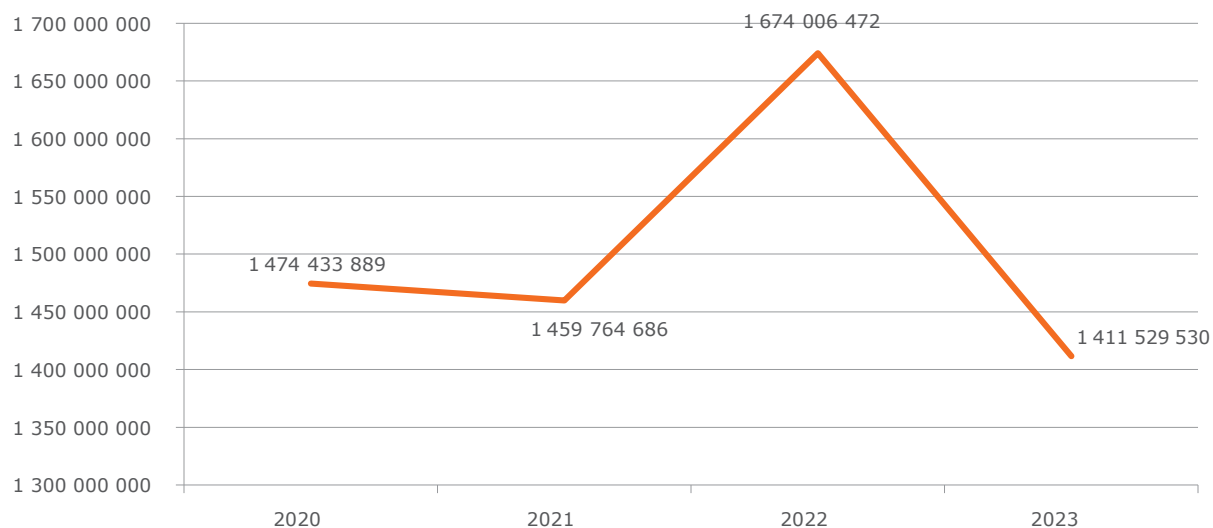
Źródło: UMW

DOCHODY WŁASNE MIASTA

W ramach dochodów własnych najstabilniejsze źródło stanowią podatki i opłaty lokalne. W ramach tej pozycji największe wzrosty odnotowano z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (wzrost o 58,1% r/r), podatku leśnego (wzrost o 54,1% r/r) oraz podatku od spadków i darowizn (wzrost o 21,5% r/r). Ponadto, m.in. z uwagi na stały wzrost bazy podatkowej, wpływy z tytułu podatku od nieruchomości zwiększyły się o 12,8%. Dochody z tytułu PIT i CIT wyniosły w 2023 r. **1 698 373 669 zł**, co w porównaniu z rokiem poprzednim daje spadek o **159 694 236 zł**. Niższe wpływy z tego tytułu są skutkiem wprowadzonego w 2022 r. Polskiego Ładu. Spadek dochodów z tytułu PIT w sytuacji wysokiego poziomu inflacji oraz wzrostu wynagrodzeń (wzrost przeciętnego wynagrodzenia w 2023 r. wyniósł 12,7%) miał istotny wpływ na ostateczny poziom wyniku budżetu Gminy Wrocław za rok 2023. Pozostałą część dochodów własnych stanowią dochody z majątku Gminy, świadczonych przez Gminę usług oraz pozostałe dochody, do których zaliczamy np. zwroty podatku VAT. Z tych trzech źródeł Gmina Wrocław uzyskała dochody w łącznej wysokości **1 271 718 821 zł**, tj. o 7% wyższe niż w roku poprzednim. W powyższym obszarze wzrost dochodów odnotowano z tytułu świadczonych usług (wzrost o 16,9% r/r), w tym sprzedaży biletów komunikacji miejskiej, z kolei niższe wpływy nastąpiły z tytułu posiadanego majątku (spadek o 0,6%).

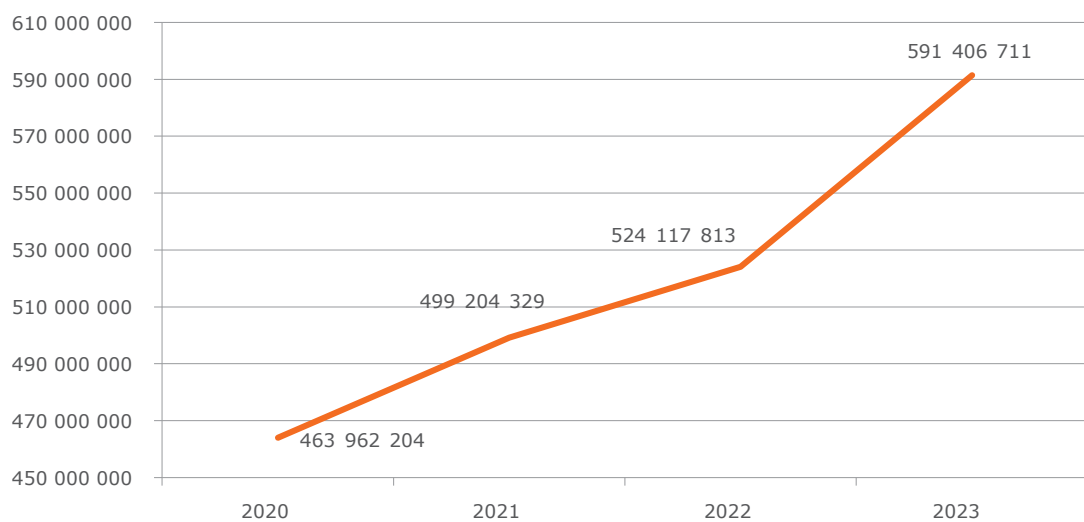
Porównując poziom dochodów własnych uzyskanych przez Gminę Wrocław w 2023 r. do dochodów z tego tytułu w roku 2022, można zauważyć ich wzrost o **291 418 303 zł r/r**.

Wykres 9. Udział Wrocławia w PIT w latach 2020–2023 (w zł)

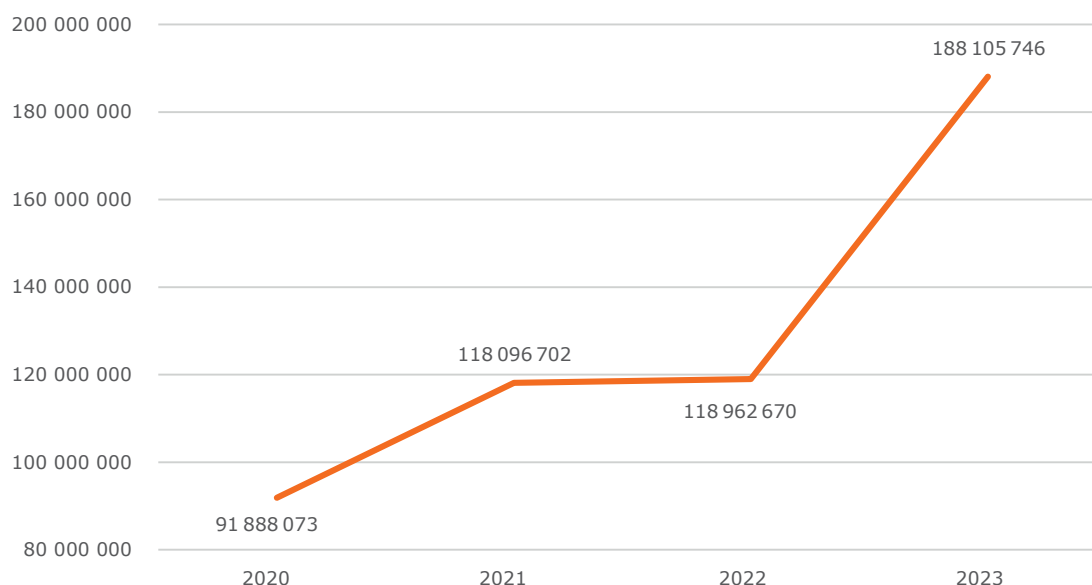
Źródło: UMW

Wykres 10. Dochody Wrocławia z tytułu podatku od nieruchomości w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

Wykres 11. Dochody Wrocławia z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

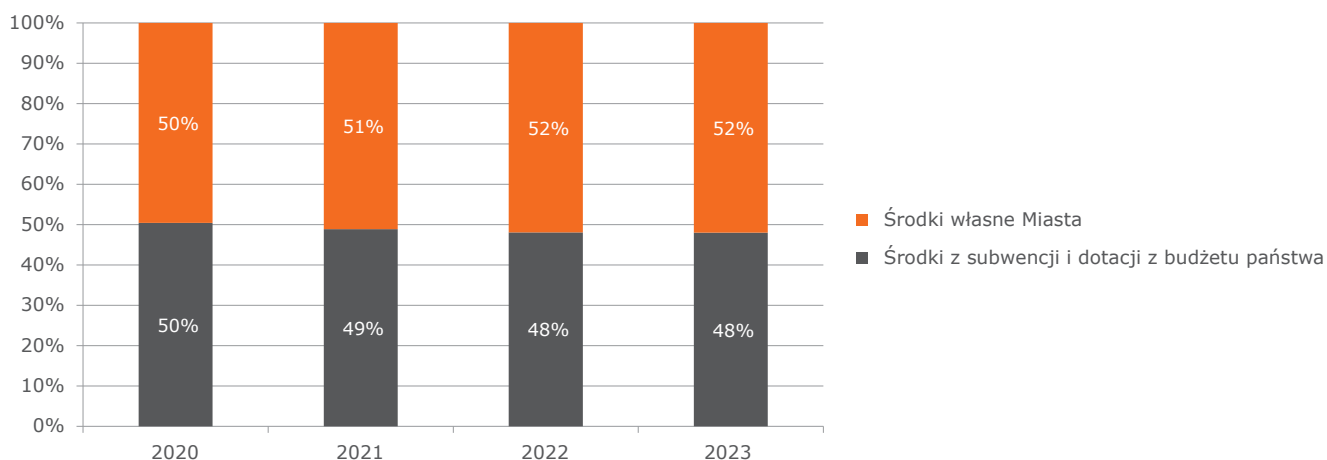
SUBWENCJE OGÓLNE, DOTACJE, WSPÓŁFINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH

Dochody z tytułu subwencji i dotacji uległy zmniejszeniu względem 2022 r. Łączny spadek dotacji i subwencji w stosunku do roku 2022 wyniósł **60 mln zł**, a w stosunku do roku 2021 spadek wyniósł **239 mln zł**. Wynika to m.in. z przejęcia przez ZUS począwszy od czerwca 2022 r. wypłaty wsparcia w ramach programu *Rodzina 500+*.

W celu pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty Gmina Wrocław otrzymuje z budżetu państwa subwencję oświatową i dotację przedszkolną. Z roku na rok zwiększa się wielkość środków przeznaczanych na finansowanie oświaty zarówno z budżetu państwa, jak i z budżetu Gminy Wrocław. W 2023 r. przeznaczono na ten cel ze środków własnych Gminy **1,155 mld zł**, czyli o **171 mln zł** więcej niż w roku 2022.

Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale EDUKACJA na stronie 81.

Wykres 12. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)

Źródło: UMW

W 2023 r. złożono wnioski o dofinansowanie dla 110 projektów oraz podpisano 45 umów o dofinansowanie na łączną kwotę dofinansowania ponad 243 512 143 zł. Monitorowano realizację pod kątem zapisów umów o dofinansowanie łącznie 215 projektów, dla których podpisano umowy o dofinansowanie w 2023 r. i w latach wcześniejszych.

W zakresie projektów infrastrukturalnych, podobnie jak w latach poprzednich, w 2023 r. monitorowano europejskie i krajowe źródła finansowania wspierające inwestycje miejskie w obszarach infrastruktury drogowej, infrastruktury edukacyjnej, cyfryzacji, rewitalizacji, infrastruktury społecznej, termomodernizacji, transportu zeroemisyjnego oraz niskoemisyjnego, a także zieleni oraz ochrony bioróżnorodności. Dużo uwagi w 2023 r. poświęcono analizie oraz przygotowaniu aplikacji w obszarze Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych oraz Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w ramach Polskiego Ładu. W zakresie projektów społecznych monitorowano takie obszary jak edukacja, włączenie społeczne, rynek pracy czy ochrona środowiska. Elementami, który wielokrotnie pojawiał się w dokumentacjach konkursowych czy dokumentach programowych, były szeroko rozumiane kwestie środowiskowe, począwszy od edukacji ekologicznej, poprzez inwentaryzację zasobów zielonych, aż do transportu niskoemisyjnego.

W 2023 r. koordynowano prace jednostek i wydziałów w celu wypracowania spójnych koncepcji projektów odpowiadających na bieżące potrzeby mieszkańców Wrocławia.

Programy monitorowane w 2023 r.:

- AMIF,
- Citizens, Equality, Rights and Values (CERV),
- Climate KIC,
- Connecting Europe Facility (CEF),
- Digital Europe,
- Driving Urban Transitions,
- ELENA,
- ERA-NET Cofund,
- ERASMUS+,
- EU4Health,
- European Urban Initiative,
- Fundusz Azylu, Migracji i Integracji,
- Fundusz Wyszehradzki,
- Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021–2027,
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021–2027,
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027,
- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027,
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021–2027,
- Fundusze Norweskie I EOG 2014–2021,
- GOSPOSTRATEG,
- Horyzont Europa,
- Interreg Europa,
- Interreg Europa Środkowa,
- Interreg Region Morza Bałtyckiego,
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności,
- Kreatywna Europa,
- LIFE,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020,
- Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014–2020,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020,
- Programy Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej,
- Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020,
- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg,
- Rządowy Program Odbudowy Zabytków,
- Urbact.

W 2023 r. złożono wnioski o dofinansowanie **42** projektów infrastrukturalnych na łączną kwotę dofinansowania **424 860 563 zł**. W tym samym okresie podpisano umowy o dofinansowanie dla 11 projektów na łączną kwotę dofinansowania **223 139 598 zł**. Nadzorowano realizację łącznie

80 projektów pod kątem wypełniania zapisów umów o dofinansowanie (w tym projektów w okresie trwałości oraz projektów, wobec których wszczynano kontrole). W 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, monitorowano projekty, które przeszły w tzw. okres trwałości. Zgodnie z umowami o dofinansowanie trwałość projektów analizowana jest przez 5 lat od dnia dokonania płatności końcowej na rzecz beneficjenta. Nieutrzymanie projektu w trwałości wiąże się z koniecznością zwrotu dofinansowania. Prace w okresie trwałości polegają m.in. na przedkładaniu do właściwych instytucji dokumentów wymaganych umową o dofinansowanie, jak np. oświadczeń o kwalifikowalności podatku VAT, informacji o generowaniu/niegenerowaniu dochodu, monitorowaniu rzeczowego zakresu projektu, przeprowadzaniu analiz dotyczących możliwych do dokonania zmian, jak również informowaniu o wszelkich modyfikacjach w projekcie.

W 2023 r. złożono wnioski o dofinansowanie **68** projektów społecznych, podpisano **34** umowy o dofinansowanie na łączną kwotę ponad **20 372 545 zł**. Nadzorowano pod kątem wypełniania zapisów umów o dofinansowanie realizację łącznie **135** projektów społecznych, wśród których znajdują się projekty finansowane ze źródeł krajowych, projekty partnerskie oraz międzynarodowe (w tym w ramach programu ERASMUS+).

Tabela 1. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów infrastrukturalnych w latach 2018–2023 (w zł)

Rok podpisania umowy o dofinansowanie	Liczba projektów	Aktualna wartość całkowita	Aktualna kwota dofinansowania	Wkład własny
2018	13	122 470 793	61 935 136	60 535 657
2019	5	28 431 620	19 376 511	9 055 109
2020	4	41 958 891	31 988 469	9 970 422
2021	8	111 728 924	97 415 700	26 666 895
2022	4	92 197 205	80 698 084	11 499 121
2023	11	228 545 444	107 701 389	115 438 209
Razem	45	396 787 434	291 413 901	117 727 204

Źródło: UMW

Tabela 2. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów społecznych oraz międzynarodowych w latach 2018–2023 (w zł)

Rok podpisania umowy o dofinansowanie	Liczba projektów	Aktualna wartość całkowita dla miasta	Aktualna kwota dofinansowania dla miasta	Wkład własny
2018	35	32 661 116	31 011 680	1 649 435
2019	46	41 835 133	38 167 514	3 667 619
2020	31	47 715 282	42 281 342	2 725 179
2021	23	9 875 566	8 907 834	967 733
2022	33	23 292 315	21 944 918	1 347 397
2023	34	14 372 751	12 878 486	1 494 265
Razem	202	155 379 412	142 313 289	10 357 363

Źródło: UMW

Powyższe zestawienia zawierają kwoty na dzień 31 grudnia 2023 r. i uwzględniają aneksy podpisane w minionym roku także dla projektów, dla których umowy o dofinansowanie podpisano w latach poprzednich.

WPŁYWY ZE ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH W WYNIKU REALIZACJI ZADAŃ

W roku sprawozdawczym na konto Gminy Wrocław wpłynęło ponad **100 110 975 zł**, z czego **84 814 765 zł** stanowiły wpływy z tytułu realizacji projektów infrastrukturalnych, a **15 296 210 zł** z tytułu realizacji projektów społecznych, w tym międzynarodowych.

Tabela 3. Wpływy na konto Gminy Wrocław z tytułu realizacji projektów infrastrukturalnych w latach 2020–2023 (w zł)

Rok	Kwota wpływu
2020	143 208 778
2021	107 552 105
2022	171 536 250
2023	84 814 765

Źródło: UMW

Tabela 4. Wpływy na konto Gminy Wrocław z tytułu realizacji projektów społecznych i międzynarodowych w latach 2020–2023 (w zł)

Rok	Kwota wpływu
2020	34 198 302
2021	21 300 067
2022	20 279 500
2023	15 296 210

Źródło: UMW

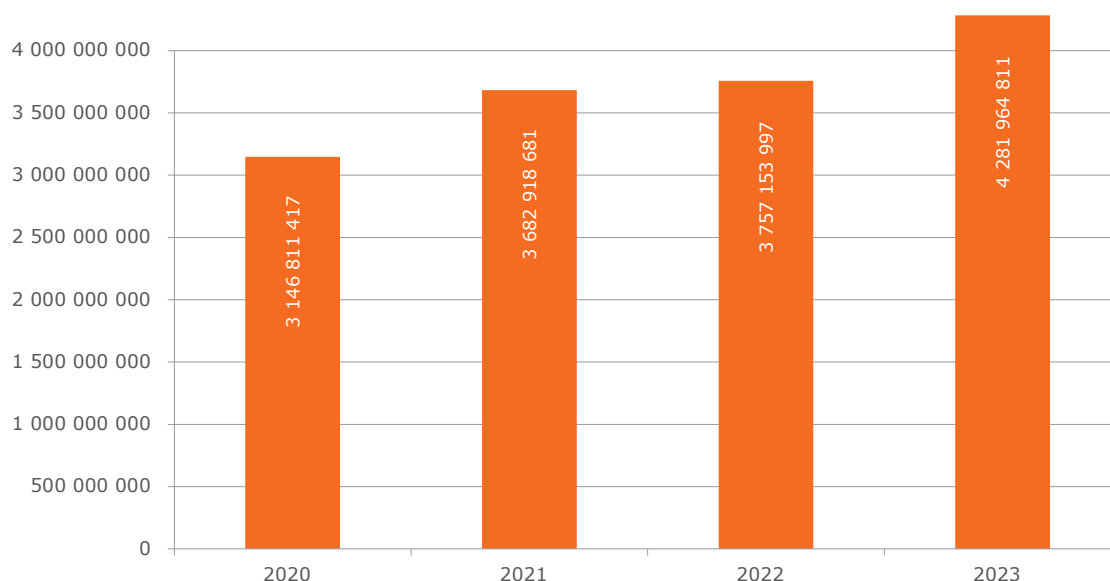
ZADŁUŻENIE MIASTA I KOSZTY OBSŁUGI

Obok zapewnienia finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych oraz wydatków bieżących priorytetem w zakresie polityki finansowej na rok 2023 było korzystanie z możliwie jak najkorzystniejszych i jednocześnie najtańszych źródeł finansowania. Wysoki poziom stóp procentowych utrzymujący się przez cały 2023 rok istotnie wpłynął na wysokość kosztów obsługi zadłużenia. Wydatki Gminy Wrocław z tego tytułu wyniosły w ubiegłym roku 184 mln zł, co w porównaniu z rokiem 2022 daje wzrost o 44 mln zł. Niemniej jednak prowadzona od lat aktywna polityka finansowa Miasta polegająca m.in. na pozyskiwaniu preferencyjnych źródeł finansowania, tj. kredytu z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, pozwoliła częściowo ograniczyć negatywny wpływ związany z globalnym wzrostem oprocentowania. W 2023 r. Gmina Wrocław zaciągnęła zobowiązania finansowe na łączną kwotę **850 mln zł**, z czego **300 mln zł** w Europejskim Banku Inwestycyjnym, w oparciu o preferencyjne warunki finansowania, korzystniejsze niż w przypadku kredytów pozyskiwanych na rynku krajowym. Środki te zostały przeznaczone przede wszystkim na finansowanie zadań inwestycyjnych, m.in. na zapewnienie wkładu własnego do projektów współfinansowanych ze środków UE, a także na

prefinansowanie wydatków związanych z tymi projektami. Ponadto potrzeby finansowe Gminy w 2023 r. były finansowane przychodami z:

- niewykorzystanych w 2022 r. środków pieniężnych na wydzielonym rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu,
- rozliczenia środków określonych w art. 5 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych i dotacji na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem tych środków,
- wolnych środków stanowiących nadwyżkę środków pieniężnych na rachunku budżetu jednostki samorządu terytorialnego wynikającą z rozliczeń wyemitowanych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek z lat ubiegłych.

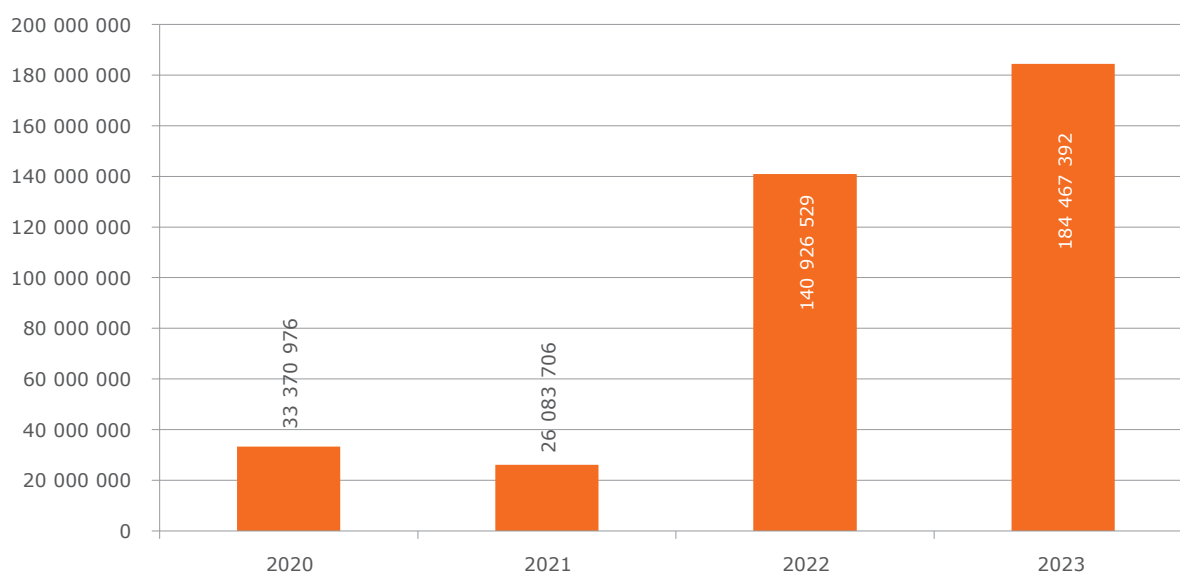
Wykres 13. Zadłużenie ogółem Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

Zadłużenie Wrocławia wyniosło na koniec 2023 r. **4 281 964 810,60 zł**, natomiast koszty związane z jego obsługą wyniosły **184 467 391,54 zł**.

Wykres 14. Koszt obsługi zadłużenia Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE

Kluczowym organem zarządzania Gminą Wrocław jest Urząd Miejski Wrocławia (UMW). Ważne jest stałe podwyższanie jakości funkcjonowania jego komórek na wszystkich poziomach, profesjonalizacja w wykonywaniu zadań oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez pracowników w celu osiągnięcia coraz wyższej jakości zarządzania oraz obsługi mieszkańców (w 2023 r. 84,51% z 2117 zatrudnionych w UMW osób miało wyższe wykształcenie).

Po pozytywnych wynikach audytu przeprowadzonego przez akredytowane jednostki zewnętrzne UMW otrzymał oświadczenie weryfikatora środowiskowego potwierdzające przynależność do grona instytucji zarejestrowanych w rejestrze EMAS oraz utrzymał certyfikat w zakresie Systemu Zarządzania Jakością (ISO 9001:2015) i Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy (ISO 45001:2018).

W 2023 r. z powodu zmian w strukturze organizacyjnej zmieniono regulaminy organizacyjne w 12 komórkach organizacyjnych UMW.

Dostosowując budynki UMW do potrzeb klientów, zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami, wprowadzano kolejne udogodnienia mające na celu usunięcie barier i zapewnienie dostępności: wyremontowano hol wejściowy wraz z wydzieleniem strefy odpoczynku dla klienta w budynku przy al. M. Kromera 44, zakupiono 3 szt. komfortek na potrzeby osób z niepełnosprawnościami (miejsce, w którym osoby z niepełnosprawnościami w godny i komfortowy sposób mogą zostać przebrane) w budynkach przy pl. Nowy Targ 1-8, ul. G. Zapolskiej 4 oraz ul. Hubskiej 8-16, umieszczono mleczne pasy na drzwiach i przeszkleniach budynku UMW przy pl. Nowy Targ 1-8, zorganizowano stanowiska przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami (tzw. strefy komfortu)

w Centrum Obsługi Mieszkańca przy pl. Nowy Targ 1-8. W budynku Urzędu Stanu Cywilnego przy ul. P. Włodkowica 20 zamontowano dodatkowe przegrody wygłuszające stanowiska klienta oraz przystosowano punkt informacyjny do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W 2023 r. Centrum Obsługi Mieszkańca w budynku Centrum Handlowego Magnolia przy ul. Legnickiej 58 poszerzyło działalność poprzez uruchomienie 2 stanowisk Terenowego Punktu Paszportowego.

Obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, mogli ubiegać się o nadanie numeru PESEL. W 2023 r. przyjęto i zrealizowano ponad 17,5 tys. wniosków o nadanie numeru PESEL.

Ponadto w 2023 r.:

- zameldowano na pobyt stały i czasowy ponad 5,5 tys. obywateli Ukrainy,
- wydano obywatelom Ukrainy ponad 25 tys. zaświadczeń potwierdzających ich dane w rejestrze PESEL (zaświadczenia do ZUS, MOPS, edukacji),
- wykonano ponad 10 tys. czynności związanych z aktualizacją danych obywateli Ukrainy w rejestrze PESEL (np. usunięcie niezgodności, ponowna rejestracja statusu, modyfikacje danych),
- na potrzeby obywateli Ukrainy wykonano ponad 20 tys. czynności związanych z rejestracją pojazdów,
- obywatele Ukrainy złożyli 860 wniosków w sprawach rejestracji działalności gospodarczej,
- obywatele Ukrainy złożyli ponad **5 tys.** wniosków o wymianę dokumentu prawa jazdy,
- w sprawach dotyczących uprawnień do kierowania pojazdami zgłosiło się ok. 30 tys. obywateli Ukrainy; stanowili oni prawie 50% wszystkich klientów Działu Uprawnień Kierowców.

Pracownicy Wydziału Spraw Obywatelskich obsłużyli łącznie ponad 113 tys. obywateli Ukrainy.

MIEJSKIE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE

Urząd Miejski Wrocławia obsługiwał w 2023 r. w zakresie kadrowym kierowników 45 miejskich jednostek organizacyjnych, w tym instytucji kultury (25), jednostek Samodzielnych Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej (1), powiatowych służb i inspekcji oraz jednostek i zakładów budżetowych. Prowadził również akta osobowe zastępców kierowników, których zgodnie ze statutem jednostki powołuje i odwołuje Prezydent Wrocławia. W związku ze zmianami w strukturze i zakresie zadań w 2023 r. zmieniono regulaminy organizacyjne 15 miejskich jednostek organizacyjnych.

SPÓŁKI Z UDZIAŁEM GMINY WROCŁAW

Ważnym elementem zarządzania samorządowego są spółki kapitałowe z udziałem Gminy Wrocław. Prezydent sprawuje nadzór właścicielski nad ich działalnością przy uwzględnieniu wielkości udziału Gminy Wrocław w kapitale zakładowym tych spółek.

Tabela 5. Udziały i akcje Gminy Wrocław w spółkach prawa handlowego, stan na 31 grudnia 2023 r.

Lp.	Nazwa spółki	Liczba udziałów/ akcji Gminy Wrocław (w szt.)	Wartość nominalna udziału/akcji (w zł)	Kapitał Gminy Wrocław (w zł)	Udział Gminy w kapitale zakładowym (w %)	Kapitał zakładowy spółki (w zł)
1.	MPWiK S.A.	9 642 094	50	482 104 700	100,00	482 104 700
2.	MPK Sp. z o.o.	471 385	675	318 184 875	100,00	318 184 875
3.	TBS Wrocław Sp. z o.o.	339	783 220	265 511 580	100,00	265 511 580
4.	Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o.	44 288	1 000	44 288 000	100,00	44 288 000
5.	Wrocławskie Inwestycje Sp. z o.o.	8 500	1 000	8 500 000	100,00	8 500 000

Lp.	Nazwa spółki	Liczba udziałów/akcji Gminy Wrocław (w szt.)	Wartość nominalna udziału/akcji (w zł)	Kapitał Gminy Wrocław (w zł)	Udział Gminy w kapitale zakładowym (w %)	Kapitał zakładowy spółki (w zł)
6.	Stadion Wrocław Sp. z o.o.	1 002 224	1 000	1 002 224 000	100,00	1 002 224 000
7.	Wrocławskie Centrum Treningowe SPARTAN Sp. z o.o.	153 083	500	76 541 500	100,00	76 541 500
8.	Wrocławski Park Wodny S. A.	108 591 633	1	108 591 633	100,00	108 591 633
9.	ZOO Wrocław Sp. z o.o.	231 939	1 000	231 939 000	100,00	231 939 000
10.	WP HALA LUDOWA Sp. z o.o.	501 860	500	250 990 000	100,00	250 990 000
11.	WKS „Śląsk Wrocław” S.A	116 586	1000	116 586 000	99,61	117 046 000
12.	ARAW S.A.	36 828 990	1	36 828 990	99,28	37 094 990
13.	Ekosystem Spółka z o. o.	14 013	1 000	14 013 000	97,92	14 311 000
14.	Wrocławski Park Technologiczny S.A.	238 602	100	23 860 200	94,78	25 174 500
15.	Port Lotniczy Wrocław S.A.	203 683	500	101 841 500	49,24	206 830 000
16.	SIM Wrocław Sp. z o.o.	610 129	50	30 506 450	39,67	76 891 400
17.	DCM DOLMED S.A.	1 717 255	1	1 717 255	7,32	23 452 939
18.	Data Techno Park Sp. z o.o.	4 000	50	200 000	2,21	9 044 400

Źródło: UMW

RADY SPOŁECZNE PRZY PREZYDENCIE

Pracę Prezydenta Wrocławia wspierają powoływane przez niego rady społeczne. Ich rolą jest doradzanie i opiniowanie. W sumie przy Prezydencie Wrocławia funkcjonuje obecnie 19 Rad Społecznych. W ich skład wchodzi urzędnicy, radni miejscy, przedstawiciele grup społecznych, środowisk zawodowych, biznesowych, twórczych, sportowych i naukowych. Należą do nich ponadto członkowie ruchów miejskich i organizacji pozarządowych.

PEŁNOMOCNICY I DORADCY PREZYDENTA

W 2023 r. Prezydent Wrocławia powołał:

- Pełnomocniczkę ds. Równego Traktowania,
- Pełnomocnika ds. Gospodarki Odpadami Komunalnymi,
- Pełnomocnika ds. Zdrowia Publicznego.

Na koniec roku 2023 r. Prezydent Wrocławia współpracował z 12 pełnomocnikami i 6 doradcami.

PLAN RÓWNOŚCI

Zarządzeniem nr 11457/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 5 października 2023 r. wprowadzono *Plan równości płci w Urzędzie Miejskim Wrocławia*, którego celem jest promowanie zasad równości płci poprzez zmiany instytucjonalne i kulturowe.

Przygotowanie i wdrożenie tego planu jest deklaracją, że Miasto Wrocław chce być aktywnym podmiotem oraz inicjatorem pozytywnej zmiany społecznej, tak aby zapewniać równe szanse wszystkim pracownikom i pracowniczkom bez względu na płeć i inne cechy, jak wiek, narodowość czy tożsamość płciowa.

UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW W ZARZĄDZANIU MIASTEM

RADY OSIEDLI

We Wrocławiu działa 48 rad osiedli – samorządowych jednostek pomocniczych, które reprezentują mieszkańców wobec organów i jednostek organizacyjnych Gminy. Zasiada w nich ok. 700 radnych. Rady współpracują z organami samorządu oraz instytucjami i organizacjami działającymi na terenie osiedli, występują z wnioskami do władz miasta, podejmują inicjatywy w sprawach dotyczących lokalnej społeczności, wnoszą uwagi do projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, opiniują ważne dla mieszkańców kwestie związane z komunikacją miejską czy z inwestycjami na osiedlu.

W 2023 r. Zespół ds. reformy ustroju samorządowych jednostek pomocniczych Wrocławia kontynuował zapoczątkowane w latach poprzednich zmiany w kierunku większego upodmiotowienia rad osiedli jako reprezentantów lokalnych społeczności, a z drugiej strony jako jednostek pomocniczych Gminy. W skład zespołu wchodzi 6 osób wskazanych przez Prezydenta Wrocławia oraz 7 przedstawicieli zarządów rad osiedli. Zespół zajmuje się m.in. uregulowaniem kompetencji radnych osiedlowych, a także systemu ich pracy. Reforma ustroju rad osiedli docelowo zmierza do decentralizacji zarządzania Gminą, pogłębiania subsydiarności, policentryczności i podmiotowości osiedli oraz rozszerzonej partycypacji mieszkańców w zarządzaniu Gminą.

FORMY GRUPOWEGO I INDYWIDUALNEGO WSPÓŁZARZĄDZANIA

Mieszkańcy mogą wnosić petycje do Rady Miejskiej Wrocławia (RMW) i Prezydenta Wrocławia. W 2023 r. złożono 75 petycji: 62 petycje do Prezydenta Wrocławia, 11 do Rady Miejskiej Wrocławia, a 2 petycje zostały złożone do rozpatrzenia zarówno przez Prezydenta Wrocławia, jak i Radę Miejską Wrocławia. Obywatele uczestniczą też w konsultacjach projektów uchwał RMW. Sprawują kontrolę nad pracą UMW poprzez składanie skarg i wniosków. W okresie od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2023 r. w Centralnym Rejestrze Skarg i Wniosków Urzędu Miejskiego Wrocławia (CRSiW) zaewidencjonowano ogółem 104 skargi oraz 21 wniosków (w 2022 r. – 142 skargi oraz 114 wniosków). 76 skarg i 18 wniosków dotyczyło komórek organizacyjnych UMW, natomiast 28 skarg i 6 wniosków odnosiło się do zadań realizowanych przez jednostki organizacyjne UMW. Niezależnie od skarg i wniosków zarejestrowanych w CRSiW Zespół ds. Skarg i Wniosków Wydziału Spraw Obywatelskich w 2023 r. odnotował 23 skargi w zakresie zadań wykonywanych przez spółki prawa handlowego z udziałem Gminy Wrocław, które przekazał do rozpatrzenia właściwym organom tych spółek.

Mieszkańcy mają także prawo zaskarżania uchwał RMW i decyzji administracyjnych UMW do organów nadzorczych i sądów administracyjnych. Formą kontroli, a zatem współzarządzania, jest także składanie wniosków o udostępnienie informacji publicznej. W 2023 r. w UMW rozpatrzono i udzielono odpowiedzi na 1256 wniosków o udostępnienie informacji publicznej. Wnioski składane były pisemnie, w formie dokumentu elektronicznego poprzez platformę e-PUAP, e-mailem na adresy Kancelarii Ogólnej Urzędu i komórek organizacyjnych UMW oraz poprzez formularz wniosku dostępny na stronie Biuletynu Informacji Publicznej. Wydano 2 decyzje odmawiające udostępnienia informacji publicznej. Urząd udzielił także blisko 3,5 tys. odpowiedzi na zapytania mediów lokalnych, krajowych, jak i zagranicznych. W tej puli znajdują się nagrania dla stacji telewizyjnych, stacji radiowych, odpowiedzi na e-maile i telefony z redakcji gazet oraz portali internetowych. W całym roku 2023 do mediów wysłanych zostało ponad 700 komunikatów dotyczących pracy poszczególnych departamentów, wydziałów oraz Prezydenta Wrocławia.

TRANSFORMACJA CYFROWA I E-USŁUGI

W 2023 r. prace kontynuował powołany Zarządzeniem nr 11116/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 2 października 2023 r. Zespół ds. Transformacji cyfrowej Wrocławia. Od momentu powstania Zespół spotkał się 14 razy i zaopiniował 23 projekty cyfryzacyjne. W 2023 r. głównym przedmiotem spotkań Zespołu były m.in.: analiza projektów cyfrowych zgłaszanych do realizacji przez wydziały/biura UMW i miejskie jednostki organizacyjne, obecne i przyszłe możliwości pozyskania środków zewnętrznych na projekty cyfryzacyjne, monitoring realizacji projektów cyfrowych dofinansowanych w ramach programu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF) oraz innych źródeł.

W 2023 r. w ramach projektu współfinansowanego ze środków europejskich Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF) pn. *System transformacji cyfrowej i procesowej w Departamencie Strategii i Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego Wrocławia* uruchomiono 3 zintegrowane systemy: System Wsparcia Obsługi Spraw, System Zarządzania Procesami wraz z Katalogiem Usług oraz Hurtownię Danych wraz z powiązaniem narzędziem raportowo-analitycznym wprowadzającym wielopoziomowe zarządzanie danymi. Pozwoliło to na automatyzację pracy oraz uruchomienie 13 e-usług dla klientów Wydziału Architektury i Zabytków (WAZ) i Wydziału Planowania Przestrzennego (WPL). Dzięki wdrożeniu systemu średnio o 10% skrócił się czas obsługi wniosków wpływających do WAZ i WPL, a o 15% została zmniejszona liczba czynności wykonywanych przez pracowników w procesach realizowanych w tych wydziałach.

Zarządzeniem nr 11617/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 24 października 2023 r. powołano zespół projektowy ds. budowy, wdrożenia, utrzymania i rozwoju Systemu Zarządzania Nieruchomościami Gminy Wrocław. Celem prac zespołu jest zbudowanie zintegrowanego systemu informatycznego do zarządzania nieruchomościami.

Rozpoczęto prace nad modernizacją Systemu Informacji Przestrzennej Wrocławia i wprowadzeniem e-usług opartych na systemie informacji przestrzennej pasa drogowego we Wrocławiu (e-ZDiUM).

W ramach środków europejskich ZIT WrOF Gmina Wrocław kontynuowała prace nad budową systemu do zarządzania zasobem zieleni miejskiej: e-platforma *Zieleń we Wrocławiu*. W 2023 r. zbudowano lub zmodernizowano lokalne sieci komputerowe (LAN) w 65 jednostkach edukacyjnych we Wrocławiu.

Zrealizowano 2 projekty polegające na budowie usługi lokalnej *Wrocławska Karta Seniora* oraz, ustandaryzowanej dla całego kraju, usługi *Uzyskanie zezwolenia na usunięcie drzewa lub krzewu*. Nowe e-usługi są dostępne na platformie mObywatel.

Towarzystwo Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. zakończyło projekt (w ramach środków ZIT WrOF) wdrażania 16 e-usług publicznych polegający na stworzeniu Systemu Informatycznego oraz integracji tego Systemu z Platformą Usług Administracji Publicznej ePUAP.

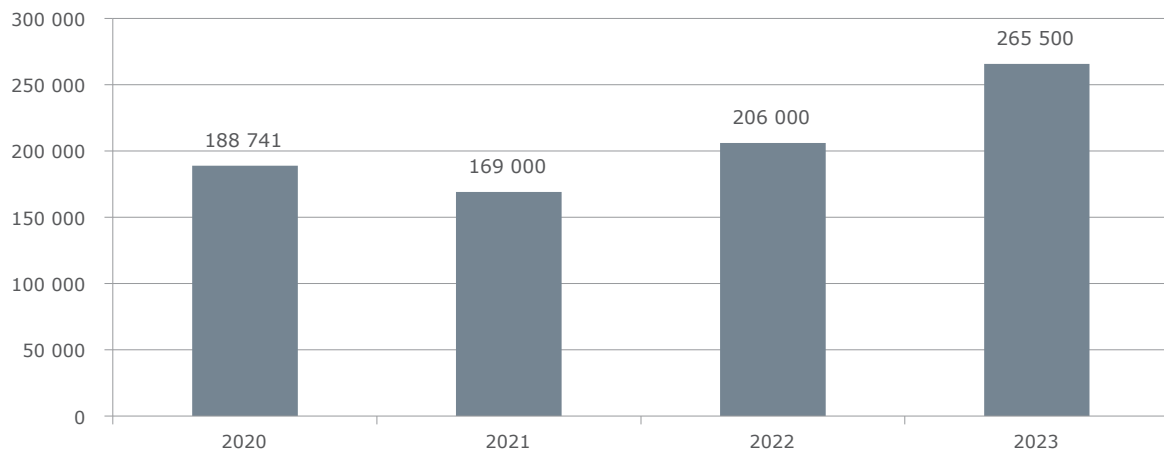
W 2023 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji zakończyło realizację projektu (w ramach środków ZIT WrOF) *Rozwój E-usług MPWiK S.A.*, polegającego na wdrożeniu 2 systemów informatycznych: wspomagającego proces obsługi klientów oraz służącego poprawie procesów zarządzania gospodarką wodomierzową.

Obecnie w mieście udostępnionych jest kilkadziesiąt e-usług pozwalających na obsługę mieszkańców w wielu załatwianych sprawach sprawnie i efektywnie. W 2023 r. zanotowano dalsze duże zainteresowanie korzystaniem z e-usług przez mieszkańców.

W 2023 r. w Zarządzie Geodezji, Kartografii i Katastru Miejskiego we Wrocławiu 77% wniosków zostało złożonych za pomocą e-aplikacji umożliwiającej załatwienie spraw w pełni elektronicznie. Ponadto w przypadku 77% wniosków ZGKiKM wydał materiały w postaci elektronicznej.

Liczba wniosków skierowanych do Urzędu Miejskiego Wrocławia i Centrum Usług Informatycznych (CUI) za pośrednictwem internetowej platformy ePUAP wzrosła z 206 tys. w 2022 r. do 265 500 w roku 2023.

Wykres 15. Liczba wniosków skierowanych do UMW i CUI w latach 2020–2023

Źródło: UMW

W 2023 r. już po raz drugi odbyło się we Wrocławiu Smart City Forum – najważniejszy w Polsce kongres poświęcony funkcjonowaniu i rozwojowi inteligentnych miast.

W 2023 r. kontynuowano lub uruchomiono pilotażowe projekty związane z ideą SmartCity:

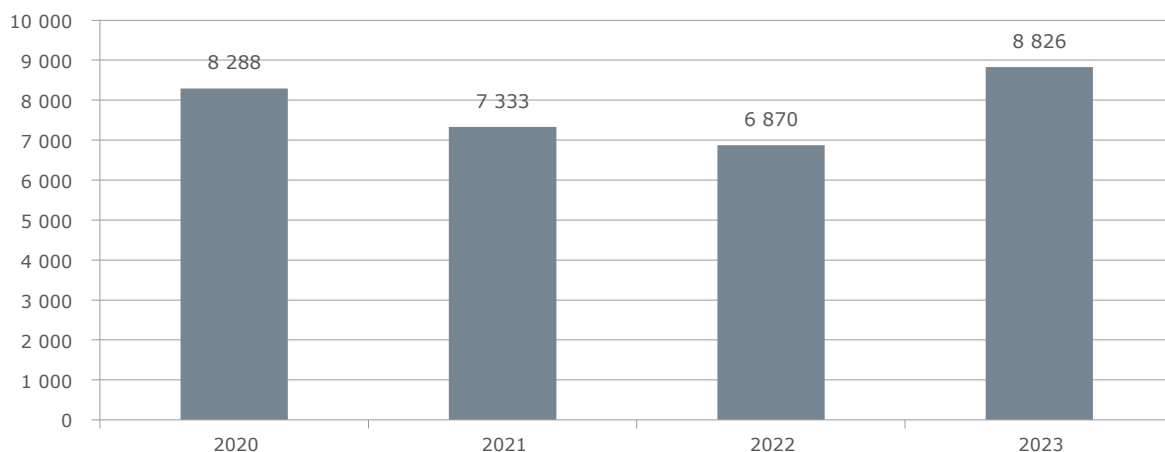
- usługę *Teleopieka dla mieszkańców Wrocławia*; jej głównym celem jest poprawa bezpieczeństwa seniorów w miejscu zamieszkania; zapewnia ona 500 wrocławskim seniorom specjalne urządzenia mobilne z tzw. przyciskiem życia oraz stacjonarne urządzenia głośnomówiące,
- dostęp (dzięki umowie z firmą Neptis S.A.) do platformy analizującej ruch drogowy w mieście,
- drugą edycję programu miejskiego *Bądź bezpieczna. Mobilne KTG dla mieszkanki Wrocławia od 36 tygodnia ciąży*; mieszkanki Wrocławia mogły skorzystać z programu, w ramach którego Gmina Wrocław bezpłatnie udostępniała im bezprzewodowe urządzenia telemedyczne KTG Carebits,
- automatyczny system kontroli i zwalczania szkodników (deratyzacja) – projekt pilotażowy firmy OWL Sentry,
- bezpłatną aplikację ParkDots stanowiącą wsparcie i uzupełnienie systemu zajętości miejsc parkingowych dla pojazdów osób z niepełnosprawnościami oraz autokarów turystycznych, która umożliwia w łatwy i wygodny sposób wskazanie kierowcom oraz przewodnikom najbliższego wolnego miejsca parkingowego,
- aplikację mobilną ParkSpace Eco; projekt pilotażowy realizowany we współpracy z firmą LOSA; aplikacja ułatwia znalezienie wolnego miejsca parkingowego w strefie płatnego parkowania oraz na obszarach A i B Śródmiejskiej Strefy Płatnego Parkowania,
- aplikację mobilną Deeptraffic realizowaną przez Concordia Design Accelerator we współpracy z Gminą Wrocław; aplikacja informuje o aktualnych warunkach drogowych, czasie podróży, wydarzeniach i zdarzeniach (np. robotach drogowych), aby pomóc w codziennym poruszaniu się po mieście,
- zdalny monitoring parametrów wody w Odrze; bezpłatny projekt pilotażowy realizowany we współpracy z firmą T-Mobile.

OCHRONA KONSUMENTÓW

W 2023 r. obsłużono łącznie 8826 zgłoszeń w sprawach konsumenckich: wniosków, zapytań, pism kierowanych do wiadomości, pism wymagających przekazania zgodnie z właściwością miejscową oraz w ramach współpracy w obszarze ochrony konsumentów.

W porównaniu do lat ubiegłych odnotowano wzrost konsultacji telefonicznych. Zwiększyła się również liczba porad bezpośrednich. Wnioski o poradę można składać osobiście w Biurze Miejskiego Rzecznika Konsumentów (BRK) przy ul. G. Zapolskiej 4, pok. 128, w Kancelarii Ogólnej UMW lub jej filiach, listownie i poprzez platformę ePUAP.

Wykres 16. Liczba zgłoszeń w sprawach konsumenckich w latach 2020–2023

Źródło: UMW

Obok pomocy prawnej w rozwiązaniu konkretnego problemu ważnym elementem systemu ochrony konsumentów była profilaktyka, czyli edukacja konsumencka prowadzona we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia <https://bip.um.wroc.pl/artukul/228/3123/biuro-miejskiego-rzecznika-konsumentow> znajdują się szczegółowe informacje dotyczące warunków świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej na rzecz konsumentów oraz spraw objętych działaniem rzecznika; dostępny jest również wniosek konsumencki w 3 wersjach językowych: angielskiej, polskiej i ukraińskiej, zawierający podstawowe informacje dotyczące wymogów formalnych, jakie musi spełniać, wymaganych dokumentów czy terminu załatwienia zgłoszonej sprawy.

W ramach zapewnienia dostępności i jakości usług dla mieszkańców Wrocławia świadczonych w ramach ochrony praw konsumentów BRK przyłączono do funkcjonującego w UMW systemu kolejkowego. System umożliwia zarządzanie obsługą interesantów zgłaszających się do BRK osobiście poprzez udostępnienie automatu biletowego, jak i na wprowadzenie wizyt umawianych z wyprzedzeniem za pośrednictwem strony www.bez-kolejki.um.wroc.pl. System został dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, umożliwia także obsługę interesantów w języku angielskim i ukraińskim.

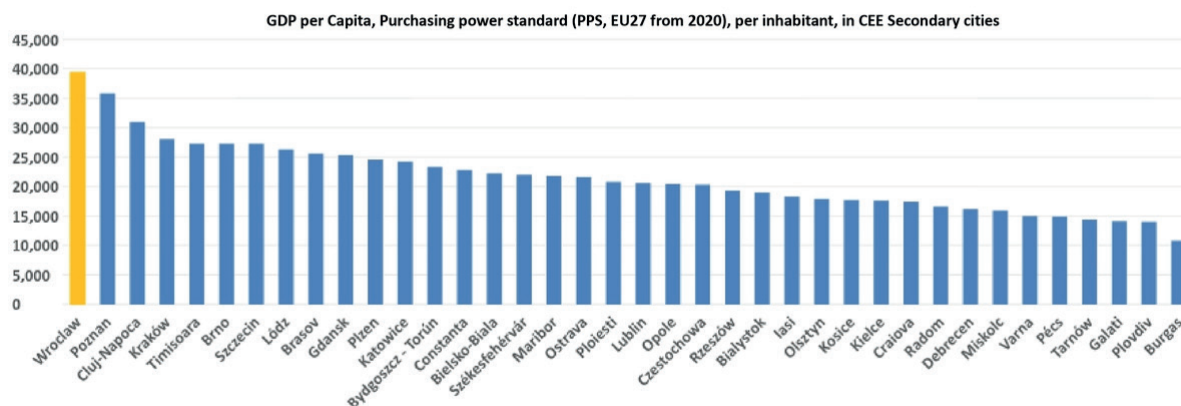
**GOSPODARKA,
INWESTYCJE,
RYNEK PRACY**

Według analizy przygotowanej w 2023 r. przez Bank Światowy na podstawie danych Eurostatu, Wrocław jest najlepiej ekonomicznie rozwiniętym niośrołecznym miastem Europy Środkowej i Wschodniej. PKB (Produkt Krajowy Brutto) w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrósł w ciągu dwóch dekad prawie czterokrotnie. W 2001 r. wynosił 28 713 zł, a w 2020 r. – 100 131 zł. Wrocław wyróżnia się najwyższą siłą nabywczą PKB na 1 mieszkańca w Europie Środkowej i Wschodniej, która wynosi blisko 40 tys. euro.

Wrocław

Most developed CEE Secondary City (according to EuroStat)

FUNCTIONAL AREAS IN THE EU

Crossing administrative boundaries for green transition and sustainable development

Źródło: analiza przygotowana w 2023 r. przez specjalistę z biura Banku Światowego w Wiedniu, Marcela Ionescu-Heroiu, na podstawie danych Eurostatu

Atrakcyjność wrocławskiej gospodarki potwierdzają również wysokie miejsca w licznych rankingach. W rankingu **European Cities & Regions of the Future za 2023 rok**, w którym porównywane są europejskie miasta i regiony pod względem ich mocnych stron gospodarczych, finansowych i biznesowych (opracowywanym przez fDi Intelligence – opiniotwórcze pismo z grupy Financial Times), Wrocław zdobył **1. miejsce** w kategorii **Overall** (ranking ogólny europejskich miast średniej wielkości), **Business friendliness** (najbardziej przyjazna lokalizacja dla biznesu) oraz **Human capital and life style** (największy potencjał ludzki i najlepsze miejsce do życia). Ponadto **3. miejsce** w kategorii – **fDi Strategy** (strategia rozwoju) i **4.** w kategorii **Economic potential** (potencjał ekonomiczny).

Dzięki zaangażowaniu całego ekosystemu startupowego Wrocław obronił tytuł **startupowej stolicy Polski** w 2023 r. Drugi rok z rzędu, według raportu *Polskie Startupy 2023*, na Dolnym Śląsku zarejestrowanych było najwięcej polskich spółek technologicznych.

W raporcie ABSL *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2023* Wrocław utrzymał 1. pozycję w rankingu menedżerów oceniających atrakcyjność lokalizacji do prowadzenia biznesu.

W dniach 5–7 września 2023 r. przedstawiciele Wrocławia uczestniczyli w **XXXII Forum Ekonomicznym w Karpaczu**. Ważnym elementem wydarzenia stało się wręczenie **Nagrody Prezydenta Wrocławia – Biznes Odpowiedzialny Społecznie**.

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO

Dane o produkcie krajowym brutto (PKB) dla podregionów NUTS 3 (73 obszary statystyczne, do których zalicza się również 5 największych miast w Polsce, liczących powyżej 500 tys. mieszkańców) GUS publikuje dopiero po upływie dwóch lat. Najnowsze dane dotyczą 2021 r. Wynika z nich, że w 2021 r. PKB dla największych polskich miast nominalnie zwiększył się, jednak w wartościach realnych (po uwzględnieniu inflacji) wszędzie zauważalny jest jego spadek. W 2021 r. Wrocław był 4. miastem w Polsce z najwyższym globalnym PKB (po Warszawie, Krakowie i Poznaniu – z minimalną różnicą) oraz 4. pod względem wskaźnika PKB na jednego mieszkańca (po Warszawie, Poznaniu i Krakowie).

Tabela 6. Produkt krajowy brutto w wybranych miastach w Polsce w latach 2020–2021 (ceny bieżące)

Miasto	PKB miasta (w mln zł)		Na 1 mieszkańca (w zł)	
	2020	2021	2020	2021
Warszawa	323 632	355 891	173 885	191 318
Kraków	80 111	93 449	99 946	116 630
Wrocław	67 633	75 688	100 131	112 493
Poznań	66 488	75 914	120 985	139 005
Łódź	54 306	60 607	80 086	90 632

Źródło: GUS

STRUKTURA BRANŻOWA

Według danych GUS za 2022 r. przychody wrocławskich przedsiębiorstw (w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób) wyniosły 141 425 mln zł (wzrost o 21,1% w relacji do 2021 r.). W sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) największy udział w przychodach przedsiębiorstw ogółem miała sekcja G (handel i naprawa pojazdów samochodowych) – 54 483,8 mln zł (udział 38,5% w ogóle przychodów), w relacji do 2021 r. odnotowano wzrost – o 16,8%. W przetwórstwie przemysłowym (sekcja C) przychody wyniosły 30 253,3 mln zł (udział w przychodach ogółem – 21,4%), a wzrost w stosunku do 2021 r. wyniósł – 18,9%. W sekcji J (Informacja i komunikacja) przychody ogółem wyniosły 10 623,3 mln zł (udział w przychodach przedsiębiorstw ogółem wyniósł 7,6%), a w porównaniu z 2021 r. odnotowano wzrost na poziomie 40,2%.

Znaczne odbicie, po covidowych restrykcjach, zarejestrowano w sekcji S (pozostała działalność usługowa), gdzie przychody w 2022 r. wyniosły 56 mln zł, i w sekcji R (działalność związana

z kulturą, rozrywką i rekreacją) z przychodami 287,6 mln zł; wzrosty wyniosły odpowiednio o 78,7% i o 58,3%.

Wstępne dane dotyczące wyników wrocławskich przedsiębiorstw w 2023 r. są pozytywne: w okresie trzech pierwszych kwartałów (brak danych za IV kwartał) przychody ogółem zwiększyły się o 12,2% w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku (z 81 492,4 mln zł do 91 447,7 mln zł).

Według danych GUS w strukturze gospodarki Wrocławia w okresie trzech pierwszych kwartałów 2023 r. przychody w branżach zaliczanych do sektora usług stanowiły prawie 70% przychodów ogółem wrocławskich firm. Mniejsze znaczenie miał przemysł (25,8% przychodów ogółem).

W sekcjach PKD obejmujących usługi zdecydowanie największą część przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów osiągały przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji handel i naprawa pojazdów samochodowych. Stanowiły one w ciągu trzech kwartałów 2023 r. ponad 38% ogółu przychodów wrocławskich przedsiębiorstw i wyniosły 33 391,8 mln zł (wzrost r/r o 6,2%, w 2022 r. – 31 452,7 mln zł). Najwyższy wzrost przychodów odnotowano w budownictwie – wzrosły one o 26,9% i wyniosły 4112 mln zł (w 2022 r. – 3239,5 mln zł), a ich udział w przychodach wrocławskich przedsiębiorstw stanowił 4,7%. W przetwórstwie przemysłowym przychody wyniosły 22 538,1 mln zł – wzrost o 8,8% – a ich udział w przychodach netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wyniósł 25,8%.

Ważnym miernikiem gospodarczej kondycji jednostek samorządu terytorialnego jest liczba podmiotów gospodarczych. W 2023 r. w rejestrze REGON we Wrocławiu było ich **148 559**, co oznacza wzrost r/r o 4,9%. Tendencja wzrostowa jest zauważalna we wszystkich kategoriach podmiotów gospodarczych. Drugi rok z rzędu odnotowuje się wzrost w grupie podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. W 2023 r. ich liczba osiągnęła poziom **4624**, rok wcześniej tego typu podmiotów było zarejestrowanych 4455, co oznacza wzrost r/r o 3,8%. W kategorii spółek handlowych ogółem (akcyjnych i z ograniczoną odpowiedzialnością) wzrost r/r wyniósł 5,2% – ich liczba zwiększyła się z 33 051 w 2022 r. do **34 783** w roku następnym. Najwyższy jednak poziom wzrostu odnotowano w kategorii osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – wyniósł on 5,7% (z 86 135 w 2022 r. do **91 011** w 2023 r.).

Pozytywnym sygnałem jest także istotny wzrost inwestycji w przedsiębiorstwach – o **10,8%** w pierwszych trzech kwartałach 2023 r. (brak danych za IV kwartał tego roku) w porównaniu z analogicznym okresem 2022 r. W liczbach bezwzględnych nakłady inwestycyjne miały wartość 6731,4 mln zł w 2021 r., 8015,9 mln zł w 2022 r. i 8880,5 mln zł w 2023 r. (we wszystkich latach dane za pierwsze trzy kwartały). Tymczasem w całym 2019 r., ostatnim przed pandemią COVID-19, zamknęły się one kwotą zaledwie 5998,4 mln zł.

Tendencje w życiu gospodarczym stolicy Dolnego Śląska odzwierciedla także wskaźnik rentowności brutto i netto wrocławskich firm, które w pierwszych trzech kwartałach 2023 r. wyniosły odpowiednio 7% i 6%, a w analogicznym okresie 2022 r. – 7% i 6,1%, co wskazuje na stabilizację we wrocławskiej gospodarce.

We Wrocławiu w 2023 r. zarejestrowano **13,7 tys.** nowych podmiotów (o 4,7% mniej niż w 2022 r.), natomiast wykreślono z rejestru **5,8 tys.** (o 4,1% więcej niż rok wcześniej). Spośród **148 559** podmiotów gospodarczych we Wrocławiu **91 011** stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (w tym zagraniczne: **7948**), **34 783** – spółki handlowe, **22 765** – pozostałe formy prawne działalności (stan na 31 grudnia 2023 r.).

Tabela 7. Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem w wybranych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w %).

Miasto	2020	2021	2022	2023
Szczecin	68,7	68,7	68,9	68,9
Łódź	69,3	69,1	68,8	68,5
Gdańsk	67,8	67,8	68,1	68,4
Bydgoszcz	67,1	66,4	65,9	65,6
Kraków	62,7	62,6	62,9	63,3
Poznań	61,0	60,7	60,8	61,3

Miasto	2020	2021	2022	2023
Wrocław	59,9	60,0	60,8	61,3
Warszawa	55,2	54,8	54,7	54,6

Źródło: GUS

STARTUPY I PARKI TECHNOLOGICZNE

W 2023 r. Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A. (ARAW) kontynuowała działania mające na celu rozwój wrocławskiego ekosystemu startupowego i promocję Wrocławia na poziomie międzynarodowym. Rok 2023 był intensywny pod względem liczby wydarzeń biznesowych, sukcesów wrocławskich startupów oraz osiągnięć miasta jako przyjaznego biznesowi ośrodka technologicznego. Odnotowano rekordowe wyniki uczestnictwa – ponad 600 osób uczestniczyło w serii Startup WRO Meetup, wspólnie z Accelpoint zorganizowano trzy edycje Pitch Me Baby, 17 startupów uczestniczyło w konkursach pitchingowych, a flagowe wydarzenie Evolutions: Meetup & Showcase, w nowej i rozszerzonej formie, przyciągnęło ponad 250 osób zainteresowanych technologiami i startupami. Dzięki zaangażowaniu całego ekosystemu Wrocław utrzymał tytuł **startupowej stolicy Polski**.

ARAW wspierał także rozwój całego ekosystemu biznesowego w regionie poprzez podjęcie szeregu działań, tj. odpowiadanie na zapytania inwestorskie, organizację i przygotowanie wizyt inwestorskich, organizację spotkań dla przedstawicieli biznesu, a także wspieranie ich procesów administracyjnych. Nawiązywano i pogłębiano współpracę z instytucjami z otoczenia biznesu, uczelniami, jak również partnerami z sektora agencji personalnych, nieruchomości i firm odpowiedzialnych za doradztwo prawne.

Wrocławski Park Technologiczny S.A. (WPT) to jedna z największych w Polsce pod względem liczby firm działających na jej terenie instytucji biznesowych tego typu. Udostępnia nie tylko przestrzeń pozwalającą na rozwój biznesu, ale też tworzy społeczność ludzi przedsiębiorczych. W WPT działają firmy innowacyjne, przedsiębiorcy i naukowcy z sektora badawczo-rozwojowego, a także spółki lokujące tu swoje działy badawczo-rozwojowe. Miejsce dla siebie znajdują tutaj zarówno startupy, przedsiębiorstwa z sektora MSP, jak i duże, międzynarodowe firmy.

W 2023 r. udostępniono wrocławskim przedsiębiorcom ponad 40 tys. m² powierzchni biurowych i laboratoryjnych. Po niemalże 2 latach prac koncepcyjnych uruchomiono projekt **WRO4digITal – Europejski Hub Innowacji Cyfrowych (WRO4digITal)**, którego liderem został WPT. Celem inicjatywy WRO4digITal jest podniesienie poziomu ucyfrowienia gospodarki na Dolnym Śląsku. **W ramach projektu utworzono konsorcjum, do którego dołączyły 22 instytucje, oferujące kompleksowe wsparcie w procesie transformacji cyfrowej. Przedsiębiorstwa z sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w ramach projektu mogą skorzystać z nieodpłatnych usług eksperckich i zmodernizować sposób produkcji lub świadczenia usług zgodnie z trendami cyfryzacyjnymi.** W założeniu Działalność WRO4digITal ma wpłynąć na podniesienie konkurencyjności lokalnych firm, wzrost gospodarczy w regionie, zwiększenie dostępności wykwalifikowanej kadry pracowniczej oraz poprawę jakości życia; przyspieszy również modernizację administracji publicznej. Misją WRO4digITal jest uzyskanie efektu sieciowania i budowa ekosystemu innowacji cyfrowych na potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw.

W 2023 r. w Strefie Informacji Biznesowej WPT zorganizowano 83 różnego typu wydarzenia, w których wzięło udział ponad 973 uczestników, w tym 772 przedsiębiorców. Odkryto się 18 specjalistycznych webinarów i 65 spotkań konsultacyjnych online i bezpośrednio.

W 2023 r. w ramach usług oferowanych przez WPT udzielono przedsiębiorcom pomocy de minimis w wysokości prawie 900 tys. zł.

W ramach wsparcia różnych form wrocławskiej przedsiębiorczości w 2023 r. organizowane były spotkania informacyjne dla mikroprzedsiębiorców. Wśród kluczowych działań w tym zakresie należy wyróżnić cykl spotkań z gminami Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego w ramach projektu *Bez Mikro Nie Ma Makro*. Dzięki spotkaniom zorganizowanym w sąsiadujących z Wrocławiem gminach właściciele tamtejszych firm dowiedzieli się więcej o możliwościach rozwoju ich biznesu. W 2023 r. odbyło się 5 spotkań w gminach: Kobierzyce, Środa Śląska, Wisznia Mała, Siechnice oraz Jelcz-Laskowice z przedstawicielami WPT, Agencji Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej (ARAW) oraz Stowarzyszeniem Aglomeracja Wrocławska (StAW), w których wzięło udział łącznie 250 osób.

Pod hasłem *Bez Mikro Nie Ma Makro* rozwijano także działania związane ze wspieraniem lokalnej społeczności – przykładowo wspólnie z Wrocławskim Centrum Opieki i Wychowania (WCOW) zorganizowano projekt pn. *Chcę i Będę*, którego efektem była wystawa fotograficzna *Chcę i będę* ze zdjęciami autorstwa Dimitrija Wasilewskiego. Bohaterami fotografii są stojący u progu dorosłości wychowankowie WCOW. Wystawa zwracała uwagę na sytuację młodzieży opuszczającej domy dziecka, która często jest postrzegana przez pryzmat miejsca dorastania. Wydarzenie było również okazją do zebrania funduszy na podróż marzeń podopiecznych WCOW.

RYNEK PRACY

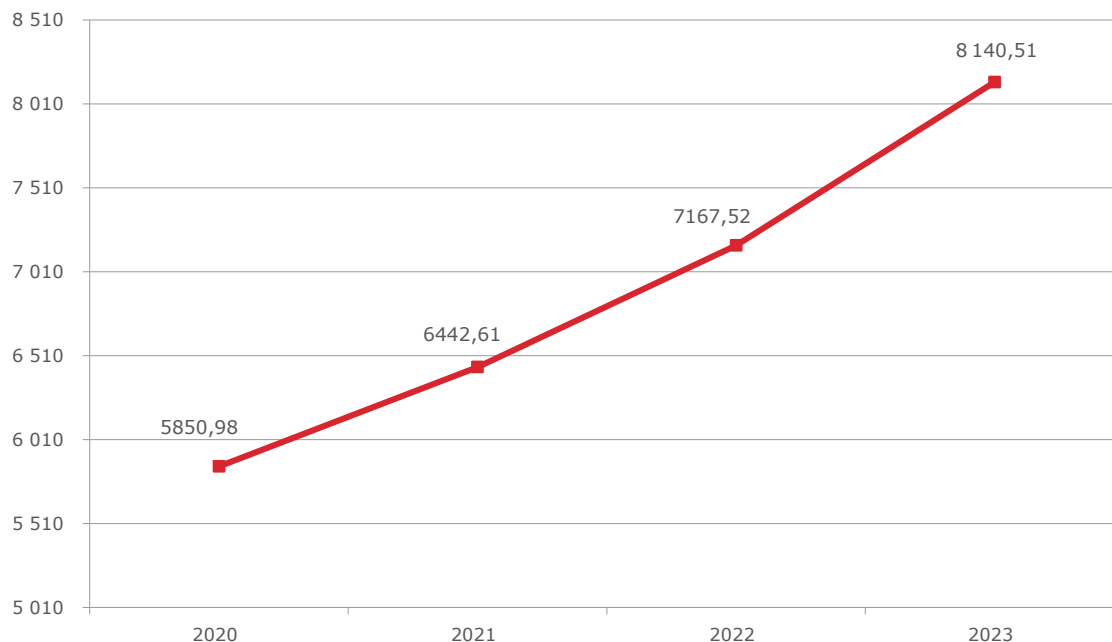
W 2023 r. przeciętnie zatrudnione w sektorze przedsiębiorstw we Wrocławiu były **195 533** osoby, podczas gdy w 2022 r. we Wrocławiu, według danych GUS, przeciętnie zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw było **190 786** osób, czyli wzrost zatrudnienia r/r wyniósł **2,5%**. Jest to kolejny wskaźnik korzystnej sytuacji lokalnej gospodarki.

Największe przeciętne zatrudnienie w 2023 r. było notowane sekcji G (handel i naprawa pojazdów samochodowych) – 41,1 tys. osób, w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) – 34,9 tys. oraz w sekcji N (administrowanie i działalność wspierająca) – 33,1 tys. osób.

Według raportu firmy **ABSL pt. Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2023** (opracowanie zawiera analizę kluczowych zmian i trendów, które miały wpływ na dynamiczny rozwój sektora usług biznesowych w Polsce) Wrocław jest w pierwszej trójce w Polsce (za Krakowem i Warszawą) pod względem liczby osób zatrudnionych w sektorze usług biznesowych. W 215 wrocławskich centrach nowoczesnych usług biznesowych na koniec I kwartału 2023 r. zatrudnionych było prawie 63,4 tys. osób, a wzrost zatrudnienia na przestrzeni lat 2018–2023 wyniósł 7,3%.

W sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2023 r. według danych GUS Wrocław wyniosło **8140,51 zł** (w 2022 r. **7167,52**) i wzrosło r/r o **13,6%**, co rekompensowało o 2,2 p. proc. średnioroczny wzrost cen (wskaźnik inflacji za 2023 r. – 11,4%).

Wykres 17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto we Wrocławiu w sektorze przedsiębiorstw w latach 2020–2023 (w zł)

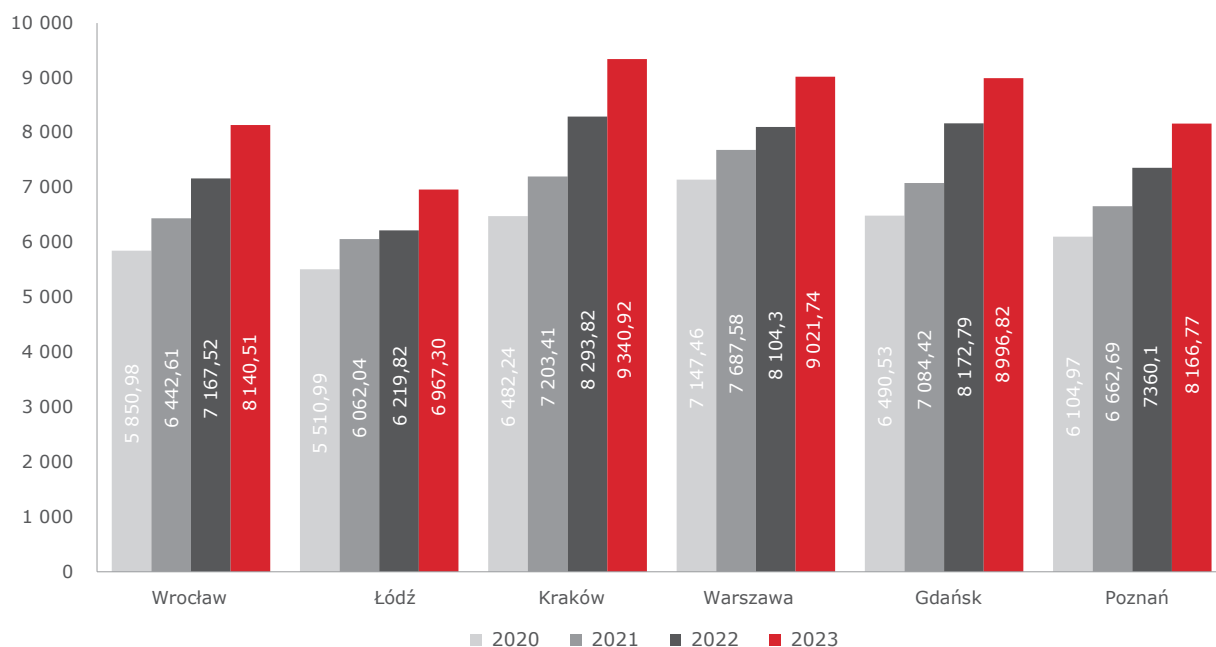
Źródło: GUS

Tabela 8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto we Wrocławiu w sektorze przedsiębiorstw dla wybranych branż w latach 2020–2023 (w zł)

Branża	2020	2021	2022	2023
Ogółem	5 850,98	6 442,61	7 167,52	8 140,51
Przemysł	6 475,65	6 930,51	7 734,27	8 586,40
Budownictwo	5 803,23	6 393,55	6 914,84	7 673,18
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	5 159,62	5 655,52	6 144,53	6 855,37
Transport i gospodarka magazynowa	5 219,23	5 440,78	6 629,90	7 319,57
Zakwaterowanie i gastronomia	4 316,78	4 761,50	5 155,44	5 983,62
Informacja i komunikacja	9 157,11	10 255,86	11 320,48	12 934,75
Obsługa rynku nieruchomości	5 681,43	6 223,76	6 229,90	7 316,86
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	7 372,11	7 920,98	8 981,94	9 907,73
Administrowanie i działalność wspierająca	4 284,02	4 760,40	5 310,12	6 273,91
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4 873,80	5 033,14	5 662,35	6 648,52

Źródło: GUS

Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach Polski w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: GUS

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy we Wrocławiu (PUP) na dzień 31 grudnia 2023 r. w stolicy Dolnego Śląska zarejestrowanych było **6277** bezrobotnych wobec **6402** rok wcześniej. Stopa bezrobocia we Wrocławiu pod koniec 2023 r. wynosiła **1,6%**, tak jak rok wcześniej. W największych polskich miastach niższą stopę bezrobocia odnotowano jedynie w Poznaniu i Katowicach (po 1%) oraz w Warszawie (1,4%).

W 2023 r. we Wrocławiu największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 35–44 lata (**28,1%**) oraz w wieku od 45 do 54 lat (**25%**). W strukturze bezrobotnych niezmiennie największy odsetek stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym (**34,8%**), a w dalszej kolejności z wyższym (**33,5%**).

W 2023 r. PUP posiadał **35 992** oferty pracy i aktywizacji zawodowej, w tym **1349** dla osób z niepełnosprawnością. Oferty zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej stanowiły 97,6% (35 139 ofert), natomiast pozostałe 853 obejmowały miejsca aktywizacji zawodowej (staże i prace społecznie użyteczne), 1022 oferty stanowiły oferty na subsydiowane miejsca pracy.

Najwięcej ofert pracy było dostępnych w grupach zawodów: pracownik produkcji – 6479 miejsc pracy; pozostali robotnicy wykonujący prace proste w przemyśle – 5871 miejsc pracy; robotnik magazynowy – 4757 miejsc pracy; pozostali kontrolerzy (sterowniczy) procesów przemysłowych, gdzie indziej niesklasyfikowani – 2301 miejsc pracy; pozostali pracownicy wykonujący prace proste, gdzie indziej niesklasyfikowani – 604 miejsc pracy; policjant służby prewencji – 600 miejsc pracy; pozostali pracownicy zajmujący się sprzątaniami, gdzie indziej niesklasyfikowani – 442 miejsca pracy; magazynier – 397 miejsc pracy; pomocniczy robotnik przemysłowy – 385 miejsc pracy; pracownik utrzymania czystości (sprzątaczk/-ka) – 353 miejsca pracy.

W 2023 r. w ramach limitu środków z Krajowego Funduszu Szkoleniowego (KFS) na 2023 r. PUP otrzymał od Ministra Rodziny i Polityki Społecznej kwotę w wysokości 3 mln zł oraz dodatkowo kwotę 414 572 zł ze środków rezerwy KFS. W trakcie trzech naborów wniosków o dofinansowanie kształcenia ustawicznego z KFS pracodawcy złożyli ogółem 837 wniosków (686 w ramach limitu i 151 w ramach rezerwy) na łączną kwotę 13 353 064,17 zł celem kształcenia 4001 osób. Rozpatrzone wszystkie złożone wnioski, dofinansowanie otrzymało 469 pracodawców.

PUP w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021–2027*, Europejski Fundusz Społeczny PLUS, Priorytet 7 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie 7.1. Aktywizacja osób na rynku pracy, Typ 7.1 A Projekty Powiatowych Urzędów Pracy realizował projekt pn. *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w powiecie wrocławskim oraz powiecie m. Wrocław 2023–2024*, w ramach którego wydatkowano łącznie 6 903 022,81 zł w 2023 r.

Wychodząc naprzeciw potrzebom uchodźców z Ukrainy, którzy w związku z agresją Rosji na terytorium ich ojczyzny przyjechali do Polski, od 2 marca 2022 r. funkcjonuje przeznaczony dla nich punkt informacyjny w Centrum Aktywizacji Zawodowej Urzędu Pracy.

W ramach ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa w 2023 r. pracodawcy złożyli elektronicznie **60 760** powiadomień o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy.

W 2023 r. we współpracy z samorządami gospodarczymi z terenu Wrocławia i powiatu wrocławskiego PUP we Wrocławiu podejmował wspólne działania na rzecz promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, jak też podkreślania wagi rozwoju przedsiębiorczości. Kontynuowano współpracę ze wszystkimi samorządami gospodarczymi, z którymi w 2014 r. podpisano porozumienia tworzące instytucję Partnerstwa Lokalnego na rzecz rynku pracy, w szczególności w zakresie upowszechniania wśród pracodawców informacji o ofercie PUP, prowadzonych naborach wniosków i innych istotnych działaniach związanych z realizacją projektu w ramach *Aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w powiecie wrocławskim oraz powiecie m. Wrocław*, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego PLUS (EFS+), Program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021–2027, Priorytet 7 Fundusze Europejskie na rzecz rynku pracy i włączenia społecznego na Dolnym Śląsku, Działanie 7.1 Aktywizacja osób na rynku pracy, Typ 7.1 A Projekty Powiatowych Urzędów Pracy oraz zadań PUP finansowanych z Funduszu Pracy i Krajowego Funduszu Szkoleniowego.

RYNEK POWIERZCHNI BIUROWYCH I HANDLOWYCH

Według danych pozyskanych z międzynarodowej korporacji CBRE, eksperta w dziedzinie nieruchomości komercyjnych, w 2023 r. inwestycje na polskim rynku nieruchomości komercyjnych osiągnęły wartość **2,1 mld euro** (całkowita wartość inwestycji). W 2023 r. zrealizowano 82 transakcje inwestycyjne (rok wcześniej 122 transakcje). Największym zainteresowaniem podmiotów inwestujących w rynek nieruchomości w Polsce cieszyły się sektor magazynowy, mieszkania na wynajem oraz biura.

Tabela 9. Inwestycje na polskim rynku nieruchomości w 2023 r. (w euro)

	Wrocław	Warszawa	Inne lokalizacje	Polska
Handel	–	54 890 000	375 288 000	430 178 000
Biura	–	417 100 000	11 640 000	428 740 000
Przemysł i logistyka	259 510 000	91 950 000	613 804 450	965 264 450
Inne	–	184 130 000	78 830 000	262 960 000
Razem	259 510 000	748 070 000	1 079 562 450	2 087 142 450

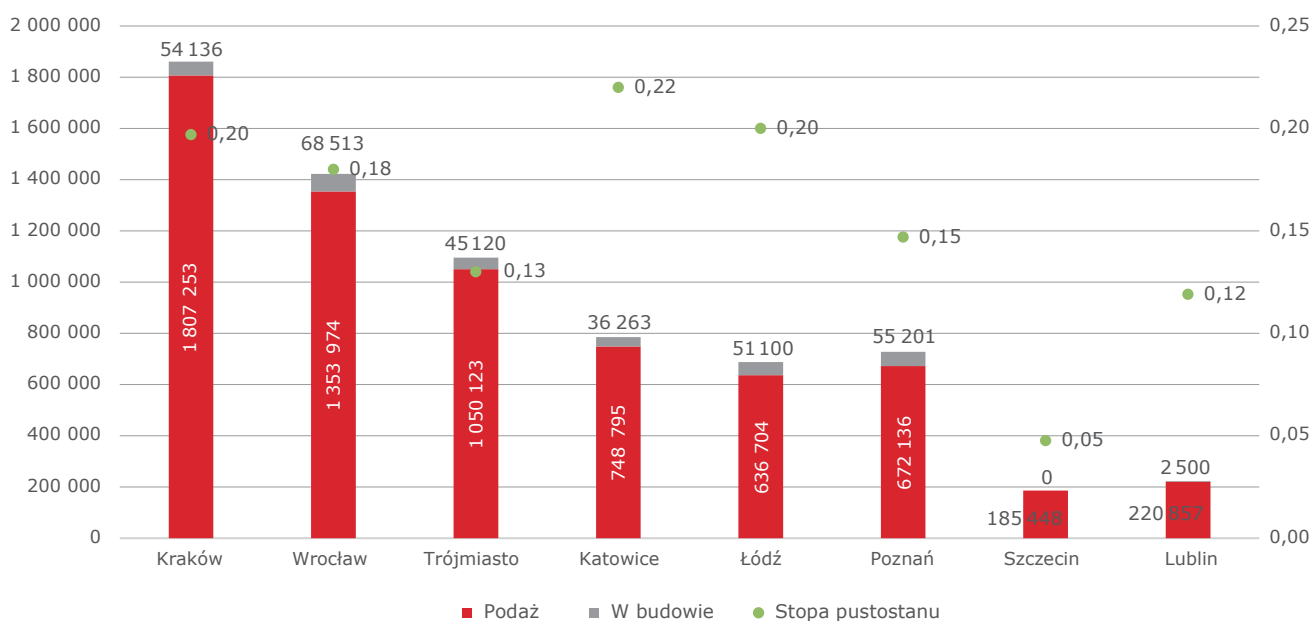
Źródło: CBRE

Z miast regionalnych Wrocław zajmuje obecnie 2. miejsce (po Krakowie – 1807,5 tys. m²) pod względem istniejącej powierzchni biurowej (1354 tys. m²), natomiast w zakresie powierzchni biurowej w budowie Wrocław w 2023 r. znalazł się na 1. miejscu (68 513 m²).

Tabela 10. Podaż powierzchni biurowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m²)

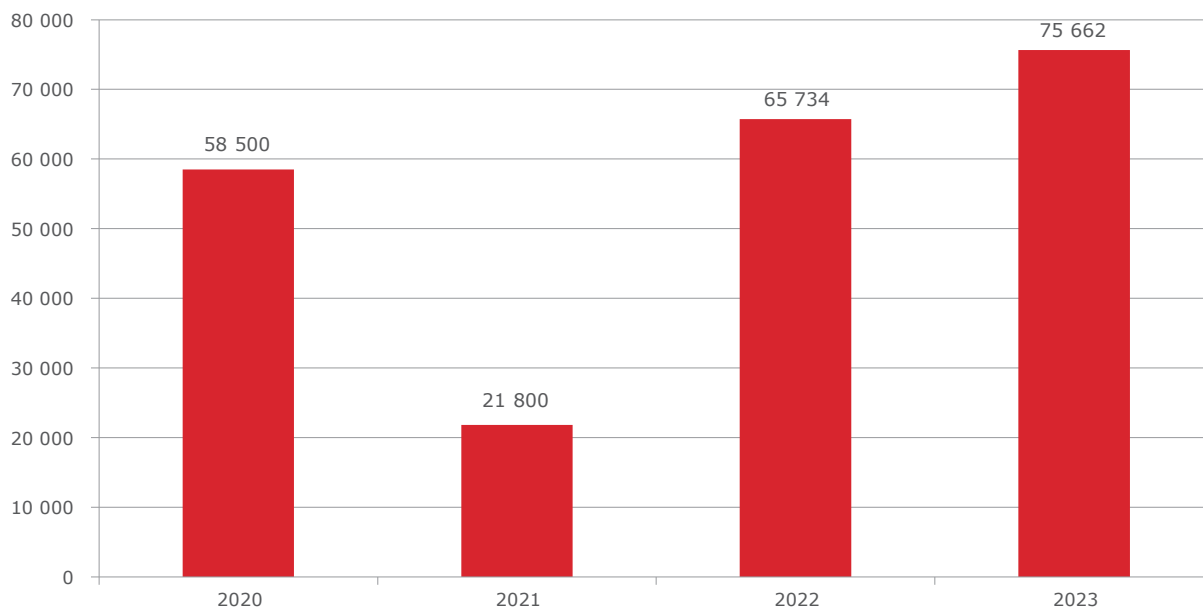
	Kraków	Wrocław	Trójmiasto	Katowice	Łódź	Poznań	Szczecin	Lublin
Podaż	1 807 253	1 353 974	1 050 123	748 795	636 704	672 136	185 448	220 857
W budowie	54 136	68 513	45 120	36 263	51 100	55 201	–	2 500
Stopa pustostanu (w %)	19,77	18,21	13,33	21,53	20,30	14,71	4,76	11,94

Źródło: CBRE

Wykres 19. Podaż powierzchni biurowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m²)

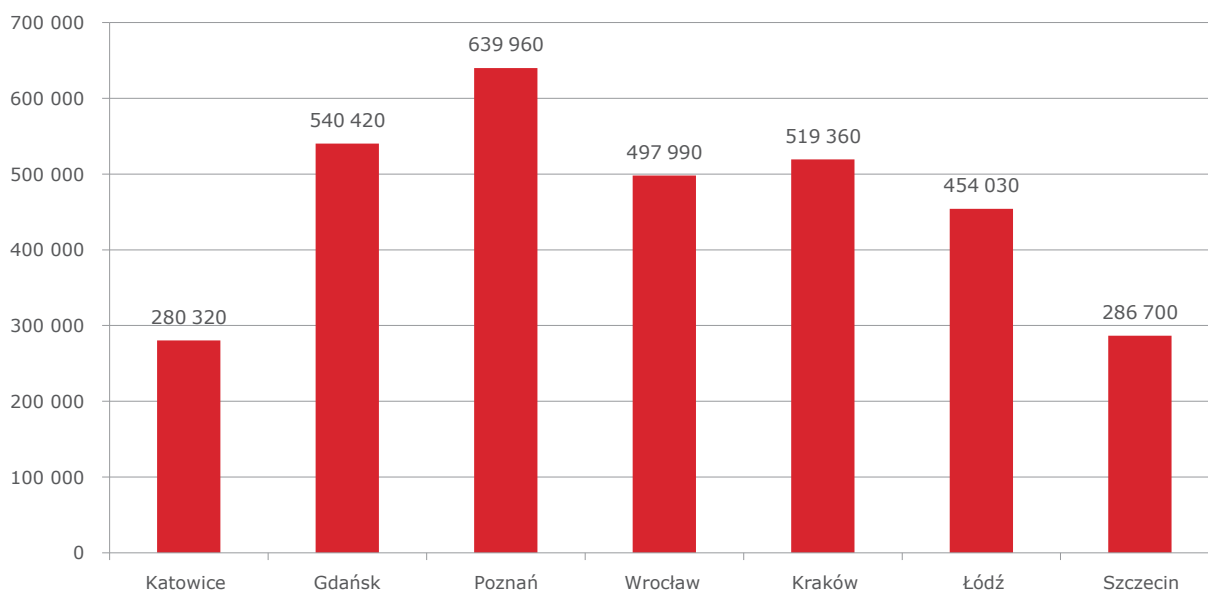
Źródło: CBRE

W 2023 r. we Wrocławiu oddano do użytkowania 75 662 m² nowej powierzchni biurowej (więcej o ponad 15% niż rok wcześniej, tym samym utrzymał się trend wzrostowy rozpoczęty w 2022 r.

Wykres 20. Podaż nowej powierzchni biurowej we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w m²)

Źródło: CBRE

W 2023 r. Wrocław dysponował 526 803 m² GLA (gross leasable area – powierzchnia najmu brutto) powierzchni handlowej, co plasowało go na 4. miejscu po Gdańsku, Poznaniu i Krakowie.

Wykres 21. Podaż powierzchni handlowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m²)

Źródło: CBRE

W 2023 r. nadal obserwowano niekorzystne zjawiska dla inwestorów. Trwająca wojna w Ukrainie, utrzymanie wysokiego poziomu stóp procentowych oraz wysoki wskaźnik inflacji spowodowały dalsze spowolnienie w podejmowaniu decyzji zakupowych. Wartość nieruchomości gminnych sprzedanych w trybie przetargowym pod usługi i aktywność gospodarczą w 2023 r. wyniosła **7,9 mln zł** – była ponad dwukrotnie niższa niż w 2022 r. i prawie czternastokrotnie niższa niż w 2021 r. Więcej na ten temat w rozdziale MIENIE KOMUNALNE na stronie 233.

INWESTYCJE SAMORZĄDU WROCŁAWIA

W 2023 r. w ramach wydatków majątkowych na zadania inwestycyjne przeznaczono **979 062 340 zł**, czyli o 35 mln zł więcej niż w roku poprzednim. Największe nakłady poniesiono w obszarze **transportu (582 573 145 zł)**, **oświaty (141 113 052 zł)** oraz **gospodarki mieszkaniowej (129 936 320 zł)**.

Tabela 11. Wybrane zadania i programy inwestycyjne realizowane przez Gminę Wrocław w 2023 r. (w tys. zł)

Lp.	Nazwa zadania	Poniesione wydatki
1.	Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z centrum Wrocławia	110 187
2.	Budowa alei Wielkiej Wyspy	88 387
3.	Budowa i kompleksowa przebudowa szkół podstawowych	66 804
4.	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – etap III	56 513
5.	Modernizacja torowisk tramwajowych – TORYwolucja	55 255
6.	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu – etap IV	37 491
7.	Program poprawy stanu technicznego infrastruktury drogowej	23 518
8.	Konserwacja torów i zwrotnic tramwajowych	19 458
9.	Program budowy i przebudowy żłobków	18 068
10.	Budowa i kompleksowa przebudowa przedszkoli	17 100
11.	Budowa i kompleksowa przebudowa szkół podstawowych – boiska	16 161
12.	Rewaloryzacja Bastionu Sakwowego	14 722
13.	Budowa i przebudowa infrastruktury sportowej w obiektach – bloki sportowe	8 755
14.	Fundusz Osiedlowy	7 428
15.	Program Ruchu Pieszego	6 054
16.	Budowa i kompleksowa przebudowa szkół ponadpodstawowych	5 714
17.	Bloki żywienia	5 400
18.	Program Inicjatyw Lokalnych	4 593
19.	Wrocławski Budżet Obywatelski	4 382
20.	Budowa boisk piłkarskich o sztucznych nawierzchniach	3 613
21.	Poprawa bezpieczeństwa pieszych we Wrocławiu	1 698
22.	Aktywnie bezpiecznie do celu we Wrocławiu	1 148
23.	Program rowerowy	1 045
24.	Budowa i przebudowa oświetlenia ulic oraz miejsc niebezpiecznych	574
25.	Program rozwoju terenów pod mieszkalnictwo	300

Źródło: UMW

W 2023 r. złożono wnioski o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych 42 projektów na łączną kwotę dofinansowania **424 860 563 zł**. W tym samym okresie podpisano umowy o dofinansowanie dla 11 projektów na łączną kwotę dofinansowania 223 139 598 zł. Nadzorowano realizację łącznie 80 projektów pod kątem wypełniania zapisów umów o dofinansowanie (w tym projektów w okresie trwałości oraz projektów, wobec których wszczynano kontrole). W roku 2023, podobnie jak w latach poprzednich, monitorowano projekty, które przeszły w tzw. okres trwałości. Zgodnie z umowami o dofinansowanie trwałość projektów analizowana jest przez 5 lat od dnia dokonania płatności końcowej na rzecz beneficjenta.

Tabela 12. Wybrane projekty infrastrukturalne rozpoczęte w 2023 r., których beneficjentem jest Gmina Wrocław

Lp.	Tytuł projektu	Lata realizacji	Wartość dofinansowania dla Miasta (w zł)	Wartość całkowita dla Miasta (w zł)	Źródło finansowania	Obszar
1.	Przebudowa ul. Bardzkiej oraz Buforowej i rozbudowa ul. Kajdasza polegająca na budowie trasy komunikacji zbiorowej na Jagodno we Wrocławiu	2023–26	40 545 782,00	69 937 801,00	Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych	Drogi
2.	Utworzenie i funkcjonowanie Branżowego Centrum Umiejętności w dziedzinie automatyki przemysłowej przy Lotniczych Zakładach Naukowych we Wrocławiu	2023–26	16 000 000,00	19 113 579,00	Krajowy Plan Odbudowy	Edukacja
3.	Utworzenie i funkcjonowanie Branżowego Centrum Umiejętności (BCU) w dziedzinie elektryki przy Centrum Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu	2023–26	12 373 486,34	14 665 752,92	Krajowy Plan Odbudowy	Edukacja
4.	Budowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego przy ul. Zwycięskiej we Wrocławiu wraz z infrastrukturą towarzyszącą	2023–25	30 000 000,00	93 000 000,00	Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych	Edukacja
5.	Modernizacja Systemu Informacji Przestrzennej Wrocławia	2023–25	4 661 500,00	3 262 000,00	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021–2027	Informatyka

Źródło: UMW

WSPARCIE DLA PRZEDSIĘBIORCÓW

Gmina Wrocław wspiera przedsiębiorców poprzez Punkt Informacji Gospodarczej (PIG) oraz Wrocławskie Centrum Wsparcia Przedsiębiorców (CWP) działające w Urzędzie Miejskim Wrocławia.

W 2023 r. CWP w ramach koordynacji realizacji Wrocławskiego Pakietu Pomocowego (system ulg podatkowych) dla przedsiębiorców udzielało kompleksowej informacji związanej z ulgami podatkowymi oraz ulgami od zobowiązań cywilnoprawnych, stanowiącymi dochody budżetu Miasta. Pomoc w zakresie ulg obejmowała:

- ulgi od podatku od nieruchomości,
- ulgi od podatku rolnego,
- ulgi od podatku od środków transportowych,

- ulgi od zobowiązań cywilnoprawnych, takich jak użytkowanie, opłaty z tytułu dzierżawy gruntu, najem i dzierżawa lokali, bezumowne korzystanie z gruntu,
- nienaliczanie opłaty prolongacyjnej,
- informowanie o rządowych tarczach antykryzysowych.

W 2023 r. realizowano projekty wspierające lokalną przedsiębiorczość. Nową odsłoną *Akademii Wrocławskiego Przedsiębiorcy* był program **Akademia Dojrzałej Przedsiębiorczości** – przygotowany i zrealizowany z inicjatywy Biura Rozwoju Gospodarczego we współpracy z Wrocławskim Centrum Seniora przy Wrocławskim Centrum Rozwoju Społecznego (WCRS). Celem programu było kształtowanie i wspieranie postaw przedsiębiorczych wśród seniorów oraz aktywizacja społeczno-gospodarcza osób w wieku 60+. W ramach programu zrealizowano 6 spotkań edukacyjno-informacyjnych we Wrocławskim Centrum Seniora oraz zapewniono seniorom indywidualne wsparcie poszkoleniowe w ramach PIG.

Dla osób zainteresowanych uruchomieniem własnego lokalu gastronomicznego we Wrocławiu zrealizowano cykl **bezpłatnych warsztatów** pod nazwą **Akademia Gastro**. Warsztaty miały na celu przygotowanie osób bez doświadczenia biznesowego i gastronomicznego do wejścia do branży gastronomicznej. W ramach cyklu **odbyło się 29 spotkań (ponad 70 godzin szkoleniowych)**, w których wzięło udział **60 osób** zainteresowanych otwarciem własnej restauracji/baru/bistro we Wrocławiu. W projekt zaangażowało się 16 wrocławskich restauratorów oraz osób z branży gastronomicznej (m.in. menedżerowie restauracji). Program zrealizowano przy współpracy Gminy Wrocław z Powiatowym Urzędem Pracy, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Izbą Skarbową we Wrocławiu, Funduszem Regionu Wałbrzyskiego oraz firmą HORECA+ i Punktem Informacyjnym Funduszy Europejskich. Partnerem strategicznym cyklu był Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, a partnerami głównymi – ARAW oraz CRZ Krzywy Komin. Spotkania **dotyczyły różnych aspektów prowadzenia lokalu gastronomicznego** (biznesplan restauracji, zarządzanie kosztami, współpraca z dostawcami, wyposażenie lokalu, wymogi sanitarne – SANEPID, szkolenie i zarządzanie personelem etc.) oraz gastronomii jako działalności gospodarczej. W ramach **Akademii Gastro** odbyły się też dwa warsztaty połączone z wizytą studyjną w profesjonalnej kuchni restauracyjnej oraz warsztaty z tworzenia treści w social mediach do wykorzystania przy promocji lokalu. Każde ze spotkań kończyło się sesją pytań i odpowiedzi. W bardziej złożonych przypadkach kontynuowano wsparcie za pośrednictwem PIG oraz przygotowywano indywidualne odpowiedzi. Ponadto przygotowano 4 filmy edukacyjne, które będą wykorzystywane na potrzeby początkujących wrocławskich restauratorów.

HADEL OKRĘŻNY

W 2023 r. przedsiębiorcy z branż handlowej, gastronomicznej i rozrywkowej kontynuowali działania w celu odbudowy swoich działalności biznesowych po stratach poniesionych przez pandemię COVID-19 (firmy z tych branż najdłużej pozostawały całkowicie zamknięte i zostały najdotkliwiej dotknięte przez pandemię).

W 2023 r. ponownie odbyły się we Wrocławiu tradycyjne handlowe i gastronomiczne wydarzenia plenerowe, takie jak Jarmark Świętojański i Bożonarodzeniowy, Ręki Dzieła Fest, II Złot Food Trucków, Wrocławski Festiwal Dobrego Piwa czy też Jarmark Włoski. Po raz pierwszy odbył się festiwal Delicje Regionów. W ramach wydarzeń oraz handlu targowiskowego i ulicznego uruchomiono ponad 1,3 tys. miejsc na potrzeby handlu i gastronomii, w tym najwięcej w ramach Jarmarku Bożonarodzeniowego – 220 miejsc.

Tabela 13. Liczba miejsc do sprzedaży na targowiskach i w handlu ulicznym organizowana na nieruchomościach komunalnych we Wrocławiu w latach 2020–2023

Lp.	Liczba miejsc do handlu/gastronomii na targowiskach, jarmarkach, w handlu okrężnym	2020	2021	2022	2023
1.	Jarmark Bożonarodzeniowy	213	0	190	200
2.	Jarmark Świętojański	70	0	66	80
3.	Kiermasz Wszystkich Świętych	69	69	69	69
4.	Jarmark Włoski	17	17	15	47
5.	Świąteczny Złot Food Trucków	14	0	0	25
6.	Wrocławski Złot Food Trucków	–	–	–	25
7.	Smaczny Weekend we Wrocławiu	–	–	–	25
8.	Wrocławski Oktoberfest	–	–	–	25
9.	Wrocławska Feta	–	–	–	50
10.	Festiwal Azjatycki	–	–	–	45
11.	Festiwal Pierogów Świata	–	–	–	45
12.	Delicje Regionów – Festiwal Kulinaryny	–	–	–	–
13.	Złot Food Trucków – Psie Pole	–	12	12	24
14.	Targowisko – Lotnicza*	47	47	47	47
15.	Targowisko – Żmigrodzka*	60	60	60	60
16.	Targowisko – Ptasia	30	30	30	30
17.	Targowisko – Skoczylasa	30	30	30	30
18.	Targowisko – Komandorska	120	120	120	120
19.	Targowisko – Niedźwiedzia*	120	120	120	120
20.	Targowisko – Jemiołowa	35	35	35	35
21.	Handel okrężny – całoroczny*	54	59	119	119
22.	Handel okrężny – miejsca sezonowe*	83	86	76	76
	Razem	962	685	989	1 297

* oznacza, że są wolne miejsca

Źródło: UMW

**PLANOWANIE
PRZESTRZENNE,
ARCHITEKTURA
I BUDOWNICTWO**

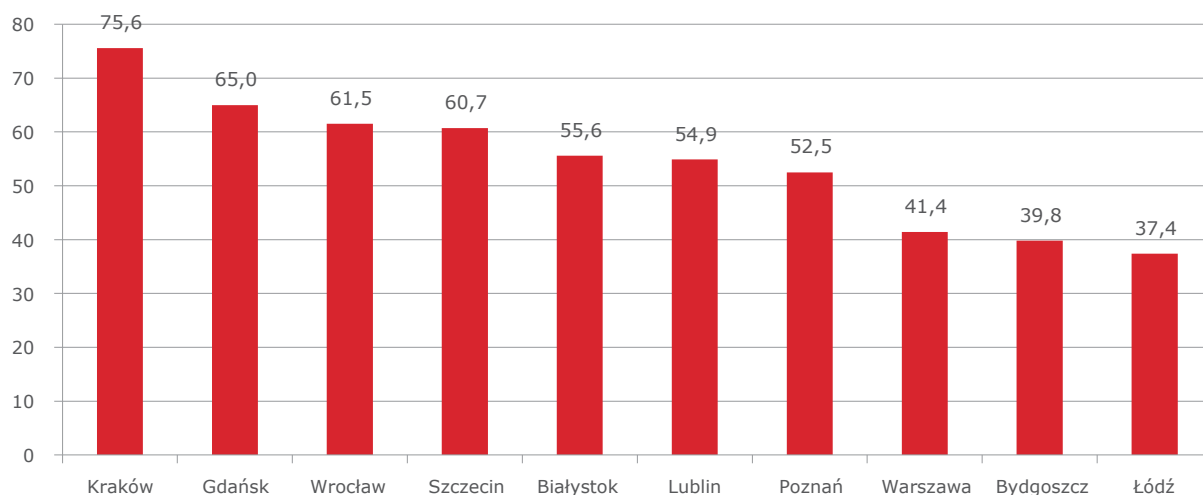

Kierunki polityki przestrzennej miasta określone są w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia* przyjętym Uchwałą nr L/1177/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 stycznia 2018 r. (*Studium*).

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na koniec 2022 r., podobnie jak w roku 2020 i 2021, Wrocław był 3. (po Krakowie i Gdańsku) wśród 10 największych miast w Polsce pod względem pokrycia powierzchni miasta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (mpzp). Powierzchnia pokrycia Wrocławia planami miejscowymi w 2022 r. wzrosła o **1%** w stosunku do roku 2021.

Wykres 22. Powierzchnia miasta pokryta obowiązującymi mpzp w grupie 10 największych miast w Polsce w 2022 r. (w %)

Źródło: GUS

We Wrocławiu na koniec 2023 r. obowiązywało **536** planów miejscowych – obejmowały one obszar **18 377,28 ha**, co stanowiło **62,8%** powierzchni miasta. R/r powierzchnia miasta objęta obowiązującymi mpzp zwiększyła się o 1,3%. W 2023 r. w opracowaniu znajdowało się **110** planów miejscowych, z czego uchwalono **31** (w tym **1** opracowany w trybie zmiany mpzp). W trakcie roku przystąpiono do opracowania **21** planów obejmujących **329,21 ha**, co stanowiło **1,1%** powierzchni miasta. Powierzchnia Wrocławia objęta mpzp stale się zwiększa.

Poniższe tabele przedstawiają procentowy udział powierzchni planów uchwalonych i planów będących w opracowaniu w ogólnej powierzchni miasta.

Tabela 14. Udział mpzp w ogólnej powierzchni Wrocławia na dzień 31 grudnia 2023 r.

Plany	Liczba planów	Powierzchnia (w ha)**	Udział w powierzchni miasta (w %)
Uchwalone od 1995	536	18 377,28	62,8
Uchwalone w 2023	31	652,07	2,2
Uchwalone obowiązujące*	545	18 270,72	62,4
W opracowaniu	79	2 105,01	7,2

* liczba planów obowiązujących nie obejmuje uchwał RM stanowiących zmianę uchwalonego planu miejscowego;

** obszar objęty planami – powierzchnia obszarów planów po scaleniu nałożeń

Źródło: UMW

Tabela 15. Tereny objęte mpzp uchwalonymi po 1 stycznia 1995 r. do 31 grudnia 2023 r.

	II–III Kadencja RMW	IV Kadencja RMW	V Kadencja RMW	VI Kadencja RMW	VII Kadencja RMW	VIII Kadencja RMW	Powierzchnia miasta obecnie objęta mpzp
	Procedury z uwzględnieniem uchylonych mpzp						Bez uchylonych mpzp*
Powierzchnia miasta objęta planami (w %)	6,1	23,2	17,7	13,1	3,2	6,9	61,5
Powierzchnia miasta objęta planami (w ha)	1 791,0	6 781,0	5 193,0	3 843,65	951,36	2 031,05	18 377,28
Liczba planów uchwalonych	54	113	115	97	85	124	536

* liczba planów obowiązujących nie obejmuje uchwał RMW stanowiących zmianę uchwalonego planu miejscowego

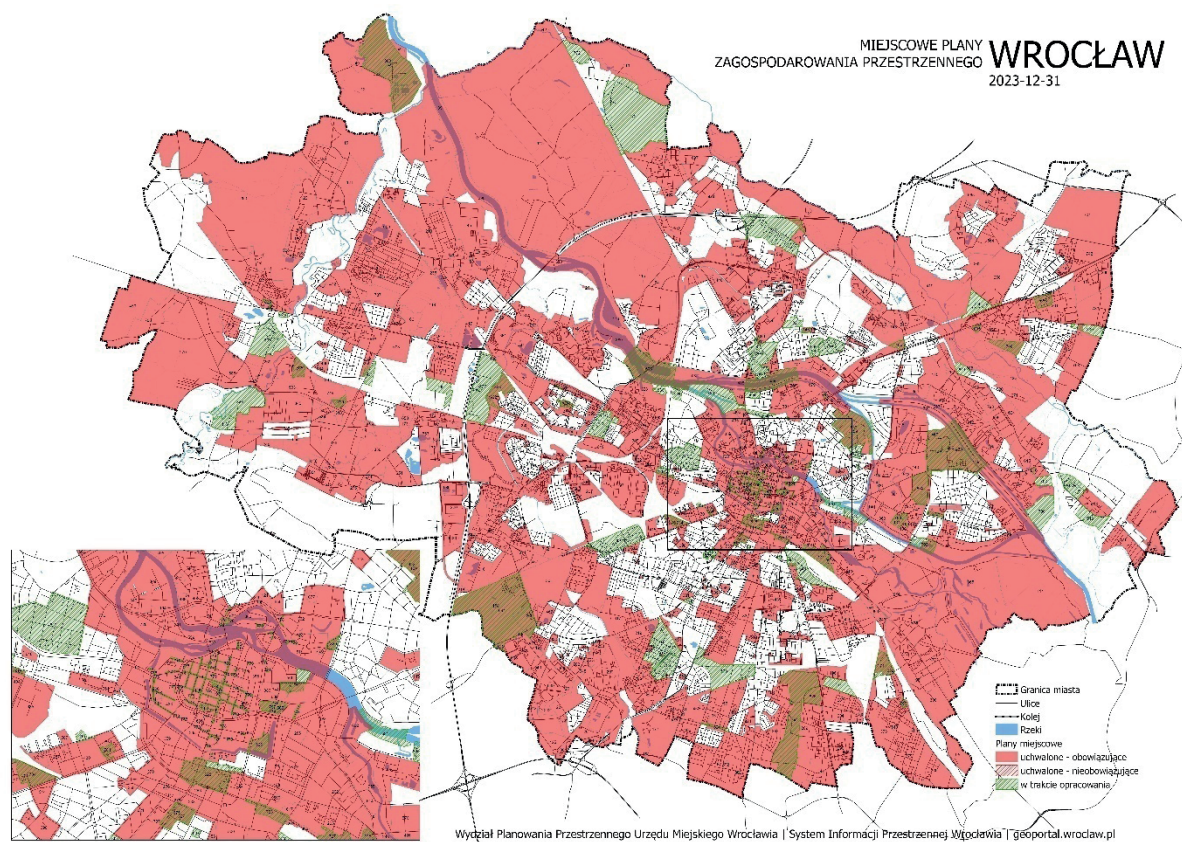
Źródło: UMW

Tabela 16. Liczba mpzp lub zmian mpzp uchwalonych w latach 2020–2023 (z uwzględnieniem mpzp w międzyczasie uchylonych)

Rok	Liczba planów	Powierzchnia (w ha)	Udział w powierzchni miasta (w %)
2020	28	504,79	1,7
2021	20	361,50	1,2
2022	28	345,61	1,2
2023	31	652,07	2,2

Źródło: UMW

Rysunek 1. Miejsce plany zagospodarowania przestrzennego we Wrocławiu w 2023 r.

Źródło: UMW, System Informacji Przestrzennej

Gmina Wrocław sukcesywnie uchwała miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Przekłada się to na rozwój miasta i wpływa na ład przestrzenny oraz zapobiega generowaniu niekontrolowanych kosztów związanych z realizacją infrastruktury społecznej i technicznej.

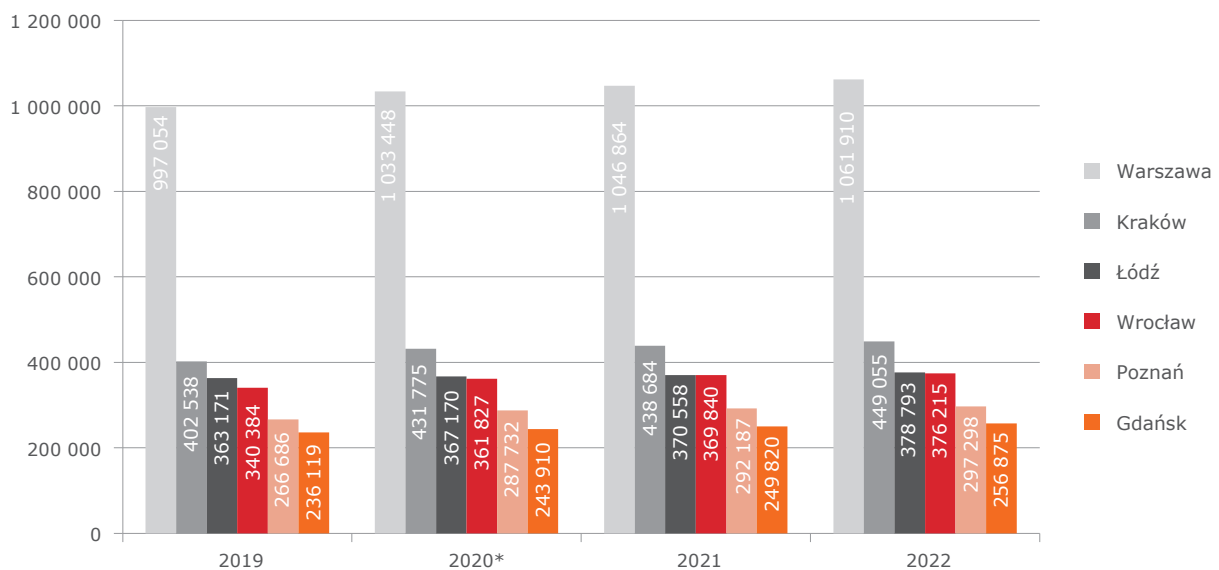
MIESZKALNICTWO

Według danych GUS w 2023 r. **w Polsce oddano do użytkowania 220,4 tys. mieszkań, czyli o 7,6% mniej niż w poprzednim roku**. Dominującą grupą inwestorską byli deweloperzy, którzy przekazali do eksploatacji 136,5 tys. lokali mieszkalnych – o 5,2% mniej niż w 2022 r. Pozostałe inwestycje mieszkaniowe to inwestycje indywidualne (79,6 tys.), budownictwo spółdzielcze, komunalne, społeczne czynszowe i zakładowe (łącznie 4,3 tys.). W 2023 r. zmalała łączna powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania, wynosiła bowiem 19,9 mln m², czyli o 9,7% mniej w stosunku do roku ubiegłego. Dynamika spadku liczby mieszkań oddanych do użytkowania w skali rocznej wyniosła 92,4.

Wprowadzenie w 2023 r. rządowego programu *Bezpieczny Kredyt 2%* spowodowało, że na rynku nieruchomości podaż znacznie przewyższyła popyt, co skutkowało wzrostem cen mieszkań. Deweloperzy na części rynków mieszkaniowych, w tym we Wrocławiu, nie byli w stanie stworzyć oferty nieruchomości w tempie pozwalającym na zaspokojenie potrzeb kupujących.

W porównaniu z rokiem 2022 liczba mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym, wzrosła 6,1%. Częstkowe dane GUS dotyczące całkowitego zasobu mieszkaniowego za 2023 r. w poszczególnych miastach uniemożliwiają dokonanie oceny trendu na rynku mieszkaniowym. Z danych GUS dotyczących 6 największych miast w Polsce za lata 2019–2022 wynika, że Wrocław w 2022 r. awansował na **3. miejsce (wliczając w to Warszawę)** pod względem wielkości zasobu mieszkaniowego, z liczbą prawie 379 tys. mieszkań. Pod względem przyrostu liczby mieszkań, pomiędzy rokiem 2019 a 2022, **Wrocław plasuje się na 3. miejscu, z przyrostem 11,28%**, zaraz po Krakowie, w którym przybyło w tym czasie 11,56% mieszkań, i po Poznaniu z przyrostem 11,48%, (Gdańsk – 8,79%, Warszawa – 6,5%, Łódź – 3,59%). Z raportu Deloitte (*Property Index 2023*) wynika, że pomimo trudnej sytuacji ekonomicznej liczba nowych mieszkań oddanych do użytku w Polsce była drugą z najwyższych w Europie; najwięcej mieszkań na 1000 mieszkańców oddano we Francji (7,09), a w Polsce (6,31).

Wykres 23. Liczba mieszkań ogółem w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022

Źródło: GUS

W 2023 r. we Wrocławiu było 31 tys. mieszkań komunalnych (w 2022 r. – 31,7 tys.), co stanowiło ok. 8% całego zasobu mieszkaniowego miasta. Według danych GUS dotyczących wielkości zasobu komunalnego w dużych miastach w 2022 r. – z wyłączeniem Łodzi – we wszystkich pozostałych zasób komunalny stanowił mniej niż 10% całkowitego zasobu mieszkaniowego.

Analizując dane Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego (PINB) dla miasta Wrocławia dotyczące liczby mieszkań oddanych do użytkowania we Wrocławiu, zauważyć można, iż względem lat ubiegłych spadła liczba oddanych do użytkowania lokali mieszkaniowych, która w 2023 r. wyniosła 8188, natomiast według GUS było to 8185 lokali mieszkalnych (są to dane sygnałne, które mogą się różnić od danych ostatecznych za cały rok). Dla porównania (wg GUS) w 2020 r. było to 11 013, w 2021 r. – 11 012, w 2022 r. – 9039 (dane ostateczne).

Tabela 17. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w m²)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	1 289 540	1 395 650	1 199 810	971 766
Kraków	730 489	593 051	597 950	663 941
Wrocław	636 554	636 568	652 295	547 021
Gdańsk	421 379	376 585	436 261	414 642
Poznań	315 701	309 288	393 991	327 450
Łódź	280 433	355 461	328 063	361 302

Źródło: GUS

Z danych uzyskanych z PINB wynika, że w 2023 r. we Wrocławiu powierzchnia użytkowa w oddanych do użytkowania budynkach wielolokalowych wynosiła 447 655 m², w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych – 32 641 m². W sumie w 2023 r. powierzchnia użytkowa w oddanych do użytkowania budynkach wynosiła 480 296 m² i była o 8,2% niższa niż w roku 2022 (tj. 66 725 m²); spadek ten nie był wyższy niż pomiędzy rokiem 2021 a 2022.

We Wrocławiu najwięcej mieszkań – przede wszystkim w budynkach wielorodzinnych – powstaje w ramach budownictwa deweloperskiego. Na rynku mieszkaniowym działa również spółka miejska Towarzystwo Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. (TBS) i spółka SIM Wrocław Sp. z o.o. (SIM), które udziałowcami są Skarb Państwa i Gmina Wrocław.

W 2023 r. TBS zakończyło budowę rozpoczętą w grudniu 2021 r. inwestycji mieszkaniowej na działce zlokalizowanej między ul. Błońską, Uralską, Dolnobrzeską i Marszowicką w Leśnicy – Osiedle Leśnica IX. W ramach inwestycji powstało 301 lokali mieszkaniowych i 10 lokali usługowych na wynajem.

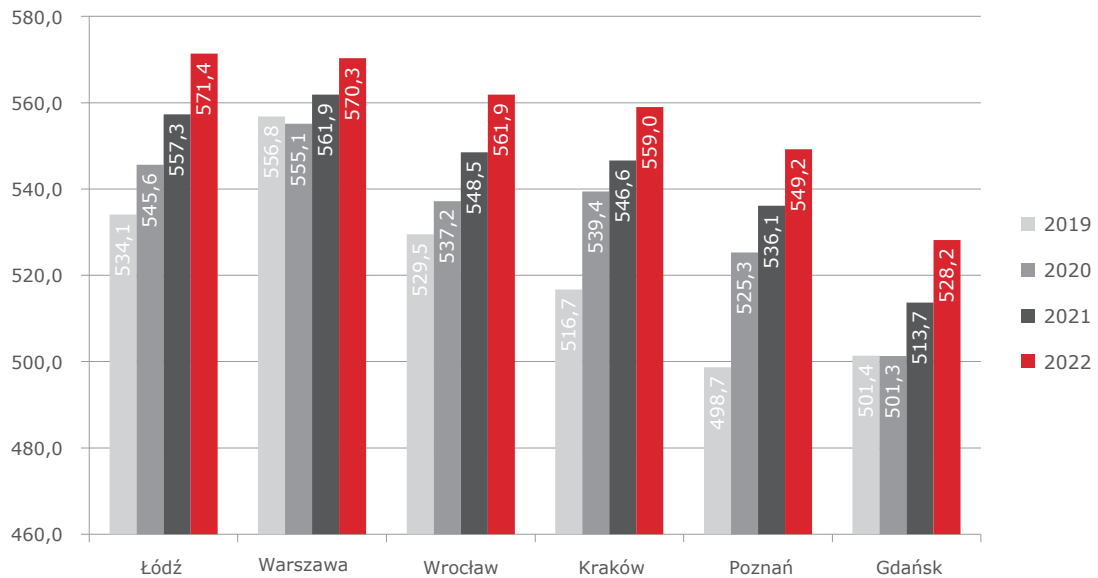
W 2023 r. TBS prowadziło prace nad wyłonieniem wykonawcy i opracowaniem ostatecznej koncepcji inwestycji mieszkaniowej planowanej do zrealizowania na Brochowie (między ulicami Mościckiego, Semaforową, Pakistańską i Wietnamską). W ramach inwestycji planowane jest zrealizowanie 200 lokali mieszkalnych. Ponadto w 2023 r. spółka rozpoczęła prace nad opracowaniem dokumentacji projektowej dla inwestycji mieszkaniowych na osiedlu Nowe Żerniki (przy ul. Tadeusza Brzozy) oraz na styku Stąblowic i Pracz Odrzańskich (działka przy ul. Stąblowickiej i Towarowej, przy linii kolejowej w kierunku Brzegu Dolnego).

W 2023 r. dla inwestycji mieszkaniowych spółki SIM, obejmujących obszar 4 ha w kwartale ul. Buforowej, Lutosławskiego, Drabika, Asfaltowej na osiedlu Jagodno, zostały wykonane koncepcje architektoniczne, plany zagospodarowania terenu, badania geologiczne oraz wstępne uzgodnienia z gestorami mediów. W ramach I etapu powstanie ok. 400 lokali mieszkalnych, a w ramach II – ok. 256; ponadto powstaną lokale usługowe, miejsca parkingowe, place zabaw oraz infrastruktura towarzysząca.

Więcej na ten temat w rozdziale MIENIE KOMUNALNE na stronie 233.

Z danych GUS dotyczących liczby mieszkań na 1000 mieszkańców wynika, że we Wrocławiu w 2022 r. liczba ta wyniosła 561,9, co sytuuje stolicę Dolnego Śląska na **3. miejscu, po Łodzi i Warszawie**.

Wykres 24. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022

Źródło: GUS

Zauważalny jest znaczny spadek powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych we Wrocławiu w 2022 r.

Tabela 18. Powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych sprzedawanych w ramach transakcji rynkowych latach 2019–2022 (w m²)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	1 311 122,4	1 220 509,9	1 232 689,9	1 303 203,0
Kraków	671 224,9	598 411,2	814 785,8	826 776,8
Wrocław	669 980,7	364 423,3	905 336,1	698 546,0
Gdańsk	519 554,1	444 639,9	523 440,4	482 400,1
Łódź	377 399,1	398 057,6	458 502,0	348 920,1
Poznań	191 123,5	241 542,1	335 629,8	505 095,7

Źródło: GUS

We Wrocławiu powierzchnia użytkowa budynków zbiorowego zamieszkania oddanych do użytkowania w 2023 r. zmalała w porównaniu z rokiem 2022. Znaczący wzrost nastąpił natomiast w Krakowie, Warszawie, Poznaniu i Łodzi. Jakkolwiek to właśnie we Wrocławiu w 2023 r. oddano do użytkowania największą powierzchnię użytkową budynków zbiorowego zamieszkania, co spowodowane było oddaniem do użytkowania m.in. domów studenckich o dużej powierzchni użytkowej.

Tabela 19. Powierzchnia użytkowa budynków zbiorowego zamieszkania oddanych do użytkowania w latach 2020–2023 (w m²)

Miasto	Powierzchnia użytkowa budynków zbiorowego zamieszkania oddanych do użytkowania			
	2020	2021	2022	2023
Wrocław	715	2 099	31 314	26 814
Kraków	2 569	0	1 129	16 366
Warszawa	995	1 936	2 138	11 638
Poznań	0	5 442	281	11 358
Łódź	12 467	3 333	3 618	8 106
Gdańsk	9 007	11 141	0	0

Źródło: GUS

STANDARD ZAMIESZKIWANIA

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania we Wrocławiu zmalała w stosunku do 2019 r., kiedy to wyniosła 68,8 m². Od 2020 r. ten parametr utrzymuje się na tym samym poziomie i wynosi 59,4 m². Minimalnie wzrastała w Łodzi, natomiast spadała w Poznaniu. Na zbliżonym poziomie utrzymała się w pozostałych największych miastach w Polsce. Pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej jednego mieszkania Wrocław utrzymuje się na 2. pozycji (po Poznaniu) wśród 6 największych miast w Polsce.

Tabela 20. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022 (w m²)

Miasto	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania			
	2019	2020	2021	2022
Poznań	64,4	63,3	63,2	63,2
Wrocław	68,8	59,4	59,4	59,4
Gdańsk	59,1	59,0	59,0	58,9
Warszawa	59,0	58,7	58,8	58,8
Kraków	57,6	57,7	57,7	57,8
Łódź	54,5	55,3	55,4	55,5

Źródło: GUS

Przeciętna liczba osób na jedno mieszkanie we Wrocławiu maleje z każdym rokiem, co przekłada się na podwyższenie standardu zamieszkiwania. Według danych GUS w 2022 r. wynosiła ona 1,78. Rokrocznie, od 2018 r., liczba osób przypadających na jedno mieszkanie systematycznie spada o ok. 0,05, zatem można spodziewać się obniżenia tego wskaźnika również i w 2023 r. W grupie 6 największych miast w Polsce współczynnik ten jest niższy jedynie w Warszawie i Łodzi; tendencja ta utrzymuje się od lat.

Tabela 21. Przeciętna liczba osób przypadających na 1 mieszkanie w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022

Miasto	Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie			
	2019	2020	2021	2022
Warszawa	1,80	1,80	1,78	1,75
Łódź	1,87	1,83	1,79	1,75
Wrocław	1,89	1,86	1,82	1,78
Kraków	1,94	1,85	1,83	1,79
Poznań	2,01	1,90	1,87	1,82
Gdańsk	1,99	1,99	1,95	1,89

Źródło: GUS

Z danych opublikowanych przez GUS wynika, że we Wrocławiu w 2022 r. ok. 86,6% budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci wodociągowej (poziom ten zmienił się nieznacznie w stosunku do 2021 r.). Do kanalizacji przyłączonych było ok. 88,5% budynków. Na tle pozostałych 5 największych miast Polski Wrocław pod względem dostępności infrastruktury technicznej plasuje się na 3. miejscu (za Gdańskiem i Poznaniem), zarówno pod względem dostępu do sieci wodociągowej, jak i kanalizacyjnej.

Tabela 22. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022 (w %)

Miasto	Wodociąg				Kanalizacja			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Gdańsk	100,0	100,0	100,0	100,0	92,9	92,3	93,5	94,6
Poznań	98,1	98,2	98,2	98,3	91,9	92,0	91,8	91,8
Wrocław	86,4	86,4	86,5	86,6	88,4	88,4	88,4	88,5
Łódź	76,0	76,1	77,2	77,5	52,5	52,6	53,7	53,8
Kraków	77,9	77,1	75,9	76,0	73,7	72,9	71,8	72,0
Warszawa	73,6	74,1	74,5	75,7	63,1	63,7	64,2	65,4

Źródło: GUS

BUDOWNICTWO NIEMIESZKALNE

Biorąc pod uwagę powierzchnię użytkową hoteli oddanych do użytkowania, Wrocław w 2023 r. utrzymał się na 3. miejscu wśród 6 największych miast w Polsce. **We wszystkich miastach, poza Warszawą i Łodzią, powierzchnia użytkowa hoteli oddanych do użytkowania zmniejszyła się** względem 2022 r.

Tabela 23. Powierzchnia użytkowa hoteli oddanych do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w m²)

Miasto	Powierzchnia użytkowa hoteli oddanych do użytkowania			
	2020	2021	2022	2023
Warszawa	18 206	17 824	29 041	31 795
Kraków	11 723	21 645	67 797	23 253
Wrocław	35 891	12 059	25 470	20 518
Łódź	14 300	0	2 579	4 002
Gdańsk	24 560	22 462	5 510	1 797
Poznań	32	0	2 937	1 378

Źródło: GUS

W 2023 r. **powierzchnia użytkowa oddanych do użytku budynków handlowo-usługowych** wyniosła we Wrocławiu ponad 35 tys. m², co dawało mu 1. miejsce w Polsce w grupie 6 największych miast w Polsce. W porównaniu do 2022 r. powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych oddanych do użytkowania **zwiększyła się ponad dwukrotnie**.

Tabela 24. Powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych w największych miastach w Polsce oddanych do użytkowania w latach 2020–2023 (w m²)

Miasto	Powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych oddanych do użytkowania			
	2020	2021	2022	2023
Wrocław	19 361	21 157	14 881	35 363*
Kraków	81 931	28 227	51 464	29 775
Warszawa	34 736	46 330	32 902	22 201
Łódź	62 135	31 390	42 845	18 925
Poznań	11 698	10 320	16 604	7 449
Gdańsk	13 151	24 058	24 192	6 831

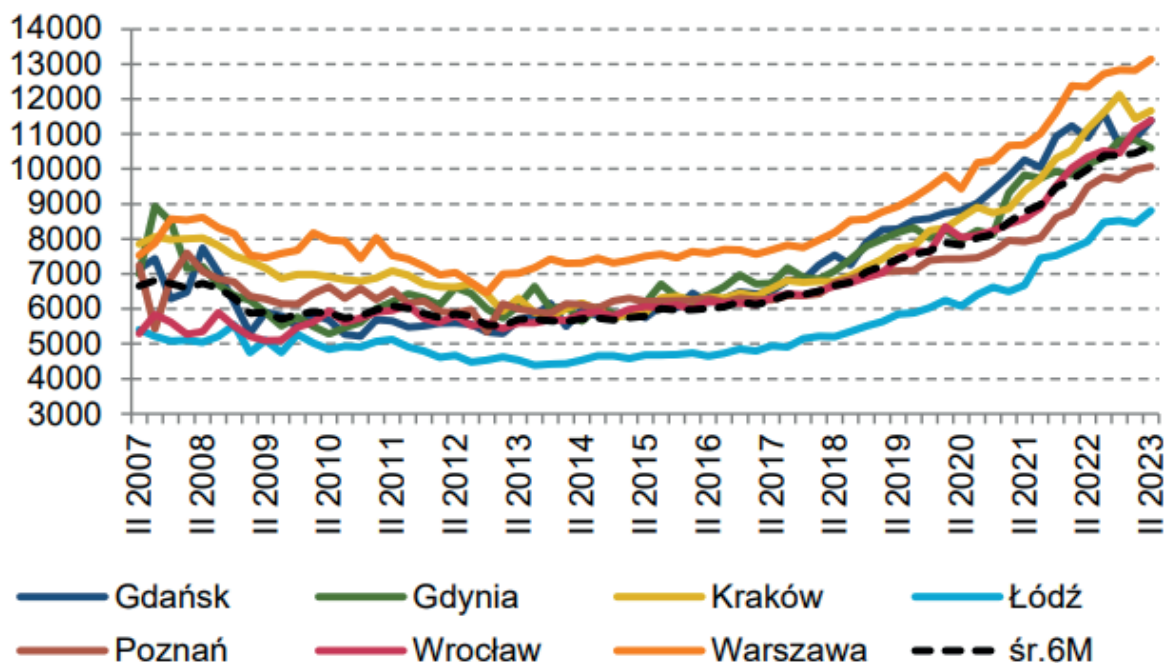
* wg PINB 32 276 m²

Źródło: GUS

CENY LOKALI MIESZKALNYCH

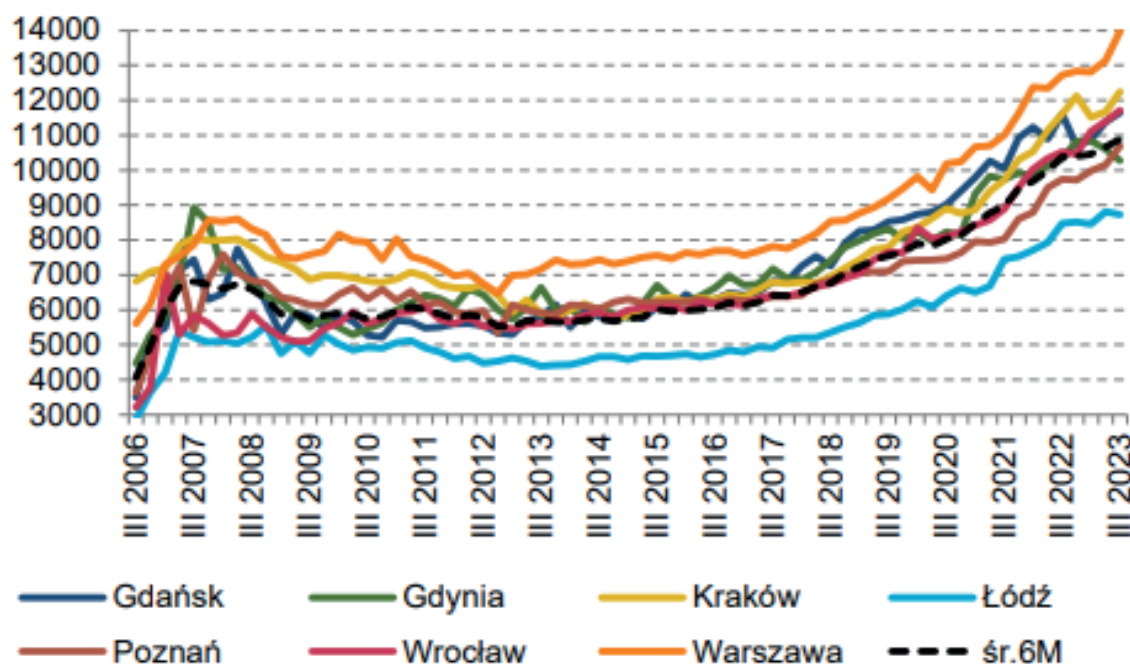
Ceny transakcyjne 1 m² lokalu mieszkalnego w największych miastach Polski, w tym we Wrocławiu, systematycznie rosną, zarówno na rynku pierwotnym, jak i wtórnym. Ceny na rynku pierwotnym we Wrocławiu od kilku lat odpowiadają w przybliżeniu średniej cenie dla 6 miast: Gdańska, Gdyni, Krakowa, Łodzi, Poznania i Wrocławia i równomiernie rosną od 2019 r.

Wykres 25. Ceny transakcyjne 1 m² lokalu mieszkalnego na rynku pierwotnym za II kwartał w latach 2007–2023 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: NBP

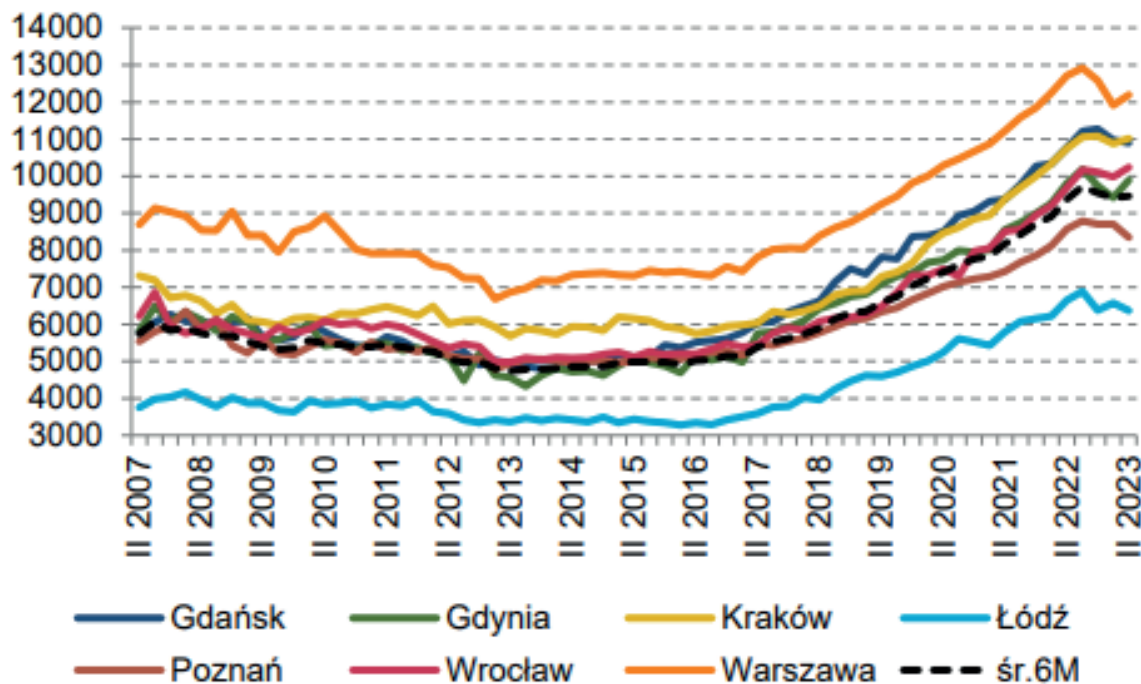
Wykres 26. Ceny transakcyjne 1 m² lokalu mieszkalnego na rynku pierwotnym za III kwartał w latach 2006–2023 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: NBP

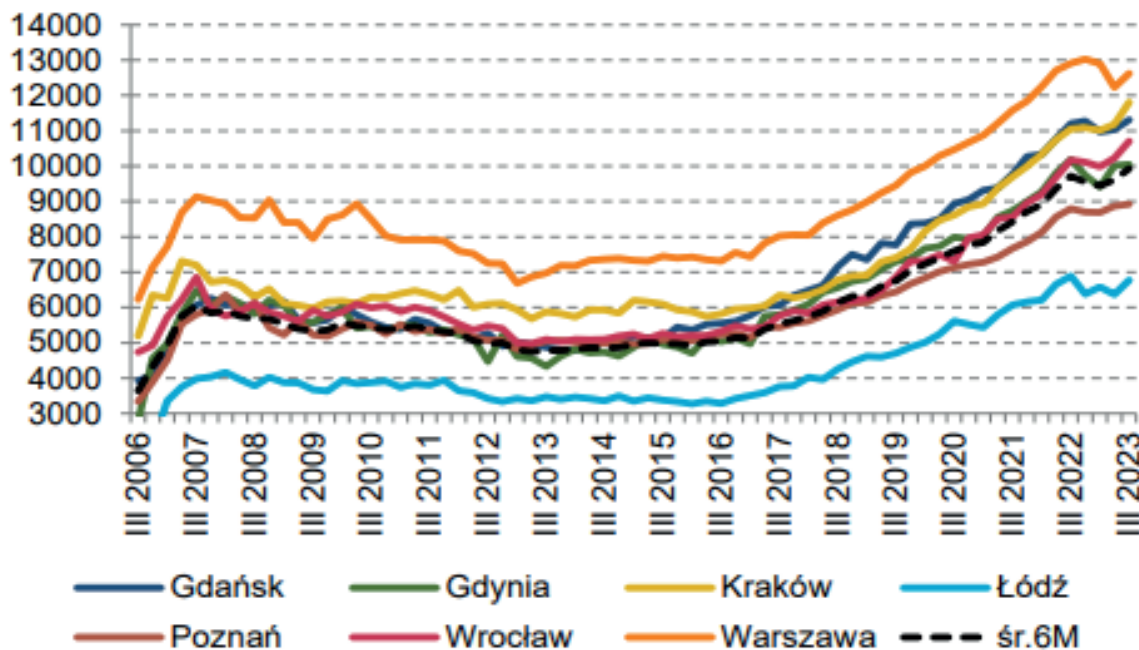
Ogólna tendencja w największych polskich miastach jest podobna. Wrocław, podobnie jak Gdańsk czy Warszawę, dotknęły niewielkie wahania cen na rynku wtórnym w II i III kwartale 2023 r.

Wykres 27. Ceny transakcyjne 1 m² lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym za II kwartał w latach 2007–2023 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: NBP

Wykres 28. Ceny transakcyjne 1 m² lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym za III kwartał w latach 2006–2023 r. w największych miastach w Polsce

Źródło: NBP

Prezentowane powyżej dane dotyczące ceny rynkowej 1 m² lokalu mieszkalnego odnoszą się do sprzedaży na wolnym rynku (pierwotnym i wtórnym), z pewnymi wyłączeniami, np. sprzedaży między stronami spokrewnionymi.

Na podstawie mediany cen 1 m² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych na rynku pierwotnym oraz wtórnym w 2022 r. można stwierdzić, że Wrocław, podobnie jak w roku 2021, znalazł się na **4. miejscu** wśród 6 największych polskich miast.

Tabela 25. Mediana cen za 1 m² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych na rynku pierwotnym w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	7 987	8 479	9 473	10 206
Kraków	6 795	7 891	8 509	9 757
Gdańsk	6 913	7 527	8 137	8 864
Wrocław	6 251	6 741	7 838	8 453
Poznań	6 570	6 811	7 661	8 240
Łódź	5 518	5 813	6 422	6 992

Źródło: GUS

Tabela 26. Mediana cen za 1 m² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych na rynku wtórnym w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	9 227	10 392	11 281	12 637
Kraków	7 503	8 405	9 316	10 720
Gdańsk	7 508	8 500	9 333	10 669
Wrocław	6 316	7 494	8 377	9 539
Poznań	6 309	7 035	7 478	8 629
Łódź	4 558	5 212	5 745	6 389

Źródło: GUS

W 2022 r. mediana cen za 1 m² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych ogółem wzrosła o prawie 900 zł w stosunku do roku 2021.

Tabela 27. Mediana cen za 1 m² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	8 723	9 327	10 495	11 705
Kraków	7 002	8 094	8 869	10 087
Gdańsk	7 193	7 935	8 836	9 431
Wrocław	6 279	7 055	8 019	8 907
Poznań	6 500	6 895	7 630	8 315
Łódź	4 991	5 541	6 145	6 759

Źródło: GUS

W 2023 r. Gmina Wrocław sprzedała **721** lokali mieszkalnych w domach wielolokalowych i jednorodzinnych domach mieszkalnych, w tym **671** transakcji sprzedaży lokali dokonano na rzecz najemców w trybie bezprzetargowym oraz zawarto **49** umów notarialnych dotyczących sprzedaży mieszkań w trybie przetargowym i **1** dotyczącą pomieszczenia niestanowiącego samodzielnego lokalu, w trybie tzw. dosprzedaży do wcześniej wyodrębnionego lokalu.

W 2023 r. średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego stanowiącego własność Gminy Wrocław wg wyceny w stosunku do ubiegłego roku wzrosła o ok. 15%.

Tabela 28. Średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego wg wyceny w latach 2020–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
5 729	6 451	7 154	8 226

Źródło: UMW

W 2023 r. średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargach była o 13% wyższa niż w 2022 r. Temat szerzej opisano w dziale MIENIE KOMUNALNE.

Tabela 29. Średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargach w latach 2020–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
6 512	7 596	8 615	9 703

Źródło: UMW

CENY NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH

Według portalu bankier.pl (<https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ceny-transakcyjne-dzialek-budowlanych-III-kw-2023-r-Raport-8664397.html>) na podstawie danych z grudnia 2023 r. (udostępnionych przez serwis Puls Biznesu i Cenatorium) średnie ceny transakcyjne działek budowlanych we Wrocławiu wzrosły o 5,1% w stosunku do roku poprzedniego. Największy wzrost cen względem roku 2022 odnotowano w Łodzi (13,3%) i Gdańsku (12,9%).

Wykres 29. Zmiana średnich cen transakcyjnych działek budowlanych w największych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w %)

Źródło: bankier.pl

ARCHITEKTURA

Liczba prowadzonych we Wrocławiu w 2023 r. budów wg ewidencji obiektów budowlanych i oddawanych do użytkowania prowadzonej przez PINB wynosiła 1903.

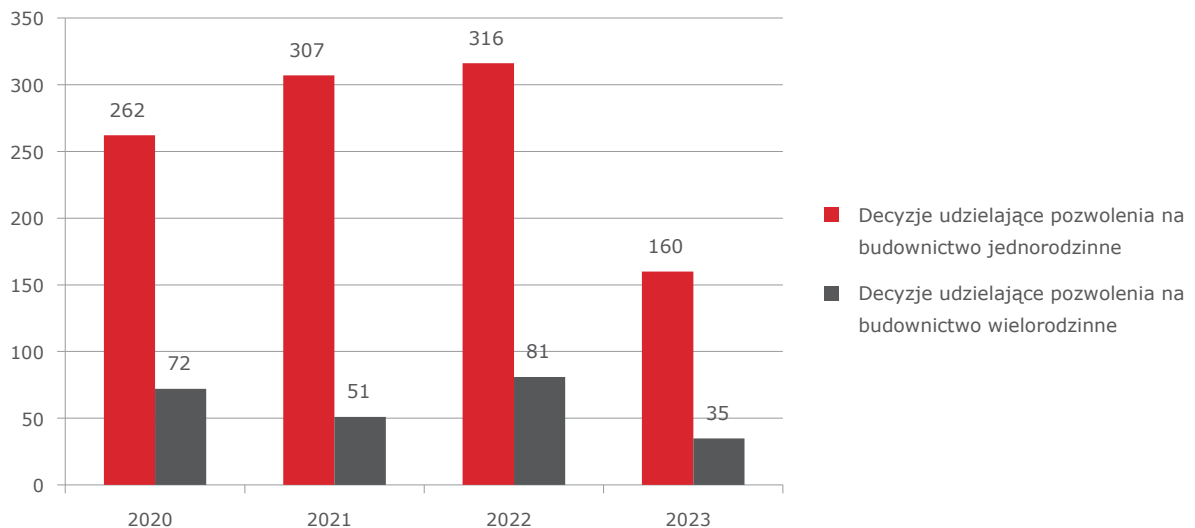
Aktywność na wrocławskim rynku mieszkaniowym obrazuje liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę.

Tabela 30. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę ogółem w latach 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Decyzje udzielające pozwolenia na budowę, w tym:				
budownictwo jednorodzinne	262	307	316	160
budownictwo wielorodzinne	72	51	81	35

Źródło: UMW

Wykres 30. Decyzje udzielające pozwolenia na budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne w latach 2020–2023

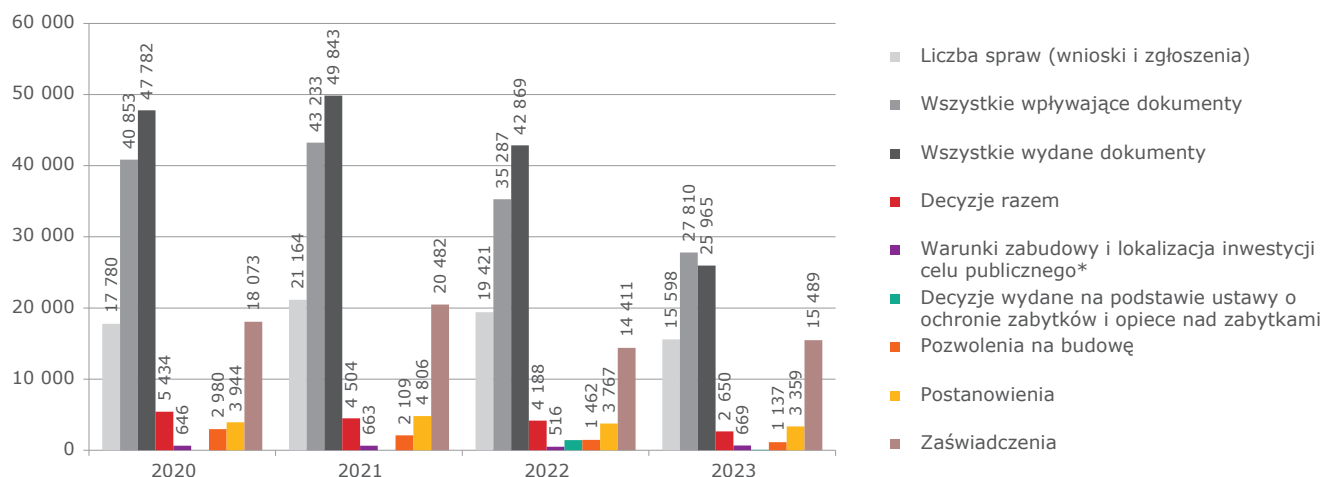

Źródło: UMW

W 2023 r. wydano ponad 1,1 tys. pozwoleń na budowę, w tym na budownictwo wielorodzinne, jak i jednorodzinne. Odnotowany w stosunku do lat ubiegłych spadek liczby decyzji wynika z liberalizacji przepisów prawa budowlanego. Jednocześnie zwiększyła się liczba robót budowlanych przyjętych na zgłoszenie.

W latach 2020–2023 największą liczbę pozwoleń na budownictwo jednorodzinne wydano w 2022 r. (316). W budownictwie wielorodzinnym najwięcej decyzji o pozwoleniu na budowę wydano również w 2022 r. (81).

Wykres 31. Liczba przyjętych wniosków i wydanych dokumentów przez Wydział Architektury i Zabytków UMW w latach 2020–2023

* wydawane od 2022 r. przez Wydział Planowania Przestrzennego UMW

Źródło: UMW

Z analizy wskaźników przyjętych do monitorowania zadań wynika, że ponad połowę decyzji o pozwoleniu na budowę i zaświadczeń wydano w czasie krótszym niż 50% czasu przewidzianego przez Kodeks postępowania administracyjnego i Prawo budowlane.

NAGRODY I NOMINACJE

W 2023 r. dwie realizacje architektoniczne we Wrocławiu otrzymały nagrodę w konkursie organizowanym przez Baumit **Fasada Roku 2023**, jedna zaś otrzymała wyróżnienie. W kategorii „Budynek zabytkowy po renowacji” zwyciężyła realizacja kamienicy przy ul. Mierniczej 9 we Wrocławiu. To efekt współpracy inwestora – Expert Dom Zarządzanie Nieruchomościami z Biurem Obsługi Budownictwa „Bob” Mariusz Fabjanowski oraz firmy budowlanej STAKO Sebastian Bęś. Zwycięzcą w kategorii „Budynek niemieszkalny nowy” została pracownia arch_it piotr zybyra z projektem Centrum Aktywności Lokalnej przy ul. Suwalskiej na wrocławskich Maślicach. Wyróżnienie w kategorii „Budynek wielorodzinny nowy” otrzymało osiedle Nowa Zatorska we Wrocławiu – inwestycja dewelopera Triada Dom sp. j. Wachowiak-Śliwiak. Koncepcję autorstwa pracowni arch_it piotr zybyra zrealizowała firma Usługi Budowlane Wiesław Dobrowolski (źródło: <https://www.bryla.pl/fasada-roku-2023-oto-zwyciezcy-konkursu>).

W 2023 r. Nagrodę SARP – Stowarzyszenia Architektów Polskich – w kategorii „Najlepszy budynek mieszkalny wielorodzinny” otrzymało wrocławskie biuro Maćków Architekci i jego projekt przy ul. Księcia Witolda 38-40, a w kategorii „Budynek biurowy, oświaty lub administracji” nagrodzony został projekt bloku sportowego dla Liceum Ogólnokształcącego nr XIII przy ul. Haukego-Bosaka 33–37 we Wrocławiu autorstwa pracowni projektowej arch_it piotr zybyra (źródło: <https://www.wroclaw.pl/dla-mieszkanca/nagrody-sarp-2023-najlepiej-zaprojektowany-budynek-wielorodzinny-w-polsce-jest-we-wroclawiu>).

KONKURS PIĘKNY WROCŁAW

XXXII edycja konkursu *Piękny Wrocław* przeprowadzona w 2023 r. uwzględniała realizacje architektoniczne z lat 2021–2022 (w 2022 r. konkursu nie przeprowadzono). Celem konkursu jest promowanie nowej architektury wrocławskiej oraz uhonorowanie najbardziej wartościowych dokonań twórczych w przestrzeni miejskiej. Do XXXII edycji konkursu zgłoszono 80 obiektów. Nagrody i wyróżnienia przyznano w kategoriach:

- modernizacja obiektu historycznego (12 zgłoszonych obiektów) – pierwszą nagrodę w tej kategorii otrzymał **Herbal Hotel** przy ul. Pawła Włodkowica 15-17. Autor: Archikon – Anna Kościuk, inwestor: Castellum sp. z o.o., Castellum – Klasztor sp. k.,
- budynek użyteczności publicznej (16 zgłoszonych obiektów) – pierwszą nagrodę otrzymało centrum handlowe SWOJA Olimpia przy ul. Swojczyckiej 69, które zdobyło także Grand Prix. Autor: PAG – Pracownia Architektury Głowacki, inwestor: Womak Gamma sp. z o.o., wykonawca: Daldehog Poland sp. z o.o.,

- budynek mieszkalny wielorodzinny (21 zgłoszonych obiektów) – pierwsza nagroda: osiedle Nowa Zatorska, ul. Zatorska 128-144. Autor: arch_it piotr zybura, projektanci: Agnieszka Gałwiaczek, Maja Cichocka, Joanna Karnicka, Mateusz Kozica, Paweł Szyport, Piotr Zybura, współpraca: Rebeka Czaja, Piotr Kaczyński, Sylwian Moska, Paulina Urbanik, inwestor: Triada Dom Wachowiak–Śliwiak sp.j., wykonawca: Usługi Budowlane Wiesław Dobrowolski,
- budynek mieszkalny jednorodzinny (17 zgłoszonych obiektów) – pierwszą nagrodę otrzymał budynek mieszkalny jednorodzinny we Wrocławiu (brak zgody inwestora na upublicznienie adresu) projektu Autorskiego Studia Architektury ASA Sp. z o.o. Wojciech Strzębała,
- przestrzeń publiczna (14 zgłoszonych obiektów) – pierwsza nagroda: PoPoPark, ul. Popowicka 103. Autor: Leaf Project Studio Piotr Reda; branża architektura krajobrazu: projektant wiodący: Kamila Rogaczewska, projektant: KA KOBIERSKA Pracownia projektowa Katarzyna Kobierska, branża architektura: Tecla sp. z o.o., branża konstrukcyjna: Grzegorz Szudełko Biuro Projektów i Obsługa Inwestycji, branża elektryczna: Remigiusz Culic REKA, inwestor: Vantage Development S.A., wykonawca: Piotr Kowalczyk P.H.U. Tilbud, IPC Polska Przemysław Byrski.

Kapituła nie przyznała nagród w kategorii budynek produkcyjny, przemysłowy. Grand Prix XXXII edycji konkursu zdobyło **centrum handlowe SWOJA Olimpia** przy ul. Swojczyckiej 69 (źródło: UMW).

PROGRAM CITIES IN PLACEMAKING

W 2023 r. Wrocław przystąpił do programu *Cities in Placemaking* zainicjowanego przez europejską sieć Placemaking Europe, łączącą praktyków, naukowców, liderów społeczności i decydentów z dziedziny placemakingu – idei tworzenia miejsc opartej na przekonaniu, że miejsce powinno służyć ludziom, a zatem powinno w jak największym stopniu odpowiadać na ich potrzeby. Wrocław przystąpił do programu dzięki wsparciu Sieci Miast Międzykulturowych, której również jest członkiem.

Celem programu jest poznanie metodologii tworzenia przestrzeni publicznych przyjaznych dla ich użytkowników oraz wymiana doświadczeń i poznanie dobrych praktyk w tym obszarze. Placemaking jako metodologia i sposób tworzenia miejsc jest spójny z koncepcją kreowania we Wrocławiu nowych wielofunkcyjnych obszarów, tzw. MULTIZONES – przestrzeni zagospodarowanych w odpowiedzi na potrzeby społeczne, ekonomiczne i ekologiczne, uniwersalnych i elastycznych (Multizones są wpisane zarówno w *Programie Prezydenta*, jak i w *Założeniach polityki społeczno-gospodarczej*).

W 2023 r. w ramach uczestnictwa Wrocławia w programie *Cities in Placemaking* odbyły się warsztaty w:

- Amsterdamie – na temat wprowadzenia do tematyki i metodologii placemaking,
- Bergen – na temat identyfikacji wyzwań o charakterze globalnym, jak i lokalnym, jakie stoją przed miastami w procesie tworzenia przestrzeni publicznych,
- Strasburgu – na temat identyfikacji tzw. wąskich gardeł w organizacjach wraz z propozycjami rozwiązań; warsztaty połączone były z uczestnictwem w dorocznej konferencji Placemaking Week,
- Wrocławiu – tematy warsztatów dotyczyły współpracy między departamentami.

W dniach 27–29 listopada 2023 r. Gmina Wrocław zorganizowała trzydniowe warsztaty z udziałem pozostałych 12 miast europejskich uczestniczących w programie *Cities in Placemaking*. Tematem przewodnim warsztatów była współpraca międzydepartamentalna i poszukiwanie narzędzi, które sprawiłyby, że stanie się ona efektywniejsza.

Oprócz spotkań warsztatowych we Wrocławiu odbyły się również wizyty studyjne w miejscach mających kluczowe znaczenie dla współpracy międzykulturowej i kreowania wspólnych miejsc w odpowiedzi na potrzeby użytkowników (Przejście Dialogu, Dzielnica Czterech Świątyń, RUSKA 46 – Przestrzeń dla Kultury, Fundacja Ukraina oraz Jarmark Bożonarodzeniowy). Zorganizowano również spotkanie otwarte dla mieszkańców w Centrum na Przedmieściu przy ul. Prądyńskiego.

REWITALIZACJA I OCHRONA ZABYTKÓW

Istotny wpływ na jakość życia we Wrocławiu ma prowadzony od lat proces rewitalizacji. Celem działań jest poprawa warunków zagospodarowania przestrzeni, wzrost aktywności mieszkańców i wzmocnienie więzi społecznych, ożywienie gospodarcze i poprawa stanu środowiska.

DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE I REMONTY OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH

W 2023 r. przeprowadzono szereg działań inwestycyjnych dotyczących obiektów zabytkowych. Łącznie wydano na ten cel ok. **106,6 mln zł**.

Na remonty kamienic wydatkowano kwotę **25 914 914,26 zł**. Prace konserwatorsko-budowlane polegające na ociepleniu budynków przeprowadzono w następujących nieruchomościach: na pl. Strzeleckim 7, 8, 15, pl. św. Macieja 12, przy ul. Baryckiej 7, bp. Tomasza Pierwszego 7, 11, 12, 14, Cieszyńskiego 12, 13, 14, 20, Cybulskiego 33, 35a, Dąbrowskiego 3, 5, Drzewnej 7, Góralskiej 32, 38, 40, Jagiellończyka 11, 13, 37, 40a, Jedności Narodowej 42-44a, 45, 153, 153a, 153b, 155b, 157a, 157b, Kaszubskiej 3, Kniaziewicz 6, 24, 24a, Krasińskiego 42, 46, Kurkowej 61-63, 65, Ledóchowskiego 6, Legnickiej 68, 70, Łukasiewskiego 6, 7, 10, 15a, 15b, 16, Mazowieckiej 19, Myśliwskiej 6, 7, Ołbińskiej 7, 18, Otwartej 14a, 16a, Paulińskiej 5a, Pereca 24a, 26a, Podwale 36, Ptasiej 30, Pszennej 13, Rejtana 3, Rydygiera 23, 29a, 49, Skwierzyńskiej 27a, Słowiańskiej 7, Szczęśliwej 6a, Stanisławowskiej 86, Tęczowej 69, Wąskiej 3, Worcella 9, 12, wyb. Słowackiego 7, Wygodnej 10, Wysokiej 4, Wyszyńskiego 52, 106, 114a, 116a, Zachodniej 4, Zyndrama z Maszkowic 3-4, Żeromskiego 3, 5, 78, 83a.

Ponadto wykonano inne prace remontowo-budowlane budynków za kwotę **9 295 378,38 zł**:

- ocieplenie oraz prace remontowe wynikające z decyzji Państwowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego przy ul. Podwórcowej 11 – remont klatki schodowej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont elewacji południowej wraz z opaską betonową; ul. Żeromskiego 73 – naprawa spękań na elewacji frontowej i elewacji podwórzowej wraz z remontem balkonów, remont schodów do piwnicy, remont klatki schodowej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,
- remont elewacji przy ul. Pilczyckiej 116a,
- remont elewacji frontowej i podwórzowej przy ul. Kościuszki 124,
- remont elewacji frontowej i klatki schodowej przy ul. Kluczborskiej 23,

- budowa łazienek w obrębie lokali mieszkalnych przy pl. Strzeleckim 9,
- remont dachu przy ul. Ptasiej 11, ul. Dworcowej 10,
- remont dachu i wykonanie izolacji przeciwwilgociowej piwnic przy ul. Pereca 13,
- wymiana stolarki okiennej w budynku przy ul. Łowieckiej 9,
- remont piwnic wraz z wykonaniem izolacji przeciwwilgociowej przy ul. Małachowskiego 16,
- remont klatki schodowej wraz z remontem tylnej elewacji przy ul. Tęczowej 48,
- remont klatki schodowej wraz z wymianą instalacji elektrycznej przy ul. Tęczowej 50,
- remont stropu przy ul. Piłsudskiego 34a,
- wymiana instalacji elektrycznej przy ul. Prusa 28a,
- konserwacja i utrzymanie sieci trakcyjnej i urządzeń z nią związanych przy ul. Legnickiej 65.

W 2023 r. na zagospodarowanie wnętrza podwórzowych zlokalizowanych na obszarach ujętych w gminnej ewidencji zabytków w 2023 r. przeznaczono **4 214 835,39 zł**. Najwięcej środków wydawkowano na zagospodarowanie wnętrza podwórzowego w kwartale ulic: pl. Strzelecki, ul. Łowiecka, ul. bp. Tomasza Pierwszego, pl. Staszica. Za kwotę 1 005 151,42 zł wykonane zostały prace ziemne, odwodnienie, oświetlenie, ciąg pieszo-jezdny, chodniki, mała architektura, nasadzenia oraz plac zabaw.

Ponadto zagospodarowanie wnętrza podwórzowych wykonano w następujących lokalizacjach w obrębie ulic:

- bp. Tomasza Pierwszego, Łowieckiej, pl. Staszica,
- Fiołkowej, Nasturcjowej, Ostrowskiego, Grabiszyńskiej,
- Kazimierza Wielkiego, Gepperta, Ofiar Oświęcimskich, Świdnickiej,
- Kluczborskiej, Żeromskiego, Nowowiejskiej, Barlickiego,
- Paulińskiej, Pomorskiej, Nobla, Rydygiera,
- pl. Strzeleckiego, Łowieckiej, bp. Tomasza Pierwszego, pl. Staszica,
- Probusa, pl. św. Macieja, Pobożnego, Niemcewicza, Jedności Narodowej.

W 2023 r. zrealizowano roboty budowlane w publicznych obiektach zabytkowych (ujętych w gminnej ewidencji zabytków lub w rejestrze zabytków) za łączną kwotę **11 961 502 zł**, przy czym zakres realizowanych robót budowlanych w ramach niżej wymienionych zadań mógł obejmować również prace niedotyczące elementów zabytkowych obiektu:

- dostosowanie budynku Centrum Kultury Talent przy ul. Jedności Narodowej do przepisów przeciwpożarowych wraz z przebudową wybranych pomieszczeń,
- przebudowa i remont węzłów sanitarnych oraz sal dzieci w budynku Przedszkola nr 50 przy ul. Dyrekcyjnej,
- dostosowanie budynku Młodzieżowego Domu Kultury przy ul. Kołłątaja do przepisów przeciwpożarowych,
- przebudowa i remont dachu bloku sportowego w Zespole Szkół Zawodowych nr 5 przy ul. Dawida wraz z wykonaniem wentylacji mechanicznej w sali,
- przebudowa i remont sanitariatów wraz z remontem central wentylacyjnych bloku sportowego w Szkole Podstawowej nr 73 przy ul. Glinianej,
- zagospodarowanie terenu przy ul. Skarbowców 52 we Wrocławiu oraz budowa Obserwatorium Przyrodniczego (w tym zabezpieczenie schronu piechoty znajdującego się w gminnej ewidencji zabytków jako trwałej ruiny),
- remont elewacji oraz montaż systemu wideodomofonowego w budynku Przedszkola nr 2 przy ul. Sławka,
- remont dachu budynku Szkoły Podstawowej nr 51 przy ul. Eluarda,
- przebudowa i remont dachu z ociepleniem nad blokiem sportowym i łącznikiem, wymiana posadzki w sali gimnastycznej oraz remont pomieszczenia na salę dydaktyczną w Liceum Ogólnokształcącym nr XVII przy ul. Tęczowej 60,
- zagospodarowanie terenu Zespołu Szkół nr 1 przy ul. Słubickiej,
- zmiana systemu ogrzewania sali gimnastycznej w Liceum Ogólnokształcącym nr IV przy ul. Świstackiego,
- remont dachu budynku Technikum nr 18 przy ul. Ślężnej.

W 2023 r. rozpoczęto też rewaloryzację Bastionu Sakwowego przy ul. Piotra Skargi, obejmującą przebudowę i remont pawilonu perystylowego, kolumnady, terenu z placem i fontanną wraz z nasadzeniami zieleni i elementami małej architektury. Inwestycja dofinansowana została ze środków Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych. Poniesiono wydatki w kwocie **17 721 962,77 zł**.

Kolejnymi inwestycjami zrealizowanymi w 2023 r. na technicznych obiektach zabytkowych za łączną kwotę **32 029 524,20 zł** były remonty m.in.:

- mostów Pomorskich – prace remontowe obejmowały przebudowę mostów Pomorskich (Południowego, Środkowego oraz Północnego) wraz z wykonaniem robót budowlanych polegających na przełożeniu sieci ciepłowniczej z zabytkowego mostu Pomorskiego Południowego pod dno rzeki Odry; przebudowana została sieć wodociągowa oraz wybudowana kanalizacja deszczowa,
- kładki św. Antoniego – poprawa stanu technicznego,
- mostu Młyńskiego – projekt naprawy łożysk,
- mostu Piaskowego – konserwacja torowiska i roboty drogowe,
- mostu Marszowskiego – konserwacja,
- mostu Zwierzynieckiego – wymiana płyty chodnikowej i zabezpieczeń antykorozyjnych,
- zajezdni tramwajowej Ołbin przy ul. Słowiańskiej 16 – wykonano dokumentację projektową na przebudowę Zajezdni Tramwajowej Ołbin,
- hali nr 2 na Zajezdni Tramwajowej Gaj przy ul. Kamiennej 74,
- elewacji i dachu budynku technicznego nr 6 w zespole zabytkowej Stacji Pomp Świątniki.

We wrześniu 2023 r. rozpoczęto inwestycję *Zazielenianie placu Nowy Targ*. Plac zlokalizowany jest na obszarze wpisanym do rejestru zabytków. Realizacja inwestycji polega na rozszczelnieniu istniejącej nawierzchni z kostki i płyt wraz z wykonaniem nowych warstw podbudowy, budowie układu doziemnych punktów zasilających, przyłącza wodociągowego i systemu automatycznego nawadniania, przebudowie układu oświetlenia, remoncie elementów małej architektury oraz wyposażeniu terenu w nowe elementy małej architektury wraz z nasadzeniem drzew, krzewów, bylin, traw oraz roślin cebulowych w rozszczelnionych przestrzeniach. W sumie na placu Nowy Targ po modernizacji znajdzie się ponad 63 tys. roślin. W WPI na 2023 r. zabezpieczono kwotę **5 054 155,10 zł** na działania na terenach zieleni miejskiej na obszarach wpisanych do rejestru zabytków (w tym 3 202 337,13 zł na *Zazielenianie placu Nowy Targ*).

W 2023 r. zakończono prace remontowe, renowacyjne i konserwatorskie fontanny Szermierz na pl. Uniwersyteckim; koszt tych prac to **422 713 zł**. Prace były prowadzone pod nadzorem konserwatora dzieł sztuki w uzgodnieniu z Miejskim Konserwatorem Zabytków we Wrocławiu. W trakcie prac konserwatorskich i restauratorskich zastosowano materiały najwyższej jakości, tak aby zapewnić jak największą trwałość wykonanej renowacji.

W 2023 r. nie przeznaczono środków finansowych, na podstawie Uchwały nr LIV/3242/06 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 6 lipca 2006 r. (z późniejszymi zmianami), na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych z terenu miasta Wrocławia.

ZABYTEKOWE POJAZDY KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ

W 2023 r. w ramach zadania *Chrońmy wrocławskie zabytki komunikacji zbiorowej* wykonano IV etap odbudowy wagonu silnikowego tramwaju-opryskiwacza chwastów oraz II i III etap prac remontowych wagonu tramwajowego doczepnego biernego typu ND, wpisanego do rejestru zabytków. Został przeprowadzony także częściowy remont – naprawy w wagonie silnikowym typu Standard z 1929 r. wpisanym do rejestru zabytków pod numerem 952/696/27. W wagonie będącym własnością Gminy Wrocław wymieniona została uszkodzona przekładnia zębata. Wagon jest unikatowy, jako jeden z nielicznych zachowanych wagonów tego typu w Polsce został przywrócony do pełnej sprawności technicznej i ponownie będzie mógł być użytkowany jako pojazd turystyczny. Ponadto na terenie zajezdni Popowice przy ul. Legnickiej 65 we Wrocławiu zorganizowano 3 wydarzenia o charakterze edukacyjnym, których motywem przewodnim była historia i ratowanie historycznych pojazdów wrocławskiej komunikacji zbiorowej, ze szczególnym uwzględnieniem wozów gospodarczych oraz serii tramwajów typu N (i pochodnych wersji tego typu tramwajów). Celem wydarzeń było rozpowszechnianie informacji o historycznej wartości remontowanych tramwajów.

PROJEKTY UNIJNE

W 2023 r. Gmina Wrocław została po raz pierwszy liderem międzynarodowego projektu **GreenPlace. Let's do it together!** w ramach Sieci Planowania Działań programu URBACT IV, realizowanego przy współfinansowaniu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). W IV edycji programu URBACT Gmina Wrocław jest jedynym liderem projektu z Polski. W projekcie, wliczając Wrocław, uczestniczy 10 europejskich miast: Boulogne-sur-Mer Développement Côte d'Opale

(Francja), Limerick (Irlandia), Cehegin i Onda (Hiszpania), Vila Nova de Poiares (Portugalia), Löbau (Niemcy), Nitra (Słowacja), Bucharest-Ilfov Metropolitan Area Intercommunity Development Association (Rumunia) i Quarto d'Altino (Włochy). Jego realizację wspiera Lokalna Grupa URBACT, w skład której wchodzi przedstawiciele Urzędu Miejskiego Wrocławia, Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego sp. z o.o., wrocławskich organizacji pozarządowych, Dolnośląskiej Okręgowej Izby Architektów oraz Politechniki Wrocławskiej.

Głównym celem głównym projektu jest ponowne zagospodarowanie „zapomnianych” przestrzeni miejskich oraz uczynienie ich przyjaznymi dla mieszkańców i środowiska. We Wrocławiu na przedmiot analiz wybrano teren dawnej zajezdni tramwajowej przy ul. Legnickiej 65 wraz z przyległymi obiektami.

PARK KULTUROWY STARE MIASTO

Park Kulturowy Stare Miasto został utworzony na podstawie Uchwały nr LVI/1465/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 r. (z późniejszymi zmianami) w celu kompleksowej ochrony przestrzeni publicznej o najwyższych wartościach kulturowych. Przepisy uchwały służą ograniczaniu na tym terenie negatywnych zjawisk, m.in. umieszczania reklam wielkoformatowych, nośników reklamowych (billboardy, citylighty), reklam o niskiej jakości, zaklejania witryn lokali użytkowych czy prowadzenia handlu okrężnego w miejscach niewyznaczonych. Pod koniec 2023 r. podjęto systemowe działania mające na celu usuwanie zabrudzeń elewacji, stanowiących poważne naruszenie zgodnie z § 18a ww. uchwały. Graffiti to jedno z najtrudniejszych do wyeliminowania naruszeń przewidzianych w uchwale. W 2023 r. usunięto łącznie **138** naruszeń wynikających z ww. uchwały RMW.

Tabela 31. Liczba usuniętych naruszeń przepisów uchwały o Parku Kulturowym Stare Miasto w latach 2020–2023

Lp.	Naruszenia priorytetowe	2020	2021	2022	2023
1.	Reklama wielkoformatowa	0	0	0	0
2.	Citylighty	0	0	0	0
3.	Billboardy	1	0	0	0
4.	Wymiana słupów reklamowych	0	0	0	0
5.	Graffiti	1	1	0	13
6.	Działalność erotyczna w lokalach	0	0	0	0
7.	Naruszenia inne (np. banery, wyklejanki w oknach, stojaki reklamowe, kolorowe parasole w ogródkach gastronomicznych, ulotki, nagabywanie, nielegalny handel) – łącznie	53	46	30	125
Razem		55	47	30	138

Źródło: UMW

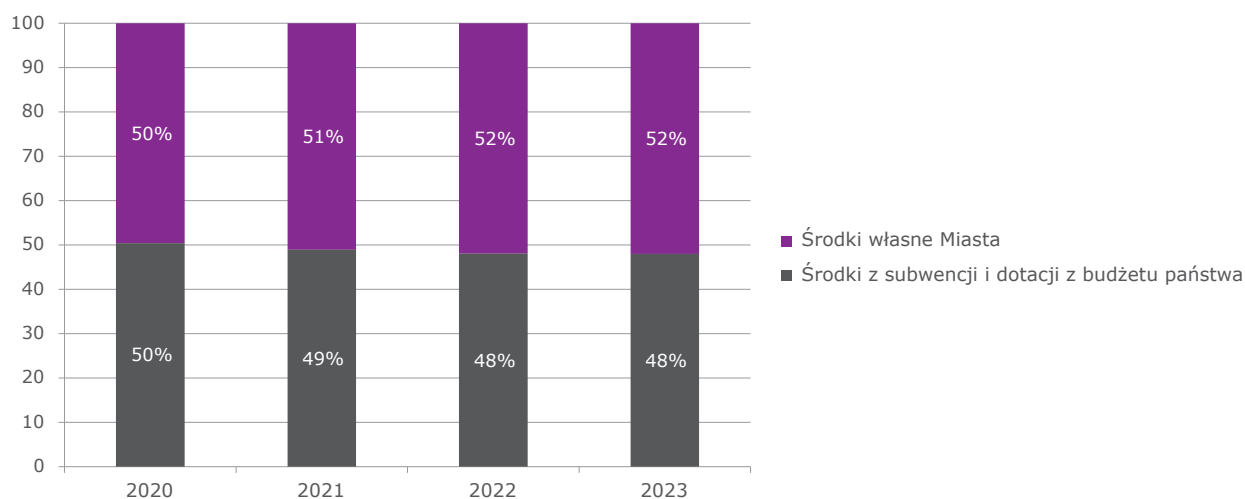
EDUKACJA

Gmina Wrocław jest organem prowadzącym dla przedszkoli, szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz specjalnych, młodzieżowych domów kultury, ośrodków szkolno-wychowawczych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, młodzieżowego ośrodka socjoterapii i młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Nadzoruje również działalność Wrocławskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli (WCDN), Centrum Kształcenia Zawodowego (CKZ) i Centrum Kształcenia Ustawicznego (CKU).

Prowadzenie i utrzymanie placówek oświatowych jest zadaniem własnym Gminy, na które miasto otrzymuje subwencję oświatową oraz dotację przedszkolną. W 2023 r. wydatki bieżące poniesione na oświatę opiewały na **2 375 688 641 zł** (co stanowiło ponad 37% budżetu Wrocławia), natomiast kwota subwencji oświatowej oraz dotacji przedszkolnej uzyskana przez miasto wyniosła **1 076 211 006 zł**. Pokryła ona tylko niespełną połowę wydatków przeznaczonych na edukację szkolną i przedszkolną; pozostałą część kosztów oświaty oraz wynagrodzeń dla nauczycieli Gmina Wrocław musiała pokryć z własnego budżetu – 1155 mln zł.

Wykres 32. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)

Źródło: UMW

Tabela 32. Liczba szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez Miasto w latach 2020–2023

Lp.	Typ szkoły/placówki	Stan na 31 grudnia			
		2020	2021	2022	2023
1.	Przedszkola, w tym przedszkola specjalne	111	111	111	110
2.	Szkoły podstawowe, w tym muzyczne i specjalne	96	95	94	95
3.	Licea ogólnokształcące, w tym licea specjalne	22	22	22	22
4.	Technika	17	17	17	17
5.	Branżowe szkoły I stopnia, w tym specjalne	10	10	10	10
6.	Branżowe szkoły II stopnia, w tym specjalne	9	9	9	9
7.	Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	2	2	2	2
8.	Szkoły policealne	6	6	6	5
9.	Szkoły plastyczne	2	2	1	1

Źródło: UMW

W związku z trwającymi działaniami wojennymi na terytorium Ukrainy oraz koniecznością zapewnienia opieki i edukacji uczniom będącym obywatelami Ukrainy, którzy po 24 lutego 2022 r. przybyli do Polski, obowiązywało znowelizowane rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. (Rozporządzenie MEiN z dnia 11 sierpnia 2022 r., Dz. U. 2022 ,poz. 1711). Z tytułu wsparcia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji dodatkowych zadań oświatowych związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką nad dziećmi i uczniami – uchodźcami, będącymi obywatelami Ukrainy, Gmina Wrocław w 2023 r. otrzymała środki z Funduszu Pomocy w łącznej kwocie **96 324 867 zł**.

Na początku roku szkolnego 2023/24 do wrocławskich placówek oświatowych zapisanych było **10 398** dzieci pochodzenia ukraińskiego, które przybyły do Wrocławia po 24 lutego 2022 r. Do przedszkoli uczęszczało 1408 dzieci, do szkół podstawowych 6735 uczniów, a do szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Gminę Wrocław – 2255 uczniów (status uchodźcy miało 997 dzieci w przedszkolach, 4565 w szkołach podstawowych i 964 uczniów w szkołach ponadpodstawowych).

W rekrutacji 2023/2024 do wrocławskich placówek oświatowych po raz kolejny systemem elektronicznego naboru objęto również placówki oświatowe prowadzone przez inny organ niż Gmina Wrocław. W wyniku rekrutacji elektronicznej do wrocławskich przedszkoli i szkół podstawowych przyjęto łącznie **21 165** dzieci i uczniów.

Podczas rekrutacji 2023/2024 kontynuowano możliwość podpisania wniosku profilem zaufanym. Z możliwości takiej skorzystało 72% rodziców i opiekunów kandydatów do przedszkoli, 82% kandydatów do klas I w szkołach podstawowych, 83% kandydatów do szkół ponadpodstawowych.

W ramach uzupełnienia sieci szkół we Wrocławiu w 2023 r. **zarejestrowano 21 nowych szkół i placówek niepublicznych**. Natomiast w przypadku 96 szkół i placówek niepublicznych dokonano zmiany we wpisie do ewidencji. Jednocześnie w drodze decyzji administracyjnej wykreślono z ewidencji szkół i placówek niepublicznych 14 szkół i placówek, które nie rozpoczęły działalności w zgłoszonym terminie lub zaprzestały prowadzenia działalności przez okres dłuższy niż 3 miesiące. Ponadto w drodze decyzji administracyjnej wydano 4 zezwolenia osobom fizycznym i prawnym innym niż Gmina Wrocław na założenie 2 publicznych przedszkoli, 1 publicznej szkoły podstawowej oraz 1 publicznego liceum ogólnokształcącego, a także dokonano zmiany zezwolenia w 10 publicznych szkołach i placówkach, tj. 6 przedszkolach, 1 szkole podstawowej oraz 2 liceach ogólnokształcących (w tym jednej dwukrotnie). Cofnięto natomiast 2 zezwolenia na założenie publicznej szkoły podstawowej w związku z nierozpoczęciem działalności w terminie określonym w decyzji oraz publicznego liceum ogólnokształcącego integracyjnego, z uwagi na zaprzestanie prowadzenia działalności przez okres dłuższy niż 2 miesiące.

EDUKACJA PRZEDSZKOLNA

W roku szkolnym 2023/2024 **liczba miejsc w placówkach przedszkolnych we Wrocławiu wzrosła i wyniosła 31 981.**

Tabela 33. Liczba miejsc w placówkach przedszkolnych we Wrocławiu w latach 2020–2023, stan na 31 grudnia

Rodzaj placówki	Liczba miejsc			
	2020	2021	2022	2023
Przedszkola publiczne, prowadzone przez Gminę Wrocław	16 687	16 565	16 275	16 019
Oddziały przedszkolne w SP publicznych prowadzonych przez Gminę Wrocław	937	556	225	126
Przedszkola publiczne prowadzone przez inny organ niż Gmina Wrocław	5 916	7 007	7 839	8 053
Oddziały przedszkolne w SP publicznych prowadzonych przez inny organ niż Gmina Wrocław	22	0	0	0
Przedszkola niepubliczne	3 805	4 455	5 223	5 612
Oddziały przedszkolne w SP niepublicznych	133	162	227	257
Punkty przedszkolne niepubliczne	1 909	1 831	1 805	1 889
Punkty przedszkolne publiczne	50	50	25	25
Razem	29 459	30 626	15 344	23 928

Źródło: UMW

W nowo utworzonych przedszkolach publicznych prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne inne niż Gmina Wrocław powstało 214 nowych miejsc dla dzieci wieku 3–6 lat. W ramach akcji **Założ domowe przedszkole we Wrocławiu**, mającej na celu zwiększenie dostępności do wychowania przedszkolnego w ramach alternatywnych form wychowania przedszkolnego, w 2023 r. zarejestrowano 5 niepublicznych punktów przedszkolnych, w których powstało 118 miejsc dla dzieci w wieku 3–6 lat.

Tabela 34. Struktura przedszkoli we Wrocławiu w latach 2021–2023, stan na 31 grudnia

Przedszkola	Liczba jednostek			Liczba oddziałów			Liczba dzieci		
	na rok szkolny								
	2021/22	2022/23	2023/24	2021/22	2022/23	2023/24	2021/22	2022/23	2023/24
Publiczne, prowadzone przez Gminę Wrocław	111	111	110	700	692	667	15 831	16 530	15 517
Publiczne, prowadzone przez inne organy niż Gmina Wrocław	54	58	59	304	344	346	6 733	7 614	7 621

Przedszkola	Liczba jednostek			Liczba oddziałów			Liczba dzieci		
	na rok szkolny								
	2021/22	2022/23	2023/24	2021/22	2022/23	2023/24	2021/22	2022/23	2023/24
Niepubliczne, prowadzone przez inne organy niż Gmina Wrocław	60	63	69	211	222	244	3 891	4 239	4 618
Punkty przedszkolne	83	84	85	112	83	84	1 421	1 536	1 456
Razem	308	316	323	1 327	1 341	1 341	27 876	29 919	29 212

Źródło: System Informacji Oświatowej (SIO)

W rekrutacji 2023/2024 po raz kolejny podłączono do systemu elektronicznego naboru placówki prowadzone przez inny organ niż gmina Wrocław (43 przedszkola). W wyniku rekrutacji elektronicznej przyjętych do przedszkoli zostało 5470 nowych dzieci (dzieci, które kontynuowały zajęcia w przedszkolu nie biorą udziału w ponownej rekrutacji).

Podczas rekrutacji 2023/2024 kontynuowano możliwość podpisania wniosku profilem zaufanym. Z możliwości takiej skorzystało 72% opiekunów kandydatów do przedszkoli.

Dodatkowo po I etapie rekrutacji zastosowano algorytm wskazywania miejsc uwzględniający liczbę posiadanych punktów kandydata, preferencje oraz rejon edukacyjny dysponujący wolnymi miejscami. W wyniku zastosowania algorytmu oraz kierowania na pozostałe miejsca w przedszkolach wskazano miejsca dla wszystkich dzieci nigdzie nieprzyjętych w I etapie rekrutacji (849 dzieci).

Tabela 35. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat uczęszczających do przedszkoli w stosunku do demografii we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)

Rok	Przedszkola publiczne	Przedszkola ogółem
2020	79,6	97,7
2021	81,0	100,8*
2022	85,9	104,1*
2023	86,2	109,1*

* wartość wskaźnika dla przedszkoli ogółem przekraczająca 100% wynika z różnicy pomiędzy liczbą dzieci zameldowanych we Wrocławiu a liczbą dzieci faktycznie korzystających z oferty przedszkoli (do korzystania z przedszkola meldunek nie jest obligatoryjny)

Źródło: UMW

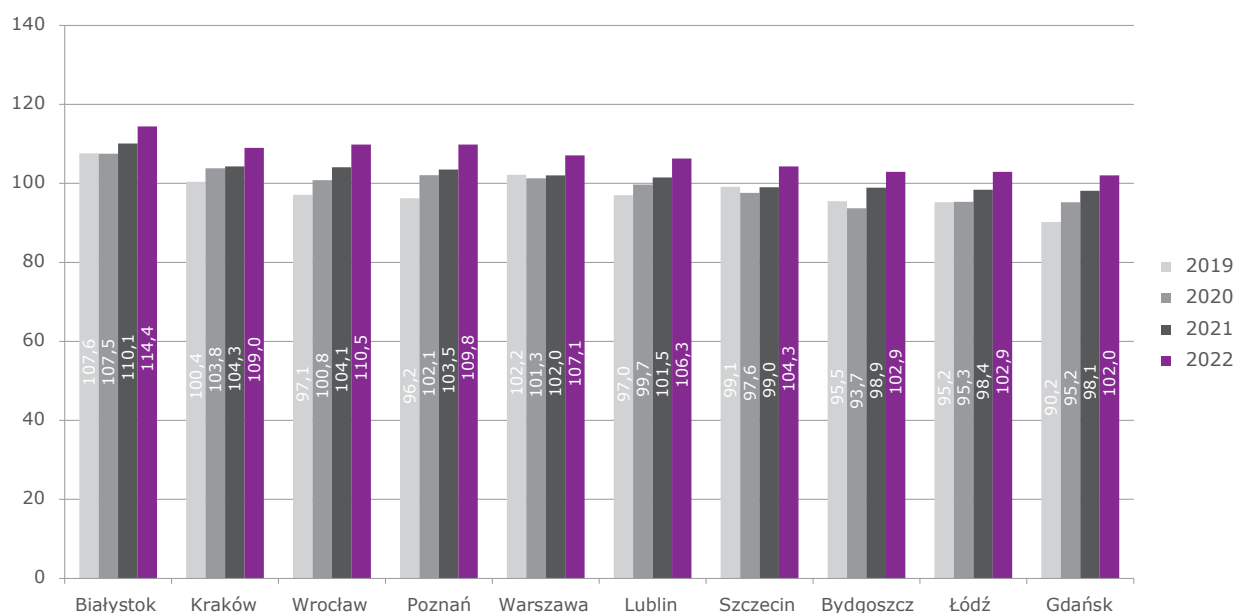
Tabela 36. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 10 największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)

Miasto	2019	2020	2021	2022
Białystok	107,6	107,5	110,1	114,4
Wrocław	97,1	100,8	104,1	110,5
Poznań	96,2	102,1	103,5	109,8
Kraków	100,4	103,8	104,3	109,0

Miasto	2019	2020	2021	2022
Warszawa	102,2	101,3	102,0	107,1
Lublin	97,0	99,7	101,5	106,3
Szczecin	99,1	97,6	99,0	104,3
Bydgoszcz	95,5	93,7	98,9	102,9
Łódź	95,2	95,3	98,4	102,9
Gdańsk	90,2	95,2	98,1	102,0

Źródło: GUS

Wykres 33. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 10 największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)

Źródło: GUS

Tabela 37. Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych we Wrocławiu w relacji do demografii w latach 2020–2023 (w %)

Rok	Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych w relacji do demografii
2020	81,8
2021	87,9
2022	90,3
2023	92,4

Źródło: UMW

W celu zwiększenia dostępności placówek przedszkolnych podejmowane są liczne działania, m.in. analizy trendów demograficznych w odniesieniu do rejonów urbanistycznych Wrocławia czy dokonywanie zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego poprzez wpisanie funkcji edukacyjnej.

W 2023 r. kontynuowano realizację **systemu opieki wakacyjnej**, który gwarantuje miejsce w przedszkolu wszystkim dzieciom uczęszczającym do przedszkola. System ten wprowadza we wszystkich przedszkolach gminnych jednolite zasady, formularze i terminy, m.in. harmonogram

wydawania rodzicom deklaracji korzystania z przedszkola w okresie wakacyjnym, oraz określa daty ich złożenia. Dzięki temu dyrektor każdej placówki zna dokładne zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolu macierzystym oraz innym, funkcjonującym w trakcie przerwy przedszkola macierzystego. Do przedszkoli wpłynęło łącznie **928** wniosków – 5,6% wszystkich dzieci w przedszkolach korzystało z systemu opieki wakacyjnej. Najwięcej dzieci uczęszczało w pierwszym tygodniu lipca i w ostatnim tygodniu sierpnia.

EDUKACJA SZKOLNA

W roku szkolnym 2023/2024 Gmina Wrocław była organem prowadzącym dla 294 szkół i placówek, do których uczęszczało **93 377** uczniów (w 2022 r. – 75 620).

Tabela 38. Struktura szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Wrocław w roku szkolnym 2023/2024

Szkoła podstawowa	Rok szkolny 2023/2024		
	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnia w oddziale
Klasa „0”	126	7	18,0
Klasa I	6 410	300	21,4
Klasa II	6 302	300	21,0
Klasa III	6 335	288	22,0
Klasa IV	6 003	288	20,8
Klasa V	5 988	282	21,2
Klasa VI	5 837	274	21,3
Klasa VII	5 212	254	20,5
Klasa VIII	3 959	212	18,7
Razem	46 172	2 205	20,9

Źródło: SIO

Tabela 39. Struktura szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Gminę Wrocław w roku szkolnym 2023/2024

Typ placówki	Rok szkolny 2023/2024		
	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnia w oddziale
Liceum Ogólnokształcące (LO)	17 814	680	26,2
Technikum	11 455	468	24,5
Szkoła branżowa I st.	1 955	93	21,0
Szkoła branżowa II st.	126	9	14,0
Szkoła artystyczna (LO)	280	20	14,0
Szkoła specjalna przysp. do zawodu	32	8	4,0
Szkoła policealna	26	2	13,0
Razem	31 688	1 280	24,8

Źródło: SIO

Zgodnie z zadaniami zapisanymi w **Założeniach polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia na rok 2023** w sposób ciągły prowadzono działania zmierzające do poprawy stanu bezpieczeństwa budynków szkolnych, budowy nowej bazy kształcenia oraz oszczędności z tytułu zużycia mediów w placówkach oświatowych.

W ramach **środków przyznanych placówkom oświatowym** na remonty i inwestycje w łącznej kwocie ok. **13,4 mln zł** (w tym 5,2 mln zł na wymianę opraw oświetleniowych na LED oraz na wymianę termoregulatorów grzejnikowych) oraz ok. **480 tys. zł** z rezerwy remontowej placówki samodzielnie wykonały m.in.: remonty podłóg, remonty sal dydaktycznych, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, remonty sanitariatów, ogrodzeń, bloków żywienia oraz naprawy placów zabaw.

We wszystkich placówkach wykonano naprawy bieżące i usunięto w sumie **1263** usterki, na które przeznaczono następujące kwoty:

- roboty budowlane – 738 181 zł,
- roboty dekarские – 599 891 zł,
- roboty elektryczne – 709 018 zł,
- roboty sanitarne wewnętrzne – 1 794 549 zł,
- roboty sanitarne zewnętrzne – 749 735 zł.

EGZAMINY

Egzamin ósmoklasisty

Egzamin ósmoklasisty jest egzaminem obowiązkowym, tj. przystąpienie do egzaminu jest warunkiem koniecznym do ukończenia szkoły podstawowej, bez obowiązku uzyskania minimalnego wyniku procentowego. W 2023 r. egzamin ósmoklasisty został przeprowadzony w dwóch terminach: 23–25 maja oraz, dodatkowo, 12–14 czerwca (dla uczniów, którzy nie mogli przystąpić w terminie majowym z przyczyn zdrowotnych lub losowych).

Tabela 40. Liczba uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty w roku 2023

Przedmiot	Wrocław	Dolny Śląsk	Polska
Język polski	7 247	38 339	510 404
Matematyka	7 246	38 319	510 353
Język angielski	7 622	35 798	510 292 – wyniki podano dla wszystkich zdających języki nowożytne
Język niemiecki	91	1 379	

Źródło: oke.wroc.pl, cke.gov.pl

Tabela 41. Średnie wyniki (w %) egzaminu ósmoklasisty w roku 2023 (uwzględniono wyniki powyżej 10 zdających)

Region	Język polski	Matematyka	Język angielski	Język niemiecki
Wrocław	71	65	77	68
Dolny Śląsk	64	51	66	51
Polska	66	53	66	53
Warszawa	73	67	81	82
Kraków	74	70	80	73
Łódź	65	56	70	68

Region	Język polski	Matematyka	Język angielski	Język niemiecki
Poznań	69	61	73	58
Gdańsk	74	62	77	74

Źródło: oke.wroc.pl, cke.gov.pl

W egzaminach ósmoklasisty Wrocław uzyskał lepsze wyniki niż średnie w województwie dolnośląskim i w Polsce, natomiast w grupie 6 największych miast w Polsce był 3., po Warszawie i Krakowie.

Matury

Jednym z najważniejszych mierników jakości edukacji w placówkach szkolnych są egzaminy końcowe na poszczególnych poziomach kształcenia. W **Strategii Wrocław 2030 wyniki matur na poziomie rozszerzonym zostały wyznaczone jako jeden z 10 kluczowych wskaźników monitorujących wdrażanie Strategii**.

W 2023 r. do egzaminu maturalnego we Wrocławiu przystąpiło 5670 uczniów liceów, techników oraz szkół branżowych II stopnia (łącznie z sesją poprawkową). Maturę zdało 87,6% uczniów. Egzamin z języka polskiego na poziomie podstawowym zdało 93,8%, matematykę – 74,8%, co stanowi nieco lepszy wynik niż średnie rezultaty w województwie dolnośląskim i w Polsce.

Tabela 42. Zdawalność egzaminu maturalnego we Wrocławiu na tle województwa dolnośląskiego i Polski – stan na wrzesień 2023 r.

Typ szkoły	Wrocław		Dolny Śląsk		Polska	
	Liczba zdających	Zdawalność w %	Liczba zdających	Zdawalność (w %)	Liczba zdających	Zdawalność (w %)
LO	4 057	93,7	10 248	90,8	151 076	91,1
T*	1 613	68,6	6 113	67,6	102 419	74,6
Razem	5 670	87,6	16 361	82,1	253 495	84,4

*łącznie z absolwentami branżowej szkoły II stopnia

Źródło: wasza edukacja.pl oke.wroc.pl, cke.gov.pl

Tabela 43. Wyniki matur na poziomie rozszerzonym w latach 2020–2023 (w %)

Obszar	Średnia wynikowa dla: PRZEDMIOT DODATKOWY NA POZIOMIE ROZSZERZONYM							
	Język polski				Matematyka			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Polska	57,0	49,0	55,0	50,0	34,0	31,0	33,0	50,0
Dolny Śląsk	57,5	50,0	58,0	49,0	32,6	28,0	30,0	48,0
Wrocław*	66,2	55,8	62,51	53,37	41,6	35,4	38,98	54,65

*dotyczy wszystkich wrocławskich szkół (różne organy prowadzące)

Źródło: waszaedukacja.pl, oke.wroc.pl, cke.gov.pl

Tabela 44. Zdawalność matur w wybranych polskich miastach na tle Polski i Dolnego Śląska – stan na wrzesień 2023 r. (formuła 2015 i 2023)

Miasto	Liczba zdających ogółem	Zdawalność (w %)
Poznań	6 608	92,8
Kraków	8 002	92,0
Warszawa	19 128	90,0
Gdańsk	4 071	87,7
Wrocław	5 670	87,6
Łódź	5 064	85,0
Polska	253 495	84,4
Dolny Śląsk	16 361	82,1

Źródło: cke.gov.pl, oke.wroc.pl, oke.krakow.pl, oke.lodz.pl, waszaedukacja.pl

W rankingu szkół ponadpodstawowych przygotowanym przez „Perspektywy” w 2023 r. z wrocławskich liceów w pierwszej dwudziestce znalazły się **LO nr III** im. Adama Mickiewicza, zajmując **6. miejsce w Polsce**, oraz **LO nr XIV** im. Polonii Belgijskiej, zajmując **20. miejsce w Polsce**.

EDUKACJA SZKOLNA UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI

W ramach *Wrocławskiej Strategii Edukacyjnej* realizowano programy mające na celu zminimalizowanie lub całkowite wyeliminowanie trudności rozwojowych dzieci, m.in.:

- program *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka*, którym objęto w sumie **242** dzieci,
- objęcie nauczaniem 685 uczniów w różnym wieku, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, w 177 oddziałach integracyjnych, w placówkach prowadzonych przez Gminę Wrocław,
- kontynuacja oferty **klas z edukacją włączającą** – w 180 placówkach w ramach edukacji włączającej realizowano wychowanie przedszkolne, obowiązek nauki i obowiązek szkolny dla łącznie **1243** uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, głównie z autyzmem i zespołem Aspergera, z zaburzonym zachowaniem, słabosłyszących i słabowidzących oraz z niepełnosprawnością intelektualną. Uczniom tym przyznawane są dodatkowe indywidualne godziny rewalidacyjne – łącznie przyznano ponad **1795** godzin tygodniowo,
- kontynuacja **Miejskiego Programu Profilaktyki Logopedycznej** (MPPL) w **17** placówkach przedszkolnych i szkolnych; programem objęto **2746** dzieci,
- organizacja **przewozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami** do 49 szkół i innych placówek oświatowych. Średnio w roku kalendarzowym 2023, biorąc pod uwagę dwa lata szkolne, 2022/2023 oraz 2023/2024, z bezpłatnego transportu skorzystało 660 dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż we Wrocławiu wymiar godzin na organizację zajęć dla dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może być każdorazowo zwiększony na wniosek dyrektorów placówek oświatowych.

OBCOKRAJOWCY

Podobnie jak w latach ubiegłych w większości szkół realizowano godziny przyznane na **organizację dodatkowej nauki języka polskiego**, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz naukę języka i kultury kraju pochodzenia m.in. dla uczniów pochodzenia ukraińskiego, rosyjskiego, białoruskiego, gruzińskiego, mołdawskiego, koreańskiego, brytyjskiego, rumuńskiego, kazachskiego, włoskiego, niemieckiego, hiszpańskiego.

Na poziomie szkoły ponadpodstawowej przyznano **381** dodatkowych godzin (w tym 325 dodatkowych godzin języka polskiego i 56 godzin dodatkowych zajęć wyrównawczych), z których skorzystało **2568** uczniów cudzoziemców.

Na poziomie szkoły podstawowej przyznano **1930** dodatkowych godzin (1560 dodatkowych godzin nauki języka polskiego i 370 godzin dodatkowych zajęć wyrównawczych), z których skorzystało **8247** uczniów cudzoziemców.

Na początku roku szkolnego 2023/24 do placówek oświatowych prowadzonych przez Gminę Wrocław zapisanych było **10 398** ukraińskich dzieci i uczniów. Do przedszkoli – 1408 dzieci (w tym **997** uchodźców), do szkół podstawowych na różnym etapie kształcenia (klasy 0–VIII) – 6735 dzieci (w tym **4565** uchodźców) i do szkół ponadpodstawowych – **2255** uczniów (w tym **964** uchodźców).

Od września 2023 r. kontynuowano funkcjonowanie **oddziałów przygotowawczych**, przeznaczonych dla uczniów obcojęzycznych rozpoczynających naukę w polskiej szkole. Oddziały przygotowawcze, realizowane jako innowacja pedagogiczna *Witaj w Polsce, witaj we Wrocławiu!*, funkcjonują w 16 szkołach podstawowych oraz 1 liceum ogólnokształcącym. Łącznie utworzono 29 oddziałów na różnych poziomach kształcenia:

- klasy I–III (7 oddziałów)
- klasy IV–VI (10 oddziałów)
- klasy VII–VIII (8 oddziałów)
- klasy I w LO (1 oddział)
- klasy II w LO (3 oddziały).

Naukę w nich pobiera łącznie 410 uczniów na poziomie szkoły podstawowej (w tym 334 z Ukrainy) i łącznie 97 uczniów na poziomie szkoły ponadpodstawowej (w tym 89 z Ukrainy). Projekt realizowany jest w ramach **100 zadań Prezydenta**.

Ponadto od 2018 r. w Liceum Ogólnokształcącym nr XV funkcjonują oddziały przygotowawcze dla osób przybywających z zagranicy, mających trudności adaptacyjne związane z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego. Łącznie, począwszy od roku szkolnego 2018/2019, utworzono **42** takie oddziały:

- w roku szkolnym **2018/2019** utworzony był **1 oddział przygotowawczy** dla 12 uczniów,
- w roku szkolnym **2019/2020** utworzono **7 oddziałów przygotowawczych** (1 oddział klasy VII, 1 oddział klasy VIII i 5 oddziałów liceum) dla 113 uczniów pochodzenia m.in.: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, niemieckiego, włoskiego, australijskiego, indyjskiego, mołdawskiego, tajlandzkiego, kolumbijskiego,
- w roku szkolnym **2020/2021** utworzono **8 oddziałów przygotowawczych** (1 oddział klasy VII, 1 oddział klasy VIII i 6 oddziałów liceum) dla 110 uczniów pochodzenia m.in.: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, włoskiego, gruzińskiego, kolumbijskiego, tureckiego,
- w roku szkolnym **2021/2022** utworzono **15 oddziałów przygotowawczych** (1 oddział klasy VII, 2 oddziały klasy VIII i 12 oddziałów liceum) dla uczniów pochodzenia m.in.: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, gruzińskiego,
- w roku szkolnym **2022/2023** utworzono **7 oddziałów przygotowawczych** (na poziomie I i II klasy liceum) dla 148 uczniów pochodzenia m.in.: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego, gruzińskiego,
- w roku szkolnym **2023/2024** utworzono **4 oddziały przygotowawcze** (na poziomie I i II klasy liceum) dla 97 uczniów pochodzenia m.in.: ukraińskiego, białoruskiego, rosyjskiego.

SPOŁECZNOŚĆ ROMSKA

W 2023 r. do wrocławskich szkół uczęszczało średnio 156 uczniów pochodzenia romskiego na 164 objętych obowiązkiem szkolnym. Gmina Wrocław prowadzi działania mające na celu integrację dzieci romskich ze środowiskiem szkolnym, zwiększenie efektywności ich nauczania i rozbudzenie motywacji do nauki.

INNE DZIAŁANIA EDUKACYJNE – PODNOSZENIE JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

W roku szkolnym 2022/2023 (II semestr) oraz 2023/2024 (I semestr) w ramach środków na realizację projektu *Szkoła w mieście* we wrocławskich przedszkolach i szkołach podstawowych z oddziałami „0” kontynuowano realizację zajęć dodatkowych (w szczególności rytmiki). Z budżetu Gminy na realizację tego zadania przeznaczono ok. 826 900 zł. W roku szkolnym 2023/2024 podtrzymana została decyzja o zawieszeniu projektu ***Szkoła w mieście*** do odwołania, w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Stowarzyszenie Sędziów Polskich IUSTITIA Oddział we Wrocławiu zrealizowało projekt ***Edukacja prawna młodzieży we Wrocławiu***. Projekt edukacyjny skierowany jest do uczniów

10 szkół ponadpodstawowych. Jego celem jest rozwój świadomości prawnej uczniów. W każdej szkole projekt obejmuje 4 zajęć prowadzonych przez sędziów z następujących tematów: prawo rodzinne, prawo cywilne, prawo karne, prawo w Internecie.

W 2023 r. wdrożono program **Szkoły Dialogu** będący odpowiedzią na szerokie potrzeby realizacji działań wspierających edukację obywatelską i rozwiązywanie konfliktów w szkołach. Szkoła Podstawowa nr 63 kontynuuje realizację programu.

Projekt **Akademia Przyjaciół Wody** realizowany jest od 4 lat przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji (MPWiK) przy współpracy Gminy Wrocław. Projekt skierowany jest do wrocławskich przedszkolaków i ich nauczycieli. Jednocześnie od 2 lat MPWiK we współpracy z Departamentem Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia realizuje projekt **Akademia H₂O** skierowany do uczniów drugich klas wrocławskich szkół podstawowych. Ideą obu projektów jest potrzeba szerzenia wiedzy na temat dbania o środowisko naturalne, zwrócenie uwagi na problem zmniejszających się zasobów wody na świecie oraz kształtowanie pozytywnych nawyków poszanowania wody przez jej oszczędzanie i racjonalne zużycie, a także przez współtworzenie szeroko pojętej świadomości proekologicznej. W 2023 r. w projekcie **Akademia H₂O** wzięło udział ponad 6,5 tys. drugoklasistów. Oprócz gotowych konspektów lekcji szkoły otrzymały zestaw filmów animowanych wyprodukowanych przez MPWiK oraz specjalnie opracowane plansze edukacyjne.

STYPENDIA

W ramach *Wrocławskiego Programu Wspierania Uzdolnionych – PROMOVERE TALENTA*

- przyznano stypendia 342 uczniom posiadającym celujące oceny na świadectwie końcowym oraz szczególne osiągnięcia lub tytuł laureata w ogólnopolskiej olimpiadzie przedmiotowej w roku szkolnym 2023/2024,
- kontynuowano wypłatę stypendiów w okresie I–VI 2023 r. dla 323 uczniów przyznanych za osiągnięcia w roku szkolnym 2022/2023.

W 2023 r. łącznie wypłacono stypendia 665 stypendystom w kwocie 758 400 zł.

EDUKACJA SPORTOWA

We Wrocławiu w 2023 r. realizowano szereg działań mających na celu poprawę zdrowia i kondycji fizycznej dzieci, m.in.:

- utworzenie oddziałów sportowych we wrocławskich szkołach – od września 2023 r. funkcjonowało 118 oddziałów sportowych i mistrzostwa sportowego, w których uczyło się 2665 uczniów;
- kontynuacja programu nauki pływania dla uczniów klas trzecich w szkołach podstawowych;
- **Szkolny Klub Sportowy**, którego ideą jest poprawa sprawności fizycznej, stanu zdrowia, w tym zapobieganie nadwadze i otyłości, promocja zdrowego i aktywnego stylu życia, zwiększenie oferty ogólnodostępnych, bezpłatnych zajęć sportowo-rekreacyjnych. W programie tym wzięło udział 145 grup z wrocławskich szkół i placówek oświatowych;
- realizacja projektu **Orientuj się** we współpracy z sekcją Biegi na Orientację WKS Śląsk Wrocław; biegi na orientację były jedną z dyscyplin sportu włączoną do programu Igrzysk Sportów Nieolimpijskich World Games 2017;
- lekcje wychowania fizycznego **Spartan dla szkół na lodowiskach/rolkowiskach** obejmujące naukę jazdy na łyżwach i rolkach we Wrocławskim Centrum Treningowym Spartan;
- zajęcia sportowe na basenach we Wrocławskim Centrum Treningowym Spartan oraz we Wrocławskim Parku Wodnym Aquapark.

DORADZTWO ZAWODOWE

W **Centrum Kształcenia Zawodowego (CKZ)** prowadzono zajęcia z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego dla uczniów na każdym etapie edukacyjnym oraz dla nauczycieli i rodziców. W 2023 r. w grupowych zajęciach z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego wzięło udział 4431 uczniów, z indywidualnych porad dla uczniów i ich rodziców skorzystało 301 osób, a w grupowych spotkaniach z rodzicami dotyczących m.in. potrzeb rynku pracy i rekrutacji do szkół wzięło udział 2724 osób. Przy Centrum działa Międzyszkolny Ośrodek Wspierania Aktywności Zawodowej (MOWAZ) współpracujący ze wszystkimi doradcami zawodowymi zatrudnionymi we wrocławskich szkołach.

Wrocławskie szkoły branżowe współpracowały z pracodawcami działającymi w branżach odpowiadających profilowi ich kształcenia. W niektórych z nich dzięki projektowi **Patronat**

pracodawców nad szkołami utworzono tak zwane klasy patronackie – uczniom oferowano umowy w ramach praktyk zawodowych, staże i stypendia, umożliwiano im udział w konkursach międzyszkolnych, doposażono pracownie. Koszty kształcenia młodocianych pracowników zrefundowano 109 pracodawcom na kwotę **983 356 zł** za wykształcenie 110 uczniów.

ORGANIZOWANIE I FINANSOWANIE CZASU WOLNEGO

W ramach **wypoczynku zimowego** ze środków Gminy Wrocław dofinansowano i zorganizowano zajęcia dla 7133 uczniów wrocławskich szkół. Na ten cel przekazano łącznie kwotę ok. **1 312 500 zł** (w tym 916 500 zł dofinansowania ze środków UNICEF). Wypoczynek zimowy w formie półkolonii zorganizowano w 14 szkołach podstawowych, w Zespole Placówek Oświatowych nr 3 oraz w formie tzw. otwartych sal w 15 szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Ofertę w czasie ferii zimowych przygotowały **4 Młodzieżowe Domy Kultury (MDK)** oraz **Centrum Kreatywności Talent (CKT)**. Uczniowie brali udział w zajęciach sportowych, plastycznych i teatralnych.

W ramach **wypoczynku letniego** ze środków Gminy Wrocław dofinansowano ofertę zajęć w 36 szkołach podstawowych, w których przygotowano ok. 7200 miejsc. Również w czasie ferii letnich ofertę przygotowały **4 MKD** oraz **CKT**; skorzystało z niej ok. 2500 uczniów. W 2023 r. z budżetu Gminy Wrocław na organizację wypoczynku zimowego i letniego wydatkowano **1 840 201 zł**.

W 2023 r. na działalność MDK zarezerwowano **18 151 631 zł** (dane z programu PABS – systemu wspomagającego zarządzanie w samorządowej oświacie, w oparciu o centralną bazę danych – plan na dzień 31 grudnia 2023 r.). W **5 MDK** z zajęć pozalekcyjnych w kołach, zespołach i grupach skorzystało **9363** dzieci i młodzieży w okresie od stycznia do 31 sierpnia 2023 r. oraz **8744** dzieci w okresie od września do 31 grudnia 2023 r. W 2023 r. większość imprez i uroczystości odbywała się już w formie stacjonarnej, a w niektórych przypadkach imprezy, konkursy, wernisaże odbywały się w formule hybrydowej. W 2023 r. w imprezach i uroczystościach organizowanych w **MDK** na terenie Wrocławia łącznie wzięło udział **26 964** uczestników.

KADRA NAUCZYCIELSKA

DOSKONALENIE KWALIFIKACJI NAUCZYCIELI

Na doskonalenie zawodowe kadry nauczycielskiej przeznaczono 5 804 200 zł. Środki te zostały podzielone w następujący sposób: 215 050 zł na szkolenia branżowe dla nauczycieli teoretycznych i praktycznych przedmiotów zawodowych (art. 70a ust. 1, 70c ust. 1 i ust. 11 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela), 231 939 zł dla Wrocławskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli na organizację szkoleń, warsztatów, konferencji itp. dla nauczycieli wrocławskich szkół i placówek oświatowych, 5 357 211 zł dla szkół i placówek oświatowych na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli, na podstawie wniosków złożonych przez dyrektorów.

Tabela 45. Doskonalenie zawodowe nauczycieli – finansowanie w latach 2020–2023 (w zł)

Lata	Dofinansowanie do doskonalenia zawodowego nauczycieli	Finansowanie doradców metodycznych
2020	4 587 467	1 398 000
2021	4 989 103	1 445 000
2022	5 198 450	1 500 000
2023	5 804 200	1 516 000

Źródło: UMW

AWANS ZAWODOWY

W 2023 r. przeprowadzono 548 egzaminów na stopień awansu zawodowego nauczyciela mianowanego oraz wydano 5 decyzji umorzenia postępowania egzaminacyjnego. Ponadto wydano 5 aktów nadania stopnia nauczyciela mianowanego z mocy prawa oraz 1 decyzję w sprawie odmowy nadania stopnia nauczyciela mianowanego z mocy prawa.

WSPÓŁPRACA JEDNOSTEK OŚWIATOWYCH Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI

W 2023 r. w ramach współpracy z uczelniami wyższymi realizowano projekty upowszechniające i propagujące naukę poprzez zabawę oraz popularyzujące matematykę i inne przedmioty ścisłe, jak również postawy prospołeczne, m.in.:

- XXVI Dolnośląski Festiwal Nauki we współpracy z Kolegium Rektorów Uczelni Wyższych,
- we współpracy z Instytutem Matematycznym Uniwersytetu Wrocławskiego kontynuowano projekt **Wrocławski Portal Matematyczny**, dostępny pod adresem www.matematyka.wroc.pl,
- wspólnie z Uniwersytetem SWPS realizowano projekt systemowego zapobiegania przemocy rówieśniczej w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych **System Przeciwdziałania Przemocy Rówieśniczej – RESQL**. RESQL to system do anonimowego zgłaszania przemocy rówieśniczej przeznaczony dla szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych. W ramach wdrożenia projektu w ZSP nr 21 przeprowadzone zostały: wykłady dla całej kadry szkoły, warsztaty techniczne z obsługi systemu, szkolenia dla samorządów uczniowskich. Ponadto szkoły zostały wyposażone w pakiety 11 scenariuszy lekcji wychowawczych dotyczących przemocy rówieśniczej wraz z podręcznikiem, w tym wybrane scenariusze lekcji w języku rosyjskim oraz ukraińskim, jak również w materiały dotyczące zachowań autoagresywnych wśród uczniów dla osób interweniujących w szkołach,
- wspólnie z Uniwersytetem Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu przeprowadzono projekt **Porusz serce**. Celem projektu jest zwiększenie świadomości mieszkańców Wrocławia, w tym uczniów i nauczycieli, w zakresie znaczenia szybkiego podejmowania przez świadków zdarzenia resuscytacji u poszkodowanych z nagłym zatrzymaniem krążenia, a w konsekwencji zwiększenie przeżywalności w przypadku zatrzymania krążenia. W ramach projektu zrealizowano działania edukacyjne i informacyjne wśród uczniów i nauczycieli wrocławskich szkół i placówek, w tym:
 - konferencję *Bezpieczna szkoła – wyzwania w zakresie pierwszej pomocy*, połączoną ze zwiedzaniem Centrum Symulacji Medycznej Uniwersytetu Medycznego,
 - cykl szkoleń dla nauczycieli biologii, edukacji dla bezpieczeństwa, wychowania fizycznego (w formie warsztatów z prowadzenia resuscytacji z wykorzystaniem zautomatyzowanego defibrylatora AED) prowadzonych przez specjalistów z Centrum Symulacji Medycznej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

Ponadto dofinansowano zakup defibrylatorów i fantomów do szkoleń i ratowania życia w kwocie 271 164 zł dla 23 placówek oświatowych prowadzonych przez Gminę Wrocław.

WSPÓŁPRACA MIASTA Z UCZELNIAMI WYŻSZYMI

W 2008 r. w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia powstało **Biuro Współpracy z Uczelniami Wyższymi (BWU)**. W ramach BWU funkcjonuje **Wrocławskie Centrum Akademickie (WCA)**, które jest pierwszą i jedyną inicjatywą tego typu w Polsce. WCA koordynuje współpracę Miasta, środowiska akademickiego i przedsiębiorców.

Od 2012 r. WCA realizuje **Miejski Program Wsparcia Partnerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz Sektora Aktywności Gospodarczej MOZART**. Program oferuje finansowe wsparcie partnerstwom utworzonym przez naukowca oraz przedsiębiorcę / firmę działających we Wrocławiu. W efekcie współpracy powstają nowe produkty i usługi, firmy zwiększają obroty i dochody, powstają nowe miejsca pracy, również w działach badań i rozwoju. Jednocześnie program ma korzystny wpływ na praktykę dydaktyczną pracowników wrocławskich uczelni i instytutów naukowych. Naukowiec zyskuje możliwość pracy w środowisku biznesowym, a na uczelniach powstają programy nauczania dostosowane do realnych potrzeb rynku pracy. W **XII edycji programu MOZART (2023/2024)** umowy podpisało 15 partnerstw naukowo-biznesowych; na realizację programu przeznaczono w 2023 r. blisko **700 tys. zł**. Od początku funkcjonowania programu MOZART Miasto przyznało dofinansowanie ponad **300 partnerstwom w kwocie ponad 12 mln zł**.

Inne zadania realizowane przez **WCA** to m.in.:

- miejski **Studencki Program Stypendialny**, wspierający najzdolniejszych studentów oraz doktorantów w pracy naukowej. Na program w 2023 r. przeznaczono **952,5 tys. zł**,
- przyznawanie **Nagrody Naukowej Prezydenta Wrocławia** za wybitne osiągnięcia na rzecz integracji środowisk akademickich, naukowych i artystycznych. W 2023 r. wyróżnienie otrzymało 2 naukowców: prof. dr hab. Grażyna Pstrokońska-Nawratil oraz prof. dr hab. Jan Miodek; **budżet: 30 tys. zł**,
- działalność **Akademii Młodych Uczonych i Artystów (AMUiA)**, której celem jest wspieranie i kreowanie działalności interdyscyplinarnej w nauce i sztuce – AMUiA wspiera Prezydenta Wrocławia w sprawach związanych z nauką i edukacją oraz ich promocją wśród wrocławian; **budżet: ok. 63,5 tys. zł**,
- konkurs **Wrocławska Magnolia** adresowany do absolwentów wrocławskich uczelni podejmujących w pracach magisterskich tematykę poprawy szeroko rozumianej jakości życia wrocławian. W 2023 r. wyłoniono **6 laureatów** oraz przyznano 3 wyróżnienia; **budżet: 40 tys. zł**,
- **Fundusz Aktywności Studenckiej (FAST)**, którego celem jest realizacja projektów służących przedsiębiorczości akademickiej, innowacyjności i kreatywności. Konkurs adresowany jest do studentów i/lub doktorantów należących do kół naukowych, organizacji oraz grup studenckich prowadzących działalność na wrocławskich uczelniach. W 2023 r. wybrano do dofinansowania **17 projektów** na kwotę **ok. 100 tys. zł**,
- projekt **Wrocławskie Akademickie Zespoły Zadaniowe (WAZZA)**. Celem projektu jest wypracowanie przez interdyscyplinarny zespół studencko-doktorancki kompleksowego rozwiązania problemu – wcześniej zasygnalizowanego i zdefiniowanego przez Prezydenta Wrocławia (problem miejski, kwestie istotne społecznie); **budżet: ok. 70 tys. zł**,
- program **PICTURE**, skierowany do wrocławskich dzieci w wieku szkolnym i ich rodziców, badający czynniki kształtujące zdrowie i dobre samopoczucie, a także mający na celu prześledzenie wpływu zmian środowiskowych i społecznych na styl życia mieszkańców Wrocławia; **budżet: ok. 200 tys. zł**.

SKOLNICTWO WYŻSZE

Wrocław jest jednym z największych ośrodków akademickich w Polsce. W roku akademickim 2023 w mieście działało 29 uczelni wyższych, w tym 11 uczelni publicznych. Uczelnie publiczne to: Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki, Akademia Wychowania Fizycznego im. Polskich Olimpijczyków we Wrocławiu, Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie – filia we Wrocławiu oraz Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu.

Wrocław jest głównym ośrodkiem akademickim w regionie. Podobnie jak inne ośrodki akademickie, również Wrocław odczuwa spadek liczby studentów będący konsekwencją niżu demograficznego oraz zmian prawnych.

W roku akademickim 2022/2023 liczba studentów we Wrocławiu wynosiła **105 tys.**, w tym na najbardziej licznych wrocławskich uczelniach:

- Politechnice Wrocławskiej – 21,8 tys.,
- Uniwersytecie Wrocławskim – 21,2 tys.,
- Wyższej Szkole Bankowej – 14,9 tys.

Jednym ze sposobów określenia prestiżu, znaczenia i osiągnięć uczelni są powszechnie uznawane w kraju i na świecie rankingi szkół wyższych. W **Strategii Wrocław 2030** miejsce uczelni wyższych w rankingach stanowi **jeden z dziesięciu wskaźników monitorujących jej wdrażanie**. W rankingu szkół wyższych „Perspektywy” w 2023 r. Politechnika Wrocławska znalazła się w pierwszej dziesiątce uczelni wyższych w kraju.

Tabela 46. Miejsce uczelni wrocławskich w rankingu szkół wyższych w latach 2020–2023

Uczelnia	Miejsce w rankingu „Perspektyw”			
	2020	2021	2022	2023
Politechnika Wrocławska	6.	6.	7.	8.
Uniwersytet Wrocławski	10.	13.	10.	19.
Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu	12.	17.	20.	16.
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	25.	23.	25.	30.
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu	45.	38.	45.	54.–61.

Źródło: „Perspektywy”

W rankingu „Perspektyw” w kategorii uniwersytety w 2023 r. Uniwersytet Wrocławski zajął 5. miejsce w kraju, natomiast w kategorii uczelnie techniczne Politechnika Wrocławska znalazła się na 4. miejscu.

W rankingu **The Center for World University Rankings (CWUR)** dwie wrocławskie uczelnie – Uniwersytet Wrocławski i Uniwersytet Medyczny znalazły się w pierwszej dziesiątce uczelni polskich, a w światowym zestawieniu Politechnika Wrocławska awansowała z miejsca 999. na 723., Uniwersytet Medyczny awansował z miejsca 926. na 899., a Uniwersytet Wrocławski pozostał w 8. setce. CWUR to czołowa organizacja konsultingowa zajmująca się doradztwem politycznym, strategicznym oraz świadcząca usługi konsultingowe uczelniom wyższym oraz rządowi dążącym do poprawy wyników nauczania oraz badań naukowych. Publikowane przez nią co roku globalne rankingi uczelni są uznawane za miarodajne na całym świecie ze względu na ich obiektywizm, przejrzystość i spójność.

Tabela 47. Miejsce wrocławskich szkół wyższych w rankingu CWUR w latach 2020–2023

Uczelnia	World Rank				National Rank			
	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Uniwersytet Wrocławski	833.	865.	832.	870.	5.	7.	8.	8.
Politechnika Wrocławska	976.	941.	999.	723.	10.	11.	11.	11.
Uniwersytet Medyczny	940.	931.	926.	899.	8.	10.	10.	10.

Źródło: The Center for World University Rankings (CWUR)

W najnowszym rankingu szanghajskim Global Ranking of Academic Subjects (GRAS) Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu utrzymał swoją pozycję między 801.–900. Wyniki rankingu GRAS publikowane są od 2009 r. przez Shanghai Ranking Consultancy. W 2023 r. sklasyfikowano ponad 2500 uczelni z 96 krajów i regionów, a 1000 zostało opublikowanych w rankingu. W zestawieniu uczelnie oceniane są w 54 obszarach nauki (z zakresu nauk przyrodniczych, inżynierii, nauk o życiu, nauk medycznych oraz nauk społecznych).

Politechnika Wrocławska została wyróżniona w dziedzinie inżynieria mechaniczna (miejsce 301.–400.), Uniwersytet Wrocławski został wyróżniony w 3 dziedzinach: matematyka (miejsce 201.–300.), ekologia (miejsce 401.–500.) oraz psychologia (miejsce 401.–500.). Uniwersytet Przyrodniczy doceniony został w 3 dziedzinach: nauka i technologia żywności (miejsce 151.–200.), nauki rolnicze (miejsce 201.–300.) oraz nauka weterynaryjna (miejsce 151.–200.). Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich wyróżniony został w dziedzinie medycyna kliniczna (miejsce 201.–300.).

The Times Higher Education World University Rankings 2023 uznał Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu za najlepszą uczelnię medyczną w Polsce.

RankPro World University Ranking (RankPro) jest prestiżowym zestawieniem najlepszych uczelni z Europy, Afryki, Azji, Ameryki Północnej i Południowej. RankPro bazuje na wskaźnikach świadczących o poziomie kształcenia. Są to m.in. liczba studentów w relacji do liczby wykładowców akademickich, programy studiów, procent profesorów w stosunku do całej kadry, liczba noblistów czy wielkość zasobów bibliotecznych. W roku akademickim 2022/23 **Uniwersytet Wrocławski** był na **3. miejscu w Polsce** (za Uniwersytetem Jagiellońskim i Uniwersytetem Warszawskim) i 239. w Europie w rankingu RankPro.

OBCOKRAJOWCY

Liczba studentów zagranicznych ogółem we Wrocławiu się zwiększa. W roku akademickim 2022/2023 we Wrocławiu studiowało ogółem **9160** osób z zagranicy (**o 10,3% więcej** niż w poprzednim roku akademickim).

OSIĄGNIĘCIA NAUKOWCÓW ORAZ STUDENTÓW

Studentka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu znalazła się na liście finalistów magazynu „Forbes” 25 under 25, prezentującej 25 najzdolniejszych młodych Polaków, którzy nie ukończyli 25. roku życia.

Prof. dr hab. Lechosław Latos-Grażyński został w 2023 r. laureatem drugiej edycji Nagrody Heisiga. Nagroda honoruje polskich naukowców, którzy „prowadzą badania na najwyższym poziomie, a ich odkrycia zmieniają świat”.

Dr inż. Weronika Urbańska z Wydziału Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej otrzymała nagrodę *Naukowiec Przyszłości* w kategorii „Kobieta nauki, która zmienia świat” wręczoną podczas gali finałowej VIII Forum Inteligentnego Rozwoju.

Dr hab. inż. Andrzej Żak z Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej został stypendystą programu Fulbright Senior Award. W roku akademickim 2024/25 będzie prowadzić badania na prestiżowym Massachusetts Institute of Technology (MIT).

Dr hab. Piotr Donizy, prof. Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, z Katedry Patologii Klinicznej i Doświadczalnej znalazł się w gronie laureatów XV edycji konkursu *Złoty Skalpel*. Kapituła konkursu doceniła projekt nowego modelu prognostycznego służącego ocenie rokowania długoterminowego pacjentów z czerniakiem błony naczyniowej gałki ocznej, którego liderem jest naukowiec z wrocławskiej uczelni medycznej.

Dr hab. Anna Potysz, prof. UWr z Wydziału Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska Uniwersytetu Wrocławskiego **otrzymała finansowanie w ramach konkursu Opus 25 z Narodowego Centrum Nauki**. Naukowiec prowadzi badania na pograniczu ochrony środowiska, chemii, mikrobiologii, mineralogii oraz biotechnologii.

INSTYTUCJE NAUKOWE I OŚRODKI B&R

We Wrocławiu działa ponad **100 centrów badawczo-rozwojowych i IT**, ponad **50 akredytowanych laboratoriów badawczych** oraz ponad **30 inkubatorów i przestrzeni coworkingowych**. Główne obszary badawcze to: technologia informacyjna, inżynieria, chemia i farmacja, biotechnologia i nanotechnologia.

Najważniejszymi placówkami są:

- oddział Polskiej Akademii Nauk z 2 samodzielnymi placówkami naukowymi oraz 6 terenowymi jednostkami placówek naukowych;
- Wojskowy Instytut Techniki Inżynieryjnej (WITI) im. prof. Józefa Kosackiego;
- Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego we Wrocławiu;
- Centrum Badawczo-Rozwojowe NOVASOME Spółka z o.o. nadzorowane przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii;
- Polski Ośrodek Rozwoju Technologii (wcześniej Centrum Badań EIT+), włączony do ogólnopolskiej Sieci Badawczej Łukasiewicz.

Pozostałe instytucje naukowe działające we Wrocławiu to m.in.: Instytut Automatyki Systemów Energetycznych Sp. z o.o., KGHM CUPRUM Sp. z o.o. Centrum Badawczo-Rozwojowe, „Poltegor – Instytut” Instytut Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu nadzorowany przez Ministerstwo Aktywów Państwowych.

W 2023 r. Wrocław po raz kolejny znalazł się na czele polskich miast w kategorii wschodzących gwiazd hubów technologicznych według raportu ***The next generation of tech ecosystems*** przygotowanego przez **Dealroom** (globalna platforma danych zawierająca informacje na temat startupów, innowacji, firm szybko rozwijających się, ekosystemów i strategii inwestycyjnych). Miasta oceniane są na podstawie dostępności kapitału, innowacyjności i jakości lokalnych ośrodków akademickich, rozwoju ekonomicznego oraz tempa rozwoju startupów.

INICJATYWY W DZIEDZINIE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI

W 2023 r. kontynuowano realizację działań związanych z zagadnieniem **sztucznej inteligencji (SI)** oraz wykorzystaniem tej technologii w zarządzaniu miastem i obszarem metropolitalnym. We współpracy z Coventry University Wrocław oraz Politechniką Wrocławską zorganizowano kolejne seminarium w ramach cyklu ***Sztuczna inteligencja dla rozwoju miast i obszarów metropolitalnych***, tym razem skierowane do uczniów szkół średnich i studentów. W trakcie seminarium, którego elementem były również warsztaty, poruszane były zagadnienia rozwoju SI, jej obecnych i możliwych zastosowań w 2050 r., jak również potencjalnych konsekwencji tej technologii. Wyniki warsztatów wzbogaciły materiał analityczny w ramach prac nad *Strategią Wrocław 2050*.

KULTURA

Wrocław jest jednym z największych ośrodków kulturalnych i intelektualnych w Polsce, z wielowiekową tradycją rozwoju sztuki i architektury. Miastem, w którym potencjał ludzki i organizacyjny w połączeniu z miejscami o charakterze kulturotwórczym oraz odpowiednio kreowana polityka w tym obszarze odgrywają ważną rolę.

W 2023 r. we Wrocławiu realizowano cele polityki kulturalnej, przygotowując działania na następny okres programowania po zakończeniu realizacji dokumentu programowego rozwoju kultury w perspektywie 2020+ *Kultura – Obecna!*, dla których istotnym etapem było opracowanie **Diagnozy samorządowego pola wrocławskiej kultury za lata 2019–2023+**. W prace nad tym dokumentem zaangażowanych było 20 ekspertów, ponad 120 kreatorów życia kulturalnego i niemal 300 osób, które wzięły udział w samospisie lokalnego pola kultury. Dokument stanowi wstęp do opracowania polityki kulturalnej Wrocławia w perspektywie 2029+.

W 2023 r. rozpoczęły działalność nowe instytucje kultury: **Wrocławski Instytut Kultury** (powstały z połączenia Wrocławskiego Instytutu Kultury z Klubem pod Kolumnami), **Strefa Kultury Wrocław** (powstała z połączenia Strefy Kultury Wrocław z Ośrodkiem Działań Twórczych Firlej) oraz **Ośrodek Postaw Twórczych Zamek** (powstały z połączenia Ośrodka Postaw Twórczych z Centrum Kultury Zamek).

W 2023 r. Rada Miejska Wrocławia podjęła uchwały w sprawie zmiany nazw instytucji kultury: Ognisko Kultury Plastycznej im. Eugeniusza Gepperta na **Otwarte Pracownie Plastyczne im. Eugeniusza Gepperta** oraz Wrocławscy Kameraliści Cantores Minores Wratislavienses na **Wrocławscy Kameraliści**.

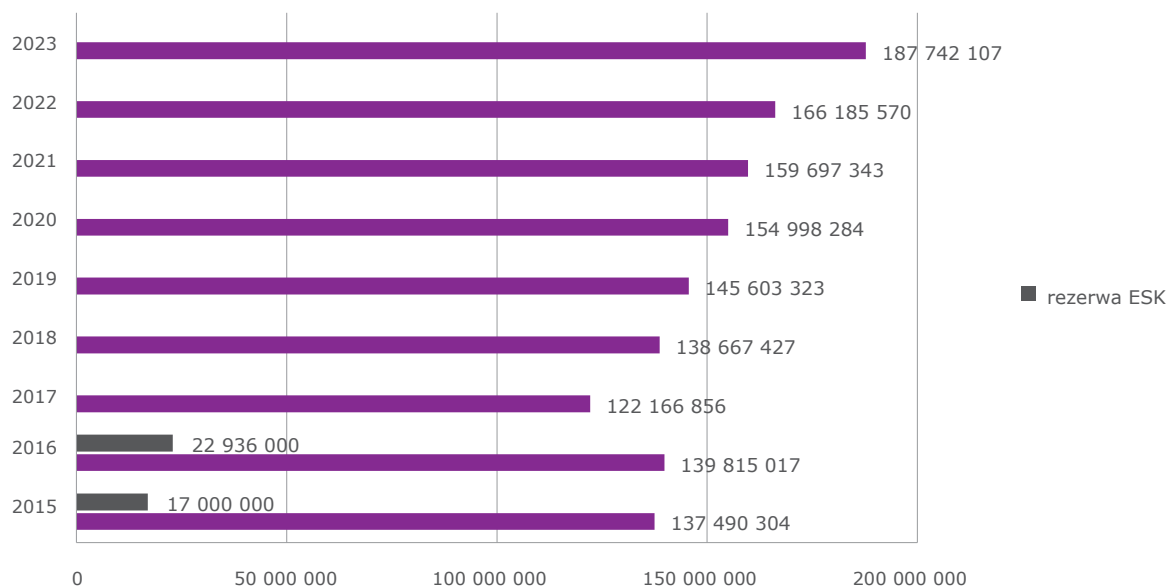
Do najważniejszych **marek kulturalnych** Wrocławia należą: Narodowe Forum Muzyki wraz z Międzynarodowym Festiwalem Wratislavia Cantans, Teatr Muzyczny Capitol z Przeglądem Piosenki Aktorskiej, festiwal Jazz na Odrę, obchodzone każdego roku Święto Wrocławia, a także marki będące efektem działalności organizacji pozarządowych, a finansowane i współfinansowane przez Gminę, jak: kino Nowe Horyzonty z Międzynarodowym Festiwalem Filmowym Nowe Horyzonty, Centrum Sztuki WRO ze słynnym Biennale WRO, festiwal Survival, Teatr Polski w Podziemi, Kinomural, Vertigo Summer Jazz.

W 2023 r. w obszarze kultury w dalszym ciągu podejmowano działania na rzecz uchodźców z objętej wojną Ukrainy.

FINANSE

W 2023 r. na finansowanie kultury ze środków Gminy Wrocław przeznaczono kwotę **187 742 107,47 zł.**

Wykres 34. Wysokość środków finansowych przeznaczanych na kulturę w Gminie Wrocław w latach 2015–2023

Źródło: UMW

INSTYTUCJE KULTURY

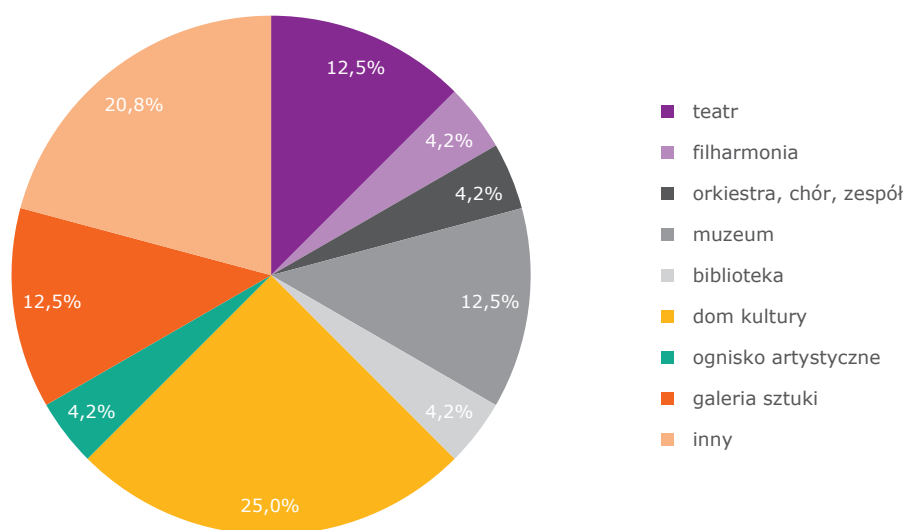
W 2023 r. na terenie miasta działały publiczne i niepubliczne instytucje kultury, z czego **25** prowadził lub współprowadził samorząd Wrocławia:

- Narodowe Forum Muzyki im. Witolda Lutosławskiego,
- Teatr Muzyczny Capitol,
- Wrocławski Teatr Lalek,
- Wrocławski Teatr Współczesny im. Marii i Edmunda Wiercińskich,
- Instytut im. Jerzego Grotowskiego,
- Muzeum Miejskie Wrocławia,
- Muzeum Współczesne Wrocław,
- Muzeum Architektury,
- BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej,
- Galeria Miejska,
- Galeria Entropia,
- Ośrodek Pamięć i Przyszłość (w tym Centrum Historii Zajezdnia),
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza,
- Strefa Kultury Wrocław,
- Centrum Kultury Agora,
- Centrum Kultury Wrocław-Zachód,
- Ośrodek Postaw Twórczych Zamek,
- Klub Muzyki i Literatury,
- Otwarte Pracownie Plastyczne im. Eugeniusza Gepperta,
- Ośrodek Działań Twórczych Światowid,
- Wrocławski Dom Literatury,
- Wrocławski Klub Anima,
- Wrocławski Klub Formaty,
- Wrocławscy Kameraliści,
- Wrocławski Instytut Kultury.

Niepubliczne instytucje kultury (m.in. teatry, małe centra, galerie prowadzone przez fundacje, stowarzyszenia, podmioty gospodarcze, grupy nieformalne – twórcze kolektywy) w istotny sposób wzbogacają kulturalną ofertę miasta. Z wieloma z nich Gmina Wrocław ściśle współpracuje.

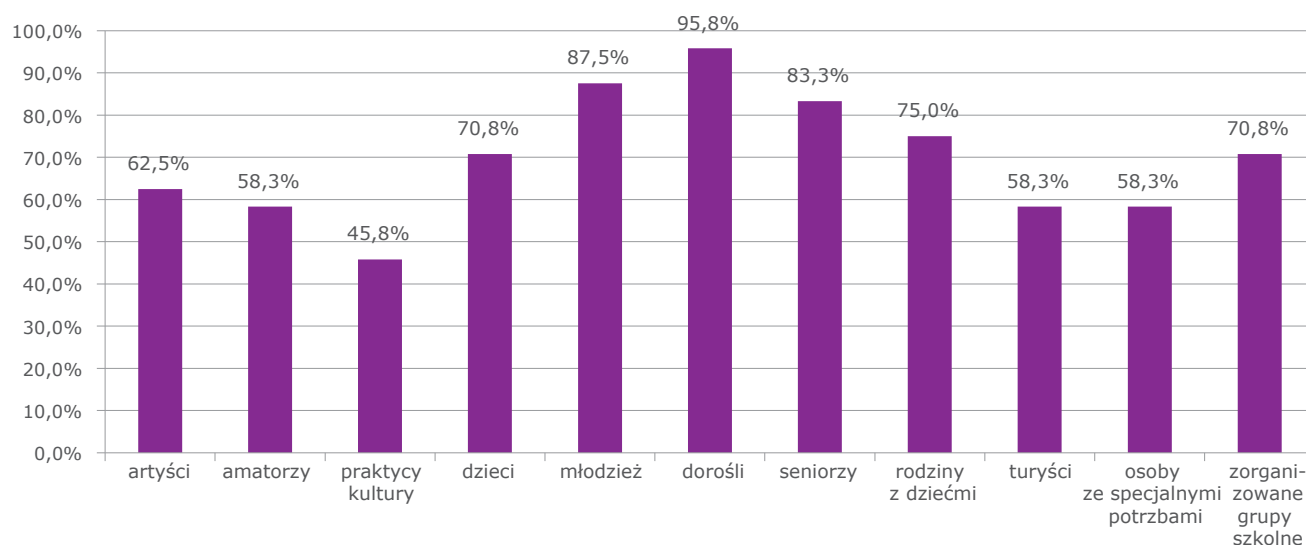
W 2023 r. w ramach zasobów organizacyjnych instytucji kultury – Instytutu im. J. Grotowskiego, przeznaczono środki oraz zapewniono siedzibę na funkcjonowanie **Teatru Polskiego w Podziemiu**. W 2023 r. Teatr Polski w Podziemiu wyprodukował i wystawił premierowo sztukę w reżyserii Krystiana Lupy *Balkony – Pieśni Miłosne*.

Wykres 35. Profil działalności instytucji kultury prowadzonych przez samorząd Wrocławia w 2023 r. (w %)

Źródło: UMW

Wykres 36. Grupy odbiorców, do których wrocławskie instytucje kultury w 2023 r. kierowały swoją ofertę (w %)

Źródło: UMW

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI KULTURY

Tabela 48. Instytucje artystyczne i wystawiennicze oraz liczba widzów i odwiedzających w latach 2020–2023

Instytucja	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online	Liczba wyświetleń online	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online	Liczba odwiedzających/ widzów	Liczba odwiedzających/ widzów online
	2020			2021		2022		2023	
Narodowe Forum Muzyki	60 121	893 600	1 723 366	75 604	906 800	194 389	-	235 865	2 935
Teatr Muzyczny Capitol	32 093	368 368	3 363 130	64 982	641 723	103 679	1 961	109 916	-
Wrocławski Teatr Lalek	15 543	95 000	94 244	23 422	17 751	48 067	-	56 772	-
Wrocławski Teatr Współczesny	7 901	10 770	10 770	9 343	600	16 148	-	22 356	900
Instytut im. Jerzego Grotowskiego	1 295	16 818	16 818	2 684	3 274	4 311	243	11 736	435
Muzeum Miejskie Wrocławia	48 470	23 881	48 470	68 734	44 393	143 094	-	148 541	-
Muzeum Współczesne Wrocław	16 562	97 096	97 096	17 767	18 804	29 350	-	18 749	-
Muzeum Architektury	8 843	106 757	58 069	16 055	168 954	41 139	8 931	37 876	-
BWA Wrocław – Galerie Sztuki Współczesnej	42 332	46 022	46 022	14 353	3 981	30 353	349	37 158	-
Galeria Miejska	1 544	14 100	18 500	2 738	-	11 311	-	10 327	-
Galeria Entropia	1 495	294 535	19 035	1 469	9 232	2 688	-	6 140	-
Ośrodek Pamięć i Przyszłość	190 491	66 854	67 924	676 167	29 292	182 949	29 755	243 885	35 199
Razem	426 690	2 033 801	5 563 444	973 318	1 034 804	807 478	41 239	939 321	39 469

Źródło: UMW

W 2023 r. w salach **Narodowego Forum Muzyki (NFM)** koncertowało wielu światowej sławy artystów, m.in.: Giovanni Antonini, Martha Argerich, Jean-Efflam Bavouzet, Thierry Escaich, Christoph Eschenbach, Aleksandra Kurzak, Charles Lloyd, Anne-Sophie Mutter, Bartłomiej Nizioł, John Patitucci, Esperanza Spalding, Andreas Scholl, Richard Tognetti.

Zespoły NFM występowały na prestiżowych trasach koncertowych (w tym m.in. Wrocław Baroque Ensemble pod dyрекcją Andrzeja Kosendiaka, Wrocławska Orkiestra Barokowa wraz z instrumentalistami: Gaborem Boldoczkiem oraz Erikiem Bosfraafem, Chór NFM z Il Giardino

Armonico pod dyрекcją Giovaniego Antoniniego, a także z Filharmonią Berlińską pod batutą Kirila Petrenki).

W 2023 r. rozpoczęto współpracę z **Alexandrem Siktovetskym** w roli dyrektora artystycznego NFM Orkiestry Leopoldinum, a także podjęto rozmowy z **Christophem Eschenbachem** w zakresie dyrekcji artystycznej NFM Filharmonii Wrocławskiej – co zaowocowało podpisaniem kontraktu z początkiem 2024 r.

W 2023 r. zapoczątkowano cykliczne wydarzenie **Witold Lutosławski World Days (WLWD)** dedykowane patronowi Narodowego Forum Muzyki, Witoldowi Lutosławskiemu. W swoim założeniu, raz na trzy lata, WLWD ma stanowić okazję dla indywidualnych artystów, zespołów oraz instytucji w Polsce i na świecie do uwzględnienia w swoich programach koncertowych utworów Witolda Lutosławskiego. Wydarzenie organizowane będzie między datą urodzin i śmierci kompozytora, tj. 25 stycznia–7 lutego.

W 2023 r. w Narodowym Forum Muzyki odbyła się gala wręczenia International Classical Music Awards, podczas której NFM otrzymało prestiżową nagrodę **International Classical Music Awards 2023** za szczególne osiągnięcia. Transmisję z gali obejrzało w serwisie YouTube ponad 330 tys. osób. NFM zdobyło także nagrodę Fryderyk 2023 za ALBUM ROKU – MUZYKA DAWNA; ALBUM ROKU – MUZYKA KAMERALNA – DUETY; ALBUM ROKU – RECITAL SOLOWY.

W 2023 r. **Wrocławscy Kameraliści** wykonali **26** koncertów we Wrocławiu i innych miastach.

W **Teatrze Muzycznym Capitol** miały miejsce 4 premiery:

- **Otworzy się ziemia** – esej sceniczny w reż. Radka Stępnia z songami Bertolta Brechta;
- **A statek płynie** – duża inscenizacja musicalowa w reż. Wojciecha Kościelniaka oparta na scenariuszu filmu Federico Felliniego i Antonio Guerry;
- **Impro-musical** – nowatorski w formie, komediowy, muzyczny spektakl improwizowany opierający się na ścisłej interakcji z widownią (premiera w ramach 43. Przeglądu Piosenki Aktorskiej);
- **Gala Światowych Musicali III: Duety!** – koncert prezentujący najwybitniejsze utwory ze światowej klasyki musicalowej.

Kolejna, **43., edycja Przeglądu Piosenki Aktorskiej (PPA)** cieszyła się ogromną popularnością. W ramach Nurtu OFF 43. PPA sfinansowano realizację 9 premierowych spektakli, w większości zrealizowanych przez młodych, często debiutujących, twórców.

W 2023 r. **Wrocławski Teatr Lalek** przygotował 3 premiery repertuarowe:

- **Pinokio**, w reżyserii Agaty Kucińskiej;
- **Głośniej się nie da?**, tekst i reżyseria: Michał Buszewicz;
- **Odyseja**, tekst i reżyseria: Jakub Roszkowski.

W 2023 r. Wrocławski Teatr Lalek zagrał 344 spektakle w siedzibie oraz 18 poza nią.

We **Wrocławskim Teatrze Współczesnym** odbyła się prapremiera sztuki **Uwolnienie** Zenona Fajfera nagrodzonej w V Konkursie Dramaturgicznym STREFY KONTAKTU, w reżyserii Kuby Kowalskiego, a także dwie inne prapremiery: **Chamstwo** – na podstawie eseju antropologicznego Kacpra Pobłockiego, realizacja: Agnieszka Jakimiak i Mateusz Atman, i **Młody mężczyzna** na podstawie powieści Annie Ernaux, w reżyserii Katarzyny Kalwat oraz premiera **Trąbki do słuchania** na podstawie powieści Leonory Carrington, w reżyserii Weroniki Szczawińskiej.

W 2023 r. w **Instytucie im. J. Grotowskiego** zaprezentowano spektakl **Empuzjon** w reżyserii R. Talarczyka – sceniczną adaptację książki Olgi Tokarczuk, który jest wynikiem współpracy Instytutu im. Jerzego Grotowskiego, Teatru Śląskiego im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach i STUDIO teatrgaleria w Warszawie. W ramach współpracy polsko-japońskiej odbyła się premiera spektaklu **Kosmos** na podstawie powieści Witolda Gombrowicza w reżyserii Hiroshiego Koike. Zespół aktorski stanowili artyści z Polski i Japonii, natomiast za produkcję odpowiadał Instytut im. J. Grotowskiego i KIKH Bridge Project (Japonia).

Muzeum Architektury we Wrocławiu jest jedyną instytucją muzealną w Polsce poświęconą w całości historii architektury oraz architekturze współczesnej. W 2023 r. najważniejszymi wystawami były **Antropocen** (współpraca z Narodowym Instytutem Architektury i Urbanistyki), **Greenhouse Silent Disco** i **Wczasy. Krajobrazy wypoczynku** (współpraca z Instytutem Adama Mickiewicza) oraz **Kształt marzeń. Architektura Witolda Lipińskiego**. Z myślą o najmłodszych odbiorcach i dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego od 2021 r. Muzeum Architektury prowadzi pilotażowy projekt *Laboratorium Architektury*. Ta kolorowa i multisensoryczna przestrzeń

dla eksperymentów i zabaw z architekturą – konstrukcją, materiałem, fakturą i skalą – wyznacza kierunek, w jakim muzeum dąży, przygotowując ofertę edukacyjną na kolejne lata.

20 maja 2023 r. odbyła się we Wrocławiu kolejna edycja **Nocy Muzeów**. W wydarzeniu uczestniczyło 101 instytucji. Po raz pierwszy udział wzięła Panorama Raławicka i Muzeum Medycyny Sądowej, a także galerie sztuki – Fine Art Gallery, Niegaleria czy Piece Unique. Najliczniej odwiedzane były muzea (m.in. Muzeum Narodowe – **10 416** osób, Muzeum Architektury – **9003** osoby, Pałac Królewski – **7241** osób, Ratusz – ok. **5328** osób, Arsenał – ok. **6700** osób). Zainteresowaniem cieszyły się zabytkowe tramwaje i autobusy rozwożące zwiedzających po centrum i do najdalej oddalonych placówek muzealnych. Z bezpłatnej komunikacji skorzystało **9420** osób.

W 2023 r. kontynuowano prace nad projektem nowej siedziby **Biura Wystaw Artystycznych Wrocław** – Galerii Sztuki Współczesnej. Pomimo konieczności wyłączenia z użytkowania Galerii BWA Dizajn w połowie 2023 r. frekwencja zwiększyła się w porównaniu do roku 2022. W wystawach i wydarzeniach uczestniczyło łącznie ok. 40 tys. osób. Rekordowa liczba osób wzięła również udział w wernisażu wystawy **Podróż do wnętrza ziemi**.

W 2023 r. hasłem towarzyszącym działaniom **Ośrodka Pamięć i Przyszłość (OPiP)** było **Między miastem a regionem**, które nawiązywało do procesów zachodzących na Dolnym Śląsku jako nowym regionie ukształtowanym ostatecznie w 1945 r. Głównymi środkami przekazu były tu dwie wystawy prezentowane również poza siedzibą OPiP: **Dolnoślązacy to MY. Łączy nas więcej niż region** oraz **Dziedzictwa Ziemi Zachodnich i Północnych**.

Innymi **znaczącymi instytucjami kultury** we Wrocławiu są m.in. Opera Wrocławska, Teatr Polski, Muzeum Narodowe z Panoramą Raławicką i Muzeum Sztuki Współczesnej, Hydropolis, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Synagoga Pod Białym Bocianem, jedyne w Polsce Muzeum Poczty i Telekomunikacji, Muzeum Archidiecezji Wrocławskiej oraz Wrocłowski Teatr Pantomimy im. Henryka Tomaszewskiego.

KLUBY I OŚRODKI KULTURY

Na terenie Wrocławia funkcjonują liczne kluby i ośrodki kultury, które prowadzą działania w dziedzinie animacji społeczno-kulturalnej, edukacji kulturalnej i promocji wydarzeń artystycznych.

Tabela 49. Liczba odbiorców zajęć w latach 2020–2023

Instytucja	2020			2021			2022		2023	
	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba zajęć
			Online			Online				
Wrocłowski Klub Formaty		36	109	14 812	67	15 570	38 480	90	42 160	82
Klub Muzyki i Literatury	576		5 457	935	67	21 564	1 716	79	1 979	77
Wrocłowski Klub Anima	7 339	1 056	4 899	5 038	856	5 000	3 046	1 581	3 116	1 445
Centrum Kultury AGORA	3 806	60		4 120	91	2 149	5 744	331	7 037	364
Ośrodek Działań Twórczych Światowid	2 285	21	126 494	2 220	44	39 161	3 382	45	3 189	56
Centrum Kultury Wrocław-Zachód	740	665	34 100	1 596	24	29 317	2 000	16	4 000	66

Instytucja	2020			2021			2022		2023	
	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba odbiorców	Liczba zajęć	Liczba odbiorców	Liczba zajęć
			Online			Online				
Ośrodek Postaw Twórczych ZAMEK	733	83	178	868	121	3 300	2 539	356	1 020	49
Strefa Kultury Wrocław									828	8
Wrocławski Instytut Kultury									27 499	596
Klub Pod Kolumnami	881	155	261 183	740	102	10 000	700	22	od 2023 połączony z Wrocławskim Instytutem Kultury	
Centrum Kultury Zamek		28	15 111	548	39	17 000	570	36	od 2023 połączony z Ośrodkiem Postaw Twórczych	
Ośrodek Działań Artystycznych Firlej	1 750	16	90 670	605	50	63 509	1 991	208	od 2023 połączony ze Strefą Kultury Wrocław	
Razem	18 110	2 120	538 201	31 482	1 461	206 570	60 168	2 764	90 828	2 743

Źródło: UMW

Tabela 50. Liczba widzów imprez kulturalnych w latach 2020–2023

Instytucja	2020			2021			2022		2023	
	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba wyświetleń	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba wyświetleń	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba widzów	Liczba imprez
Wrocławski Klub Formaty	2 144	32	5 829	4 050	64	15 570	14 960	36	11 440	56
Klub Muzyki i Literatury	8 976	138	5 457	11 663	191	21 564	12 890	152	12 337	285
Wrocławski Klub Anima	1 280	52		4 539	10	5 000	5 786	11	7 601	43
Centrum Kultury AGORA	1 200	65	18 046	13 130	39	2 149	11 150	90	5 690	82
Ośrodek Działań Twórczych Światowid	1 221	21	126 494	2 083	26	39 161	3 783	33	3 465	44
Centrum Kultury Wrocław-Zachód	2 570	126	34 100	2 702	68	29 317	7 500	66	13 000	106

Instytucja	2020			2021			2022		2023	
	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba wyświetleń	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba wyświetleń	Liczba widzów	Liczba imprez	Liczba widzów	Liczba imprez
Ośrodek Postaw Twórczych	820	6	85 432	3 269	30	5 299	7 741	20	31 500	93
Strefa Kultury Wrocław									23 850	173
Wrocławski Instytut Kultury									1 034	118
Klub Pod Kolumnami	970	83		930	23	10 000	3 500	110	od 2023 połączony z Wrocławskim Instytutem Kultury	
Centrum Kultury Zamek		28	15 111	75 950	21	17 000	45 000	31	od 2023 połączony z Ośrodkiem Postaw Twórczych	
Ośrodek Działań Artystycznych Firlej	1 750	16	90 670	5 358	28	63 509	3 234	22	od 2023 połączony ze Strefą Kultury Wrocław	
Razem	20 931	567	381 139	123 674	500	208 569	115 544	571	109 917	1 000

Źródło: UMW

W 2023 r. odbyła się **19. edycja** najstarszego dolnośląskiego festiwalu **Wrocławskie Dni Fantastyki** poświęconego szeroko pojętej fantastyce (literaturze, filmowi, komiksowi oraz grom planszowym i komputerowym), zorganizowanego przez Ośrodek Postaw Twórczych Zamek. Wrocławskie Dni Fantastyki corocznie łączą zarówno fanów, jak i twórców fantastyki – pisarzy, aktorów, twórców komiksu czy reżyserów.

Misją **Wrocławskiego Domu Literatury (WDL)** jest upowszechnianie czytelnictwa realizowane poprzez organizowanie licznych wydarzeń promujących literaturę. W 2023 r. w WDL odbyło się **155** spotkań literackich w Klubie Proza i **30** spotkań literackich poza Klubem Proza, **148** wydarzeń literackich online, a także przygotowano **85** odcinków podcastów.

Na początku marca 2023 r. nastąpiła inauguracja dwóch nowych scen Strefy Kultury Wrocław (SKW) – **Sceny Impart Centrum** (w budynku dawnej Filharmonii Wrocławskiej) usytuowanej przy ul. Piłsudskiego 19 z widownią na ok. 400 miejsc oraz **Sceny w Firleju** z siedzibą przy ul. Grabiszyńskiej 56 z widownią na 150 miejsc. Łącznie na trzech scenach SKW odbyło się prawie **90** wydarzeń.

W Impart Centrum goszczono takich artystów jak m.in.: Urszula Dudziak (występ inaugurujący Scenę Impart Centrum), Ilú Trio feat. Shai Maestro, MILO Ensemble feat. Nils Molvaer, Sarah McKenzie Quintet, Tord Gustavsen Trio. W Impart Centrum odbyła się też 59. edycja festiwalu **Jazz nad Odrą**.

Strefa Kultury Wrocław zaangażowana była w organizację licznych wydarzeń, w tym festiwalu: WROsound, Międzynarodowego Festiwalu Teatrów dla Dzieci Dziecinada, festiwalu Non Sola Scripta.

Podczas 5. edycji **Kinomuralu**, unikatowego wydarzenia łączącego kino i sztukę z tkanką miejską, na **6** ścianach kamienic historycznego Przedmieścia Odrzańskiego wyświetlono kilkadziesiąt dzieł audiowizualnych pod hasłem *Odmienne stany świadomości* autorstwa ponad 70 artystów i artystek z całego świata. Wielkoformatowe projekcje poprzedził panel dyskusyjny z międzynarodowym gronem gości, a w ramach wydarzenia głównego zaprezentowano 7 sekcji programowych, w tym m.in. przygotowaną dla dzieci *Dobranockę*, wydarzenie specjalne – europejską premierę filmu *Cycles of Creation* czy selekcję finalistów międzynarodowego naboru OPEN CALL. Zaprezentowano prace zarówno artystów audiowizualnych należących do światowej ligi, jak i młodych twórców z wrocławskiej ASP wspieranych przez kuratorów Kinomuralu.

W 2023 r. w **Kinie Nowe Horyzonty**, którego działalność jest wspierana przez Miasto w ramach realizacji umowy zawartej w 2022 r. ze Stowarzyszeniem Nowe Horyzonty, zaprezentowano

premierowo prawie **200** filmów, a także zrealizowano ponad **60** wydarzeń adresowanych do różnych grup widzów.

W dniach 20 lipca–6 sierpnia 2023 r. we Wrocławiu odbyła się 23. edycja **Międzynarodowego Festiwalu Filmowego mBank Nowe Horyzonty** (20–30 lipca – część stacjonarna, 20 lipca–6 sierpnia – część online). Podczas festiwalu zaprezentowano **251** filmów pochodzących z 60 krajów. Podczas festiwalu polską premierę miało 137 filmów, a premierę światową – 5 filmów. Łącznie odbyło się 700 pokazów filmowych (pokazy kinowe oraz pokazy online), w których uczestniczyło 129 143 osób.

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA IM. TADEUSZA RÓŻEWICZA

Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Różewicza (MBP) we Wrocławiu to sieć **38** filii bibliotecznych oraz Centrum Biblioteczno-Kulturalne FAMA i MultiCentrum służące rozwijaniu czytelnictwa oraz zaspokajaniu potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych mieszkańców.

MPB posiada system informatyczny **Alma** i współkataloguje zbiory z Biblioteką Narodową – Centralną Biblioteką Państwa. Wkład MBP do połączonych katalogów to ponad **121 tys.** unikalnych rekordów bibliograficznych (na 333 tys. przekazanych do Biblioteki Narodowej) – najwięcej z nich dotyczy literatury dla dzieci, literatury obcojęzycznej, głównie w językach angielskim i ukraińskim, oraz zbiorów specjalnych: audiobooków i gier planszowych.

MBP zapewnia dostęp do **863 566** egzemplarzy zbiorów w filiach oraz zdalny dostęp do **525 476** ebooków, audiobooków i podcastów na różnych platformach: IBUK LIBRA (literatura specjalistyczna z różnych dziedzin wiedzy), EBSCO eBooks Public Library (literatura w językach obcych), EBSCO eBooks Open Access MonographCollection, EMPIK GO i LEGIMI.

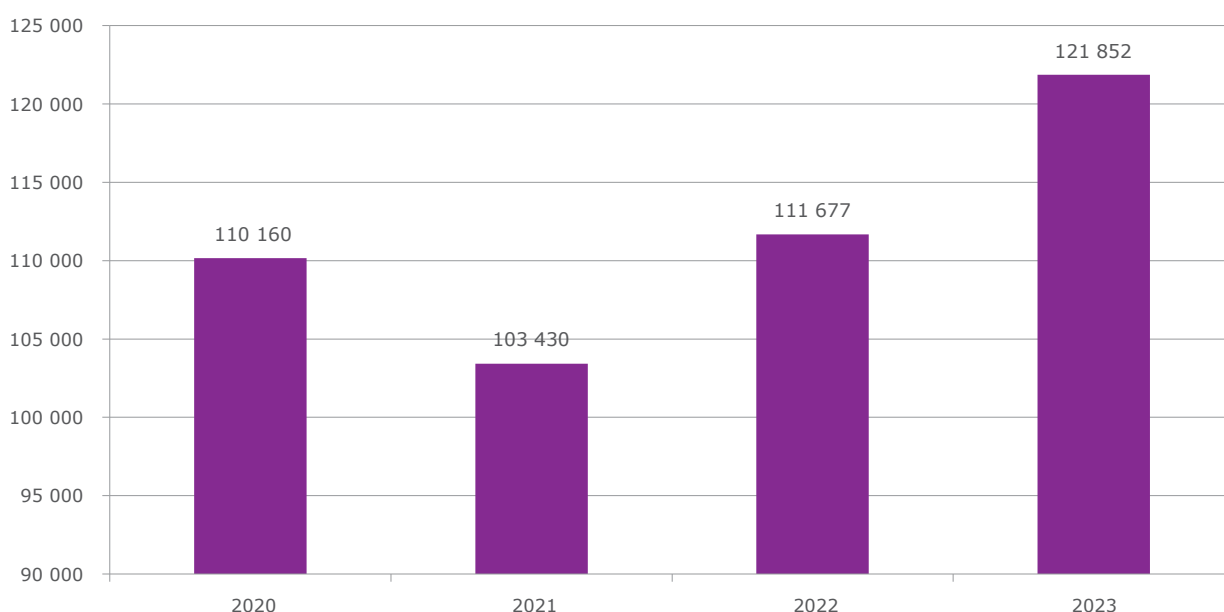
W 2023 r. w ramach działań kulturalnych MBP odbyło się **5136** różnorodnych wydarzeń (zajęcia i warsztaty edukacyjne, spotkania, festiwale, koncerty, wystawy), w których uczestniczyło w sumie **198 657** osób. MBP jest organizatorem m.in.: Festiwalu Feminatywa, Wrocławskiego Festiwalu Podróżniczego im. Olgierda Budrewicza Równoleżnik Zero, Cyrkowego Festiwalu Podwórkowego CYRKOPOL.

W 2023 r. filie MBP odwiedziło łącznie **1 107 793** osób.

W 2023 r. MBP zorganizowało ponad **580** imprez, spotkań i działań w związku z sytuacją w Ukrainie, w których uczestniczyło **7407** osób.

W 2023 r. w systemie bibliotecznym zarejestrowanych było **121 852** aktywnie korzystających z usług czytelników.

Wykres 37. Liczba czytelników MBP w latach 2020–2023

Źródło: UMW

NAGRODY I ODZNACZENIA

WRATISLAVIA GRATO ANIMO

Od 2016 r. przyznawane są **Odznaki Honorowe Wrocławia – Wrocław z wdzięcznością Wratislavia Grato Animo**. Odznaki przyznaje Prezydent Wrocławia po zasięgnięciu opinii Konwentu Odznaki za zasługi w działalności publicznej na rzecz rozwoju Wrocławia.

Laureatami w roku 2023 r. to:

Złota Odznaka Honorowa Wrocławia: Jerzy Skoczylas, Leszek Niedzielski, Stanisław Szelc, Marek Łaciak, Roman Gerczak, Tadeusz Drozda, Marek Krajewski, Bogusław Kierc, śp. Krzysztof Balawejder, ppłk w st. spocz. Stanisław Pawłowski, Elżbieta „Lalka” Terlikowska, Wrocławski Tor Wyścigów Konnych – Partynice.

Srebrna Odznaka Honorowa Wrocławia: Stanisław Melski, Regina Hołda, st. chor. sztab. Przemysław Parol, Jakub Stankiewicz, Regina Adamczyk.

Brązowa Odznaka Honorowa Wrocławia: sierż. Ksawery Frykowski.

NAGRODA PREZYDENTA WROCŁAWIA

Nagroda Prezydenta Wrocławia przyznawana jest osobom i instytucjom za działalność i osiągnięcia w mijającym roku. Nagroda jest przyznawana corocznie 24 czerwca – w dniu Święta Wrocławia, a zarazem patrona miasta, św. Jana Chrzciciela.

W 2023 r. nagrodę otrzymali:

- **Roman Bihun** – zasłużony działacz osiedlowy oraz sportowy, który wieloletnią pracą na rzecz wrocławian wniósł ważny wkład w powojenną odbudowę miasta oraz w rozwój społeczeństwa obywatelskiego;
- **Krystyna Pączkowska** – spadochroniarka, wielokrotna mistrzyni i wicemistrzyni Polski w skokach ze spadochronem, fotoreporterka „Przeglądu Sportowego”, członkini Aeroklubu Gliwickiego i WKS Śląsk Wrocław;
- **Igor Salamon** – od 2006 r. przewodniczący Wrocławskiego Koła Związku Ukraińców w Polsce, działacz na rzecz propagowania kultury ukraińskiej oraz porozumienia pomiędzy mieszkającymi na Dolnym Śląsku grupami etnicznymi;
- **Alicja Tchórz** – wybitna pływaczka, reprezentująca barwy MKS Juvenia Wrocław, mistrzyni Europy na krótkim basenie i wielokrotna rekordzistka Polski;
- **Reprezentacyjny Dolnośląski Zespół Pieśni i Tańca „Wrocław”** – powstał w 1952 roku, jest kulturalną wizytówką Wrocławia oraz Dolnego Śląska nie tylko w Polsce, ale także poza jej granicami. W zespole śpiewają i tańczą osoby należące do różnych grup wiekowych.

NAGRODA WROCŁAWIA

Nagroda Wrocławia to nagroda, którą Rada Miejska Wrocławia przyznaje osobom i instytucjom za całokształt ich pracy na rzecz miasta. Nagroda jest przyznawana corocznie, podobnie jak Nagroda Prezydenta Wrocławia, 24 czerwca – w dniu Święta Wrocławia.

W 2023 r. nagrodę przyznano:

- **Dariuszowi Patkowskiemu** – kierownikowi Katedry i Kliniki Chirurgii i Urologii Dziecięcej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu za wybitne osiągnięcia w endoskopowej chirurgii dziecięcej;
- **Maciejowi Jacynie** – prezesowi i trenerowi Wrocławskiego Klubu Sportowego Nieślyszących „Świt” za organizację, popularyzację i działalność na rzecz rozwoju sportu osób nieślyszących;
- **Małgorzacie Gorący** – prezes Stowarzyszenia „Ostoja” na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami za wieloletnią działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami;
- Fundacji Serce Polski – działającej w Bredzie, mieście partnerskim Wrocławia, za promowanie wiedzy o Wrocławiu i Polsce za granicą;
- **Fundacji Onkologika** – za wieloletnią działalność na rzecz edukacji i profilaktyki związanej z chorobami onkologicznymi na terenie Wrocławia i Dolnego Śląska.

CIVITATE WRATISLAVIENSI DONATUS

Tytuł Honorowego Obywatela Wrocławia Rada Miejska Wrocławia przyznaje wybitnym osobom, odgrywającym istotną rolę w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym miasta.

W 2023 r. tytuł Civitate Wratislaviensi Donatus otrzymał **Marek Krajewski** – pisarz, filolog klasyczny, doktor nauk humanistycznych i autor bestsellerowych powieści kryminalnych, który w swojej bogatej twórczości promuje Wrocław, jego mieszkańców i historię miasta.

WROCŁAWSKA NAGRODA ARTYSTYCZNA 2023

W 2023 r. Prezydent Wrocławia ufundował nagrody dla laureatów Wrocławskiej Nagrody Artystycznej (po 10 tys. zł dla każdego laureata, łącznie 50 tys. zł) w kategoriach:

– teatr:

Katarzyna Kalwat za „reżyserię spektaklu *Finnegans Wake Fake* w Teatrze Polskim w Podziemiu, za unikatowy język teatralny łączący wirtuozerską muzykę Wojciecha Blecharza z jednym z najbardziej zagadkowych dzieł Jamesa Joyce’a”;

– muzyka poważna:

Małgorzata Podzielny za „rewelacyjne prowadzenie nauki śpiewu, wybitne osiągnięcia artystyczne oraz świetny pierwszy sezon powstałego w 2022 r. Chóru Dziewczęcego NFM”;

– muzyka rozrywkowa:

Michał Zygmunt za „tworzenie improwizowanych pejzaży dźwiękowych, fuzji odgłosów natury i gitary, za słuchanie i rozumienie bogactwa dźwięków, jakie niesie nasza rzeka – Odra”;

– sztuki wizualne:

Paweł Baśnik za „obsesję i osobną perspektywę, która pozwala mu rozplątać się w działaniach kolektywnych, jednocześnie pozostając wyraźnym i oddzielnym, samodzielny artystą”;

Joanna Kobyłt za „świetnie przygotowaną wystawę *Podróż do wnętrza ziemi* w BWA Wrocław Główny i rozpoczęcie kuratorskiego pochodu po Wrocławiu”.

LITERACKA NAGRODA EUROPY ŚRODKOWEJ ANGELUS

W 2023 r. nagrodę Angelusa odebrali: laureat **Saša Stanišić** (150 tys. zł), tłumaczka **Małgorzata Gralińska** (40 tys. zł) oraz autorzy nominowanych książek: **Stanyslav Asieiev**, **Tamara Duda**, **Katarina Kucbelova**, **Zyta Rudzka**, **Judith Schalansky**, **Piotr Siemion** (po 5 tys. zł).

WROCŁAWSKA NAGRODA POETYCKA SILESIOUS

W 2023 r. Silesius został przyznany **Joannie Liczner** (w publikacji pod pseudonimem Joanna Mueller) za całokształt twórczości (100 tys. zł.), **Piotrowi Sommerowi** w kategorii książka roku (50 tys. zł), **Ivanowi Davydence** za debiut roku (15 tys. zł), a także nominowanym za debiut: **Kalinie Jaglarz**, **Pawłowi Stasiewiczowi** (po 5 tys. zł) oraz nominowanym za książkę roku: **Kamili Janiak**, **Natalii Malek**, **Miłoszowi Biedrzyckiemu** (w publikacji pod pseudonimem MLB), **Janowi Rojewskiemu** (po 5 tys. zł).

NAGRODY WARTO 2023

W 2023 r. w ramach plebiscytu „Gazety Wyborczej” nagrody WARTO (po 10 tys. zł dla każdego laureata, łącznie 50 tys. zł), których fundatorem jest Gmina Wrocław, w poszczególnych kategoriach otrzymali:

- muzyka: **Julia Ludwicińska**,
- sztuki wizualne: **Jarosław Słomski**,
- literatura: **Maciej Bobula**,
- teatr: **Rafał Derkacz**,
- film: **Nikodem Chabior**.

STYPENDIA

W 2023 r. ogłoszono 2 nabory wniosków na stypendia artystyczne Prezydenta Wrocławia, które przeznaczone są na realizację przedsięwzięć w następujących dziedzinach: film, literatura, muzyka, taniec, teatr, sztuki wizualne. Stypendia przyznawane są osobom, które ukończyły 18. rok życia, których miejscem zamieszkania lub tworzenia jest Wrocław lub realizującym projekt wprost dotyczący Wrocławia. W wyniku rozstrzygnięcia pierwszego naboru w 2023 r. przyznano **13** stypendiów na II półrocze 2023 r. w kwocie 2,5 tys. zł brutto miesięcznie. W listopadzie 2023 r. rozstrzygnięto konkurs na przyznanie stypendiów na I półrocze 2024 r. i cały 2024 r. Stypendia w kwocie 2,5 tys. zł brutto miesięcznie przyznano **24** osobom.

STYPENDIA DLA MŁODZIEŻY UCZĄCEJ SIĘ DO 30. ROKU ŻYCIA

W 2023 r., po rozpatrzeniu 180 wniosków, przyznano **169** stypendiów artystycznych na rok szkolny i akademicki 2023/2024, w tym:

- **17** stypendiów na okres 10 miesięcy dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w wysokości: 300 zł miesięcznie (od września do grudnia 2023 r.) oraz 500 zł miesięcznie (od stycznia do czerwca 2024 r.);
- **24** stypendia dla studentów krajowych uczelni wyższych na okres 9 miesięcy w wysokości: 400 zł miesięcznie na okres 3 miesięcy (od października do grudnia 2023 r.) oraz 600 zł miesięcznie na okres 6 miesięcy (od stycznia do czerwca 2024 r.);
- **3** stypendia na studia za granicą na okres 9 miesięcy w wysokości: 600 zł miesięcznie (od października do grudnia 2023 r.) oraz 700 zł miesięcznie (od stycznia do czerwca 2024 r.);
- **11** stypendiów uczniowskich przyznanych na okres 1 miesiąca w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 500 zł);
- **28** stypendiów uczniowskich przyznanych na okres 2 miesięcy w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 1000 zł);
- **39** stypendiów uczniowskich przyznanych na okres 3 miesięcy w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 1500 zł);
- **13** stypendiów uczniowskich przyznanych na okres 4 miesięcy w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 2000 zł);
- **7** stypendiów uczniowskich przyznanych na okres 5 miesięcy w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 2500 zł);
- **4** stypendia uczniowskie przyznane na okres 6 miesięcy w kwocie 500 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 3000 zł);
- **1** stypendium studenckie przyznane na okres 2 miesięcy w kwocie 600 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 1200 zł);
- **6** stypendiów studenckich przyznanych na okres 3 miesięcy w kwocie 600 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 1800 zł);
- **7** stypendiów studenckich przyznawanych na okres 4 miesięcy w kwocie 600 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 2400 zł);
- **1** stypendium studenckie przyznane na okres 5 miesięcy w kwocie 600 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 3000 zł);
- **5** stypendiów studenckich przyznanych na okres 6 miesięcy w kwocie 600 zł miesięcznie (wyплата jednorazowa 3600 zł);
- **1** stypendium na studia za granicą przyznane na okres 4 miesięcy w wysokości: 600 zł miesięcznie (od października do grudnia 2023 r.), 700 zł miesięcznie (styczeń 2024 r.);
- **1** stypendium na studia za granicą przyznane na okres 5 miesięcy w wysokości: 600 zł miesięcznie (od września do grudnia 2023 r.), 700 zł miesięcznie (styczeń 2024 r.);
- **1** stypendium na studia za granicą przyznane na okres 5 miesięcy w wysokości 700 zł (wyплата jednorazowa 3500 zł).

MECENAT I PROMOCJA

W 2023 r. Gmina Wrocław dofinansowała różnego rodzaju inicjatywy kulturalne, m.in. działania promocyjne i edukacyjne, działania na rzecz upowszechniania literatury i dialogu międzykulturowego.

Tabela 51. Wysokość kwoty przekazanej na kulturę na inicjatywy organizacji pozarządowych w latach 2020–2023 (w zł)

Rok	Kwota
2020	18 321 319,36
2021	19 289 038,40
2022	17 463 000,74
2023	19 076 159,48

Źródło: UMW

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu na organizację i prowadzenie projektu kulturalnego w 2023 r. w jednej z kategorii: projekt muzyczny, projekt plastyczny, projekt teatralny i projekt interdyscyplinarny przyznano dotację na **63** zadania publiczne realizowane przez organizacje pozarządowe. Na realizację powyższych zadań w ramach ogłoszonych konkursów przeznaczono łączną kwotę w wysokości **1 495 000 zł**. Łącznie w różnych otwartych konkursach ofert oraz naborach ofert dofinansowano **ok. 80** projektów, a wśród nich:

- Festiwal Kultury Żydowskiej „Simcha”,
- Energia Dźwięku,
- Teatr Formy,
- Ethno Jazz Festival,
- Festiwal Muzyki Kameralnej Wieczory w Arsenale,
- Industrial Festival,
- Przegląd Sztuki SURVIVAL;
- Prowadzenie i realizacja działań programowych Centrum Sztuki WRO,
- prowadzenie Teatru Ad Spectatores,
- prowadzenie Teatru Układ Formalny,
- Festiwal MIASTOmovie,
- Polish Cinema for Beginners,
- organizacja Komediiowego Festiwalu WROCEK,
- Kino Plenerowe na Rynku we Wrocławiu,
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów dla Dzieci DZIECINADA,
- promocja Wrocławia poprzez realizację projektu Lelenfant,
- Międzynarodowy Festiwal Filmowy Nowe Horyzonty,
- Festiwal Filmu Amerykańskiego,
- Kino Nowe Horyzonty,
- Międzynarodowy Festiwal Sztuki Ulicznej BuskerBus,
- festiwal Skovoroda FEST,
- przygotowanie i realizacja cyklicznego projektu AMBIENT ROOM w IP Studio,
- prowadzenie studia Kokyu,
- Mandala Performance Festival.

Ponadto w 2023 r. Gmina Wrocław dofinansowała następujące publikacje muzyczne (płyty):

- *Daily Things* Tomasza Wendta,
- *To co kocham* Andrzeja Kuryły,
- *Satyagraha* Magdaleny Zawartko.

WSPÓŁPRACA Z UCZELNIAMI I ARTYSTYCZNYMI SZKOŁAMI WYŻSZYMI

W 2023 r. w ramach współpracy z **Uniwersytetem Wrocławskim** dofinansowane (kwotą w wysokości 20 tys. zł.) zostało wydanie numeru czasopisma „Quart. Kwartalnik Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego” poświęconego średniowiecznej architekturze i sztuce we Wrocławiu.

W ramach współpracy z **Akademią Muzyczną** dofinansowano *Koncert na Dziedzińcu* na Scenie Letniej Akademii Muzycznej we Wrocławiu.

Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu otrzymała dofinansowanie na realizację projektów artystycznych na łączną kwotę 186 tys. zł.

Przy udziale środków Gminy Wrocław zrealizowano:

- XIV Festiwal Wysokich Temperatur,
- publikację 90. numeru pisma artystycznego „Format”,
- wydanie monografii *Stanisław Ryszard Kortyka* oraz pierwszego tomu *Monografii ASP*.

WDRAŻANIE POSTANOWIEŃ DOKUMENTU PROGRAMOWEGO ROZWOJU KULTURY W PERSPEKTYWIE 2020+ KULTURA – OBECNA!

Kultura – Obecna! to dokument programowy określający cele oraz priorytetowe zadania polityki kulturalnej Wrocławia na lata 2018–2020+, w tym Wydziału Kultury UMW jako podmiotu koordynującego. Działania w ramach programu *Kultura – Obecna!*, w związku z pracami nad nowym dokumentem programowym na lata 2024–2030, zostały zakończone. Ogółem na **29** zapisanych w dokumencie zadań w pełni zrealizowano **21**, częściowo **5**, do realizacji pozostały **3**.

POMOC SPOŁECZNA

Miasto to nie tylko beneficjent dóbr wypracowanych przez jego obywateli, ale również podmiot oferujący wsparcie osobom będącym w trudnych sytuacjach życiowych. Wsparcie to ma wymiar zarówno materialny, ale coraz częściej również mentalny, oparty na podnoszeniu umiejętności przewidywania problemów i własnych ograniczeń.

Raporty Najwyższej Izby Kontroli oraz instytucji pozarządowych monitorujących kondycję społeczną w Polsce wskazują, że od 2015 r. systematycznie spada poziom ubóstwa w naszym kraju. Wskaźnik ten utrzymywał się w sprzyjającym trendzie do 2019 r.

W 2023 r. kluczowymi determinantami wpływającymi na potrzeby społeczne było zaostrzenie wojny w Ukrainie oraz wysoka inflacja.

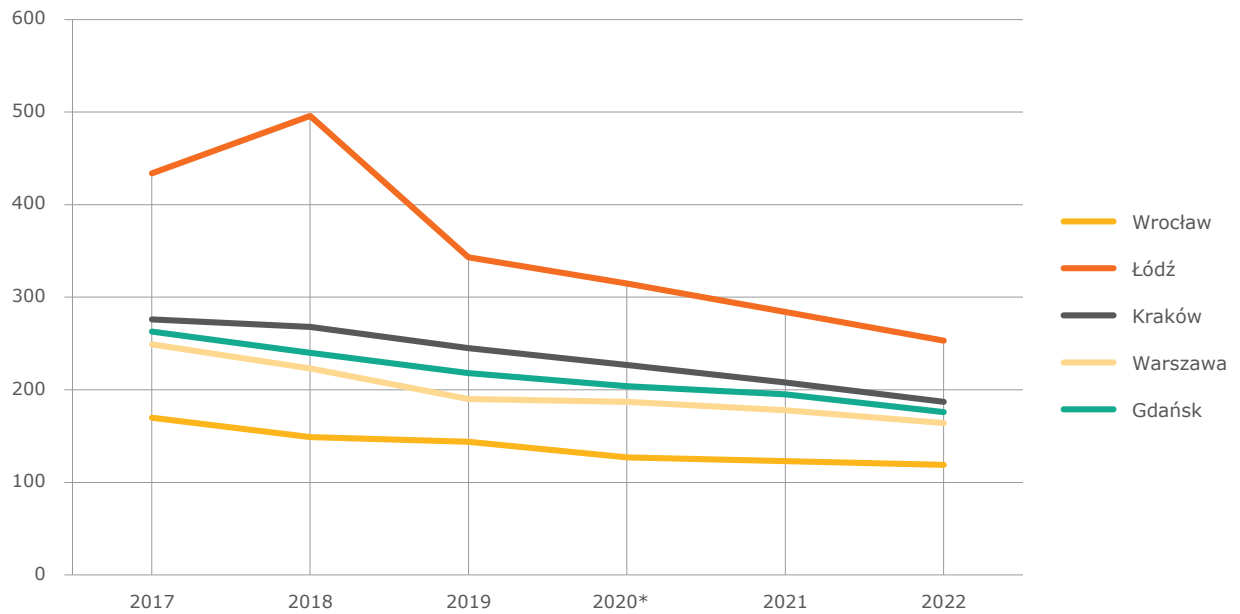
We Wrocławiu głównymi podmiotami w zakresie wsparcia społecznego są Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) i Miejskie Centrum Usług Socjalnych (MCUS) działające we współpracy z innymi jednostkami organizacyjnymi Gminy Wrocław.

Zauważalny znaczny wzrost liczby osób korzystających z pomocy MOPS w poprzednich latach był najpierw spowodowany rozszerzeniem możliwości korzystania ze świadczenia wychowawczego *Rodzina 500+* na każde dziecko od połowy 2019 r. (od 2022 r. świadczenia przyznawane i wypłacane są przez ZUS, a nie MOPS). Ponadto sytuacja związana z zaostrzeniem wojny w Ukrainie miała duży wpływ na wzrost liczby osób korzystających ze świadczeń pieniężnych wypłacanych przez MOPS. Wyraźne zmniejszenie się liczby osób korzystających ze świadczeń w 2023 r. względem 2022 r. (21,77%) było spowodowane spadkiem liczby obywateli Ukrainy korzystających ze wsparcia MOPS.

W 2023 r. **7,19% mieszkańców Wrocławia** korzystało z różnych form pomocy społecznej oferowanych przez MOPS. Jedna osoba może korzystać z kilku form pomocy, dlatego szacuje się, że tylko ok. **2% wrocławian było objętych pomocą z powodu ubóstwa powiązanego z innymi trudnościami życiowymi**. Łącznie na realizację zadań ustawowych związanych z pomocą społeczną Wrocław (jako gmina i miasto na prawach powiatu) wydał w 2023 r. **298 286 862,57 zł** (bez środków PFRON).

Według danych GUS liczba osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszała się z roku na rok. Wśród największych miast w Polsce to we Wrocławiu od lat notowano najniższe wskaźniki beneficjentów pomocy w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (GUS BDL).

Wykres 38. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w największych miastach Polski w latach 2017–2022

Źródło: GUS

Instytucjonalny wymiar polityki społecznej realizowanej przez samorząd Wrocławia przedstawia tabela poniżej.

Wykres 39. Zasoby pomocy społecznej samorządu Wrocławia w latach 2020–2023

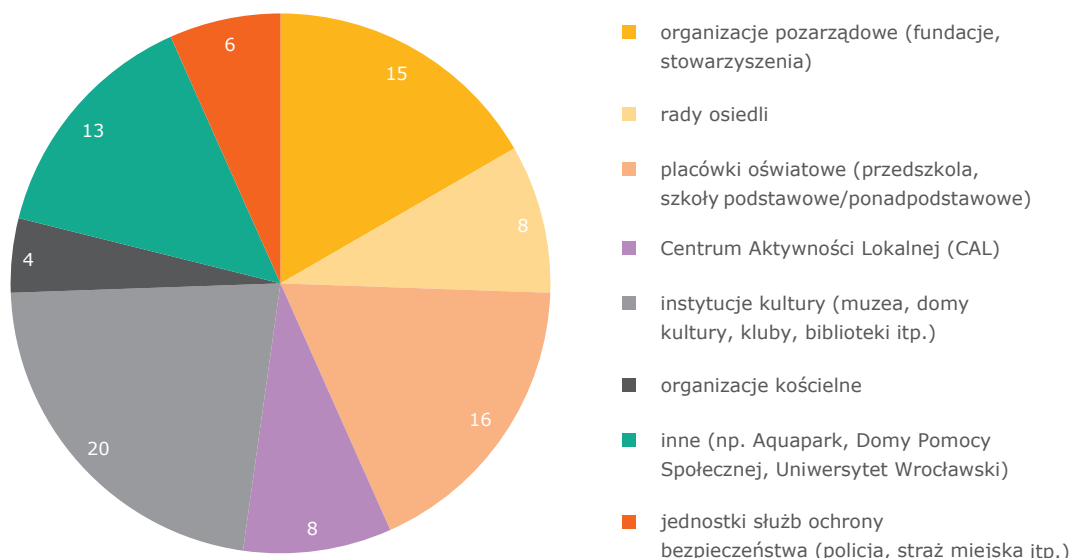
	2020	2021	2022	2023
Liczba całodobowych domów pomocy społecznej (DPS)*	13	13	13	13
Liczba miejsc chronionych	1	2	2	0
Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych	35	38	37	35
Liczba środowiskowych domów samopomocy	7	7	7	7
Liczba ośrodków interwencji kryzysowej	3	2	2	2
Liczba dziennych domów pomocy (DDP)*	12	12	12	11
Liczba placówek dla osób w kryzysie bezdomności	13 (w sezonie zimowym 14)	13 (w sezonie zimowym 14)	13 (w sezonie zimowym 14)	13 (w sezonie zimowym 14)
Liczba miejsc w placówkach dla osób w kryzysie bezdomności całorocznych/+w okresie zimowym	649/+155	602/+130	602/+130	640/+180
Liczba posiłków wydawanych w jadłodajniach	1 430	1 430	1 430	1 350

* dane dotyczące DPS i DDP uwzględniają liczbę placówek prowadzonych przez MCUS, MOPS i organizacje pozarządowe (NGO)

Źródło: UMW

Najczęściej działania środowiskowe MOPS realizował wspólnie z podmiotami takimi jak: instytucje kultury (20), placówki oświatowe (16), organizacje pozarządowe (15) oraz inne podmioty działające na terenie Wrocławia (13). W dalszej kolejności współpraca prowadzona była z Centrami Aktywności Lokalnej (CAL), radami osiedli, służbami ochrony bezpieczeństwa oraz podmiotami kościelnymi.

Wykres 40. Podmioty współpracujące z MOPS w realizacji działań środowiskowych w 2023 r.

Źródło: UMW

REALIZOWANE FORMY POMOCY SPOŁECZNEJ

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) realizuje gminną strategię rozwiązywania problemów społecznych.

W 2023 r. łączna liczba osób korzystających z różnych form pomocy wypłacanych przez MOPS wyniosła **48 452** (w 2022 r. – 146 691), czyli **7,19% mieszkańców Wrocławia** (w 2022 r. – 21,77%), których liczba wg oficjalnych danych GUS na koniec 2022 r. wynosiła 674 079 osób, z czego:

- **7530 osób** w rodzinach korzystało z wypłacanych zgodnie z ustawą o pomocy społecznej zasiłków (w 2022 r. – 7872 osoby),
- **3653 gospodarstwa domowe** otrzymały dodatek do wydatków mieszkaniowych (w 2022 r. – 3891 gospodarstw domowych),
- **9239 rodzinom** wypłacono świadczenia rodzinne (w 2022 r. – 10 049 rodzinom),
- **1596 osób** otrzymało wypłaty z funduszu alimentacyjnego (w 2022 r. – 1823 osoby),
- **17 dzieci** średniomiesięcznie skorzystało ze świadczenia wychowawczego (w 2022 r. – 44 745 dzieci). Wyraźne zmniejszenie się liczby korzystających ze świadczenia wychowawczego względem 2022 r. wynikało ze zmian prawnych dotyczących świadczenia wychowawczego *Rodzina 500+*, które od 2022 r. wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS),
- **74 rodziny** skorzystały z pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów (w 2022 r. – 250 rodzin),
- **7 osób** korzystało ze świadczenia dla żołnierzy,
- **68 dzieci** otrzymało świadczenie *Za życiem*,
- **340 osób** skorzystało ze świadczenia w ramach Karty Polaka,
- **578 osobom** wypłacono dodatek węglowy,
- **379 osób** korzystało z dodatku dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła,
- **15 686 obywateli Ukrainy** skorzystało z różnych świadczeń przysługujących im w związku z zaostrzeniem wojny w Ukrainie.

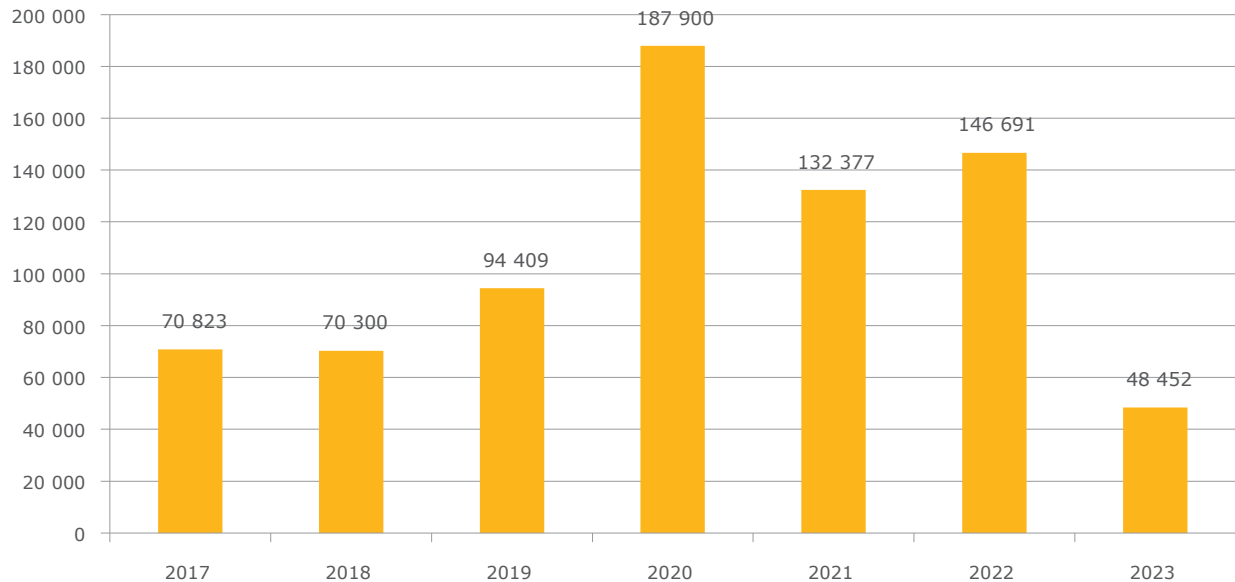
W 2023 r. zawieszono przyznawanie i realizowanie wypłat dodatków energetycznych. Dodatek osłony nie był realizowany, jednak wypłacano zaległe świadczenia za 2022 r.

W porównaniu do poprzednich lat w 2023 r. zmniejszyła się liczba osób korzystających ze świadczeń pieniężnych wypłacanych przez MOPS, co spowodowane zostało m.in. zmniejszeniem się liczby obywateli Ukrainy korzystających ze wsparcia MOPS. W 2023 r. wojna w Ukrainie nadal trwała,

jednak zdecydowanie mniej obywateli Ukrainy korzystało ze wsparcia pomocy społecznej. Część osób podjęła zatrudnienie, wiele osób wyjechało do innych krajów na zachodzie Europy.

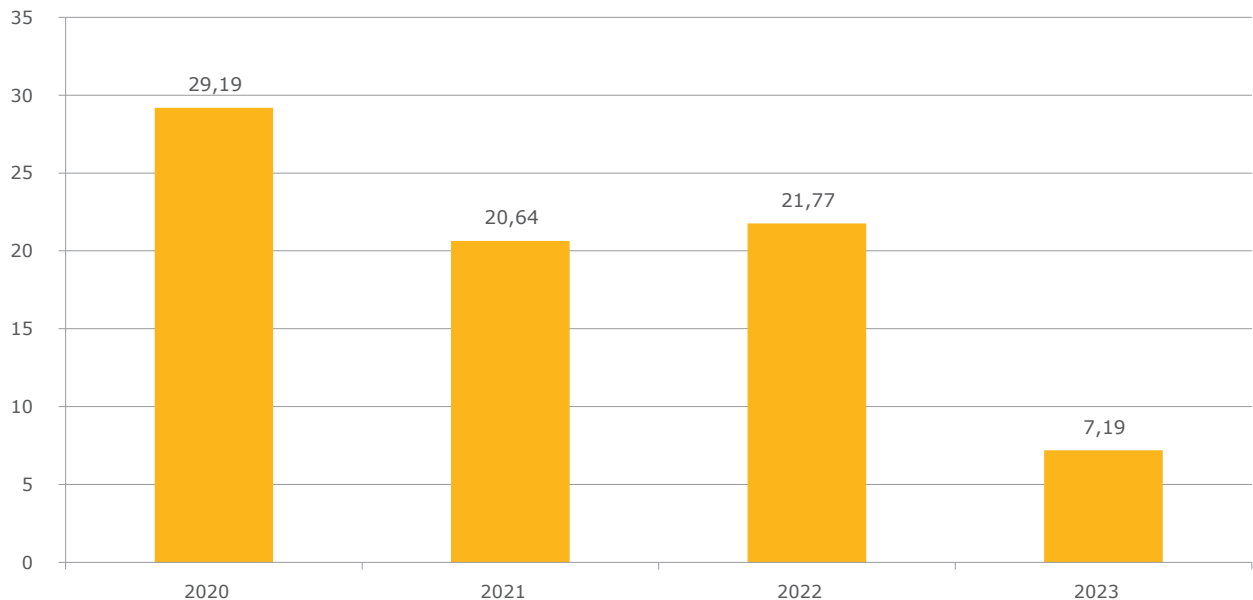
Biorąc pod uwagę dane we wskazanym zestawieniu, należy pamiętać, że jedna osoba może korzystać z kilku form pomocy, dlatego szacuje się, że pomocą z powodu ubóstwa powiązanego z innymi trudnościami życiowymi objęte było ok. **2% mieszkańców Wrocławia**.

Wykres 41. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej we Wrocławiu w latach 2017–2023

Źródło: UMW

Wykres 42. Odsetek mieszkańców Wrocławia korzystających z pomocy społecznej w latach 2020–2023 (w %)

Źródło: UMW

W 2023 r. na realizację zadań ustawowych MOPS wydatkował **298 286 862,57 zł** (w tym na realizowane projekty **3 329 474,38 zł**). Zmniejszenie się wydatków względem 2022 r. wynikało ze zmian prawnych dotyczących świadczenia wychowawczego *Rodzina 500+*, które od 2022 r. wypłaca ZUS, jak również braku wydatków związanych z przeciwdziałaniem COVID-19.

Tabela 52. Wydatki na pomoc społeczną różnych szczebli administracyjnych w latach 2020–2023 (w zł)

	2020	2021	2022	2023
Zadania zlecone Gminie	749 307 897,33	746 695 196,95	433 941 900,15	123 215 464,19
Zadania własne Gminy	107 697 907,06	110 864 901,87	117 345 274,35	133 402 389,73
Zadania własne Powiatu	28 439 153,39	29 242 283,57	29 317 891,62	33 338 342,34
Zadania zlecone Powiatowi	11 277 271,97	13 642 956,77	11 118 849,62	8 330 666,31
Zadania powierzone Gminie	X	30 030 00,00	X	X
Razem (bez PFRON)	896 722 229,75	900 475 369,16	591 723 915,74	298 286 862,57
PFRON (PFRON+AS) + Fundusz Solidarnościowy	14 421 931,21	15 760 039,28	17 730 989,06	18 140 784,21

Źródło: UMW

W 2023 r. MOPS pozyskał **2 469 504,68 zł** ze środków zewnętrznych na realizację programów: *Asystent rodziny w 2023*, *Rządowy program wsparcia powiatu w organizacji i tworzeniu rodzinnych form pieczy zastępczej w 2023 r.*, *Program wieloletni „Senior+” na lata 2021–2025*, *Opieka wytchnieniowa – edycja 2023*, *Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – edycja 2023*, *Korpus Wsparcia Seniora – edycja 2023*. Wkład własny Gminy Wrocław do dofinansowanych w 2023 r. projektów wynosił łącznie **1 109 310,92 zł**. Zmniejszenie się kwoty pozyskanego finansowania zewnętrznego względem 2022 r. wynikało przede wszystkim z opóźnienia w ogłaszaniu konkursów na nową perspektywę finansową środków unijnych, co ograniczyło możliwości pozyskiwania nowych środków na realizację projektów.

Tabela 53. Środki zewnętrzne pozyskane przez MOPS w latach 2020–2023 (w zł)

	2020	2021	2022	2023
Środki zewnętrzne pozyskane przez MOPS	11 589 235,42	3 366 051,02	11 985 100,50	2 469 504,68

Źródło: UMW

DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ I DZIENNE DOMY POMOCY

Dzienny Dom Pomocy (DDP) to ośrodek wsparcia dla osób, które z powodu wieku, stanu zdrowia lub innych przyczyn potrzebują wsparcia innych osób, a rodzina lub inne osoby bliskie nie są w stanie tej opieki zapewnić. DDP świadczą usługi opiekuńcze w ramach dziennego pobytu, usługi specjalistyczne i wspomagające oraz zapewniają co najmniej 1 posiłek.

Domy Pomocy Społecznej (DPS) to placówki, do których kierowane są osoby wymagające **całodobowej opieki** z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, gdy pomoc środowiskowa nie może zapewnić im niezbędnego wsparcia.

Tabela 54. Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej dziennej i całodobowej w 2023 r.

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów	Liczba miejsc
Dzienny Dom Pomocy	11	394
Dom Pomocy Społecznej	13	1 116
Środowiskowy Domy Samopomocy	7	225
Ośrodek Opiekuńczo-Adaptacyjny	1	129

Źródło: UMW

W 2023 r. w DPS umieszczono **286** osób. Średni miesięczny koszt utrzymania jednego mieszkańca DPS wahał się od 4679,74 zł (DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, ul. Grunwaldzka 104) do 8231,21 zł (DPS dla osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną „Arka II”). W 2023 r. w powiatach na terenie całej Polski umieszczono **34** osoby. W domach pomocy społecznej na terenie innych powiatów przebywa łącznie **297** osób skierowanych przez Gminę Wrocław.

DPS i DDP prowadzone są przez MOPS, MCUS oraz organizacje pozarządowe. W 2023 r. budżet na funkcjonowanie domów pomocy społecznej wyniósł **79 514 534,96 zł**. Gmina Wrocław poniosła koszty związane z odpłatnością za osoby (mieszkańcy Wrocławia) umieszczone w DPS-ach w innych powiatach w wysokości **14 256 184,95 zł**.

W 2023 r. MCUS utrzymywał trwałość projektów (okres, podczas którego muszą być zachowane rezultaty projektu) dofinansowanych ze środków UE:

- *Mój drugi dom – zapewnienie wsparcia dla osób niesamodzielnych w dziennych domach pomocy we Wrocławiu* – celem projektu było utrzymanie 120 nowych miejsc (po 30 w każdym DDP) i usług opiekuńczych w 4 DDP. Grupę docelową stanowiły osoby zagrożone wykluczeniem społecznym – osoby niesamodzielne, w szczególności starsze, oraz ich opiekunowie faktyczni, najczęściej członkowie rodzin;
- utworzenie DDP przy ul. Semaforowej 5 oraz Karmelkowej 25;
- utworzenie DDP i Klubu Integracji Społecznej przy ul. Skoczylasa 8 oraz rozbudowa Wrocławskiego Centrum Integracji przy ul. Strzegomskiej 49.

Ponadto MCUS zakończył okres trwałości dla projektu *Każdego dnia bezpieczniej w dziennych domach pomocy*. Głównym celem projektu było podniesienie jakości usług socjalnych świadczonych w DDP poprzez transfer, zaadaptowanie i wdrożenie nowego modelu zapobiegania następstwom nieszczęśliwych zdarzeń i ich skutkom. Uczestnikami projektu byli klienci DDP, członkowie rodzin, opiekunowie faktyczni oraz pracownicy DDP.

Opiekę dzienną dla **225** osób świadczyło **7** Środowiskowych Domów Samopomocy (ŚDS).

W 2023 r. nie prowadzono mieszkań chronionych (do konkursu na realizację tego zadania nie zgłosiła się żadna organizacja).

OŚRODEK WSPARCIA: DŃ DLA MATEK Z MAŁOLETNIAMI DZIEĆMI I KOBIET W CIĄŻY W MIEJSKIM OŚRODKU POMOCY SPOŁECZNEJ

Wrocław posiada 2 ośrodki wsparcia dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Jeden z nich prowadzony jest przez Stowarzyszenie Misja Dworcowa im. ks. Jana Schneidera, a drugi przez MOPS (w 3 lokalizacjach). Na koniec 2023 r. w jednej z lokalizacji ośrodka prowadzonego przez MOPS przebywało 5 rodzin (17 osób, w tym 11 dzieci w wieku 0–12 lat), w drugiej, w osobnych mieszkaniach, przebywało 13 rodzin (40 osób, w tym 26 dzieci w wieku 0–18 lat), natomiast w trzeciej, będącej samodzielnym mieszkaniem, funkcjonującej od października 2023 r., przebywała jedna rodzina – 5 osób, w tym 3 dzieci.

INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA

W 2023 r. we Wrocławiu funkcjonowało 35 placówek opiekuńczo-wychowawczych z łączną liczbą 393 miejsc. W 2023 r. do wszystkich placówek opiekuńczo-wychowawczych skierowano **239 nowych wychowanków, w tym 39 dzieci z Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa**. Na koniec 2023 r. we wrocławskiej pieczy zastępczej przebywało 28 dzieci ukraińskich (24 w instytucjonalnej i 4 w rodzinnej).

W ramach Wrocławskiego Centrum Opieki i Wychowania działało 13 placówek opiekuńczo-wychowawczych łączących zadania socjalizacyjne i interwencyjne o łącznej liczbie 178 miejsc dla wychowanków. W strukturze Zespołu Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych (ZPOW) *Dziecięcy Dom* funkcjonowało 8 placówek zapewniających łącznie 86 miejsc, w tym: 3 placówki łączące zadania typu interwencyjnego i typu socjalizacyjnego, 2 placówki łączące zadania typu interwencyjnego i typu specjalistyczno-terapeutycznego, a także 3 placówki typu rodzinnego. Dodatkowo ZPOW *Dziecięcy Dom* prowadził obsługę administracyjną 7 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego o łącznej liczbie 41 miejsc. Na terenie Wrocławia funkcjonowały także placówki prowadzone przez organizacje pozarządowe (Stowarzyszenie SIEMACHA, Ewangelickie Centrum Diakonii i Edukacji im. ks. Marcina Lutra, Towarzystwo *Nasz Dom*) na podstawie umów zawartych z Gminą Wrocław.

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA

W system rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka. Rodzinną pieczę zastępczą we Wrocławiu w większości sprawują rodziny spokrewnione z dzieckiem.

W 2023 r. do różnych form rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Wrocławia zostało przyjętych łącznie **142** dzieci (w 2022 r. – 141), natomiast **168** opuściło rodzinną pieczę zastępczą. Należy przy tym zwrócić uwagę na fakt, że w ostatnich latach zwiększa się odsetek wychowanków powracających do swoich rodzin biologicznych. W przypadku większości dzieci żyje przynajmniej jeden z rodziców biologicznych, a powodem umieszczenia w pieczy zastępczej są najczęściej różnego rodzaju uzależnienia rodziców oraz ich bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela 55. Liczba dzieci przyjętych do różnych form rodzinnej pieczy zastępczej prowadzonych przez samorząd Wrocławia w latach 2020–2023

	W rodzinach zastępczych spokrewnionych				W rodzinach zastępczych niezawodowych				W rodzinach zastępczych zawodowych				W rodzinnych domach dziecka				Razem napływ dzieci do rodzinnej pieczy zastępczej			
Rok	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Liczba dzieci umieszczona w pieczy zastępczej, z tego:	62	72	54	69	40	41	48	36	15	26	21	29	19	7	18	8	137	146	141	142
z rodziny naturalnej	52	65	44	48	31	28	31	21	11	16	10	20	7	2	0	0	101	100	85	89
z rodzinnej pieczy zastępczej	6	6	4	11	2	7	7	6	0	1	3	2	7	4	2	3	15	18	16	22
z instytucjonalnej pieczy zastępczej	4	12	6	10	7	6	10	9	4	9	7	6	5	1	16	5	20	28	39	30
Dzieci pozostawione w Oknie Życia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1

Źródło: UMW

Liczba rodzin zastępczych zawodowych (15 rodzin) utrzymuje się na podobnym poziomie od kilku lat i pomimo prowadzenia wielu działań na rzecz promocji rodzicielstwa zastępczego kandydatów jest zbyt mało w stosunku do potrzeb.

Za rok 2023 statystyki rodzin prezentują się następująco:

- rodziny spokrewnione: liczba rodzin – 419, liczba dzieci – 516,
- rodziny niezawodowe: liczba rodzin – 142, liczba dzieci – 176,
- rodziny zastępcze zawodowe łącznie: liczba rodzin – 15, liczba dzieci – 43,
- rodzinne domy dziecka: liczba rodzin – 3, liczba dzieci – 18,
- rodzinna piecza zastępcza – łącznie: liczba rodzin – 579, liczba dzieci – 753.

Tabela 56. Rodzinna piecza zastępcza we Wrocławiu w latach 2020–2023

Rok	Rodziny spokrewnione		Rodziny niezawodowe		Rodziny zastępcze zawodowe łącznie		Rodzinne domy dziecka		Rodzinna piecza zastępcza łącznie	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
2020	448	543	153	188	15	30	5	32	621	793
2021	436	531	158	196	15	35	4	22	613	784
2022	429	522	159	196	17	36	3	25	608	779
2023	419	516	142	176	15	43	3	18	579	753

Źródło: UMW

W 2023 r. przyznano rodzinom zastępczym oraz rodzinnym domom dziecka świadczenia w łącznej wysokości **9 376 727 zł**.

Tabela 57. Wydatki na świadczenia związane z utrzymaniem różnych form rodzinnej pieczy zastępczej we Wrocławiu w 2023 r. (w zł)

Forma rodzinnej pieczy zastępczej	Kwota wydatkowania	Liczba podopiecznych*	Średnia kwota wydatkowania w przeliczeniu na 1 dziecko rocznie
Rodziny zastępcze spokrewnione	5 330 606	594	8 974,08
Rodziny zastępcze niezawodowe	2 785 975	229	12 165,83
Rodziny zastępcze zawodowe	755 542	69	10 949,88
Rodzinne domy dziecka	477 374	29	16 461,17
Rodziny pomocowe	27 230	23	1 183,91

* liczba podopiecznych uwzględnia dzieci przebywające w pieczy zastępczej w dniu 31 grudnia 2023 r. oraz dzieci, które w 2023 r. przebywały w pieczy zastępczej i ją opuściły przed końcem roku

Źródło: UMW

WSPARCIE RODZIN, DZIECI I MŁODZIEŻY

W ramach pomocy rodzinom dysfunkcyjnym z dziećmi działają tzw. asystenci rodzin (AR). MOPS niezmiennie od kilku lat dysponuje 20 etatami dla AR, a w 2023 r. także jednym dodatkowym w ramach wsparcia Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci UNICEF. W 2023 r. udzielali oni pomocy 351 rodzinom i przeprowadzili 464 oceny sytuacji rodzin. W ramach procedury Niebieskiej Karty utworzono 126 grup roboczych.

Tabela 58. Liczba rodzin i asystentów rodzin funkcjonujących w ramach wsparcia pomocy społecznej w latach 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Liczba asystentów	20	20	20	20
Liczba rodzin	311	338	335	351
Liczba przeprowadzonych okresowych ocen sytuacji rodziny przez asystentów	473	480	501	464
Liczba grup roboczych w ramach procedury Niebieskiej Karty	103 + 57 zdalnie	191	194	126

Źródło: UMW

W 2023 r. asystenci rodziny, oprócz bezpośredniej pracy w środowisku zamieszkania rodzin, włączyli się w działania związane z wojną w Ukrainie. Asystent zatrudniony w ramach wsparcia UNICEF w 2023 r. objął wsparciem **21** rodzin pochodzenia ukraińskiego.

POMOC SPOŁECZNA DLA CUDZOZIEMCÓW

Na podstawie Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa Rada Miejska Wrocławia ustaliła zakres pomocy obywatelom Ukrainy, którzy w związku z działaniami wojennymi przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i przebywają na terenie Wrocławia.

W 2023 r. objęto wsparciem 15 686 obywateli Ukrainy przybyłych do Wrocławia po 24 lutego 2022 r., z czego w ramach środków z Funduszu Pomocy skorzystało 6212 osób, którym przyznano świadczenia pieniężne na łączną kwotę 4 706 019,63 zł. Ponadto w ramach wsparcia UNICEF skorzystało 9474 osób.

Tabela 59. Realizacja jednorazowego świadczenia pieniężnego dla obywateli Ukrainy w 2023 r. (w zł)

	Kwota	Średnia miesięczna liczba rodzin/osób
Świadczenia rodzinne	3 458 223	284 rodziny
Składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe opłacane za uprawnionych klientów	330 441	33 osoby
Dodatek z tytułu wielodzietności wypłacany ze środków Gminy Wrocław	77 860	38 rodzin

Źródło: UMW

Ponadto w 2023 r. uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia podjęto decyzję o zapewnieniu warunków do osiedlenia się we Wrocławiu 5 rodzinom repatriantów z **Kazachstanu**.

ZASIŁKI I POMOC W NATURZE

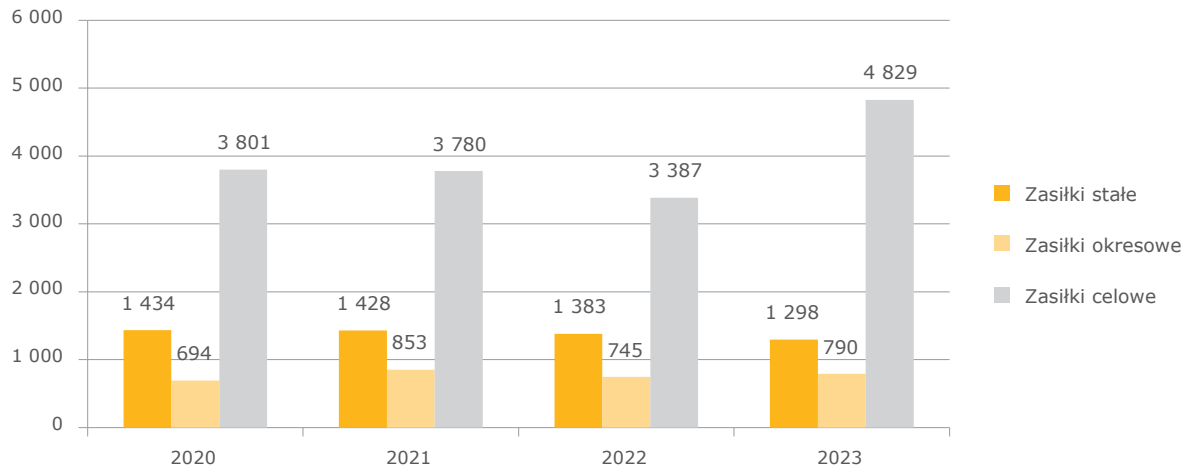
W ramach pomocy społecznej Gmina Wrocław przekazuje potrzebującym pomocy różnego rodzaju zasiłki i ofertę wsparcia w naturze. Zasiłki występują w trzech formach:

- **zasiłek stały** – przysługuje osobom całkowicie niezdolnym do pracy, których dochody są niewystarczające; tego zasiłku nie można pobierać jednocześnie z dodatkiem z tytułu samotnego wychowywania dziecka; średnia wysokość tego zasiłku w 2023 r. wynosiła **666,60 zł** (w 2022 r. – 576,82 zł),
- **zasiłek okresowy** – przysługuje osobom, które przejściowo znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji, nie mają żadnych dochodów lub ich dochody są niewystarczające na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych, w trakcie długotrwałej choroby czy niepełnosprawności; średnia wysokość tego zasiłku we Wrocławiu w 2023 r. wynosiła **532,87 zł** (w 2022 r. – 488,15 zł),

- **zasiłek celowy** – przyznawany na pokrycie określonych wydatków, jak: zakup żywności, leków, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobne remonty czy koszty leczenia (w przypadku korzystania ze świadczenia *Rodzina 500+* przysługiwał niższy zasiłek na żywność); średnia wysokość tego zasiłku w 2023 r. wynosiła **398,41 zł** (w 2022 r. – 320,87 zł).

Wielkość zasiłków stałych, okresowych oraz celowych kształtowała się na wyższym poziomie w porównaniu do lat ubiegłych. Względem poprzednich lat wzrosła liczba osób pobierających zasiłki okresowe i celowe, natomiast zmalała liczba osób pobierających zasiłki stałe.

Wykres 43. Liczba osób pobierających zasiłki w latach 2020–2023

Źródło: UMW

Tabela 60. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu Gminy Wrocław w latach 2020–2023

Rodzaj świadczenia	Liczba korzystających z pomocy				Suma wypłaconych świadczeń (w zł)			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Zasiłki celowe	3 801	3 780	3 387	4 829	7 985 399	7 828 034	6 697 553	8 183 161
Zasiłki okresowe	694	583	745	790	1 586 313	1 978 793	2 143 971	2 471 437
w tym dotacje z budżetu państwa					1 270 325	1 498 081	1 518 016	1 647 166
Zasiłki celowe, w tym w ramach programu wsparcia finansowego gmin w zakresie dożywiania <i>Pomoc państwa w zakresie dożywiania</i>	1 302	1 774	1 302	1 196	1 111 751	2 289 477	1 713 255	1 896 766
w tym liczba dzieci korzystająca z posiłku	406	179	194	237				
w tym dotacja					663 726	1 441 549	1 031 295	1 092 275

Źródło: UMW

Liczba osób korzystających z zasiłków stałych oraz składek na ubezpieczenie zdrowotne ZUS zmalała w stosunku do roku poprzedniego.

Tabela 61. Rodzaje i wysokość świadczeń finansowanych z budżetu państwa w 2023 r.

Rodzaj świadczenia	Liczba osób korzystających z pomocy	Suma wypłaconych świadczeń (w zł)
Zasiłek stały (zadanie własne Gminy dotowane przez państwo w 100%)	1 298	7 701 209
Składki na ubezpieczenie zdrowotne ZUS (zadanie własne Gminy dotowane przez państwo w 100%)	1 139	628 26
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (zadanie zlecone Gminy dotowane przez państwo w 100%)	32	694 359

Źródło: UMW

Pomoc w zakupie żywności realizowana była m.in. poprzez program **Posilek w szkole i w domu**. MOPS przeznaczył w 2023 r. na ten cel 1 896 766 zł (w 2022 r. – 1 713 255 zł), partycypując w ok. 42% kosztów programu.

PRACA SOCJALNA I PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE

W 2023 r. liczba osób i rodzin objętych pomocą w ramach pracy socjalnej była najmniejsza od kilku lat i wynosiła 397 (w 2022 r. – 731). W zakresie poprawy ich funkcjonowania dokonano 119 interwencji. W 2023 r. zwiększyła się skala poradnictwa specjalistycznego. Poradnictwo specjalistyczne: prawne, psychologiczne, pedagogiczne, psychiatryczne, specjalistów pracy zespołowej prowadzono dla **2665** osób i rodzin.

Tabela 62. Praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne w latach 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Praca socjalna	2 560	1 169	731	397
Interwencja kryzysowa	133	160	132	119
Poradnictwo specjalistyczne	2 035	2 034	2 514	2 665

Źródło: UMW

PRZEMOC DOMOWA

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej jako podstawowy podmiot przeciwdziałania przemocy domowej na terenie Gminy Wrocław podejmował szereg działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej poprzez budowanie systemu przeciwdziałania przemocy, profilaktyki występowania przemocy oraz zapewnienia bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy poprzez podejmowanie działań bezpośrednio z rodziną dotkniętą przemocą.

Liczba czynnych procedur prowadzonych przez Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej wynosiła **2404**. Wśród czynnych w 2023 r. procedur Zespół kontynuował 958 procedur Niebieskie Karty wszczętych w poprzednich latach. W okresie sprawozdawczym do Zespołu wpłynęło ogółem 1997 formularzy Niebieska Karta – A, w tym **1446** formularzy wszczynających procedurę i 551 formularzy, które zostały ponownie sporządzone w toku trwania tej samej procedury. Monitorowano **2350** środowisk dotkniętych problemem przemocy w rodzinie. Łącznie liczba osób objętych monitoringiem, wśród których były osoby doznające przemocy lub stosujące przemoc, wyniosła **6429**.

W 2023 r. MOPS realizował **Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową Ty decydujesz na lata 2023–2026**. W 2023 r. w programie uczestniczyło 25 osób stosujących przemoc.

W 2023 r. odbyła się **IX Wrocławska Kampania Przeciwdziałania Przemocy Biała wstążka**, której celem było zwiększenie świadomości społecznej na temat przeciwdziałania przemocy i ograniczenie jej skutków.

MOPS w 2023 r. realizował projekt socjalny *Wrocław reaguje*, który obejmował działania edukacyjno-profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej kierowane do różnych odbiorców: seniorów, uczniów, przedstawicieli ochrony zdrowia, przedstawicieli oświaty. Łącznie w spotkaniach edukacyjnych w 2023 r. wzięło udział 650 osób.

USŁUGI OPIEKUŃCZE I SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE

W 2023 r. Gmina Wrocław świadczyła usługi opiekuńcze dla **2163 osób** (w 2022 r. – 2342). Zauważalny jest rokroczny trend zmniejszania się całkowitego czasu świadczenia usług z powodu wzrastającej wysokości stawek za opiekę. Realizacja polityki świadczenia usług opiekuńczych, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, obejmuje współpracę z pracownikami organizacji pozarządowych, a odbywa się w formie pracy socjalnej, usług opiekuńczych, świadczeń finansowych, rzeczowych, w naturze oraz wspierania osób i rodzin poprzez konsultacje i poradnictwo specjalistyczne. Beneficjentami pomocy pozostają najczęściej osoby samotne i obłożnie chore.

Tabela 63. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w latach 2020–2023

Rok	Koszt usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych ogółem (w zł)	Liczba osób objętych pomocą	Liczba wypracowanych godzin usług	Wpływy z odpłatności klientów (w zł)
2020	24 598 530	2 621	1 053 813	3 679 184
2021	23 818 317	2 572	988 725	4 097 258
2022	25 904 680	2 342	914 553	4 385 070
2023	29 269 187	2 163	826 346	5 572 835

Źródło: UMW

W roku 2023 r. realizacją specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi na terenie Wrocławia zajmował się podmiot leczniczy – Ekumeniczna Stacja Opieki – Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego, Rehabilitacji i Opieki Paliatywnej. Z takiej pomocy w 2023 r. skorzystały **32 osoby**.

Tabela 64. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020–2023

	Środki z rezerwy budżetowej Wojewody (w zł)	Liczba osób objętych pomocą	Liczba godzin świadczenia usług
2020	985 000	38	23 676
2021	985 000	26	20 762
2022	800 400	31	17 625
2023	797 177	32	13 968

Źródło: UMW

ŚWIADCZENIA NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Szacowanie liczby osób z niepełnosprawnościami jest utrudnione z uwagi na istnienie przenikających się systemów orzekania o niepełnosprawności dla celów zawodowych i rehabilitacyjnych. W tym drugim przypadku zadanie orzecznictwa jest realizowane przez powiat. Zgodnie z zawartymi porozumieniami Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności we Wrocławiu obejmuje zasięgiem swojego działania powiat wrocławski oraz gminę Wrocław. W 2023 r. przyjęto ogółem **9645** wniosków w sprawie wydania orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności. Wydano ogółem **8140** orzeczeń.

W celu poprawy funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w mieście realizowane są działania w zakresie zwiększania dostępności do przestrzeni miejskiej, instytucji publicznych oraz aktywności zawodowej, w tym m.in.:

- działania na rzecz wspierania aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym zakładania własnych firm w ramach *Integracyjnego Inkubatora Przedsiębiorczości* we Wrocławskim Parku Technologicznym,
- konkurs otwarty *Zatrudnienie wspomagane osób z niepełnosprawnością – zatrudnienie wspomagane skuteczną formą włączania osób z niepełnosprawnością w rynek pracy*,
- zwiększenie poziomu dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej w obiektach MOPS w ramach przedsięwzięcia grantowego *Przyjazny dostęp – MOPS*,
- aktualizacja *Wrocławskich standardów dostępności przestrzeni miejskich*.

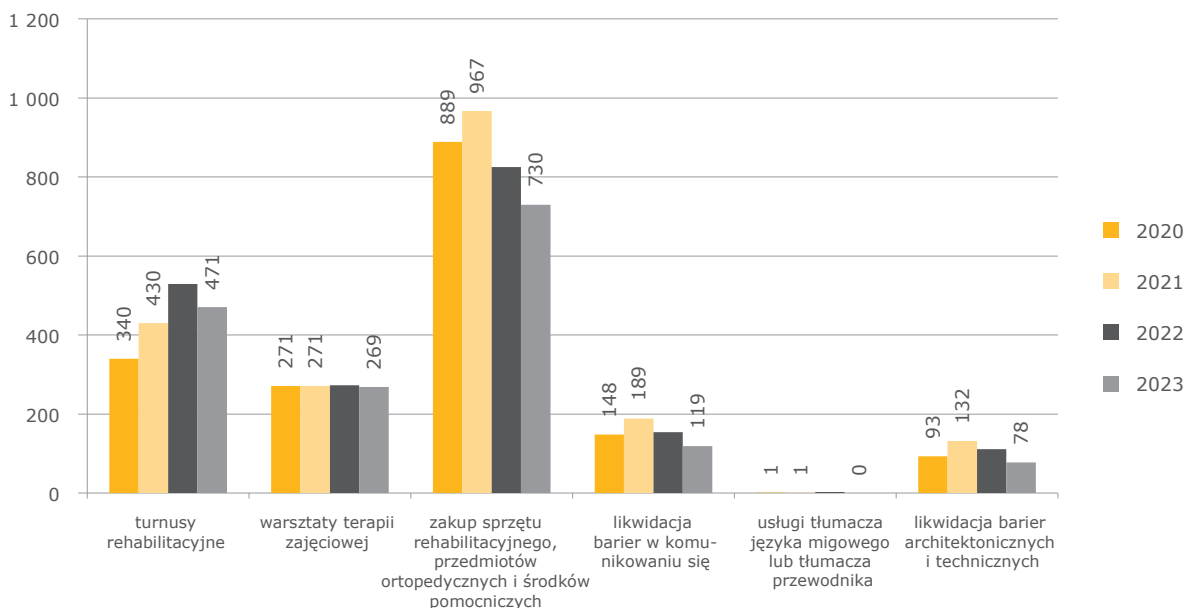
W ramach pomocy osobom z niepełnosprawnościami realizowano różne formy wsparcia, takie jak m.in:

- **Opieka wytchnieniowa** – w ramach zadania zrealizowano 14 027,5 godziny opieki wytchnieniowej dla członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub dziećmi z niepełnosprawnościami z orzeczeniem o niepełnosprawności (łączna wartość projektu: 696 384 zł, w tym 89 280 zł wkładu własnego),
- **Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej** – w ramach zadania zrealizowano 29 184 godziny usług asystenckich dla mieszkańców Wrocławia posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważnym do wymienionych, które wymagają wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym, oraz dzieci do 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności, łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (łączna wartość projektu: 1 420 244,68 zł, w tym 182 083 zł wkładu własnego),
- **Aktywny samorząd** – program, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym oraz w dostępie do edukacji (w 2023 r. na dofinansowania z programu przeznaczono kwotę **3 913 969,84 zł**, z czego na koniec 2023 r. wypłacono kwotę **2 088 048,08 zł**),
- **Azyl – usługi opiekuńcze dla osób niesamodzielnych** – program mający na celu zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług społecznych. W ramach zadania utworzono 20 miejsc opieki i świadczenia usług opiekuńczych oraz bytowych dla 240 osób w całodobowej placówce krótkookresowego pobytu (łączna wartość projektu: 3 625 190,23 zł, w 89,47% dofinansowany ze środków UE),
- **SAMO-Dzielni edycja 2.** – projekt mający na celu zaspokojenie potrzeb osób z niepełnosprawnościami w zakresie usług asystenckich oraz opieki wytchnieniowej dla dzieci i dorosłych z niepełnosprawnościami (łączna wartość projektu zrealizowanego przez MOPS Wrocław to 651 527,98 zł, w 89,47% dofinansowany ze środków UE). Projekt *SAMO-Dzielni edycja 2.* został zakończony we wrześniu 2023 r.; do tego czasu z mieszkania opieki wytchnieniowej skorzystały 22 rodziny, które na co dzień opiekują się stale osobą z niepełnosprawnością. W celu zachowania trwałości projektu Gmina Wrocław zleciła realizację zadania publicznego pn. *Świadczenie usług opieki wytchnieniowej w ramach pobytu całodobowego w ośrodku wsparcia – mieszkaniu wytchnieniowym w Gminie Wrocław*.

W 2023 r. ogłoszono 1. edycję otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego **REHABILITACJA SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZLECANA ZE ŚRODKÓW PFRON**. Z oferty skorzystało ok. **4836** bezpośrednich beneficjentów (oraz 18 663 użytkowników wyszukiwarki www.niepełnosprawnik.pl, w tym 1505 z Wrocławia).

W 2023 r. liczba uczestników zadań dofinansowanych w ramach pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunom zmniejszyła się w stosunku do 2022 r. Spowodowane było to wzrostem cen specjalistycznych usług i sprzętu, a także faktem, że jedna osoba może korzystać z kilku form pomocy, sumowanych w ostatecznym rozrachunku.

Wykres 44. Liczba uczestników zadań dofinansowanych w ramach pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunom w latach 2020–2023

Źródło: UMW

PROGRAMY RESOCJALIZACJI OSÓB SKAZANYCH I ZAGROŻONYCH WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Jednym z obszarów interwencji pomocowej jest wsparcie osób w kryzysie bezdomności. W 2023 r. MOPS kontynuował działania mające na celu utrzymanie efektów wypracowanych w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej:

- **TRAMPOLINA – mieszkania wspomagane** – projekt, którego celem było zwiększenie dostępności środowiskowych usług społecznych w postaci 7 mieszkań wspomaganych,
- **Droga do domu** – projekt, którego celem głównym było wypracowanie i wdrożenie nowego modelu w zakresie wsparcia w wychodzeniu z bezdomności,
- **Housing first – najpierw mieszkanie** – projekt, którego celem głównym było wdrożenie nowej metody przeciwdziałania bezdomności *Housing first*.

W czerwcu 2023 r. zakończono realizację projektu **KompAS**. Głównym celem projektu było zwiększenie szans na integrację społeczną (w tym na podniesienie zdolności do zatrudnienia) uczestników poprzez podniesienie ich kompetencji osobistych, zwiększenie praktycznych umiejętności życiowych oraz korzystania z e-usług i Internetu, a także zwiększenie aktywności społecznej.

Kontynuowano również działania mające na celu utrzymanie efektów projektu **Droga do samodzielności**, polegającego na stworzeniu 30 miejsc świadczenia usług społecznych w ramach 6 mieszkań treningowych na obszarze Wrocławia. Grupą docelową projektu były osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Od 2021 r. Wrocław jest pierwszym w Polsce Miastem Sprawiedliwości Naprawczej. „Stolica Dolnego Śląska otrzymała ten tytuł za upowszechnianie mediacji, konsultacji społecznych oraz użytecznych prac społecznych prowadzonych przez osoby z orzeczoną karą ograniczenia wolności” (<https://samorzad.pap.pl/kategoria/aktualnosci/wroclaw-otrzymal-tytul-miasta-sprawiedliwosci-naprawczej>). Wrocławskie Centrum Integracji realizuje zadanie własne Gminy Wrocław, **polegające na organizacji warunków wykonywania nieodpłatnych, kontrolowanych prac na cele społeczne przez osoby skazane na karę ograniczenia wolności**. W 2023 r. **1165** osób skazanych odpracowało **111 819 godzin** na rzecz społeczności lokalnej.

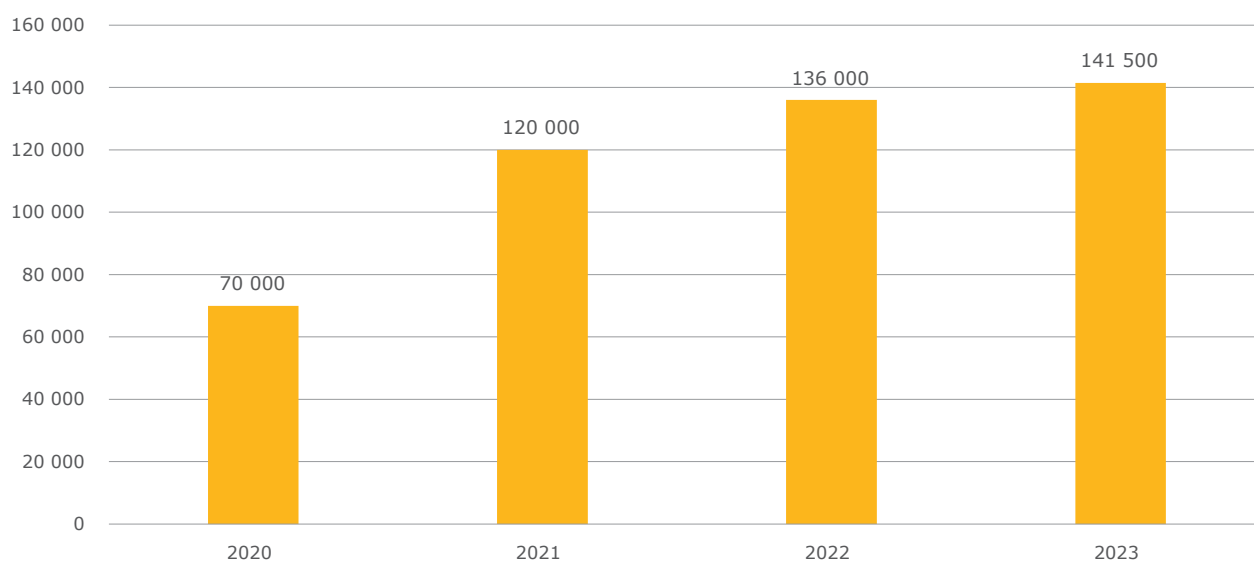

OCHRONA ZDROWIA

Gmina Wrocław oferuje mieszkańcom liczne programy z zakresu polityki zdrowotnej, promocji zdrowia, profilaktyki chorób i uzależnień oraz zdrowia psychicznego. W 2023 r. z programów tych skorzystało ponad **141,5 tys.** mieszkańców Wrocławia (w 2022 r. – 136 tys., 2021 r. – 120 tys., 2020 r. – 70 tys.).

Wykres 45. Liczba osób korzystających z programów z zakresu profilaktyki zdrowotnej, promocji zdrowia, profilaktyki chorób i uzależnień oraz zdrowia psychicznego w latach 2020–2023

Źródło: UMW

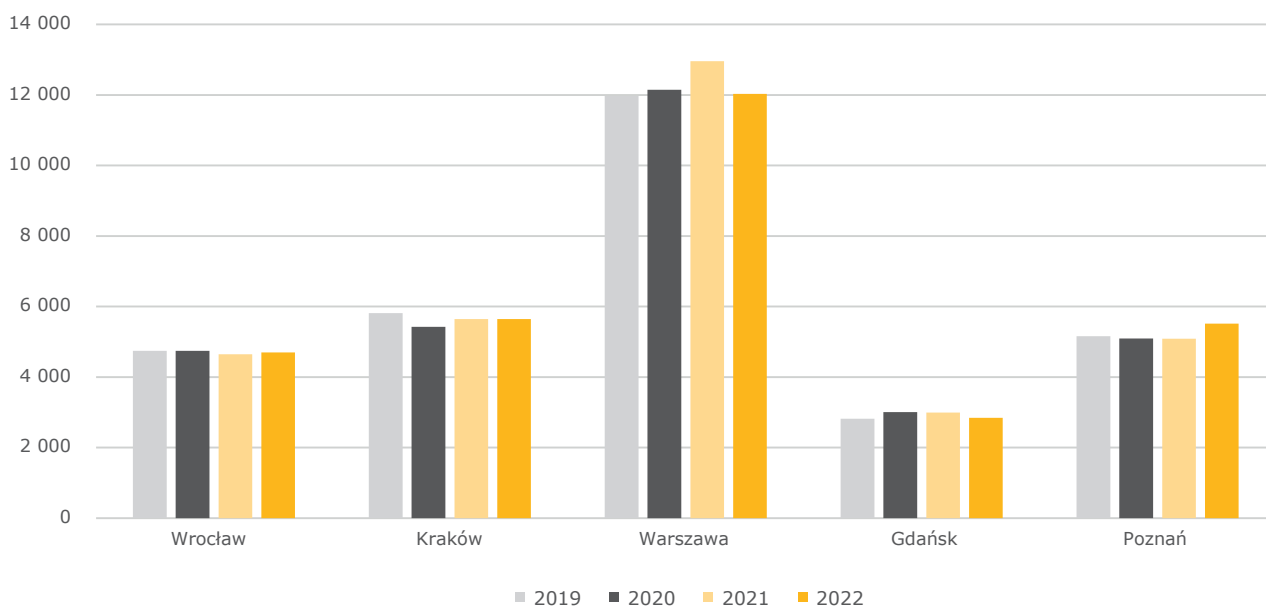
W 2023 r. tylko w środowisku dzieci i młodzieży szkolnej zrealizowano **40** programów, w których udział wzięło **76 408** uczniów, **3843** nauczycieli i **9042** rodziców (w 2022 r. – 33 programy, 67 852 uczniów, 2112 nauczycieli i 8453 rodziców). Udzielono **73 091** porad specjalistycznych oraz konsultacji w zakresie promocji zdrowia, profilaktyki chorób i uzależnień (w 2022 r. – 63 487 porad).

Świadczone we wrocławskich szpitalach i placówkach leczniczych usługi medyczne stanowią bazę dla całego województwa i innych regionów Polski. W 2023 r. (wg danych UMW) działalność prowadziło 16 szpitali (publicznych i prywatnych), przy czym Gmina Wrocław nie jest właścicielem żadnego ze szpitali. Na etapie prac projektowych jest budowa nowego szpitala onkologicznego przy ul. Kosmonautów, który zgodnie z harmonogramem ma być gotowy w 2028 r.

Według danych GUS w 2022 r. we Wrocławiu liczba łóżek w szpitalach ogólnych wynosiła **4698** (w roku 2021 – **4646**). Dla porównania w Poznaniu – 5514 łóżek, w Krakowie – 5643 łóżka, a w Gdańsku – 2845 łóżek.

We Wrocławiu na koniec 2021 r. liczba pracowników medycznych **na 10 tys. mieszkańców** wynosiła **103,8 lekarzy** (130,4 w 2020 r.) oraz **147,6 pielęgniarek i położnych** (116,5 w 2020 r.). Dla porównania w 2021 r. liczba lekarzy oraz pielęgniarek i położnych na 10 tys. mieszkańców wynosiła: w Poznaniu – 106,5 lekarzy, 181,2 pielęgniarek i położnych, w Krakowie – 106,1 lekarzy, 184 pielęgniarki i położne, w Gdańsku – 93 lekarzy, 98 pielęgniarek i położnych.

Wykres 46. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022

Źródło: GUS

Tabela 65. Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców w największych miastach w Polsce w latach 2019–2021

Miasto	2019	2020	2021
Kraków	169,8	168,9	106,1
Warszawa	149,5	146,9	112,7
Wrocław	129,7	130,4	103,8
Poznań	109,8	115,6	106,5
Gdańsk	106,8	103,1	93,0

Źródło: GUS

W 2023 r. Gmina Wrocław przeznaczyła **505 758 zł** na zakup sprzętu dla wrocławskich szpitali i innych podmiotów leczniczych, w tym: **25 758 zł** otrzymał Uniwersytecki Szpital Kliniczny przy ul. Borowskiej na zakup systemu do przerywanej impulsowej kompresji punktowej (IIC) dla Kliniki Angiologii, **200 000 zł** przekazano Dolnośląskiemu Szpitalowi Specjalistycznemu im T. Marciniaka we Wrocławiu na zakup 2 aparatów USG oraz aparatu do kriolezji dla Oddziału Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, **280 000 zł** otrzymał Zakład Opiekuńczo-Leczniczy o Profilu Rehabilitacyjnym Sióstr św. Elżbiety we Wrocławiu na zakup nowej windy osobowej oraz modernizację szybu windowego.

PROMOCJA ZDROWIA I PROFILAKTYKA CHORÓB

Zapobieganie chorobom dzięki ich wczesnemu wykryciu i leczeniu, utrwalanie prawidłowych wzorców zdrowego stylu życia przez planowanie i realizowanie różnorodnych działań profilaktycznych i promocja zdrowia to założenia przedstawione w dokumencie *Kierunki działań w zakresie zdrowia publicznego dla mieszkańców Wrocławia na lata 2022–2026* przyjętym uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia w 2022 r. Realizowane przez Gminę Wrocław programy edukacyjne polityki zdrowotnej, promocji zdrowia oraz profilaktyki chorób stanowiły odpowiedź na problemy wywołane najczęstszymi chorobami i schorzeniami cywilizacyjnymi: stylem życia, złymi nawykami żywieniowymi, niepłodnością, cukrzycą, chorobami sercowo-naczyniowymi, nowotworami oraz chorobami psychicznymi i adresowane były do poszczególnych grup wymagających wsparcia: dorosłych, dzieci i młodzieży szkolnej. W 2023 r. na zadania w tym obszarze wydatkowano kwotę **8 259 651,49 zł**.

PROGRAMY OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ I WSPARCIA RODZIN

Z oferty edukacji zdrowotnej prowadzonej w **3** Ośrodkach Edukacyjno-Informacyjnych skorzystało łącznie **795 osób**. W zajęciach edukacyjnych i poradnictwie specjalistycznym wzięło udział **169 osób**, w spotkaniach z psychologiem **91 osób**, w spotkaniach z położnymi dotyczących karmienia piersią **207 kobiet ciężarnych**. W warsztatach pedagogicznych, warsztatach wczesnej stymulacji rozwoju w formie zabaw rozwijających dla dzieci od 3. do 36. miesiąca życia udział wzięły **22 osoby**, w tym 10 rodziców i 12 dzieci.

Do *Programu leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego* w 2023 r. zgłosiło się 269 par, z jednej z proponowanych w ramach programu interwencji skorzystały **164 pary** (w tym 5 par zakwalifikowanych do programu w 2022 r.). Od 2019 r. parom uczestniczącym w programie leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego urodziło się **238 dzieci (56 w 2023 r.)**.

Tabela 66. Liczba par, które skorzystały z *Programu leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego* w latach 2020–2023 (dane liczbowe wg stanu z ostatniego dnia każdego roku realizacji zadania)

Rok	Liczba par, które skorzystały z programu	Liczba par zakwalifikowanych	Liczba potwierdzonych ciąż
2020	178	192	62 ciążę, w tym 8 mnogich
2021	164	170	78 ciąż, w tym 7 mnogich
2022	122	127	44 ciążę, w tym 5 mnogich
2023	164	159	61 ciąż, w tym 7 mnogich

Źródło: UMW

W 2023 r. program *Wrocławskich Szkół Rodzenia* – świadomego rodzicielstwa i macierzyństwa – realizowano w 6 szkołach rodzenia (w 2022 r. – w 4). W zajęciach z położną, ginekologiem, neonatologiem, stomatologiem, rehabilitantem oraz psychologiem brały udział **993 osoby**, w tym **505** kobiet ciężarnych oraz **488** osób towarzyszących (w 2022 r. – **708** osób, w tym **357** kobiet ciężarnych oraz **351** osób towarzyszących). We *Wrocławskiej Szkole Rodzenia dla osób z niepełnosprawnością* kobiety z niepełnosprawnością intelektualną, fizyczną czy sensoryczną wraz z osobami towarzyszącymi pod opieką specjalistów uzyskiwały praktyczną i teoretyczną wiedzę z zakresu wzmacniania zdrowia przed planowaną ciążą, przebiegu ciąży, porodu, łagodzenia bólu porodowego, karmienia piersią, opieki nad noworodkiem. W zajęciach uczestniczyło **30** osób (w 2022 r. – 25 osób), w tym kobiety ciężarne, kobiety planujące potomstwo oraz osoby towarzyszące.

W 2023 r. realizowano pilotażowy program *Pokoje narodzin* skierowany do kobiet po 30. tygodniu ciąży, które zdecydowały się na poród naturalny w warunkach zbliżonych do domowych. Na terenie Szpitala Specjalistycznego im. A. Falkiewicza, w specjalnej sali, która przypomina raczej pokój hotelowy niż salę szpitalną, odbywały się porody naturalne. Lokalizacja pokoju narodzin w sąsiedztwie bloku porodowego umożliwiała natychmiastową interwencję lekarską w przypadku pojawienia się jakichkolwiek nieprawidłowości. Do programu zakwalifikowało się **120 kobiet ciężarnych, w porodzie rodzinnym** wzięło udział **90 kobiet**.

Ponadto kontynuowano program **OD-ŻYJ**, adresowany do kobiet ciężarnych, matek dzieci z wrodzoną wadą rozwojową. W ramach programu umożliwiono skorzystanie z konsultacji psychologa, kardiologa dziecięcego, genetyka, neonatologa, neurologa oraz fizjoterapeuty, pielęgniarki lub położnej. Oferowano również pomoc rodzinom po stracie dziecka. W programie wzięły udział **122 rodziny**.

W 2023 r. do **Programu pomocy dla rodzin wielodzietnych dwa plus trzy i jeszcze więcej** przystąpiło 586 nowych rodzin. Ostatecznie na koniec 2023 r. w programie uczestniczyło 8749 rodzin. Korzystały one z pomocy finansowej, bezpłatnego poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, rodzinnego, prawnego, z bezpłatnych lub w specjalnej cenie biletów do różnych instytucji w mieście.

Z programu **Wieloraczkki – wsparcie rodzin** w 2023 r. skorzystało 6 rodzin. Program skierowany jest do rodzin wielodzietnych, w których urodziły się wieloraczkki (trojaczki, czworaczki). W ramach programu rodzice wieloraczek otrzymują pomoc edukacyjną w zakresie pielęgnowania, karmienia i szczepienia dzieci, wsparcie psychologiczne, pomoc położnej w zakresie karmienia piersią i rozwiązywania problemów laktacyjnych oraz wsparcie w opiece nad dziećmi. Mogą także wypożyczyć sprzęt do opieki nad dziećmi (wózki, monitory oddechu, foteliki samochodowe, laktatory i in.).

Dla rodzin, rodzin zastępczych lub rodzin adopcyjnych, w których istniało podejrzenie wystąpienia u dzieci zespołu FAS lub FASD, prowadzony był punkt konsultacyjny ds. FAS/FASD. Z opieki psychologów, psychoterapeutów, psychiatrów dziecięcych, specjalistów wczesnego wspomaganie rozwoju skorzystało **46 dzieci** oraz ponad **50 opiekunów**. Tematyka FAS/FASD znalazła się również w programie konferencji naukowej zorganizowanej przez fundację Pozytywka przy wsparciu finansowym Gminy Wrocław (podobnie jak w 2022 r.), w której udział wzięło ok. **140 osób**.

W 2023 r. realizowano również *Program wsparcia dla małżeństw, par i rodzin z dziećmi do 18 lat oraz rodziców samotnie wychowujących dzieci*. Odbędzie się **49 spotkań KLUBU MAM**, w których wzięło udział **65 osób**. Z innych form wsparcia w ramach programu (m.in. konsultacje indywidualne i rodzinne, warsztaty, grupa wsparcia) skorzystało **518 osób**, odbyło się **658 godzin** spotkań indywidualnych i grupowych.

W działających we Wrocławiu klubach rodzica realizowano działania profilaktyczne i edukacyjne dla osób zagrożonych zachowaniami ryzykownymi. W 2023 r. odbyły się **202 wydarzenia** dla dzieci i dorosłych, w których łącznie wzięło udział **4749 uczestników i uczestniczek, w tym 2638 dzieci**.

W 2023 r. w **25 punktach** poradnictwa rodzinnego udzielono **12 930 porad** specjalistycznych. Z różnych form wsparcia, pomocy, zajęć i konsultacji skorzystały **5533 osoby**. Dla par i rodzin zorganizowano warsztaty, wykłady i grupowe formy wsparcia, wzięło w nich udział **680 osób**.

PROGRAMY PROFILAKTYKI CHOROÓB DZIECI I MŁODZIEŻY

Kontynuowano wieloletni program **zapobiegania próchnicy zębów**. W 2023 r. wzięło w nim udział **67 wrocławskich przedszkoli**, w których opieką objętych było ok. **10 tys. dzieci**. W szkołach podstawowych w **14 szkolnych gabinetach dentystycznych** przeprowadzono ponad **293** grupowych zajęć edukacyjnych z zakresu profilaktyki próchnicy zębów, **63** spotkania edukacyjne z rodzicami, **1748** indywidualnych zajęć z profilaktyki i higieny jamy ustnej, **3198** badań stomatologicznych, **527** zabiegów stabilizacji ubytków próchnicowych zębów mlecznych, **7418** zabiegów lakowania zębów stałych, **202** zabiegi leczenia próchnicy. W ciągu roku w programie wzięło udział **6998 uczniów wrocławskich szkół podstawowych (w 2022 r. – 6520)**.

W celu **zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży** we wrocławskich placówkach opiekuńczych i edukacyjnych realizowano programy promocji zdrowego żywienia i aktywności fizycznej. W 2023 r. do programu **Uczeń w formie** zgłosiło się **38 wrocławskich szkół podstawowych (w 2022 r. – 26)**. Podczas indywidualnych konsultacji ze specjalistami od żywienia, warsztatów żywieniowych i zajęć z aktywności fizycznej uczniowie i ich rodzice mogli zdobyć wiedzę z zakresu profilaktyki nadwagi i otyłości, odpowiedzialności za zdrowie i zdrowy styl życia. W ciągu roku przeprowadzono **1748** konsultacji (w 2022 r. – 1413). Dzieci mogły również uczestniczyć online w warsztatach żywieniowych prowadzonych przez dietetyków (odnotowano **370** wejść) i w zajęciach z aktywności fizycznej (**1462** wejścia). W ramach zadania przygotowano materiały edukacyjne dla rodziców dzieci z nadwagą i otyłością dotyczące zdrowego i racjonalnego żywienia. W przedszkolach i szkołach odbywały się zajęcia edukacyjne z zakresu zdrowego i racjonalnego odżywiania, w których wzięło udział **3100** uczniów.

Ponadto kontynuowano **Program promocji zdrowego żywienia i aktywności fizycznej we wrocławskich placówkach opiekuńczych i edukacyjnych**. Specjalista ds. żywienia współpracował z dyrektorami, intendentami, kucharzami, agentami sklepików szkolnych w zakresie zmiany asortymentu oraz żywienia w stołówkach przedszkolnych i szkolnych. Placówki, które

wprowadziły zalecane zmiany, otrzymały **certyfikat zdrowego i racjonalnego żywienia**, przyznawany na 2 lata od 2014 r. Na koniec 2023 r. certyfikaty posiadało **171 placówek edukacyjnych** (w 2022 r. – 168), w tym: **20 żłobków, 88 przedszkoli, 55 szkół podstawowych, 8 szkół ponadpodstawowych i zespołów szkół**. Złote certyfikaty przyznawane są od 2019 r. stołówkom, które od wielu lat wyróżniają się najwyższą jakością w zakresie dbałości o przebieg procesu żywienia oraz stosowanych produktów – w 2023 r. zostały przyznane **51 wrocławskim placówkom edukacyjnym**.

W ramach pilotażu przeprowadzono certyfikację z zakresu niemarnowania żywności i działań proekologicznych *Zielony certyfikat* we wrocławskich szkołach podstawowych posiadających własną kuchnię. Zostały wypracowane rekomendacje oraz kryteria otrzymania certyfikatu. Do pilotażu zgłosiło się 9 szkół, z których 4 otrzymały Zielony certyfikat.

Program **certyfikacji w zakresie promowania aktywności fizycznej** realizowany jest od **2017 r.** W 2023 r. takie certyfikaty posiadało **79** placówek edukacyjnych.

Ponadto realizowano wieloletni **Wrocławski Program Sieci Przedszkoli i Szkół Promujących Zdrowie**, którą tworzy **70** przedszkoli oraz **79** szkół ze wszystkich poziomów nauczania. We wszystkich tych placówkach powołano koordynatorów ds. promocji zdrowia.

W ramach wieloletniego **Programu profilaktyki cukrzycy i zaburzeń metabolicznych** przeprowadzono szkolenia nauczycieli, które dotyczyły m.in. opieki, żywienia oraz postępowania z dzieckiem chorym na cukrzycę. W szkoleniach udział wzięły **302 osoby**.

Kontynuowano wieloletni **Program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV)**. W XIII edycji programu (II półrocze 2022–I półrocze 2023) przeciwko HPV zaszczepiono **3539 dziewcząt oraz chłopców** urodzonych w 2009 roku. W kolejnej edycji programu, która rozpoczęła się we wrześniu 2023 r., wykonano szczepienia przeciwko HPV u **107 osób** – dziewcząt urodzonych w latach 2006–2009 oraz chłopców z roczników 2007–2009, którzy z przyczyn zdrowotnych nie mogli być zaszczepieni w poprzednich edycjach programu. Od czerwca 2023 r. program finansowany był przez Ministerstwo Zdrowia i NFZ. Podczas 13. edycji programu **średnia wyszczepialność wyniosła 73%**.

Istotnym elementem profilaktyki zdrowotnej jest dbałość o ochronę zdrowia psychicznego. Przeciwdziałanie kryzysom zdrowia psychicznego i depresji w populacji dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców Wrocławia, edukacja zdrowotna i społeczna, wsparcie specjalistyczne, upowszechnianie wiedzy o zdrowiu psychicznym to cele realizacji **Programu promowania zdrowia psychicznego w populacji dzieci, młodzieży i dorosłych wrocławian**. W ramach programu przeprowadzono m.in. cykl warsztatów profilaktycznych *Żyj zdrowiem, Oswoić psychiatrię*. W warsztatach wzięło udział **3350 uczniów**.

We wrocławskich placówkach edukacyjnych realizowane były programy rekomendowane przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Instytut Psychiatrii i Neurologii zgodnie z założeniami *Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego*. Był to m.in.: program profilaktyki alkoholowej i narkotykowej **Deбата** (w 43 spotkaniach uczestniczyło **750 uczniów**), program profilaktyki narkotykowej **Spójrz inaczej** (w 17 spotkaniach uczestniczyło **347 uczniów**), program profilaktyki zintegrowanej – profilaktyki uzależnień, przemocy, HIV/AIDS i ryzykownych zachowań **Archipelag skarbów** (w programie uczestniczyło **1590 uczniów, 213 rodziców i 104 nauczycieli**). Z kolei beneficjentami **Programu wsparcia psychologicznego młodzieży zagrożonej kryzysem zdrowia psychicznego** były dzieci i młodzież z grup podwyższonego ryzyka, ich rodzice i opiekunowie. Z programu w 2023 r. skorzystało **1071 osób**.

Łącznie w programach z zakresu **profilaktyki uzależnień** wzięło udział **19 956 uczniów** (o 3947 więcej niż w 2022 r.), **1757 rodziców, 1535 nauczycieli**.

CENTRA ROZWOJU I AKTYWNOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY

Centra rozwoju i aktywności dzieci i młodzieży prowadzone są przez stowarzyszenia, fundacje, parafie, rady osiedli. W 2023 r. w **24 centrach** opieką wychowawców objęto ok. **1400 dzieci i młodzieży w wieku szkolnym**. Uczestniczyli oni m.in. w zajęciach edukacyjnych, profilaktycznych, ogólnorozwojowych, taneczno-ruchowych, artystycznych, imprezach okolicznościowych oraz w zorganizowanym wypoczynku podczas ferii zimowych i wakacji letnich.

PROGRAMY PROMOCJI ZDROWIA I PROFILAKTYKI CHOROÓB U DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW WROCŁAWIA

W 2023 r. kontynuowano realizację programów prozdrowotnych **skierowanych do kobiet**. Realizowano wieloletni **program profilaktyki raka piersi u kobiet**. Program składał się z 2 modułów: edukacyjnego i diagnostycznego. Moduł edukacyjny realizowany był przez grupę wyszkolonych pielęgniarek i położnych, które przeprowadziły indywidualną naukę samobadania piersi dla **3078 kobiet** (w 2022 r. – 3633). W ramach modułu diagnostycznego z konsultacji onkologicznej skorzystało **6338 kobiet** (w 2022 r. – 5966), na leczenie szpitalne operacyjne lub skojarzone skierowano **204 kobiety** (w 2022 r. – 171). Wykonano **2437 badań USG, 1876 mammografii**. Z porad lekarzy genetyków skorzystało **87 kobiet**, a ze wsparcia psychologa – **134**.

Kontynuowano wielospecjalistyczne poradnictwo zdrowotne dla kobiet z **endometriozą**. Kompleksową opieką specjalistyczną objęto **262 kobiety**, stronę www.klinikaendometriozy.pl odwiedziło 23 tys. osób. Wykładów dla personelu medycznego wysłuchały 62 osoby.

Realizowany był również **Program edukacji zdrowotnej kobiet w okresie menopauzy**, z którego skorzystały **173 kobiety** (w 2022 r. – 171).

Zrealizowano **program profilaktyki nowotworów skóry Znamiona pod lupą**, z którego skorzystało **5151 osób**. Promowano także badania profilaktyczne mężczyzn w kierunku chorób nowotworowych w 3 grupach wiekowych 18–20 lat, 40+ oraz 50+. W ramach **kampanii zdrowotnej Profilaktyka chorób nowotworowych u mężczyzn** przeprowadzono 2 webinary edukacyjne oraz 1 debatę. Powstały 2 filmy promujące kampanię oraz 3 filmy edukacyjne. W 7 punktach przyjęć laboratoryjnych oraz 3 punktach w Mobilnym Centrum Zdrowia wykonane zostały 174 badania USG oraz 263 badania PSA.

W celu wsparcia osób z chorobami nowotworowymi w ramach projektu **Akademia Walki z Rakiem** m.in. organizowano grupy wsparcia, kluby pacjenta, udzielano konsultacji indywidualnych z psychologiem/psychoterapeutą. Z pomocy wolontariuszy, ze wsparcia psychologicznego skorzystało łącznie **606 osób**. Wolontariusze objęli opieką ok. **3 tys. pacjentów** z Kliniki Hematologii Uniwersytetu Medycznego oraz Dolnośląskiego Centrum Onkologii we Wrocławiu.

Kontynuowano program rozszerzenia dostępu do **rehabilitacji sercowo-naczyniowej**, w ramach wtórnej prewencji chorób sercowo-naczyniowych. Uczestnicy programu – osoby po przebytym zawałe mięśnia sercowego lub po zabiegach wykonanych na naczyniach wieńcowych – uczestniczyli w zajęciach ruchowych połączonych z instruktażem samodzielnego wykonywania ćwiczeń. W programie wzięło udział **240 osób, w tym 26 po przechorowaniu COVID-19** (w 2022 r. odpowiednio 236 i 79).

W wieloletnim **programie profilaktyki cukrzycy i zaburzeń metabolicznych w 8 Punktach Edukacyjnych** na terenie Wrocławia udzielono **1257 porad** (w 2022 r. – 2211), w programie profilaktyki powikłań cukrzycy **Stopa cukrzycowa** z porad dotyczących samoopieki, samoobserwacji i samopielęgnacji skorzystały **742 osoby** (w 2022 r. – 719).

W 2023 r. kontynuowano również różnego rodzaju **programy wsparcia osób z doświadczeniem choroby psychicznej oraz ich rodzin i opiekunów w procesie zdrowienia, osób zagrożonych depresją, z zespołami depresyjnymi oraz ich rodzin i opiekunów**. Działania koncentrowały się na budowaniu pozytywnych relacji z otoczeniem oraz aktywizacji społecznej uczestników. Prowadzono indywidualne i grupowe zajęcia psychoedukacyjne – warsztaty, grupy wsparcia, zajęcia usprawniające wykonywanie czynności w zakresie samoobsługi oraz zajęcia poprawiające komunikację i integrację z rodziną i środowiskiem lokalnym. Program realizowały **3 organizacje pozarządowe**: Fundacja *Opieka i Troska*, Stowarzyszenie Na Rzecz Promocji Zdrowia *Curatus* oraz Dolnośląskie Stowarzyszenie Aktywnej Rehabilitacji ART. Z różnych form pomocy i wsparcia skorzystało **180 osób**.

Prowadzono działania edukacyjno-profilaktyczne mające na celu poprawę jakości opieki nad osobami przewlekle chorymi przebywającymi w środowisku domowym. Zespół specjalistów: pielęgniarek, rehabilitantów i psychologów, prowadził edukację zdrowotną, promocję zdrowia i profilaktykę chorób w środowisku domowym chorego. W okresie od września do grudnia 2023 r. opieką i wsparciem objęto **117 osób** przewlekle i nieuleczalnie chorych przebywających w środowisku domowym oraz ich rodziny i opiekunów.

Realizowany był także pilotażowy program polityki zdrowotnej **Zabezpieczenie płodności na przyszłość u mieszkańców Wrocławia chorych onkologicznie na lata 2023–2024**. Program skierowany był do osób w wieku 18–40 lat, u których stwierdzono ryzyko utraty płodności w związku ze zdiagnozowaną chorobą nowotworową. W 2023 r. do programu zakwalifikowało się **18 osób**.

PROGRAMY PROFILAKTYKI CHOROÓB OSÓB STARSZYCH

W 2023 r. opieką psychologiczną objęto **475 osób po 60. roku życia** (w 2022 r. – 483), u których wystąpiły problemy psychogeriatryczne. Prowadzone były grupy wsparcia, warsztaty, zajęcia aktywności ruchowej oraz psychoedukacyjne indywidualne i grupowe. Ze wsparcia dla opiekunów osób z zaburzeniami psychogeriatrycznymi skorzystały **134 osoby**.

Poprawie jakości życia seniorów służy projekt **Taxi 75+**. Wrocławianie powyżej 75. roku życia mogą skorzystać z bezpłatnego transportu, aby dojechać do urzędów państwowych, samorządowych oraz specjalistycznych placówek medycznych. W 2023 r. z programu skorzystały **2574 osoby**, zrealizowano **12 151 przejazdów**.

WROCŁAWSKA AKADEMIA PIERWSZEJ POMOCY

To cykl szkoleń dla mieszkańców Wrocławia w różnym wieku, odbywających się na terenie całego miasta we współpracy i pod opieką merytoryczną Uniwersytetu Medycznego. Projekt realizowany był w ramach kampanii społecznej wspierającej nabywanie umiejętności reagowania w sytuacjach zagrażających zdrowiu lub życiu. W okresie od stycznia do grudnia 2023 r. zorganizowano **43 wydarzenia edukacyjne**, w których udział wzięło ponad **22 tys. osób**.

Tabela 67. Liczba wydarzeń, podczas których przeprowadzono szkolenia z udzielania pierwszej pomocy w latach 2020–2023

Rok	Liczba wydarzeń	Liczba uczestników
2020	35	1 275
2021	92	6 727
2022	92	18 124
2023	43	22 000

Źródło: UMW

OPIEKA NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3

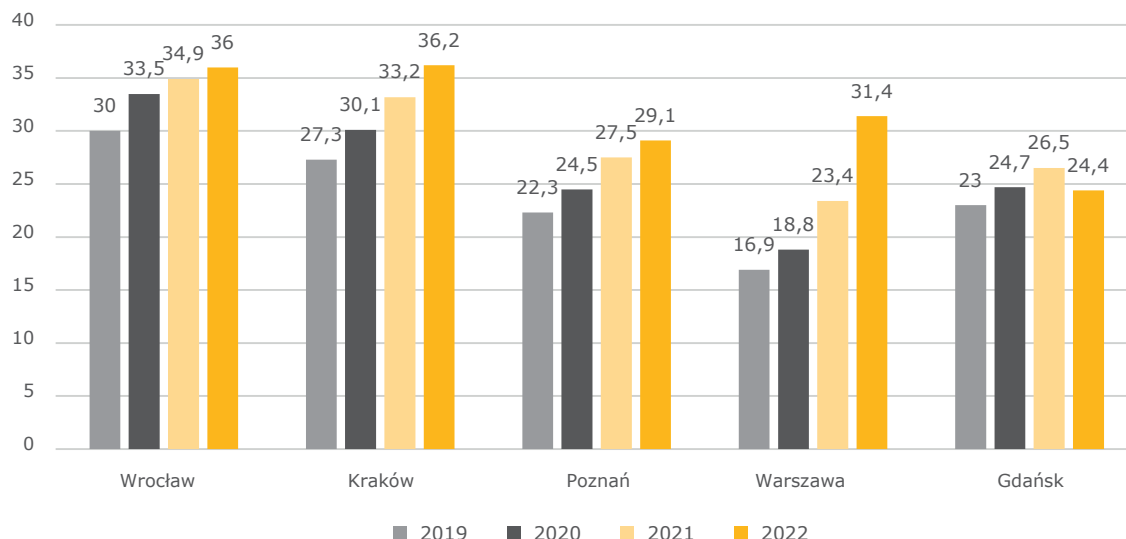
Wrocław pozostaje w czołówce dużych miast w obszarze zapewnienia opieki nad dziećmi do lat 3. Począwszy od 2019 r., odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych we Wrocławiu przekracza 30%. W 2023 r. na realizację opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 wydatkowano kwotę **29 802 097 zł** (w 2022 r. 29 319 520 zł, w 2021 r. – 29 140 840 zł). **Wskaźnik dostępności miejsc** w instytucjach opieki w stosunku do liczby dzieci w wieku od 20. tygodnia życia do lat 3 uprawnionych do opieki **wynosił 63, 73%** (w 2022 r. – 62,5%, w 2021 r. – 53,64%). **Wskaźnik miejsc dofinansowanych przez Gminę Wrocław** w 2023 r. w stosunku do wszystkich miejsc opieki **wynosił 69,19%** (w 2022 r. – 68,27%, a w 2021 r. – 69,15%).

Tabela 68. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w latach 2020–2023 wg danych w rejestrze na ostatni dzień roku

Rok	Liczba miejsc w żłobkach publicznych	Liczba miejsc w niepublicznych żłobkach/klubach dziecięcych	Liczba miejsc dofinansowanych przez Gminę Wrocław w niepublicznych żłobkach i klubach dziecięcych
2020	2 375	5 505	3 884
2021	2 375	6 359	3 836
2022	2 776	6 499	3 884
2023	2 776	6 423	3 824

Źródło: UMW

Wykres 47. Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)

Źródło: GUS

Opieka nad dziećmi do lat 3 sprawowana była przez żłobki publiczne i niepubliczne, kluby dziecięce oraz w formie dziennego opiekuna. Na koniec 2023 r. w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych zarejestrowanych było: **172 żłobki** (w tym 18 publicznych i 154 niepubliczne), **30** klubów dziecięcych oraz **89** dziennych opiekunów. We wszystkich formach opieki łącznie wpisanych było **9669 miejsc opieki** nad dziećmi do 3 lat.

Liczba miejsc w 2023 r. w ramach poszczególnych form opieki wynosiła:

- 1) w żłobkach wpisanych do rejestru – **8554 miejsc, w tym żłobkach publicznych 2776 i w niepublicznych 5778 (w 2022 r. – 8627 miejsc, w tym żłobkach publicznych 2776 i w niepublicznych 5851),**
- 2) w klubach dziecięcych – **645 miejsc (w 2022 r. – 648),**
- 3) w formie dziennego opiekuna – **470 miejsc (w 2022 r. – 480).**

Od września 2023 r. **Gmina Wrocław dotowała 3824 miejsca** w żłobkach niepublicznych i klubach dziecięcych (w 2022 r. – 3 884). Realizowane były **63 umowy** na dofinansowanie miejsc **w 112 niepublicznych żłobkach i klubach dziecięcych** (w tym 60 miejsc w niepublicznym żłobku o charakterze integracyjnym), prowadzonych przez podmioty gospodarcze oraz organizacje pozarządowe. W 2023 r. realizowano również **18 umów** w sprawie **dofinansowania 90 miejsc** opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 **u dziennych opiekunów**.

PROGRAMY WSPARCIA DLA UZALEŻNIONYCH OD ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH

Celem działań Gminy Wrocław w obszarze wsparcia dla uzależnionych jest: podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców, zmiana wzorców spożycia napojów alkoholowych, podnoszenie kompetencji kadr oraz prowadzenie skoordynowanych działań profilaktycznych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych.

W 2023 r. zrealizowano **58 programów**, w tym programy zalecane w ramach krajowego systemu rekomendacji, programy pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i współuzależnionych oraz osób zagrożonych uzależnieniem. Zajęcia prowadzone były m.in. w formie treningów umiejętności i zachowań oraz treningów psychologicznych.

Prowadzono **poradnictwo i pomoc terapeutyczną** dla osób uzależnionych i współuzależnionych od **narkotyków** i innych **środków psychoaktywnych**, program substytucyjnego **leczenia metadonem** oraz program **wykrywania wirusa HIV**.

W ramach programu z **zakresu uzależnień od substancji psychoaktywnych** przeprowadzono **2748 godzin poradnictwa** (telefonicznego, osobistego i online) oraz **692 godziny grup wsparcia** (w 2022 r. odpowiednio 3492 godziny poradnictwa, 644 godziny grup wsparcia) dla osób uzależnionych od narkotyków oraz członków ich rodzin. Zrealizowano także **461 godzin indywidualnego programu terapii Candis** dla użytkowników konopi. Programem **leczenia substytucyjnego** objęto **326 pacjentów**.

W 2023 r. do **Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** wpłynęło **357 wniosków o objęcie leczeniem odwykowym** osób nadużywających alkoholu.

Wrocławski Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym przyjął **5930 osób**. W Ośrodku kierowcy mogli także sprawdzić stan trzeźwości poprzez bezpłatne badanie alkomatem. Ponadto prowadzone były działania motywujące do zmiany negatywnych postaw i zachowań zdrowotnych oraz społecznych związanych z nadużywaniem alkoholu, kampanie informacyjne o dostępnych usługach leczniczych, terapeutycznych i socjalnych na terenie Wrocławia. Łącznie skorzystało z pomocy **13 661 osób** (w 2022 r. – 17 860). Udzielono **34 178 konsultacji specjalistycznych z uzależnień** w ramach programów wspierających abstynencję oraz programów poradnictwa i pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych, współuzależnionych i zagrożonych uzależnieniem od alkoholu.

W 2023 r. w wyniku przeprowadzonych postępowań administracyjnych wydano łącznie **4552 decyzje** dotyczących sprzedaży alkoholu (w 2022 r. – 5148), złożono **1180 wniosków** o wydanie zezwoleń stałych na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych oraz zezwoleń cateringowych (w 2022 r. – 1970).

Tabela 69. Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2020–2023

Liczba zezwoleń według stanu na ostatni dzień roku	Handel A*	Handel B*	Handel C*	Gastronomia A*	Gastronomia B*	Gastronomia C*
2020	1 026	1 030	963	913	753	552
2021	1 050	1 072	990	907	760	552
2022	1 065	1 096	1 009	910	795	583
2023	1 074	1 114	1 025	952	835	607

* A – do 4,5% alkoholu i piwo, B – 4,5% do 18% alkoholu, z wyjątkiem piwa, C – powyżej 18% alkoholu)

Źródło: UMW

W 2023 r. wpływy z tytułu korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosły **26 626 319 zł** i były wyższe o 4 764 048 zł w porównaniu z rokiem 2022. Głównym powodem wzrostu był wzrost cen sprzedaży alkoholu, co skutkowało podawaniem wyższych wartości sprzedaży w corocznych oświadczeniach. Opłaty za zezwolenia są pochodną danych wynikających z oświadczeń.

Tabela 70. Wpływy z tytułu opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2020–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
20 259 322	19 081 274	21 862 271	26 626 319

Źródło: UMW

Rok 2023 był kolejnym rokiem, w którym gminy otrzymały część wpływów z nowej opłaty wnoszonej przez posiadaczy zezwoleń na obrót hurtowy napojami alkoholowymi w opakowaniach jednostkowych o pojemności nieprzekraczającej 300 ml (tzw. małpki).

Wpływy wyniosły **6 485 259 zł** (w 2022 r. – 8 356 153 zł).

PROGRAMY W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY

Podnoszenie świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie, promowanie metod wychowawczych bez używania przemocy, zapewnienie ochrony i udzielanie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, upowszechnianie informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom dotkniętym przemocą, jak i osobom stosującym przemoc w rodzinie to założenia programów z zakresu przeciwdziałania przemocy.

Ograniczanie zdrowotnych i społecznych następstw przemocy realizowane było m.in. poprzez świadczenie pomocy prawnej, psychologicznej i terapeutycznej osobom doświadczającym przemocy. Prowadzono warsztaty, udzielano porad, funkcjonował Telefon Zaufania, za pośrednictwem którego udzielono 883 porad telefonicznych (w tym 609 porad udzielono kobietom i 274 mężczyznom).

Z **innych form** pomocy i wsparcia skorzystały **4604 osoby**. Udzielono **2833 porad psychologicznych, 1140 prawnych i 468 pedagogicznych**. Odbłyło się 98 spotkań grup wsparcia. Ponadto odbyły się warsztaty dla rodziców, Trening Umiejętności Wychowawczych, zajęcia socjoterapii dla dzieci, Trening Asertywności, Trening Zastępowania Agresji. Udział w warsztatach wzięło **1313 osób**.

W 2023 r. realizowana była kampania społeczna **Wrocław BEZ Przemocy**, której celem było zwiększenie społecznego zaangażowania w sprawy związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej. Adresatami kampanii były rodziny zagrożone i dotknięte przemocą, świadkowie występowania przemocy, społeczność lokalna, przedstawiciele instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W 2023 r. kontynuowano **Program kompleksowego wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**, którego celem była pomoc w uzyskaniu stabilizacji życiowej i psychicznej po doświadczeniu przemocy w rodzinie. Zadanie polegało na udostępnieniu bezpiecznego miejsca pobytu osobom doświadczającym przemocy. Zapewniono **schronienie interwencyjne 2 rodzinom (4 osobom), 20 osób** otrzymało schronienie czasowe w mieszkaniach. Udzielono **60 godzin konsultacji psychologicznych, 26 godzin konsultacji prawnych, 12 godzin konsultacji z pedagogiem specjalnym**. Monitorowano i wzmacniano proces powrotu do stabilizacji życiowej i psychicznej osób objętych wsparciem, dostosowywano zakres wsparcia do indywidualnych potrzeb uczestników. W projekcie pracowało **5 opiekunów rodzin**, którzy zrealizowali łącznie **170 godzin wsparcia**.

W 2023 r. we Wrocławiu działało Centrum Pomocy Dzieciom, w którym podczas **1700 godzin dyżurów pełnionych przez 90 specjalistów, w tym psychologów, terapeutów, pedagogów**, pomoc otrzymało **263 dzieci i 310 rodziców i opiekunów**. Zapewniano im pomoc psychologa, psychoterapeuty, lekarza pediatry, lekarza psychiatry, prawnika oraz innych w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.

WSPARCIE DLA UCHODźCÓW Z UKRAINY

W 2023 r. finansowano zakup leków i produktów medycznych dla uchodźców z terenów objętych działaniami wojennymi na terytorium Ukrainy, w szczególności na potrzeby punktów pierwszej pomocy medycznej, utworzonych w miejscach noclegowych przeznaczonych dla uchodźców.

Na mocy Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. z 2023, poz. 103 z późn. zm.), która pozwala na tworzenie miejsc tymczasowych ponad normatyw, w 2023 r. we Wrocławskim Zespole Żłobków oddano do dyspozycji dodatkowo 53 miejsca. Łącznie w 17 placówkach oraz filii Żłobka nr 5 wykazano 312 tymczasowych miejsc dla dzieci z Ukrainy przybyłych do Polski po 24 lutego 2022 roku.

Prowadzono pomoc psychologiczną dla dzieci, młodzieży i ich rodziców oraz opiekunów. Zadanie realizowały organizacje pozarządowe: Fundacja Kalejdoskop Kultur, Fundacja Pozytywka, Dolnośląska Fundacja Alzheimerowska oraz podmiot leczniczy – Centrum Neuropsychiatrii „Neuromed”. W 2023 r. z tej formy pomocy skorzystało 1475 osób.

W 2023 r. 3 wrocławskie szpitale otrzymywały środki finansowe przeznaczone na tłumaczenie dokumentacji medycznej dzieci i młodzieży z Ukrainy hospitalizowanych w tych szpitalach.

W czasie wolnym od nauki szkolnej organizowano różnego typu zajęcia wspomagające rozwój zainteresowań, integrację oraz naukę języka polskiego. Organizowano wycieczki i zajęcia krajoznawczo-turystyczne, także poza teren Wrocławia. Wsparcie dla **760 osób** zostało zapewnione **w 20 miejscach opieki**. Zorganizowano wypoczynek letni w formie półkolonii dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością pochodzącej z Ukrainy oraz z Wrocławia.

PROGRAMY WSPARCIA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Ważnym elementem polityki wsparcia i stabilizacji życiowej osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin są działania i programy o profilu rehabilitacyjno-społecznym. Ich realizacją zajmują się zarówno specjalistyczne instytucje i placówki, jak też aktywny na tym polu działania sektor organizacji pozarządowych.

W 2023 r. przeprowadzono XIII edycję plebiscytu **Wrocław bez Barrier**, przyznano certyfikaty za promocję działań na rzecz dostępności, integracji i braku dyskryminacji. Od 2020 r. nagroda nosi imię Bartłomieja Skrzyńskiego – dziennikarza, społecznika, inicjatora wielu akcji na rzecz osób z niepełnosprawnościami, wieloletniego rzecznika Prezydenta Wrocławia ds. osób niepełnosprawnych.

Zorganizowano i przeprowadzono **Drugą Wrocławską Integracyjną Olimpiadę Młodzieży**. Uczestniczyło w niej 250 dzieci i młodzieży.

Realizowano **projekt Niebiesko-niebiescy**, w ramach którego przeprowadzono szkolenia i warsztaty dla służb mundurowych pod kątem interakcji i współpracy z osobami w spektrum autyzmu.

W 2023 r. Gmina Wrocław realizowała program **Opieka wytchnieniowa**. Program ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa przez inne osoby. W ramach zadania zrealizowano **14 027** godzin opieki wytchnieniowej dla członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami dorosłymi ze znacznym stopniem niepełnosprawności lub dziećmi z niepełnosprawnościami z orzeczeniem o niepełnosprawności.

Realizowano program **Łóżka wytchnienia** polegający na zapewnieniu chorym (przebywającym w środowisku domowym) czasowej, stacjonarnej opieki pielęgnacyjnej, umożliwiającej bezpośrednim opiekunom załatwienie spraw osobistych, domowych a także odpoczynek. Całodobową opieką pielęgnacyjną od sierpnia do grudnia 2023 r. objęto **56 osób**.

W 2023 r. kontynuowano program **Asystent osoby niepełnosprawnej**, w ramach którego zrealizowano **29 184 godziny** usług asystenckich obejmujących całodobową opiekę.

Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania klienta organizowała i realizowała **Ekumeniczna Stacja Opieki – Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego, Rehabilitacji i Opieki Paliatywnej jednostka Diecezji Wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP**. Z jej pomocy skorzystało 2195 osób niesamodzielnych, wymagających opieki. Blisko **850 tys. godzin** usług opiekuńczych świadczyło **583 opiekunów i opiekunek**.

Opiekę nad osobami, które ze względu na wiek, chorobę lub niezaradność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawowano także w 11 **dziennych domach pomocy** (DDP) oraz 13 **domach pomocy społecznej** (DPS).

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA I SPOŁECZNOŚCI LOKALNE

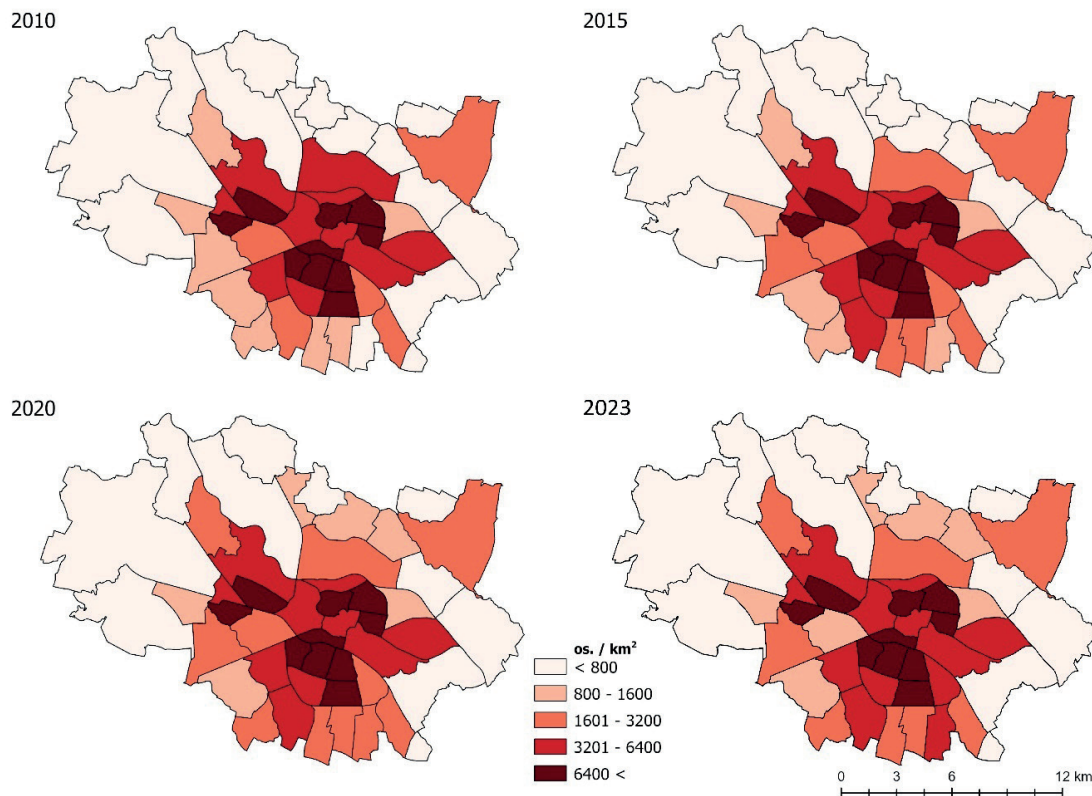
Partycypacja społeczna jest ważnym elementem współtworzenia miasta, łącząc potencjał sektora organizacji pozarządowych (NGO) i aktywności obywatelskiej lokalnych liderów z jednostkami miejskimi i radami osiedli. **Strategia Wrocław 2030** podkreśla potrzebę zwiększania udziału mieszkańców w zarządzaniu miastem. Procesy partycypacyjne we Wrocławiu realizowane są poprzez m.in. konsultacje społeczne, Wrocławski Budżet Obywatelski, Fundusz Osiedlowy, wykonywanie zadań społecznych przez NGO, mediacje, Mikrogranty oraz sieć Centrów Aktywności Lokalnej. W 2023 r. współpraca Gminy Wrocław z liderami społeczności lokalnych oraz sektorem organizacji pozarządowych opierała się m.in. na *Polityce współpracy Miasta Wrocławia z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2027*.

WROCŁAWSKIE OSIEDLA

Wrocław podzielony jest na 48 osiedli mieszkaniowych. Dane z UMW dotyczące osób zameldowanych na pobyt stały i czasowy (ponad 3 miesiące) za 2023 r. pokazują, że najgęściej zaludnione są: **rejon pl. Świętego Macieja, rejon pl. Grunwaldzkiego, rejon ul. Traugutta, Przedmieście Świdnickie, Gajowice, Powstańców Śląskich Zachód, osiedle Huby, Gaj, rejon ul. Mieleckiej oraz Nowy Dwór.**

Poniższe mapy odnoszą się do zmian zagęszczenia zaludnienia w poszczególnych osiedlach w latach 2010, 2015, 2020 i 2023.

Rysunek 2. Gęstość zaludnienia na osiedlach wrocławskich w latach 2010, 2015, 2020, 2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMW

KONSULTACJE I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

W 2023 r. przeprowadzono **33 procesy konsultacji społecznych** w istotnych dla mieszkańców sprawach. Było to łącznie o **8** procesów i spotkań konsultacyjnych więcej niż w 2022 r. Zwiększenie liczby konsultacji spowodowane było przeniesieniem przez jednostki miejskie części zadań inwestycyjnych z roku 2022 na rok 2023 w związku ze wzrostem cen towarów i usług będących następstwem kryzysu energetycznego. W 2023 r. konsultacje dotyczyły m.in. następujących tematów: *Jaka będzie aleja Północna?*, *Jak chcemy zmienić skwer na rogu Rejtana i Kołłątaja?*, *Jak chcemy zmienić podwórka przy Krzywej?*, *Jak urządzić park kieszonkowy przy rynku Psiego Pola?*. W 2023 r. w konsultacjach ponownie uczestniczyli **dzieci i młodzież, będąc współuczestnikami 6 procesów konsultacyjnych**, m.in.: *Jakiej strefy czystego transportu potrzebujemy?*, *Jaka przyszłość basenu Kłokoczyce?*, *Jaka powinna być miejska biblioteka?*, *Jak zazielenić podwórko przy Nowowiejskiej 18-32?*, *Jak chcemy zmienić organizację ruchu przy szkole nr 118?*, *Jak chcemy zmienić organizację ruchu przy szkole nr 26?*. Większość uwag mieszkańców zgłaszanych w trakcie konsultacji społecznych była w całości uwzględniana. Uwagi nieuwzględnione zostały opatrzone wyjaśnieniem wskazującym przyczynę nieuwzględnienia, najczęściej finansową lub prawną.

Wykres 48. Liczba konsultacji społecznych w latach 2020–2023

Rok	Liczba procesów konsultacyjnych ogółem (wraz z wrocławskimi organizacjami pozarządowymi)
2020	13
2021	33
2022	25
2023	33

Źródło: UMW

W 2023 r. do przeprowadzenia konsultacji używano także dedykowanych platform internetowych do zdalnych spotkań grupowych. Podobnie jak w poprzednich latach wykorzystywano funkcjonalność portalu Wrocław Rozmawia (www.wroclaw.pl/rozmawia). Na nim zamieszczane były m.in. pełne informacje o przebiegu prowadzonych konsultacji oraz ich wynikach, ważne aktualności, wszelkie informacje dotyczące Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego oraz współpracy Gminy Wrocław z organizacjami pozarządowymi. Profil Wrocław Rozmawia był również prowadzony w mediach społecznościowych (Facebook, Instagram, X – dawniej Twitter). W 2023 r. **liczba odwiedzin strony Wrocław Rozmawia wyniosła 1 105 341**. Mniejsza liczba wyświetleń w 2023 r. w stosunku do poprzednich lat spowodowana jest innym systemem zliczania odsłon domeny. W 2023 r. liczba wyświetleń z jednego urządzenia była zliczana jeden raz, nawet jeśli użytkownik wchodził na stronę kilka razy.

Tabela 71. Liczba odwiedzin dla poszczególnych stron www w latach 2020–2023

Strona www	2020	2021	2022	2023
Wrocław Rozmawia	503 110	487 144	750 507	363 792
Budżet Obywatelski	1 329 217	1 041 421	968 326	741 549
Łączna liczba odwiedzin	1 832 327	1 528 565	1 718 833	1 105 341

Źródło: UMW

W 2023 r. Gmina Wrocław przeznaczyła na organizację konsultacji społecznych kwotę **350 tys. zł** (w 2022 r. – 300 tys. zł). Środki zostały wydatkowane w ramach konkursu na realizację zadania publicznego pn. *Wsparcie procesów konsultacji społecznych na terenie gminy Wrocław w 2023 roku*.

CENTRA AKTYWNOŚCI LOKALNEJ

Na koniec 2023 r. we Wrocławiu działało **19 Centrów Aktywności Lokalnej (CAL)** współfinansowanych przez Gminę Wrocław. Ponadto działały osiedlowe NGO, które choć nie posiadały własnych przestrzeni, aktywnie wspierały swoje społeczności lokalne. W 2023 r. CAL-e działały na następujących osiedlach: Borek, Brochów, Jagodno, Karłowice-Różanka, Kowale, Księża, Maślice, Nowe Żerniki, Ołbin, Ołtaszyn, Plac Grunwaldzki, Przedmieście Oławskie (3 CAL-e), Psie Pole-Zawidawie, Strachocin-Swojczyce-Wojnow, Tarnogaj, Zacisze-Zalesie-Szczytniki, Złotniki. CAL-e to miejsca i działania współtworzone z mieszkańcami i mieszkankami, otwarte na różnorodność i solidarne z tymi, którzy potrzebują wsparcia. Na poziomie lokalnym centra są silnym spoiwem wspierającym proces społecznej zmiany. CAL-e realizują autorskie programy, skierowane bezpośrednio do mieszkańek i mieszkańców okolicy, odpowiadające ich potrzebom, pasjom i zainteresowaniom. Podmioty prowadzące centra są inicjatorami partnerstw lokalnych na swoim terenie, zapraszając do nich rady osiedli, instytucje działające w wymiarze osiedlowym, inne organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, szkoły, przedsiębiorców, lokalnych liderów i liderki oraz aktywistów i aktywistki.

WROCŁAWSKI BUDŻET OBYWATELSKI

Na realizację projektów wybranych w ramach **Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego (WBO) w 2023 r. przeznaczono 31 mln zł, z czego 10 mln zł na projekty osiedlowe** o wartości do 1 mln zł oraz **21 mln zł na projekty** ponadosiedlowe o wartości do 3 mln zł. Wyniki głosowania na projekty zgłoszone do WBO są wiążące dla Prezydenta Wrocławia i Rady Miejskiej Wrocławia. Potwierdzane są stosowną uchwałą budżetową przyjmowaną na dany rok. W 2023 r. mieszkańcy zgłosili **317** projektów, do głosowania dopuszczono **113**. Ostatecznie w ramach WBO 2023 **wybrano 17 projektów**, które zostaną zrealizowane w kolejnych latach.

Akcje promujące zgłaszanie projektów i głosowanie w ramach WBO prowadzono m.in. w radiu, pojazdach komunikacji miejskiej, na przystankach, tablicach Systemu Informacji Miejskiej, na placach zabaw, w szkołach, na miejskim portalu www.wroclaw.pl i w mediach społecznościowych. Formularz do głosowania przygotowany w językach: polskim, angielskim i ukraińskim.

Tabela 72. Liczba głosów i projektów w ramach WBO w latach 2020–2023

Rok	Łączna liczba zgłoszonych projektów	Liczba dopuszczonych projektów	Liczba projektów oddanych do realizacji	Łączna liczba oddanych głosów
2020	413	199	20	95 206
2021	368	173	20	89 933
2022	362	167	17	86 750
2023	317	113	17	83 754

Źródło: UMW

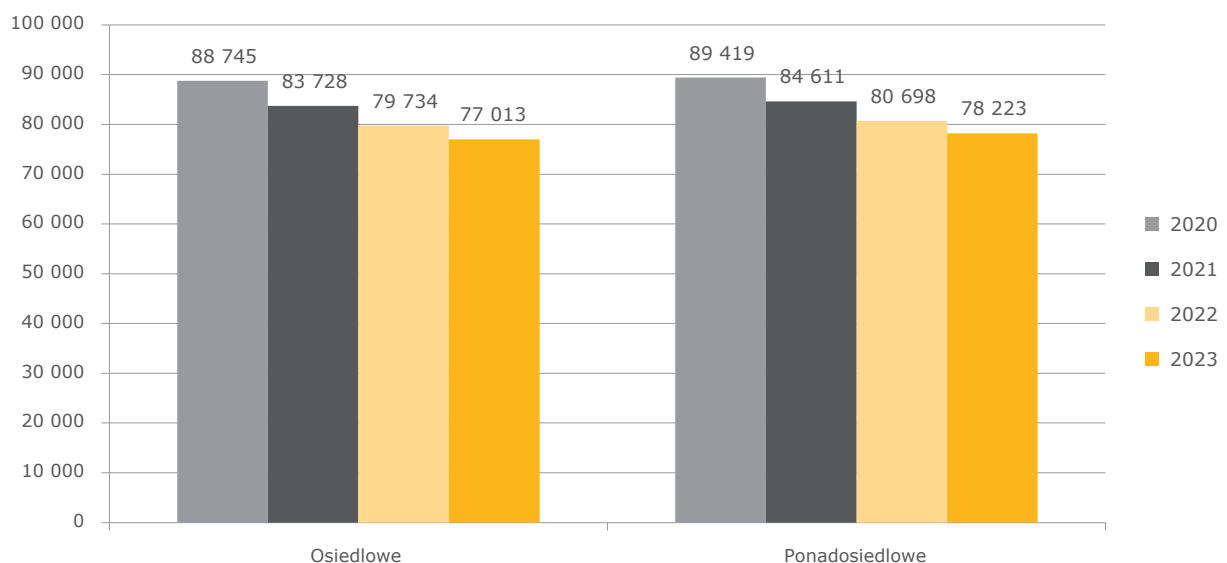
Do WBO 2023 zostało zgłoszonych o 45 projektów mniej niż do WBO 2022. Spadek liczby projektów zgłaszanych do WBO jest zjawiskiem obserwowanym stale od kilku lat. Przyczyn jest kilka: po pierwsze mieszkańcy zgłaszają większą liczbę projektów ponadosiedlowych (których przygotowanie wymaga zaangażowania większej ilości czasu i pracy wielu osób), po drugie część inicjatyw osiedlowych realizowana jest w ramach Funduszu Osiedlowego, po trzecie zmniejsza się dostępność wolnych terenów gminnych, na których możliwa jest realizacja nowych inwestycji zgłaszanych w ramach WBO.

W 2023 r. łącznie oddano **83 754 głosów** (o 2996 mniej niż w 2022 r.), z czego zdecydowaną większość oddano drogą elektroniczną. Podobnie jak w poprzednich latach największą liczbę głosów otrzymały projekty dotyczące zieleni i rekreacji. Zwycięskie projekty będą realizowane przez jednostki i spółki miejskie. Zakończenie zadań inwestycyjnych wybranych w ramach WBO 2023 planowane jest na lata 2025–2026.

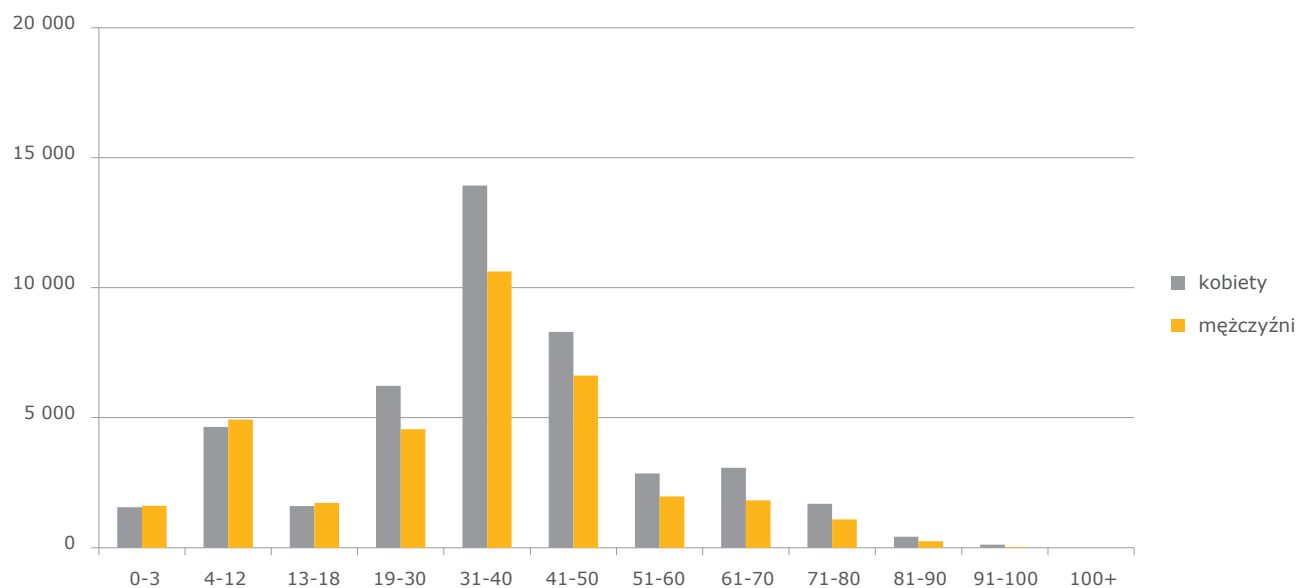
W ramach **Szkoły Liderów WBO 2023** przeprowadzono szereg spotkań informacyjnych dla mieszkańców. Podczas spotkań przedstawiono informacje na temat: procesu oceny projektów, zagadnień ochrony środowiska i klimatu w projektach WBO, ogólnodostępności projektów i projektowania uniwersalnego oraz promocji projektów przed głosowaniem. W 2023 r. podczas etapu konsultacji wniosków projektowych, informacji udzielano na spotkaniach on-line, telefonicznie i poprzez pocztę elektroniczną. Zaktualizowano również poradnik dla liderów projektów *Jak wygrać w WBO*.

Przez prawie 10 lat funkcjonowania WBO projekty zgłosiło **3425 liderów**, oddano na nie w sumie **1 086 076 głosów**. Do realizacji wybrano **463 projekty** na łączną kwotę **257 750 000 zł**.

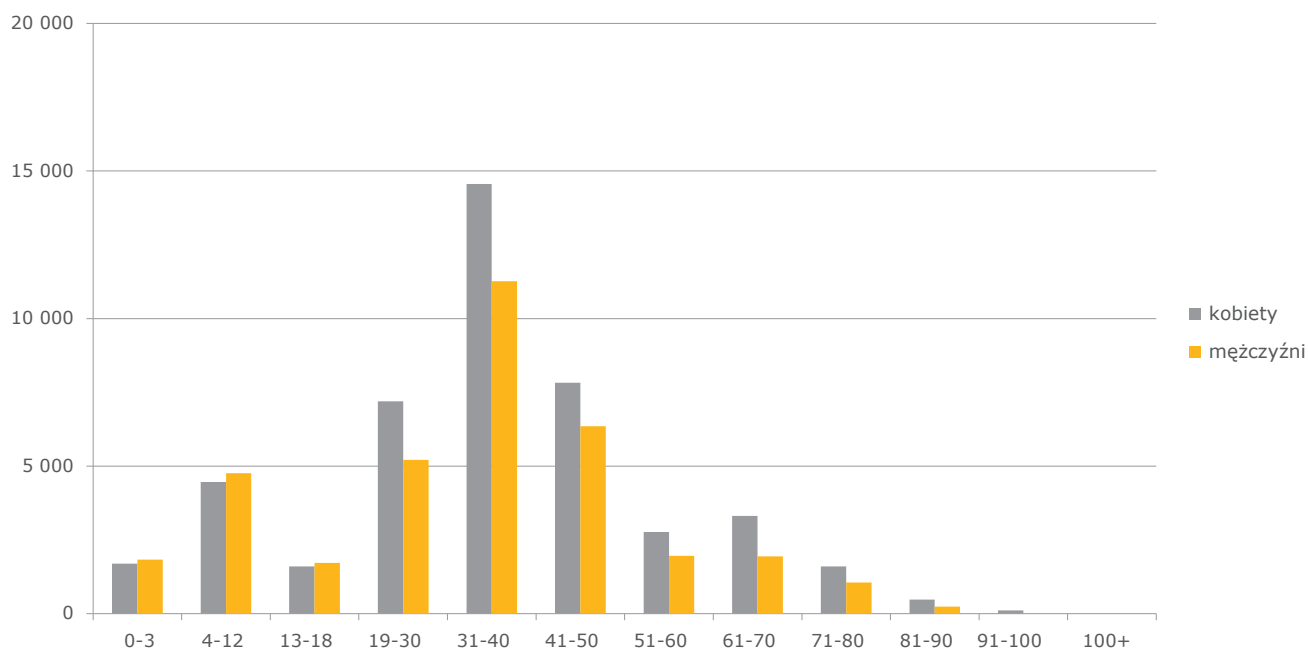
Wykres 49. Liczba oddanych głosów z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO w latach 2020–2023

Źródło: www.wroclaw.pl/wbo

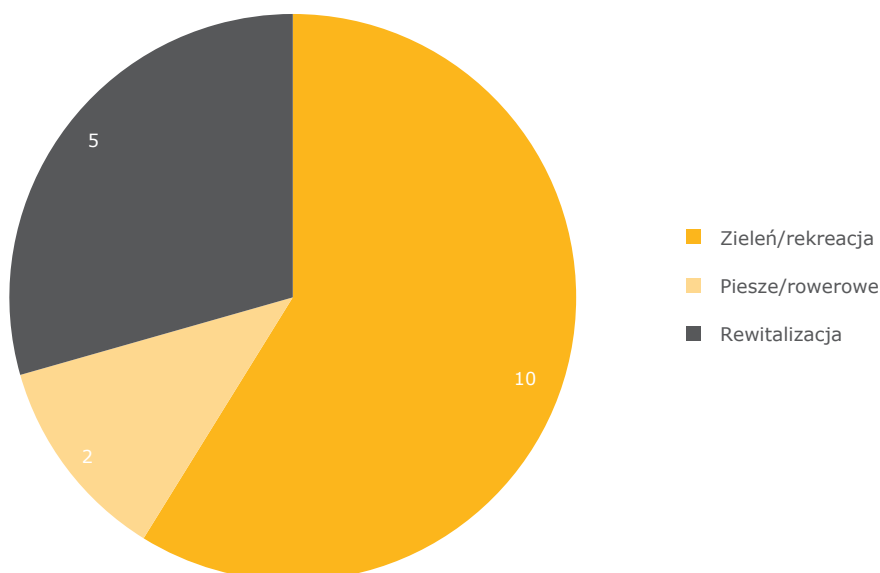
Wykres 50. Podział głosów oddanych przez mieszkańców wg grup wiekowych i płci w WBO w 2023 r.

Źródło: www.wroclaw.pl/wbo

Wykres 51. Podział głosów oddanych przez mieszkańców wg grup wiekowych i płci w WBO w 2022 r.

Źródło: www.wroclaw.pl/wbo

Wykres 52. Podział i liczba projektów wybranych do realizacji w danych kategoriach w WBO w 2023 r.

Źródło: www.wroclaw.pl/wbo

FUNDUSZ OSIEDLOWY

W 2023 r. kontynuowano realizację zadań zgłoszonych przez rady osiedli do **I edycji Funduszu Osiedlowego (FO)**. W trakcie realizacji były **92 projekty**, z czego **43** zostały zakończone. Przy współpracy z radami osiedli trwały intensywne prace nad ustalaniem zakresów i szacunkowych kosztów pozostałych projektów.

Wydział Partycypacji Społecznej UMW z dniem 30 czerwca 2023 r. zakończył nabór projektów do **II edycji Funduszu Osiedlowego 2022–2023**. W ramach **II edycji FO** zabezpieczono w budżecie Miasta kwotę **40 mln zł**.

Złożono **337 projektów**, z których **105** zostało skierowanych do poprawki, **5** zostało ocenionych negatywnie przed rady osiedli. Pozostałe zadania zostały pozytywnie zweryfikowane formalnie i są w trakcie oceny merytorycznej w jednostkach miejskich. Przy współpracy z radami osiedli trwają dalsze prace nad ustaleniem zakresów i szacunkowych kosztów pozostałych projektów.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. w bazie organizacji pozarządowych zarejestrowanych było **5393 podmioty**, z których 590 posiadało siedzibę poza Wrocławiem. W stosunku do 2022 r. zaobserwowano wzrost liczby organizacji pozarządowych o 214 podmiotów.

Gmina Wrocław w 2023 r. sprawowała nadzór nad 2501 stowarzyszeniem i 1903 fundacjami z siedzibą we Wrocławiu.

Tabela 73. Liczba organizacji pozarządowych we Wrocławiu w latach 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Organizacje z siedzibą we Wrocławiu	4 139	4 363	4 610	4 803
Organizacje z siedzibą poza Wrocławiem	500	556	569	590
Łączna liczba organizacji pozarządowych	4 639	4 919	5 179	5 393
Łączna liczba stowarzyszeń, nad którymi Miasto sprawowało nadzór	2 260	2 388	2 450	2 501
Łączna liczba fundacji, nad którymi Miasto sprawowało nadzór	1 482	1 598	1 767	1 903

Źródło: UMW

W 2023 r. organizacje pozarządowe użytkowały łącznie **471 nieruchomości gminnych** na podstawie całorocznych i wieloletnich tytułów prawnych. Ponadto organizacje pozarządowe korzystały z infrastruktury lokalowej szkół i obiektów sportowych z przeznaczeniem na różnorodne zajęcia sportowe i pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży. W tym samym roku obowiązywało łącznie 712 krótkoterminowych umów na pomieszczenia szkolne, sale gimnastyczne i obiekty sportowe.

W 2023 r. z *Programu bezpłatnego udostępniania organizacjom pozarządowym sal gimnastycznych przez szkoły prowadzone przez Miasto Wrocław w godzinach pozalekcyjnych* skorzystało 71 organizacji pozarządowych. Liczba wszystkich godzin przyznanych organizacjom w ramach programu wyniosła 640,5 godzin tygodniowo w 96 szkołach.

W 2023 r. przeprowadzono **51 wizytacji nieruchomości gminnych**, użytkowanych przez organizacje pozarządowe.

Ważną rolę dla zapewniania infrastruktury lokalowej dla organizacji pozarządowych pełniło Centrum Organizacji Pozarządowych Paulińska 4 (Centrum), prowadzone w gminnym budynku przez Fundację Wspierania Organizacji Pozarządowych „Umbrella”. Placówka przy ul. Paulińskiej 4 prowadzi działalność od września 2011 r. i zapewnia pomieszczenia dla 10 organizacji pozarządowych, realizujących projekty w różnych obszarach społecznych. Projekty te wpisują się w działania Miasta na rzecz rewitalizacji rejonu Nadodrza. Do głównych działań realizowanych przez organizacje pozarządowe w Centrum w roku 2023 należały m.in. *Dom Sztuki PajdArt*, spotkania seniorów i kombatantów, poradnictwo dla migrantów oraz osób z doświadczeniem choroby onkologicznej.

DOTACJE CELOWE NA REALIZACJĘ ZADAŃ PUBLICZNYCH ZLECONYCH ORGANIZACJOM POZARZĄDOWYM

W 2023 r. na podstawie **263 otwartych konkursów ofert** zawartych zostało łącznie **569 umów dotacyjnych** na realizację zadań publicznych zleconych organizacjom pozarządowym, w tym **526 umów jednorocznych i 43 umowy wieloletnie**.

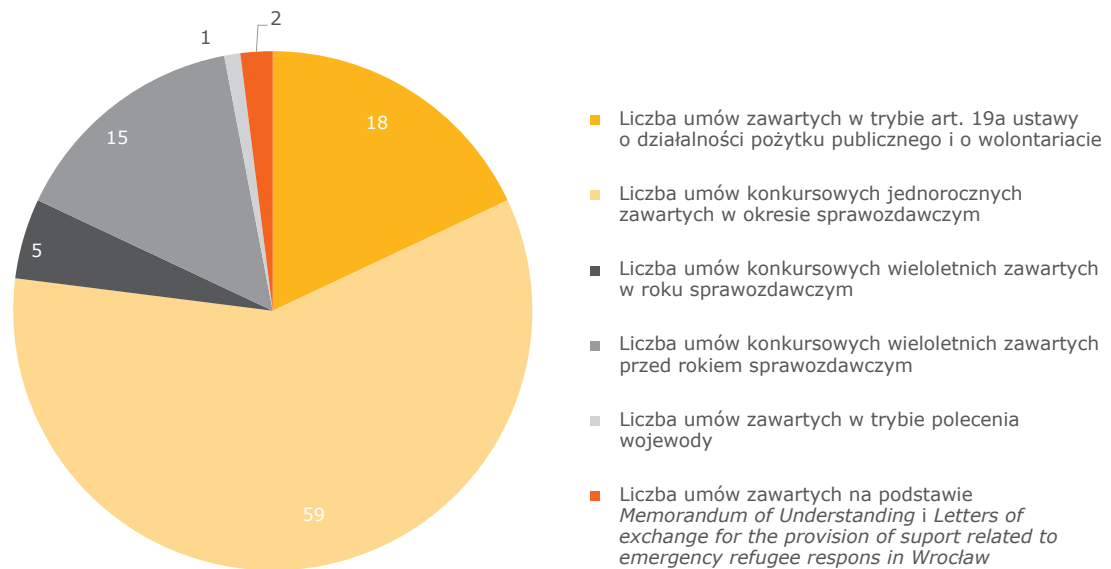
Na podstawie otwartych konkursów ofert ogłoszonych na realizację zadań w latach poprzednich w 2023 r. obowiązywało **129 umów wieloletnich**. W trybie art. 19a Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarto **158 umów**.

Na podstawie Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz zgodnie z przepisami wynikającymi z Zarządzenia nr 7406/22 Prezydenta Wrocławia z dnia 28 marca 2022 r. (w sprawie określenia trybu postępowania o udzielenie dotacji, sposobu jej rozliczania oraz sposobu kontroli wykonywania zleconych Prezydentowi Wrocławia, w trybie polecenia wojewody, zadań określonych w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa) z pominięciem otwartego konkursu ofert zawarto **8 umów**.

Ponadto, w celu pomocy obywatelom Ukrainy podpisano **20 umów** (z pominięciem otwartego konkursu) na podstawie *Memorandum of Understanding* z dnia 9 czerwca 2022 r. zawartego pomiędzy Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) a Gminą Wrocław oraz *Letters of exchange for the provision of suport related to emergency refugee respons in Wroclaw* z 09.06.2022.

Łącznie w 2023 r. obowiązywało **885 umów dotacyjnych** (w 2022 r. – 963).

Wykres 53. Umowy zawarte z organizacjami pozarządowymi na zadania realizowane w 2023 r. (w %)

Źródło: UWM

Tabela 74. Zestawienie liczby konkursów ofert, złożonych ofert oraz zawartych umów z organizacjami pozarządowymi w latach 2020–2023

Lp.	Zestawienie	2020	2021	2022	2023
1.	Liczba ogłoszonych otwartych konkursów ofert	212	235	283	263
2.	Liczba ofert złożonych w otwartych konkursach ofert	954	1 184	1 344	1 069
3.	Liczba umów konkursowych jednorocznych	449	486	483	526
4.	Liczba umów konkursowych wieloletnich zawartych w roku sprawozdawczym	102	51	117	43
5.	Liczba umów zawartych w ramach otwartych konkursów ofert (poz. 3 i 4)	551	537	600	569
6.	Liczba umów konkursowych wieloletnich zawartych przed rokiem sprawozdawczym	116	131	84	129
7.	Liczba umów zawartych w trybie art. 19a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	168	214	226	158
8.	Liczba wszystkich umów wieloletnich obowiązujących w danym roku (poz. 4, 6)	218	182	201	172
9.	Liczba umów zawartych na podstawie art. 15 zzm Ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1842, z późn. zm.) oraz art. 43, art. 47, art. 151 i art. 221 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.)	18	4	0	0
10.	Liczba umów zawartych na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w trybie polecenia wojewody	nd	nd	18	8

Lp.	Zestawienie	2020	2021	2022	2023
11.	Liczba umów zawartych na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy realizowanych we współpracy z Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) na podstawie <i>Memorandum of Understanding</i> pomiędzy Funduszem Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) a Miastem Wrocław z dnia 09.06.2022 oraz <i>Letters of exchange for the provision of support related to emergency refugee responses in Wrocław</i> z 09.06.2022	nd	nd	35	20
12.	Liczba umów zawartych na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy realizowanych ze środków własnych Gminy	nd	nd	0	1
13.	Liczba wszystkich umów obowiązujących w danym roku sprawozdawczym	853	886	963	885

Źródło: UMW

MIKROGRANTY

We współpracy z sektorem organizacji pozarządowych (NGO), kultury i liderami społecznymi realizowany jest program miejski **Mikrogranty**. Jego nadrzędnym celem jest wzmocnienie postaw obywatelskich w społecznościach lokalnych oraz w młodzieżowych grupach nieformalnych.

Tabela 75. Liczba zwycięskich projektów w ramach *Mikrograntów* w latach 2020–2023

Program	2020	2021	2022	2023
Mikrogranty	37	40	40	54
Mikrogranty NGO	33	30	30	22
Mikrogranty Młodzieżowe	46	45	45	32
Razem	116	115	115	108

Źródło: UMW

W 2023 r. tematyka zrealizowanych projektów była, jak co roku, bardzo urozmaicona. Dzięki programowi mieszkańcy i mieszkańcy Wrocławia mogli realizować swoje pomysły na działania z zakresu animacji, aktywizacji społecznej, rekreacji i edukacji związane ze wszystkimi dziedzinami sztuki oraz inne o charakterze kulturotwórczym i więziotwórczym.

WOLONTARIAT

Od lat w celu wspierania i promocji wolontariatu funkcjonuje **baza ofert wolontariatu** na stronie www.wolontariat.wroclaw.pl, która umożliwia mieszkańcom zapoznanie się z aktualnymi ofertami różnych podmiotów (m.in. w zakresie sportu, kultury, edukacji, ekologii). W 2023 r. w **bazie ofert** pojawiły się 103 oferty (48 ofert mniej niż w roku 2022) w różnych kategoriach od 54 organizatorów wolontariatu (organizacji pozarządowych, instytucji) działających we Wrocławiu. Stronę www.wolontariat.wroclaw.pl w 2023 r. odwiedziło 20 tys. osób.

W 2023 r. przeprowadzono 7 szkoleń rozwijających kompetencje wolontariuszy, koordynatorów, opiekunów i liderów wolontariatu, w których uczestniczyły 82 osoby. Przeprowadzono szkolenia na następujące tematy: *Potrzeby osób z niepełnosprawnościami, Pierwsza pomoc, ABC wolontariatu, Jak zadbać o siebie, by pomóc innym, Asertywność w relacjach, Stres – jak sobie z nim radzić?*

W 2023 r. odbyła się XXIX edycja **Ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków Ośmiu Wspaniałych** pod hasłem **Wolontariat ma moc** adresowana do dzieci i młodzieży szkolnej. Do wrocławskiej edycji konkursu zgłoszono łącznie 679 wolontariuszy z 26 szkół, w kategorii indywidualnej oraz grupowej. Wyłoniono 8 laureatów w kategorii indywidualnej, z których jedna osoba została reprezentantem Wrocławia podczas ogólnopolskich eliminacji konkursu.

Z okazji **Międzynarodowego Dnia Wolontariusza** w dniu 5 grudnia 2023 r. zorganizowano kolejną edycję uroczystego wydarzenia mającego na celu podziękowanie wolontariuszom za dotychczasowe działania, integrację środowiska wrocławskich wolontariuszy, wzmacnianie relacji i wymianę doświadczeń. W wydarzeniu uczestniczyło ponad 300 wolontariuszy z 70 organizacji i instytucji.

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA

W 2023 r. na realizację zadania **nieodpłatna pomoc prawna** przeznaczono kwotę 1 716 000 zł. We Wrocławiu funkcjonowało **27 punktów pomocy** (podobnie jak w 2022 r.), w tym 14 prowadzonych było przez organizacje pozarządowe oraz 13 przez adwokatów i radców prawnych.

W ramach programu nieodpłatnej pomocy prawnej w 2023 r. udzielono **6773 porad prawnych i obywatelskich**, w tym 4969 porad prawnych udzielono w punktach obsługiwanych przez adwokatów i radców prawnych, a 1215 porad prawnych oraz 589 porad obywatelskich udzielono w punktach prowadzonych przez organizacje pozarządowe. Liczba udzielonych porad wzrosła o 828 w stosunku do roku 2022.

Bezpłatne, dofinansowane przez Gminę Wrocław porady obywatelskie dla osób, które nie kwalifikują się do rządowego programu nieodpłatnej pomocy prawnej, świadczone były przez 3 organizacje pozarządowe w 3 lokalizacjach na terenie Wrocławia. Pogotowie Mediacyjne, funkcjonujące w celu pozasądowego rozstrzygania sporów i promowania idei mediacji, odebrało 302 zgłoszenia i przeprowadziło 120 sesji mediacyjnych. W 2023 r. zorganizowano także 10 spotkań w ramach zarządzania konfliktem i mediacji we wrocławskich szkołach (249 uczestników).

DIALOG MIĘDZYKULTUROWY – WSPARCIE INTEGRACYJNE UCHODźCÓW

W 2023 r. w ramach prac ewaluacyjnych dotyczących realizacji *Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018–2022* oraz przygotowań do prac nad nowym dokumentem programowym na kolejne lata przeprowadzono liczne międzysektorowe warsztaty oraz spotkania podsumowujące prace z udziałem ekspertów. Na stronie internetowej www.wielokultury.wroclaw.pl udostępniono wyniki prac w ramach następujących publikacji: *Raport z warsztatów ewaluacyjnych*, *Raport z konsultacji społecznych: Jaka ma być lokalna polityka integracyjna?*, *Model lokalnej polityki włączania migrantów i migrantek w życie miasta. Założenia i rekomendacje*.

Znaczącymi elementami infrastruktury wspomagającej dialog międzykulturowy były punkty informacji i aktywności dla migrantów i uchodźców **WroMigrant** oraz **Przejście Dialogu**. W 2023 r. w Przejściu Dialogu odbyło się łącznie **487 wydarzeń edukacyjno-integracyjnych** dla ponad 7200 osób. W punkcie WroMigrant natomiast udzielono łącznie 3545 konsultacji 6244 osobom, z czego najliczniejszą grupę odbiorców stanowili obywatele Ukrainy i Białorusi. Zorganizowano 70 szkoleń, spotkań informacyjnych i integracyjnych, w których wzięło udział łącznie 1276 osób.

Na przełomie lat 2022 i 2023 przeprowadzono projekt badawczy, którego celem było zdiagnozowanie planów pobytowych krótko- i długoterminowych migrantów i migrantek, uchodźców i uchodźczyń oraz analizy subiektywnie ocenianych warunków życiowych, oczekiwań i stosunku do miasta. W badaniu udział wzięło **906 osób**. Projekt realizowany był przez Gminę Wrocław, Uniwersytet Wrocławski (Instytut Socjologii Wydziału Nauk Społecznych) oraz Stowarzyszenie Edukacji Krytycznej. Wyniki badań będą wykorzystane przy tworzeniu strategii Wrocławia oraz miejskich polityk i programów w celu włączania nowych mieszkańców i mieszanek w życie lokalnej wspólnoty oraz wzmacniania procesów adaptacyjno-integracyjnych i partycypacji społecznej.

W 2023 r. odbyła się kolejna edycja programu *Ambasadorzy Dialogu* – projektu miejskiego realizowanego przez Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego (WCRS), ukierunkowanego na podnoszenie kompetencji międzykulturowych, m.in. kadry nauczycielskiej, opiekunów świetlic, bibliotek, w kwestii otwartości, przeciwdziałania dyskryminacji. W programie uczestniczyło **237 ambasadorów**. W **16** spotkaniach sieciujących, szkoleniach i warsztatach mających na celu wymianę doświadczeń i dobrych praktyk oraz podnoszenie kompetencji uczestniczyło **89 osób** (2022r. – 53 osoby).

W 2023 r. liczba odwiedzających punkty informacji i aktywności dla migrantów i uchodźców, była zbliżona do tej z 2022 r. W punktach informacyjnych udzielano wsparcia migrantom i uchodźcom w sprawach urzędowych związanych z zamieszkaniem we Wrocławiu (m.in. w zakresie legalizacji pobytu i pracy, zameldowania, PESEL, spraw pomocowych, ochrony międzynarodowej, edukacji, opieki zdrowotnej). Pomoc informacyjna udzielana była drogą mailową, telefoniczną, poprzez aplikacje mobilne (Messenger, Viber, WhatsApp) w językach: polskim, angielskim, ukraińskim, białoruskim i rosyjskim. Kontynuowano dystrybucję materiałów informacyjnych, opracowano nowe materiały w formie mapy Wrocławia dla nowych mieszkańców (edycja dla uchodźców z Ukrainy), kontynuowano działania informacyjne w mediach społecznościowych.

Wrocław współuczestniczył także w realizacji zadań integracji międzykulturowej w oparciu o współpracę z organizacjami pozarządowymi, m.in. w programie integracyjnym dla nowych mieszkańców pochodzących z Ukrainy i Białorusi czy promowaniu tożsamości kulturowej i dialogu lokalnych wspólnot. W warsztatach przeprowadzonych w okresie listopad–grudzień 2023 r. wzięło udział **150** osób.

Tabela 76. Zadania realizowane w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie dialogu międzykulturowego w 2023 r., na które przyznane zostało dofinansowanie

Projekt	Obszar tematyczny	Kwota dofinansowania (w zł)
Program integracyjny – <i>Razem we Wrocławiu w latach 2022–2023</i>	Nowi mieszkańcy pochodzący z Ukrainy	320 000
<i>My, dzieci świata – I międzykulturowy dialog podwórkowy na Ruskiej 46</i>	Wydarzenie artystyczno-integracyjne obejmujące wykonanie muralu o tematyce społecznej z dziećmi z Ukrainy	10 000
Wsparcie procesów adaptacyjno-integracyjnych dzieci i młodzieży w międzykulturowych społecznościach lokalnych	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu młodzieży oraz realizacja międzykulturowych działań integracyjnych o charakterze międzypokoleniowym	400 000
XI Festiwal Niezależnej Kultury Białoruskiej – wsparcie organizacyjno-promocyjne	Wsparcie organizacyjne i promocyjne festiwalu	10 000
<i>Spotkania wrocławskie</i>	Umacnianie wzajemnego szacunku i dialogu	10 000
<i>Kultura i dialog siłą wrocławskiej wspólnoty</i>	Integracja mieszkańców Wrocławia, także innych narodowości	10 000

Źródło: UMW

DZIAŁANIA SKIEROWANE DO ŚRODOWISKA SENIORÓW

Liczba osób w wieku 55+ w największych miastach Polski od lat kształtuje się na podobnym poziomie i wynosi ok. 33% populacji. Konsekwentnie grupa osób starszych zyskuje we Wrocławiu coraz więcej programów wsparcia oraz aktywizacji. Głównym podmiotem odpowiadającym za działania aktywizujące seniorów jest **Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego (WCRS)**. WCRS organizuje liczne projekty i wydarzenia przeznaczone dla tej grupy wiekowej. W 2023 r. były to m.in.: *Dni Babci i Dziadka*, *Dni Seniora*, *Akademia Rozwoju Seniora*, *Szkoła Liderów*, *Strefa 55+*, *Radiowy Klub Seniora*, *Kalejdoskop Seniora*. W ramach **Akademii Rozwoju Seniora odbyło się ok. 400 zajęć stacjonarnych, w których wzięło udział blisko 5 tys. osób**. Organizowano warsztaty, prelekcje z zakresu kultury, edukacji, zdrowia, sportu i turystyki, np.: cykl *Daj się ponieść...*, *Taniec lekarstwem na jesienne słoty*, **spotkania dotyczące polskich tradycji i obyczajów**, zajęcia gimnastyczne **Zdrowy kręgosłup**, **spotkania rozwijające kompetencje personalno-społeczne Warsztaty rozwoju osobistego**, warsztaty: **fotograficzne ABC portretu**, **filozoficzne Obudzić myślenie**, **zdrowego żywienia**.

Najważniejsze inicjatywy w 2023 r. skierowane do seniorów to:

- **Wrocławska Rada Seniorów** – odbyły się 3 posiedzenia Wrocławskiej Rady Seniorów,
- **Rzecznik Seniora i Opiekuna** – odbyły się 72 rozmowy telefoniczne, prowadzono 16 spraw, podjęto blisko 50 interwencji, odbyło się 89 indywidualnych spotkań z seniorami oraz 53 spotkania z edukatorami, animatorami osób starszych i grupami senioralnymi,
- **Dni Seniora 2023** – zorganizowano ponad 150 wydarzeń, w których udział wzięło blisko 5 tys. seniorów,
- **Telefon Seniora i Punkt Informacyjny** – przeprowadzono 12 tys. rozmów telefonicznych i 10 tys. spotkań,
- **Przestrzeń Trzeciego Wieku** – strefa warsztatów, spotkań i wykładów kierowanych do seniorów (przeprowadzono 1391 spotkań, udział wzięło 54 726 osób),
- **Radiowy Klub Seniora** – łącznie w 2023 r. wyemitowano 47 audycji *Radiowego Klubu Seniora*. Emisja audycji odbywała się w Radiu Rodzina,
- **Kalejdoskop Seniora** – wyemitowano 20 odcinków w TV Echo24,
- **Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW)** – w 2023 r. dofinansowano 5 uczelni, liczba aktywnych słuchaczy – 1377,
- **Kluby Seniora** – 48 klubów przy radach osiedli, 38 klubów i 27 projektów prowadzonych przez NGO dla wrocławskich seniorów,
- **Taxi 75+** – 12 151 przejazdów w 2023 r., skorzystały 2574 osoby,
- **Wrocławski Niezbędnik Senioralny** – wydano 426 pakietów,
- **Wrocławska Karta Seniora** – wydano 7741 kart.

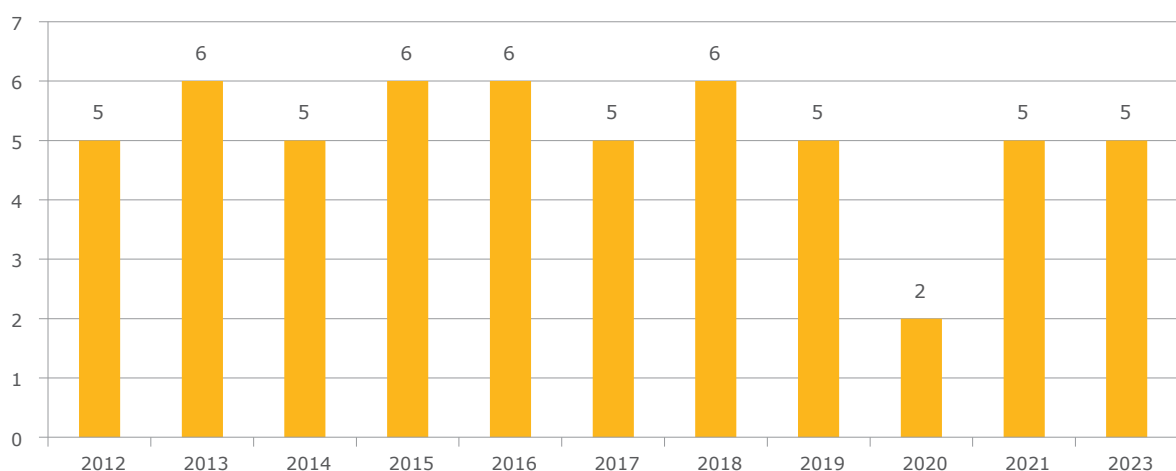
Na wrocławskich seniorów przeznaczono w 2023 r. kwotę **1 869 353,88 zł**.

Tabela 77. Liczba wydanych Wrocławskich Kart Seniora w latach 2020–2023

Wariant	2020	2021	2022	2023
Karta Srebrna	3 990	2 386	5 025	4 975
Karta Złota	1 576	1 198	1 655	2 477
Karta Szmaragdowa	306	239	286	289
Razem	5 872	3 823	6 966	7 741

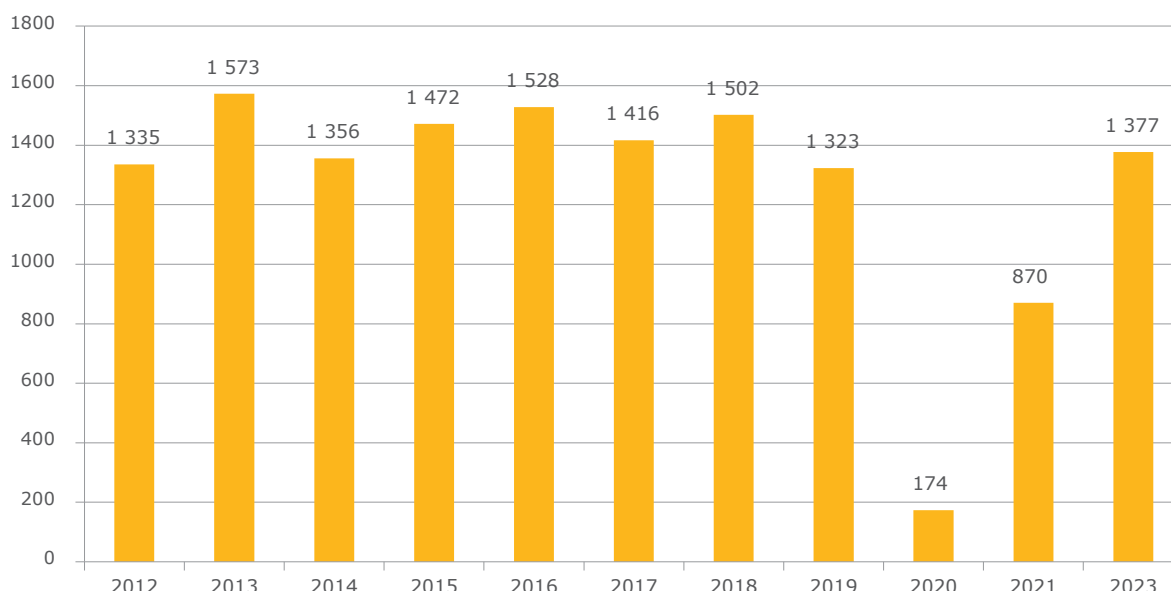
Źródło: UMW

Wykres 54. Liczba UTW dofinansowanych przez Gminę Wrocław prowadzących zajęcia w latach 2012–2023

Źródło: UMW

Wykres 55. Liczba słuchaczy UTW dofinansowanych przez Gminę Wrocław w latach 2012–2023

Źródło: UMW

POZOSTAŁE POLITYKI INTEGRACJI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ

Wspólnie z radami osiedli Gmina Wrocław realizuje szereg działań o charakterze integracyjnym w zakresie edukacji, organizacji czasu wolnego oraz aktywizacji społecznej i obywatelskiej. Środowiska społeczne, lokalne społeczności, młodzież oraz seniorzy stanowią podmiot tych działań. W 2023 r. szczególnego znaczenia nabrały działania prowadzone w ramach dialogu międzykulturowego, wsparcia i integracji społecznej na rzecz społeczności. Realizowano szereg zadań z zakresu obsługi i wsparcia wrocławskich osiedli, m.in.:

- **Kluby Seniora, chóry osiedlowe** – sfinansowano działalność 48 klubów seniora i 32 chórów osiedlowych (w 2022 r. – 47 Klubów Seniora i 30 chórów; 2021 r. – 43 Kluby Seniora i 22 chóry),
- **Fundusz Czasu Wolnego** – dofinansowano 43 projekty (2022 r. – 44 projekty; 2021 r. – 33 projekty),
- **wigilie i mikołajki osiedlowe** – dofinansowano organizację 44 imprez mikołajkowych i 42 wigilii (2022 r. – 46 imprez mikołajkowych, 45 wigilii; 2021 r. – 44 imprezy mikołajkowe, 44 wigilie),

Gmina Wrocław realizuje różne formy **wsparcia kombatantów, weteranów i osób represjonowanych**, które opierają się zasadniczo na współpracy z organizacjami pozarządowymi. W 2023 r. wspierano działania stowarzyszenia Dolnośląska Rodzina Katyńska, w ramach których udzielono pomocy m.in. w sprawach urzędowych, informacyjnych i organizacyjnych. W grudniu 2023 r. zorganizowano spotkanie opłatkowe kombatantów i osób represjonowanych, w którym udział wzięło 180 osób. Ponadto w ramach konkursów dla organizacji pozarządowych zrealizowano zadania upamiętniające historię wrocławskich kombatantów i osób represjonowanych. W dniu 30 września 2023 r. we wrocławskim Ratuszu odbyło się **Międzynarodowe Spotkanie Weteranów** z okazji 70. rocznicy udziału Polaków w Misjach Poza Granicami Państwa współorganizowane przez WCRS wraz z Zrzeszeniem Weteranów Działających Poza Granicami Państwa. Ponadto prowadzono edukację społeczną i historyczną oraz działania informacyjno-konsultacyjne. W 2023 r. zadania w zakresie wsparcia kombatantów, weteranów i osób represjonowanych realizowało 6 organizacji pozarządowych, a łączna kwota dofinansowania zadań wyniosła 238 700 zł.

W 2023 r. podjęto szereg działań na rzecz wrocławskich rodzin, uzupełniających działania z zakresu pomocy społecznej w ramach objęcia wsparciem wszystkich członków lokalnej społeczności:

- **WROŚnij we Wrocław** – posadzono 649 nowych drzew (o 49 więcej niż w latach 2020, 2021 i 2022); celem projektu jest uhonorowanie nowo narodzonego dziecka we Wrocławiu poprzez symboliczne nasadzenie drzewa; liczba nasadzeń nie odzwierciedla liczby urodzeń, a jedynie popularność programu oraz zaangażowanie wrocławian w potrzebę utożsamiania się z miejscem zamieszkania,

- **WROdzina** – projekty wspierające rodziny i budujące więzi między nimi; w 2023 r. w zorganizowanych wydarzeniach wzięło udział ok. 3059 osób, ze świątecznej oferty WCRS skorzystało blisko 6 tys. osób,
- **Kluby Ojca** – w 2023 r. działały 3 kluby, zorganizowano 37 spotkań, w których udział wzięło ponad 800 osób,
- **Wyprawka wrocławska** (projekt istniejący od 2019 r.) – w 2023 r. wydano 6305 pakietów (w 2022 r. – 5414, w 2021 r. – 5421, w 2020 r. – 5348).

W 2023 r. **Wrocławska Koncepcja Edukacyjna** realizowała programy z zakresu edukacji społecznej:

- **Akademia Twórczych Inicjatyw Obywatelskich** – warsztaty z obszaru dziennikarstwa społecznego i dziennikarstwa obywatelskiego, a także z obszaru mediów społecznościowych, które pozwalają zapoznać się z najnowszymi technikami i standardami stosowanymi obecnie w komunikacji masowej,
- **RAZEM** – wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dzieci i młodzieży oraz ich rodzin.

W 2023 r. w działaniach podejmowanych w ramach Wrocławskiej Koncepcji Edukacyjnej uczestniczyły 32 972 osoby (2022 r. – 9823 osoby).

W ramach edukacji społecznej mieszkańców realizowano również projekt *Cyfryzacja Odpowiedzialna Społecznie* – zadania z obszaru uspołecznienia cyfrowego; zrealizowano 25 projektów, w których udział wzięło 5074 osoby bezpośrednio, dodatkowo ponad 100 tys. osób pośrednio (za pomocą artykułów, social mediów, radia i telewizji).

EKONOMIA SPOŁECZNA

W 2023 r. kontynuowano realizację **Lokalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej** powstałego jako rezultat projektu *Społecznie odpowiedzialny Wrocław*, realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój. Partnerzy projektu:

- **Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta – Koło Wrocławskie** – lider projektu;
- **Stowarzyszenie na Rzecz Spółdzielni Socjalnych** – partner projektu;
- **Gmina Wrocław/ Wrocławskie Centrum Integracji** – partner projektu;
- **Wrocławska Spółdzielnia Socjalna** – partner projektu;
- **Consorzio Solidarietà Sociale Oscar Romero** – partner ponadnarodowy projektu.

Program został przyjęty Zarządzeniem nr 10640/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 8 października 2018 r. w sprawie przyjęcia i wdrażania Lokalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia.

Program jest wyrazem realizacji polityki społecznie odpowiedzialnego samorządu, w szczególności kładzie nacisk na wdrażanie klauzul społecznych w zadaniach zleczanych przez Urząd Miejski Wrocławia w trybie zamówień publicznych (w 2023 r. w zawartych umowach zastosowano: klauzule pracownicze – 584, klauzule zatrudnieniowe – 106, klauzule zastrzeżone – 5, kryterium społeczne – 155). Poprzez społecznie odpowiedzialne zamówienia Wrocław promuje wysoki poziom zatrudnienia, włączenia społecznego, a także godne wynagrodzenie i angażowanie podmiotów ekonomii społecznej w realizację usług na rzecz miasta. Cel programu wpisuje się *Strategię Wrocław 2030*.

Najważniejszymi rezultatami wdrożenia programu są: zwiększenie zatrudnienia osób niepodlegających zatrudnieniu i trwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (tym samym działanie na rzecz zmniejszenia bezrobocia), wzmocnienie postaw przedsiębiorczości i odpowiedzialności społecznej, a także zwiększenie stabilności funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i tworzenie warunków do ich rozwoju.

Jednym z pierwszych podmiotów ekonomii społecznej na terenie Wrocławia jest **Wrocławski Zakład Aktywności Zawodowej (WZAZ)** działający jako samorządowy zakład budżetowy Gminy Wrocław od 2008 roku. Podstawowym zadaniem WZAZ jest rehabilitacja zawodowa i społeczna zatrudnionych w zakładzie osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym (bez względu na rodzaj schorzenia) i umiarkowanym (tylko upośledzenie umysłowe, choroby psychiczne lub autyzm) poprzez prowadzenie działalności usługowej i wytwórczej osób zatrudnionych we WZAZ. **36 osób** świadczyło usługi: poligraficzne, gastronomiczne i cateringowe oraz porządkowe; pracownicy zajmowali się m.in. obsługą techniczną szkoleń, konferencji i imprez okolicznościowych, a także obsługiwali klientów w zmodernizowanym w 2023 r. Bistro WZAZ na osiedlu Szczepin.

Od września 2016 r. Wrocławskie Centrum Integracji (WCI) organizuje **wsparcie na rynku pracy dla obcokrajowców mieszkających i pracujących we Wrocławiu** w ramach projektu społecznego **Wrocław na językach świata**. Wrocławianie jako wolontariusze uczą obcokrajowców mieszkających i pracujących we Wrocławiu posługiwania się językiem polskim. W 2023 r. wolontariusze spotkali się z uczniami **2859 razy**, ucząc ich nieodpłatnie języka polskiego przez **4327,50 godzin**. W 2023 r. zarejestrowało się na platformie internetowej obsługującej projekt **190 wolontariuszy** (od początku projektu do końca 2023 r. – 1463 wolontariuszy) i **774 obcokrajowców**, od początku trwania projektu do końca 2023 r.

Od 2009 r. WCI realizuje zadanie własne Gminy Wrocław polegające na organizacji warunków wykonywania nieodpłatnych, kontrolowanych prac na cele społeczne przez osoby skazane na karę ograniczenia wolności. Prace organizowane są na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 czerwca 2010 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna (Dz. U. z 2010 r., nr 98, poz. 634). W 2023 r. 1165 osób skazanych odpracowało 111 819 godzin na rzecz społeczności lokalnej. Działania podejmowane przez WCI mają na celu dotarcie i zaktywizowanie społeczne i zawodowe tych osób oraz przygotowanie ich do wejścia/ powrotu na rynek pracy. W 2023 r. zgłosiło się do WCI ponad 300 osób, które skorzystały z informacji o możliwościach wsparcia w celu powrotu na rynek pracy. Uzyskały one pomoc psychologiczną oraz doradcy zawodowego. W 2023 r. 115 osób realizowało *Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego* (IPZS). Uczestnicy IPZS skorzystali z zajęć w ramach reintegracji społecznej i zawodowej realizowanych przez psychologów, doradców zawodowych, instruktorów zawodu. Osoby te przy wsparciu instruktorów zawodu podczas warsztatów reintegracji zawodowej wykonywały również nieodpłatnie usługi na rzecz mieszkańców Wrocławia.

SPORT

Gmina Wrocław realizuje programy sportowe i rekreacyjne, wspiera aktywność ruchową mieszkańców poprzez organizowanie wydarzeń sportowych i udostępnianie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Gmina Wrocław oferuje mieszkańcom możliwość korzystania z licznych obiektów i usług sportowo-rekreacyjnych, m.in. z boisk, pływalni czy kortów tenisowych.

Największe i najliczniej odwiedzane obiekty sportowe to: Wrocławski Tor Wyścigów Konnych – Partynice, Stadion Olimpijski, Stadion Tarczyński Arena oraz Wrocławski Park Wodny.

Tabela 78. Liczba i rodzaj obiektów sportowych funkcjonujących we Wrocławiu w 2023 r.

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów
Stadiony sportowe	9
Hale sportowe	6
Boiska sportowe	34
Boiska wielofunkcyjne	20
Pływalnie kryte*	18
Pływalnie/ kąpieliska otwarte**	7
Lodowiska	3
Korty tenisowe	18

Rodzaj obiektu	Liczba obiektów
Strzelnice	1
Ujeżdżalnie***	4
Kręgielnie	3
Ścianki wspinaczkowe	9
Tor Wyścigów Konnych	1
Skateparki	7

* baseny szkolne, uczelniane, aquaparki

** kąpieliska i miejsca do kąpieli

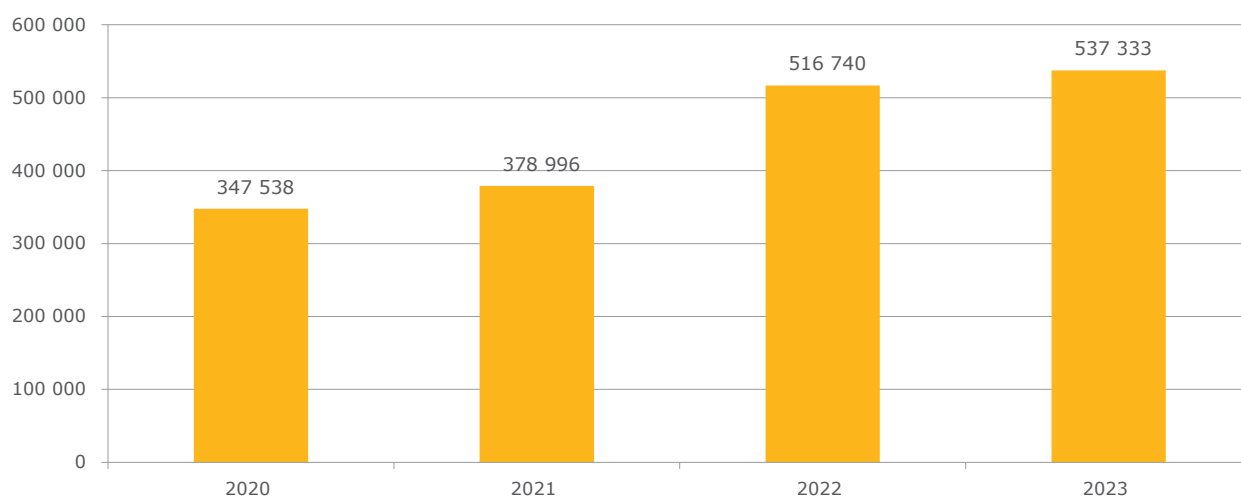
*** 3 ujeżdżalnie kryte, 1 otwarta

Źródło: UMW

Na terenie Wrocławia prowadzi działalność 155 klubów sportowych i 109 uczniowskich klubów sportowych.

W 2023 r. **Młodzieżowe Centrum Sportu Wrocław (MCS) – jednostka Gminy Wrocław** – zarządzało 24 obiektami sportowo-rekreacyjnymi, z których skorzystało ponad 537 tys. osób.

Wykres 56. Liczba osób korzystających z obiektów sportowo-rekreacyjnych MCS w latach 2020–2023

Źródło: UMW

Tabela 79. Nakłady inwestycyjne w infrastrukturę sportową MCS w latach 2020–2023

2020	2021	2022	2023
1 916 772	3 306 617	4 272 836	2 929 818

Źródło: UMW

W ramach realizowanych w 2023 r. przez MCS inwestycji w miejską infrastrukturę sportu przeprowadzono remont na terenie kąpieliska Morskie Oko. Zamontowano urządzenia technologii wody oraz automatyki obsługującej otwarty zbiornik wodny, uszczelniono zbiorniki do napowietrzania wody w akwenu kąpieliska, wyremontowano budynek szaletu, wymieniono pokrycie dachowe w budynku szatniowo-sanitarnym oraz w budynku biurowym i restauracyjnym. Ponadto opracowano dokumentację projektową na kontenerowe zaplecze szatniowe na stadionie sportowym przy ul. Wiaduktowej, wykonano oświetlenie na stadionie sportowym przy ul. Sztabowej oraz kupiono składane trybuny na ponad 1100 miejsc i opracowano projekt wykonania kotłowni gazowej na terenie Stadionu Olimpijskiego.

WROCŁAWSKI TOR WYŚCIGÓW KONNYCH

Wrocławski Tor Wyścigów Konnych (WTWK) znajdujący się na Partynicach to drugi po Służewcu (pod względem wielkości) w Polsce tor wyścigów konnych. Partynicki hipodrom to jedno z bardziej popularnych miejsc we Wrocławiu. Odbývają się tutaj wyścigi, nauka jazdy konnej, zawody jeździeckie, imprezy kulturalne i okolicznościowe.

Sezon wyścigowy 2023 był rekordowy pod względem frekwencji. 12 mityngów obejrzało 89 tys. osób, co daje absolutny rekord średniej liczby widzów na jeden dzień wyścigowy (7,4 tys. osób). Najliczniejszą publiczność – 17,5 tys. widzów – zgromadziła **Wielka Wrocławska Nagroda Prezydenta Wrocławia**, ustanawiając tym samym swój nowy rekord.

Wśród ważniejszych imprez, które miały miejsce w 2023 r., należy wymienić:

- III Międzynarodowe Zawody Working Equitation w Polsce,
- dwugwiazdkowe zawody CSI2* Wrocław,
- Międzynarodowe Zawody w Ujeżdżeniu CDI Wrocław,
- Międzynarodowe Zawody w Jeździe Bez Ogłowia Energys.

Ponadto odbyło się 9 zawodów rangi okręgowej: 6 w skokach przez przeszkody i 3 w ujeżdżaniu.

Realizując przyjęte założenie odnawiania posiadanych zasobów koni dla celów rekreacyjnych, w 2023 r. WTWK zakupił 5 koni.

W 2023 r. po raz pierwszy odbyły się zawody w ujeżdżaniu, w których 100 par jeździec–koń z 24 krajów walczyło o punkty w Pucharze Świata i rankingu olimpijskim FEI (Międzynarodowej Organizacji Jeździeckiej).

W 2023 r. WTWK uruchomił własny system rezerwacyjny dla klientów. Przeprowadził prace modernizacyjne przeszkód na torze do gonitw przeszkodowych, aby poprawić ich bezpieczeństwo. Zbudował nowy zewnętrzny plac do treningów i zawodów.

WTWK zorganizował w 2023 r. międzynarodową konferencję *Przyszłość wyścigów konnych* z udziałem autorytetów branży z Japonii, Australii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Francji, Czech i Polski.

STADIONY WROCŁAWIA

STADION WROCŁAW (Tarczyński Arena Wrocław)

Tarczyński Arena Wrocław to stadion piłkarski spełniający wymogi najwyższej (czwartej) kategorii UEFA, jak i miejsce działalności biurowej, biznesowej i organizacji wydarzeń. W 2023 r. na terenie stadionu zorganizowano niemal 200 wydarzeń, a obiekt **odwiedziło ok. 750 tys. osób**. Oznacza to wzrost liczby odwiedzających o ok. 50% w stosunku do roku 2022 i niemal dwukrotny wzrost w porównaniu do 2021 r.

W 2023 r. na terenie stadionu zakończono realizację inwestycji, dzięki której przestrzeń Tarczyński Areny wzbogaciła się o dwie dodatkowe atrakcje: Muzeum Śląska Wrocław oraz Sports Bar (lokal gastronomiczny dostępny codziennie dla wszystkich mieszkańców okolicy, jak i gości odwiedzających obiekt). Muzeum Śląska Wrocław prezentuje w multimedialny sposób ponad 70 lat historii piłkarskiego klubu sportowego. W ramach całości inwestycji, od strony promenad – pod trybunami – zorganizowano i urządzono strefę aktywności dla dzieci i młodzieży, z bezpiecznymi, przestrzennymi urządzeniami do zabawy. Korzystają z niej zarówno odwiedzający Muzeum Śląska Wrocław, jak i Sports Bar. W ten sposób stadion wzbogacono o usługi rekreacyjne, co umożliwia spędzenie dnia na terenie obiektu w atrakcyjny i aktywny sposób, jak i zwiększenie możliwości organizacyjnych rozmaitych wydarzeń.

W ramach działań w zakresie zrównoważonego rozwoju w 2023 r. część energii elektrycznej, niezbędnej do prowadzenia działalności obiektu, była pozyskiwana ze zlokalizowanej na najwyższym piętrze parkingu wielopoziomowej instalacji fotowoltaicznej.

STADION OLIMPIJSKI

Stadion Olimpijski jest centralnym elementem kompleksu sportowego mieszczącego się na terenie osiedla Zalesie. Wybudowany został w latach 20. XX w. Na terenie obiektu znajduje się stadion główny z boiskiem do futbolu amerykańskiego (oceniany jako jedno z lepszych w Europie) z ponad 13,5 tys. miejsc, bieżnia do rozgrywania zawodów żużlowych przez WTS Sparta Wrocław, boiska

boczne, korty tenisowe, strzelnica, basen kryty, hala sportowa, boisko do baseballu oraz wielkie pole zlotowe *Pole Marsowe*.

W 2023 r. na terenie Stadionu Olimpijskiego swoje siedziby miały m.in. kluby: Panthers Wrocław, Wrocławskie Towarzystwo Sportowe WTS S.A., Volleyball Wrocław S.A., Fundacja Volley Wrocław, KS Kosynierzy, które organizowały liczne imprezy o charakterze sportowym i wydarzenia sportowe. Na terenie stadionu i w salach sportowych odbywały się treningi sportowe, m.in. Panthers Wrocław, KS Kosynierów Wrocław, klubu lacrosse, AKŻ Spartanie, szpadzistów Klubu Sportowego Szpada Wrocław, uczestników zajęć sportów gimnastycznych Wrocławskiego Centrum Sportów Gimnastycznych, uczestników treningów KS Wratislavia.

WROCLAWSKIE CENTRUM TRENINGOWE SPARTAN Sp. z o.o. (WCT Spartan)

WCT Spartan udostępnia bazę sportową i rekreacyjną (w tym: klubom, związkom sportowym, fundacjom, organizacjom społecznym, szkołom) oraz prowadzi działalność służącą upowszechnianiu kultury fizycznej, organizacji imprez sportowych oraz rekreacyjnych.

WCT Spartan zarządza 8 obiektami na terenie Wrocławia, które odwiedziło ok 700 tys. osób. Są to: **Centrum Treningowe ORBITA** przy ul. Wejherowskiej (z halą widowiskowo-sportową, lodowiskiem, krytą i letnią pływalnią, siłownią oraz hotelem); **Centrum Treningowe LUBIŃSKA** przy ul. Lubińskiej (z siłownią i sauną, kortami i halą tenisową, pneumatyczną halą piłkarską, bieżnią, terenami sportowo-rekreacyjnymi); **Centrum Treningowe KRAJEWSKIEGO** przy ul. Krajewskiego (z siłownią, halą sportową, boiskiem ze sztuczną nawierzchnią, kortem tenisowym); **Centrum Treningowe SPISKA** przy ul. Spiskiej (z siłownią, salą fitness/spinning, sauną, lodowiskiem, kortami tenisowymi); **Centrum Treningowe PUŁTUSKA** przy ul. Pułtuskiej (z kortami tenisowymi, halą tenisową); **Centrum masażu i treningu personalnego** przy ul. Hallera (z salą sportową, siłownią, gabinetami masażu); **Centrum Sportów Wrotkarskich** przy ul. Sukielickiej (z torami wrotkarskimi, lodowiskiem/rolkowiskiem/skateparkiem); **kąpielisko GLINIANKI** przy ul. Kosmonautów.

W 2023 r. WCT Spartan kontynuował realizację programu **Tanie granie** – Gmina Wrocław opłacała wynajem hali na rozgrywki meczów ligowych drużyn: WKS Śląsk Wrocław – koszykówka, Volley Wrocław – siatkówka żeńska i Gwardia Wrocław – siatkówka męska. Ponadto spółka realizowała program bezpłatnej nauki i doskonalenia umiejętności jazdy na łyżwach i rolkach **Spartan dla szkół na lodowiskach/rolkowiskach** (w zajęciach systematycznie uczestniczyły dzieci z ok. 50 szkół), organizowała m.in. szkoły pływackie, łyżwiarskie, rolkarskie i tenisowe dla dzieci i dorosłych (skorzystało z nich ok. 8,5 tys. osób), akademię tenisową Spartan na kortach ziemnych i krytych oraz turnieje tenisowe dla amatorów. Z oferty skierowanej do seniorów skorzystało ok 30 tys. osób. Zorganizowane zostały również mistrzostwa dla seniorów w biegach i nordic walking.

W 2023 r. WCT Spartan realizował liczne zadania inwestycyjne, w tym: budowę hali tenisowej przy ul. Pułtuskiej z 5 kortami o twardej nawierzchni, budowę krytego lodowiska/rolkowiska z budynkiem socjalnym przy ul. Sukielickiej, prace modernizacyjne na terenie kąpieliska Glinianki oraz prace nad projektem budowy hali tenisowej przy ul. Spiskiej.

WROCLAWSKI PARK WODNY S.A. (WPW Aquapark)

Spółka WPW zarządza obiektami Aquapark przy ul. Borowskiej otwartym w 2008 r. oraz Aquapark Brochów przy ul. Polnej uruchomionym w 2022 r. W realizacji jest trzeci obiekt na terenie Zakrzowa przy ul. Wilanowskiej (planowane oddanie w 2024 r.) z 3 basenami (w tym zewnętrzny z plażą), strefą saunową i fitness.

Na terenie kompleksu przy ul. Borowskiej znajdują się: baseny rekreacyjne, basen sportowy o wymiarach olimpijskich, nowoczesna i wielofunkcyjna strefa fitness, saunarium (obejmujące kompleks saun i łaźni wraz z ogrodem) oraz baseny zewnętrzne. Kompleks przy ul. Polnej obejmuje: basen sportowy, basen zewnętrzny i do nauki pływania, strefę saunową i fitness.

W 2023 r. obiektu WPW Aquapark odwiedziło ponad 2,1 mln osób.

W 2023 r. WPW Aquapark podejmował liczne działania społeczne, w tym:

- wsparcie uczniów wrocławskich szkół średnich – poprzez organizację zajęć wychowania fizycznego na pływalni oraz siłowni,
- wsparcie wrocławskich seniorów – poprzez współpracę z organizacjami działającymi na rzecz seniorów oraz poprzez powiązanie oferty WPW Aquapark z Wrocławską Kartą Seniora,

- akcje zero waste – m.in. ekologiczne podejście do segregacji odpadów, używanie ekologicznych naczyń w strefie gastronomicznej,
- *Sobota z Zielonym Wrocławiem* – udział w wydarzeniu poprzez konkursy i animacje dla rodzin, ekologiczny warsztat kreatywny oraz prezentację ekologicznych wartości WPW Aquapark,
- Dzień Marynarza – udział w wydarzeniu poprzez organizację animacji dla dzieci oraz warsztaty z pierwszej pomocy,
- Targi Turystyczne – udział w wydarzeniu poprzez konkursy i animacje dla dzieci i rodzin oraz promocję oferty WPW Aquapark,
- we współpracy z MOPS – wsparcie rodzin zastępczych poprzez organizowanie wydarzeń i umożliwienie bezpłatnego korzystania z obiektów WPW Aquapark.

W 2023 r. WPW Aquapark w ramach działań inwestycyjnych przeprowadził prace przy zagospodarowaniu nabrzeża Odry i Oławy w okolicach mostu Grunwaldzkiego. Utworzono Beach Bar Port Węglowy, w ramach którego powstała plaża, scena w celu organizacji wydarzeń oraz punkt gastronomiczny. W planach jest realizacja mariny dla jachtów i motorówek.

STRZELNICA SPORTOWA

W 2023 r. w związku z organizacją we Wrocławiu III Igrzysk Europejskich w zawodach strzeleckich przeprowadzono przebudowę i modernizację strzelnicy sportowej zlokalizowanej we Wrocławiu przy ul. Świątnickiej.

Zakres prac obejmował m.in.: opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót budowlanych wraz z zagospodarowaniem terenu zewnętrznego. Obiekt został w pełni dostosowany do obsługi osób z niepełnosprawnościami i do wymogów bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Łączny koszt inwestycji wyniósł 19,1 mln zł, przy czym 18,8 mln zł pozyskano ze źródeł zewnętrznych, tj. 15 mln zł z budżetu państwa i 3,8 mln zł z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

WAŻNIEJSZE IMPREZY SPORTOWE I PROGRAMY

W 2023 r. odbyły się we Wrocławiu międzynarodowe i ogólnopolskie zawody sportowe i imprezy rekreacyjne:

- FIM SPEEDWAY WORLD CUP 2023 o tytuł Drużynowego Pucharu Świata na Żużlu,
- turniej koszykówki – VI Memoriał Adama Wójcika,
- Międzynarodowy Turniej Tańca Sportowego,
- XI Piknik Olimpijski Wrocławia i Dolnego Śląska,
- plenerowy piknik militarny *Operacja Zachód*.

Ponadto w 2023 r. zorganizowano 2 biegi uliczne – 9. PKO Nocny Wrocław Półmaraton poprzedzony Biegiem Rodzinnym oraz imprezę kulturalno-rekreacyjną WrocWalk Marathon. W obu wydarzeniach uczestniczyło łącznie 10 466 osób.

Tabela 80. Liczba osób biorących udział w biegach ulicznych w latach 2020-2023

Rok	Półmaraton	WrocWalk Marathon
2020	-	-
2021	-	1 899
2022	9 200 (+1 750 Bieg Rodzinny)	2 200
2023	8 150 (+400 Bieg Rodzinny)	1 916

Źródło UMW

Wśród sportowych marek Wrocławia dużym zainteresowaniem cieszyły się: **zawody żużlowe Sparty Wrocław** (mecze ligowe i Mistrzostwa Świata na Żużlu zgromadziły w 2023 r. na Stadionie Olimpijskim 122 tys. widzów) oraz spotkania **ligowe drużyny futbolu amerykańskiego** (mecze rozgrywane na Stadionie Olimpijskim obejrzało 17,5 tys. widzów).

Gmina Wrocław wspiera rozwój dyscyplin sportowych poprzez finansowanie czy współfinansowanie zajęć rekreacyjnych, sportu kwalifikowanego i wyczynowego (klubowego). Współfinansuje projekty i programy sportowe (np. **Basketmania, Footballmania, Voleymania**) poprzez *Program Szkolenia Podstawowego (Program GPS)* i *Program Młodzieżowych Centrów Sportu (Program MCS)*.

Tabela 81. Nakłady na programy GSP i MCS w latach 2020–2023 (w zł)

Nazwa programu	2020	2021	2022	2023
Program GSP	1 100 000	1 145 000	1 250 000	1 521 800
Program MCS	1 395 000	1 372 000	1 550 000	1 230 000

Źródło: UMW

Ponadto w 2023 r. Gmina Wrocław dofinansowała m.in. szkolenia w sportach walki (850 tys. zł) oraz sport osób z niepełnosprawnościami (450 tys. zł).

Program **Trener Osiedlowy** cieszy się we Wrocławiu dużą popularnością od wielu lat. W 2023 r. zajęcia sportowo-rekreacyjne w ramach programu prowadziło 40 trenerów w 47 wytypowanych miejscach na terenie miasta.

Program **Trener senioralny ze sportową rodziną** przeznaczony jest przede wszystkim dla nieaktywnych osób starszych, pragnących poprawić swoją kondycję fizyczną i samopoczucie. W 2023 r. 10 wykwalifikowanych **trenerów senioralnych** w kilkunastu lokalizacjach Wrocławia prowadziło zajęcia sportowe i rekreacyjne z wrocławskimi seniorami.

W 2023 r. udzielono wsparcia finansowego 10 organizacjom pozarządowym prowadzącym zajęcia i imprezy lub przedsięwzięcia sportowe dla sportowców i osób z niepełnosprawnościami. Dofinansowano m.in. Turniej Tańca i II Wrocławską Integracyjną Olimpiadę Młodzieży.

Ponadto w 2023 r. Miasto Wrocław współorganizowało III Igrzyska Europejskie w zawodach strzeleckich. Jest to sztafeta impreza sportowa rozgrywana co 4 lata z udziałem 50 reprezentacji krajów europejskich w 24 dyscyplinach.

PROGRAM STYPENDIÓW I NAGRÓD SPORTOWYCH

W 2023 r. wypłacono stypendia sportowe za wybitne wyniki w dyscyplinach sportowych, a w szczególności za zajęcie miejsca medalowego na Mistrzostwach Polski, Akademickich Mistrzostwach Polski, Europy i Świata. W 2023 r. Gmina Wrocław wypłaciła **509 stypendiów** sportowcom z ponad **70 wrocławskich klubów**. Wrocławscy sportowcy zdobyli w 2023 r. 232 medale złote, 136 medali srebrnych oraz 141 medali brązowych w 55 dyscyplinach indywidualnych, drużynowych i zespołowych. Uhonorowano sportowców i ich trenerów – łącznie wypłacono nagrody 221 sportowcom oraz 76 trenerom, którzy osiągnęli medalowe miejsca w Mistrzostwach Świata i w Pucharze Świata, w Mistrzostwach Europy i w Pucharze Europy oraz zdobyli wielokrotne Mistrzostwo Polski.

Tabela 82. Sportowcy i stypendyści w latach 2020–2023

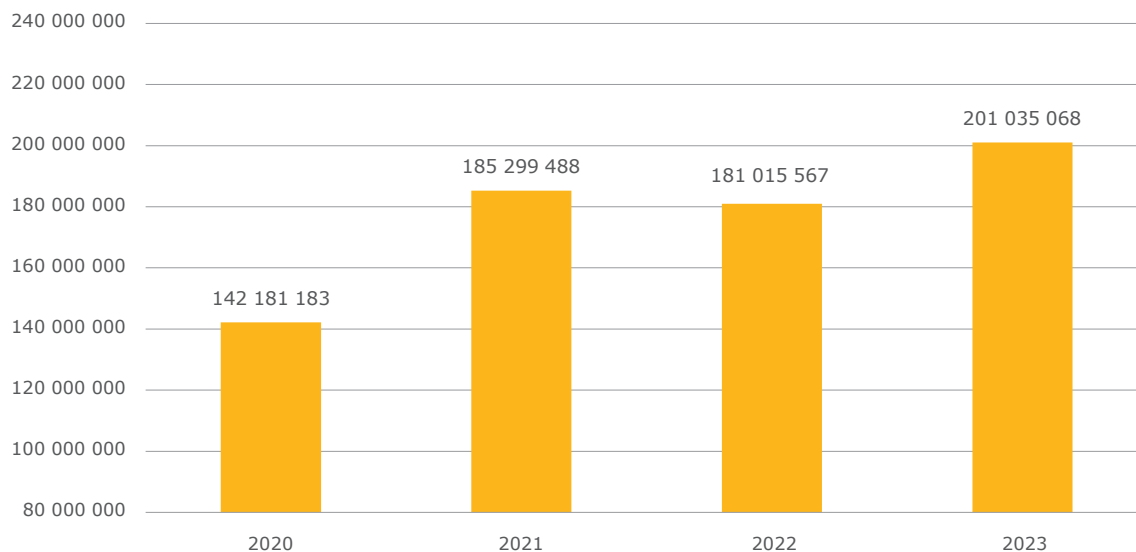
Kategoria nagrodzonych	2020	2021	2022	2023
Stypendyści	532	576	465	509
Sportowcy	202	97	123	221
Trenerzy	89	40	40	76

Źródło: UMW

FINANSE

W 2023 r. z budżetu Gminy Wrocław przeznaczono na kulturę fizyczną **201 035 068 zł.**

Wykres 57. Kwota przeznaczona na kulturę fizyczną w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: GUS/UMW

TURYSTYKA I PROMOCJA

Pod względem ruchu turystycznego rok 2023 (na podstawie danych GUS o korzystających z obiektów noclegowych) dla wrocławskiej branży turystycznej był lepszy niż rok poprzedni. Z wrocławskich obiektów noclegowych w 2023 r. skorzystało ponad 1,27 mln turystów, rok wcześniej 1,19 mln. Pomimo wzrostu liczby turystów korzystających z wrocławskiej bazy noclegowej ruch turystyczny we Wrocławiu wciąż nie dorównał poziomowi z roku 2019 (1,4 mln turystów).

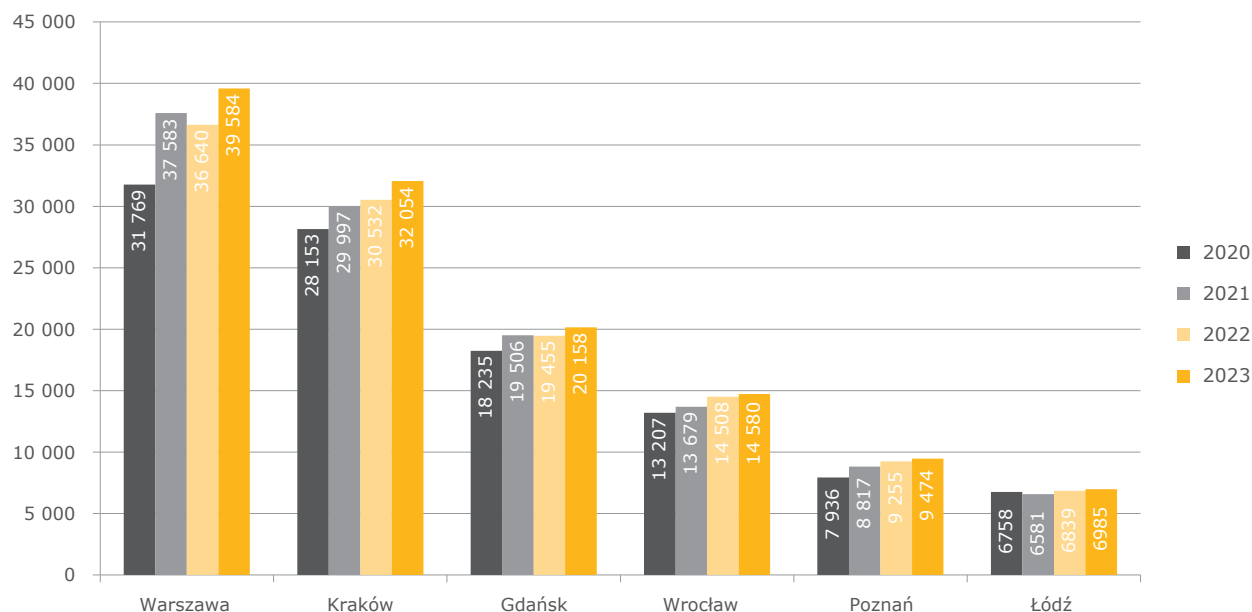
W 2023 r. jednymi z największych wrocławskich atrakcji były: **ZOO Wrocław Sp. z o.o. (ZOO)** (ponad 1,69 mln gości), **Centrum Edukacji Ekologicznej Hydropolis (CEE Hydropolis)** (ponad 389 tys. gości) oraz **Panorama Raławicka**, z najwyższą liczbą odwiedzających w ciągu 4 ostatnich lat (ponad 476 tys.).

W 2023 r. Wrocław otrzymał nagrody: Różę Regionów w kategorii projekt specjalny za kampanię turystyczną *Wrocław – miasto przygody* i Złoty Lajk Europa przyznany za „wysokozasięgową promocję miasta za granicą poprzez media społecznościowe z wykorzystaniem innowacyjnych narzędzi cyfrowych oraz angażującego contentu”.

BAZA NOCLEGOWA

Wg danych GUS (stan na 31 lipca 2023 r.) liczba miejsc noclegowych we Wrocławiu wynosiła **14 580** w 92 obiektach, z czego 96% stanowiły obiekty całoroczne. Wg GUS wśród 6 największych miast w Polsce najwięcej miejsc noclegowych oferowanych było w Warszawie (39 584), gdzie w stosunku do 2022 r. nastąpił wzrost liczby miejsc noclegowych o 8%. Na 2. miejscu pod względem liczby miejsc noclegowych uplasował się Kraków (32 054), na 3. Gdańsk (20 158), a na 4. miejscu znalazł się Wrocław. We wszystkich tych miastach nastąpił wzrost liczby miejsc noclegowych względem 2022 r., najwyższy w Warszawie, Krakowie i Gdańsku. We Wrocławiu odnotowano **wzrost liczby miejsc noclegowych** w stosunku do roku 2022 wynoszący **0,5%** (o 72 miejsca). Baza noclegowa Wrocławia pod względem liczby całorocznych miejsc noclegowych na 1 tys. mieszkańców (19,35), znajduje się na podobnym poziomie jak baza noclegowa Warszawy (19,57) i Poznania (17,03).

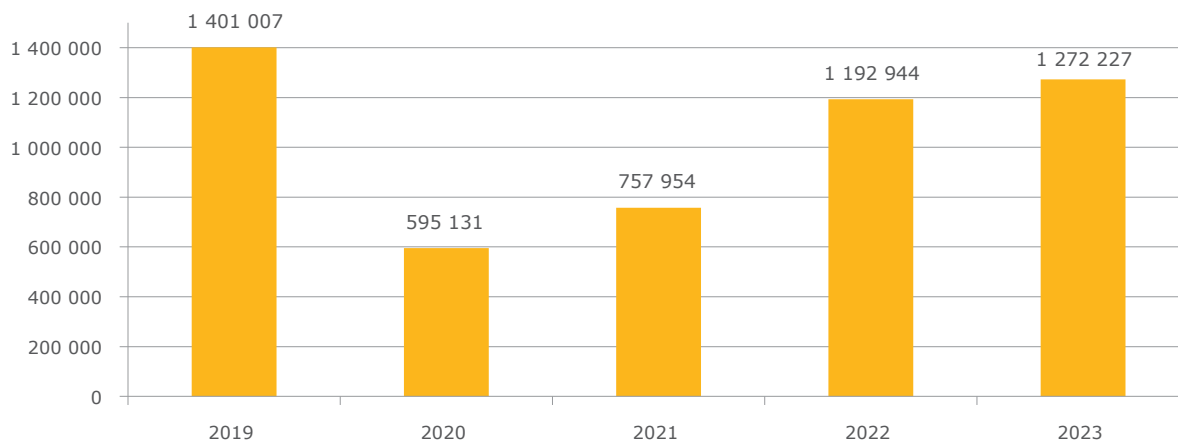
Wykres 58. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w latach 2020–2023 (stan na 31 lipca 2023 r.)

Źródło: GUS

W 2023 r. w zakresie wykorzystania bazy noclegowej we Wrocławiu odnotowano większą niż rok wcześniej liczbę turystów korzystających z baz noclegowych (o 6,6%). Liczba turystów krajowych korzystających z wrocławskich obiektów noclegowych wynosiła 941,2 tys., natomiast zagranicznych – 331 tys. (wzrost o 27,7%).

Wykres 59. Liczba osób korzystających z turystycznych obiektów noclegowych we Wrocławiu w latach 2019–2023

Źródło: GUS

W 2023 r., porównując r/r, liczba nocujących turystów wzrosła niemal we wszystkich największych miastach Polski. Najszybszy przyrost turystów odnotowano w Krakowie (o 17%), Gdańsku (o 10,9%) i Warszawie (o 7,7%). W 2023 r. we Wrocławiu udzielono łącznie 2224,2 tys. noclegów (wzrost r/r o 3,4%). Najwięcej noclegów udzielono w Warszawie i Krakowie, odpowiednio 7461,3 tys. i 5741,1 tys. noclegów (wzrost w porównaniu do 2022 r. odpowiednio o 2,5% i 17,5%).

Najwyższy stopień wykorzystania pokoi we Wrocławiu odnotowano w miesiącach czerwiec–wrzesień (ok. 65%). Turyści najchętniej do zwiedzania kraju wybierają miesiące od kwietnia do października. W tym okresie Wrocław odwiedziło prawie 64% wszystkich turystów. Porównując ten sam okres w roku, we Wrocławiu i w Krakowie ten wskaźnik był taki sam, a nieco wyższy odnotowano w Gdańsku (prawie 67%), w Warszawie natomiast wyniósł niespełna 63%.

W 2023 r. 5-gwiazdkowy hotel The Bridge Wrocław MGallery położony na Ostrowie Tumskim został uhonorowany dwiema prestiżowymi nagrodami w plebiscycie LUXE Global Awards dla najbardziej luksusowych hoteli z całego świata, natomiast hotel Platinum Palace Boutique Hotel & SPA Wrocław, położony przy ul. Powstańców Śląskich 204, w sąsiedztwie parku Południowego, znalazł się wśród pięciu najlepszych hoteli w Polsce według francuskiego przewodnika turystycznego *La Liste*.

W 2023 r. do ewidencji obiektów świadczących usługi hotelarskie niebędących obiektami hotelarskimi zgłoszono 237 obiektów. Ewidencja ta nie obejmuje hoteli, moteli, pensjonatów, kempingów, domów wycieczkowych, schronisk i schronisk młodzieżowych.

BADANIA RUCHU TURYSTYCZNEGO

W 2023 r. zostały przeprowadzone badania ruchu turystycznego we Wrocławiu w oparciu o różne grupy respondentów. Badania składały się z 4 modułów.

Pierwszy dotyczył turystycznego wizerunku Wrocławia i postaw wrocławian wobec turystyki. Rezultaty badań pokazały, że mieszkańcy są pozytywnie nastawieni do rozwoju turystyki w mieście, które uznają za atrakcyjne dla odwiedzających. Doceniają, że dzięki turystyce zarabiają wrocławskie firmy, a z obiektów turystycznych mogą korzystać również sami wrocławianie.

Drugi moduł obejmował ocenę sytuacji miejskiej turystyki przez 143 przedstawicieli wrocławskiej branży turystycznej. Uznali oni Wrocław za miasto o dużym potencjale turystycznym, tworzonym przede wszystkim przez miejsca takie jak Rynek, Ostrów Tumski, ZOO czy Hala Stulecia. Zwrócili uwagę na wciąż niewykorzystany potencjał turystyczny Odry i jej otoczenia oraz konieczność promocji mniej znanych atrakcji. Respondenci wskazali również na potrzebę zadbania o parkingi dla autokarów i większą liczbę publicznych toalet.

Trzeci moduł przeprowadzono z 351 uczestnikami 11 wydarzeń branży MICE – Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions (konferencje naukowe, medyczne, farmaceutyczne, informatyczne, biznesowe, wydarzenia kulturalne).

Ostatnim modułem były wywiady z 12 organizatorami wydarzeń biznesowych MICE, pozwalające poznać ich problemy i oczekiwania. Badani wskazali, że Wrocław ma bogate zaplecze biznesowe, akademickie i kulturalne, brak mu jednak nowoczesnego centrum konferencyjnego.

W każdym miesiącu 2023 r. liczba pasażerów przylatujących na wrocławskie lotnisko była wyższa niż miało to miejsce w roku poprzednim. W 2023 r. z wrocławskiego lotniska skorzystało 3,9 mln pasażerów, natomiast rok wcześniej było ich 2,9 mln. O ruchu lotniczym we Wrocławiu więcej informacji w dziale INFRASTRUKTURA.

TURYSTYKA REKREACYJNA

Wrocław od lat zapewnia wysoki poziom obsługi turystycznej. Cennym źródłem danych i informacji o mieście jest oficjalny serwis turystyczny Wrocławia **visitWroclaw.eu**. Na koniec 2023 r. liczba fanów serwisu na Facebooku wyniosła **57 201** i wzrosła względem poprzedniego roku o ponad **2 tys.** Według serwisu visitWroclaw.eu w 2023 r. największymi atrakcjami turystycznymi Wrocławia były niezmiennie m.in.:

- **Rynek z Ratuszem,**
- **Ostrów Tumski,**
- **Ogród Botaniczny,**
- **Panorama Raławicka,**
- **ZOO z Afrykarium,**
- **Hydropolis,**
- **Hala Stulecia,**
- **park Szczytnicki z Ogrodem Japońskim.**

Poza ww. atrakcjami turystycznymi do najczęściej odwiedzanych należały również m.in.: Mostek Pokutnic, Muzeum Narodowe Wrocław, Kolejkowo i wrocławskie krasnale.

ZOO wraz z Afrykarium jest jednym z najpopularniejszych ogrodów zoologicznych w Europie. Niezmiennie znajduje się w czołówce miejsc przyciągających najwięcej zwiedzających we Wrocławiu. W 2023 r. **liczba wejść** wyniosła **1 698 107**.

W 2023 r. **CEE Hydropolis** odwiedziło **ponad 389 tys. osób** (w 2022 r. – ponad 400 tys.). CEE Hydropolis ze względu na misję popularyzacji nauki i ekologii uczestniczy również w wielu wydarzeniach. W 2023 r. było obecne na ponad **30 wydarzeniach w 16 miastach**, w których wzięło udział ponad **220 tys. osób**. W 2023 r. Hydropolis zostało organizatorem pierwszego Młodzieżowego Wodnego Okrągłego Stołu, który towarzyszył Kongresowi Miasto – Woda – Jakość Życia, cyklicznie odbywającemu się we Wrocławiu. Celem wydarzenia było wyłonienie projektu uczniowskiego o charakterze proekologicznym, możliwego do zrealizowania w lokalnym środowisku.

TURYSTYKA BIZNESOWA

W 2023 r. kontynuowano realizację programu **Rozwój turystyki biznesowej i wzmocnienie potencjału konferencyjno-kongresowego Wrocławia jako lokalnego produktu turystycznego w latach 2022–2024**. Celem programu jest wzmocnienie potencjału konferencyjno-kongresowego Wrocławia poprzez wzbogacenie oferty turystyki biznesowej skierowanej do szerokiej grupy uczestników i obserwatorów. Dotację na realizację programu, w drodze konkursu, otrzymała Fundacja Promocji Turystyki Kongresowej Convention Bureau – Wrocław, która jest członkiem jednego z najważniejszych międzynarodowych stowarzyszeń dla turystyki konferencyjno-kongresowej International Congress and Convention Association (ICCA).

Dla rozwoju turystyki biznesowej istotna jest **baza obiektów z zapleczem konferencyjnym**. W 2021 r. wg GUS we Wrocławiu było 188 sal konferencyjnych z łączną liczbą 8374 miejsc (GUS zbiera dane co 4 lata). W latach 2017–2021 liczba obiektów konferencyjnych we Wrocławiu wzrosła, jednakże równolegle nastąpił spadek liczby miejsc w salach, łącznie o 7%. Spadki odnotowano również w Łodzi (o 4%) i Poznaniu (o 23%).

Tabela 83. Liczba sal konferencyjnych w latach 2017 i 2021 w największych miastach Polski

Miasto	2017	2021
Wrocław	186	188
Łódź	135	111
Kraków	352	339
Warszawa	525	601
Gdańsk	167	172
Poznań	177	149

Źródło: GUS

Tabela 84. Liczba miejsc w salach konferencyjnych w latach 2017 i 2021 w największych miastach Polski

Miasto	2017	2021
Warszawa	33 468	33 719
Kraków	19 071	20 897
Łódź	12 272	11 806
Gdańsk	8 963	9 147
Wrocław	8 962	8 374
Poznań	10 316	8 356

Źródło: GUS

Jednym z najważniejszych i najbardziej rozpoznawalnych obiektów konferencyjnych we Wrocławiu jest kompleks **Hali Stulecia**. W 2023 r. najważniejszymi wydarzeniami zorganizowanymi w obiekcie były m.in.: Made in Wro, SQL Days, Szczyt Cyfrowy IGF Polska 2023, Porsche Parade 2023, Networking 3.0 czy Wrocław Hip Hop Festival. W kompleksie Hali Stulecia odbyły się również liczne kongresy, m.in. Kongres Medycyny Sportowej EFSMA, 43. Kongres Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego. Innymi znaczącymi wydarzeniami były festiwal 3-Majówka, Beksiński Live oraz Noc pokazów. Łącznie w kompleksie Hali Stulecia zrealizowano w 2023 r. **246 wydarzeń**.

Wielofunkcyjnym obiektem oferującym szeroki wachlarz możliwości organizacji różnorodnych wydarzeń oraz spotkań biznesowych jest Tarczyński Arena Wrocław (Stadion Wrocław). W 2023 r. obiekt zanotował rekordową liczbę ok. 750 tys. odwiedzających podczas niemal 200 wydarzeń.

Najważniejszymi imprezami zorganizowanymi w 2023 r. były gala bokserska z udziałem Oleksandra Usyka i Daniela Dubois oraz eliminacje UEFA EURO 2024 Ukraina–Anglia. W 2023 r. powstało Muzeum Śląska Wrocław, prezentujące w multimedialny sposób ponad 70 lat historii zarówno WKS Śląsk Wrocław, jak i samego miasta.

PROMOCJA MIASTA

W 2023 r. w celu budowania marki miasta i zwiększenia popularności Wrocławia jako atrakcyjnej destynacji turystycznej wśród turystów z kraju, jak i zza granicy, przeprowadzono szereg działań popularyzujących i promujących Wrocław jako miasto o wysokich walorach turystycznych, m.in.:

- **Wrocław – miasto przygody** – kampania, której celem była odbudowa ruchu turystycznego w mieście po zapaści spowodowanej pandemią i niepewnością po zaostrożeniu konfliktu zbrojnego w Ukrainie. Kampania została nagrodzona Różą Regionów w kategorii projekt specjalny;
- **Zrekonstruowane organy Michaela Englera** w bazylice pw. św. Elżbiety – w 2023 r. zorganizowano 24 koncerty, w których wzięło udział łącznie ok. 9 tys. osób;
- Projekt **TworzyMY Wrocław** – kontynuacja projektu filmowego, którego celem jest m.in. budowanie tożsamości Wrocławia;
- Ścieżki turystyczne w cyklu **Przygody z historią** – m.in. *Szlakiem Piotra Włostowica, Szlakiem wrocławskiej wojny piwnej, Szlakiem Festung Breslau, Szlakiem defenestracji wrocławskiej*;
- **Dzień Odry (7. edycja)** – w 2023 r. w wydarzeniu uczestniczyła rekordowa liczba partnerów (ponad 60). Liczne wydarzenia zlokalizowane były m.in. na nadodrzańskich bulwarach (Xawerego Dunikowskiego, Marii i Lecha Kaczyńskiego, Politechniki Wrocławskiej);
- **Międzynarodowy Festiwal Kryminału** (15. edycja) – w ramach wydarzenia przyznano Markowi Stelarowi Nagrodę Wielkiego Kalibru podczas uroczystej gali finałowej;
- **Bruno Schulz. Festiwal** (12. edycja) – 14 spotkań z autorami książek, 5 spotkań w ramach Salonu Silesiusa, 5 spotkań w ramach Salonu Angelusa, spotkanie *Czytał Michał Nogaś*. W ramach festiwalu odbyła się Gala Literackiej Nagrody Europy Środkowej Angelus i Wrocławskiej Nagrody Poetyckiej Silesius;
- **Wrocławski Dzień Czytania w Szkołach** (4. edycja) – wydarzenie upamiętniające otrzymanie Literackiej Nagrody Nobla przez Olgę Tokarczuk;
- **Wrocławski Festiwal Krasnoludków** (14. edycja) – największa we Wrocławiu impreza dla rodzin z dziećmi, w której w 2023 r. wzięło udział ok. 18 tys. osób;
- zamontowanie figurki **krasnala Życzliwka Podróżnika** na sopockim moło;
- **Dzień Życzliwości** (18. edycja) – hasło przewodnie w 2023 r. to *Wróćmy do życzliwości!*;
- **Herb Wrocławia w 30 odsłonach** – publikacja zawierająca 30 artystycznych fotografii herbu Wrocławia w różnych ujęciach, m.in. w architekturze.

W promocji Wrocławia dużą rolę odgrywają strony internetowe oraz media społecznościowe prowadzone przez Miasto. W trakcie 2023 r. oficjalny fanpage Wrocławia [**Wroclove**] zwiększył liczbę obserwatorów, która na koniec roku wynosiła ponad 371 tys. (wzrost o ponad 30 tys. osób). Dużym zainteresowaniem cieszył się również portal krasnale.pl, który zwiększył liczbę fanów o ponad 9 tys. do 71 034 osób. Profil wroclaw_official na Instagramie w 2023 r. obserwowało ponad **172 tys. osób** (wzrost w stosunku do ubiegłego roku o ponad 9 tys. obserwujących). Na profilu udostępniane są InstaStories (codziennie od kilku do kilkunastu) przedstawiające informacje o najważniejszych i najciekawszych wydarzeniach organizowanych w mieście.

W 2023 r. Wrocław został nagrodzony przez Związek Miast Polskich i Instytut Badań Internetu i Mediów Społecznościowych Złotym Lajkiem Europa przyznawanym za „wysokozasięgową promocję miasta za granicą poprzez media społecznościowe z wykorzystaniem innowacyjnych narzędzi cyfrowych oraz angażującego contentu”.

Tabela 85. Promocja miasta w social mediach

Platformy internetowe	Liczba obserwujących/ subskrybentów na koniec 2023 r. (w tys.)	Wzrost liczby obserwujących/ subskrybentów na koniec 2023 r. w stosunku do końca 2022 r. (w tys.)
Wrocław [Wroclove] (Facebook)	371,11	30,79
Krasnale.pl (Facebook)	71,03	9,19
krasnale (Instagram)	4,50	0,30

Platformy internetowe	Liczba obserwujących/ subskrybentów na koniec 2023 r. (w tys.)	Wzrost liczby obserwujących/ subskrybentów na koniec 2023 r. w stosunku do końca 2022 r. (w tys.)
visitwro (Facebook)	57,0	2,1
visitwro (Instagram)	8,5	2,0
wroclaw_official (Instagram)	172,0	9,0
wroclaw_info (Twitter/X)	104,0	9,5
wroclaw.pl (Facebook)	73,0	49,0
wroclaw.pl (Instagram)	4,8	1,9
wroclaw.pl (TikTok)	11,8	2,2
Wrocław TV	22,9	3,81
Nasz Wrocław	20,9	0,75

Źródło: UMW

W celu promocji turystycznej Wrocławia przedstawiciele miasta uczestniczyli w wielu targach turystycznych, w tym m.in.:

- **targach zagranicznych** – Hiszpania, Niemcy, Holandia, Szwajcaria, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Czechy;
- **targach krajowych** – we Wrocławiu, Zabrzu, Szczecinie, Warszawie.

Podobnie jak w poprzednich latach zorganizowano wizyty studyjne dziennikarzy, blogerów, influencerów i touroperatorów. W 2023 r. przeprowadzono **26 wizyt studyjnych** (2022 r. – 19) z łączną liczbą 95 uczestników z takich krajów, jak Czechy, Belgia, Francja, Niemcy, Węgry, Korea, Brazylia, Włochy, Izrael, Finlandia, Holandia, Wielka Brytania, Grecja.

W 2023 r. w ramach kampanii *Wrocław – miasto przygody* powstał **spot reklamowy** (z udziałem m.in. Daniela Olbrychskiego), który wyemitowano w siedmiu miastach, a obejrzało go ponad 467 tys. osób. W Warszawie, Szczecinie, Poznaniu, Łodzi, Krakowie, Katowicach i Gdańsku pojawiły się 274 nośniki zewnętrzne (billboardy, słupy, citylighty) z kadrami ze spotu. Reklamy znalazły się także na Facebooku i Google.

W 2023 r. kontynuowano prowadzenie działań promocyjno-informacyjnych o wydarzeniach w mieście, które realizowane były poprzez:

- **biuletyn „wrocław.pl”** (48 numerów ze stronami w języku ukraińskim),
- Wrocław Video (816 materiałów dodanych na kanale Wrocław TV),
- cykliczne programy na kanale Wrocław TV, m.in. – *Tarczyński Arena od kuchni* (3 odcinki), *Pytamy o Wrocław* (15 odcinków), *Wrocławskie HITStorie* (10 odcinków),
- podcasty – m.in. *Wrocław na Dzień Dobry* (ok. 100 odcinków) oraz *Muzyczne spacery po Wrocławiu* (5 odcinków),
- aktywność w mediach społecznościowych – Facebook, Twitter/X, Instagram, Tik Tok,
- reklamy w prasie związanej z turystyką (11),
- **bezpłatne spacery z przewodnikiem** – w 2023 r. od maja do października przeprowadzono 137 spacerów (w tym wycieczki rowerowe, spacery w języku ukraińskim i angielskim, rodzinne wycieczki, spacery po wybranych osiedlach Wrocławia, spacery z audiodeskrypcją i w polskim języku migowym),
- **portal internetowy wroclaw.pl** (132,5 mln odsłon w 2023 r.) z artykułami w wersji angielskiej, niemieckiej i ukraińskiej.

PROGRAM NASZ WROCŁAW

Celem programu **Nasz Wrocław** jest zachęcenie mieszkańców Wrocławia do rozliczania podatku dochodowego w mieście, a także aktywnego spędzania wolnego czasu oraz udziału w życiu miasta. Z oferty programu *Nasz Wrocław* mogą korzystać osoby, które potwierdziły rozliczenie podatku dochodowego we Wrocławiu. Do końca 2023 r. **użytkowników programu było ponad 290 tys.**, o ok. 50 tys. więcej niż w 2022 r.

W 2023 r. do grona partnerów programu *Nasz Wrocław* dołączyli: Creator, Pratum Biuro Nieruchomości, Dynamic Medical Center, Travel Project, Barber Academy, Męski Fryzjer Finezja, Moonstreet Games, Ale Rzym, Liga Obrony Kraju, Arena 27, Bar Pierożek, Wrocław Racing Center, Park Trampolin Jump 4U, Muzeum Śląska Wrocław, Aeroklub Wrocławski, Teatr Dialogu, Jatki 2.0, La Barber. Łączna liczba partnerów programu przekroczyła **70 instytucji**, z których 9 (Aquapark, ZOO, CEE Hydropolis, Hala Stulecia, pływalnia Orbita, Vertigo Jazz Club, WKS Śląsk Wrocław, Panthers Wrocław, Centrum Historii Zajezdni) **oferuje jedno darmowe wejście** rocznie. W 2023 r. z darmowych wejść skorzystało blisko **80 tys. osób**.

Uczestnictwo w programie *Nasz Wrocław* umożliwia także zakup we wrocławskiej komunikacji miejskiej o 25% taniej biletów okresowych imiennych oraz korzystanie ze specjalnego biletu Nasz Wrocław Kolej, zniżkę na parkowanie w podziemnym parkingu pod Narodowym Forum Muzyki (pierwsze dwie godziny parkowania – 50% zniżki, abonament – 25% zniżki). Uczestnicy programu *Nasz Wrocław* otrzymywali również dodatkowe punkty w rekrutacji 2023/2024 do wrocławskich szkół podstawowych i przedszkoli. Z możliwości tej skorzystało 80% kandydatów w pierwszym etapie oraz 52% kandydatów w drugim etapie rekrutacji.

W ramach programu *Nasz Wrocław* funkcjonuje **Status Nasz Wrocław MAX (Status MAX)**, który ma zachęcić do zameldowania się we Wrocławiu na pobyt stały. Status Max w stosunku do programu *Nasz Wrocław* wzbogacony został m.in. o: dodatkowe zniżki u wybranych partnerów, dodatkowe darmowe wejścia u niektórych partnerów, roczną kartę do ZOO w cenie jednorazowego biletu wstępu, roczny karnet VIP do Aquaparku za pół ceny. Status MAX daje możliwość oszczędności rzędu blisko 2,5 tys. zł rocznie. W 2023 r. ze Statusu MAX korzystało **47 tys. użytkowników**.

WSPARCIE OBYWATELI UKRAINY

W związku z zaostreniem konfliktu zbrojnego w Ukrainie i przybyciem do Wrocławia uchodźców wojennych realizowano liczne działania edukacyjno-informacyjne pomagające w organizacji pobytu i adaptacji w mieście obywateli ukraińskich. W Przejściu Dialogu funkcjonował specjalny punkt informacyjny dla migrantów. Wprowadzono ukraińskie wersje językowe niektórych miejskich portali internetowych. Prowadzony na stronie wroclaw.pl serwis dla konsumentów udostępniony został w angielskiej i ukraińskiej wersji językowej.

Każdy wydany w 2023 r. biuletyn „wroclaw.pl” zawierał 1 stronę (strona 18.) w języku ukraińskim z informacjami przydatnymi uchodźcom wojennym, a na kanale Wrocław TV wyprodukowano programy informacyjne w języku ukraińskim.

W 2023 r. wyemitowano na antenie TV Echo24 (dostępnej w sieciach kablowych) oraz w serwisie YouTube 16 odcinków z serii *Dzień dobry we Wrocławiu*, adresowanych do mieszkających we Wrocławiu migrantów i uchodźców, w szczególności obywateli Ukrainy. Wszystkie zawarte w nich wiadomości dotyczące m.in. informacji na temat pobytu w Polsce oraz bieżących wydarzeń we Wrocławiu były dwujęzyczne: ukraińskie z polskimi napisami bądź polskie z napisami ukraińskimi. W 2023 r. wiele materiałów promocyjno-informacyjnych miejskich wydarzeń miało ukraińską wersję językową. Do udziału w wydarzeniach zapraszani byli także ukraińscy artyści (m.in. Zespół Boombox, Pavlo Tabakov).

ŚRODOWISKO

Wrocław od 2022 r. uczestniczy w programie **Misja Neutralnych i Inteligentnych Miast do 2030**, w ramach której podjął wyzwanie dążenia do neutralności klimatycznej. W 2023 r. zawarto umowę na opracowanie pn. **Mapa drogowa osiągnięcia neutralności klimatycznej Wrocławia – Roadmap**. Opracowanie będzie gotowe w drugiej połowie 2024 r.

Ponadto Wrocław przystąpił do unijnego projektu **NEEST** – *Neutralne klimatycznie i zrównoważone środowiskowo obszary* (ang. NetZero Emission and Environmentally Sustainable Territories). Efektem projektu będzie opracowanie modelowego rozwiązania dla obszarów miejskich, w tym poprawy ich efektywności energetycznej oraz zagospodarowania przestrzeni w celu budowania odporności na skutki zmiany klimatu.

Podsumowaniem pierwszego roku uczestnictwa w **Misji Neutralnych i Inteligentnych Miast do 2030** była konferencja pn. *Climate-Neutral and Smart Cities* w Brukseli. Podczas wydarzenia władze miast uczestniczących w Misji skierowali do przedstawicieli Komisji Europejskiej tzw. list otwarty, popierający dotychczasowe działania programu NetZeroCities (będącego platformą współpracy miast uczestniczących w Misji).

W 2023 r. Gmina Wrocław rozpoczęła współpracę z Fundacją **Climate Strategies Poland** w celu podniesienia kompetencji do samodzielnego szacowania i obliczania emisji gazów cieplarnianych (wyliczania tzw. śladu węglowego) oraz lepszego planowania i zarządzania powierzonymi zadaniami w zakresie dążenia do neutralności klimatycznej.

W 2023 r. Uchwałą nr LXXV/1930/23 Rady Miejskiej Wrocławia przyjęta została **Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe**. Celem dokumentu jest wskazanie zmian, jakie nastąpiły w zakresie energetyki w mieście oraz planów i prognozowanych zmian na kolejne lata, które związane są z zabezpieczeniem energetycznym miasta.

16 listopada 2023 r. weszło w życie Zarządzenie Nr 11756/23 Prezydenta Wrocławia w sprawie wprowadzenia **Strategii Gospodarowania Wodami Opadowymi i Roztopowymi we Wrocławiu**.

W celu adaptacji do zmian klimatu kontynuowanych było wiele projektów i programów, m.in.: **Złap deszcz, Lubię deszcz, Szare na Zielone**, projekty **Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego** (w większości obejmujące realizację terenów zieleni) i **Funduszu Osiedlowego, FoodSHIFT2030** czy **Zielony Kalendarz Edukacyjny**.

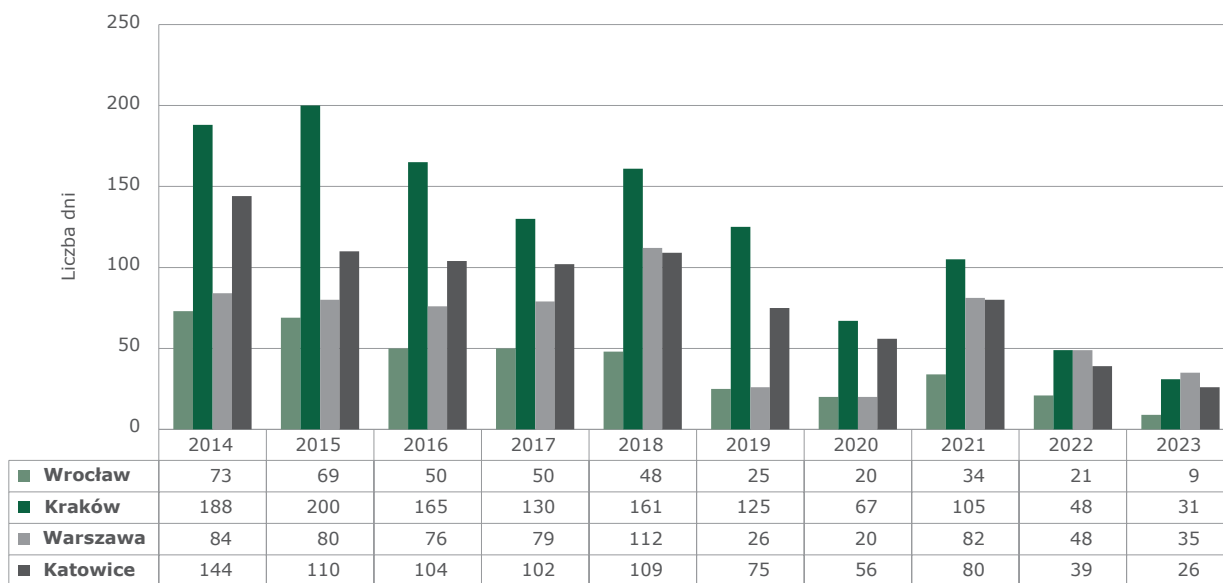
W 2023 r. powstał też **Raport z realizacji Planu adaptacji miasta Wrocławia do zmian klimatu do roku 2030 za okres 2019–2022**. W Systemie Informacji Przestrzennej Wrocławia została utworzona **mapa Adaptacja do zmian klimatu**, przedstawiająca różne aspekty zarządzania wodą w mieście i stanowiąca kompendium wiedzy na temat inicjatyw ekologicznych podejmowanych przez Miasto.

W 2023 r. realizowano projekt **Hałas na Starym Mieście**. Celem projektu było wskazanie głównych problemów oraz wyzwań związanych z hałasem z perspektywy różnych podmiotów, określenie jego skali i potencjalnych rozwiązań. Projekt jest kontynuacją działań po opracowanej w 2022 r. *Strategicznej mapie hałasu dla Wrocławia*.

JAKOŚĆ POWIETRZA W MIEŚCIE

Parametry jakości powietrza to wskaźniki wdrażania Strategii Wrocław 2030. W 2023 r. według manualnej stacji pomiarowej we Wrocławiu przy wyb. Conrada-Korzeniowskiego **liczba dni z przekroczeniami normy dobowej pyłu zawieszonego PM10 wyniosła 9** (w 2022 r. były to 21 dni, a w 2021 r. – 34 dni). Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 w roku kalendarzowym wynosi 35 dni. **Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5** według automatycznej stacji pomiarowej we Wrocławiu przy al. Wiśniowej w 2023 r. **wyniosło 17 $\mu\text{g}/\text{m}^3$** (w 2022 r. – 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w 2021 r. – 21 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). Dopuszczalne stężenie średnioroczne dla PM2,5 wynosi 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Mając na uwadze powyższe dane, we Wrocławiu zauważalna jest istotna poprawa jakości powietrza, na co wskazuje również porównanie z innymi dużymi miastami w Polsce.

Wykres 60. Porównanie jakości powietrza we Wrocławiu, Krakowie, Warszawie, Katowicach w latach 2014–2023. Liczba dni z przekroczeniami dla pyłu zawieszonego PM10 w poszczególnych miastach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GIOŚ

Tabela 86. Jakość powietrza we Wrocławiu, Krakowie, Warszawie, Katowicach w latach 2014–2023 na podstawie Państwowego Monitoringu Środowiska

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023***
PM10 – liczba dni z przekroczeniem; dopuszczalne przekroczenie – 35 dni										
Wrocław*	73	69	50	50	48	25 dotrzymana liczba przekroczeń	20 dotrzymana liczba przekroczeń	34 dotrzymana liczba przekroczeń	21 dotrzymana liczba przekroczeń	9 dotrzymana liczba przekroczeń
Kraków*	188	200	165	130	161	125	67	105	48 ul. Bulwarowa, manualna	31 al. Krasińskiego, automatyczna dotrzymana liczba przekroczeń
Warszawa*	84	80	76	79	112	26 dotrzymana liczba przekroczeń	20 dotrzymana liczba przekroczeń	82 (al. Niepodleg- łości, automa- tyczna)	48 al. Niepodleg- łości, manualna	35 al. Niepodległości, automatyczna dotrzymana liczba przekroczeń
Katowice*	144	110	104	102	109	75	56	80 (automatyczna)	39 automatyczna	26 automatyczna dotrzymana liczba przekroczeń
PM10 (µg/m³) dopuszczalne stężenie średnioroczne – 40 µg/m³										
Wrocław**	brak przekroczeń 33–38	brak przekroczeń 28,5–36,6	brak przekroczeń 27,9–32,5	brak przekroczeń 28,7–30,3	brak przekroczeń 29,1–31,8	brak przekroczeń 22–26	brak przekroczeń 22–23	brak przekroczeń 24–26	brak przekroczeń 24–25	brak przekroczeń 20–21
Kraków**	46–64	45–68	41–57	41–55	33–56	29–50	brak przekroczeń 26–38	27–46	brak przekroczeń 24–33	brak przekroczeń 21–31
Warszawa**	42	41	41	42	30–44	brak przekroczeń 22–37	brak przekroczeń 22–35	brak przekroczeń 23–40	brak przekroczeń 21–35	brak przekroczeń 17–33
Katowice**	41–51	41–47	43–47	41–52	40–47	33–41	brak przekroczeń 29–34	brak przekroczeń 31–39	brak przekroczeń 29–31	brak przekroczeń 24–29
PM2,5 (µg/m³) dopuszczalne stężenie średnioroczne – 25 µg/m³ (do roku 2019); – 20 µg/m³ (od roku 2020)										
Wrocław**	28,6	30,3	27,4	brak przekroczeń 20,7–23,0	brak przekroczeń 21,5–23,3	brak przekroczeń 15–19	brak przekroczeń 15–18	17–21	brak przekroczeń 16–20	brak przekroczeń 14–17
Kraków**	31,8–45,0	33,3–43,8	29,1–37,9	28,4–40,1	27–39	22–29	21–24	24–25	brak przekroczeń 18–19	brak przekroczeń 15–17
Warszawa**	29,9	28,1	25,6	27,6–34,1	brak przekroczeń 20–25	brak przekroczeń 16–25	brak przekroczeń 14–18	16–21	brak przekroczeń 13–17	brak przekroczeń 12–18
Katowice**	32,5–37,7	27,3–33,1	26,6–34,2	30,7–39,3	30–35	24–28	20–23	23–26	20–21	brak przekroczeń 17–20

* liczba dni z przekroczeniami liczona na stacjach: Wrocław – wyb. Conrada-Korzeniowskiego, manualna; Kraków – al. Krasińskiego, manualna/automatyczna; Kraków – ul. Bulwarowa, manualna; Katowice – ul. Plebiscytowa/A4, manualna/automatyczna; Warszawa – ul. Bajkowa, manualna; Warszawa – al. Niepodległości, automatyczna/manualna

** dane pomiarowe ze stacji manualnych i automatycznych

*** wyniki pomiarów za rok 2023 mają status wyników wstępnie zweryfikowanych, co oznacza, że na kolejnych etapach weryfikacji na poziomie wojewódzkim, a następnie krajowym mogą ulec zmianie

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza GIOŚ; <https://powietrze.gios.gov.pl/>

W celu poprawy stanu powietrza we Wrocławiu podjęto szereg działań wspomagających ograniczenie emisji szkodliwych substancji. Na tablicach Dynamicznej Informacji Przystankowej (DIP), oficjalnym portalu internetowym Wrocławia, w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz za pośrednictwem mediów społecznościowych publikowano **informacje o jakości powietrza oraz o przekroczeniach dopuszczalnych norm**, a także o negatywnym wpływie wysokich stężeń zanieczyszczeń na środowisko naturalne i zdrowie ludzi.

W 2023 r. kontynuowano działania realizujące postanowienia Uchwały nr XLI/1405/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze Gminy Wrocław ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw, tzw. uchwały antysmogowej. W ramach kampanii *Wrocław bez smogu* mieszkańcy Wrocławia mogli skorzystać z kompleksowego programu obejmującego:

- dofinansowanie do wymiany źródeł ogrzewania – *KAWKAplus* (do 10 tys. zł),
- zwolnienie i ulgi w czynszach dla najemców lokali komunalnych, którzy zdecydowali się na wymianę pieca: 100% zwolnienia z czynszu do końca 2023 r., a po tym czasie jego obniżenie o 50% do końca 2025 r.,
- dofinansowanie wymiany drewnianych okien zewnętrznych – *termoKAWKA* (do 5 tys. zł),
- dopłaty do rachunków za ogrzewanie dla osób, które zlikwidowały piece na paliwa stałe w ramach Lokalnego Programu Ośłonowego (dopłata do 4 tys. zł).

W 2023 r. kontynuowano kampanię informacyjno-edukacyjną **Zmień piec**. Organizowano spotkania z mieszkańcami wrocławskich osiedli, prowadzono działania informacyjne, realizowano usługi doradztwa energetycznego, poprzez m.in.:

- porady z zakresu efektywności energetycznej na stronie zmienpiec.pl oraz w mediach społecznościowych, a także prowadzone kampanie outdoorowe i radiowe,
- aktualizację mapy wymienionych pieców, która przedstawia liczbę wymienionych pieców w każdym roku, począwszy od 2014 r.,
- instrukcje dla mieszkańców Wrocławia wraz z kalkulatorem łączenia dofinansowań z programów miejskich oraz programu *Czyste Powietrze* – <https://zmienpiec.pl/kalkulator>,
- bazę instalatorów, dzięki której można porównać usługi i oferty konkretnych podmiotów,
- udzielanie informacji mieszkańcom Wrocławia nt. działań podejmowanych przez miasto na rzecz poprawy jakości powietrza, w szczególności realizowanych programów dotacyjnych *KAWKAplus* i *termoKAWKA*.

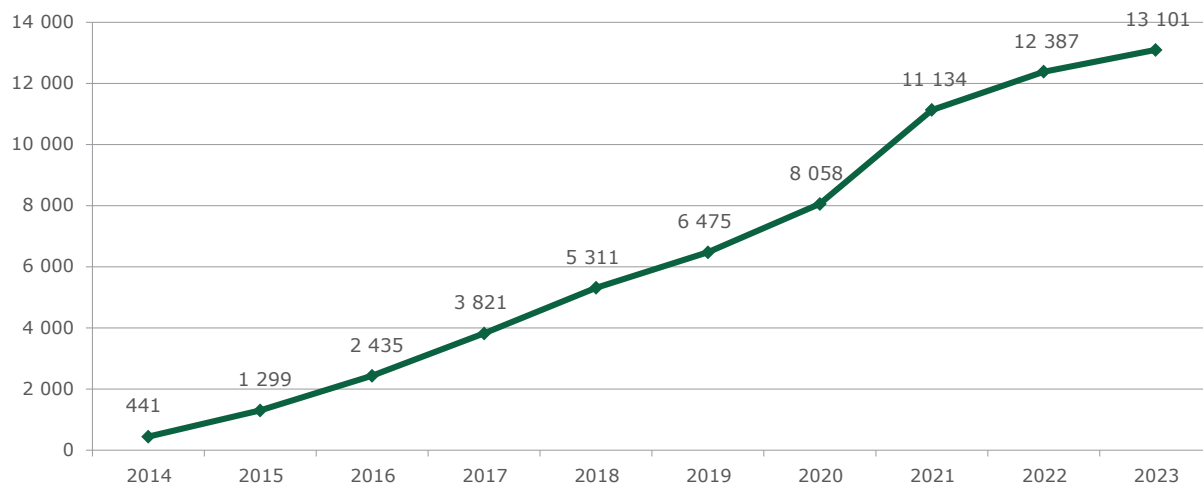
W 2023 r. na mocy porozumień zawartych przez Gminę Wrocław z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu (WFOŚiGW) w zakresie wsparcia i obsługi wnioskodawców programów *Czyste Powietrze* i *Ciepłe Mieszkanie*, realizowano działania związane z dofinansowaniem do wymiany ogrzewania stałopalnego na niskoemisyjne oraz termomodernizacji domów jednorodzinnych oraz lokali mieszkalnych w budynkach wielorodzinnych. W pierwszym kwartale 2023 r. został uruchomiony Gminny Punkt Konsultacyjno-Informacyjny programu *Czyste Powietrze* w Centrum Obsługi Mieszkańca V przy ul. Hubskiej 8-16 w Wydziale Środowiska Urzędu Miejskiego Wrocławia. Mieszkańcy Wrocławia mogą w nim otrzymać niezbędne informacje w zakresie funkcjonowania programu, a także bezpłatną pomoc przy wypełnianiu i składaniu wniosków. W 2023 r. w punkcie złożono 39 wniosków o dofinansowanie oraz 8 wniosków o płatność, łącznie udzielono 1400 konsultacji, a także zorganizowano 2 spotkania informacyjne. W grudniu 2023 r. został podpisany aneks do porozumienia pomiędzy Gminą Wrocław a WFOŚiGW przedłużający działalność Gminnego Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego programu *Czyste Powietrze*.

W dniu 1 marca 2023 r. Gmina Wrocław ogłosiła nabór wniosków w ramach programu **Ciepłe Mieszkanie**. Od rozpoczęcia naboru do 31 grudnia 2023 r. wpłynęło 40 wniosków o udzielenie dofinansowania, z czego 30 rozpatrzono pozytywnie. Łączna kwota wypłaconych dotacji w programie *Ciepłe Mieszkanie* to 30 tys. zł.

Zgodnie z postanowieniami Porozumienia Burmistrzów i monitoringu *Planu działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu dla miasta Wrocławia (SECAP)* w 2023 r. zlecono wykonanie corocznej **inwentaryzacji emisji gazów cieplarnianych** (GHG – *greenhouse gas*) za 2022 r. wraz z raportem podsumowującym. Raport przedstawia źródła danych wykorzystane w inwentaryzacji oraz podsumowanie wielkości emisji GHG dla 2022 r. wraz z porównaniem do inwentaryzacji emisji GHG wykonanych w okresie 1990–2021. Całkowita wielkość emisji GHG w 2022 r. wyniosła **5,038 mln ton CO₂e** i była o 212 tys. ton CO₂e wyższa (+4,41%) od emisji w roku bazowym 1990. Głównym powodem wzrostu wielkości emisji GHG we Wrocławiu jest transport (zwiększająca się liczba pojazdów we Wrocławiu, ale także coraz więcej wjeżdżających do miasta pojazdów z aglomeracji wrocławskiej). W 2020 r. wprowadzone na skutek pandemii ograniczenia w przemieszczaniu się spowodowały istotny spadek emisji w transporcie (16% r/r, w porównaniu z 2019 r.), ale już w 2021 r. i 2022 r. emisje transportowe znowu zaczęły szybko rosnąć.

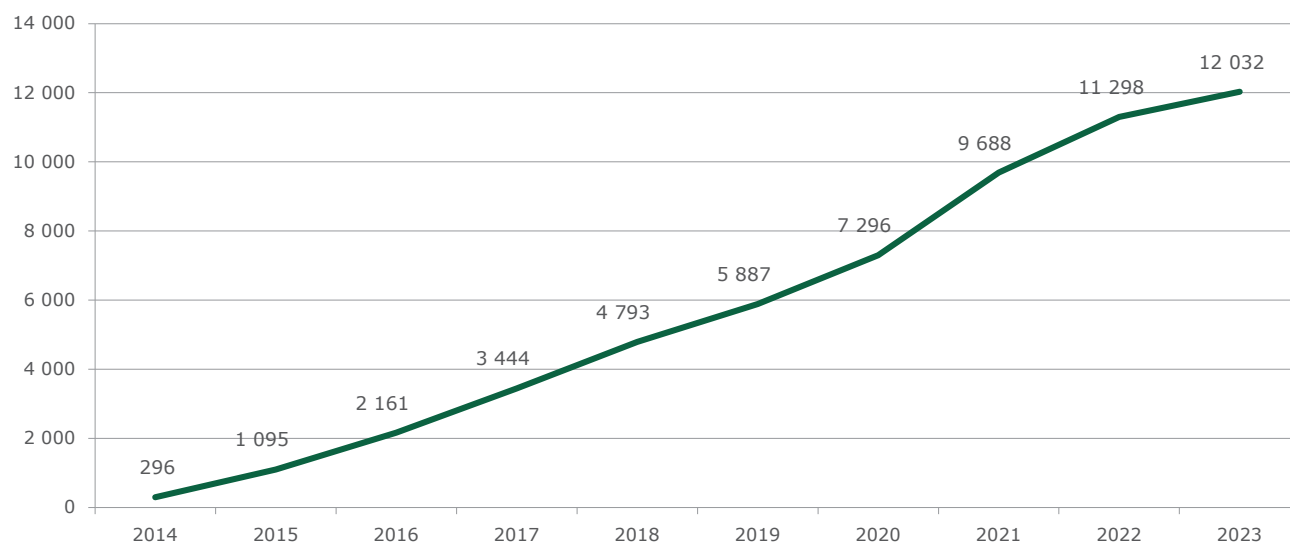
W ramach realizacji programu **KAWKAplus** w 2023 r. rozpatrzono 714 wniosków, zawarto 734 umowy. Liczba zawartych umów była mniejsza niż w poprzednich latach, na co wpływ miała zwiększona inflacja oraz sytuacja geopolityczna, która zmieniła podejście mieszkańców do wymiany źródeł ciepła. Łącznie, od początku istnienia programów dotacyjnych (**KAWKA** i **KAWKAplus**) w Gminie Wrocław, w latach 2014–2023 złożono 13 101 wniosków o udzielenie dotacji i podpisano 12 032 umowy dotacyjne (91,84% wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie).

Wykres 61. Łączna liczba złożonych wniosków w latach 2014–2023

Źródło: UMW

Wykres 62. Łączna liczba podpisanych umów dotacyjnych w latach 2014–2023

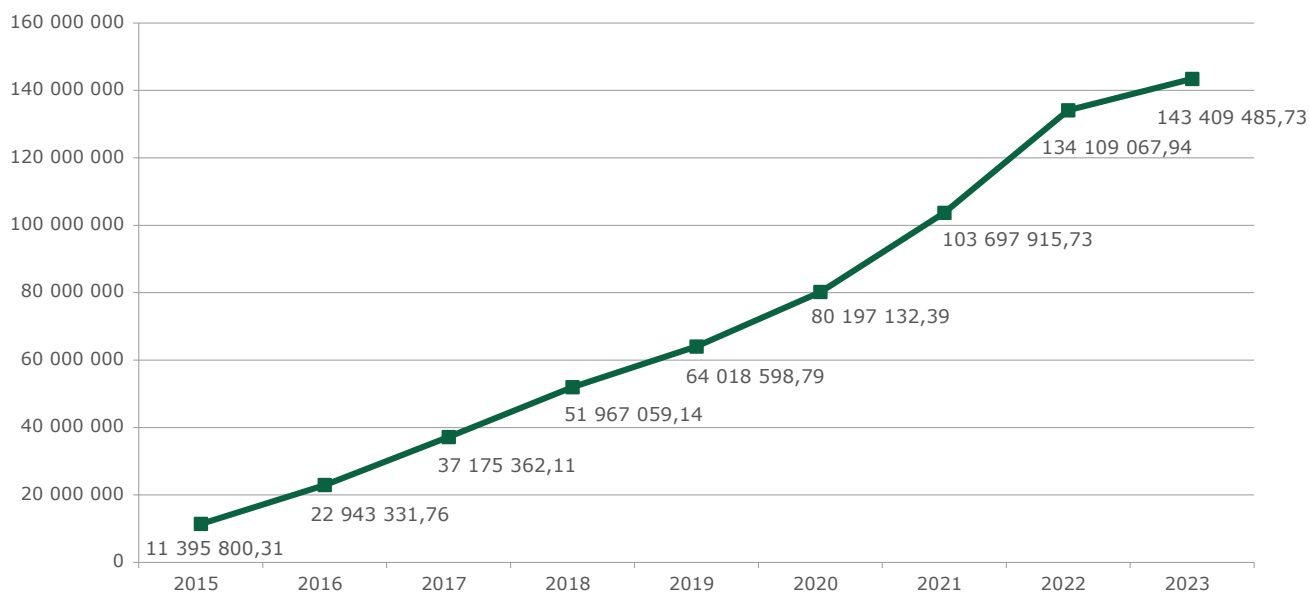

Źródło: UMW

W 2023 r. w wyniku udzielonego dofinansowania zlikwidowano **1081** źródeł ciepła na paliwo stałe. Liczba ta sukcesywnie rośnie; w ramach programów dotacyjnych (**KAWKA** i **KAWKAplus**) we Wrocławiu w okresie od 2014 r. do końca 2023 r. usunięto już **15 542** paleniska.

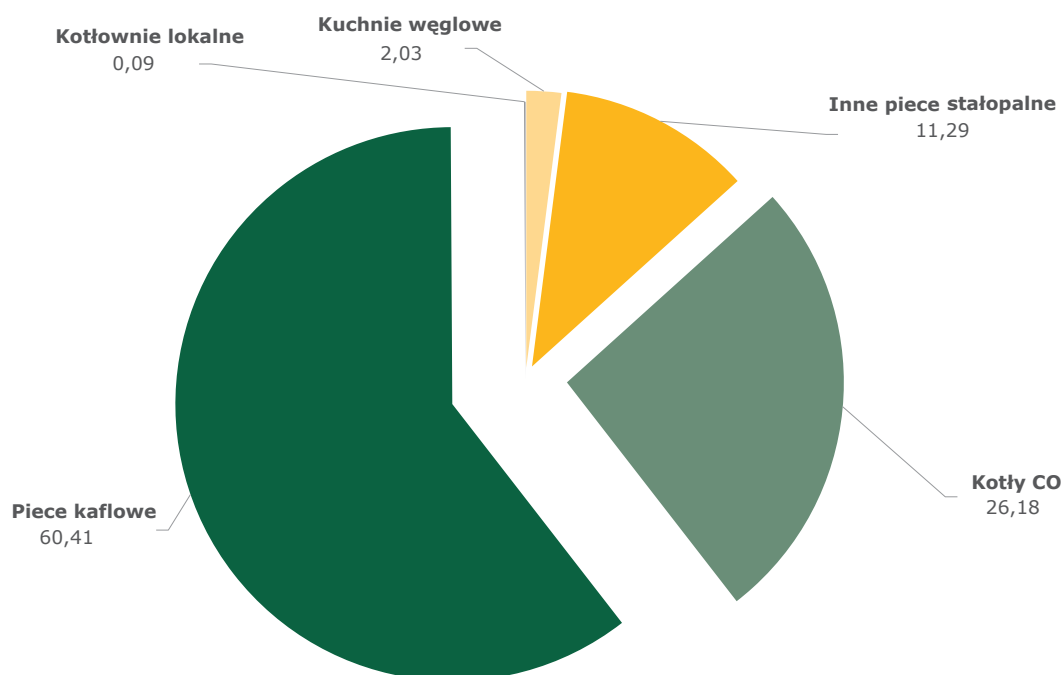
Na realizację programu dotacyjnego **KAWKAplus** w 2023 r. z budżetu Gminy Wrocław wydatkowano kwotę 9 300 417,79 zł. Łącznie, od początku istnienia programów dotacyjnych (**KAWKA** i **KAWKAplus**) w gminie Wrocław w latach 2014–2023 wydatkowano kwotę ponad **143 mln zł**.

Wykres 63. Łączne środki wydatkowane na programy dotacyjne *KAWKA* i *KAWKAplus* na wymianę ogrzewania w latach 2014–2023

Źródło: UMW

Wykres 64. Rodzaj likwidowanych źródeł stałopalnych w 2023 (w %)

Źródło: UMW

Tabela 87. Liczba zlikwidowanych stałopalnych źródeł ciepła w ramach programów dotacyjnych prowadzonych przez Gminę Wrocław w latach 2014–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	RAZEM
	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba
Źródła zlikwidowane											
Piece kaflowe	272	821	1 028	1 196	1 202	891	702	1 122	1 588	653	9 475
Kotły CO	82	224	298	397	463	415	537	741	916	283	4 356
Kuchnie węglowe	19	35	32	50	35	28	40	43	50	22	354
Piece do wody	4	6	4	5	5	1	0	0	0	0	25
Inne piece stałopalne	5	89	149	164	115	92	121	205	266	122	1 328
Kotłownie lokalne	2	0	1	0	0	0	0	0	0	1	4
Razem	384	1 175	1 512	1 812	1 820	1 427	1 400	2 111	2 820	1 081	15 542

Źródło: UMW

W ramach uzupełnienia programu *KAWKAplus* wspierającego likwidację niskiej emisji we Wrocławiu w 2023 r. po raz kolejny realizowano program **termoKAWKA** (na podstawie Uchwały nr XV/418/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej osobom fizycznym na zadania służące poprawie efektywności energetycznej polegającej na wymianie okien zewnętrznych). Wpłynęło **99 wniosków** o udzielenie dotacji, podpisano **89 umów dotacyjnych** i wypłacono dotacje na łączną kwotę **285 253,33 zł**.

W 2023 r. w gminnym zasobie mieszkaniowym dokonano wymiany źródeł ogrzewania w **56** budynkach stanowiących w 100% własność Gminy Wrocław (w **566** mieszkaniach). Dodatkowo zarządcy komunalni sfinansowali likwidację pieców w mieszkaniach komunalnych znajdujących się we wspólnotach mieszkaniowych. **24** wspólnoty mieszkaniowe zostały podłączone do sieci ciepłowniczej (**198** mieszkań komunalnych).

Łącznie w 2023 r. zlikwidowano **993** piece w **764** mieszkaniach komunalnych.

Tabela 88. Liczba lokali w budynkach będących w 100% własnością Gminy Wrocław, w których zlikwidowano piece w latach 2019–2023

Rok	Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o.	Zarząd Zasobu Komunalnego
	Liczba lokali	
2019	70	175
2020	168	126
2021	265	444
2022	206	565
2023	123	443

Źródło: UMW, ZZK

W 2023 r. w ramach programów miejskich zlikwidowano łącznie **2074 piece**: w ramach programu *KAWKAplus* 1081, a w ramach programu wymiany źródeł ogrzewania w gminnym zasobie mieszkaniowym – 993.

W 2023 r. patrole Oddziału Ochrony Środowiska Straży Miejskiej Wrocławia prowadziły szereg działań i kontroli mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa ekologicznego.

Dokonywano kontroli domowych pieców grzewczych i przydomowych kotłowni oraz miejsc prowadzenia działalności gospodarczej pod kątem ujawnienia spalania materiałów niedozwolonych prawem (w tym zużytego oleju samochodowego) i spalania odpadów w przydomowych instalacjach grzewczych. Poza standardowymi kontrolami wykorzystywano także drony, które pozwalają na ujawnienie przypadków spalania na znacznie większym obszarze (nie ograniczają się tylko do jednej ulicy, ale monitorują całe osiedla). Oprócz działań kontrolnych strażnicy prowadzili także wśród mieszkańców działania edukacyjne.

Tabela 89. Liczba kontroli oraz liczba i rodzaj sankcji stosowanych wobec sprawców wykroczeń dotyczących spalania odpadów i zakazanych paliw stałych w latach 2020–2023

Opis	2020	2021	2022	2023
Kontrole spalania odpadów i zakazanych paliw stałych	4 779	7 528	28 147	44 381*
Środki oddziaływania wychowawczego (art. 41 k.w.)	29	27	8	14
Mandaty karne – liczba	169	189	64	42
Mandaty karne – kwota (w zł)	46 145	45 750	21 150	13 950
Wnioski do sądu	15	11	2	3

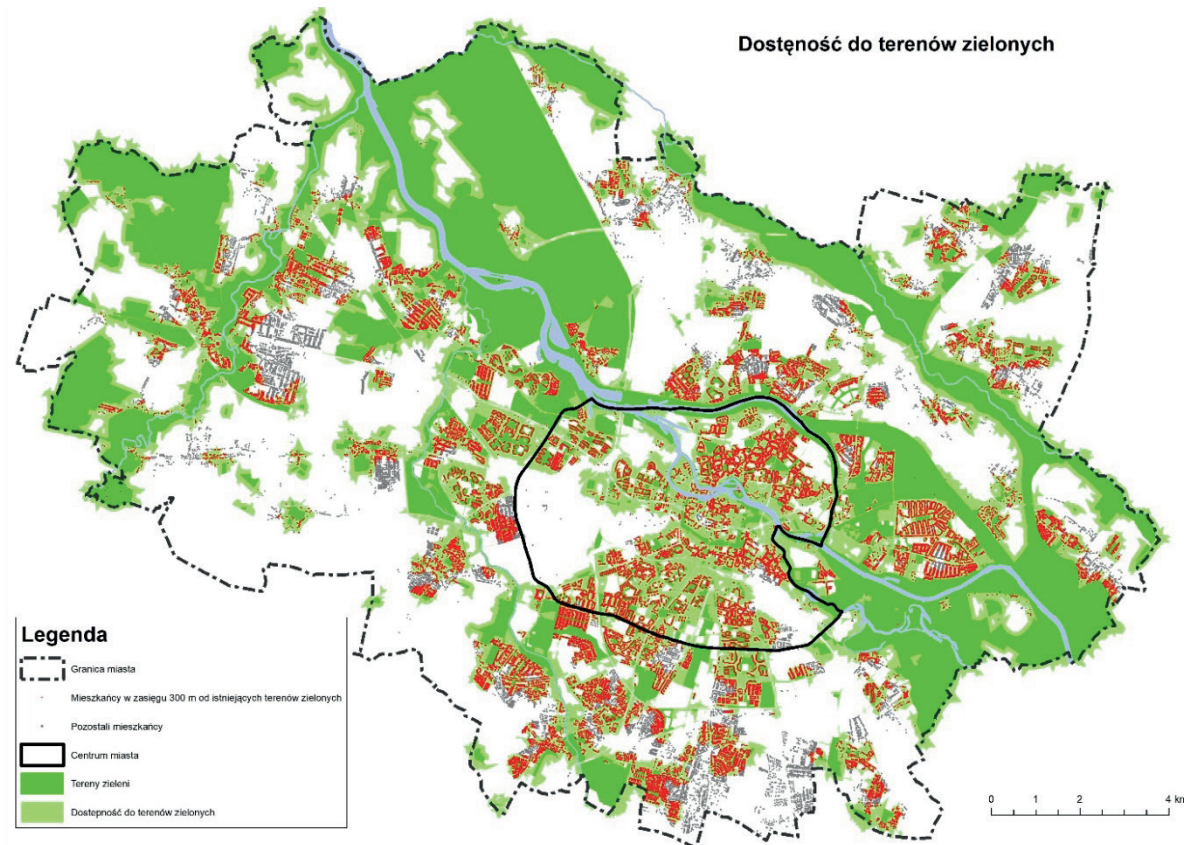
* w tym z wykorzystaniem dronów 42 165

Źródło: Straż Miejska Wrocławia

ZIELEŃ W MIEŚCIE

Dostępność do terenów zieleni (procent ludności mieszkającej w odległości do 300 m od terenów zieleni o dowolnej powierzchni) **jest jednym z głównych wskaźników wdrażania *Strategii Wrocław 2030***. Odsetek ludności mieszkającej w odległości do 300 m od terenów zieleni w odniesieniu do 2022 r. wzrósł w 2023 r. (stan na dzień 31 grudnia 2023 r.) odpowiednio z **83,8%** do **83,96%** dla miasta ogółem oraz z **95,63%** do **95,64%** dla obszaru śródmiejskiego.

Rysunek 4. Dostępność do istniejących terenów zieleni dla mieszkańców Wrocławia

Źródło: UMW

Bilans powierzchni terenów zieleni we Wrocławiu zarządzanych przez Zarząd Zieleni Miejskiej (ZZM), przedstawia poniższa tabela.

Tabela 90. Powierzchnia terenów objętych bieżącą konserwacją w latach 2020–2023 (w ha)

Lp.	Rodzaj obiektu	Wykaz powierzchni			
		2020	2021	2022	2023
1.	Parki	631,41	640,12	660,80	660,96
2.	Ulice (bez pow. rowów)	562,46	562,46	579,52	579,06
3.	Lasy, parki leśne, tereny leśne	1 191,73	1 191,73	1 227,10	1 227,10
4.	Zieleńce	162,54	161,64	164,25	166,75
5.	Zieleń tymczasowa i nieurządzona	129,09	128,49	173,62	183,33
Ogółem		2 677,23	2 684,44	2 805,29	2 817,2

Źródło: UMW

Tabela 91. Zadania w zakresie placów zabaw, oświetlenia oraz urządzeń wodnych w latach 2020–2023

Lp.	Nazwa czynności	Liczba obiektów (szt.)			
		2020	2021	2022	2023
Przeglądy, konserwacja i naprawy:					
1.	place zabaw	127	131	135	138
	siłownie terenowe	59	63	64	65
	ścieżki zdrowia	11	12	14	16
Eksplatacja i konserwacja oświetlenia:					
2.	lampy oświetlenia typu parkowego i iluminacje	2 887	2 989	3 116	3 547
Eksplatacja i konserwacja urządzeń wodnych:					
3.	fontanny i systemy nawadniania	39	46	46	49

Źródło: UMW

W 2023 r. w ramach rozwoju terenów zieleni i powiązanej z nimi infrastruktury zrealizowano następujące działania:

- 3 nowe place zabaw oraz ścieżkę zdrowia, 7 placów zabaw zmodernizowano i doposażono poprzez dostawienie nowych urządzeń. Do klasyfikacji przyjęto: ścieżkę zdrowia, która powstała w ramach współpracy z inwestorem zewnętrznym na terenie zieleni przy ul. Zefirowej, rozbudowaną o zestaw kalisteniki siłownię na polanie integracyjnej na Gądowie Małym (otwartą do użytkowania w roku 2024);
- doposażono tereny zieleni w elementy małej architektury: ławki i kosze na odpady, tablice informacyjne i edukacyjne. W ramach ww. działań stworzono miejsca, które umożliwiają aktywny wypoczynek mieszkańcom. W ramach projektu *Ławeczka mieszkańca* zamontowano 23 nowe ławki w następujących lokalizacjach: ul. Szwedzka, ul. Kunickiego, ul. Strzegomska, ul. Wietrzna, ul. Grabiszyńska, ul. Waniliowa, ul. Cynamonowa, ul. Kominiarska, ul. Klimasa, ul. Wełniana, ul. Jedności Narodowej, ul. Prosta, ul. Kotlarska, park Czarna Woda, skwer przy ul. Pięćdziesięciu Bohaterów, park przy ul. Świeradowskiej, zieleniec przy ul. Meissnera, skwer przy ul. Pałuckiej;
- nasycano zielenią istniejące tereny zieleni miejskiej, nasadzono 2454 drzewa, ok. 44,5 tys. krzewów i pnączy, ponad 20 tys. bylin i traw ozdobnych, ponad 370 tys. kwiatów rabatowych i cebulowych, dodatkowo na terenach zieleni miejskiej zrealizowano nasadzenia 873 drzew wykonane przez inne jednostki gminne i inwestorów prywatnych;
- rewaloryzację i rewitalizację istniejących założeń zieleni – m.in. zagospodarowanie skweru Niemena, zielenca przy ul. Gazowej (skwer Paula Schreibera i Hansa Thomasa), zielenca przy ul. Robotniczej/Śrubowej, w parku przy Jeziorze Pawłowickim, skweru przy ul. Afgańskiej/Pakistańskiej, w parku przy ul. Łużyckiej, w parku Skowronim, skweru ks. Szczepana Zielińskiego,
- budowę i rozbudowę oświetlenia w następujących lokalizacjach: park E. Stein, park przy ul. Łużyckiej, park przy ul. Kunickiego, skwer Niemena, skwer przy ul. Osobowickiej 107, zieleniec przy ul. Nowodworskiej, zieleniec przy ul. Grapowa.

W ramach nasadzeń odbyły się dwie kolejne edycje akcji *WROśnij we WROclaw* – w 2023 r. zasadzono 649 drzew. Nasadzenia zostały wykonane na terenie **parku Tysiąclecia** – 349 drzew oraz na terenie **parku Zachodniego** – 300 drzew.

Tabela 92. Nasadzenia i ukwiecenia terenów zieleni miejskiej w latach 2020–2023

Lp.	Rodzaj nasadzeń	Liczba roślin (w szt.)			
		2020 (w tym inwestycyjne)	2021 (w tym inwestycyjne)	2022 (w tym inwestycyjne)	2023 (w tym inwestycyjne)
1	Drzewa	3 221 (382)	2 406 (361)	2 574 (189)	2 454 (1 691)
2	Krzewy	79 674 (18 529)	65 588 (26 113)	29 309 (7 443)	41 128 (19 433)
3	Sadzonki leśne	73 740	81 400	45 150	21 700
4	Rabatowe	135 837	133 447	136 177	13 638
5	Cebulowe	176 431 (34 247)	209 550 (29 377)	173 041 (2 779)	364 650 (7 745)
6	Byliny	67 830 (23 316)	47 338 (19 320)	28 464 (6 288)	13 207 (12 292)
7	Pnącza	10 613 (564)	1 716 (286)	2 302 (1 072)	3 365 (991)
Ogółem		547 346 (77 038)	506 445 (75 457)	417 017 (17 771)	448 366 (30 556)

Źródło: UMW

Podejmowano działania służące realizacji Zarządzenia Prezydenta nr 1217/19 z dnia 28 czerwca 2019 r. w sprawie ochrony drzew i rozwoju terenów zieleni Wrocławia, zbierano dane dotyczące m.in.: informacji o usunięciach i nasadzeniach drzew, informacji na temat decyzji administracyjnych na wycinkę drzew, informacji o działkach i wyodrębnionych w nich przestrzeniach lub dokładnych miejscach, w których istnieje możliwość nasadzenia drzew, tzw. baza terenów pod nasadzenia, a także informacji o planach nasadzeń i ich aktualizacji oraz zasobach zieleni w Systemie Informacji Przestrzennej. **Baza Zasobów Zieleni**, którą utworzono na podstawie ww. zarządzenia, zawiera 201 373 zinwentaryzowane drzewa, 1626 obszarów pokrytych drzewami o powierzchni **44,47 ha** oraz 35 326 obszarów zakrzewionych o powierzchni **113,93 ha**.

W 2023 r. kontynuowano działania mające na celu uzgodnienie treści porozumienia z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w zakresie ustanowienia rezerwatu przyrody na **polach irygacyjnych we Wrocławiu** o powierzchni 751,3 ha.

Dnia 12 października 2023 r. została zawarta umowa na opracowanie dokumentacji projektowej dla zadania inwestycyjnego pn. *Pola Osobowickie – utrzymanie terenów podmokłych i związanej z nimi bioróżnorodności oraz utworzenie obszaru edukacyjno-rekreacyjnego dla mieszkańców Dolnego Śląska i turystów*.

Rada Miejska Wrocławia podjęła stosowne uchwały nr LXVII/1750/23 i LXVII/1751/23 w dniu 20 kwietnia 2023 r. w sprawie ustanowienia pomnikami przyrody grupy 10 dębów szypułkowych rosnących na polach irygacyjnych w rejonie ul. Wędkarzy i dębu szypułkowego rosnącego w rejonie ul. Pęgowskiej.

Uchwałą nr LXXIV/1880/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 października 2023 r. ustanowiono użytek ekologiczny *Las Pracki*. W związku z obywatelską inicjatywą uchwałodawczą przeprowadzono postępowanie administracyjne zmierzające do ustalenia granic użytku ekologicznego *Lasek Kuźnicki*.

W ramach ochrony czynnej pomników przyrody przeprowadzono kilkadziesiąt wizji terenowych i zawarto 3 umowy na: *Prace interwencyjne na pomnikach przyrody, Prace pielęgnacyjne wybranych pomników przyrody, Analizę fizykochemiczną gleb na wybranych stanowiskach pomników przyrody we Wrocławiu*. Pracom arborystycznym poddano pomniki przyrody na łączną kwotę **183 499,62 zł**.

Gmina Wrocław od 2006 r. wdraża *Powiatowy Program Zwiększania Lesistości Miasta Wrocławia*, który zakłada etapowe zwiększanie lesistości miasta z ok. 7% do 11%. W 2023 r. nie zalesiono nowych terenów, jednak podjęto prace zalesieniowe polegające głównie na wykonaniu poprawek i nasadzeń uzupełniających w już istniejących uprawach.

W ramach zadań związanych z działalnością rolniczą w 2023 r. m.in. rozpatrzono 4 sprawy dotyczące zakazu utrzymywania zwierząt gospodarskich na terenach wyłączonych z produkcji rolniczej na podstawie Uchwały Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie ustalenia regulaminu utrzymywania czystości i porządku na terenie miasta Wrocławia. W 2023 r. szacowano również szkody powstałe w wyniku suszy w gospodarstwach rolnych znajdujących się na terenie miasta Wrocławia. Lustracją objęto obszar o powierzchni 24,93 ha, 2 gospodarstwa rolne zgłosiły straty. Poszkodowani rolnicy na podstawie protokołów strat mogli ubiegać się o kredyt na wznowienie produkcji w gospodarstwach rolnych.

Zagadnienia związane z **ochroną gruntów rolnych** mają istotny wpływ na stan i środowisko Wrocławia. Uzyskanie decyzji zezwalającej na wyłączenie gruntów rolnych z produkcji przed realizacją inwestycji wymaga spełnienia wymogów określonych Ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (grunt rolny musi być przeznaczony na cele inne niż rolne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego bądź w przypadku braku planu inwestor zobowiązany jest do uzyskania decyzji o warunkach zabudowy). W 2023 r. wydano **330** decyzji administracyjnych zezwalających. Zauważalna jest tendencja spadkowa trwałych wyłączeń gruntów rolnych w stosunku do 2022 r., na co pośrednio ma wpływ polityka rozwoju przestrzennego prowadzona we Wrocławiu.

Tabela 93. Powierzchnia gruntów rolnych wyłączona z produkcji rolniczej na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych w latach 2020–2023

	Trwałe wyłączenie	Nietrwałe wyłączenie
Rok	Łączna powierzchnia (w ha)	Łączna powierzchnia (w ha)
2020	37,61	0,32
2021	124,89	2,57
2022	109,16	0,59
2023	64,06	0,74

Źródło: UMW

DOCHODY I WYDATKI NA ZARZĄDZANIE ZIELENIĄ

W 2023 r. uzyskano dochody w kwocie **10 637 317,89 zł**, m.in. ze sprzedaży biletów wstępu do Ogrodu Japońskiego, sprzedaży drewna opałowego, dzierżawy gruntów, kar i odsetek, rozliczeń z lat ubiegłych czy wsparcia bezpośredniego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Na wydatki bieżące związane z konserwacją parków, zieleńców, zieleni przyulicznej, oświetlenia, lasów komunalnych oraz realizacji nasadzeń zaplanowano kwotę **55 849 805 zł**. Wykorzystano kwotę 55 703 668,62 zł, co stanowi 99,74% wykonania planu.

Tabela 94. Planowane dochody i wydatki związane z zarządzaniem zielenią we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w zł)

Rok	Dochody	Wydatki
2020	3 434 450,00	35 591 646,00
2021	4 854 952,17	34 224 215,00
2022	8 261 150,52	39 015 631,00
2023	10 637 317,89	55 849 805,00

Źródło: UMW

WODA W MIEŚCIE

Dnia 17 października 2023 r. weszło w życie Zarządzenie nr 11552/23 Prezydenta Wrocławia w sprawie gospodarowania wodami opadowymi we Wrocławiu (które zastąpiło zarządzenie nr 1158/19 z dnia 17 czerwca 2019 r.). Nowe Zarządzenie w bardziej precyzyjny sposób opisuje miejski system gospodarowania wodami opadowymi oraz zasady zarządzania infrastrukturą na podstawie porozumień zawartych pomiędzy Miejskim Przedsiębiorstwem Wodociągów i Kanalizacji S.A. (MPWiK), Gminą Wrocław oraz poszczególnymi jednostkami miejskimi.

16 listopada 2023 r. weszło w życie Zarządzenie nr 11756/23 Prezydenta Wrocławia w sprawie wprowadzenia **Strategii Gospodarowania Wodami Opadowymi i Roztopowymi we Wrocławiu**. Celem strategii jest wdrożenie nowoczesnych rozwiązań na rzecz adaptacji miasta do zmian klimatu, które zwiększą retencję wód opadowych w miejscu ich występowania i poprawią jakość życia mieszkańców stolicy Dolnego Śląska. Strategia będzie wdrażana poprzez współpracę pomiędzy jednostkami miejskimi, spółkami miejskimi, organami administracji, inwestorami zewnętrznymi, mieszkańcami Wrocławia.

W celu wsparcia mieszkańców Wrocławia w efektywnym gospodarowaniu wodą opadową na własnej posesji, jak również przeciwdziałania skutkom zmian klimatu i zwiększania świadomości mieszkańców w tym zakresie, kontynuowano programy: **Złap deszcz i Lubię deszcz**. W 2023 r. na działania w ramach programów wydatkowano kwotę **619 tys. zł** – powstały m.in. zbiorniki podziemne (33 szt.), naziemne zbiorniki przyrynnowe (93 szt.), ogrody deszczowe (9 szt.) i studnie chłonne (5 szt.).

W 2023 r. z programu **Szare na zielone** skorzystało kolejnych **19 placówek** edukacyjnych na terenie Wrocławia. Celem programu jest przekształcanie terenów zewnętrznych wokół szkół oraz przedszkoli w obszary zieleni bezpiecznej i przyjaznej dla uczniów. Działania te służą zwiększaniu odporności na zmiany klimatu, lokalnemu zagospodarowaniu wód opadowych, zachowaniu bioróżnorodności oraz ochronie przed hałasem. Łączna kwota dofinansowania przyznanego placówkom oświatowym w 2023 r. to **476 678 zł**.

W celu poszerzania świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży, MPWiK realizowało liczne projekty edukacyjne, m.in. *Akademia H2O*. Centrum Edukacji Ekologicznej Hydropolis (CEE Hydropolis) w 2023 r. odwiedziło ponad **389 645** zwiedzających.

Kontynuowano także kampanię **#PijKranówkę** (kampania mająca na celu edukację ekologiczną i przekonanie do wyboru kranówki jako wody do picia). W 2023 r. wrocławska kranówka była oficjalną wodą takich klubów sportowych, jak koszykarski Śląsk Wrocław, WTS Sparta Wrocław, WKS Śląsk Wrocław, Gwardia Wrocław, Śląza Wrocław, Śląsk Wrocław Handball. W 2023 r. nowym ambasadorem kranówki stał się WKS AMP Futbol Śląsk Wrocław.

Kampanią **#PijKranówkę** objęte zostały także wydarzenia sportu powszechnego; kranówka była oficjalną wodą 9. Nocnego Wrocław Półmaratonu, a także mniejszych biegów, jak: Bieg Firmowy, Wild Run czy Survival Race. Wszystkie wydarzenia sportowe organizowane we Wrocławiu zgromadziły łącznie prawie 590 tys. bezpośrednich odbiorców z grupy docelowej kampanii **#PijKranówkę**. W 2023 r. kampania była obecna na łącznie 338 wydarzeniach sportowych, miejskich, społecznych i kulturalnych. Ich odbiorcami, dzięki transmisjom telewizyjnym i zasięgom mediów społecznościowych, było ponad 8 mln osób – mieszkańców Wrocławia, aglomeracji wrocławskiej, przyjezdnych do miasta turystów oraz odbiorców o charakterze ogólnopolskim.

O systemie gospodarowania, zaopatrzeniu i jakości wody we Wrocławiu więcej informacji w rozdziale INFRASTRUKTURA na stronie 219.

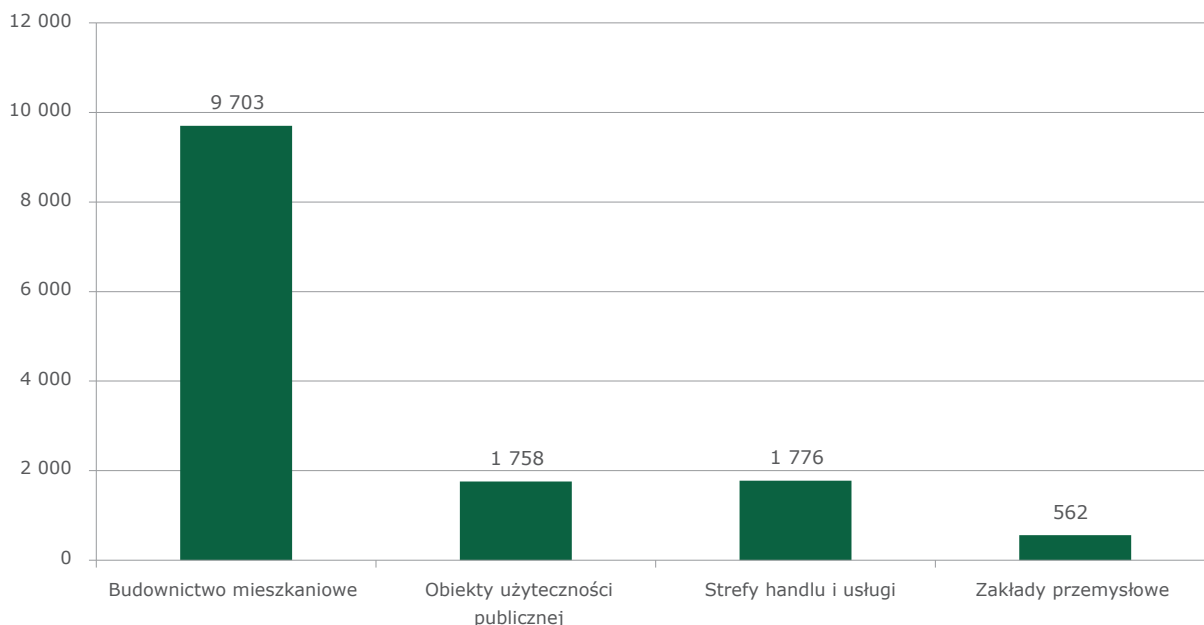
ENERGIA W MIEŚCIE

Rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE) to jeden ze sposobów na zatrzymanie zmian klimatycznych. Zielona energia to nie tylko mniejsza ingerencja w środowisko, ale także mniejsze koszty. W 2023 r. opracowano **8** dokumentacji projektowych instalacji OZE na obiektach użyteczności publicznej, będących własnością miasta. Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł **51 168 zł brutto**. Wykonano 6 instalacji OZE (pozostałe 2 zostały przeniesione na 2024 r.) wraz z niezbędnymi remontami dachów. Łączna moc instalacji to 205,49 kWp. Na zrealizowanie inwestycji wydatkowano **911 084 zł brutto**.

Wrocław jest dobrze zabezpieczony w zakresie dostaw energetycznych, ale nowe wyzwania związane ze zmianami klimatu, rozwojem technologii czy elektromobilnością dynamicznie zmieniają tę sytuację. W celu zagwarantowania ciągłości zaspokajania aktualnych i przyszłych potrzeb Wrocławia realizowano działania wynikające z **Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035**. W 2023 r. przyjęto uchwałą nr LXXV/1930/23 Rady Miejskiej Wrocławia dokument pn. **Aktualizacja założeń**

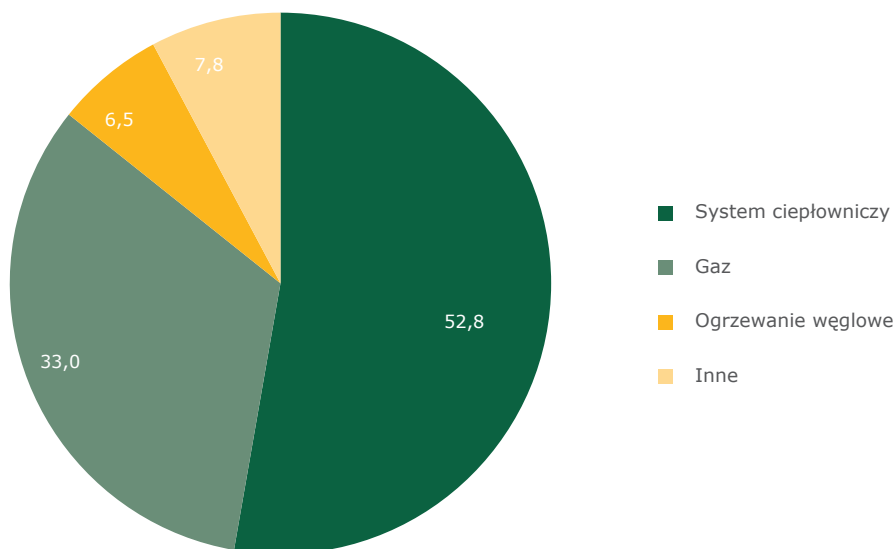
do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław. Obowiązek opracowania aktualizacji założeń wynika z ustawy Prawo energetyczne. Zgodnie z dokonaną aktualizacją roczne zużycie ciepła, wyrażone jako roczne zapotrzebowanie energii u odbiorców na terenie miasta, oszacowano na ok. 15 619 TJ.

Wykres 65. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035; zapotrzebowanie na ciepło wg grup odbiorców – roczne zużycie ciepła wyrażone jako roczne zapotrzebowanie u odbiorców (w TJ)

Źródło: UMW

Wykres 66. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035; sposób pokrycia zapotrzebowania na moc cieplną we Wrocławiu (w %)

Źródło: UMW

Na podstawie Uchwały nr LIX/1545/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 października 2022 r. zmieniającej uchwałę nr XIII/316/19 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości budynków lub ich części podłączonych do instalacji fotowoltaicznej, kolektora słonecznego, pompy ciepła, rekuperatora lub gruntowego wymiennika ciepła we Wrocławiu możliwe jest **zwolnienie od podatku od nieruchomości** budynków lub ich części podłączonych do instalacji fotowoltaicznych po spełnieniu określonych warunków, m.in. wpisania inwestycji do *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej*. W 2023 r. do *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej* **wpisano 286 nowych inwestycji**.

Więcej informacji na temat energii w mieście w rozdziale INFRASTRUKTURA na stronie 219.

PROGRAMY I PROJEKTY UE

W 2023 r. kontynuowano działania w związku z uczestnictwem **Wrocławia w Misji Neutralnych Klimatycznie i Inteligentnych Miast**. Misja polega na wsparciu i promocji blisko 100 europejskich miast w transformacji systemowej w kierunku neutralności klimatycznej do 2030 roku.

Na potrzeby realizacji zadań zawiązano **Koalicję Polskich Miast Misji** – Wrocławia, Warszawy, Krakowa, Łodzi i Rzeszowa, a także wyłoniono przedstawicieli lokalnych interesariuszy, kluczowych dla osiągnięcia celów Misji, m.in. z sektora akademickiego, deweloperskiego, firm prywatnych czy organizacji pozarządowych. Wrocław będzie dążył do podpisania Kontraktu Klimatycznego z ww. interesariuszami, aby wspólnie pracować nad realizacją działań przybliżających miasto do neutralności klimatycznej.

W grudniu 2023 r. w ramach Krajowego Forum Miejskiego odbyło się spotkanie przedstawicieli 5 polskich miast uczestniczących w Misji. Wrocław, Warszawa, Kraków, Łódź i Rzeszów (5 ośrodków miejskich biorących udział w projekcie **CapaCITIES**) prezentowały wypracowane doświadczenia związane z realizacją Misji oraz wskazały bariery transformacji klimatycznej w miastach (legislacyjne, finansowe, inne). Wydarzenie organizowane było przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Ponadto w 2023 r. realizowano liczne projekty i działania w celu zwiększenia potencjału adaptacyjnego miasta, rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury, zwiększenia bioróżnorodności. W ramach projektu **LIFECOOLCITY** (wykorzystanie teledetekcji do zarządzania błękitno-zieloną infrastrukturą miast w procesie adaptacji do zmian klimatu) realizowanego z programu **LIFE**, powstanie program do analizy danych środowiskowych. Będzie on wspierał decyzje dotyczące utrzymania terenów zieleni – pomoże lepiej zarządzać zielenią oraz dostosowywać miejskie przestrzenie do zmian klimatu.

W maju 2023 r. powstał we Wrocławiu polski oddział **Natural Based Solution Hub** (NBS – z ang. Centrum rozwiązań opartych na przyrodzie) w ramach inicjatywy NetworkNature (europejska sieć współpracy w zakresie rozwiązań NBS). Projekt rozpoczęty został przy wsparciu 3 wrocławskich uczelni i Oddziału Dolnośląskiego Stowarzyszenia Architektury Krajobrazu. Celem projektu jest wspieranie społeczności zajmującej się NBS i poszerzanie jej o nowych odbiorców, aby zmaksymalizować oddziaływanie i włączyć NBS do głównego nurtu działania.

W 2023 r. Wrocław przystąpił do partnerstwa Ukraine Resilience Partnership, którego celem jest wspieranie i koordynowanie wysiłków na rzecz odbudowy Ukrainy. W ramach partnerstwa Wrocław wraz z ICLEI (międzynarodowa sieć samorządów lokalnych i regionalnych zaangażowanych w zrównoważony rozwój) i jego partnerami będzie podejmować działania na rzecz wymiany doświadczeń i dobrych praktyk między miastami i regionami UE oraz Ukrainy w zakresie budowania potencjału, dobrego zarządzania i pomocy technicznej. Działania będą się koncentrować na poprawie stabilności i warunków życia społeczeństwa ukraińskiego, wspieraniu ukraińskich miast w rozwiązywaniu problemów i budowaniu kapitału finansowego mającego na celu stworzenie zrównoważonej i odpornej przyszłości.

Ponadto podjęto współpracę z Nordic Urban Resilience Institute w celu organizacji we Wrocławiu spotkania (z udziałem przedstawicieli 5 miast z Ukrainy) finalizującego projekt realizowany pod auspicjami Biura ONZ ds. Ograniczania Ryzyka Katastrof i MCR2030 (Making Cities Resilient 2030), którego celem jest wspieranie ukraińskich miast w zakresie odporności i budowania potencjału.

GOSPODARKA OBIEGU ZAMKNIĘTEGO

W 2023 r. kontynuowano realizację kampanii **Wrocław nie marnuje**. Kampania promuje koncepcję gospodarki obiegu zamkniętego (GOZ), tj. ponowne wykorzystywanie, naprawianie, odnawianie oraz recykling materiałów i produktów w celu redukcji ilości powstających odpadów i zamiany ich w zasoby. W 2023 r. do kampanii dołączyły 2 kolejne targowiska (przy ul. Ptasiej i Bazar Komandor przy ul. Komandorskiej). Na targowiskach uruchomiono lodówki społeczne oraz zainstalowano regały do wymiany książek. Zorganizowano również warsztaty na temat poszanowania żywności oraz wody i przeciwdziałania ich marnowaniu. W 2023 r. po raz pierwszy zaproszono do współpracy w ramach kampanii **Wrocław nie marnuje** Rodzinne Ogrody Działkowe (ROD). Pilotażowo zrealizowano projekt dzielenia się nadwyżkami owoców i warzyw z mieszkańcami i innymi działkowcami, który spotkał się z ogromnym zainteresowaniem.

W 2023 r. kontynuowano realizację projektu **FoodSHIFT2030** finansowanego z programu UE Horyzont 2020, którego celem jest propagowanie lokalnego rolnictwa ekologicznego i zdrowej żywności oraz skrócenia dystansu pomiędzy producentami i konsumentami. W ramach projektu utworzono kolejnych 13 ogrodów warzywnych na terenie wrocławskich placówek oświatowych.

Zorganizowano również kolejną edycję konkursu **WroCHEF** skierowanego do uczniów wrocławskich szkół podstawowych.

Wrocław jako sygnatariusz Paktu o Miejskiej Polityce Żywnościowej kontynuował prace związane ze zobowiązaniami wynikającymi z podpisania **Paktu Mediolańskiego**. W 2023 r. prace te dotyczyły przede wszystkim pozyskiwania informacji i gromadzenia danych na temat systemu żywnościowego Wrocławia. Realizowano również projekt Fair Local Green Deals finansowany ze środków ICLEI. W ramach projektu zorganizowano warsztaty o tematyce: bezpieczeństwo żywnościowe, racjonalne odżywianie, alternatywne źródła białka oraz suwerenność żywnościowa. Rezultatem spotkań było podpisanie przez uczestników **Wrocławskiego Manifestu Żywnościowego**.

W 2023 r. zainicjowano projekt **Grasz w zielone**, którego celem jest edukacja seniorów w zakresie ekologii, w tym zwiększania świadomości na temat zachowań pozwalających lepiej troszczyć się o środowisko. Inauguracja projektu nastąpiła 5 czerwca, tj. w dniu ogłoszonym przez ONZ Światowym Dniem Środowiska, którego edycja w 2023 r. została poświęcona walce z zanieczyszczeniem plastikiem.

Ponadto w obszarze GOZ prowadzone były działania związane z podniesieniem poziomu selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów komunalnych oraz usunięciem i właściwym zagospodarowaniem odpadów niebezpiecznych poprzez takie inicjatywy, jak:

- program udostępniania mieszkańcom przydomowych kompostowników – w 2023 r. udostępniono mieszkańcom i placówkom oświatowym 183 kompostowni (o 97 więcej niż w roku 2022 r., w sumie w latach 2012–2023 udostępniono 2377 szt.),
- kontynuacja programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Wrocławia – w 2023 r. zostało usuniętych 64,140 ton wyrobów azbestowych (o 2,985 ton mniej niż w roku 2022 r.) z 46 nieruchomości (o 9 nieruchomości więcej niż w 2022 r.).

O systemie gospodarowania odpadami we Wrocławiu więcej informacji w rozdziale INFRASTRUKTURA na stronie 219.

OPIEKA NAD ZWIERZĘTAMI

Od 2021 r. działa we Wrocławiu Społeczna Rada ds. Zwierząt. W skład Rady wchodzi przedstawiciele organizacji społecznych, instytucji naukowych i dydaktycznych, środowiska lekarzy weterynarii, służb mundurowych oraz wrocławskiego schroniska dla zwierząt bezdomnych. Przedmiotem prac Rady są zagadnienia związane z bezpieczeństwem dzikich zwierząt żyjących na terenie miasta, przeciwdziałaniem bezdomności zwierząt, należytą opieką weterynaryjną wobec zwierząt dzikich, wolno żyjących, jak i właścicielskich, zapewnieniem bezpieczeństwa zwierzętom właścicielskim oraz właścicielom, szczególnie w sytuacji interwencji na skutek podejrzenia o znęcanie się nad zwierzęciem, statusem prozwierzęcych organizacji społecznych działających na terenie miasta.

W 2023 r. Gmina Wrocław przekazała Schronisku dla Bezdomnych Zwierząt dotację w kwocie **4,2 mln zł**. Ponadto koordynowano program bezpłatnego znakowania psów i kotów należących do mieszkańców Wrocławia – zacypowano 800 zwierząt (koszt 40 tys. zł). W ramach programu bezpłatnej sterylizacji psów i kotów należących do mieszkańców Wrocławia sterylizacji poddano 816 zwierząt (koszt 219 009,50 zł).

DZIKIE ZWIERZĘTA

W 2023 r. kontynuowano kampanię informacyjną nt. dzikich zwierząt wśród mieszkańców w zakresie postępowania ze zwierzyną dziką przebywającą na terenach zabudowanych. Ponadto we współpracy z ogrodem zoologicznym we Wrocławiu rozszerzono zakres informacyjno-dydaktyczny programu *Dzikie w mieście*. Program ma na celu pokazanie, jak drobnymi działaniami można wspierać miejską faunę i florę, dbając o zapewnienie bioróżnorodności nie tylko w skali globalnej, ale także lokalnej.

Kontynuowano również *Program ograniczania uciążliwości powodowanych przez dzikie zwierzęta bytujące na terenie m. Wrocławia*. W 2023 r. zgłoszono 1736 interwencji, w ramach których 69 zwierząt przewieziono do ośrodka rehabilitacji.

MOBILNOŚĆ

W 2023 r. kontynuowano wdrażanie założeń *Wrocławskiej Polityki Mobilności (WPM)* poprzez realizację działań polegających m.in. na łączeniu systemu transportu publicznego w spójną całość, przeciwdziałaniu wykluczeniu komunikacyjnemu peryferyjnych osiedli, kształtowaniu przestrzeni przyjaznych pieszym i rowerzystom oraz wspieraniu innowacyjnych środków transportu. Celem powyższych działań jest osiągnięcie zapisanego w WPM wskaźnika udziału podróży samochodowych w mieście nieprzekraczającego 35%.

Konsekwentnie podejmowane działania na rzecz odpowiedniego kształtowania infrastruktury, wprowadzane usprawnienia organizacyjne, podnoszenie standardu i bezpieczeństwa podróżowania transportem publicznym mają spowodować, że publiczny transport zbiorowy stanie się dla mieszkańców oczywistym wyborem.

W 2023 r. zakończono kluczowe przedsięwzięcia inwestycyjne w rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym sieci transportu publicznego, takie jak: trasa autobusowo-tramwajowa (TAT) na Nowy Dwór, trasa tramwajowa przez Popowice, budowa mostów Chrobrego, alei Wielkiej Wyspy czy Osi Zachodniej. Konsekwencją zakończenia ww. inwestycji była potrzeba wprowadzenia nowego trasowania komunikacji publicznej.

W 2023 r. po raz kolejny odnotowano znaczny wzrost liczby sprzedanych biletów komunikacji miejskiej, co spowodowane było: powrotem pasażerów do korzystania z transportu zbiorowego, wzrostem liczby mieszkańców oraz rozwojem oferty przewozowej (nowe linie, wymiana taboru, działania integracyjne środków komunikacji). W 2023 r. poziom sprzedaży biletów był o 7% wyższy niż w 2022 r., a także przekroczył o prawie 3% poziom z 2019 roku.

Warty odnotowania jest fakt zdobycia przez Gminę Wrocław III miejsca w konkursie *Innowacyjny Samorząd 2023* (organizowanym przez Serwis Samorządowy Polskiej Agencji Prasowej) w kategorii *Duże miasta* (powyżej 200 tys. mieszkańców) za opracowaną analizę *Zielony Pająk – Mapa dostępności do infrastruktury komunikacyjnej miasta*.

POLITYKA ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI

W 2023 r. przeprowadzono coroczny monitoring realizacji założeń strategicznych dokumentów z zakresu polityki transportowej, tj. **Wrocławskiej Polityki Mobilności** oraz **Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia – Ruch Miasta**. W ramach monitoringu powyższych dokumentów przygotowano podsumowanie mierników i czynników za 2022 r. oraz raport z realizacji celów szczegółowych zawartych w *Planie Zrównoważonej Mobilności Miejskiej*, których wyniki opublikowano na stronie: <https://bip.um.wroc.pl/artukul/305/39941/plan-zrownowazonej-mobilnosci-miejskiej-dla-wroclawia>. Monitoring za 2022 r. pokazuje stałą poprawę parametrów służących ocenie realizacji założeń polityki mobilności, co świadczy o pozytywnych efektach podejmowanych działań. Odnotowany został przyrost m.in. długości torowisk w stanie dobrym i bardzo dobrym, długości tras autobusowych z wydzielonymi korytarzami, długości ulic objętych strefą ruchu uspokojonego czy wypełnienie systemu tras głównych rowerowych ze *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia*. Na poprawę jakości świadczenia usług komunikacji publicznej wskazuje rosnąca liczba pasażerów przewożonych rocznie miejską komunikacją zbiorową, liczba taboru niskopodłogowego oraz klimatyzowanego, a także liczba wozokilometrów.

Na potrzeby przeprowadzenia monitoringu *Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (SUMP)* (uchwalonego w 2022 r.) przygotowane zostały dane dotyczące gminy Wrocław.

MASTERPLAN DLA CENTRUM

W 2023 r. w związku z realizacją postulatów wynikających z *Masterplanu dla przestrzeni miejskich w Centrum* (<https://www.wroclaw.pl/rozmawia/masterplan-dla-przestrzeni-miejskich-w-centrum>) nawiązano współpracę z Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu w celu opracowania na tym obszarze zasad logistyki ostatniej mili. Podpisany list intencyjny zainicjował *Partnerstwo na rzecz jakości obsługi towarowej w historycznym centrum Wrocławia*. Przeprowadzono warsztaty dla przedsiębiorców, usługodawców, przewoźników i urzędników w celu rozpoznania potrzeb, problemów i wyzwań związanych z dostawami oraz podjęto inicjatywę związaną z przygotowaniem mikrocentrum konsolidacyjnego na parkingu Narodowego Forum Muzyki, we współpracy z interesariuszami i potencjalnymi użytkownikami.

Przeprowadzono proces konsultacyjny w formie narady obywatelskiej w celu wypracowania koncepcji nowego zagospodarowania ul. Ruskiej. Na podstawie wniosków z konsultacji opracowana została koncepcja zagospodarowania ul. Ruskiej.

STREFA CZYSTEGO TRANSPORTU

W 2023 r. przeprowadzono konsultacje społeczne w zakresie strefy czystego transportu (SCT). Pierwszy etap konsultacji odbył się w dniach 30 marca–30 kwietnia 2023 r. Celem była informacja o korzyściach i negatywnych skutkach związanych z wprowadzeniem SCT oraz zebranie opinii na temat rekomendacji przedstawionych w raporcie *Strefa czystego transportu we Wrocławiu. Raport z badań emisji spalin pojazdów oraz rekomendacje w zakresie utworzenia strefy czystego transportu*. Pierwszy etap konsultacji wpłynął na wprowadzenie zmian w proponowanych zasadach funkcjonowania w SCT.

W związku z aktualizacją w lipcu 2023 r. przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego programu ochrony powietrza (Uchwała nr LVII/1201/23 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 13 lipca 2023 r. w sprawie aktualizacji programu ochrony powietrza dla stref w województwie dolnośląskim, w których w 2018 r. zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu) Wrocław – ze względu na przekroczenie średniorocznych stężeń dwutlenku azotu (NO₂) – został zobowiązany do rozpoczęcia procesu wdrażania SCT w latach 2025–2026. Jednocześnie zmiana ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych wprowadziła możliwość automatycznego odczytu tablic rejestracyjnych jako sposobu kontroli uprawnień do poruszania się po strefie czystego transportu. A baza danych – System Informatyczny Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców (SI CEPiK) na temat pojazdów zarejestrowanych w Polsce i kierowców posiadających uprawnienia do kierowania uzupełniona została o informacje na temat norm emisji spalin, co upraszcza proces wdrażania SCT.

Powyższe okoliczności wpłynęły na kształt drugiego etapu konsultacji społecznych odnośnie do SCT przeprowadzonych we Wrocławiu w okresie 24 października–10 grudnia 2023 r. w formule narady obywatelskiej. W trakcie konsultacji przedstawiono propozycje obszaru planowanego do objęcia

SCT oraz zasady jej funkcjonowania. Następnie zebrano uwagi i rekomendacje na ten temat. Raport z drugiego etapu konsultacji zostanie opublikowany w roku 2024. Ponadto w 2024 r. planowane jest przeprowadzenie dodatkowych badań i analiz w zakresie modelowania SCT oraz powszechna kampania informacyjno-edukacyjna wśród mieszkańców. Konsultacjom społecznym poddany zostanie także projekt uchwały wdrażającej SCT we Wrocławiu.

W 2023 r. w ramach realizacji zadań dotyczących SCT we Wrocławiu przedstawiciele Gminy Wrocław uczestniczyli w projekcie *Laboratorium Stref Czystego Transportu*, którego celem było udostępnienie wiedzy na temat wdrażania i prowadzenia SCT wraz z prezentacją przykładów w tym zakresie z różnych miast Europy. Ponadto, wspólnie z przedstawicielami Warszawy i Krakowa, wzięli udział w wizycie studyjnej w Oslo oraz warsztatach dotyczących wdrażania SCT w mieście.

POPRAWA INFRASTRUKTURY DROGOWEJ I BEZPIECZEŃSTWA RUCHU

Na inwestycje związane z infrastrukturą drogową i transportem w 2023 r. wydatkowano ponad **582 mln zł** (w 2022 r. – 497 mln zł). W ramach poprawy infrastruktury i bezpieczeństwa ruchu przeprowadzono szereg inwestycji drogowych (w tym remonty dróg, wytyczanie i budowę przejść dla pieszych, odpowiednie oznakowanie, wyodrębnione, bezpieczne trasy rowerowe, realizację oświetlenia i doświetlenia), remontów obiektów inżynierskich oraz działań mających na celu poprawę stanu torowisk.

W 2023 r. na realizację zadań w ramach programów poprawy stanu technicznego infrastruktury drogowej, rowerowej, pieszej, inicjatyw lokalnych, inicjatyw rad osiedli, Funduszu Osiedlowego, budowy i przebudowy oświetlenia ulic oraz miejsc niebezpiecznych przeznaczono blisko 133 mln zł (w 2022 r. – 165 mln zł).

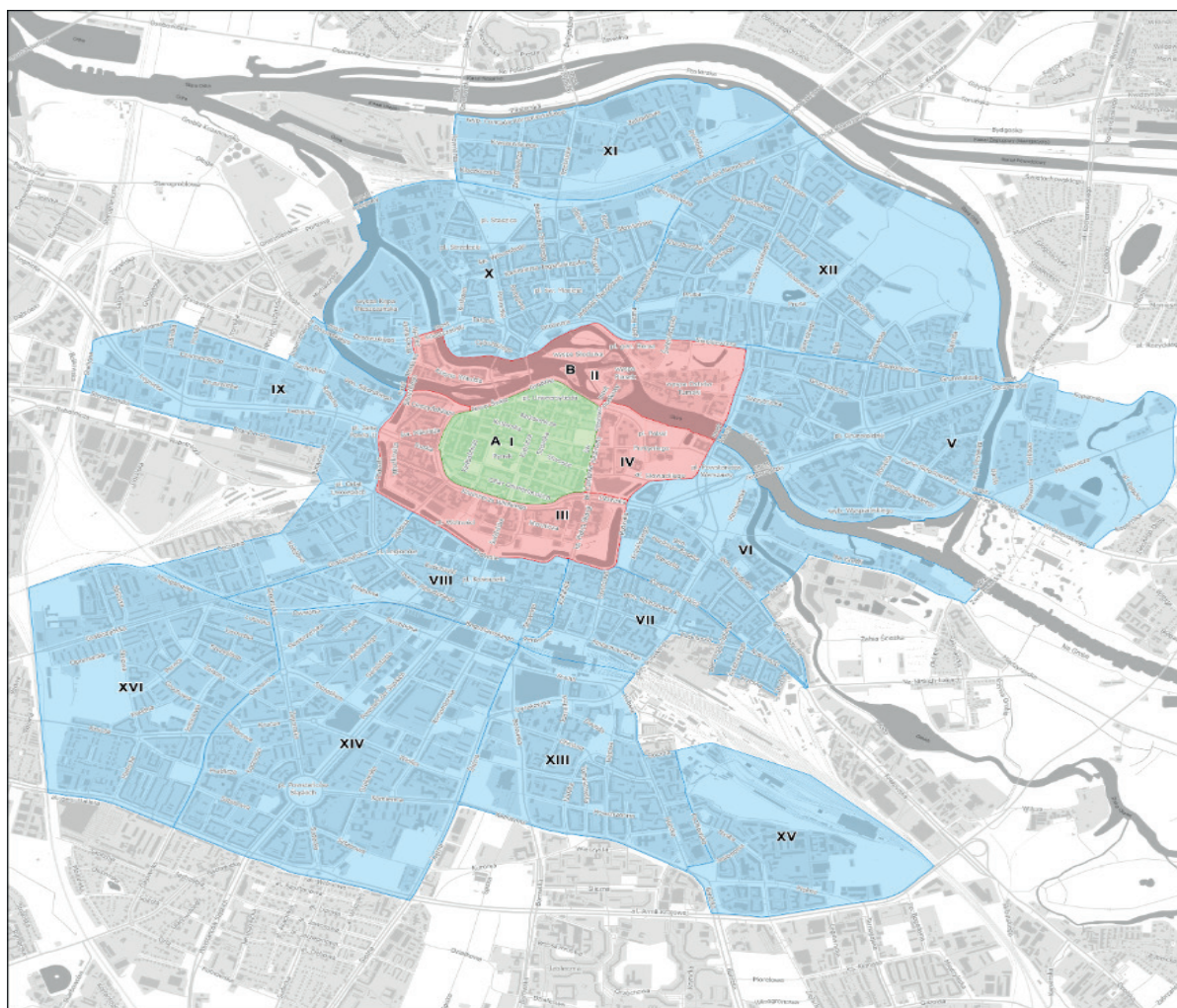
Fundusz Osiedlowy i Program Inicjatyw Lokalnych dają mieszkańcom możliwość wpływania na rozwój Wrocławia oraz wzmacniają ich rolę w procesie zarządzania zasobami miejskimi. Plan wydatków obejmujący realizację powyższych programów w 2023 r. (w tym realizację również innych zadań, m.in. budowę placów zabaw, boisk sportowych) wyniósł łącznie ponad **17,2 mln zł** (w 2022 r. – 13,2 mln zł), w tym Fundusz Osiedlowy 12 648 030 zł, Program Inicjatyw Lokalnych 4 593 482 zł.

Zasadą Programu Inicjatyw Lokalnych jest udział wspólnoty lokalnej w kosztach realizacji zadania. Ogółem w 2023 r. udział finansowy mieszkańców wyniósł – 212 080 zł, tj. 32,29% założonego planu dochodów (w 2022 r. – 554 128 zł, 61,58% planu dochodów). W 2023 r. zrealizowane w ramach programu zadania dotyczyły remontów, przebudowy lub budowy infrastruktury drogowej oraz technicznej, których wykonanie zostało wskazane jako priorytetowe przez pełnomocnika mieszkańców, organizacje pożytku publicznego czy radę osiedla.

KOMUNIKACJA SAMOCHODOWA

Strefy płatnego parkowania są elementem polityki transportowej w miastach. Pozwalają na regulowanie parkowania w obszarach cechujących się niedoborem miejsc parkingowych. Celem Strefy Płatnego Parkowania (SPP) jest uporządkowanie postoju samochodów, poprawa dostępności miejsc postojowych i zwiększenie rotacji, a także stworzenie preferencyjnych warunków do parkowania dla mieszkańców strefy (możliwość skorzystania z abonamentu parkingowego w cenie 100 zł na rok). Celem utworzenia Śródmiejskiej Strefy Płatnego Parkowania (ŚSPP) jest dodatkowo dalsza estetyzacja centrum Wrocławia. Granice SPP mogą ulec zmianom w odpowiedzi na wnioski właściwych rad osiedli. Granice stref parkowania obowiązujące w 2023 r. pokazuje *Mapa Śródmiejskiej Strefy Płatnego Parkowania oraz Strefy Płatnego Parkowania*.

Rysunek 5. Mapa Śródmiejskiej Strefy Płatnego Parkowania oraz Strefy Płatnego Parkowania

Legenda:

- obszar A śródmiejskiej strefy płatnego parkowania
- obszar B śródmiejskiej strefy płatnego parkowania
- strefa płatnego parkowania

Źródło: ZDiUM

W 2023 r. granice SPP rozszerzono i objęto nią kolejne obszary na osiedlach: Huby (XIII), Powstańców Śląskich (XIV), Szczepin (IX), Nadodrze (X) oraz kilka lokalizacji na osiedlu Przedmieście Oławskie (VI i VII). Na koniec 2023 r. w obszarze SPP oraz ŚSSP we Wrocławiu liczba płatnych miejsc do parkowania wyniosła łącznie **8535**, w stosunku do 2022 r. liczba miejsc wzrosła o 2101.

Wrocław spośród dużych miast w Polsce ma jedną z najmniejszych stref objętych płatnym parkowaniem, jednakże jest ona systematycznie poszerzana. W Poznaniu strefa płatnego parkowania w 2023 r. obejmowała 14,2 tys. miejsc parkingowych i wzrosła w stosunku do 2022 r. o 1500 miejsc, natomiast w Krakowie i Gdańsku liczba miejsc postojowych nie uległa zmianie w stosunku do roku poprzedniego (Gdańsk – 12,7 tys. miejsc parkingowych, Kraków – ok. 20,8 tys. miejsc parkingowych).

W 2023 r. opracowano projekty zmian organizacji ruchu, w ramach których w 2024 r. planowane jest utworzenie kolejnych 680 płatnych miejsc postojowych na osiedlu Nadodrze (ul. Bolesława Drobniera, pl. świętego Macieja, ul. Ludwika Rydygiera), na osiedlu Powstańców Śląskich (ul. Tadeusza Zielińskiego, ul. Gwiazdźista i rejon pl. Ludwika Hirszfelda) oraz na pl. Jana Pawła II i ul. Księcia Witolda.

Wykres 67. Liczba miejsc postojowych i sprzedanych abonamentów w latach 2020–2023 we Wrocławiu

Rok	Liczba płatnych miejsc postojowych	Liczba wydanych abonamentów			Liczba wydanych abonamentów dla mieszkańców		
		Tradycyjne	E-abonamenty	Razem	Tradycyjne	E-abonamenty	Razem
2020	4 938	2 316	5 182	7 498	1 841	1 629	3 470
2021	5 733	3 193	9 146	12 339	2 692	4 710	7 402
2022	6 434	3 623	7 949	11 572	3 046	3 567	6 613
2023	8 535	7 367	7 291	14 658	4 786	4 733	9 519

Źródło: UMW

W związku z dynamicznym rozwojem stref płatnego parkowania od połowy 2022 r. funkcjonuje we Wrocławiu system automatycznej kontroli opłat za postój (e-kontrola). System przeprowadza kontrolę wyłącznie na odcinkach pasa drogowego z wyznaczonymi płatnymi miejscami postojowymi. Funkcjonuje w oparciu o mechanizm rozpoznawania numerów rejestracyjnych pojazdów, sprawdzaniu w bazach danych faktu wniesienia opłaty za postój oraz dokumentowaniu faktu postoju bez wniesionej opłaty.

W 2023 r. z tytułu opłat za postój samochodów w SPP osiągnięto dochody w wysokości 34 579 000 zł (w 2022 r. – 25 732 000 zł), w tym w ŚSPP 18 019 000 zł (w 2022 r. – 14 432 000 zł). Wydatki z tytułu obsługi systemu płatnych miejsc postojowych oraz wdrożenia nowych wyniosły 13 113 000 zł (w 2022 r. – 8 518 000 zł).

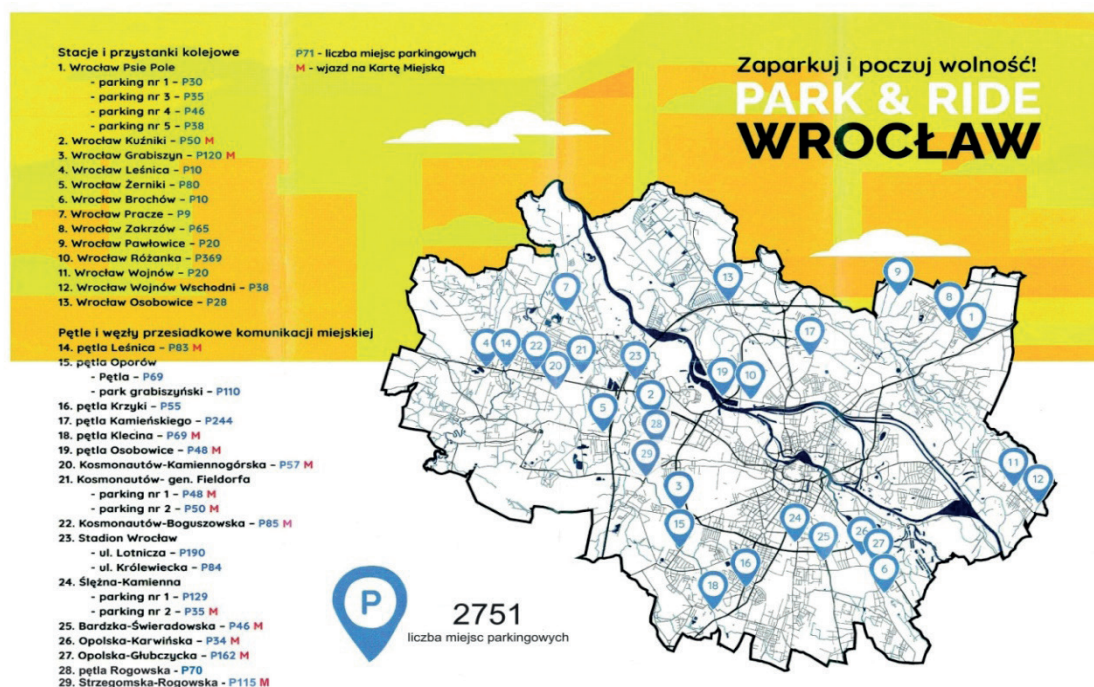
W granicach ŚSPP oraz SPP bezpłatnie parkować mogą osoby z niepełnosprawnościami posiadające identyfikator „0” wystawiony przez Zarząd Dróg i Utrzymania Miasta (ZDiUM) na podstawie orzeczenia o niepełnosprawności lub osoby przewożące ww. osoby, jednoślady, pojazdy napędzane wodorem, pojazdy elektryczne oraz trwale oznakowane pojazdy Straży Miejskiej. Natomiast w SPP dodatkowe uprawnienia do bezpłatnego parkowania mają pojazdy nisko- lub zeroemisyjne (o napędzie spalinowo-elektrycznym, sprężonym lub skroplonym gazem ziemnym).

Wrocław dąży do zmniejszenia udziału podróży samochodowych w poruszaniu się po mieście. W tym celu niezbędne jest zapewnienie sprawnej komunikacji miejskiej, a także wygodnego systemu przesiadkowego spójnie łączącego podróże różnymi środkami transportu. Ważnym elementem tego systemu są obiekty parkingowe *Parkuj i Jedź* (P&R), z których można korzystać bezpłatnie. W 2023 r. kontynuowano prace nad rozwojem przestrzeni parkingowej w tej formule. Wybudowano dwa parkingi przesiadkowe powiązane z linią tramwajową na Nowy Dwór – na skrzyżowaniu ul. Strzegomskiej i Rogowskiej oraz przy pętli tramwajowo-autobusowej i w pobliżu przystanku kolejowego – o łącznej liczbie 185 miejsc postojowych.

W 2023 r. w systemie P&R funkcjonowało **36** parkingów, o łącznej liczbie **2751 miejsc postojowych**, w tym **80** dla osób z niepełnosprawnościami. Obecnie prowadzone są prace koncepcyjne i projektowe dla III etapu projektu *Rozbudowy systemu Parkuj i Jedź*, w ramach którego planowane jest wykonanie **4 parkingów na ok. 400 nowych miejsc postojowych**, zlokalizowanych w pobliżu węzłów przesiadkowych przy kolei (parkingi przy stacjach kolejowych: Wrocław-Leśnica, Pracze, Żmigrodzka/Wołowska, Wrocław-Brochów).

Rozwój wrocławskiego systemu P&R na tle systemów P&R w innych dużych miastach wypada bardzo dobrze. System P&R w Krakowie obejmował 873 miejsca postojowe, w Szczecinie – 773, w Gdańsku – 963, natomiast w Poznaniu 337 miejsc (dane pochodzą ze stron właściwych zarządców dróg poszczególnych miast za 2022 r.).

Rysunek 6. Wrocławski system P&R – lokalizacje parkingów

Źródło: UMW

WJAZD DO MIASTA POJAZDÓW CIĘŻAROWYCH

W 2011 r. w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz usprawnienia miejskiej komunikacji, a także poprawy przepustowości dróg na obszarze Wrocławia wprowadzono w ciągu dróg krajowych organizację ruchu zakazującą wjazdu do Wrocławia pojazdów ciężarowych o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 18 ton w godzinach szczytu komunikacyjnego i w godzinach nocnych. Zezwolenia, w formie przepustki uprawniającej do wjazdu na teren miasta, wydawane są firmom transportowym spełniającym określone warunki.

Tabela 95. Liczba pojazdów ciężarowych, które otrzymały przepustki na wjazd do Wrocławia w latach 2011–2023

Rok	Liczba pojazdów
2011	6 720
2012	5 200
2013	4 117
2014	4 272
2015	3 793
2016	3 786
2017	3 198
2018	2 820
2019	3 696
2020	2 119
2021	1 887
2022	2 723
2023	1 851

Źródło: UMW

TRANSPORT DROGOWY OSÓB I RZECZY

W 2023 r. przeprowadzono 2 edycje kampanii informacyjnej pod nazwą *Legalna taksówka* skierowanej do mieszkańców i taksówkarzy. W ramach kampanii stworzona została baza legalnie działających wrocławskich taksówek, dająca możliwość wyszukania taksówki w oparciu o numer boczny lub numer rejestracyjny pojazdu. W 2023 r. strona internetowa bazy taksówek dostępna na portalu www.wroclaw.pl miała ponad 26 tys. odsłon. Równolegle kampania prowadzona była w Internecie, na portalu wroclaw.pl oraz w najbardziej popularnych mediach społecznościowych: Facebook i Instagram, gdzie dotarła do 214 724 osób i została wyświetlona 325 138 razy. Ponadto w celu ułatwienia dostępu do bazy taksówek wyprodukowano 8 tys. naklejek z kodem QR przekierowującym do bazy. Naklejki były dostępne w Wydziale Transportu dla legalnie działających taksówek. W 2023 r. naklejki odebrało 60% licencjonowanych taksówkarzy.

KOMUNIKACJA PIESZA

W 2023 r. w ramach realizacji *Programu Ruchu Pieszego* podejmowano działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa pieszych i zwiększanie dostępności, a także wykonywanie remontów nawierzchni chodników oraz peronów tramwajowych. Na realizację zadań inwestycyjnych w tym zakresie w 2023 r. wydatkowano **7 198 000 zł** (w 2022 r. – 1 927 000 zł).

W 2023 r. jednym z największych zadań inwestycyjnych w tym obszarze była budowa przystanków wiedeńskich na ul. Grabiszyńskiej przy ul. Bzowej. Ukończono także remont peronu przy ul. Olszewskiego. Zadania mające na celu zwiększenie dostępności komunikacji zbiorowej będą kontynuowane, planowana jest budowa kolejnych przystanków, trwa również projektowanie kolejnych wyniesień.

W ramach działań związanych z poprawą bezpieczeństwa pieszych, realizowanych jako projekty dofinansowane z programu Infrastruktura i Środowisko (POIS) w programie *Bezpieczny Pieszy*, w 2023 r. wykonano 5 nowych przejść dla pieszych (wyniesione przejścia przez ulice: Wejherowską, dwa przez Ołtaszyńską oraz wlot ul. Buraczanej, a także przejście z azylem przez ul. Wałbrzyską). Ponadto progami zwalniającymi zabezpieczono 21 przejść dla pieszych oraz zamontowano progi zwalniające na 5 ulicach. Dodatkowo w ramach poprawy bezpieczeństwa przejście dla pieszych na ul. Zaporoskiej doposażono w azyle. Wykonano także remonty chodników, częściowo finansując je z przychodów z SPP. To zadanie będzie kontynuowane, a wraz z rozwojem strefy parkowania wysokość środków na remonty chodników pozyskiwanych w tym trybie będzie wzrastać. W ramach zadań z POIS do końca 2023 r. zrealizowano wnioski obejmujące 29 zadań, w ramach których poprawione zostanie bezpieczeństwo na 55 przejściach dla pieszych, na które Wrocław otrzymał ponad 900 tys. zł.

W ramach poprawy dostępności przestrzeni miejskich obniżono 118 krawężników na przejściach dla pieszych oraz w obrębie skrzyżowań, w lokalizacjach wskazanych przez mieszkańców. W 2023 r. zrealizowano dwa projekty złożone w 2022 r. w ramach konkursu *Bezpieczny pieszy – doposażenie przejść dla pieszych i doposażenie szkół w zakresie edukacji komunikacyjnej* dofinansowanego z programu Infrastruktura i Środowisko.

W 2023 r. kontynuowano program *Szkolna ulica*. Do programu przystąpiły 2 szkoły podstawowe (SP): SP nr 118 przy Bulwarze Ikara oraz SP nr 26 przy ul. Lubelskiej. W placówkach przeprowadzono spotkania konsultacyjne w sprawie wdrożenia programu *Szkolna ulica*. W październiku wdrożono zasady programu przed SP nr 84 przy ulicy Górnickiego. Analizowane są kolejne zgłoszenia szkół do programu.

W 2023 r. kontynuowano realizację programu *Ławeczka mieszkańca*, mającego służyć zwiększaniu dostępności przestrzeni publicznej poprzez doposażanie pasów drogowych i ciągów komunikacyjnych w ławki. W ramach programu na podstawie zgłoszeń mieszkańców wytypowano 23 lokalizacje do ustawienia ławek. Budżet programu w 2023 r. wyniósł 100 tys. zł (w 2022 r. 156 tys. zł – 40 ławek).

KOMUNIKACJA ROWEROWA

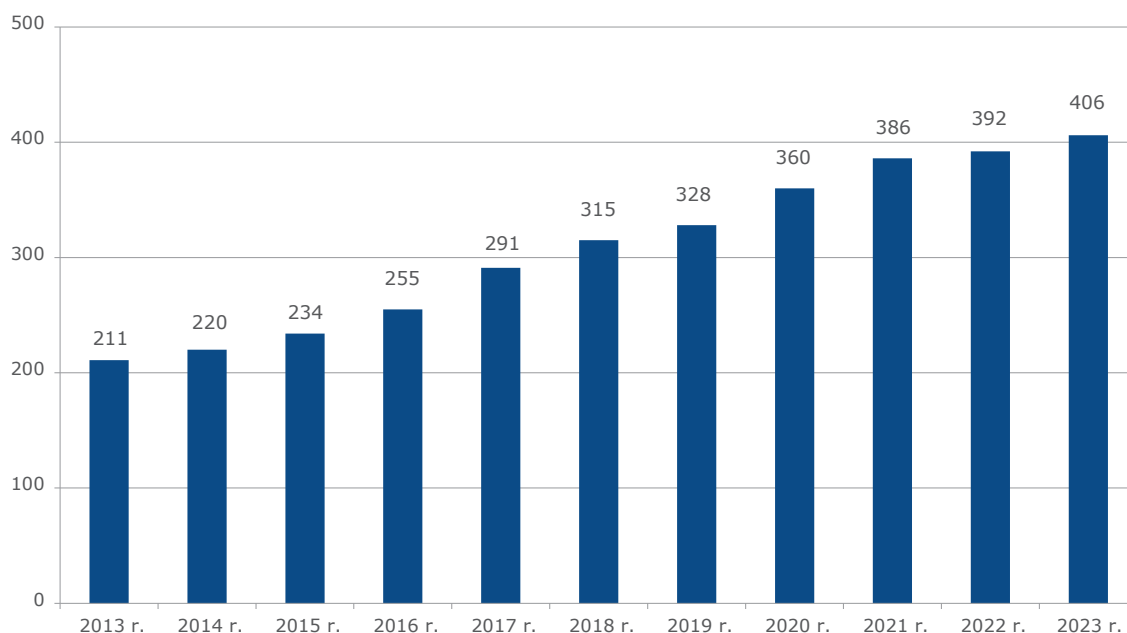
W 2023 r. na realizację zadań związanych z wdrażaniem polityki rowerowej przeznaczono **18 080 000 zł**, nie wliczając kosztów funkcjonowania Wrocławskiego Roweru Miejskiego. Budowa nowej i remont istniejącej infrastruktury dla rowerów to jedno z podstawowych narzędzi promowania i wdrażania aktywnej mobilności. Głównym celem podejmowanych działań jest domknięcie istniejącej infrastruktury rowerowej w spójną sieć.

W 2023 r. zrealizowano łącznie ok. **14 km nowych tras rowerowych**, w tym: 4 km dróg dla rowerów oraz pasów rowerowych, ponad 2 km ciągów pieszo-rowerowych oraz dopuszczono na ponad 700 m ulic jazdę pod prąd dla rowerzystów. Dodatkowo wprowadzono strefy uspokojonego ruchu na ponad 9 km ulic, dzięki czemu na koniec 2023 r. suma długości **tras przyjaznych rowerzystom** (łącznie dróg dla rowerów, dla rowerów i pieszych, pasów: rowerowych, kontraruch, BUS+rower, kontrapasów, tras po wałach i parkach oraz ulic z uspokojonym ruchem) wynosiła ponad **1428 km**.

Jednymi z ważniejszych inwestycji rowerowych oddanych w 2023 r. były rowerowe połączenia Nowego Dworu oraz Popowic z centrum miasta. Połączenia te zrealizowano w ramach budowy tras: tramwajowej (trasa przez Popowice) oraz autobusowo-tramwajowej (TAT Nowy Dwór).

W centrum ważną realizacją była budowa trasy rowerowej na ul. Sądowej, od pl. Legionów do przejazdu rowerowego wzdłuż bulwaru Staromiejskiego. Zadanie zostało wybrane w ramach Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego i dofinansowane z Programu rowerowego.

Wykres 68. Długość tras rowerowych we Wrocławiu w latach 2013–2023 (w km)

Źródło: UMW

W 2023 r. kontynuowano montaż stojaków rowerowych – zamontowano 91 stojaków. Na koniec 2023 r. suma zamontowanych **stojaków rowerowych wyniosła 1735**. Znalazły się one w lokalizacjach wskazanych przez mieszkańców, przy szkołach, przedszkolach, lokalach użyteczności publicznej, pętlach tramwajowych i autobusowych oraz głównych ulicach miasta.

WROCLAWSKI ROWER MIEJSKI

W 2023 r. system samoobsługowej wypożyczalni rowerów publicznych *Wrocławski Rower Miejski* (WRM) działał we Wrocławiu już 13. rok. W 2023 r. system funkcjonował od 1 marca do 31 grudnia. Powodem krótszego okresu działalności WRM, który od 2019 r. działał przez cały rok, było podpisanie nowej umowy na obsługę roweru miejskiego, co spowodowało konieczność przygotowania nowego systemu i niezbędnej infrastruktury. Na 230 stacjach udostępnionych było 2300 rowerów zwykłych, 100 rowerów elektrycznych, 20 rowerów dziecięcych, 6 rowerów towarowych, 6 tandemów i 2 rowery typu handbike. Podobnie jak w latach wcześniejszych za dodatkową opłatą rowery można było zwrócić także poza stacjami. W okresie zimowym liczba rowerów była zmniejszona do 1284 (w tym 1150 standardowych).

W 2023 r. rowery wypożyczono blisko 1,9 mln razy (w 2022 r. – ponad 2 mln), przejechany dystans wyniósł 4 901 875 km. Liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie wyniosła ponad 380 tys. (w 2022 r. – 351 tys.). Koszty utrzymania systemu WRM w 2023 r. wyniosły 7 129 000 zł (w 2022 r. ok. 6,3 mln zł).

Ponadto w 2023 r. system roweru miejskiego na podstawie umowy między Spółką Nextbike, Stowarzyszeniem Aglomeracji Wrocławskiej oraz gminami Kąty Wrocławskie, Kobierzyce i Wisznia Mała rozszerzył swoją działalność i od 1 czerwca jego stacje pojawiły się w 5 lokalizacjach pod Wrocławiem (Bielany Wrocławskie, ul. Kolejowa P&R; Wysoka, ul. Nastrojowa; Mokronos Górny, stacja PKP przy ul. Granitowej; Smolec, ul. Wiśniowa; Psary, ul. Główna). Flota rowerowa WRM została powiększona o 50 rowerów.

KŁADKA PIESZO-ROWEROWA PRZEZ ŚLĘZĘ

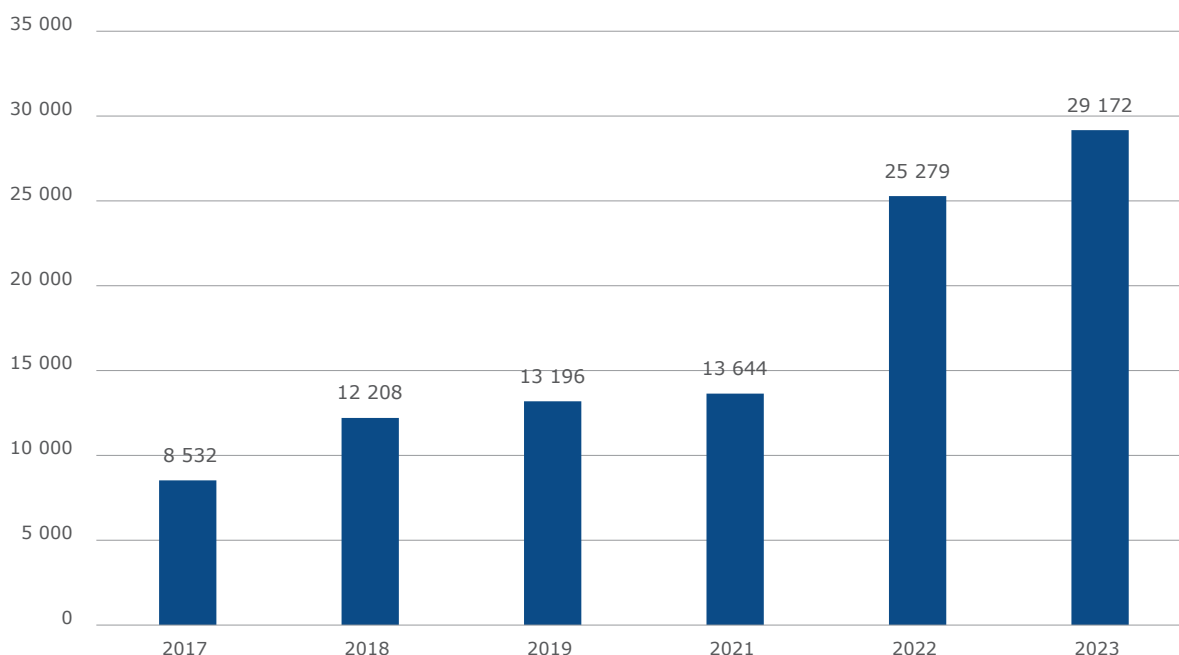
W lipcu 2023 r. oddano do użytku kładkę pieszo-rowerową przez rzekę Ślężę, łączącą osiedla Muchobór Wielki i Mały na wysokości ul. Trawowej i Francuskiej. W ramach inwestycji, której koszt wyniósł prawie 3,8 mln zł i był częściowo sfinansowany z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, wybudowano ponad 30 m kładki. Obecnie trwa projektowanie dróg pieszo-rowerowych po obu stronach kładki, z których każda będzie liczyła kilkaset metrów.

EDUKACJA I PROMOCJA MOBILNOŚCI AKTYWNEJ

W 2023 r. kontynuowano program *Młodzi – Aktywnie zMOBILizowaNI*, w ramach którego realizowane są wszystkie miejskie rowerowe działania edukacyjno-promocyjne kierowane do dzieci i młodzieży, oraz który stanowi wsparcie dla nauczycieli realizujących zajęcia z wychowania komunikacyjnego. W 2023 r. w ramach programu odbyły się *Rowerowe działania edukacyjne*, w trakcie których przeszkolono ponad 2400 uczniów i 15 nauczycieli w zakresie zasad i zalet korzystania z roweru w mieście oraz bezpieczeństwa w ruchu drogowym; 59 uczniów wzięło udział w egzaminie na kartę rowerową w stylu holenderskim; przeprowadzono kampanię – *Rowerowy Maj* promującą przemieszczanie się do szkoły i przedszkola za pomocą indywidualnych środków transportu (w edycji wiosennej udział wzięło 66 szkół podstawowych i 67 przedszkoli, natomiast w edycji jesiennej udział wzięło 12 przedszkoli i 19 szkół podstawowych). Ponadto w ramach programu *Młodzi – Aktywnie zMOBILizowaNI* rozstrzygnięto pierwszą edycję konkursu na *Najbardziej mobilnie aktywną szkołę we Wrocławiu* roku szkolnego 2022/2023. Trzy pierwsze miejsca zajęły kolejno: SP 32, SP 64 i SP 95. W listopadzie 2023 r. został zainaugurowany konkurs na rok szkolny 2023/2024.

Aktywną mobilność promowano także podczas wydarzeń plenerowych, które odbyły się przy centrach handlowych Wrocław Fashion Outlet i Wroclavia oraz podczas akcji WrocWalk.

Wykres 69. Liczba aktywnych uczestników kampanii *Rowerowy Maj* w latach 2016–2023

Źródło: UMW

W 2023 r. zorganizowano 2 edycje rywalizacji rowerowej *W kółko kręć*. W edycji wiosennej i jesiennej udział wzięło 2263 uczestników (wiosna – 858, jesień – 1405). Przejechali oni razem w obu edycjach blisko 640 tys. km (wiosna – 187 277 km, jesień – 452 174 km).

KOMUNIKACJA PUBLICZNA

PRIORYTETY KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ

Na komfort poruszania się komunikacją publiczną wpływa suma czynników takich jak: jakość taboru i infrastruktury, narzędzia informatyczne usprawniające płynność przejazdu, a także punktualność oraz jak najkrótszy czas podróży, konkurencyjny w stosunku do auta. We Wrocławiu systematycznie wdrażane są rozwiązania wpływające na komfort podróży. Wszystkie torowiska, możliwe technicznie do wydzielenia z ruchu kołowego, zostały już wydzielone (96% torowisk tramwajowych jest dostępnych tylko dla szynowych pojazdów komunikacji zbiorowej). W nowych inwestycjach drogowych, takich jak trasa autobusowo-tramwajowa na Nowy Dwór (TAT) czy tramwaj przez Popowice, torowiska tramwajowe realizowane były od początku jako wydzielone. Na koniec 2023 r. priorytety dla tramwajów obowiązywały na 129 skrzyżowaniach z sygnalizacją świetlną. W 2023 r. łączna długość buspasów wynosiła 41,27 km.

WROCŁAWSKI PROGRAM TRAMWAJOWY 2.0

W 2022 r. opracowano *Wrocławski Program Tramwajowy 2.0* (WPT 2.0) zawierający rekomendacje dla rozwoju kolejnych kierunków tras tramwajowych w oparciu o przeprowadzone w tym celu analizy. W 2023 r. monitorowano realizację WPT 2.0. oraz w oparciu o rekomendacje WPT 2.0 przygotowano wytyczne dla projektu tramwajowego – Tramwaj Borowska Szpital.

MIEJSKA KOMUNIKACJA AUTOBUSOWA I TRAMWAJOWA

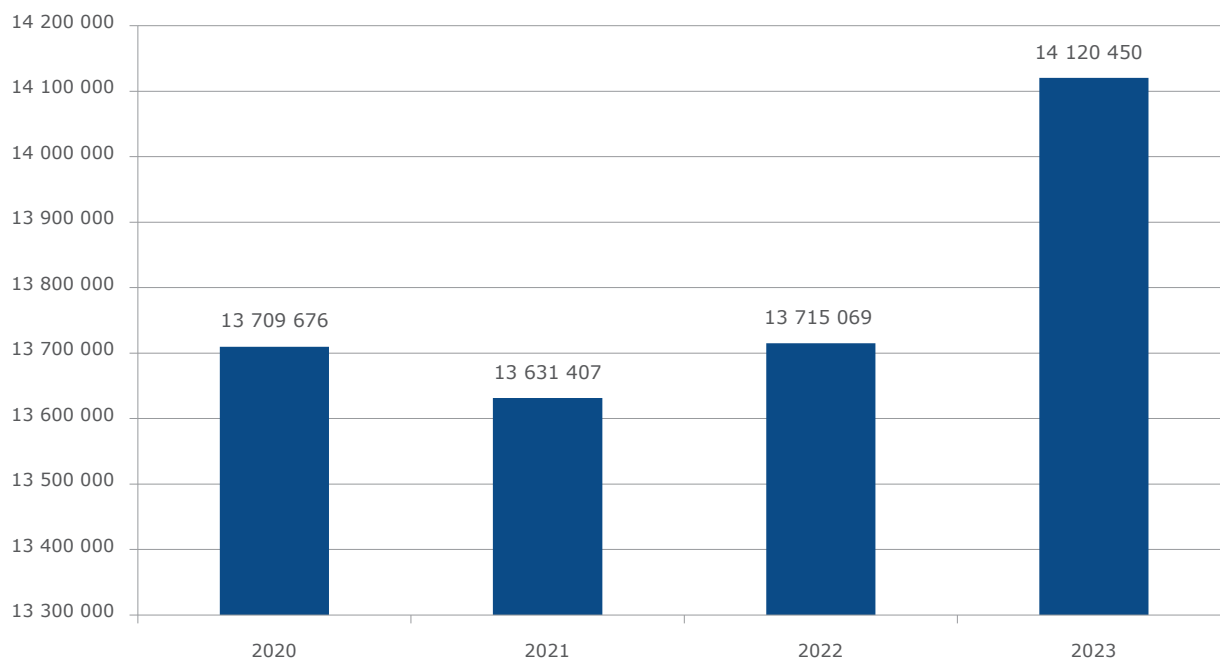
W 2023 r. na wydatki bieżące związane z lokalnym transportem publicznym przeznaczono kwotę **694 mln zł** (w 2022 r. – 568 mln zł). Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wrocławskich osiedli oraz podniesienie standardów obsługi na terenie Wrocławia i podwrocławskich gmin jest niezmiennym priorytetem w zakresie komunikacji zbiorowej.

W ramach powyższych działań w 2023 r.:

- uruchomiono 2 nowe linie autobusowe (152 i 310),
- uruchomiono 6 nowych linii tramwajowych (12, 13, 18, 19, 21, 22),
- wprowadzono na linii K autobusy elektryczne wraz z niezbędną infrastrukturą,
- wprowadzono na 2 liniach dodatkowe autobusy przegubowe,
- wprowadzono zmiany w trasach przejazdu wybranych linii miejskich – 12 autobusowych (102, 103, 104, 107, 119, 122, 128, 142, 143, 145, 146, 148) i 6 tramwajowych (4, 5, 11, 14, 16, 23),
- zmieniono tabor na 2 liniach międzygminnych (967, 911),
- uruchomiono 34 przystanki (20 dla linii tramwajowych, 9 nowych dla linii autobusowych, 5, na których zatrzymują się linie autobusowe, które dotychczas omijały przystanek),
- zmieniono nazwy 22 przystanków,
- zmieniono statusy 14 przystanków.

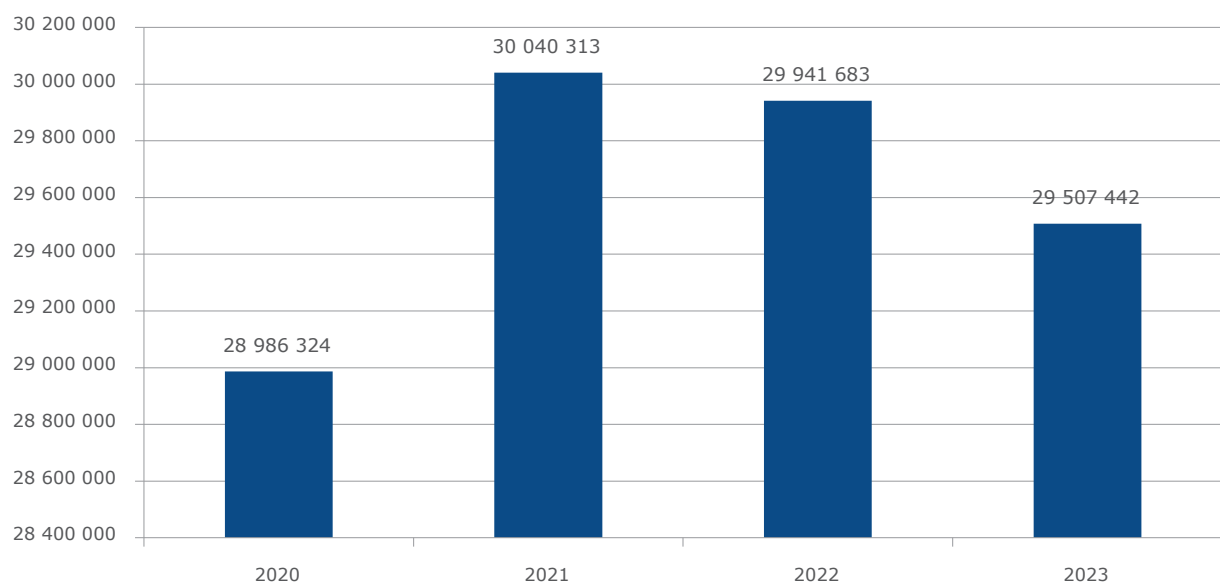
W ramach zadań z zakresu funkcjonowania komunikacji zbiorowej w 2023 r. zrealizowano **14 120 450 pociągokilometrów** w komunikacji tramwajowej (w 2022 r. 13 715 069 pociągokilometrów) oraz **34 042 824 wozokilometry** w komunikacji autobusowej (w 2022 r. 34 535 365 wozokilometrów), z czego 29 507 442 wozokilometry zrealizowało Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. (MPK) w ramach przewozów po mieście, a 4 535 382 wozokilometry zostały zrealizowane przez innych przewoźników w ramach przewozów międzygminnych.

Wykres 70. Tramwaje MPK – liczba pociągokilometrów w latach 2020–2023 (pockm)

Źródło: UMW

Wykres 71. Autobusy MPK – liczba wozokilometrów w latach 2020–2023 (wzkm)

Źródło: UMW

W związku z oddaniem do użytku 2 nowych tras tramwajowych: trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór i trasy tramwajowej przez Popowice oraz wdrożeniem nowej siatki połączeń w 2023 r. praca przewozowa komunikacji tramwajowej zwiększyła się o ponad 405 tys. pociągokilometrów w porównaniu do roku 2022. Uruchomienie nowych tras tramwajowych spowodowało konieczność optymalizacji nowego trasowania komunikacji zbiorowej. Jednocześnie wywołało to spadek zleconej pracy przewozowej w komunikacji autobusowej o ok. 434 tys. wozokilometrów.

Sumaryczna praca przewozowa zlecona do realizacji w komunikacji tramwajowej i autobusowej była bardzo zbliżona do ubiegłorocznej (zmniejszenie o 0,06%).

W ramach komunikacji zbiorowej we Wrocławiu organizowana jest również komunikacja specjalna, uruchamiana w trakcie cieszących się dużym zainteresowaniem wydarzeń kulturalnych, sportowych i innych odbywających się na terenie miasta. W 2023 r. komunikacja specjalna (linie tramwajowe T oraz linie autobusowe S) organizowana była 34 razy. Po raz pierwszy w 2023 r. zapewniono komunikację specjalną na Jarmark Bożonarodzeniowy, przyciągający tłumy mieszkańców i turystów. Największym wyzwaniem organizacyjnym w tym zakresie było zapewnienie obsługi imprez odbywających się na Tarczyński Arenie Wrocław cieszących się dużą frekwencją (walka bokserska rangi międzynarodowej Oleksandr Usyk – Daniel Dubois, mecz reprezentacji Ukrainy i Anglii oraz spotkania ligowe WKS Śląska Wrocław z frekwencją przeszło 40 tys. kibiców).

W odpowiedzi na rosnący ruch podróżnych we Wrocławiu 1 października 2023 r. uruchomiono pilotażową linię autobusową P, łączącą lotnisko z Dworcem Głównym przy ul. Suchej. Linia P kursowała w soboty i niedziele do 31 grudnia 2023 r. Z uwagi na mniejsze zainteresowanie niż przewidywano linia P nie została utrzymana. MPK rozważa uruchomienie tego typu linii w formule komercyjnej, we współpracy z Portem Lotniczym.

NOWE TRASOWANIE LINII TRAMWAJOWYCH I AUTOBUSOWYCH

W związku z uruchomieniem w 2023 r. torowiska na Popowicach oraz nowej trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór wdrożono nowe trasowanie linii tramwajowych i autobusowych w mieście. Proces prowadzony był w 2 etapach poprzedzonych cyklami spotkań informacyjnych z radami osiedli i z mieszkańcami, w formie online i spotkań stacjonarnych, po których uruchamiany był kilkudniowy dyżur telefoniczny dla mieszkańców. Zebrane uwagi mieszkańców były poddane analizie, w wyniku której wprowadzono zmiany.

W ramach pierwszego etapu obejmującego uruchomienie trasy tramwajowej przez Popowice wprowadzona została nowa linia 19, zmianie numeru i trasy uległa linia 32 (obecnie 18), a także korekcie uległy 3 linie autobusowe (102, 104, 122).

W ramach drugiego etapu obejmującego uruchomienie trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór wprowadzone zostały dwie nowe linie tramwajowe (13 i 22) i jedna linia autobusowa (152). Uporządkowana została numeracja linii tramwajowych od 1 do 23, w związku z czym linie 31 i 33 zmieniły numery (31 na 21, a 33 na 12). Nastąpiła zmiana tras na 8 liniach tramwajowych (4, 5, 11, 12, 14, 16, 18 i 23) oraz 8 liniach autobusowych (107, 109, 119, 122, 128, 142, 148, 149).

Uruchomiona została specjalna strona internetowa informująca o wprowadzonych zmianach <https://www.wroclaw.pl/komunikacja/nowe-trasy-komunikacji-miejskiej>. Dodatkowo pod koniec sierpnia opublikowane zostało specjalne wydanie biuletynu miejskiego w całości poświęcone zmianom w komunikacji publicznej, a także w pierwszych dniach wprowadzenia zmian na wybranych węzłach przesiadkowych prowadzona była kampania informacyjna przez pracowników Urzędu Miejskiego Wrocławia.

ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY KOMUNIKACJI ZBIOROWEJ

W 2023 r. prowadzone były działania związane z bieżącym utrzymaniem i modernizacją torowisk oraz realizacją wielu ważnych inwestycji tramwajowych. W ramach programu *TORYwolucja* na wszystkie zadania związane z pracami remontowymi i modernizacyjnymi wydatkowano łącznie **77,97 mln zł**. Wydatki związane z realizacją dużych inwestycji szynowych (TAT, tramwaj na Popowice i Swojczyce) wyniosły **204,19 mln zł**.

MPK kontynuowało akcję *TORYwolucja*, w ramach której wykonane zostały liczne naprawy, wymiany i remonty torów tramwajowych, w tym w 7 lokalizacjach zrealizowano kompleksową wymianę konstrukcji torowisk. W zakresie tych działań wymieniono prawie **2,65 km szyn**. W ramach *TORYwolucji* powstały kolejne zielone torowiska o łącznej długości ponad **965 m** (w 2022 r. – 1,6 km).

Realizowane były także inne działania związane z przebudową trakcji tramwajowej oraz konserwacją torów, zwrotnic tramwajowych i sieci trakcyjnej. Wykonano m.in. modernizację sieci prostownikowych, wymianę 1,5 km szyn, konserwację sieci trakcyjnej o długości ponad 220 km toru pojedynczego.

W 2023 r. uruchomione zostały nowe odcinki trakcji tramwajowej o łącznej długości ponad **20,6 km** toru pojedynczego, z czego w rejonie pl. Orłąt Lwowskich było to 420 m, w ulicach Długiej i Popowickiej – 7672 m oraz w ulicach Robotniczej i Rogowskiej – 12 537 m.

SPRZEDAŻ BILETÓW W SYSTEMIE URBANCARD

W 2023 r. odnotowano wzrost liczby pasażerów, przekładający się na wzrost liczby sprzedanych biletów w stosunku do 2022 r. W 2023 r. poprzez system URBANCARD Wrocławska Karta Miejska sprzedano łącznie **35 969 232** bilety (w 2022 r. – 33 573 240 biletów), z czego:

- **26 392 581** biletów czasowych,
- **8 655 982** bilety jednorazowe,
- **919 420** imiennych biletów okresowych,
- **1249** biletów okresowych na okaziciela.

W ramach sprzedaży biletów komunikacji miejskiej odnotowano, w stosunku do roku poprzedniego, wzrost liczbowy o 7% oraz wzrost wpływów z tego tytułu o 11%. Największy wpływ na wzrost sprzedaży biletów miało zwiększenie liczby mieszkańców na skutek trwających działań wojennych za wschodnią granicą kraju, powrót szkół wyższych do stacjonarnego trybu nauczania oraz rozwój oferty komunikacji miejskiej.

Największy wzrost sprzedaży biletów nastąpił w kasownikach zamontowanych w pojazdach komunikacji miejskiej, gdzie sprzedanych zostało **25 737 365** biletów (ok. 72%), natomiast poprzez pozostałe kanały dystrybucji biletów, tj. automaty biletowe, aplikacje mobilne, stronę internetową oraz punkty stacjonarne, sprzedano łącznie **10 231 867** sztuk (ok. 28%).

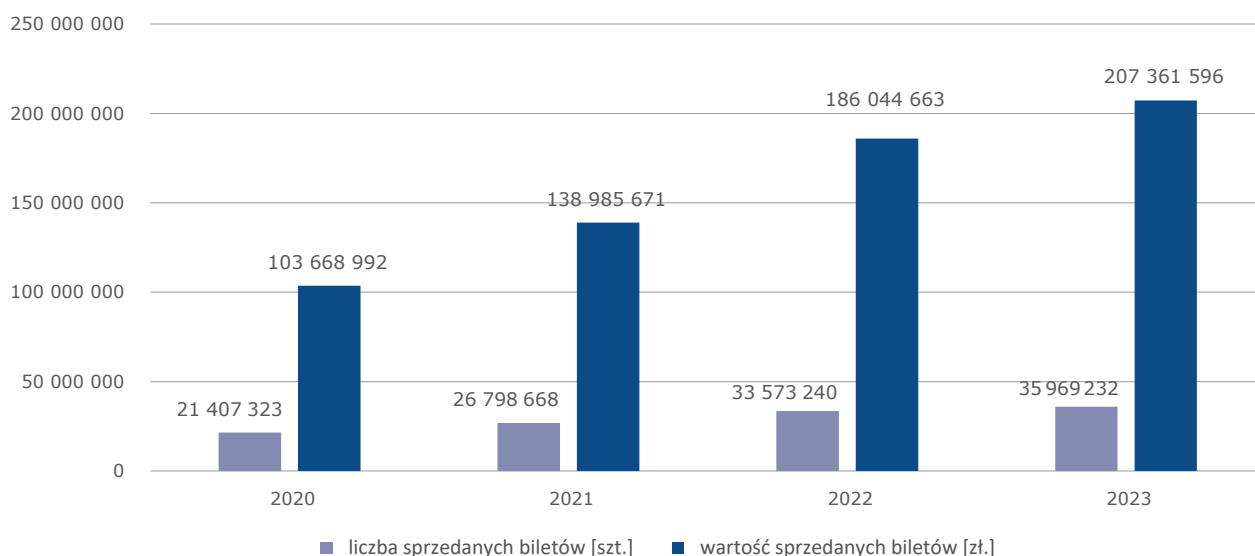
Tabela 96. Porównanie sprzedaży biletów wrocławskiej komunikacji miejskiej w latach 2020–2023

	Liczba biletów (w szt.)	Wartość sprzedanych biletów (w zł)	Zmiana wartości sprzedanych biletów w stosunku do roku poprzedniego (w %)
2020	21 407 323	103 668 992	-39,5
2021	26 798 668	138 985 671	+34,1
2022	33 573 240	186 044 663	+33,9
2023	35 969 232	207 361 596	+11,5

Źródło: UMW

W 2023 r. w aplikacjach mobilnych nastąpił, w stosunku do roku 2022, wzrost liczby sprzedanych biletów o 113%. Największą liczbę biletów sprzedano w aplikacji Jakdojade (60% biletów sprzedanych w aplikacjach), a wartościowo w aplikacji URBANCARD (48% biletów sprzedanych w aplikacjach).

Wykres 72. Sprzedaż biletów wrocławskiej komunikacji miejskiej w latach 2020–2023

Źródło: UMW

Wartość wszystkich biletów sprzedanych poprzez system URBANCARD Wrocławska Karta Miejska wyniosła w 2023 r. **207 361 596 zł**, w tym:

- **86 542 925 zł** – ze sprzedaży biletów czasowych,
- **34 430 544 zł** – ze sprzedaży biletów jednorazowych,
- **86 134 382 zł** – ze sprzedaży imiennych biletów okresowych,
- **253 745 zł** – ze sprzedaży biletów okresowych na okaziciela.

BEZPŁATNE PRZEJAZDY

Na terenie Polski do darmowych przejazdów komunikacją miejską na podstawie obowiązujących przepisów uprawnione zostały konkretne grupy społeczne (posłowie i senatorowie RP, inwalidzi wojenni i wojskowi oraz ich opiekunowie – tylko I grupa, uczniowie realizujący obowiązek szkolny w szkołach specjalnych oraz ich opiekunowie w przejazdach z miejsca zamieszkania do szkoły, cywilne niewidome ofiary działań wojennych). Samorządy lokalne na mocy ustawy o samorządzie gminnym są uprawnione do obejmowania na swoim terenie bezpłatnymi oraz ulgowymi przejazdami dodatkowych grup.

We Wrocławiu od 2017 r. stopniowo obejmowano dodatkowe grupy osób uprawnieniem do darmowych przejazdów komunikacją publiczną. Wrocław, jako jedyne z czterech największych polskich miast (Warszawa, Kraków, Łódź), wprowadził bezpłatne przejazdy komunikacją miejską dla uczniów, aż do ukończenia 21. roku życia oraz seniorów, którzy ukończyli 65. rok życia. Proces etapowego wprowadzania uprawnień dla seniorów, przez rokrocznie obniżanie wieku uprawnionych, aż do objęcia bezpłatną komunikacją 65-latków, zakończył się 1 stycznia 2022 r. W 2023 r. do bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską w ramach tej grupy uprawnionych było podobnie jak rok wcześniej ok. 270 tys. osób.

POMOC OBYWATEŁOM UKRAINY PRZYBYŁYM DO WROCŁAWIA W ZWIĄZKU Z KONFLIKTEM ZBROJNYM NA TERYTORIUM UKRAINY

Na mocy uchwały Rady Miejskiej Wrocławia z 2022 r. uczniowie będący uchodźcami wojennymi z terytorium Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r., pobierający naukę z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w szkołach podstawowych, średnich niższych i średnich wyższych funkcjonujących w ramach ukraińskiego systemu oświaty, nie dłużej niż do ukończenia 21. roku życia mieli przyznane do 30 września 2023 r. prawo do bezpłatnych przejazdów. W lipcu 2023 r. uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia prawo to zostało przedłużone do 30 września 2024 r.

KOMUNIKACJA MIĘDZYGMINNA

We Wrocławiu linie autobusowe międzygminne zapewniają komunikację publiczną na kluczowych kierunkach podmiejskich.

Tabela 97. Liczba wozokilometrów w komunikacji miejskiej i międzygminnej w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Praca przewozowa	2 949 461	3 736 950	4 593 682	4 535 382

Źródło: UMW

W 2023 r. w komunikacji międzygminnej organizowanej przez Gminę Wrocław nastąpiła zmiana struktury sprzedaży biletów – sprzedano 484 586 (w 2022 r. – 512 662) biletów jednorazowych oraz 16 093 biletów okresowych (w 2022 r. – 14 358). Wzrosła sprzedaż biletów okresowych (o 12%) przy jednoczesnym spadku sprzedaży biletów jednorazowych (o 5,5%). Zmiany te mogą świadczyć o pozyskaniu stałych pasażerów komunikacji międzygminnej.

Tabela 98. Sprzedaż biletów na liniach międzygminnych w latach 2020–2023

Rok	Liczba biletów jednorazowych (w szt.)	Liczba biletów okresowych (w szt.)	Wartość sprzedanych biletów (w zł)
2020	305 510	9 044	1 831 141
2021	411 080	10 731	2 606 085
2022	512 662	14 358	3 496 253
2023	484 586	16 093	3 605 624

Źródło: UMW

W 2023 r. w ramach kontynuowanych umów na dystrybucję biletów aglomeracyjnych, które umożliwiają pasażerom korzystanie z komunikacji na terenie Wrocławia i gmin Czernica, Siechnice, Kobierzyce czy Kąty Wrocławskie, sprzedanych zostało łącznie 5685 biletów (w 2022 r. – 5335) na łączną kwotę 464 400 zł (w 2022 r. – 441 840).

W III kwartale 2023 r. na wybranych liniach komunikacji międzygminnej wdrożono **pilotażowy projekt integracji biletowej w ramach system URBANCARD** Wrocławska Karta Miejska. Dzięki czemu od grudnia 2023 r. na liniach 907, 909, 927, 933, 947, 967 i 920 pasażerowie mogą kupować bilety za pośrednictwem systemu URBANCARD.

Więcej informacji na ten temat w rozdziale WSPÓŁPRACA na stronie 267.

ZINTEGROWANY SYSTEM TRANSPORTU SZYNOWEGO W AGLOMERACJI I WE WROCŁAWIU – ETAP III (PROJEKT DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014–2020)

Trasa tramwajowa przez Popowice została otwarta 5 maja 2023 r. W ramach inwestycji wybudowano ponad 4,7 km wydzielonego torowiska tramwajowego (z czego ponad 1,6 km zielonego torowiska), 19 przystanków wyposażonych w tablice dynamicznej informacji pasażerskiej, nową stację prostownikową zasilającą tramwajową sieć trakcyjną, a także infrastrukturę dla pieszych i rowerzystów oraz przebudowano przejazd pod wiaduktem kolejowym przy ul. Długiej. Ponadto na skrzyżowaniu ulic Milenijnej i Lotniczej wybudowano łuk tramwajowy zapewniający możliwość skrętu tramwajom, którego wcześniej nie było. Inwestycja w całości została wykonana w oparciu o *Wrocławskie Standardy Dostępności*, z zastosowaniem udogodnień dla osób ze specjalnymi potrzebami. W ramach inwestycji zintegrowano również przystanki tramwajowo-autobusowe z nowo wybudowanym przystankiem kolejowym Wrocław-Szczepin.

Rysunek 7. Trasa tramwajowa wzdłuż ulic Popowickiej, Starogroblowej i Długiej

Źródło: UMW

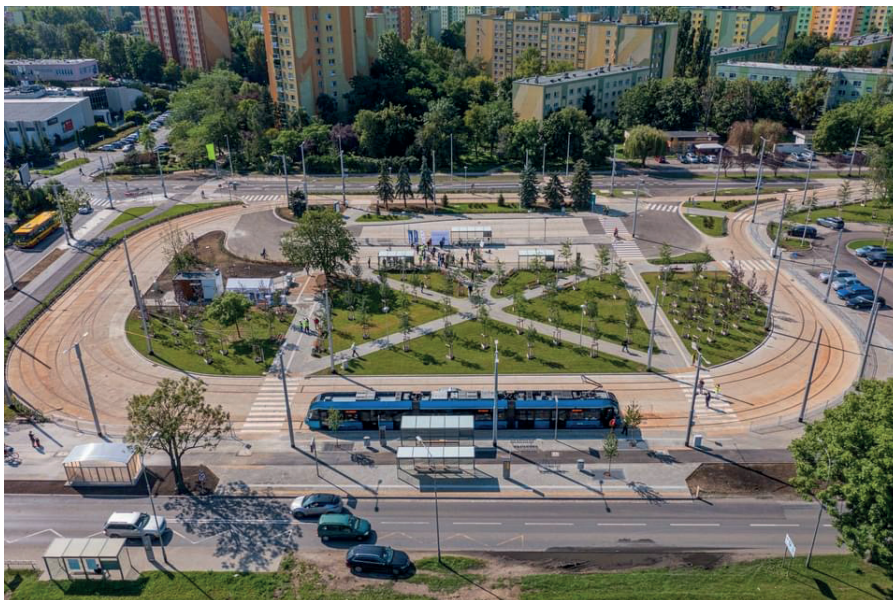
Zadanie zostało zrealizowane przy udziale środków z Unii Europejskiej w ramach działania 6.1: Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach, oś priorytetowa VI: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020.

Całość nakładów na budowę trasy tramwajowej przez Popowice wyniosła 223 484 000 zł. Wydatki na ten cel z budżetu Gminy Wrocław w 2023 r. to **56 513 000 zł**.

BUDOWA WYDZIELONEJ TRASY AUTOBUSOWO-TRAMWAJOWEJ ŁĄCZĄCEJ OSIEDLE NOWY DWÓR Z CENTRUM WROCŁAWIA (TAT) – PROJEKT DOFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO 2014–2020

We wrześniu 2023 r. oddano do użytkowania jedną z największych inwestycji we Wrocławiu – budowę trasy autobusowo-tramwajowej na Nowy Dwór. W ramach inwestycji wybudowano 6,8 km nowej, wydzielonej trasy autobusowo – tramwajowej oraz dwa wiadukty dla komunikacji zbiorowej: 160-metrowy nad torami kolejowymi i 22-metrowy nad ul. Smolecką. Wykonano nową stację prostownikową zasilającą tramwajową sieć trakcyjną. Zrealizowano 24 nowe przystanki komunikacji zbiorowej oraz podniesiono standard 8 istniejących. Cała inwestycja została wykonana w oparciu o Wrocławskie Standardy Dostępności, z zastosowaniem udogodnień dla osób ze specjalnymi potrzebami oraz systemem dynamicznej informacji pasażerskiej.

Rysunek 8. Trasa autobusowo-tramwajowa na Nowy Dwór

Źródło: UMW

Sygnalizacja świetlna na całej trasie została zintegrowana z Inteligentnym Systemem Transportowym, w którym priorytet przejazdu ma komunikacja zbiorowa. W ramach realizacji inwestycji dodatkowo wybudowano tzw. tramwajową relację skrętną z ul. Krupniczej w ul. Podwale oraz podniesiono standard nawierzchni ul. Zemskiej. Ponadto przy węzłach komunikacyjnych zrealizowano 2 nowe parkingi P&R wraz z infrastrukturą rowerową oraz przystosowaniem pod przyszłe stacje ładowania pojazdów elektrycznych. Na całej trasie TAT dokonano nasadzenia drzew i krzewów oraz zagospodarowania terenów zielonych.

Zadanie zostało zrealizowane przy udziale środków z Unii Europejskiej w ramach działania 6.1: Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach, oś priorytetowa VI: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020. Wartość całej inwestycji wyniosła 386 000 000 zł, natomiast wydatki poniesione przez budżet Gminy Wrocław w 2023 r. wyniosły **110 187 000 zł**.

ZINTEGROWANY SYSTEM TRANSPORTU SZYNOWEGO W AGLOMERACJI I WE WROCŁAWIU – ETAP IV

BUDOWA MOSTÓW CHROBREGO

Całość nakładów poniesionych na budowę mostów Chrobrego wyniosła 85 mln 515 tys. zł, z czego w 2023 r. z budżetu Gminy Wrocław wydatkowano **37 mln 491 tys. zł**.

Mosty Chrobrego stanowią część planowanej trasy autobusowo-tramwajowej na Swojczyce. W 2023 r. wybudowano dwa mosty: północny – przez kanał żeglugowy (o długości 52,8 m) oraz południowy – przez kanał powodziowy Odry (o długości 133,2 m). Zrealizowano także dojazdy wraz z infrastrukturą pieszą i rowerową oraz torowiskiem tramwajowym. Długość przebudowanego odcinka jezdni to ok. 630 m, natomiast wybudowanego torowiska tramwajowego – ok. 330 m. Otwarcie mostów nastąpiło pod koniec października 2023 r.

Rysunek 9. Mosty Chrobrego

Źródło: UMW

TRAMWAJ NA SWOJCZYCE

W 2023 r. kontynuowano prace nad dokumentacją projektową *Budowy trasy tramwajowo-autobusowej na osiedle Swojczyce* – od pętli Sępolno do nowo projektowanej pętli Swojczyce przy ul. Chałupniczej z wyłączeniem mostów Chrobrego. W ramach projektu planowana jest budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej o długości ok. 1,7 km z trakcją, peronami przesiadkowymi, nasadzeniami zieleni, rozbudową pętli tramwajowej Sępolno, budową nowej pętli tramwajowej Swojczyce wraz z parkingiem przesiadkowym przy pętli Swojczyce na ok. 160 miejsc postojowych. W październiku 2023 r. uzyskano decyzję środowiskową. Opracowanie dokumentacji projektowej planowane jest na II kwartał 2024 r.

Nakłady poniesione w 2023 r. na realizację zadania wyniosły łącznie 41 050 000 zł.

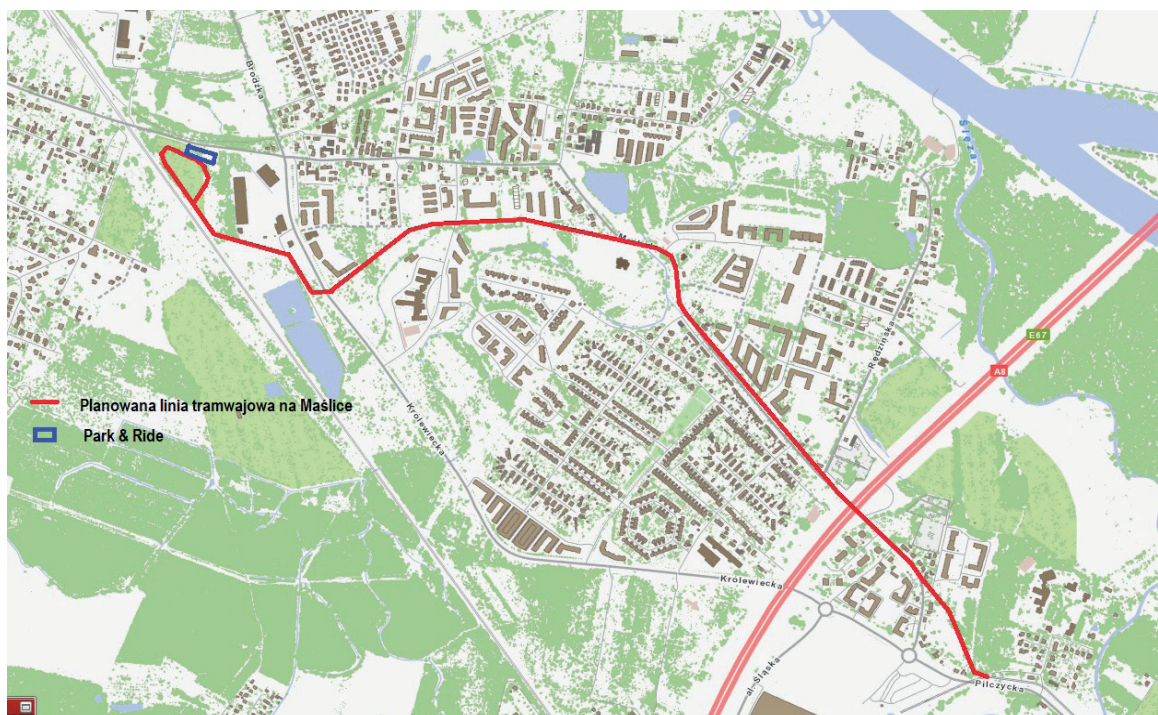
TRAMWAJ NA MAŚLICE

W 2023 r. ogłoszono 2. przetarg na sporządzenie dokumentacji projektowej budowy trasy tramwajowej na osiedle Maślice o długości ok. 3,2 km. Projekt realizowany jest zgodnie z rekomendacją *Wrocławskiego Programu Tramwajowego 2.0*.

Przebieg trasy będzie rozpoczynał się od skrzyżowania ulic Pilczyckiej i Dworskiej i kończył przy planowanej przez PKP nowej stacji Wrocław-Maślice, przy której zlokalizowana zostanie pętla tramwajowa wraz z parkingiem typu P&R na ok. 50 aut.

Zakończenie prac projektowych planowane jest na IV kwartał 2025 roku.

Rysunek 10. Projektowana trasa tramwajowa na osiedle Maślice wraz z parkingiem P&R

Źródło: UMW

WYDZIELONA TRASA AUTOBUSOWA NA JAGODNO

Projektowana wydzielona jezdnia autobusowa na Jagodno o długości 2,5 km przewidziana jest w pasie zachowanej rezerwy wzdłuż ul. Buforowej. Uzupełniona będzie o infrastrukturę przystankową, pętlę autobusową w rejonie ul. Kajdasza oraz zlokalizowany przy niej parking przesiadkowy P&R. Projekt ma uwzględnić możliwość lokalizacji torowiska tramwajowego w ramach układu geometrycznego jezdni autobusowej bez potrzeby przebudowy. W zamówieniu dotyczącym opracowania projektu wprowadzono korekty związane z koniecznością wyprzedzającej zabudowy elementów odwodnienia przyszłego torowiska oraz zapewnienia rezerw dla sieci zasilających trację tramwajową.

Wprowadzenie torowiska tramwajowego będzie możliwe w kolejnym etapie, po uzyskaniu zgody od PKP na skrzyżowanie torowiska kolejowego i tramwajowego w jednym poziomie lub po przeniesieniu linii kolejowej na poziom +1.

Dla inwestycji uzyskano promesę dofinansowania z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych w wysokości 40,5 mln zł. W roku 2023 uzyskano decyzję na realizację inwestycji oraz w przetargu wyłoniono wykonawcę robót budowlanych.

TRANSPORT KOLEJOWY

Sieć kolejową we Wrocławiu stanowi jedenaście kierunków linii kolejowych normalnotorowych, z czego 10 jest czynnych – 9 obsługuje ruch pasażerski, a 1 towarowy.

W 2023 r. kontynuowane były rozmowy mające na celu ponowne zawarcie umowy na honorowanie biletów i ulg komunikacji miejskiej Wrocławia w pociągach Kolei Dolnośląskich (KD) i POLREGIO na terenie Wrocławia. Pomimo zapewnienia na ten cel środków finansowych w budżecie miasta oraz podpisania umowy przez prezydenta Wrocławia nie została ona podpisana przez przedstawicieli przewoźników mimo wcześniejszej akceptacji oferty. W związku z czym honorowanie biletów URBANCARD nie zostało przywrócone. W związku z powyższym kontynuowano sprzedaż oferty zastępczej dla wrocławian w postaci biletu *Nasz Wrocław Kolej* łączącego przejazdy komunikacją miejską z kolejową na terenie Wrocławia w cenie 1 zł (bilet normalny) oraz 0,50 zł (bilet ulgowy). W 2023 r. sprzedano **6625 szt.** takich biletów (w 2022 r. – 6709 szt.).

W 2023 r. obowiązywała umowa ze spółką POLREGIO na dystrybucję 30-dniowych aglomeracyjnych imiennych biletów miejskiej komunikacji zbiorowej, wchodzących w skład **Biletu Zintegrowanego**. W 2023 r. sprzedano **17 606 szt.** biletów, o prawie 9% więcej biletów niż w roku poprzednim (w 2022 r. – 16 174).

W 2023 r. kontynuowano współpracę z samorządami szczebla gminnego i powiatowego w celu wdrożenia **Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej (WKM)**. Gmina Wrocław partycypuje w kosztach kursowania linii kolejowych w granicach administracyjnych miasta od roku 2017. W ramach rozmów z Samorządem Województwa Dolnośląskiego w zakresie dofinansowania dodatkowych połączeń kolejowych w roku 2023 podpisano 10 umów na dofinansowanie połączeń o charakterze aglomeracyjnym, w ramach czego dofinansowano łącznie **45 par dodatkowych połączeń kolejowych** o charakterze aglomeracyjnym na liniach kolejowych numer: 132, 143, 271, 273, 274, 276, 277, 285, 292, 326.

W 2023 r. kontynuowano współpracę Urzędem Marszałkowskim oraz Gminą Środa Śląska na rzecz realizacji projektu **Budowa bazowej infrastruktury do uruchomienia Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej. Poprawa jakości połączeń z Legnicy do Wrocławia**. W lipcu 2023 r. rozstrzygnięto przetarg na opracowanie dokumentacji projektowej w ramach projektu i pełnienie nadzoru autorskiego w trakcie trwania i odbioru robót budowlanych. Realizacja projektu przewidziana została na lata 2023–2026. Projekt zakłada budowę infrastruktury kolejowej niezbędnej do uruchomienia nowej linii Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej w relacji Wrocław Świebodzki–Środa Śląska, co poprawi jakość połączeń z Legnicy do Wrocławia. Zakres prac obejmuje rozbudowę stacji Środa Śląska (linia kolejowa 275) oraz na terenie Wrocławia: odbudowę odcinka linii kolejowej numer 274/757 z infrastrukturą konieczną dla uruchomienia stacji Wrocław Świebodzki oraz rozbudowę do dwóch torów odcinka linii numer 757 i stacji Wrocław-Muchobór.

Więcej informacji na temat prowadzonych rozmów i zawartych porozumień dotyczących infrastruktury kolejowej w rozdziale WSPÓŁPRACA na stronie 267.

Od czerwca do września 2023 r. ponownie funkcjonowało połączenie kolejowe Wrocław–Berlin w ramach projektu *Pociąg do Kultury*. Połączenie po raz pierwszy uruchomiono w kwietniu 2016 r. z okazji organizacji Europejskiej Stolicy Kultury 2016 (ESK) we Wrocławiu i była to specjalna weekendowa oferta, dzięki której turyści z Niemiec mogli przyjeżdżać na kulturalne wydarzenia ESK do Wrocławia. Ideą projektu *Pociąg do Kultury* jest łączenie podróży ze spotkaniami, koncertami oraz innymi wydarzeniami kulturalnymi, także promującymi dbałość o środowisko naturalne.

Prowadzono dalsze prace na rzecz integracji transportu miejskiego i kolejowego, w ramach których podejmowane były działania na rzecz rozwoju systemu parkingów przesiadkowych P&R przy stacjach kolejowych. Rozpoczęły się prace przygotowawcze do budowy parkingów w sąsiedztwie stacji Wrocław-Brochów, Wrocław-Leśnica, Wrocław-Pracze.

W rankingu opublikowanym przez Urząd Transportu Kolejowego w 2023 r. **Dworzec Główny we Wrocławiu ponownie zajął 1. miejsce w kategorii najpopularniejszej stacji w 2022 r.** W przeciągu roku na Dworcu Głównym obsłużono **26,4 mln osób**, czyli o 54% więcej niż w 2021 r. Miejsce 2. ponownie zajął Poznań Główny (22,6 mln), 3. zaś Kraków Główny (20,13 mln).

Tabela 99. Wymiana pasażerska na Dworcu Głównym we Wrocławiu w latach 2019–2022

Rok	Wymiana pasażerska w trakcie roku (l. os. w mln/rok)	Wymiana pasażerska dziennie (l. os. w tys./ dzień)	Miejsce w rankingu w kategorii najpopularniejszej stacji
2019	20,8	57,7	2
2020	12,4	33,6	1
2021	17,1	46,9	1
2022	26,4	72,3	1

Źródło: UTK.GOV.PL

W 2023 r. 5 najpopularniejszych połączeń na Dolnym Śląsku prowadziło do Wrocławia. Kolejno są to połączenia z:

- Legnicy – 795 455 pasażerów,
- Kątów Wrocławskich – 547 829 pasażerów,
- Wałbrzycha – 537 987 pasażerów,
- Jelcza-Laskowic – 525 456 pasażerów,
- Trzebnicy – 405 579 pasażerów.

Więcej informacji na ten temat w rozdziale WSPÓŁPRACA na stronie 267.

PORT LOTNICZY

W 2023 r. Port Lotniczy Wrocław S.A. (Port Lotniczy) utrzymał pod względem liczby obsłużonych pasażerów 5. pozycję wśród lotnisk w Polsce (po Warszawie, Krakowie, Katowicach i Gdańsku) oraz 4. wśród lotnisk regionalnych.

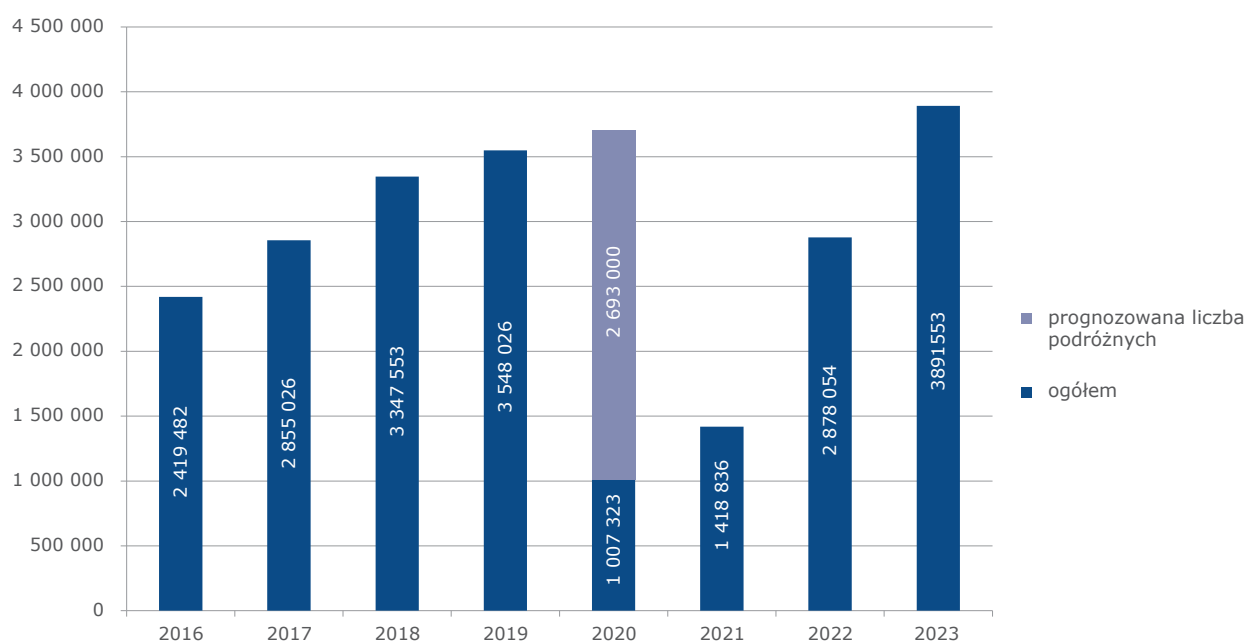
W 2023 r. nastąpiła dynamiczna odbudowa rynku transportu lotniczego po kryzysie spowodowanym pandemią.

W 2023 r. Port Lotniczy obsłużył prawie **3,9 mln** pasażerów, czyli ponad 35% więcej niż w 2022 r. i prawie 10% więcej niż w rekordowym roku 2019. Wzrost przyczynił się do osiągnięcia wysokiego dodatniego wyniku finansowego.

Najszybciej rozwijały się loty o charakterze turystycznym. W 2023 r. w stosunku do roku 2022 odnotowany został wzrost liczby wszystkich rodzajów lotów: w obszarze lotów niskokosztowych o ponad 36% (dzięki zwiększonej liczbie operacji i uruchomieniu nowych kierunków – Brindisi, Walencji i Agadiru), w ramach ruchu czarterowego o ponad 37% (dzięki nowym połączeniom do Dalamanu, na Gran Canarię, Teneryfy, Menorkę, do Salonik, Olbii, Larnaki oraz Dubaju i Mombasy), w ramach lotów biznesowych prawie o 30%. Dużym sukcesem było uruchomienie pod koniec 2023 r. bezpośredniego połączenia z Seulem, bardzo ważnego ze względu na ogromną skalę południowokoreańskich inwestycji we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku.

W 2023 r. Port Lotniczy oferował prawie **70** połączeń regularnych obsługiwanych przez 8 przewoźników oraz 30 połączeń czarterowych.

Wykres 73. Całkowity ruch pasażerski we Wrocławiu w latach 2016–2023

Źródło: Port Lotniczy Wrocław SA

Ruch regularny w 2023 r. stanowił łącznie **82,3%** ruchu pasażerskiego, w ramach którego przewieziono **3 203 304 pasażerów**. Był to wzrost o prawie 35% w stosunku do roku 2022 oraz o 7% w stosunku do 2019 roku (roku sprzed pandemii).

Ruch nieregularny oraz lotnictwo ogólne i pasażerowie przewiezieni w lotach wojskowych kształtowały się na poziomie **688 249 pasażerów**, co daje wzrost o prawie 38% w porównaniu do roku 2022 i prawie 24% w stosunku do roku 2019. W samym ruchu czarterowym przewieziono **675 683 pasażerów**, a zatem zanotowano wzrost o prawie 38%, w stosunku do roku 2022. W 2023 r. dominującymi kierunkami w ramach ruchu czarterowego były: Turcja – 42%, Grecja – 23%, Egipt – 9%, Bułgaria – 6,5%, Hiszpania – 7,5%, Tunezja – 5%, Albania – 2,5%, Włochy – 1,5%.

Pod względem liczby przewiezionych pasażerów przez przewoźników niezmiennie od 2007 r. na 1. miejscu był Ryanair, na 2. Wizz Air, na 3. PLL LOT, a na 4. Lufthansa/Eurowings. Natomiast w ruchu czarterowym kolejność była następująca: Enter Air, Buzz (Ryanair Sun), PLL LOT i Smartwings Polska.

W stworzonym w 2023 r. przez portal fly4free.pl rankingu polskich lotnisk pod względem opinii pasażerów opartym na ocenach w Google Port Lotniczy zajął 1. miejsce wśród polskich lotnisk.

Najczęściej wymienianą zaletą lotniska jest komfort związany z łatwością poruszania się po lotnisku, brakiem kolejek i wysokim standardem obsługi podczas kontroli bezpieczeństwa. Udogodnieniem jest także położenie Portu Lotniczego blisko miasta, a także jego skomunikowanie.

W 2023 r. została podjęta decyzja o budowie hotelu na terenie Portu Lotniczego. Inwestycja rozpocznie się w styczniu 2024 r. Hotel będzie funkcjonował w ramach sieci Hampton by Hilton, będzie dysponował 122 pokojami.

Na terenie Portu Lotniczego zlokalizowany jest dworzec towarowy – terminal cargo, który świadczy kompleksowe usługi logistyczne. W 2023 r. w stosunku do 2022 r. nastąpił spadek ilości obsługowanego cargo o niespełna 7%.

Tabela 100. Ilość cargo we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w tonach)

	2020	2021	2022	2023
Ilość obsługowanego cargo (łącznie z RFS)	8 823	11 211	11 124,8	10 413,1

Źródło: Port Lotniczy Wrocław SA

W 2023 r. rozpoczęto realizację projektu związanego z inwestycją w strefie operacyjnej lotniska współfinansowaną w ramach Instrumentu *Łącząc Europę* (Connecting Europe Facility – CEF 2) na lata 2021–2027 przez Komisję Europejską wraz z Europejską Agencją Wykonawczą ds. Klimatu, Infrastruktury i Środowiska (CINEA). W ramach projektu zrealizowane zostaną: płyta postojowa, dodatkowa droga kołowania, która umożliwi wykonywanie operacji lotniczych samolotów wojskowych bez wstrzymywania ruchu samolotów pasażerskich, droga szybkiego zjazdu, umożliwiająca szybsze opuszczenie przez samolot pasa startowego, a także zwiększona zostanie liczba miejsc postojowych dla samolotów pasażerskich. Ponadto powstanie nowa płyta do odladzania samolotów, co skróci procedury przed startem samolotu. Dzięki rozbudowie i modernizacji zwiększą się możliwości operacyjne lotniska, a tym samym jego przepustowość. W ramach projektu przebudowana zostanie również istniejąca droga kołowania, co pozwoli na przyjmowanie samolotów wojskowych (największych samolotów świata) i jednocześnie skróci czas operacji lotniczych.

Niezależnie od powyższej inwestycji w 2023 r. rozpoczęto realizację nowych oraz wstrzymanych w poprzednich latach zadań inwestycyjnych, na które wydano łącznie ok. **24,2 mln zł**. Do najważniejszych należały: budowa magazynu paliw, sporządzenie dokumentacji projektowej rozbudowy płaszczyzn lotniskowych, rozbudowa parkingu długoterminowego, zakup środków transportu, zakup niezbędnych maszyn i urządzeń do bieżącego utrzymania infrastruktury portu lotniczego, urządzeń do kontroli bezpieczeństwa, systemów informatycznych, systemów cyberbezpieczeństwa, systemów teleenergetycznych oraz serwerowego środowiska wirtualnego.

Wrocław jest jednym z 6 europejskich miast, w których swoją bazę serwisową ma Ryanair. O wyborze Wrocławia zdecydowało m.in. posiadanie dobrego zaplecza kształcącego przyszłych specjalistów (np. Politechnika Wrocławska oraz Lotnicze Zakłady Naukowe). Ryanair nadal prowadzi nabór do zespołu bazy serwisowej; do końca 2024 r. zatrudni ponad 500 osób. W 2023 r. trwały prace związane z budową drugiego hangaru dla samolotów przewoźnika. To największa inwestycja Ryanair w Polsce; wartość inwestycji szacowana jest na 25 mln euro. Od stycznia 2024 r., po oddaniu do użytku hangaru, jednocześnie będzie można serwisować 4 samoloty.

TRANSPORT WODNY

W 2023 r. w ramach prac tzw. **Niebieskiego Stołu**, skupiającego przedstawicieli Urzędu Miejskiego Wrocławia, Państwowego Gospodarstwa Wodnego (PGW) Wody Polskie, Urzędu Żeglugi Śródlądowej oraz Politechniki Wrocławskiej, zakończono prace nad koncepcją tramwaju wodnego na Wrocławskim Węźle Wodnym. Przeprowadzone analizy uwzględniające aspekt kosztów i korzyści wprowadzenia tramwaju wodnego we Wrocławiu wykazały niewielkie zapotrzebowanie na taki środek transportu, przy wysokich kosztach inwestycji. W związku z tym analizowane są inne rozwiązania wykorzystujące potencjał rzek.

W końcu maja 2023 r. otwarto nowy beach bar w basenie dawnego portu węglowego przy ujściu rzeki Oławy (Marina Port Węglowy), który w przyszłości powiększy się o marinę. Już w sierpniu przestrzeń doposażono o 30-metrowy pływający trap, dzięki któremu na krótko przycumować tu mogą małe jednostki pływające.

Prowadzono także prace związane z zagospodarowaniem gruntów pokrytych wodami rzeki Oławy oraz terenów nadrzecznych, polegające na opracowaniu modelu rozmieszczenia obiektów pływających przy ujściu rzeki Oławy oraz zagospodarowania terenów sąsiednich.

WSPIERANIE ROZWOJU ELEKTROMOBILNOŚCI

W 2023 r. kontynuowano działania wspierające rozwój elektromobilności we Wrocławiu poprzez realizację zadań wskazanych w ustawie z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych – m.in. poprzez wykorzystywanie autobusów zeroemisyjnych w transporcie miejskim i pojazdów elektrycznych do zadań publicznych, posiadanie określonej liczby punktów ładowania pojazdów oraz stwarzanie warunków do wspierania rozwoju elektromobilności w mieście.

W 2023 r. Urząd Miejski Wrocławia oraz jego jednostki użytkowały 12 pojazdów elektrycznych (podobnie jak w 2022 r.), co stanowiło 12,24% (w 2022 r. 12,37%) udziału pojazdów elektrycznych we flocie pojazdów miejskich.

Ponadto w 2023 r. w ramach dofinansowania z programu *Zielony Transport Publiczny* z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) MPK **zakupiło 13 autobusów elektrycznych**. Autobusy zostały przeznaczone do obsługi linii K. W ramach projektu wybudowano również infrastrukturę ładującą: bramownicę w zajezdni autobusowej przy ul. Obornickiej z ładowarkami pantografowymi oraz szybką stację ładującą na pętli przy ul. Kamieńskiego. Ponadto w ramach programu *Zielony Transport Publiczny* MPK złożyło wniosek o dofinansowanie zakupu kolejnych 21 autobusów elektrycznych, które w przypadku otrzymania środków zostaną przeznaczone do obsługi linii 106 oraz 129.

W ramach współpracy podjętej w listopadzie 2021 r. z Gminą Wrocław InPost dokonał wymiany swojej floty samochodowej w mieście na pojazdy elektryczne. Flota liczy już ponad 1000 aut elektrycznych. Ponadto InPost Green City wspólnie z GreenWay i TBS Wrocław zainstalują ładowarki elektryczne w 6 lokalizacjach na osiedlach zarządzanych przez TBS Wrocław: Nowe Żerniki (ul. Maxa Berga), Brochów (ul. Wileńska), Leśnica (ul. Krępicka), Psie Pole (ul. Zielna), Karłowice (ul. Przybyszewskiego) oraz Stabłowice (ul. Rodzyńkowa). Przy każdej stacji operator wyznaczy 2–3 miejsca postojowe na potrzeby samochodów elektrycznych, które będą odpowiednio oznaczone.

We Wrocławiu liczba pojazdów z napędem alternatywnym wzrasta r/r, w związku z czym w ramach kształtowania infrastruktury prowadzone są działania wspierające elektromobilność. W ramach tych inwestycji wyznaczono łącznie 205 miejsc postojowych przeznaczonych specjalnie dla pojazdów elektrycznych.

Tabela 101. Liczba pojazdów z napędem alternatywnym w latach 2020–2023 we Wrocławiu

Rodzaj napędu	2020	2021	2022	2023
Elektryczny	456 +442 skutery	818 +510 skuterów	1 383 +598 skuterów	2 227 +652 skutery
Hybrydowy	8 084	14 805	21 298	30 829
CNG, LNG	161	165	183	191
Wodorowy	3	2	2	2

Źródło: UMW

W 2023 r. przedstawiciele Gminy Wrocław uczestniczyli w pracach Komitetu Samorządowego działającego przy Polskim Stowarzyszeniu Paliw Alternatywnych, których efektem było powstanie projektu *Białej Księgi Nowej Mobilności*. Jest to zbiór postulatów legislacyjnych, które należy wdrożyć, by przyspieszyć rozwój sektora elektromobilności, wodoru oraz rozwiązań z zakresu zrównoważonego transportu. Podpisany został także, jako tzw. *Siódemka dla elektromobilności*, apel adresowany do rządu o podjęcie pilnych działań wzmacniających polską gospodarkę w związku z transformacją sektora transportu w kierunku zeroemisyjnym.

W 2023 r. Gmina Wrocław podczas gali Kongresu Nowej Mobilności w Łodzi została nagrodzona tytułem **Samorządowego Lidera Elektromobilności 2023**.

OGÓLNODOSTĘPNE PUNKTY ŁADOWANIA POJAZDÓW ELEKTRYCZNYCH I STACJE TANKOWANIA GAZEM ZIEMNYM

W 2023 r. podpisano 2 umowy dzierżawy z operatorem prywatnym dotyczące budowy ogólnodostępnych stacji ładowania. W ramach współpracy na terenach w pasie dróg publicznych powstaną łącznie **42** ogólnodostępne stacje ładowania. W 2023 r. ze względu na obowiązywanie preferencyjnych warunków dla operatorów punktów ładowania pojazdów regularnie wpływały wnioski dotyczące opiniowania lokalizacji pod budowę ogólnodostępnych stacji ładowania. W 2023 r. zaopiniowano łącznie 71 wniosków (39 zaopiniowano pozytywnie, 32 negatywnie).

Tabela 102. Liczba punktów ładowania pojazdów elektrycznych i stacji tankowania gazem ziemnym w latach 2020–2023

Liczba punktów	2020	2021	2022	2023
Liczba punktów ładowania pojazdów elektrycznych	131	150	168	207
w tym:	w 42 lokalizacjach	w 45 lokalizacjach	w 53 lokalizacjach	w 70 lokalizacjach
liczba punktów Gminy Wrocław (w tym wg Ewidencji Infrastruktury Paliw Alternatywnych)	18	28 (20)	28 (20)	28 (20)
liczba punktów pozostałych	113	122	140	179
Liczba stacji tankowania gazem ziemnym	1	1	1	1

Źródło: UMW

INFRASTRUKTURA

Bezpieczeństwo i monitoring systemów odpowiadających za zaopatrzenie w wodę, odbiór i oczyszczanie ścieków oraz gospodarowanie wodami opadowymi i roztopowymi, a także gospodarowanie odpadami i zapewnienie ciągłości dostaw energii stanowią kluczowe elementy ograniczające skalę zjawisk mogących zdestabilizować życie w mieście. Bezpieczeństwo i pewność funkcjonowania infrastruktury komunalnej jest celem strategicznym. W 2023 r. dzięki wysokiej jakości usług komunalnych i ciągłości pracy jednostek, spółek i firm zajmujących się utrzymaniem miasta zapewniono bezpieczeństwo sanitarne infrastruktury miejskiej i jej użytkowników.

W styczniu 2023 r. minął termin wdrożenia dyrektywy UE w sprawie jakości wody do spożycia przez ludzi (dyrektywa 2020/2184), zgodnie z którą kraje członkowskie zobowiązano m.in. do oszacowania wielkości strat wody. Nowe przepisy dotyczą też problemu wycieków wody powstających podczas jej dystrybucji, co skutkuje stratami średnio 23% uzdatnionej wody. Według raportu *European Benchmarking Co-operation* (EBC – międzynarodowe stowarzyszenie prowadzące benchmarking wiodących przedsiębiorstw z branży wodno-kanalizacyjnej) z 2023 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A. we Wrocławiu (MPWiK) znalazło się wśród **15 europejskich przedsiębiorstw o najniższych stratach wody**. We Wrocławiu straty te w 2023 r. wyniosły 8,15% (w 2022 r. – 10,4%) i były o ok. kilka punktów procentowych niższe niż średnia dla Europy Zachodniej. Zgodnie z opinią Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego *Zrównowazona i odporna infrastruktura wodna oraz zrównoważone i odporne sieci wodociągowe* w niektórych krajach UE straty wody spowodowane wyciekami z sieci sięgają nawet 20%.

Dla porównania, wg danych GUS straty dostarczonej wody w Polsce wyniosły 15,6% w 2022 r.

SYSTEM ZAOPATRZENIA W WODĘ

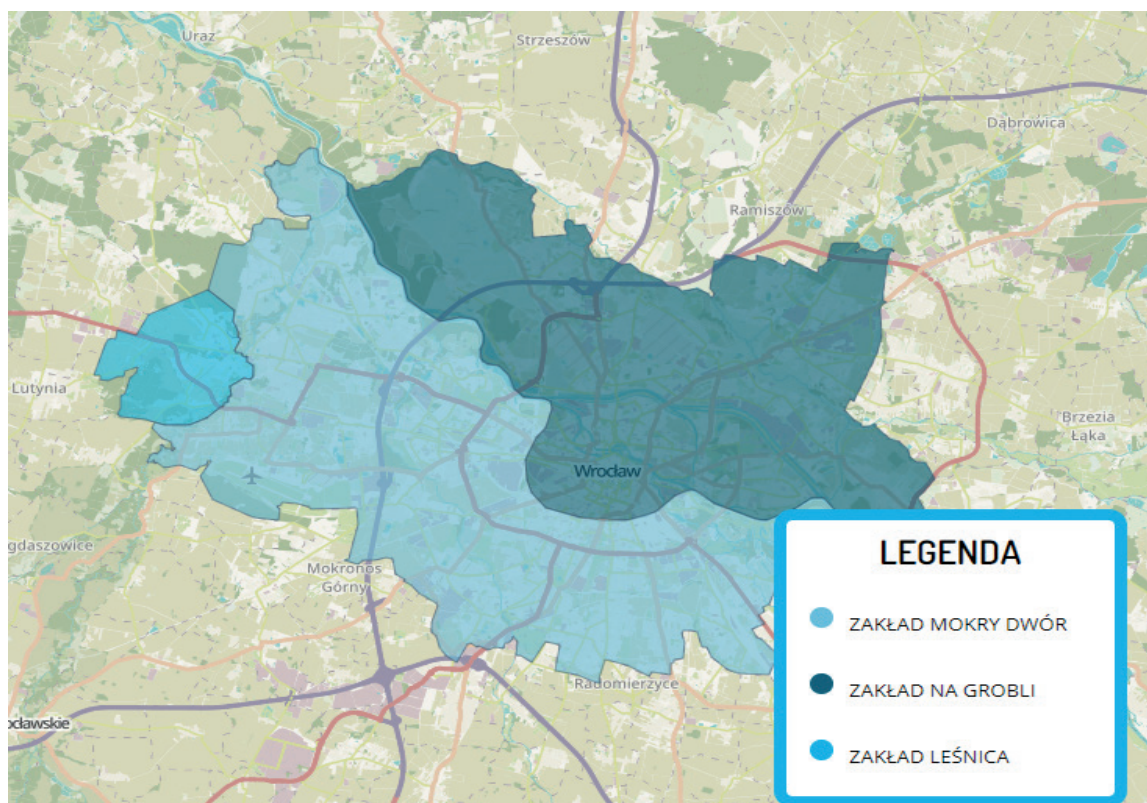
System ujmowania i uzdatniania wody dla Wrocławia jest układem złożonym, który pozwala na elastyczne dostosowanie do zmiennych potrzeb i warunków, w tym sytuacji kryzysowych i awaryjnych. System zaopatrzenia w wodę składa się z ujęć wody (pompownie wody powierzchniowej, pompownie wody infiltracyjnej, tereny wodonośne), dwóch zakładów produkcji wody, stacji uzdatniania wody oraz obiektów sieciowych (pompownie strefowe, komory dochlorowywania). Wrocław zaopatrywany jest w wodę ujmowaną z rzeki Oławy, której zasoby wzbogacane są wodami z rzeki Nysy Kłodzkiej (system przerzutowy Nysa–Oława). Zasilanie z Nysy Kłodzkiej zapewnia odpowiednią ilość wody, poprawia jakość wody w rzece Oławie i pozwala na optymalizację zużycia środków chemicznych w procesach uzdatniania.

Nieprzerwanie prowadzony jest monitoring wybranych parametrów jakości wody, zarówno wody przerzucanej z Nysy Kłodzkiej, jak i zmieszanej z wodami rzeki Oławy. System z dużym wyprzedzeniem pozwala na podjęcie działań umożliwiających zabezpieczenie wody surowej do produkcji uzdatnienia i ochronę ujęć wody.

Woda uzdatniana jest w dwóch wrocławskich Zakładach Produkcji Wody (ZPW). ZPW Na Grobli zaopatruje głównie mieszkańców centrum i północno-wschodniej części Wrocławia. Zakład zasilany jest wyłącznie wodą infiltracyjną z terenów wodonośnych (o pow. 1106,65 ha), położonych na południowy wschód od Wrocławia, objętych strefą ochronną ujęcia wody powierzchniowej. ZPW Mokry Dwór zaopatruje głównie mieszkańców południowo-wschodniej, południowej i częściowo zachodniej części Wrocławia. ZPW Mokry Dwór uzdatnia wodę powierzchniową ujmowaną z rzek Oławy i Nysy Kłodzkiej. Wydajność każdego ZPW wynosi maksymalnie 80 tys. m³ na dobę.

Zlokalizowana w Leśnicy Stacja Uzdatniania Wody (SUW) jest lokalną stacją zaopatrującą w wodę mieszkańców okolicznych osiedli. Leśnica zasilana jest głównie wodą podziemną, uzupełnianą okresowo (duże rozbiory w okresie letnim lub działania eksploatacyjne) wodą z ZPW Mokry Dwór.

Rysunek 11. Orientacyjny zasięg zaopatrywania w wodę przez poszczególne ZPW

Źródło: MPWiK

Tabela 103. Pobór i uzdatnianie wody w MPWiK we Wrocławiu w latach 2020–2023 (tys. m³)

Pobór wody	2020	2021	2022	2023
Ilość pobranej wody powierzchniowej	20 644,68	21 696,72	22 630,41	24 170,89
Ilość pobranej wody infiltracyjnej	27 517,44	28 602,75	29 808,83	27 768,24
Ilość pobranej wody głębinowej	476,30	391,51	319,49	283,84
Razem woda pobrana do uzdatniania (bez przerzutów i przepompowywania)	48 638,42	50 690,98	52 758,73	52 222,97
Dostawa uzdatnionej wody				
ZUW Mokry Dwór	19 472,37	20 872,69	21 641,85	23 182,20
ZUW Na Grobli	26 036,31	26 896,61	28 442,95	26 458,97
SUW Leśnica	479,39	474,05	485,37	283,84
Razem woda uzdatniona	45 988,07	48 243,35	50 570,17	49 925,01

Źródło: MPWiK

MPWiK eksploatuje ok. **2210 km** sieci wodociągowej. System dystrybucji wody obejmuje cały Wrocław, poza tym MPWiK dostarcza wodę uzdatnioną do 7 gmin ościennych (Kobierzyce, Siechnice, Wisznia Mała, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Czernica oraz Miękinia). Sprzedawana jest także woda surowa do wodociągów w Brzegu Opolskim, Elektrociepłowni Czechnica (Kogeneracja S.A.) oraz do nawadniania upraw zakontraktowanych przez przedsiębiorstwo McCain.

SYSTEM ODBIORU I OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW

System kanalizacyjny Wrocławia składa się z sieci kanalizacyjnej, przepompowni ścieków, Wrocławskiej Oczyszczalni Ścieków Janówek (WOŚ Janówek). WOŚ Janówek jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną z chemicznym wspomaganie usuwania związków fosforu, która może odprowadzać, zgodnie z wydanym pozwoleniem wodnoprawnym, średnio **155 tys. m³** oczyszczonych ścieków na dobę. Ścieki doprowadzane są do oczyszczalni systemem sieci rozdzielczych i ogólnospławnych (w tym kolektorów: Odra, Ślęza, Bystrzyca, Kolektor Południowy, Kolektor Północny) oraz lokalnych przepompowni.

W 2023 r. MPWiK eksploatowało ok. **1740 km kanalizacji sanitarnej i ogólnospławnej** wraz z przyłączami (o 30 km więcej niż w 2022 r.). Ścieki odbierane są przez MPWiK z obszaru Wrocławia oraz z gmin Kobierzyce, Siechnice, Wisznia Mała, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Czernica oraz Miękinia.

Na koniec 2023 r. MPWiK eksploatowało **69** przepompowni sanitarnych i ogólnospławnych (w 2022 r. – 67 przepompowni) oraz **4** zlewnie ścieków. Przepompownie (wliczając pompownię główną WOŚ Janówek) przepompowały w sumie ok. **114 630 tys. m³** ścieków, jest to o **6130 tys. m³** ścieków więcej niż w 2022 r.

Tabela 104. Liczba przepompowni ścieków i zlewni w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Liczba przepompowni sanitarnych i ogólnospławnych	65	66	67	69
Liczba zlewni	3	3	4	4

Źródło: MPWiK

W 2023 r. do WOŚ Janówek wpłynęło **56 185 tys. m³** ścieków (w tym z kanalizacji ogólnospławnej), co stanowi wzrost o **2935 tys. m³** w stosunku do 2022 r. Ścieki dopływały w ilości średniodobowej **153,9 tys. m³** na dobę, co stanowi wzrost o ok. 5,5% w stosunku do roku 2022.

MIEJSKI SYSTEM GOSPODAROWANIA WODAMI OPADOWYMI I ROZTOPOWYMI

System gospodarowania wodami opadowymi we Wrocławiu składa się z: sieci kanalizacji deszczowej i drenażowej wraz z urządzeniami, sieci kanalizacji ogólnospławnej wraz z urządzeniami, pompowni wód deszczowych i drenażowych, pompowni ścieków ogólnospławnych, urządzeń do retencjonowania i infiltracji wód opadowych, urządzeń małej retencji połączonych w system, systemu rowów wraz z urządzeniami, służących odprowadzaniu wód opadowych do odbiornika. W 2023 r. długość rowów zarządzanych przez MPWiK wyniosła ok. **650 km** (ok. 50 km zostało przejęte do eksploatacji w 2023 r.). Długość sieci kanalizacji deszczowej na terenie Wrocławia eksploatowanej przez MPWiK to ok. **580 km** (ok. 10 km więcej niż w 2022 r.). Występuje ona na osiedlach kanalizowanych współcześnie, przylegających do terenów śródmiejskich oraz na obszarach peryferyjnych. Na terenie Wrocławia funkcjonuje **18 przepompowni deszczowych** eksploatowanych przez MPWiK (o 1 więcej niż w roku 2022), a także znajduje się sieć drenaży zbierających i odprowadzających wody gruntowe w celu lokalnego obniżenia lub ustabilizowania warunków gruntowo-wodnych. Wody drenażowe są zbierane, przepompowywane i odprowadzane do lokalnych odbiorników. Na terenie miasta zlokalizowanych było w 2023 r., podobnie jak w roku 2022, **5 przepompowni drenażowych**.

W listopadzie 2023 r. zarządzeniem Prezydenta Wrocławia przyjęta została *Strategia Gospodarowania Wodami Opadowymi i Roztopowymi we Wrocławiu*.

Informacje dotyczące Gospodarowania Wodami Opadowymi (GWO) znajdują się w rozdziale ŚRODOWISKO na stronie 177.

WOLUMEN I STRUKTURA SPRZEDAŻY WODY I ODBIORU ŚCIEKÓW

W 2023 r. odnotowano wzrost ilości sprzedanej wody uzdatnionej oraz odebranych ścieków w porównaniu z rokiem ubiegłym, największy wzrost dotyczył odbiorców usług spoza Wrocławia. Ilość sprzedanej wody w 2023 r. wyniosła **45,08 mln m³** i wzrosła w stosunku do roku 2022 o prawie **0,6%**. Ilość odebranych ścieków w 2023 r. wyniosła **44,6 mln m³** i wzrosła w stosunku do roku 2022 o prawie **1,1%**.

Tabela 105. Wolumen sprzedanej wody uzdatnionej i odebranych ścieków i nieczystości w latach 2020–2023 (w mln m³)

Wyszczególnienie	2020	2021	2022	2023
Sprzedaż wody ogółem	41,69	42,91	44,83	45,08
Sprzedaż wody dla Wrocławia	37,88	38,49	39,95	40,06
Ścieki odprowadzone do kanalizacji ogółem	40,74	42,29	44,14	44,60
Ścieki odprowadzone do kanalizacji we Wrocławiu	36,39	37,00	38,27	38,41

Źródło: MPWiK

W 2023 r. sprzedaż ilościowa wody dla Wrocławia osiągnęła w 100% zakładany poziom (40,06 mln m³), odbiór ścieków był natomiast wyższy od wielkości planowanych. Ilość odebranych ścieków wyniosła 38,41 mln m³ i przekroczyła przyjęte założenia łącznie o 1,4%, zarówno w grupie „Gospodarstwa domowe”, jak i „Pozostali odbiorcy”.

JAKOŚĆ WODY I ŚCIEKÓW

Jakość wody kontrolowana jest na wszystkich etapach jej ujmowania, uzdatniania i przesyłania. W 2023 r. w laboratorium MPWiK zbadano ponad **10 tys.** próbek wody uzdatnionej, surowej oraz na poszczególnych etapach procesów technologicznych jej uzdatniania. Wykonano z nich blisko **90 tys.** analiz (w roku ubiegłym 93 tys.). Jakość wody uzdatnianej w ZPW Na Grobli i ZPW Mokry Dwór monitorowana jest w trybie ciągłym przez urządzenia pomiarowe, by na wyjściu z każdego zakładu zapewnić jej parametry spełniające wymagania Rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

W 2023 r. w ramach monitoringu jakości wody zbadano **1371** próbek pobranych na wyjściu z zakładów ZPW Na Grobli, ZPW Mokry Dwór i SUW Leśnica (w 2022 r. – 1350). Ponadto w ramach monitoringu jakości wody w sieci wodociągowej zbadano ponad **400** próbek pobranych w 38 stałych

punktach kontrolnych sieci miejskiej oraz ponad **1000** próbek w ramach działań interwencyjnych, zleceń dodatkowych oraz zleceń zewnętrznych (w 2022 r. – 400).

MPWiK kontroluje jakość ścieków wprowadzanych do kanalizacji oraz oczyszczanych w oczyszczalni i odprowadzanych do środowiska. W 2023 r. wzmożono kontrole jakości ścieków przemysłowych. Laboratorium MPWiK pobrało **880** próbek ścieków w ramach działalności kontrolnej zakładów przemysłowych (w 2022 r. – 472), w wyniku których naliczono kary umowne za przekroczenia dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń na prawie 1,2 mln zł (w 2022 r. – 360 tys. zł). Laboratorium MPWiK w ramach sterowania pracą oczyszczalni oraz kontroli spełniania wymagań prawnych pobrało, podobnie jak w 2022 r., ponad **4 tys.** próbek ścieków i osadów z oczyszczalni.

INWESTYCJE I REMONTY MPWiK

W 2023 r. nakłady inwestycyjne MPWiK wyniosły **174,3 mln zł** (w 2022 r. – 182,1 mln zł), dodatkowo na remonty wydatkowano **33,8 mln zł** (w 2022 r. – 44,3 mln zł).

We wrześniu 2023 r. Rada Miejska Wrocławia uchwaliła *Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych we Wrocławiu na lata 2023–2027*, który określił poziom nakładów inwestycyjnych planowanych do poniesienia przez MPWiK na kwotę **865,1 mln zł** (wcześniejszy plan na lata 2021–2025 przewidywał realizację inwestycji o łącznej wartości 761,3 mln zł). W 2023 r. prowadzono prace:

- dotyczące ujęć i produkcji wody – na terenach wodonośnych kontynuowano renowację i przebudowę studni infiltracyjnych, w ramach których wyremontowano kolejnych 10 obiektów, zakończono III etap remontu rurociągów tłocznych DN 850 Świątniki-Grobla, w ZPW Mokry Dwór zakończono remont komór wraz z wymianą przepływomierzy, remont zasuw gospodarki osadowej oraz przebudowę armatury filtrów piaskowych,
- dotyczące systemu dystrybucji wody, odbioru ścieków oraz zagospodarowania wód opadowych – zakończono budowę: sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z przepompownią ścieków na osiedlach Jerzmanowo, Jarnołów oraz Świniary, odwodnienia trasy TAT oraz trasy tramwajowej na Popowice, sieci kanalizacji deszczowej wraz ze zbiornikiem retencyjnym wód opadowych w rejonie projektowanej pętli tramwajowo-autobusowej przy ul. Kajdasza, sieci wodociągowej i/lub kanalizacji sanitarnej m.in. w ulicach: Asfaltowej, Malezyjskiej, Stosowskiej, Granatowej, Seledynowej, Niebieskiej, E. Maya, ks. Matuszka, Osinieckiej, Gruszowej, rurociągu tłoczego z przepompowni Polanka do Kolektora Północnego; zakończono wymianę sieci wodociągowej azbestocementowej w ul. Skwierzyńskiej; rozpoczęto remont syfonu kanału ogólnospławnego przy mostach Mieszczańskich,
- dotyczące oczyszczalni ścieków – szereg remontów i inwestycji mających na celu utrzymanie sprawności i niezawodności działania obiektów technologicznych oczyszczalni oraz poprawę warunków bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników, m.in. wymieniono 2 dmuchawy powietrza oraz zasuwę w Wydzielonej Komorze Fermentacyjnej (WKF), przeprowadzono remont komór pompowni osadu i wanny odcieków, słupów podpierających pomosty na WKF oraz oświetlenia wokół osadnika wstępnego.

INWESTYCJE WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UE

W 2023 r. MPWiK zakończyło realizację projektu *Docelowe rozwiązanie gospodarki ściekowej dla miasta Wrocławia – Faza I*, który uzyskał dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Działanie 2.3 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach. Projekt obejmował 22 zadania inwestycyjne. Wartość projektu wyniosła **206,5 mln zł**, z czego dofinansowanie wyniosło **106,6 mln zł**. Najważniejszymi zadaniami realizowanymi w ramach projektu były: budowa układu retencyjnego na terenie przepompowni Port Południe, budowa kanalizacji sanitarnej wraz z budową i przebudową sieci wodociągowej na osiedlach Jerzmanowo i Jarnołów oraz przebudowa instalacji dozowania dezynfektantów i neutralizacji w ZPW Mokry Dwór.

Ponadto w 2023 r. zakończono realizację projektu *Zagospodarowanie wód opadowych na terenie miasta Wrocławia – Etap I*, dofinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Działanie 2.1 Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska. Wartość projektu wyniosła **30,4 mln zł**, z czego wartość dofinansowania **21 mln zł**. Projekt obejmował 5 zadań inwestycyjnych:

- gospodarowanie wodami opadowymi w obszarze ulic Raławickiej i Skarbowców,
- budowa sieci kanalizacji deszczowej w ulicach Otyńskiej i Fabrycznej,

- przebudowa pompowni wód opadowych przy ul. Fabrycznej,
- zagospodarowanie wód opadowych w ZPW Na Grobli,
- budowa zbiornika retencyjnego w rejonie ul. Kajdasza.

W 2023 r. zakończono realizację projektu *Rozwój E-usług MPWiK S.A.* wdrażającego 2 nowe systemy informatyczne: wspomagający proces obsługi klienta (EBOK) oraz służący poprawie procesów zarządzania gospodarką wodomierzową (SGW). Dofinansowanie projektu pozyskano w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, Działanie 2.1 E-usługi publiczne. Wartość projektu wyniosła **1,8 mln zł**, a dofinansowanie **1,2 mln zł**. O projekcie wspomniano również w rozdziale ZARZĄDZANIE SAMORZĄDOWE na stronie 35.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZO-ROZWOJOWA

W 2023 r. MPWiK kontynuowało działalność badawczo-rozwojową (B+R). Do najważniejszych projektów należały:

- analizy i badania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa dostawy wody dla Wrocławia w aspekcie zmian klimatycznych,
- *Shortcut nitrification in activated sludge process treating domestic wastewater – key technology for low-carbon and clean wastewater treatment* (SNIT) – projekt dofinansowany z Funduszy Norweskich mający na celu opracowanie oszczędnej technologii usuwania azotu ze ścieków,
- *Wyparne oczyszczanie wody* (WOW) – projekt dofinansowany w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 mający na celu opracowanie nowej technologii pozwalającej na odzysk wody na zasadach destylacji przy minimalnym nakładzie energetycznym,
- badanie efektywności zastosowania enzymów do zwiększenia produkcji biogazu we Wrocławskiej Oczyszczalni Ścieków (WOŚ),
- optymalizacja systemów przemysłowych z wykorzystaniem algorytmów Machine Learning (ML) i AI,
- projekty w ramach programu akceleracyjnego,
- testy nowych algorytmów sterowania napowietrzaniem w procesie oczyszczania ścieków,
- badanie potencjału wykorzystania ścieków oczyszczonych na terenie Gminy Wrocław oraz aglomeracji wrocławskiej,
- zastosowanie procesu kofermentacji we Wrocławskiej Oczyszczalni Ścieków, mającej na celu produkcję energii z odpadów organicznych.

UDOSKONALENIA DZIAŁANIA SYSTEMU WODNO-ŚCIEKOWEGO MIASTA WROCŁAWIA

MPWiK stale prowadzi działania zmierzające do usprawnienia systemu wodno-ściekowego, realizując projekty zmierzające do poprawy efektywności energetycznej oraz obniżenia strat wody. W 2023 r. w ramach poprawy efektywności energetycznej m.in. zmodernizowano układ dmuchaw odpowiedzialnych za napowietrzanie reaktorów biologicznych na WOŚ Janówek oraz układ wentylacji i ogrzewania w budynku chemicznym ZPW Na Grobli. Ponadto w celu obniżenia kosztów dystrybucji energii elektrycznej prowadzono działania w zakresie kompensacji mocy biernej na WOŚ Janówek.

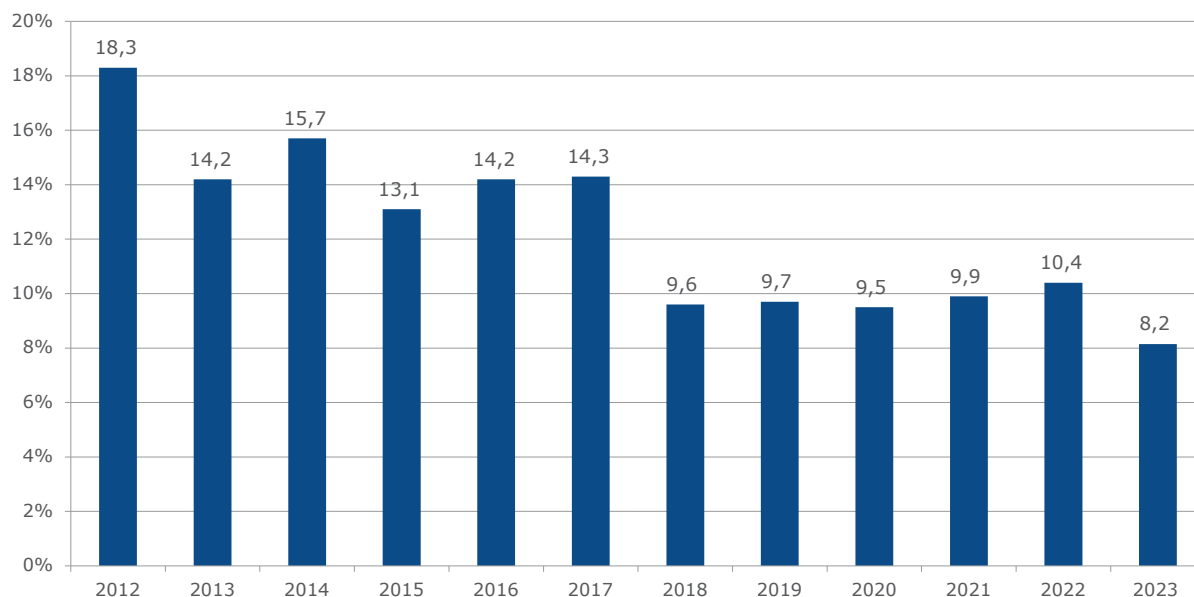
Od 2009 r. przeprowadzono szereg działań ograniczających straty wody. Działania realizowane w 2023 r. miały na celu obniżenie strat wody w celu osiągnięcia lepszego wyniku niż w latach poprzednich. Było to możliwe m.in. przez prowadzenie stałego monitoringu sieci wodociągowej, opartego na danych przesyłanych z urządzeń pomiarowych zamontowanych w terenie, w tym ponad 100 punktów pomiaru przepływu i ciśnienia, ponad 1400 urządzeń akustycznych służących do wykrywania ukrytych wycieków (w 2022 r. – 1200), 15 punktów monitoringu jakości wody na sieci wodociągowej oraz ponad 20 urządzeń służących do monitoringu uderzeń hydraulicznych. Dane zbierane są również z ponad 60 tys. wodomierzy u odbiorców końcowych.

System SmartFlow, którego współautorem jest MPWiK, zbiera i analizuje dane dostarczane przez urządzenia pomiarowe, a następnie bilansuje je i wskazuje na mapie Wrocławia ewentualne nieprawidłowości. W 2023 r. rozbudowano system o nowe funkcjonalności w zakresie obsługi danych z wodomierzy oraz monitoringu anomalii ciśnienia i uderzeń hydraulicznych. Wprowadzone usprawnienia wpływają na poprawę jakości prowadzonych analiz oraz większą efektywność działań związanych z ograniczaniem strat wody na sieci wodociągowej.

W 2023 r. prowadzone były prace związane z budową systemu stacjonarnego odczytu wodomierzy (AMI) opartego na radiowym systemie przesyłu danych LoRa. Budowa systemu przełoży się na zwiększenie skuteczności monitoringu strat wody oraz szybszą reakcję na nieprawidłowości

występujące na sieci wodociągowej. Ponadto zainstalowano pierwsze elementy systemu monitorowania rurociągów magistralnych opartego na technologii akustycznej w postaci hydrofonów.

Wykres 74. Straty wody w sieci wodociągowej notowane przez MPWiK w latach 2012–2023 (w %)

Źródło: MPWiK

W 2023 r. MPWiK znalazło się w **gronie laureatów konkursu BEST IN RPA 2023** organizowanego przez Computerworld (konkurs promuje najefektywniejsze sposoby implementacji robotyzacji procesów – Robotic Process Automation – RPA – i sztucznej inteligencji – AI – w przedsiębiorstwach). Zespół MPWiK ds. robotyzacji zajął 2. miejsce za najlepsze wdrożenie RPA lub RPA&AI w ostatnich 18 miesiącach. Do konkursu zgłoszona została robotyzacja procesu biznesowego, pn. *Zawieranie umów na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych do sieci MPWiK S.A. we Wrocławiu*.

Ponadto MPWiK za dwa projekty map: Mapa Branżowa MPWiK we Wrocławiu oraz Mapa awarii i remontów MPWiK we Wrocławiu zajęło (ex aequo) **II miejsce w VIII edycji konkursu Internetowa Mapa Roku im. Krzysztofa Buczkowskiego** w kategorii projektów naukowych i badawczo-rozwojowych.

Wrocław został również zwycięzcą rankingu Water City Index w kategorii metropolii. Raport skupia się na analizie roli wody w miastach i jej wpływie na jakość życia mieszkańców i rozwój miast pod kątem aspektów krótko-, jak i długoterminowych. Wyniki Water City Index 2023 ogłoszono podczas Międzynarodowego Kongresu Miasto – Woda – Jakość Życia, który odbył się w październiku 2023 r. we Wrocławiu.

GOSPODAROWANIE ODPADAMI

W 2023 r. we Wrocławiu masa odpadów komunalnych zbieranych w ramach gminnego systemu wyniosła **293 911,786 Mg** (megagram = tona), to jest o **40 244,509 Mg** mniej niż w roku 2022. W podziale na poszczególne frakcje odpadów, podobnie jak w 2022 r., dominowały odpady zmieszane.

Tabela 106. Odpady komunalne zebrane w ramach gminnego systemu w latach 2020–2023 (w Mg)

Rok	Zmieszane	Bioodpady	Papier	Tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe	Szkło	Leki	Wielkogabarytowe	Inne	Łącznie
2020	190 338,36	29 731,70	24 092,08	23 718,12	17 471,03	32,98	16 556,37	5 486,77	307 427,41
2021	201 313,83	38 138,16	26 956,07	25 219,71	20 365,74	39,20	16 111,16	6 650,56	334 794,43
2022	202 083,94	37 935,65	27 211,60	25 243,15	20 619,76	37,41	14 068,26	6 956,52	334 156,30
2023	174 451,47	36 901,62	21 702,53	22 883,66	16 187,84	38,51	13 308,99	8 437,16	293 911,786

Źródło: Ekosystem

Odpady komunalne odebrane w ramach gminnego systemu trafiają do przeznaczonych na nie instalacji komunalnych lub zakładów zajmujących się zagospodarowywaniem odpadów, w których segregowane są zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, tj. przygotowywanie do ponownego użycia, recykling, inne procesy odzysku i unieszkodliwianie.

W latach poprzednich poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła był zgodny z obowiązującą w danym okresie normą i wynosił odpowiednio: w 2015 r. – 25,8%, w 2016 r. – 24,29%, w 2017 r. – 30%, w 2018 r. – 35%, w 2019 r. – 51,0%, w 2020 r. – 52,16%. Od 2021 r. wprowadzono nowy sposób obliczania poziomu recyklingu, we wszystkich frakcjach. Poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych osiągnięty przez Wrocław w 2021 r. wyniósł 30,28% przy wymaganym poziomie 20%, a w 2022 r. 29,73% przy wymaganym poziomie 25%.

W ostatnich latach udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych ogółem sukcesywnie rośnie, mimo braku odgórnie narzuconych norm. Niemniej jednak dąży się do tego, aby wskaźnik był możliwie jak najwyższy. Im wyższy stopień segregacji, tym większe możliwości późniejszego recyklingu i przygotowania do ponownego użycia. W 2023 r. masa odpadów selektywnie zebranych przekroczyła 40% wszystkich odebranych odpadów komunalnych.

Tabela 107. Udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych ogółem we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)

2020	2021	2022	2023
36,59	39,78	39,45	40,58

Źródło: Ekosystem

W 2023 r. kontynuowano obowiązkową segregację odpadów na odpady: z papieru, szkła, metali i tworzyw sztucznych oraz bioodpady. Pozostałe odpady, takie jak zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony czy tekstylia oraz inne odpady problemowe, dostarczane były przez mieszkańców do Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) przy ul. Janowskiej 51 i przy ul. K. Michalczyka 9. W 2023 r. w PSZOK zebrano łącznie 9 246,156 Mg odpadów. W ciągu ostatnich lat ilość odpadów zebranych w PSZOK znacząco wzrasta (w stosunku do 2022 r. wzrost o ponad 23%). W 2023 r. w ramach ponownie uruchomionej w listopadzie usługi SZOP – Samochód Zbierający Odpady Problemowe zebrano 12,399 Mg odpadów. Przeterminowane leki zbierano w specjalistycznych pojemnikach w 153 aptekach na terenie miasta. Ponadto w 2023 r. uruchomiono zbiórkę zużytych igieł i strzykawek.

Tabela 108. Ilość odpadów zebranych w PSZOK we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w Mg)

2020	2021	2022	2023
5 102,802	6 975,633	7 489,629	9 246,156

Źródło: Ekosystem

W 2023 r. za **odbiór odpadów** odpowiedzialne były: Konsorcjum Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania ALBA S.A. oraz Alba Dolny Śląsk Sp. z o.o. (Sektor IV – Psie Pole), Chemeko-System Sp. z o.o. Zakład Zagospodarowania Odpadów (Sektor III – Fabryczna) oraz Konsorcjum Chemeko-System Sp. z o.o. Zakład Zagospodarowania Odpadów oraz ENERIS Ekologiczne Centrum Utylizacji Sp. z o.o. (Sektor I – Stare Miasto i Śródmieście, Sektor II – Krzyki). Za **utrzymanie czystości** w 2023 r. odpowiedzialne były: WPO ALBA S.A. (zadanie II – Śródmieście), FB Serwis Wrocław Sp. z o.o. (zadanie I – Stare Miasto i zadanie III – Krzyki) oraz Konsorcjum Eneris Ekologiczne centrum Utylizacji, Chemeko-System Sp. z o.o., „FAGUS” Usługi Ogrodnicze Rafał Pawlak, „Iglicznia” Zakład Usług Ogrodniczych inż. Sylwester Pawlak, „Zieleń – Pawlak Spółka Jawna” oraz Cleanart Artur Durda oraz Polsuper Sp. z o.o. (zadanie IV – Fabryczna i zadanie V – Psie Pole). Za oczyszczanie terenu przy ul. Pleszewskiej, wykonywane na podstawie odrębnej umowy, odpowiedzialne były Konsorcjum Eneris Ekologiczne centrum Utylizacji, Chemeko-System Sp. z o.o., „FAGUS” Usługi Ogrodnicze Rafał Pawlak, „Iglicznia” Zakład Usług Ogrodniczych inż. Sylwester Pawlak, „Zieleń – Pawlak Spółka Jawna”, Cleanart Artur Durda oraz Polsuper Sp. z o.o.

W związku z postępującym procesem urbanizacji Wrocławia i związaną z tym rozbudową infrastruktury komunikacyjnej nieustannie zwiększany jest zakres zleczanych usług sprzątania miasta. W 2023 r. sprzątnięciem w sezonie letnim (kwiecień–październik) objęte były: jezdnie (**1050 km**), wydzielone torowiska tramwajowe (**95,47 kmtp**), chodniki i ciągi pieszo-rowerowe (**1 764 633 m²**), przejścia podziemne (**25**), ścieżki rowerowe (**200 967 m²**), przystanki (**1845**), parkingi (**136 468 m²**), zieleńce (**6 671 862 m²**) oraz kosze na odpady (**7680**). Sprzątnięcie w sezonie zimowym (listopad–marzec) obejmowało: jezdnie (**1 163,56 km**), wydzielone torowiska tramwajowe (**95,47 kmtp**), chodniki i ciągi pieszo-rowerowe (**1 951 475 m²**), przejścia podziemne (**25**), ścieżki rowerowe (**200 967 m²**), przystanki (**1866**), parkingi (**138 060 m²**), zieleńce (**6 673 716 m²**) oraz kosze na odpady (**7691**). Okolice Rynku sprzątane są przez cały rok. Dodatkowo w celu zapobiegania emisji pyłów do środowiska stosowane jest polewanie jezdni. W 2023 r. tą formą oczyszczania objęto 381 km jezdni.

Zwiększanie zakresu zleczanych usług sprzątania miasta następuje także w wyniku zgłoszeń mieszkańców. W 2023 r. sprzątnięciem objęto **2 940 151 m²** powierzchni wewnątrz podwórzowych, chodników, dróg i jezdni wewnątrzsiedlowych oraz terenów zielonych pozostających w zarządzie Zarządu Zasobu Komunalnego i Spółki Wrocławskie Mieszkania oraz **7755 m²** terenu przy ul. Pleszewskiej, objętego odrębną umową na sprzątnięcie. Przeprowadzono prace porządkowe obejmujące usuwanie odpadów i konserwację zieleni na terenach Gminy Wrocław – posprzątnięto 86 887 m² oraz wykoszono roślinność na powierzchni 215 993 m².

W związku z utrzymującą się na znacznym poziomie populacją szczurów zmieniono okres przeprowadzania deratyzacji. Usługi realizowano nieprzerwanie przez 10 miesięcy w ciągu roku, ponadto zobowiązano do przeprowadzania obowiązkowej deratyzacji na terenie centrum Wrocławia właścicieli wszystkich nieruchomości oraz infrastruktury wodno-ściekowej i deszczowej usytuowanych na tym obszarze. Rozszerzono także katalog rodzajów nieruchomości podlegających obowiązkowej deratyzacji usytuowanych poza centrum Wrocławia.

W 2023 r. z 33 nielegalnych wysypisk usunięto łącznie **770 m³** odpadów o masie 190,2 Mg. Odpady wielkogabarytowe zbierane są do **specjalnych kontenerów**, których w 2023 r. podstawiono **16 418 szt.** Na stronie internetowej Ekosystemu udostępniono interaktywną mapę z ich lokalizacjami, umożliwiając mieszkańcom wyszukiwanie aktualnie rozstawionych kontenerów i zaplanowanie pozbycia się odpadów wielkogabarytowych. Łączna masa odebranych odpadów wielkogabarytowych wynosiła **13 308,99 Mg**. W stosunku do roku 2022 odnotowano ponad **5-proc.** spadek.

W 2023 r. interwencyjnie podstawiono **579** kontenerów na odpady ulegające biodegradacji. Kontenerowa zbiórka bioodpadów zielonych ułatwia ich późniejsze zagospodarowanie, a także pomaga zwalczać powstawanie dzikich wysypisk na terenie miasta.

W 2023 r. Kompostownia Odpadów Zielonych zlokalizowana przy ul. Janowskiej przyjęła odpady zielone o łącznej masie **5999,97 Mg** (w 2022 r. – 2900,78 Mg). W 2023 r. podpisano 22 umowy na odbiór odpadów ulegających biodegradacji i 53 umowy na zakup kompostu, a sprzedano 1321,99 Mg e-kompostu.

W okresie kwiecień–październik 2023 r. ustawiono 132 kosze na odpady, w tym 104 kosze na wałach oraz 28 w pasie drogowym bezpośrednio przy wejściu na wały. Dodatkowo w związku ze wzmożonym ruchem pieszym ustawiono dodatkowo 15 koszy w okolicach Rynku.

W 2023 r., w oparciu o przepisy ustawy o odpadach, kontynuowano działania mające na celu usunięcie pojazdów wycofanych z eksploatacji pozostawionych na terenie Wrocławia poza drogą. Rzeczoznawcy wykonali ekspertyzy 46 pojazdów, z których 37 uznano za odpady. Koszt wykonanych ekspertyz wyniósł 14 710,80 zł. W 2023 r. stacja demontażu zlikwidowała 35 pojazdów wycofanych z eksploatacji znajdujących się na terenie Gminy Wrocław. Łącznie w 2023 r. w przypadku 107 pojazdów wycofanych z eksploatacji podjęto działania mające na celu uznanie ich za odpad, z czego usunięte zostały 54 pojazdy.

W 2023 r. wydano **29 decyzji** nakazujących usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich magazynowania lub składowania. Podjęto **433 interwencje** dotyczące nielegalnego gromadzenia odpadów i nieprawidłowości w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości.

W sierpniu 2023 r. na terenie przy ul. Krzemienieckiej stwierdzono nagromadzenie ok. 150 beczek o pojemności ok. 200 dm³ zawierających niebezpieczne odpady. Z przedmiotowego terenu usunięto 29,7 ton odpadów niebezpiecznych, a koszt ich usunięcia wyniósł 288 684 zł.

GOSPODAROWANIE NIECZYSTOŚCIAMI CIEKŁYMI

Wg stanu na koniec grudnia 2023 r. zezwolenie w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych posiadało 52 przedsiębiorców. Ponadto 5 przedsiębiorców uzyskało uprawnienia do opróżniania osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych.

W trzech pierwszych kwartałach 2023 r. na stacje zlewne przekazano nieczystości ciekłe ze zbiorników bezodpływowych w ilości 204 910,15 m³, z osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków w ilości 141,12 m³ oraz nieczystości ciekłe przemysłowe w ilości 245 m³.

W ramach ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz kontroli dokumentów dotyczących gospodarowania nieczystościami ciekłymi zawiadomiono o kontroli 1598 właścicieli nieruchomości oraz przeprowadzono 1110 kontroli nieruchomości wyposażonych w zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków.

W 2023 r. wydano 15 decyzji nakazujących przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej oraz wszczęto 15 postępowań administracyjnych w związku z niewykonaniem obowiązku przyłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.

DZIAŁANIA EDUKACYJNE DOTYCZĄCE SEGREGACJI ODPADÓW

W 2023 r. kontynuowano intensywne działania edukacyjne i informacyjne dotyczące właściwej gospodarki odpadami komunalnymi. Prowadzono bezpośrednie spotkania z mieszkańcami podczas warsztatów i wydarzeń plenerowych, w tym w trakcie rodzinnego pikniku na terenie PSZOK-u przy ul. K. Michalczyka 9. Kampania edukacyjna prowadzona była także za pomocą mediów, w tym mediów społecznościowych. Ponadto materiały edukacyjne dotyczące zasad selektywnej zbiórki odpadów komunalnych dostarczono radom osiedli, zarządom oraz właścicielom nieruchomości. Duży nacisk położono na edukację dzieci – w 2023 r. na terenie PSZOK-u przy ulicy K. Michalczyka zorganizowano ponad 100 ekowarsztatów, w których uczestniczyło 2074 dzieci w wieku od 5 do 10 lat. Od listopada 2023 r. w szkołach prowadzono także zajęcia dla najmłodszych. W 2023 r. Spółka Ekosystem pozyskała dofinansowanie w ramach programu Regionalnego Wsparcia Edukacji Ekologicznej z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ok. 130 tys. zł) na zajęcia edukacyjne. Szacuje się, że w zajęciach realizowanych w 2024 r. udział weźmie ok. 4 tys. dzieci.

ENERGIA – PLANOWANIE ENERGETYCZNE W GMINIE WROCŁAW

Od 2019 r. obowiązuje we Wrocławiu uchwała Rady Miejskiej Wrocławia (RMW) *Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035*. Jest to dokument strategiczny w aspekcie bezpieczeństwa energetycznego gwarantujący ciągłość zaspokajania aktualnych i perspektywicznych potrzeb Gminy Wrocław w powyższym zakresie. Dokument sporządzany jest na 15 lat i podlega aktualizacji co 3 lata.

W listopadzie 2023 r. RMW przyjęła *Aktualizację założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław*. Celem aktualizacji jest wskazanie zmian, jakie nastąpiły w zakresie szeroko rozumianej energetyki w mieście oraz – w związku z tym – planów i prognozowanych zmian na kolejne lata.

W 2023 r. za pośrednictwem elektronicznej aplikacji Rejestr Oszczędności Energii (ROE) prowadzono monitoring zużycia mediów oraz ponoszonych z tego tytułu kosztów przez jednostki organizacyjne UMW; utworzono hurtownię danych dla grup zakupowych energii elektrycznej oraz gazu, a także do bieżącego zarządzania celowanym wsparciem finansowym. Jednym z głównych celów ROE jest zarządzanie zużyciem mediów, mające na celu utrwalenie oraz potwierdzenie dobrych praktyk w zakresie działań oszczędnościowych.

Więcej informacji na temat energii w mieście w rozdziale ŚRODOWISKO na stronie 177.

GRUPA ZAKUPOWA ENERGII ELEKTRYCZNEJ

Od 2012 r. Gmina Wrocław kupuje energię w ramach tzw. grup zakupowych. W 2023 r. przeprowadzono procedurę przetargową dla X Grupy Zakupowej, której przedmiotem była dostawa energii elektrycznej dla jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław i innych podmiotów w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r.

W skład Grupy Zakupowej weszło łącznie 259 podmiotów, w tym:

- 227 jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław nieposiadających osobowości prawnej (szkoły, przedszkola, UMW i inne),
- 32 jednostki posiadające osobowość prawną (spółki, jednostki kultury, centra zdrowia).

Szacowany koszt energii dla X Grupy Zakupowej to ok. **123 mln zł brutto** za łączny wolumen zamówionej energii **144 292,665 MWh** (dla porównania w 2022 r. łączny szacowany koszt energii dla IX Grupy Zakupowej wyniósł ponad 58 mln zł netto za łączny wolumen 139 017 MWh). Zamówienie zostało podzielone na dwie części: oświetlenie przestrzeni publicznej oraz zaopatrzenie w energię elektryczną obiektów. Nierozstrzygnięta została II część zamówienia – zakup energii elektrycznej dla obiektów, w związku z czym wszyscy uczestnicy grupy zakupowej zawarli umowy indywidualne (podpisywane przez poszczególne jednostki):

- rozdzielone – zawarte ze sprzedawcą rezerwowym Tauron Sprzedaż GZE sp. z o.o. oraz z Tauron Dystrybucja S.A.,
lub
- kompleksowe – zawarte z Tauron Sprzedaż sp. z o.o. obejmujące sprzedaż i dystrybucję energii elektrycznej.

Szacowany koszt energii dla I części zamówienia (oświetlenie przestrzeni publicznej) to ok. **60,9 mln zł brutto** za łączny wolumen zamówionej energii **35 163,809 MWh** (VAT 5%). Faktyczne zużycie energii elektrycznej w 2023 r. wyniosło **21 958,576 MWh** o wartości brutto **21,2 mln zł**.

GRUPA ZAKUPOWA PALIWA GAZOWEGO

W 2023 r. Gmina Wrocław kolejny raz dokonała zakupu paliwa gazowego w ramach tzw. IV Grupy Zakupowej. Przeprowadzono przetarg nieograniczony, którego przedmiotem był *Zakup w ramach umowy kompleksowej paliwa gazowego i jego dystrybucji na potrzeby jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław i innych podmiotów w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2024 r.* W skład Grupy Zakupowej weszło łącznie **189 podmiotów** (w 2022 r. – 187 podmiotów), w tym:

- 175 jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław nieposiadających osobowości prawnej (szkoły, przedszkola, jednostki oświaty i inne),
- 14 jednostek organizacyjnych Gminy Wrocław posiadających osobowość prawną (spółki, jednostki kultury, centra zdrowia).

Łączny wolumen IV Grupy Zakupowej to **68 431,808 MWh**, a łączny szacowany koszt zakupu paliwa gazowego wyniesie ok. **20,91 mln zł brutto** (łączny szacowany koszt paliwa gazowego w III Grupie Zakupowej wyniósł ok. 33,2 mln zł brutto za łączny wolumen: 79 757 MWh).

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII – PLAN GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ

W 2023 r. we Wrocławiu kontynuowano możliwość zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków lub ich części podłączonych do instalacji pozwalającej na wyprodukowanie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii na podstawie Uchwały nr LIX/1545/22 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości budynków lub ich części podłączonych do instalacji fotowoltaicznej, kolektora słonecznego, pompy ciepła, rekuperatora lub gruntowego wymiennika ciepła. Jednym z warunków uzyskania i korzystania ze zwolnienia od podatku od nieruchomości budynku lub jego części jest wpisanie inwestycji do *Planu Gospodarki Niskoemisyjnej* (PGN). W 2023 r. do PGN wpisano **286** nowych inwestycji.

DODATKI ENERGETYCZNE

W związku z kryzysem ekonomicznym, energetycznym i trudną sytuacją na rynku paliw wprowadzona została Ustawa z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw. Ustawa nałożyła na gminy obowiązek wypłaty dodatków energetycznych dla podmiotów wrażliwych (m.in.: podmiotów udzielających świadczeń z zakresu opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty) ponoszących koszty zakupu niektórych źródeł ciepła (węgiel kamienny, brykiet lub pelet zawierające co najmniej 85% węgla kamiennego, pelet drzewny albo innego rodzaju biomasa, gaz skroplony LPG albo olej opałowy), których główne źródło ciepła wpisane jest lub zgłoszone do centralnej ewidencji emisyjności budynków. W 2022 r. złożono 47 wniosków (25 rozliczono, dla 5 wydano decyzje odmowne, 5 wniosków zweryfikowano negatywnie), a 12 rozliczono w 2023 r. – wypłacono dodatki o łącznej wartości 35 622,76 zł.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 października 2022 r. o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych gminy mogły przystąpić do procesu dystrybucji węgla dla mieszkańców po cenie preferencyjnej 2 tys. zł za tonę. Do końca lipca 2023 r. pozytywnie zweryfikowano 772 wnioski, a do końca grudnia 2023 r. sprzedano cały zakupiony w ramach ustawy węgiel.

DOTACJE NA WYKONANIE PRZYŁĄCZY KANALIZACYJNYCH

W 2023 r. kontynuowano realizację programu skierowanego do właścicieli domów jednorodzinnych we Wrocławiu, w ramach którego mogli oni otrzymać dotację na wykonanie przyłączy kanalizacyjnych w wysokości 50% (nie więcej niż 2 tys. zł) poniesionych i udokumentowanych kosztów podłączenia nieruchomości do miejskiej sieci kanalizacyjnej.

W 2023 r. wpłynęło 58 wniosków o udzielenie dotacji (w 2022 r. – 36 wniosków), wszystkie zostały rozpatrzone pozytywnie, w związku z czym na ich podstawie podpisano umowy dotacyjne i wypłacono dotacje na łączną kwotę 110 941,94 zł (w 2022 r. – 71 080,59 zł).

MIENIE KOMUNALNE

ZASÓB KOMUNALNY

Zasób komunalny we Wrocławiu w 2023 r. obejmował: budynki w 100% gminne (**1453**), budynki stanowiące wspólnoty mieszkaniowe, w których Gmina jest jednym z właścicieli (**3979**), gminne lokale mieszkalne (**30 973**), gminne lokale użytkowe (**2026**), gminne garaże (**1895**) oraz nieruchomości gruntowe (w tym tereny zewnętrzne i ogródki przydomowe).

Tabela 109. Wielkość zasobu komunalnego w latach 2020–2023

Zasoby	2020	2021	2022	2023
Liczba budynków 100% gminnych	1 515	1 482	1 450	1 453
Liczba budynków stanowiących wspólnoty mieszkaniowe, w których Gmina jest jednym z właścicieli	4 022	4 013	3 996	3 979
Liczba gminnych lokali mieszkalnych	33 493	32 642	31 747	30 973
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali mieszkalnych (w m ²)	1 630 063,13	1 591 357,17	1 546 575,40	1 508 089,56
Liczba gminnych lokali użytkowych	2 132	2 086	2 050	2 026
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali użytkowych (w m ²)	269 873,19	270 411,66	256 337,21	256 405,01
Liczba garaży w gminnym zasobie komunalnym	1 923	1 890	1 877	1 895
Powierzchnia użytkowa garaży w gminnym zasobie komunalnym (w m ²)	31 962,08	31 189	31 069,64	31 373,53
Tereny zewnętrzne (w m ²)	4 524 515	4 075 602	3 991 738	3 990 007
Ogródki przydomowe (w m ²)	490 572	473 069	474 425	472 146,61

Źródło: UMW

ZARZĄDZANIE ZASOBEM KOMUNALNYM

Działania z zakresu zarządzania zasobem komunalnym wykonywane są przez: Zarząd Zasobu Komunalnego (ZZK), będący jednostką budżetową Gminy nieposiadającą osobowości prawnej, oraz Wrocławskie Mieszkania Sp. z o.o. (WM).

Tabela 110. Wielkość zasobu komunalnego na dzień 31 grudnia 2023 r. w podziale na zasób zarządzany przez ZZK i WM

Zasoby	Zarządzane przez ZZK	Zarządzane przez WM	Zasób komunalny ogółem
Liczba budynków 100% gminnych	898	555	1 453
Liczba budynków stanowiących wspólnoty mieszkaniowe, w których Gmina jest jednym z właścicieli	2 582	1 397	3 979
Liczba gminnych lokali mieszkalnych	19 830	11 143	30 973
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali mieszkalnych (w m ²)	971 832,53	536 257,03	1 508 089,56
Liczba gminnych lokali użytkowych	1 412	614	2 026
Powierzchnia użytkowa gminnych lokali użytkowych (w m ²)	193 223,25	63 181,76	256 405,01
Liczba garaży w gminnym zasobie komunalnym	1 218	677	1 895
Powierzchnia użytkowa w gminnym zasobie komunalnym (w m ²)	19 755,75	11 617,78	31 373,53
Tereny zewnętrzne (w m ²)	2 210 628	1 779 379	3 990 007
Ogródki przydomowe (w m ²)	110 061,61	362 085	472 146,61

Źródło: UMW

Zakres zarządzania, zarówno ZZK, jak i WM, obejmuje m.in. administrowanie i obsługę klientów, prowadzenie ewidencji księgowej z tytułu rozrachunków z użytkownikami lokali, windykacje i udzielanie ulg, konserwacje i usuwanie awarii oraz okresowe kontrole budynków, eksploatacje budynków i terenów zewnętrznych, planowanie i wykonywanie remontów, inwestycji, rozbiórek i dokumentacji technicznej, wykwaterowanie budynków i lokali, funkcje inwestora zastępczego przy remontach, inwestycjach, rozbiórkach i dokumentacjach technicznych.

GOSPODAROWANIE KOMUNALNYM ZASOBEM LOKALI MIESZKALNYCH

W 2023 r. znowelizowano przepisy prawa miejscowego w zakresie polityki mieszkaniowej:

- Uchwałą nr LXIV/1668/23 z dnia 19 stycznia 2023 r. Rady Miejskiej Wrocławia (RMW) zmieniono uchwałę nr XXII/601/20 z dnia 30 kwietnia 2020 r. RMW w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Wrocław, w celu m.in. większego uwzględnienia w przepisach miejscowych sytuacji życiowej i szczególnych potrzeb osób ubiegających się o najem lokali z zasobu Gminy, takich jak: niepełnosprawność, pobyt w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz rodzinnych formach pieczy zastępczej czy pokrzywdzenie przemocą domową;
- Uchwałą nr LXXI/1837/23 z dnia 13 lipca 2023 r. RMW nastąpiła kolejna zmiana uchwały nr XXII/601/20 z dnia 30 kwietnia 2020 r. RMW w sprawie zasad wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Wrocław; zmiana ta miała na celu udzielenie pomocy mieszkaniowej lokatorom i byłym lokatorom sprywatyzowanych byłych mieszkań zakładowych położonych na terenie gminy;

- 23 listopada 2023 r. RMW podjęła Uchwałę nr LXXV/1926/23 w sprawie zasad i kryteriów wynajmowania lokali mieszkalnych lub budynków mieszkalnych jednorodzinnych przez osobę fizyczną z zasobu społecznej agencji najmu (SAN). Głównym założeniem działalności SAN jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty samorządowej Wrocławia, których gospodarstwa domowe osiągają niski i średni dochód bądź nie spełniają kryteriów uprawniających do najmu mieszkań komunalnych, tj. znajdują się w tzw. luce czynszowej.

GOSPODAROWANIE WOLNYMI LOKALAMI MIESZKALNYMI

W 2023 r. do dyspozycji Gminy Wrocław pozostawało **1941** lokali mieszkalnych, w tym **1841** lokali pochodzących z tzw. ruchu ludności oraz **100** lokali z zasobu Towarzystwa Budownictwa Społecznego Wrocław Sp. z o.o. (TBS) położonych w inwestycji Leśnica IX.

Zagospodarowano **1308** lokali mieszkalnych pochodzących z tzw. ruchu ludności oraz zasobu TBS – inwestycji Leśnica IX.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. na kolejny rok do dyspozycji Gminy pozostały **633** lokale mieszkalne, w tym:

- **119** niesamodzielnych, w stosunku do których prowadzone są postępowania zmierzające do uregulowania sytuacji prawnej;
- **89** posiadających wady techniczne.

Uwzględniając powyższe, Gmina dysponuje **425** mieszkaniem, z czego:

- **194** przeznaczono dla osób uprawnionych do otrzymania lokalu do remontu wykonywanego we własnym zakresie i na koszt przyszłego najemcy;
- **76** lokali przeznaczono dla osób uprawnionych do otrzymania lokalu objętego najmem socjalnym;
- **155** lokali przeznaczonych jest na realizację pozostałych zadań, w szczególności wykwaterowań, zamian, realizacji wyroków eksmisyjnych oraz dla osób uprawnionych do otrzymania lokalu z najmem na czas nieoznaczony.

Tabela 111. Gospodarowanie wolnymi komunalnymi lokalami mieszkalnymi w latach 2020–2023

Wolne lokale	2020	2021	2022	2023
Ogółem w dyspozycji	1 802	1 910	1 890	1 941
Zagospodarowano	1 293	1 334	1 367	1 308
Pozostało na kolejny rok	509	576	523	633

Źródło: UMW

Ponadto Gmina Wrocław korzysta z **387** mieszkań należących do TBS. W powyższej liczbie zawiera się **57** lokali zlokalizowanych na osiedlu Nowe Żerniki, objętych programem mieszkań dla seniorów oraz **100** lokali w inwestycji Leśnica IX.

Realizując zapisy *Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Wrocław na lata 2020–2025* dotyczące prywatyzacji mieszkań komunalnych, przekazano, celem wprowadzenia do obrotu cywilnoprawnego, **143** lokale mieszkalne, w tym **56** lokali o powierzchni powyżej 80 m² oraz **6** budynków w całości przeznaczonych do sprzedaży.

Ponadto:

- przekazano **6** lokali Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej we Wrocławiu,
- przekazano **5** lokali dla repatriantów, realizując uchwały Rady Miejskiej Wrocławia w tym zakresie,
- wydano **5** pism kierujących repatriantów do zawarcia umowy najmu lokalu mieszkalnego (realizacja uchwał z lat poprzednich).

LOKALE OBJĘTE NAJMEM SOCJALNYM I TYMCZASOWE POMIESZCZENIA

31 grudnia 2023 r. **587** lokali było objętych umową najmu socjalnego. O statusie lokalu jako objętego najmem socjalnym stanowi rodzaj zawartej i obowiązującej umowy.

Tabela 112. Liczba lokali objętych umową najmu socjalnego w latach 2020–2023 (stan na koniec danego roku)

2020	2021	2022	2023
604	582	571	587

Źródło: UMW

Według stanu na koniec 2023 r. zasób pomieszczeń tymczasowych (czyli pomieszczeń, dla których umowy najmu zawierane są na czas oznaczony wyłącznie z osobami, wobec których sąd orzekł obowiązek opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych, bez prawa do najmu socjalnego lokalu) wynosił **105**.

REALIZACJA WNIOSKÓW MIESZKANIOWYCH

W 2023 r. wpłynęło **3008** wniosków o najem lokalu mieszkalnego, w tym:

- **1302** z tytułu prowadzonych postępowań dotyczących lokali zamieszkałych,
- **1227** o najem lokalu przez osoby nieposiadające mieszkań, a ubiegające się o najem socjalny lokalu, lokal z najmem na czas nieoznaczony bądź do remontu,
- **209** dotyczących przydzielenia lokalu zamiennego (z tytułu wykwaterowania bądź zamiany „z urzędu”),
- **270** o najem lokalu mieszkalnego w inwestycji Leśnica IX realizowanej przez TBS.

Tabela 113. Liczba wniosków o najem lokali mieszkalnych w latach 2020–2023

2020	2021	2022	2023
2 278	2 738	2 370	3 008

Źródło: UMW

ZAMIANY LOKALI

W 2023 r. zrealizowano **79** zamian lokali, w tym:

- **4** zamiany między kontrahentami,
- **75** zamian „z urzędu”.

W wyniku zamian między kontrahentami z tzw. przejęciem długu odzyskano zaległe należności w wysokości **11 523,39 zł**.

Tabela 114. Wysokość odzyskanego zadłużenia w wyniku zamiany lokali w latach 2020–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
52 207,65	145 337,02	574 942,15	11 523,39

Źródło: UMW

W ramach realizacji procedury zamiany mieszkań między kontrahentami w aplikacji *Zamiana Mieszkań* umieszczono **125** ofert.

ZASÓB LOKALI SPÓŁKI TOWARZYSTWO BUDOWNICTWA SPOŁECZNEGO WROCŁAW SP. Z O.O. (TBS)

W latach 2021–2022 liczba mieszkań na wynajem w zasobie TBS wynosiła **4133**. W 2023 r. w związku z zakończeniem budowy inwestycji Leśnica IX (nieruchomość położona między ulicami: Błońską, Uraską, Dolnobrzeską i Marszowicką) baza mieszkaniowa TBS zwiększyła się i wynosiła łącznie **112** budynków oraz **4434** mieszkania.

Tabela 115. Liczba mieszkań na wynajem w zasobie TBS (stan na koniec danego roku)

2020	2021	2022	2023
4 133	4 133	4 133	4 434

Źródło: UMW

W latach 2020–2022 liczba lokali usługowych będących w zasobach TBS wynosiła **48** (liczba na koniec każdego roku). Na zakończenie 2023 r. liczba ta wzrosła do **58** w związku z oddaniem do użytkowania lokali w ramach inwestycji Leśnica IX.

Tabela 116. Liczba lokali usługowych na wynajem w zasobie TBS (stan na koniec danego roku)

2020	2021	2022	2023
48	48	48	58

Źródło: UMW

Wg magazynu „Manager Plus”^{*} w 2023 r. TBS Wrocław był liderem w obszarze największej liczby wybudowanych mieszkań (301 mieszkań), wyprzedzając TBS z Warszawy (235) oraz TBS z Gdańska (166).

^{*}<https://managerplus.pl/do-kredytu-trzeba-dwojga-zakup-mieszkania-przez-singli-coraz-trudniejszy-24972>

SIM WROCŁAW SP. Z O.O.

SIM Wrocław Sp. z o.o. to wspólny projekt Skarbu Państwa i Gminy Wrocław. Spółkę powołano 3 sierpnia 2021 r. w celu zaspokojenia zapotrzebowania na lokale mieszkalne wśród osób, których dochody nie pozwalają na zakup mieszkania na wolnym rynku.

Celem SIM jest budowa mieszkań o umiarkowanym czynszu z gwarancją długoterminowego najmu, zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego. SIM działa na zasadzie non-profit, co oznacza, że osiągnięte dochody przeznaczone są wyłącznie na działalność statutową.

Pierwszą inwestycją SIM będzie kompleks budynków mieszkalno-usługowych położonych przy ul. **Asfaltowej** (inwestycja WOJSZYCE 1 i 2), gdzie docelowo ma powstać ok. **656** lokali mieszkalnych (w ramach inwestycji WOJSZYCE 1 planowanych jest ok. **400** lokali, w ramach inwestycji WOJSZYCE 2: ok. **256** lokali). Planowany termin zakończenia budowy obu inwestycji to I kwartał 2027 r.

REALIZACJA PROGRAMU WYMIANY ŹRÓDEŁ OGRZEWANIA W GMINNYM ZASOBIE MIESZKANIOWYM

W 2023 r. kontynuowano *Program wymiany źródeł ogrzewania w gminnym zasobie mieszkaniowym*. Program ten został opracowany w IV kwartale 2019 r., a jego celem jest likwidacja źródeł ogrzewania na paliwo stałe (pieców) w mieszkaniach komunalnych w budynkach należących w 100% do Gminy Wrocław do końca 2024 r. Likwidacja pieców dotyczy ok. 4 tys. mieszkań komunalnych znajdujących się w 600 budynkach zarządzanych przez ZZK oraz WM.

W 2023 r. ZZK i WM łącznie dokonały wymiany źródeł ogrzewania w **56** budynkach stanowiących w 100% własność Gminy Wrocław (w **566** mieszkaniach). Dodatkowo zarządcy komunalni sfinansowali likwidację pieców w mieszkaniach komunalnych znajdujących się we wspólnotach

mieszkaniowych, **24** wspólnoty mieszkaniowe zostały podłączone do sieci ciepłowniczej (**198** mieszkań komunalnych). Łącznie w 2023 r. zlikwidowano **993** piece (2022 r. – 1320; 2021 r. – 1250; 2020 r. – 382) w **764** mieszkaniach komunalnych (2022 r. – 1016; 2021 r. – 947; 2020 r. – 294) znajdujących się w **56** budynkach w 100% gminnych (2022 r. – 98; 2021 r. – 74; 2020 r. – 33) oraz w **24** wspólnotach mieszkaniowych z udziałem Gminy Wrocław (25 w 2022 r.; 26 w 2021 r.).

Na 2024 r. zaplanowana jest wymiana źródeł ogrzewania w **172** budynkach w 100% gminnych; będzie ona obejmować **1027** mieszkań, a likwidacji ulegnie **1335** pieców.

W 2023 r. kontynuowano współpracę z firmą Fortum, będącą właścicielem sieci ciepłowniczej oraz dostawcą ciepła systemowego do budynków mieszkalnych; podpisano kolejne umowy pomiędzy ZZK, WM oraz Fortum, gwarantujące podłączenie przez Fortum wybranych budynków gminnych do sieci ciepłowniczej. W 2023 r. Fortum przyłączyło do sieci 40 budynków w zarządzie ZZK oraz 9 budynków w zarządzie WM, natomiast na rok 2024 Fortum planuje podłączenie 31 budynków w zarządzie ZZK oraz 4 budynków w zarządzie WM.

Więcej informacji na ten temat znajduje się w rozdziale ŚRODOWISKO na stronie 177.

POMOC OBYWATEŁOM UKRAINY PRZYBYŁYM DO WROCŁAWIA W ZWIĄZKU Z KONFLIKTEM ZBROJNYM NA TERYTORIUM UKRAINY

W związku z zaostreniem konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy do Polski zaczęli przybywać obywatele Ukrainy – uchodźcy wojenni. Wymagało to podjęcia szeregu niezwłocznych działań w celu zapewnienia pomocy w zakresie zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy szukających schronienia w Polsce.

PROWADZENIE OŚRODKA ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA DLA UCHODźCÓW Z UKRAINY „PRZYSTANEK GROCHOWA”

Ośrodek przy ul. Grochowej 13, będący w zarządzie ZZK, który w wyniku decyzji Wojewody Dolnośląskiego w 2022 r. został wyznaczony jako miejsce zakwaterowania dla uchodźców wojennych – obywateli Ukrainy, jest przygotowany na przyjęcie i zakwaterowanie **400** osób.

W 2023 r. w ośrodku łącznie zakwaterowano **1255** osób, a opuściło go **265** osób. Przebywało w nim średnio **200** osób na dobę.

DOM STUDENCKI „PANCERNIK” PRZY UL. TRAMWAJOWEJ 2B I HOTEL ASYSTENTA „SEZAM” PRZY UL. M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ 83-85

Przez większość 2023 r. w obiektach Dom Studencki „Pancernik” przy ul. Tramwajowej 2b i w Hotelu Asystenta „Sezam” przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 83-85 we Wrocławiu w ramach powierzonego zadania spółka WM kontynuowała organizację zakwaterowania, całodziennego wyżywienia oraz zapewnienia środków czystości i higieny osobistej i innych niezbędnych produktów uchodźcom z Ukrainy.

W 2023 r. w ośrodku przy ul. Tramwajowej 2b miesięcznie zakwaterowano średnio 208 osób (najmniej osób było w maju – średnio 197, a najwięcej w lutym – średnio 231). W listopadzie 2023 r. opuściły go wszystkie osoby.

W 2023 r. w ośrodku przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 83-85 miesięcznie zakwaterowano średnio **226** osób (najmniej osób przebywało w listopadzie – średnio **199**, a najwięcej w styczniu – średnio **278**).

W grudniu 2023 r. z uwagi na obecną sytuację uchodźców z Ukrainy WM wypowiedziały umowę użyczenia nieruchomości położonej we Wrocławiu przy ul. Tramwajowej 2b (Dom Studencki „Pancernik”). W przypadku obiektu przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 83-85 (Hotel Asystenta „Sezam”) podjęto decyzję o kontynuacji umowy w oparciu o obowiązujące przepisy.

REALIZACJA WNIOSKÓW O ŚWIADCZENIE PIENIĘŻNE ZA ZAPEWNIENIE ZAKWATEROWANIA I WYŻYWIENIA OBYWATEŁOM UKRAINY PRZEBYWAJĄCYM NA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W ZWIĄZKU Z DZIAŁANAMI WOJENNYMI NA TERYTORIUM UKRAINY

W związku z wejściem w życie Ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa Departament Nieruchomości i Eksploatacji Urzędu Miejskiego Wrocławia został wyznaczony do realizacji wniosków o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Polski w związku z działaniami wojennymi na terytorium Ukrainy. Zgodnie z art. 13 wspomnianej ustawy świadczenie takie przysługiwało każdemu podmiotowi, szczególnie osobie fizycznej prowadzącej gospodarstwo domowe, który zapewnił zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy przybyłym do Polski w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, początkowo za okres nie dłuższy niż 60 dni od daty przekroczenia granicy RP przez uprawnionego, a po zmianie ustawy dnia 27 kwietnia 2022 r. przez 120 dni. Wysokość świadczenia została określona na **40 zł** za dzień pobytu jednej osoby (przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty).

21 marca 2022 r. rozpoczęto przyjmowanie w/w wniosków we wszystkich Biurach Obsługi Klienta ZZK oraz Centrach Obsługi Mieszkańca WM. Centrum Usług Informatycznych przygotowało bazę, w której każdy złożony wniosek był rejestrowany.

W 2023 r. zostało złożonych **8242** wnioski (w 2022 r. złożono 22 245). Pozytywnie rozpatrzone zostały **7724** wnioski (w 2022 r. – 19 282), a łącznie w ramach świadczeń wypłacono kwotę **24 204 788,28 zł** (w 2022 r. – 86 402 480 zł).

OBRÓT NIERUCHOMOŚCIAMI GMINY WROCŁAW

Rok 2023 zapisał się jako kolejny trudny rok na rynku nieruchomości w Polsce. Wojna w Ukrainie, wysoka inflacja, szybko rosnące ceny materiałów budowlanych i kosztów pracy oraz bardzo restrykcyjne warunki uzyskiwania kredytów wpływały na decyzje zarówno inwestorów zagranicznych, lokalnych deweloperów, jak i klientów indywidualnych.

W 2023 r. przeprowadzono największą od 2016 r. liczbę przetargów na sprzedaż nieruchomości gruntowych i lokalowych Gminy Wrocław – **430** (o 152 więcej niż w 2022 r.). Pomimo tego odnotowano najniższą od 10 lat frekwencję – średnio na jeden przetarg przypadło niespełna 1,8 uczestnika, co przełożyło się też na wynik – nabywców znalazło nieco ponad 50% wystawionych nieruchomości (159 spośród 282 zaoferowanych gruntów i lokali). Znaczna część oferowanych nieruchomości nie znalazła swoich nabywców pomimo przeprowadzonych 3 lub nawet 4 licytacji.

Pomimo niekorzystnych warunków rozstrzygnięto przetargi na sprzedaż – w ramach projektu Wzorcowe Osiedle Mieszkaniowe Nowe Żerniki – WUWA 2 – 3 nieruchomości – każda ze cenę przekraczającą 30 mln zł. Łączna sprzedaż gruntów na terenie osiedla w 2023 r. przyniosła wpływ do budżetu Miasta w wysokości 97 650 000 zł.

W 2023 r. sprzedano **12,8 ha** gruntów pod zabudowę za blisko **180 mln zł**, a jednocześnie pozyskano do zasobu gminnego **11,5 ha** gruntów na cele publiczne i rozwojowe miasta za kwotę niespełna **27 mln zł** – z przeznaczeniem pod drogi, trasy tramwajowe i autobusowo-tramwajowe (TAT), trasy rowerowe i ciągi pieszo-rowerowe, parkingi Park&Ride, sport i rekreację oraz edukację i kulturę.

SPRZEDAŻ NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH

W 2023 r. procedurą przygotowania do sprzedaży objęto **68** nowych nieruchomości. Do sprzedaży skierowano tereny przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową jedno- i wielorodzinną oraz komercyjną: biura, usługi, aktywność gospodarczą.

SPRZEDAŻ NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH W TRYBIE PRZETARGOWYM

W 2023 r. przeprowadzono **215** przetargów (o 78 więcej niż w 2022 r.) na sprzedaż nieruchomości gruntowych. Wzięło w nich udział **246** uczestników (osób prawnych i fizycznych). Sprzedano **68** spośród 120 wystawionych ofert. (W 2022 r. sprzedano 54 z 85 wystawionych ofert). Łączna powierzchnia sprzedanych terenów wyniosła **12,8 ha** (w 2022 r. 14,4 ha).

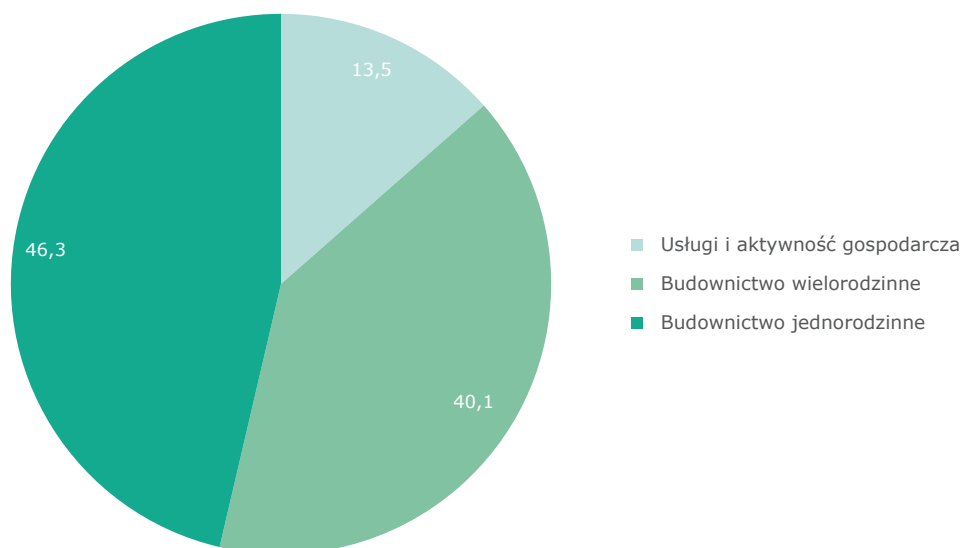
Tabela 117. Analiza nieruchomości sprzedanych w 2023 r.

Przeznaczenie w MPZP	Liczba nieruchomości	Powierzchnia gruntu (w ha)	Liczba oferentów	Wartość sprzedanych nieruchomości (w zł)
Budownictwo jednorodzinne	56	5,1	211	38 380 810
Budownictwo wielorodzinne	9	5,9	28	133 663 450
Usługi i aktywność gospodarcza	3*	1,7	7	7 938 206
Razem	68	12,8	246	179 982 466

* 1 nieruchomość oddana w użytkowanie wieczyste – nieruchomość przy ul. Halickiej

Źródło: UMW

Wykres 75. Powierzchnia nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w 2023 r. (w%)

Źródło: UMW

Tabela 118. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w latach 2020–2023 z podziałem na przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (w mln zł)

Rok	Budownictwo jednorodzinne	Budownictwo wielorodzinne	Usługi i aktywność gospodarcza	Dochód ogółem
2020	22,6	45,8	24,6	93,0
2021	37,9	117,9	107,4	263,1
2022	19,6	126,2	19,3	165,1
2023	38,4	133,7	7,9	180,0

Źródło: UMW

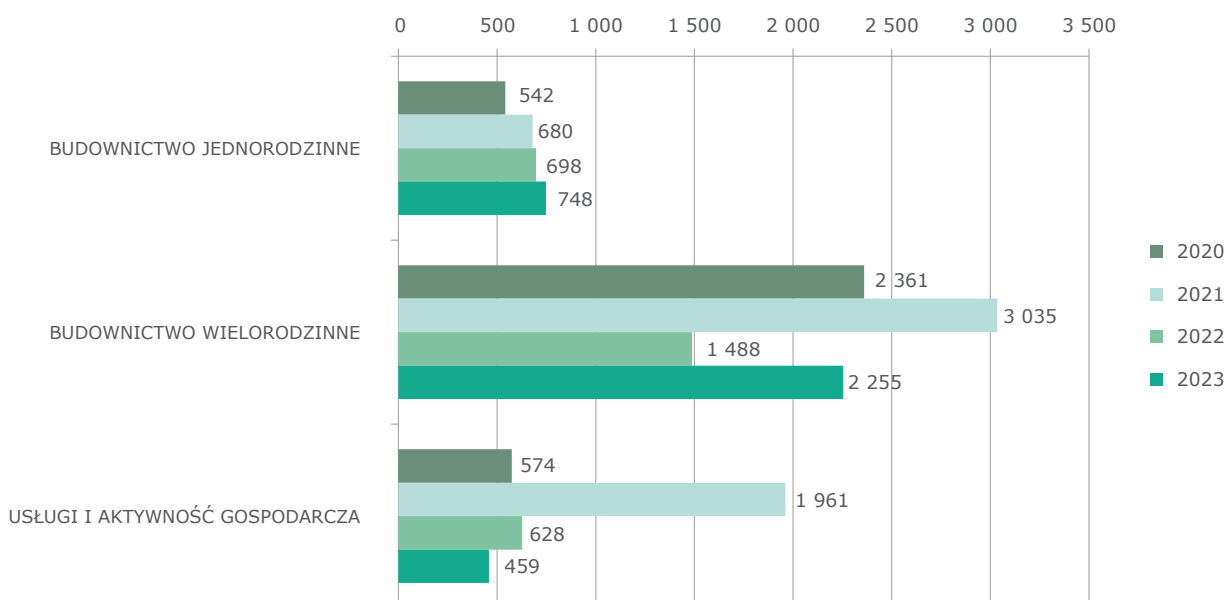
Wykres 76. Wartość nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w latach 2020–2023 (w zł)

Źródło: UMW

W 2023 r. działki pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną stanowiły ponad 80% wszystkich sprzedanych ofert. Nabywców znalazło **56** takich nieruchomości o łącznej powierzchni **5,1 ha**. To znaczący wzrost w stosunku do 2022 r., kiedy to sprzedano zaledwie 32 działki o powierzchni 2,8 ha. Jednakże największy wpływ do budżetu, wynoszący ponad 74% zysków ze sprzedaży działek w trybie przetargowym, miała sprzedaż terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną. Nabywców znalazły także **3** nieruchomości pod zabudowę usługową o łącznej powierzchni **1,7 ha**. Największy teren (o powierzchni ponad **1,3 ha**) przeznaczony pod usługi, a jednocześnie jedyny oddany w użytkowanie wieczyste (za cenę prawie **7 mln zł**), to teren pod zabudowę usługową – usługi medyczne, położony przy ul. Halickiej.

W 2023 r. nastąpił wzrost średniej ceny 1 m² nieruchomości sprzedanych w przetargach przeznaczonych pod budownictwo jedno- i wielorodzinne.

Wykres 77. Średnia cena 1 m² nieruchomości gminnych w podziale na przeznaczenie w latach 2020–2023

Źródło: UMW

SPRZEDAŻ NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWYCH W TRYBIE BEZPRZETARGOWYM

Nieruchomości, które w świetle przepisów prawa nie mogą być zagospodarowane jako samodzielne działki budowlane z uwagi na parametry czy brak dostępu do drogi publicznej, zgodnie z Ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami zbywane są w trybie bezprzetargowym

w celu poprawy warunków zagospodarowania nieruchomości sąsiednich. Przedmiotem tzw. dosprzedaży są przede wszystkim grunty, które dołączone do działek zabudowanych domami mieszkalnymi poprawiają warunki ich zagospodarowania, przyczyniając się do zwiększenia terenów zieleni w zabudowie mieszkaniowej.

W 2023 r. sprzedano **12** nieruchomości o łącznej powierzchni **5437 m²** i wartości **644 263,72 zł**, po uwzględnieniu przysługującej bonifikaty, którą zastosowano w 8 przypadkach (bonifikata przyznawana zgodnie z Uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia nr XLIX/697/98 z dnia 27 lutego 1998 r. w sprawie zasad gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi własność Gminy).

W 2023 r. zrealizowano **1** tzw. dosprzedaż na rzecz wspólnoty mieszkaniowej, z przysługującą nabywcom 95-proc. bonifikatą (bonifikata przyznawana zgodnie z Ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami).

APORT NIERUCHOMOŚCI

W 2023 r. zostało zrealizowanych **9** aportów do spółek gminnych. Na rzecz Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A. wniesiono **8** nieruchomości (na terenie Wrocławia w obrębie: Żerniki, Swojczyce, Jerzmanowo oraz poza Wrocławiem w Łowęcicach, Radakowicach, Karczycach, Bogdaszowicach) o łącznej wartości **1 783 758 zł**. Do spółki Wrocławski Park Wodny S.A. wniesiono działkę o powierzchni 878 m² położoną przy ul. Polnej o wartości **372 690 zł**, na której powstanie parking.

WYKONANIE PRAWA PIERWOKUPU

W 2023 r. w jednym przypadku wykonano przysługujące Gminie prawo pierwokupu nieruchomości, w rejonie ul. Szczecińskiej o powierzchni **36 514 m²**, która przeznaczona jest w sporządzanym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod ciąg pieszo-rowerowy.

SPRZEDAŻ GMINNYCH LOKALI MIESZKALNYCH

Realizując zadania własne Gminy w zakresie gospodarowania komunalnym zasobem mieszkaniowym i zaspakajania potrzeb mieszkańców, podobnie jak w latach ubiegłych, kontynuowano sprzedaż lokali mieszkalnych w trybie bezprzetargowym – na rzecz dotychczasowych najemców, oraz w trybie przetargowym. Działania podejmowane w 2023 r. realizowały założenia wynikające z Uchwały nr XV/420/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r. w sprawie *Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Wrocław na lata 2020–2025*.

W 2023 r. sprzedano **721** lokali mieszkalnych w domach wielolokalowych i jednorodzinnych domach mieszkalnych, w tym:

- **671** lokali mieszkalnych w trybie bezprzetargowym,
- **49** wolnych lokali mieszkalnych w trybie przetargowym,
- **1** pomieszczenie niestanowiące samodzielnego lokalu, w trybie tzw. dosprzedaży do wcześniej wydrebnionego lokalu.

Tabela 119. Dochód i liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w trybie bezprzetargowym i przetargowym w latach 2020–2023

Rok	Liczba sprzedanych lokali mieszkalnych	Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych (w zł)
2020	443	35 012 312
2021	582	50 104 935
2022	679	60 557 612
2023	721	60 528 639

Źródło: UMW

SPRZEDAŻ LOKALI MIESZKALNYCH W TRYBIE BEZPRZETARGOWYM

Od 2019 r. wzrasta liczba sprzedanych mieszkań na rzecz najemców (dla porównania: w 2023 r. – 671, w 2022 r. – 619, w 2021 r. – 513). Istotny wpływ na wielkość sprzedaży ma zainteresowanie najemców wykupem zajmowanej nieruchomości na własność. W latach 2019–2023 wpłynęło łącznie **8610** wniosków o wykup, w tym **1270** wniosków w 2023 r. Ceny mieszkań w ciągu 2023 r. wzrosły o ok. 15%. Obecnie cena za 1 m² mieszkania gminnego wynosi średnio **8226 zł**. Najdroższą dzielnicą we Wrocławiu jest Stare Miasto, ze średnią ceną w wysokości **9695 zł/m²**, co stanowi kwotę o 1469 zł wyższą od średniej ceny w mieście. Ponadto zmianie uległ średni koszt nabycia lokalu przez wnioskodawcę, który wzrósł i po uwzględnieniu bonifikaty wynosił **59 981 zł** (dla porównania: w 2022 r. – 52 948 zł; w 2021 r. – 44 204 zł).

Tabela 120. Średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego według wyceny w latach 2020–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
5 729	6 451	7 154	8 226

Źródło: UMW

Tabela 121. Zestawienie średnich cen 1 m² oraz liczby lokali sprzedanych na rzecz najemców w 2023 r. w podziale na dzielnice

Dzielnica	Stare Miasto	Śródmieście	Krzyki	Fabryczna	Psie Pole	Wrocław
Średnia cena (w zł/1 m ² .)	9 695	8 126	8 391	7 383	6 992	8 226
Liczba lokali sprzedanych na rzecz najemców	100	274	151	92	54	671

Źródło: UMW

Powierzchnia mieszkań sprzedanych w trybie bezprzetargowym w 2023 r. mieściła się w przedziale 16–136 m². Najwięcej transakcji (ok. 70%) dotyczyło lokali o wielkości do 60 m², najmniej (3%) o powierzchni powyżej 100 m².

Stosując przepisy Uchwały nr XLIX/697/98 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 27 lutego 1998 r. w sprawie zasad gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi własność Gminy Wrocław (w treści obowiązującej do dnia 19 lipca 2023 r.), w przypadku 405 sprzedanych mieszkań obniżono bonifikatę o 0,3% za każde pełne 1000 zł nakładów Gminy Wrocław, w udziale przypadającym na sprzedawany lokal, w którym po dniu 1 stycznia 2009 r. zakończono roboty budowlane, budowę, remont lub przebudowę dotyczące nieruchomości wspólnej. Z tego tytułu Gmina Wrocław odzyskała zainwestowane środki w wysokości **7 187 232,05 zł**.

W następstwie nowelizacji przepisów Uchwałą nr LXIX/1808/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 czerwca 2023 r. zniesiono obowiązek obniżania bonifikaty z uwagi na przeprowadzone prace budowlane i jednocześnie dokonano zmiany wysokości udzielanych bonifikat z 98% na 93%, jeżeli wskutek równoczesnej sprzedaży wszystkie mieszkania w budynku przestają być własnością Gminy oraz z 90% na 85% w pozostałych przypadkach. W okresie obowiązywania nowych przepisów sprzedano **246** lokali.

SPRZEDAŻ LOKALI MIESZKALNYCH W TRYBIE PRZETARGOWYM

W 2023 r. **57** spośród 149 ogłoszonych przetargów zakończyło się wyłonieniem nabywcy. Łącznie brało w nich udział **395** uczestników, a wskaźnik frekwencji wzrósł do 6,93, co oznacza, że jedną nieruchomość licytowało średnio prawie **7** osób (w 2022 r. – 6,72; w 2021 r. – 5,54; w 2020 r. – 3,20). W 2023 r. zawarto 49 umów notarialnych dotyczących sprzedaży mieszkań w trybie przetargu ustnego nieograniczonego. Dochód z tego tytułu wyniósł **20 265 440 zł**, co stanowi 33% uzyskanych dochodów ze sprzedaży lokali mieszkalnych. Łączna powierzchnia sprzedanych lokali wyniosła **2280 m²**, a uzyskane ceny mieściły się w przedziale od 6125 zł/m² do 16 891 zł/m². Największą popularnością cieszą się małe nieruchomości do 30 m², szczególnie te położone w centrum miasta.

Średnia cena 1 m² powierzchni użytkowej uzyskana w przetargach wyniosła **9703 zł** (o 13% więcej niż w 2022 r.).

Tabela 122. Średnia cena 1 m² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargach w latach 2019–2023 (w zł)

2020	2021	2022	2023
6 512	7 596	8 615	9 703

Źródło: UMW

SPRZEDAŻ GMINNYCH LOKALI NIEMIESZKALNYCH

Podobnie jak w przypadku mieszkań sprzedaż lokali niemieszkalnych przebiega w dwóch trybach: przetargowym oraz bezprzetargowym – na wniosek zainteresowanego.

W 2023 r. zawarto **35** umów sprzedaży lokali niemieszkalnych: **32** w trybie przetargowym, **3** w trybie bezprzetargowym – na rzecz najemców. Dodatkowo zawarto **1** umowę ustanowienia odpłatnej służebności gruntowej do wcześniej wyodrębnionego lokalu niemieszkalnego.

Tabela 123. Dochód i liczba sprzedanych lokali niemieszkalnych w latach 2020–2023

Rok	Liczba sprzedanych lokali niemieszkalnych	Dochód na podstawie podpisanych aktów notarialnych (w zł)
2020	33	5 259 378
2021	32	7 340 067
2022	27	7 391 429
2023	35	7 604 646

Źródło: UMW

Sprzedaż lokali niemieszkalnych w ostatnich latach kształtuje się na podobnym poziomie. W 2023 r. powierzchnia sprzedanych lokali niemieszkalnych mieściła się w przedziale od 5 m² do 173 m². Większość transakcji dotyczyła małych lokali o powierzchni do 40 m². Łącznie sprzedano **975 m²** powierzchni użytkowej. Największym zainteresowaniem w 2023 r. cieszyły się lokale w dzielnicy Śródmieście – w obrębie Plac Grunwaldzki.

SPRZEDAŻ LOKALI NIEMIESZKALNYCH W TRYBIE PRZETARGOWYM

W 2023 r. **34** z 66 ogłoszonych przetargów na sprzedaż lokali niemieszkalnych zakończyło się wynikiem pozytywnym. Łącznie w przetargach wzięło udział **115** uczestników. Średnia cena uzyskana ze sprzedaży 1 m² powierzchni użytkowej wyniosła **9380 zł**.

SPRZEDAŻ LOKALI NIEMIESZKALNYCH W TRYBIE BEZPRZETARGOWYM

W 2023 r. wpłynęło **15** wniosków o wykup lokalu niemieszkalnego stanowiącego przedmiot najmu oraz **23** wnioski o nabycie garażu. Ostatecznie zawarto **3** umowy sprzedaży oraz wydano **8** zarządzeń w sprawie przeznaczenia lokali niemieszkalnych, stanowiących przedmiot najmu, do sprzedaży w trybie bezprzetargowym.

PRZEKSZTAŁCENIE PRAWA UŻYTKOWANIA WIECZYSTEGO GRUNTU W PRAWO WŁASNOŚCI

W 2023 r. kontynuowano zadania wynikające z przepisów Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r., o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów. W 2023 r. wydano **1340** zaświadczeń potwierdzających przekształcenie prawa użytkowania wieczystego gruntu zabudowanego na cele mieszkaniowe w prawo własności, udzielono **3569** bonifikat od jednorazowej opłaty za przekształcenie oraz wydano **16** decyzji administracyjnych.

Zaświadczenia są sporządzane z urzędu albo na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli lokali. Z tytułu przekształcenia właściciel ponosi opłatę przekształceniową, z reguły przez okres 20 lat, w każdym czasie trwania obowiązku wnoszenia opłaty może zgłosić zamiar jej jednorazowego uregulowania w kwocie pozostającej do spłaty. Na podstawie Uchwały nr III/29/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 grudnia 2018 r. w sprawie bonifikat od opłat z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego gruntów zabudowanych na cele mieszkaniowe w prawo własności tych gruntów osobom fizycznym będącym właścicielami lokali mieszkalnych udziela się 90% bonifikaty od opłaty przekształceniowej. Warunkiem jej udzielenia jest brak zaległości finansowych z tytułu opłat za użytkowanie wieczyste.

Dodatkowo przy realizacji tego zadania nałożony został obowiązek stosowania przepisów o pomocy publicznej w sytuacjach, w których przedsiębiorca wnioskuje o udzielenie bonifikaty od opłaty z tytułu przekształcenia lub o zmianę okresu pozostałego do wnoszenia opłaty przekształceniowej. W **758** przypadkach zaistniały podstawy do udzielenia pomocy de minimis.

W ramach prowadzonych postępowań na podstawie Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości na wniosek użytkowników wieczystych nieruchomości zabudowanych garażami wydano **1** decyzję administracyjną o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności tych nieruchomości oraz **13** decyzji administracyjnych o zmianie decyzji w zakresie skrócenia okresu płatności, **1** decyzję odmawiającą.

Podsumowując, w 2023 r. wydano:

- **1340** zaświadczeń potwierdzających przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości;
- **3569** informacji o opłacie jednorazowej i udzieleniu bonifikaty od opłaty jednorazowej;
- **758** zaświadczeń o pomocy de minimis;
- **16** decyzji administracyjnych w postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.;
- **1** decyzję administracyjną w postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.;
- **13** decyzji administracyjnych o zmianie decyzji oraz **1** decyzję odmawiającą, w postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.

NABYWANIE NIERUCHOMOŚCI DO ZASOBU GMINY

W 2023 r. realizowano zadania z zakresu wypłat odszkodowań za grunty, które wydzielone zostały pod budowę nowych dróg publicznych, pod poszerzenie już istniejących lub planowanych inwestycji drogowych.

W związku z realizacją inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej kontynuowane były postępowania odszkodowawcze, obejmujące następujące zadania:

- budowa trasy autobusowo-tramwajowej (TAT) łączącej Nowy Dwór z centrum Wrocławia;
- budowa drogi powiatowej – aleja Wielkiej Wyspy;
- budowa mostów Bolesława Chrobrego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 455 we Wrocławiu;
- rozbudowa ul. Dolnobrzeskiej, od ul. Krępickiej do ul. Polkowickiej we Wrocławiu;
- budowa drogi rowerowej w ul. Legnickiej we Wrocławiu;
- przebudowa ul. Pomorskiej i pl. Staszica we Wrocławiu.

Dla potrzeb realizacji celów rozwojowych i publicznych pozyskano do gminnego zasobu nieruchomości niezabudowane oraz zabudowane o powierzchni **11,5 ha**. Całkowita kwota wydatkowana przez Miasto na ten cel wyniosła **26,4 mln zł** – porównywalnie do 2022 r.

WYPŁATA ODSZKODOWAŃ ZA GRUNTY PRZEJĘTE W TRYBIE ART. 98 USTAWY O GOSPODARCE NIERUCHOMOŚCIAMI

Zgodnie z art. 98 Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami za wydzielone na wniosek właściciela działki grunty przeznaczone pod drogi publiczne, które z mocy prawa przeszły na własność Gminy Wrocław, byłym właścicielom i użytkownikom wieczystym przysługuje odszkodowanie. Wypłata odszkodowań na rzecz byłych właścicieli lub użytkowników wieczystych może być realizowana poprzez wypłatę środków finansowych, jak również przyznanie nieruchomości zamiennych.

Tabela 124. Wypłata odszkodowań na podstawie art. 98 Ustawy o gospodarce nieruchomościami zrealizowana w 2023 r.

	Liczba postępowań	Powierzchnia przejętych gruntów (w ha)	Kwota wypłaconych odszkodowań (w zł)
Porozumienia w oparciu o wartość rynkową gruntu	39	2,08	2 042 697,25
Porozumienia w oparciu o wartość częściową nieruchomości	4	0,35	146 580,00
Wypłata odszkodowań w oparciu o decyzję administracyjną	1	0,05	135 470,00
Przyznanie nieruchomości zamiennej w ramach odszkodowania	4	0,53	33 838,02
Razem	48	3,01	2 358 585,27

Źródło: UMW

W 2023 r. prowadzono **199** postępowań dotyczących wypłaty odszkodowania, z których **43** zakończyły się podpisaniem porozumienia, **4** przyznaniem nieruchomości zamiennej i **1** wypłatą odszkodowania na podstawie decyzji administracyjnej. Gmina zobowiązana była do wypłaty odszkodowań za grunty oraz części składowe znajdujące się na gruncie w chwili przejęcia nieruchomości. Średnia wartość jednostkowa gruntu przeznaczonego pod drogi publiczne, za które uzgodniono odszkodowanie, bez części składowych gruntu, wyniosła **90,80 zł/m²**.

W dwóch postępowaniach w sprawie przyznania nieruchomości zamiennej za przejęty z mocy prawa grunt Gmina Wrocław wypłaciła różnicę wynikającą z wyceny nieruchomości zamiennej i przejętych z mocy prawa działek gruntu w łącznej kwocie **166 975,80 zł**. W dwóch postępowaniach dotyczących przyznania nieruchomości zamiennej za przejęty z mocy prawa grunt Gmina uzyskała dopłatę w łącznej kwocie **133 137,78 zł**. Wypłacono jedno odszkodowanie w kwocie **135 470 zł** w oparciu o ostateczną decyzję wydaną w postępowaniu administracyjnym. Prowadzono **4** postępowania, w wyniku których doszło do wypłacenia odszkodowania w kwocie niższej niż wartość nieruchomości.

WYPŁATA ODSZKODOWAŃ ZA GRUNTY PRZEJĘTE W TRYBIE USTAWY O ZEZWOLENIU NA REALIZACJĘ INWESTYCJI DROGOWEJ (ZRID)

W związku z realizacją przez Wrocław inwestycji infrastrukturalnych: budowy, rozbudowy i modernizacji układu komunikacyjnego (dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych oraz rozwoju tras rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych w ramach przebudowy dróg), kontynuowano postępowania odszkodowawcze rozpoczęte w latach ubiegłych, jak również nowe, podjęte w roku 2023.

Za nieruchomości przejęte z mocy prawa pod drogi publiczne, na podstawie Ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (ZRID) odszkodowania dla byłych właścicieli, użytkowników wieczystych oraz osób, którym przysługiwały do nieruchomości ograniczone prawa rzeczowe, ustalone były w trybie administracyjnym. W przypadku terenów przeznaczonych pod drogi wojewódzkie i krajowe odszkodowania ustalone były przez Wojewodę Dolnośląskiego, a w przypadku dróg gminnych i powiatowych odszkodowania były ustalane przez starostów w województwie dolnośląskim wskazanych przez wojewodę. Do wypłaty odszkodowań za nieruchomości przyjęte pod drogi publiczne do zasobu Gminy Wrocław, Skarbu Państwa oraz Województwa Dolnośląskiego zobowiązany był Prezydent Wrocławia jako zarządca dróg w mieście na prawach powiatu.

Pełnomocnicy Prezydenta – jako reprezentanci zarządcy drogi – uczestniczyli w **168** postępowaniach prowadzonych przez organy administracji publicznej w sprawie ustalenia odszkodowań na podstawie ustawy ZRID. W **64** postępowaniach doszło do wydania decyzji administracyjnych i wypłaty odszkodowań.

Tabela 125. Postępowania administracyjne dotyczące odszkodowań na podstawie ustawy ZRID

	Liczba prowadzonych postępowań	Liczba postępowań, w których doszło do wypłaty odszkodowania	Powierzchnia gruntów, za które wypłacano odszkodowania (w ha)	Kwota wypłaconych odszkodowań (w zł)
Drogi gminne i powiatowe	145	60	5,56	8 473 291,89
Drogi wojewódzkie	19	4	0,22	549 664,09
Drogi krajowe	4	0	0	0
Razem	168	64	5,78	9 022 955,98

Źródło: UMW

NABYWANIE NIERUCHOMOŚCI DO ZASOBU GMINY

W 2023 r. prowadzono **193** postępowania dotyczące nabycia i zamiany nieruchomości, z których **25** zakończyło się podpisaniem umów w formie aktów notarialnych. Pozyskano tereny o łącznej powierzchni **3,05 ha**, w tym 1,8185 ha gruntów przeznaczonych pod drogi publiczne w obrębach: Zgorzelisko, Lipa Piotrowska, Księża Wielkie, Żerniki, Jerzmanowo, Psie Pole, Strachowice, Stabłowice, Zakrzów, Polanowice, Sołtysowice, Ołtaszyn, Pawłowice oraz Wojszyce.

Na potrzeby świadczenia usług kulturalno-oświatowych przez miasto (cel publiczny) nabyto budynek dawnej Filharmonii przy ul. Piłsudskiego 19, będący siedzibą samorządowej instytucji kultury – Strefa Kultury Wrocław.

Nabyto również działki gruntu na potrzeby inwestycji Park&Ride w rejonie skrzyżowania ulic Żmigrodzkiej i Wołowskiej oraz pod estakadę przy al. Jana III Sobieskiego.

Tabela 126. Umowy nabycia nieruchomości w trybie cywilnym

	Liczba umów	Powierzchnia (w ha)	Koszt nabycia (w zł)
Nabycie gruntu po cenie rynkowej	11	1,19	15 003 447,92
Za symboliczną odpłatnością	7	0,26	8,38
Nieodpłatnie	3	0,32	0,00
Nabycie w drodze zamiany	4	0,93	31 943,00
Razem	25	2,70	15 035 399,30

Źródło: UMW

Od Polskich Kolei Państwowych S.A. nieodpłatnie pozyskano nieruchomość w obrębie Psie Pole o powierzchni **0,13 ha** na realizację inwestycji Park&Ride. Od Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa również nieodpłatnie pozyskano nieruchomość pod drogę publiczną oraz nieruchomość na potrzeby budowy kładki rowerowej w ciągu ulic Trawowej i Francuskiej.

Za symboliczną odpłatnością pozyskano działki w obrębach: Brochów, Zgorzelisko, Krzyki, Ołtaszyn, Zakrzów, Polanowice z przeznaczeniem pod zieleń i drogi publiczne. Kwota nabycia tych działek wyniosła łącznie **8,38 zł**.

W toku prowadzonych postępowań zawarto **4** umowy zamiany nieruchomości. W ramach zamiany pozyskano prawo własności m.in. działki o powierzchni **0,34 ha** pod planowaną inwestycję Wrocławskiego Centrum Sportu na Nowych Żernikach (w celu poszerzenia części rekreacyjnej).

Na podstawie wyroków sądowych Gmina jako zarządca drogi nabyła nieruchomość w obrębie Jerzmanowo za kwotę **378 tys. zł**.

DOCHODY WYDZIAŁU NABYWANIA I SPRZEDAŻY NIERUCHOMOŚCI

W Uchwale nr LXII/1620/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2022 roku w sprawie budżetu Miasta na 2023 r. wskazano dla Wydziału Nabywania i Sprzedaży Nieruchomości poziom dochodów ze sprzedaży składników majątkowych w wysokości **240 000 000 zł**. Decyzją Rady Miejskiej Wrocławia w ciągu roku budżetowego dokonywano zmian planu dochodów majątkowych, który ostatecznie wyniósł **264 500 000 zł**. Na koniec 2023 r. osiągnięto dochody w kwocie **251 331 464,54 zł**, tj. 95,02% planu.

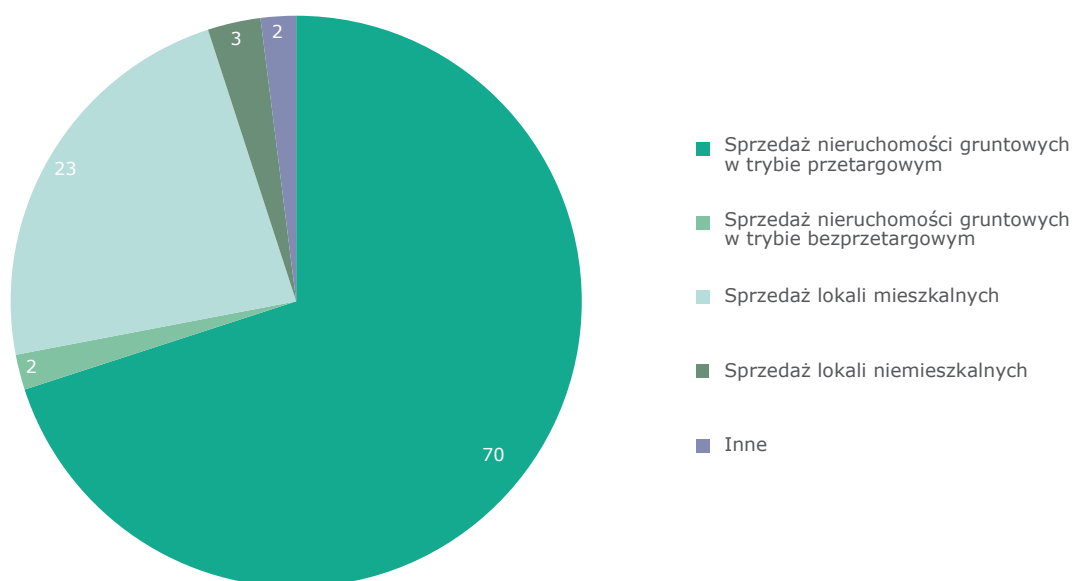
Tabela 127. Wykonanie planu dochodów wg źródeł i działów klasyfikacji budżetowej

Wyszczególnienie	Plan 2023 r. (w zł)	Wykonanie za 2023 r. (w zł)	% wyk. planu
Użytkowanie wieczyste	1 680 000	1 725 626,50	102,7
Wpływy z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności	700 000	740 693,40	105,8
Wpływy z tytułu odpłatnego nabycia prawa własności, w tym:	262 120 000	248 865 144,64	94,09
sprzedaż nieruchomości w trybie przetargowym	200 120 000	168 512 186,45	84,2
sprzedaż nieruchomości w trybie bezprzetargowym	10 000 000	10 699 628,93	107,0
sprzedaż lokali mieszkalnych	46 000 000	61 186 801,39	133,0
sprzedaż lokali użytkowych	6 000 000	8 466 527,87	141,1
Razem	264 500 000	251 331 464,54	95,02

* wpływy kasowe wg stanu na dzień 31 grudnia 2023 r.

Źródło: UMW

Wykres 78. Struktura dochodów ze sprzedaży składników majątkowych w 2023 r. (w %)

Źródło: UMW

Informacje dotyczące sprzedaży nieruchomości niebędących zasobem gminnym (rynek pierwotny i wtórny) znajdują się w rozdziale PLANOWANIE PRZESTRZENNE, ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO na stronie 57.

CMENTARZE KOMUNALNE

Zestawienie ogólnej liczby dostępnych miejsc grzebalnych na cmentarzach komunalnych z liczbą pochówków wykonywanych w ciągu roku pokazuje, że za ok. 8 lat wyczerpie się liczba miejsc na cmentarzach komunalnych, co stanowi istotne wyzwanie inwestycyjne dla Wrocławia.

W 2023 r. Wrocławskie Inwestycje Sp. z o.o. rozpoczęły prace przygotowawcze (etap projektowania) związane z realizacją dwóch nekropolii: nowego cmentarza przy ul. Ibn Siny Awicenny na Oporowie oraz rozbudowy cmentarza przy ul. Kiełczowskiej na Psim Polu.

Tabela 128. Zestawienie liczby pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu oraz wykonanych kremacji w latach 2020–2023

Informacja o wykonaniu zadań		2020	2021	2022	2023
Liczba pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu	Razem	5 504	5 880	5 570	5 096
	W tym: tradycyjnych	1 385	1 081	1 042	967
	urnowych	4 119	4 799	4 528	4 129
Liczba pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu na wolnych miejscach grzebalnych		1 530	1 544	1 578	1 490
Liczba zgonów wg rocznika demograficznego GUS dla Miasta Wrocławia		7 878	8 505	7 663	b.d.
Liczba kremacji wykonanych przez ZCK		2 562	2 914	2 536	1 795

Źródło: UMW

Tabela 129. Zestawienie liczby miejsc na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu na koniec 2023 r.

Cmentarz	Liczba miejsc grzebalnych ogółem	Liczba dostępnych miejsc grzebalnych*		
		Ogółem	Tradycyjnych	Urnowych
Osobowice	125 000	250	200	50
Grabiszyn	59 350	200	50	150
Psie Pole	26 000	11 495	10 145	1 350
Jerzmanowo	3 850	75	-	75
Pawłowice	3 800	175	50	125
Leśnica	2 850	50	-	50
Razem	220 850	12 245	10 445	1 800

* uwzględniono miejsca odzyskiwane po ekshumacjach i likwidacjach nieopłaconych grobów

Źródło: UMW

Zarząd Cmentarzy Komunalnych realizował w 2023 r., w ramach zadań powierzonych Gminie, prace w zakresie utrzymania cmentarzy i kwater wojennych położonych na terenie Wrocławia zgodnie z porozumieniem zawartym między Wojewodą Dolnośląskim a Gminą. W zakres ww. zadania wchodziły prace pielęgnacyjno-porządkowe, naprawcze i konserwacyjne na terenie cmentarzy i kwater wojennych oraz przygotowanie cmentarzy do uroczystości. Wartość prac w 2023 r. wyniosła **143 584,37 zł brutto**. Powyższe zadanie jest finansowane z dotacji celowej otrzymywanej z budżetu państwa.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

System bezpieczeństwa publicznego w mieście tworzą instytucje państwowe (Komenda Miejska Policji oraz Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej) i samorządowe (Straż Miejska Wrocławia, jak również Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miejskiego Wrocławia), współdziałające i współpracujące ze sobą. Na terenie miasta działają także 4 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych oraz Dolnośląskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe.

KOMENDA MIEJSKA POLICJI WE WROCŁAWIU

W 2023 r. na terenie Wrocławia odnotowano 7150 zdarzeń (w 2022 r. – 8480) w 6 podstawowych kategoriach przestępstw (rozboje, bójki i pobicia, uszkodzenia ciała, kradzieże, kradzieże pojazdów, włamania oraz niszczenie cudzej rzeczy). Spadek liczby zdarzeń w stosunku do 2022 r. odnotowano we wszystkich kategoriach przestępstw: rozboje – o 7 zdarzeń mniej, bójki i pobicia – o 22 zdarzenia mniej, uszkodzenia ciała – o 4 zdarzenia mniej, włamania – o 199 zdarzeń mniej, kradzieże – o 1096 zdarzeń mniej oraz uszkodzenia mienia – o 2 zdarzenia mniej.

W grupie najcięższych przestępstw w 2023 r. doszło do 6 zabójstw (o 2 mniej niż w roku poprzednim), podobnie jak w 2022 r. współczynnik ich wykrywalności wyniósł 100%.

Największą liczbę zdarzeń odnotowano na terenie podległym Komisariatowi Policji Wrocław-Stare Miasto (1577), natomiast najmniejszą na terenie podległym Komisariatowi Policji Wrocław-Leśnica (270).

W stosunku do 2022 r. na terenie działania wszystkich komisariatów miejskich odnotowano spadek liczby przestępstw: największy spadek nastąpił na terenie podległym Komisariatowi Policji Wrocław-Fabryczna – o 314 zdarzeń mniej.

Tabela 130. Liczba przestępstw w poszczególnych kategoriach we Wrocławiu w latach 2020–2023

Kategorie przestępstwa	2020	2021	2022	2023
Rozboje	152	153	120	113
Bójki i pobicia	44	60	59	37
Uszkodzenia ciała	120	91	104	100
Włamania	1 825	1 517	1 508	1 309
Kradzieże	4 506	4 909	5 631	4 535
Uszkodzenia mienia	889	945	1 058	1 056
Razem	7 536	7 675	8 480	7 150

Źródło: KMP

W zakresie bezpieczeństwa na drogach w 2023 r. na terenie Wrocławia odnotowano ogółem 9585 zdarzeń drogowych – o 641 mniej niż w 2022 r. Doszło do 616 wypadków drogowych (o 104 mniej) i 8969 kolizji drogowych (o 537 mniej). W porównaniu z rokiem 2022 liczba ofiar śmiertelnych (5) zmalała o 12, a osób rannych (662) – o 133.

Tabela 131. Liczba zdarzeń drogowych we Wrocławiu w latach 2020–2023

Kategoria	2020	2021	2022	2023
Wypadki drogowe	400	505	720	616
Kolizje drogowe	9 943	11 024	9 506	8 969
Razem	10 343	11 529	10 226	9 585

Źródło: KMP

Tabela 132. Liczba ofiar zdarzeń drogowych we Wrocławiu w latach 2020–2023

Kategoria	2020	2021	2022	2023
Zabici	14	10	17	5
Ranni	424	552	795	662

Źródło: KMP

Wrocławscy policjanci wykonali 72 304 służby patrolowe i obchodowe, przeprowadzili 113 404 wszystkich rodzajów interwencji, wylegitymowali 407 050 osób, zatrzymali na gorącym uczynku 6565 sprawców przestępstw, zatrzymali 2732 osoby poszukiwane.

W 2023 r. na terenie Wrocławia ujawniono ogółem 115 289 wykroczeń. Nałożono 33 890 mandatów karnych oraz sporządzono 5193 wnioski do sądu o ukaranie sprawców. W 62 180 przypadkach zastosowano środki oddziaływania pozakarnego.

Zabezpieczono 240 imprez o charakterze masowym – 132 imprezy sportowe (w tym 17 meczów piłki nożnej), 108 imprez artystyczno-rozrywkowych. Do ich zabezpieczenia zaangażowano 7148 funkcjonariuszy policji. Do zabezpieczenia 331 zgromadzeń publicznych skierowano 3337 funkcjonariuszy.

STRAŻ POŻARNA

Łączna liczba interwencji jednostek Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu (KMPSP) w 2023 r. wyniosła 7876, w tym: 1579 pożarów, 4522 miejscowe zagrożenia oraz 1775 fałszywych alarmów. Liczba wszystkich interwencji zmalała w porównaniu z rokiem poprzednim o 521. Nastąpił spadek liczby pożarów o 247, miejscowych zagrożeń o 469; odnotowano natomiast wzrost liczby fałszywych alarmów o 195. Przeciętna liczba interwencji każdego dnia w roku wynosiła ok. 21.

Tabela 133. Liczba interwencji we Wrocławiu w latach 2020–2023

Rodzaj interwencji	2020	2021	2022	2023
Pożary	1 697	1 574	1 826	1 579
Miejscowe zagrożenia	5 442	5 378	4 991	4 522
Fałszywe alarmy	1 315	1 485	1 580	1 775
Razem	8 485	8 437	8 397	7 876

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu (KWSPSP).

Tabela 134. Liczba pożarów we Wrocławiu w latach 2020–2023 sklasyfikowanych według wielkości

Wielkość pożaru	2020	2021	2022	2023
Małe	1 677	1 558	1 786	1 560
Średnie	17	13	33	15
Duże i bardzo duże	3	3	7	4
Razem	1 697	1 574	1 826	1 579

Źródło: dane KWSPSP

Tabela 135. Liczba pożarów według miejsca powstawania w latach 2020–2023 sklasyfikowanych według wielkości

Obiekty	2020	2021	2022	2023
Mieszkania	460	473	489	502
Obiekty użyteczności publicznej	69	59	65	59
Magazyny	10	9	23	11
Hale produkcyjne	22	10	22	15
Środki transportu	160	155	157	143
Uprawy	31	35	28	37
Inne (garaże, śmietniki, trawy, lasy itp.)	945	833	1042	812
Razem	1 697	1 574	1 826	1 579

Źródło: dane KWSPSP

Tabela 136. Liczba pożarów we Wrocławiu w latach 2020–2023 według przyczyny powstania

Przyczyna	2020	2021	2022	2023
Razem	1 697	1 574	1 826	1 579
w tym				
Nieostrożność dorosłych	613	526	618	566
Nieostrożność nieletnich	17	17	15	23
Wady urządzeń i instalacji elektrycznych i ogrzewczych oraz nieprawidłowa ich eksploatacja	134	153	153	148
Wady i nieprawidłowa eksploatacja środków transportu	82	79	77	77
Podpalenia umyślne	99	86	77	119

Źródło: dane KWPS

STRAŻ MIEJSKA WROCŁAWIA

W 2023 r. budżet Straży Miejskiej Wrocławia (SM) wyniósł 37 181 308 zł (w tym wydatki majątkowe 0 zł) i był wyższy o 1 709 983 zł w porównaniu z rokiem poprzednim. W końcu 2023 r. w SM służbę pełniło 240 strażników miejskich na planowaną liczbę 364 etatów (313 strażników i 51 osób wsparcia). Rok 2023 zakończono wakatem w liczbie 73 nieobsadzonych strażniczych miejsc pracy, co stanowi blisko 20% planowanego stanu kadrowego jednostki.

W 2023 r. SM przyjęła 40 529 zgłoszeń interwencyjnych, co stanowi spadek o ok. 30% w stosunku do roku 2022. Liczba zgłaszanych interwencji uległa zmniejszeniu ze względu na zmianę sposobu ewidencjonowania zgłoszeń przychodzących pocztą elektroniczną oraz zmniejszenia liczby zgłoszeń niesklasyfikowanych.

Tabela 137. Kategorie i liczba zgłoszeń interwencyjnych w latach 2020–2023

Kategoria	2020	2021	2022	2023
Zakłócenie porządku publicznego	8 243	4 480	2 018	2 640
Zagrożenia w ruchu drogowym	27 793	37 214	36 875	21 082
Ochrona środowiska i gospodarki odpadami	9 939	4 919	9 425	9 895
Zagrożenia życia i zdrowia	3 058	3 799	3 511	3 859
Zagrożenia pożarowe (katastrofy)	11	31	2	9
Awarie techniczne	15	1	0	1
Zwierzęta	564	771	700	550
Pozostałe zgłoszenia	6 547	2 740	5 451	2 493

Źródło: SM

Najczęściej stosowanym rodzajem sankcji w stosunku do sprawców wykroczeń były mandaty karne. Łączna kwota nałożonych mandatów karnych wyniosła 5 639 703 zł, a średnia kwota mandatu to 253 zł. Podobnie jak w latach poprzednich strażnicy najczęściej ujawniali wykroczenia w kategorii bezpieczeństwa i porządku w komunikacji.

Tabela 138. Liczba wykroczeń z wybranych kategorii w latach 2020–2023

Rodzaj wykroczeń	2020	2021	2022	2023
Ustawa kodeks wykroczeń – przeciwko:				
porządkowi i spokojowi publicznemu	1 181	711	560	1 033
bezpieczeństwu osób i mienia	68	114	65	76
bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	18 513	28 520	30 886	32 660
urządzeniom użytku publicznego	1 310	1 204	1 411	1 680
Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi	239	274	494	188
Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych	67	11	7	29
Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach	176	353	416	476
Ustawa o odpadach	230	293	156	148
Ustawa – Prawo o miarach	150	87	35	112
Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	354	411	139	167

Źródło: SM

W 2023 r. kontynuowano program *Nasz Strażnik* skierowany do rad osiedli. W ramach programu Komendant SM oddelegowuje funkcjonariusza do pracy przy radzie osiedla. Strażnik osiedla zajmuje się problemami ważnymi dla mieszkańców danego osiedla, które wskazuje przewodniczący rady osiedla. Obecność strażnika na osiedlu w znacznym stopniu podnosi poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

W trakcie roku szkolnego funkcjonariusze SM nadzorowali przejścia dla pieszych w rejonach placówek oświatowych. W celu poprawy bezpieczeństwa komunikacyjnego mieszkańców SM, przy współpracy rad osiedli, parafii, placówek oświatowych i innych jednostek, realizowała wiele programów, w ramach których prowadzono zajęcia profilaktyczno-informacyjno-edukacyjne. Były one przeznaczone dla różnych grup wiekowych – od najmłodszych po seniorów. Aktywnością objęto zarówno środowisko szkolne, jak i mikrospołeczności na osiedlach mieszkaniowych. W sumie przeprowadzono 1402 godziny zajęć, w których udział wzięło 29 727 uczestników.

WYDZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA I ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO URZĘDU MIEJSKIEGO WROCŁAWIA (WBZ)

W 2023 r. w ramach *Programu Poprawy Bezpieczeństwa we Wrocławiu* wspierano finansowo programy prewencyjne realizowane przez miejskie służby i instytucje. Ich celem jest ograniczenie przestępczości wśród nieletnich, poprawa ochrony bezpieczeństwa mieszkańców i osób odwiedzających miasto, kształtowanie postawy społecznej dezaprobaty wobec zachowań przestępczych, przeciwdziałanie patologiom społecznym, edukacja dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa w domu, w szkole i na drodze. Przy współpracy z Komendą Miejską Policji we Wrocławiu (KMP) wdrażano następujące programy prewencyjne: *Bezpieczny Wrocławianin*, *Twój rower – Twoja własność*, *Wrocławscy dzielnicowi – Stop Przestępstwom – z nami bezpieczniej*, *Akademia Bezpieczny Senior*, *Certyfikat Bezpieczeństwa*, *Bezpieczeństwo w szkole i ruchu drogowym*, *Komisarz Lew*, *Bezpieczna droga do szkoły*, *Twój przyjaciel pies*. Na ich przeprowadzenie oraz zakup materiałów prewencyjnych przekazano KMP 200 tys. zł. W minionym roku przekazano również kwotę 500 tys. zł tytułem rekompensaty pieniężnej za czas ponadnormatywnej służby dla policjantów pełniących służbę na terenie objętym właściwością miejscową KMP. Dofinansowano też realizację programu *Wrocławska Bezpieczna Szkoła* w kwocie 40 tys. zł na działania profilaktyczne, w głównej mierze związane z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży w szkole i poza nią.

Na wykonanie zadań związanych z realizacją *Programu Poprawy Bezpieczeństwa* Straż Miejska Wrocławia (SM) otrzymała 45 tys. zł. SM w 2023 r. realizowała takie przedsięwzięcia jak: *Bezpieczna Szkoła i Dom, Bezpieczna droga do szkoły, Odpowiedzialność karna nieletnich, Współczesne zagrożenia, Bezpieczny wypoczynek, Zwierzaki – zagrożenia i obowiązki, Bezpieczne Osiedle, Edukacja dla bezpieczeństwa, Eko Miasto, Wrocław Nasze Miasto*. Kwotę 30 tys. zł przeznaczono na pokrycie kosztów związanych z organizacją szkoleń dla strażników miejskich.

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej otrzymała 350 tys. zł dofinansowania na zakup samochodu specjalnego (drabiny) w ramach realizacji zadania *Zakup samochodów pożarniczych do działań z zakresu zagrożeń dla środowiska*, a także 70 tys. zł na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem szkoleń specjalistycznych dla funkcjonariuszy. Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) – Jednostka Ratownictwa Specjalistycznego otrzymała 20 250 zł z przeznaczeniem na pokrycie kosztów wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej. W 2023 r. wypłacono na indywidualne konta strażaków-ratowników członków OSP JRS kwotę 19 265 zł ekwiwalentu za udział w działaniach i akcjach ratowniczych oraz szkoleniach i ćwiczeniach. Jednostkę OSP-Oddział Ratownictwa Wodnego wsparto kwotą w wysokości 21 tys. zł. Środki na utrzymanie gotowości uzyskała również jednostka OSP – Grupa Ratownictwa Specjalistycznego „Starówka” w wysokości 15 490 zł. W 2023 r. na indywidualne konta strażaków-ratowników członków OSP GRS „Starówka” wpłacono kwotę 19 585 zł ekwiwalentu za udział w działaniach i akcjach ratowniczych oraz szkoleniach i ćwiczeniach. Dotację w wysokości 140 tys. zł przekazano Wodnemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu (WOPR), co umożliwiło funkcjonowanie patroli wodnych WOPR na terenie miasta w drugiej połowie 2023 r.

Straży Granicznej przekazano kwotę 14 200 zł na zakup 2 szt. kolimatorów optycznych, 10 szt. szybkich ładownic, 4 toreb rzutowych oraz na sfinansowanie kursu prawa jazdy kat. C+E dla funkcjonariusza.

Tabela 139. Tabela wydatkowanych środków finansowych w latach 2020–2023

Służby i instytucje	2020	2021	2022	2023
Komenda Miejska Policji	761 537	600 000	550 000	740 000
Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej	419 765	770 000	500 000	420 000
Straż Miejska Wrocławia	45 000	65 000	275 000	75 000
Ochotnicze Straże Pożarne	227 000	134 000	71 000	95 590
Bezpiecznie nad wodą (letnie patrole wodne)	140 000	140 000	140 000	140 000
Straż Graniczna		7 000	10 000	14 200
Razem	1 593 302	1 716 000	1 546 000	1 484 790

Źródło: UMW

W związku z trwającym stanem zagrożenia epidemicznego w pierwszej połowie 2023 r. udzielono wsparcia finansowego wrocławskim jednostkom służby zdrowia w wysokości 1 450 000 zł, w szczególności przeznaczonego na zakup specjalistycznych karettek.

W działającym w strukturze WBZ Centrum Zarządzania Kryzysowego (CZK) pracują przedstawiciele służb i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo Wrocławia: Policji, Państwowej Straży Pożarnej, Straży Miejskiej oraz dyspozytorzy medyczni. W tym miejscu są przyjmowane zgłoszenia od mieszkańców dotyczące zagrożenia życia, zdrowia, bezpieczeństwa i porządku publicznego.

CZK, w którym dyspozytorzy pracują w trybie ciągłym 24 godziny na dobę, w 2023 r. na bieżąco monitorowało i reagowało na pojawiające się zagrożenia, prognozowało rozwój sytuacji, podejmowało i koordynowało działania związane z bezpieczeństwem mieszkańców. 11 kwietnia 2023 r. otrzymano zgłoszenie dotyczące składowiska odpadów niebezpiecznych zlokalizowanych w naczepie ciężarowej typu chłodnia zaparkowanej przy ul. Paprotnej we Wrocławiu. Ustalono, że w naczepie znajduje się 30 zbiorników typu mauzer, każdy o pojemności 1000 litrów. Przeanalizowano próbki z 5 dostępnych mauzerów i ustalono obecność następujących substancji: azotanu amonu, kwasu azotowego oraz monohydratu podazotanu bizmutu. Wspierano działania w zakresie usunięcia zagrożenia, które zostały zakończone 9 maja 2023 r. 11 sierpnia 2023 r. otrzymano zgłoszenie, dotyczące składowiska odpadów niebezpiecznych przy ul. Krzemienieckiej 110 we Wrocławiu. W wyniku przeprowadzonej wizji lokalnej ujawniono 156 beczek o pojemności 200 litrów częściowo oznaczonych kodami odpadów niebezpiecznych oraz duże ilości foli, elektrośmieci, zbiorników z farbami. Usunięto oraz zutylizowano wszystkie odpady wskazane jako niebezpieczne o łącznej wadze 29,7 ton.

W 2023 r. CZK opracowywało i aktualizowało plany zarządzania kryzysowego: *Plan Zarządzania Kryzysowego Miasta Wrocławia* zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, procedury realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP (cyberprzestrzeń Rzeczypospolitej), procedury reagowania kryzysowego dla dyżurnych CZK. Opracowywano i przygotowywano materiały wykorzystywane na posiedzeniach Miejskiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego. W 2023 r. w ramach posiedzeń Zespołu odbywały się narady poświęcone sytuacji w Ukrainie i pomocy dla Ukrainy. Opracowywano i przysyłało do Wydziału Komunikacji Społecznej komunikaty i ostrzeżenia związane z występowaniem niebezpiecznych zjawisk meteorologicznych (dyżurni CZK), a także wysłało ostrzeżenia dla Wrocławia za pośrednictwem aplikacji BLISKO.

W ramach Monitoringu Prewencyjnego Wrocławia w 2023 r. zrealizowano m.in. następujące zadania: zainstalowano 22 nowe kamery monitoringu w 10 nowych punktach kamerowych, zamontowano 4 nowe kamery monitoringu oraz wymieniono na nowe 5 kamer monitoringu, rozbudowano oraz zmodernizowano istniejące punkty kamerowe, zakupiono 2 stacje robocze na potrzeby zwiększenia liczby stanowisk operatorskich w Lokalnych Centrach Monitoringu, wymieniono na nowe 2 wyeksploatowane jednostki archiwizujące w centralnym systemie informatycznym Monitoringu Prewencyjnego Wrocławia, zakupiono serwer plików NAS na potrzeby rejestracji nagrań z nowych kamer monitoringu miejskiego, rozbudowano i zmodernizowano system informatyczny Monitoringu Prewencyjnego Wrocławia. Obecnie w miejskim systemie monitoringu pracuje łącznie 260 kamer.

W 2023 r. zarejestrowano 383 zawiadomienia o zgromadzeniach publicznych organizowanych na terenie Wrocławia, z tego 45 w trybie zwykłym oraz 338 w trybie uproszczonym. Liczba zgromadzeń, które się odbyły, wyniosła 331. Pracownicy WBZ uczestniczyli w 37 zgromadzeniach publicznych. Każdorazowo przewodniczący zgromadzeń byli pouczani przez przedstawiciela organu Gminy (w obecności funkcjonariusza Komendy Miejskiej Policji) o przysługujących im prawach i obowiązkach wynikających z ustawy Prawo o zgromadzeniach.

W związku z naruszeniem art. 140 i 141 kodeksu wykroczeń wydano 2 decyzje rozwiązujące zgromadzenie: dnia 24 kwietnia 2023 r. w sprawie zgromadzenia publicznego w dniu 22 kwietnia 2023 r. zorganizowanego przy pomniku Bolesława Chrobrego – przy promenadzie Staromiejskiej oraz dnia 5 kwietnia 2023 r. w sprawie zgromadzenia publicznego w dniu 4 kwietnia 2023 r. zorganizowanego na rogu ul. Peronowej i ul. Piłsudskiego.

Pozostałe zgromadzenia przebiegały spokojnie, pokojowo, zgodnie ze złożonym wcześniej zawiadomieniem. Podczas zgromadzeń publicznych pracownicy byli w stałym kontakcie z zabezpieczającymi je funkcjonariuszami policji.

Tabela 140. Liczba zarejestrowanych zgromadzeń w latach 2020–2023

Zgromadzenia zarejestrowane	2020	2021	2022	2023
Zgromadzenia zarejestrowane	539	497	408	383

Źródło: UMW

W 2023 r. wpłynęło 109 wniosków o wydanie zezwolenia na przeprowadzenie imprezy masowej lub zmianę wydanego już zezwolenia. W wyniku ich rozpatrzenia wydanych zostało 76 zezwoleń jednorazowych, 20 zezwoleń na imprezy odbywające się według ustalonego terminarza, 13 zezwoleń zmieniających.

Decyzje wydane w powyższym okresie zezwoliły na przeprowadzenie ok. 240 imprez masowych, w tym 5 imprez masowych podwyższonego ryzyka (mecze piłki nożnej).

Tabela 141. Liczba wydanych zezwoleń oraz organizowanych imprez masowych w latach 2020–2023

Imprezy masowe	2020	2021	2022	2023
Liczba imprez	99	208	216	240
Liczba zezwoleń	50	60	129	109

Źródło: UMW

Przeprowadzono kontrolę 23 imprez masowych. Kontrolą objęto:

- liczebność, uprawnienia, oznakowanie, wyposażenie i rozmieszczenie służby porządkowej i informacyjnej,
- organizację zabezpieczenia i ewakuacji wynikającą z planu graficznego,
- umieszczenie regulaminu imprezy i regulaminu obiektu,
- funkcjonowanie monitoringu,
- spełnienie warunków wynikających z opinii organów, o których mowa w art. 26 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych.

Stwierdzone odstępstwa nie powodowały zagrożenia dla bezpieczeństwa uczestników imprezy, dlatego nie było przypadku jej przerwania. Do najczęstszych nieprawidłowości podczas imprez masowych dochodziło na stadionie, podczas meczów piłki nożnej, w związku z odpalaniem rac świetlnych i hukowych przez kibiców.

Tabela 142. Pozwolenia wydane na zajęcie terenu Rynku i okolic oraz pl. Wolności we Wrocławiu w latach 2020–2023

Pozwolenia na zajęcie Rynku i okolic oraz pl. Wolności	2020	2021	2022	2023
Wydane zgody	213	298	289	290

Źródło: UMW

WSPARCIE OBYWATELI UKRAINY W ZWIĄZKU Z KONFLIKTEM ZBROJNYM NA TERYTORIUM UKRAINY

W 2023 r. kontynuowano działania na rzecz przybywających do Wrocławia uchodźców wojennych z Ukrainy. Do lipca 2023 r. koordynowano dostawę kanapek i wody do punktu informacyjnego dla uchodźców z Ukrainy na terenie Dworca Głównego we Wrocławiu, gdzie wydano 6750 kanapek i 10 134 butelki wody niegazowanej o pojemności 500 ml.

Na terenie Wrocławia zorganizowano tymczasowe obiekty zakwaterowania dla uchodźców, w których udzielono 261 390 noclegów. Uchodźcom z Ukrainy zapewniono: 40 kompletów pościeli, 20 śpiworów, 2 materace, 100 prześcieradeł, 1435 koców, 120 kompletów pościeli jednorazowych, 14 łóżek.

Utrzymywano stałą współpracę z Wojewódzkim Centrum Zarządzania Kryzysowego w Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim w zakresie raportowania poziomu zakwaterowania i odpłatności w tymczasowych ośrodkach zakwaterowania zlokalizowanych na terenie Wrocławia. Uczestniczono w procesie relokacji uchodźców między tymczasowymi ośrodkami zakwaterowania zlokalizowanymi na terenie województwa dolnośląskiego. Utrzymywano stały kontakt z koordynatorami obiektów zakwaterowania w zakresie potrzeb i rozwiązywania codziennych problemów.

W ramach działań związanych z organizacją na terenie miasta Wrocławia miejsc schronienia dla uchodźców z Ukrainy pozyskano 3 tys. koców od Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców (UNHCR). Dla zapewnienia w trybie awaryjnym wyżywienia dla uchodźców z Ukrainy w miejscach ich tymczasowego zakwaterowania zakupiono w Agencji Mienia Wojskowego kuchnię polową KP-340.

W zakresie pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wydano kwotę 10 326 192,42 zł, z czego:

- 93 432,05 zł to wydatki własne Gminy Wrocław,
- 10 232 760,37 zł to wydatki z Funduszu Pomocy w ramach zleconych zadań Gminy Wrocław.

W 2023 r. w ramach realizowanych zadań wydano:

- 9 646 558,74 zł na zakwaterowanie obywateli Ukrainy,
- 39 358,41 zł na wyżywienie uchodźców na Dworcu Głównym PKP,
- 1740 zł na zapewnienie środków czystości i higieny osobistej oraz innych produktów,
- 7766,59 zł na zapewnienie transportu do miejsc zakwaterowania.

OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

W 2023 r. zaktualizowano *Plan Operacyjny Ochrony przed Powodzią*. Istniejący plan wymagał aktualizacji ze względu na zmieniające się okoliczności związane z zakończeniem inwestycji, zmianą stanów magazynowych oraz telefonów kontaktowych.

Monitorowano sytuację na rzekach w związku z niebezpieczeństwem wystąpienia zjawiska złotej algi oraz raportowano informacje do jednostek miejskich.

Uczestniczono w comiesięcznych przeglądach i odbiorach robót konserwacyjnych na Jazie Małgorzata i Fosie Miejskiej organizowanych przez Zarząd Zieleni Miejskiej. Dokonano przeglądu wału Kozanów. Przeprowadzono przegląd miejsc najslabiej zabezpieczonych w infrastrukturze hydrotechnicznej miasta. Koordynowano działania administratorów urządzeń hydrotechnicznych: Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (PGW WP) i Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji (MPWiK) w czasie działań związanych z ogłoszeniem w dniu 22 grudnia 2023 r. alarmu przeciwpowodziowego dla rzeki Widawy na terenie miasta Wrocławia. Prowadzono konsultacje dotyczące ochrony przeciwpowodziowej dla studentów, doktorantów, praktykantów i stażystów.

KWALIFIKACJA WOJSKOWA

W 2023 r. na terenie Wrocławia przygotowano i przeprowadzono kwalifikację wojskową rocznika 2004 i roczników 1999–2003. Wezwano 2005 mężczyzn podlegających kwalifikacji wojskowej rocznika podstawowego, z czego zgłosiło się 1600 osób. Wezwano również 822 mężczyzn roczników starszych, z których zgłosiło się 171 osób. Wezwano 66 kobiet, z czego zgłosiło się 46. Wszyscy otrzymali orzeczenia o zdolności do czynnej służby wojskowej. Na badania specjalistyczne skierowano 36 osób podlegających kwalifikacji wojskowej.

ŚWIADCZENIA NA RZECZ OBRONY

Realizowano zadania związane z nakładaniem świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz Sił Zbrojnych oraz jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby obrony państwa. Dokonano oględzin stanu utrzymania nieruchomości i rzeczy ruchomych przeznaczonych na cele świadczeń. Oględziny przeprowadzono w 13 przedsiębiorstwach i jednostkach organizacyjnych Wrocławia. Uczestniczyli w nich przedstawiciele Wojskowego Centrum Rekrutacji we Wrocławiu oraz przedstawiciele jednostek wojskowych Sił Zbrojnych RP, a także jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby obrony państwa. W ramach realizowania zadań dotyczących świadczeń obronnych współpracowano z Wojskowym Centrum Rekrutacji, z 10. Pułkiem Dowodzenia, 16. Dolnośląską Brygadą Obrony Terytorialnej oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków we Wrocławiu.

Tabela 143. Liczba wydanych decyzji nakładających świadczenia na rzecz obrony w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Świadczenia na rzecz obrony	316	302	895	443

Źródło: UMW

OBRONA CYWILNA

W ramach utrzymania w stałej gotowości powszechnego systemu o zagrożeniach i stanach kryzysowych wymieniono akumulatory w 5 punktach fonicznego alarmowania i ostrzegania ludności oraz dokonano naprawy serwisowej 2 punktów alarmowych. Zaktualizowano plan operacyjny funkcjonowania Wrocławia w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny. Przeprowadzono kontrolę realizacji zadań obronnych zgodnie z rocznym planem kontroli wykonywania zadań obronnych Prezydenta Wrocławia na rok 2023. Opracowano projekt regulaminu funkcjonowania Urzędu Miejskiego Wrocławia w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny. Uczestniczono w wojewódzkim treningu systemu ostrzegania i alarmowania oraz comiesięcznych treningach o zagrożeniach uderzeniami z powietrza.

Przeprowadzono 12 wizji lokalnych oraz oceny stanów technicznych obiektów ochronnych. Przeszkolono 116 osób z zakresu akcji kurierskiej.

OCHRONA PRZECIWPÓŻAROWA

W ramach ochrony przeciwpożarowej realizowano zadania obejmujące ochronę przeciwpożarową w obiektach własnych Gminy Wrocław, kontrolę realizacji wydanych zaleceń, uczestnictwo w praktycznym sprawdzeniu organizacji i warunków ewakuacji w obiektach użyteczności publicznej, okresowe analizy stanu ochrony przeciwpożarowej, analizy ochrony przeciwpożarowej obiektów dla uchodźców z Ukrainy.

Przeprowadzono 131 kontroli w obiektach użyteczności publicznej: szkołach, przedszkolach, żłobkach, obiektach kultury, obiektach sportowych, obiektach Urzędu Miejskiego Wrocławia, obiektach dla uchodźców z Ukrainy. W 2023 r. zgłoszono do WBZ 441 treningów ewakuacji. Pracownicy WBZ uczestniczyli w 338 sprawdzeniach organizacji i warunków ewakuacji w 338 obiektach. Ponadto uczestniczyli w sprawdzeniach warunków ewakuacji w obiektach dla uchodźców z Ukrainy oraz 4 obiektach dotowanych przez Gminę Wrocław.

Tabela 144. Uczestnictwo pracowników WBZ w praktycznym sprawdzeniu organizacji i warunków ewakuacji w obiektach użyteczności publicznej w 2023 r.

Liczba zgłoszonych ewakuacji	Liczba ewakuacji bez udziału pracowników WBZ	Liczba ewakuacji z udziałem pracowników WBZ
441	103	338

Źródło: UMW

ZADANIA W ZAKRESIE USUWANIA I PRZECHOWYWANIA POJAZDÓW USUWANYCH Z DRÓG WROCŁAWIA NA PODSTAWIE PRAWA O RUCHU DROGOWYM

W 2023 r. z dróg publicznych Wrocławia usunięto 5697 pojazdów. Porównując rok 2023 z rokiem poprzednim, odnotować należy sukcesywny wzrost liczby usuwanych z dróg pojazdów, zarówno tych usuwanych z dróg na podstawie art. 130a ustawy Prawo o ruchu drogowym – w związku z popełnianiem przez kierujących wykroczeń i przestępstw, jak również pojazdów długotrwale nieużytkowanych (art. 50a). Nadal wysoka jest liczba pojazdów nieodbieranych przez właścicieli. Czynniki te wpływają na wzrost wydatków po stronie Gminy Wrocław w związku z koniecznością przechowywania coraz większej liczby pojazdów.

Tabela 145. Liczba pojazdów usuniętych z dróg na podstawie ustawy Prawo o ruchu drogowym w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Liczba usuniętych pojazdów (art. 50a)	416	427	485	457
Liczba usuniętych pojazdów (art. 130a)	3 164	4 381	4 341	5 240
Razem	4 264	4 808	4 826	5 697

Źródło: UMW

Tabela 146. Liczba pojazdów przejętych na własność przez Gminę Wrocław na podstawie postanowienia o przepadku pojazdu (art. 130a) oraz z mocy prawa (art. 50a) i przekazanych do stacji demontażu pojazdów w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Postanowienie sądu o przepadku pojazdu	18	38	30	49
Przepadek z mocy prawa	343	324	433	357
Razem	361	362	463	406

Źródło: UMW

Tabela 147. Liczba przeprowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie ustalenia kosztów usunięcia i przechowywania pojazdów usuwanych z dróg na podstawie art. 130a nieodebranych przez właścicieli w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Liczba decyzji ostatecznych	19	9	55	10
Kwota kosztów wynikająca z decyzji	74 913,94	24 114,35	194 370,48	262 105,00

Źródło: UMW

Wydatki i przychody związane z usuwaniem pojazdów z dróg

Tabela 148. Wydatki w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Usuwanie i przechowywanie pojazdów	1 561 127,44	2 329 468,73	3 426 090,06	2 841 155,16
Wycena pojazdów	627,30	1 574,40	1 230,00	1 400,00
Razem	1 561 754,74	2 331 043,13	3 427 320,06	2 842 555,16

Źródło: UMW

Tabela 149. Przychody w latach 2020–2023

Rok	2020	2021	2022	2023
Usuwanie i przechowywanie pojazdów	1 131 911	1 754 542	1 360 625	1 048 700
Demontaż pojazdów	86 620	99 150	72 500	90 700
Razem	1 218 531	1 853 692	1 433 125	1 139 400

Źródło: UMW

WSPÓŁPRACA

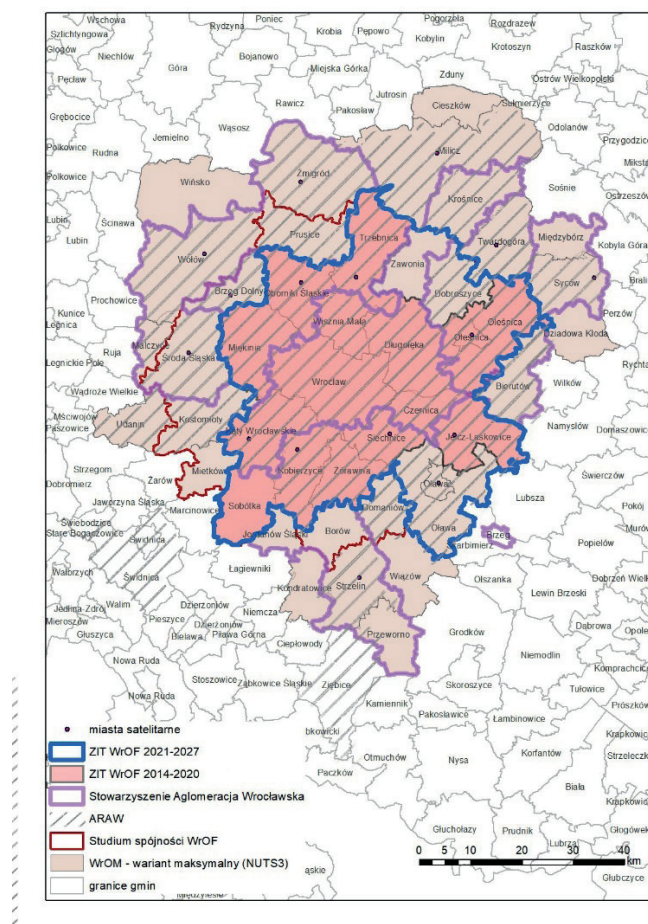
WSPÓŁPRACA SAMORZĄDOWA

W 2023 r. kontynuowana była współpraca Wrocławia z miastami w ramach **Związku Miast Polskich** (ZMP) oraz **Unii Metropolii Polskich** (UMP). Prezydent Wrocławia Jacek Sutryk jest członkiem zarządu ZMP – najstarszej polskiej organizacji skupiającej obecnie ponad 350 miast polskich oraz Rady UMP, fundacji zrzeszającej 12 największych miast w Polsce.

Prezydent Wrocławia jest również przedstawicielem strony samorządowej (jako delegat Związku Miast Polskich) w **Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego** (KWRiST). Głównym zadaniem KWRiST, składającej się z przedstawicieli rządu i samorządu, jest opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń. W 2023 r. pracownicy komórek i jednostek merytorycznych Gminy Wrocław skonsultowali ok. 540 projektów aktów prawnych, apeli i stanowisk przesłanych w ramach KWRiST.

Rok 2023 był także kolejnym rokiem zacieśniania współpracy Gminy Wrocław z gminami i powiatami Dolnego Śląska w celu efektywniejszej koordynacji procesów rozwojowych w regionie. Przedstawiciele Gminy Wrocław kontynuowali spotkania z samorządowcami Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego (WrOM) – obszaru obejmującego 44 gminy i 8 powiatów dawnego województwa wrocławskiego. Wyrazem sformalizowanej współpracy międzygminnej Wrocławia były działania: Agencji Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej S.A. (ARAW), Stowarzyszenia Aglomeracja Wrocławska (StAW) oraz Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT WrOF).

Rysunek 12. Delimitacje WrOM – różne warianty i instytucje

Źródło: UMW

W 2023 r. głównymi obszarami współpracy nadal pozostawały transport oraz planowanie przestrzenne. Spotkania samorządów gminnych i powiatowych dotyczyły m.in. porozumień w zakresie transportu autobusowego i rozwiązań w zakresie wzmocnienia idei Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej oraz wdrażania *Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia*.

Ważnym zagadnieniem był również projekt ustawy metropolitalnej dla WrOM, który po wcześniejszym poddaniu konsultacjom gmin i powiatów WrOM w 2023 r. był tematem dyskusji i wymiany doświadczeń z innymi metropoliami UMP. W 2023 r. odbyły się we Wrocławiu 2 spotkania na temat założeń do ustawy metropolitalnej, zorganizowane we współpracy UMP i ZMP z udziałem prezydentów metropolii polskich. Zagadnienie stało się również ważnym tematem rozmów prowadzonych w ramach zespołów tematycznych KWRiST.

Pod koniec 2020 r. z inicjatywy Prezydenta Wrocławia w ramach StAW został utworzony **Fundusz Solidarnościowy Aglomeracji Wrocławskiej** – program, na który corocznie przekazywana jest część środków ze składek członkowskich. Gminy będące członkami StAW (oprócz Wrocławia) mogą liczyć na dotacje w wysokości 55–240 tys. zł. Wysokość dotacji uzależniona jest od wysokości budżetu danej gminy – najmniejsze gminy otrzymują proporcjonalnie większe wsparcie.

Program realizowany jest w cyklu dwuletnim, a w pierwszym okresie, tj. w latach 2021–2022, pula na dotacje dla gmin członkowskich wyniosła 2 375 000 zł (tylko w 2022 r. wydatkowano **575 tys. zł**). Sukces pierwszej edycji **Funduszu Solidarnościowego Aglomeracji Wrocławskiej** sprawił, że decyzją członków StAW program jest kontynuowany w latach 2023–2024 (w 2023 r. wydatkowano **1 344 661 zł**), a łączna kwota dotacji to 3 mln zł. W 2023 r. z dofinansowania skorzystały gminy: Bierutów, Borów, Czernica, Długołęka, Dziadowa Kłoda, Jordanów Śląski, Kąty Wrocławskie, Kondratowice, Krośnice, Malczyce, Prusice, Przeworno, Strzelin, Syców, Wiązów, Zawonia, które otrzymane środki przeznaczyły na cele oświatowe, bezpieczeństwo publiczne oraz poprawę infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. **Fundusz Solidarnościowy Aglomeracji Wrocławskiej** pozwala wyrównywać szanse rozwoju oraz budować lokalny potencjał we WrOM.

ZINTEGROWANY TRANSPORT

W 2023 r. kontynuowano działania w zakresie rozwoju transportu aglomeracyjnego, m.in. współpracę z gminami w celu uruchamiania połączeń na nowych trasach i zakup pojazdów do ich obsługi.

Głównym celem rozwoju systemu transportowego we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym (WrOF) jest poprawa i zwiększenie dostępności w dojazdach do Wrocławia transportem zbiorowym, na poziomie co najmniej konkurencyjnym wobec samochodu osobowego. Punktem odniesienia do działań w powyższym zakresie były *Kompleksowe Badania Ruchu we Wrocławiu i otoczeniu – KBR 2018 (KBR)*. Przygotowane w 2019 r. *Rekomendacje dla gmin ZIT w zakresie kierunków działań prowadzących do kształtowania zrównoważonej mobilności na obszarze Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego* wskazują, że podstawowym środkiem transportu zbiorowego we WrOF powinny być kolej i linie szybkich autobusów. Dzięki węzłom przesiadkowym powinny one zapewnić możliwość dojazdu w szczycie porannym z obszarów centralnych gmin do centrum Wrocławia w czasie nie dłuższym niż 45 min.

W ramach przyjętego w 2022 r. **Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW)** w 2023 r. odbywały się posiedzenia Rady Porozumienia, w skład której wchodzi przedstawiciele władz 37 gmin, oraz bieżące spotkania Zespołu Operacyjnego. Ponadto przeprowadzono monitoring realizacji wskaźników stanu docelowego i wskaźników trendu ujętych w **PZM MOFW**. Opracowany został pierwszy raport cząstkowy z realizacji wskaźników PZM MOFW (wg stanu na 31 grudnia 2022 r.).

Zgodnie z zaleceniem Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej **dostęp do środków finansowych UE na rzecz mobilności w perspektywie finansowej na lata 2021–2027** będzie uzależniony od posiadania planu zrównoważonej mobilności, a wszystkie realizowane projekty z zakresu mobilności dofinansowane ze środków europejskich w latach 2021–2027 muszą być zgodne z jego założeniami. **PZM MOFW** nie tylko jest odpowiedzią na wyzwania transportowe, ale w dużej mierze dotyczy stworzenia spójnej wizji rozwoju przestrzennego dla 38 gmin.

Przebieg ważnych korytarzy transportowych w regionie ma kluczowe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Wrocławia i całego Dolnego Śląska. W 2023 r. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA) kontynuowała prace nad przebiegiem tras autostrady A4 i drogi ekspresowej S5. Aktualnie GDDKiA jest na etapie opracowań projektowych wykonanych w ramach Studium techniczno-ekonomiczno-środowiskowego dla autostrady A4 i drogi ekspresowej S5 – brany jest pod uwagę nowy przebieg A4, jak i modernizacja jej obecnego przebiegu. Wrocław wraz z innymi miastami Dolnego Śląska aktywnie uczestniczy w rozmowach z przedstawicielami instytucji rządowych w celu przekonania do preferowanego wariantu rozbudowy A4 w tzw. nowym śladzie.

W ramach podejmowanych działań na rzecz rozwoju i integracji transportu aglomeracyjnego rozpoczęto prace w celu rozszerzenia oferty przewozowej (nowe linie, obsługa dodatkowych miejscowości, modyfikacja tras linii oraz zwiększenie liczby kursów) dla gmin: Czernica, Długołęka, Siechnice, Wisznia Mała i dla Wrocławia.

W ramach współpracy międzygminnej z inicjatywy Związku Powiatowo-Gminnego Oławskie Przewozy Gminno-Powiatowe 6 listopada 2023 r. podpisano porozumienie w sprawie współpracy przy organizacji usług z zakresu publicznego transportu zbiorowego na obszarze Gminy Wrocław. Porozumienie obejmuje linie komunikacyjne o numerach 860, 870 oraz 890, których organizatorem jest związek powiatowo-gminny Oławskie Przewozy Gminno-Powiatowe.

Najistotniejszym zadaniem i wyzwaniem w 2023 r. było przygotowanie nowych postępowań przetargowych oraz wdrożenie pilotażowego projektu integracji biletowej, tj. **wspólnego systemu biletowego URBANCARD** na wybranych liniach aglomeracyjnych. W III kwartale 2023 r. Gmina Wrocław podpisała zaktualizowane i ujednolicone porozumienia z Gminą Czernica i Gminą Kąty Wrocławskie, skutkiem czego od grudnia 2023 r. pasażerowie korzystający z komunikacji międzygminnej w wyżej wymienionych gminach mogą kupować bilety za pośrednictwem systemu URBANCARD. O organizacji sprzedaży biletów w komunikacji więcej informacji w rozdziale MOBILNOŚĆ na stronie 195.

W 2023 r. kontynuowano testy autobusów elektrycznych w ramach przygotowań do ogłoszenia postępowania przetargowego na *Świadczenie usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego organizowanego przez Gminę Wrocław na terenie Wrocławia oraz Gmin Wisznia Mała, Długołęka i Czernica*. W 2023 r. przedmiotem testów były autobusy marki MAN z modelem Lion's City 18E, Mercedes-Benz z eCitaro G oraz Volvo 7900 Electric. Rozpoczęto również testy autobusów elektrycznych na liniach łączących gminę Miękinia z Wrocławiem w celu zapoznania się z rozwiązaniami technicznymi stosowanymi w mniejszych autobusach i ich efektywnością na liniach obejmujących ten obszar aglomeracji.

W 2023 r. kontynuowano rozmowy ze spółkami Koleje Dolnośląskie oraz POLREGIO przy udziale Samorządu Województwa mające na celu powrót do wspólnych rozwiązań biletowych. Na sesji Rady Miejskiej Wrocławia w dniu 16 marca 2023 r. zapewniono środki w budżecie miasta na honorowanie w przewozach kolejowych wybranych rodzajów biletów zakupionych w systemie URBANCARD oraz ulg przysługujących pasażerom we wrocławskiej komunikacji miejskiej. Przygotowano umowę z przewoźnikami kolejowymi, którą w dniu 17 marca 2023 r. podpisał prezydent Wrocławia. Umowa była efektem wielomiesięcznych rozmów na temat sposobu finansowania podróży pociągami w granicach Wrocławia. Umowa miała obowiązywać od 1 kwietnia 2023 r. do 31 marca 2025 r. z możliwością jej przedłużenia na mocy aneksu. Wartość umowy określono na kwotę 46 296 000 zł brutto. Ostatecznie przewoźnicy pomimo akceptacji wcześniejszej oferty, na podstawie której przygotowano umowę, nie podpisali umowy, a zatem honorowanie biletów nie zostało przywrócone.

W celu wdrożenia we WROM idei **Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej (WKM)** kontynuowano w 2023 r. współpracę z samorządami szczebla gminnego i powiatowego.

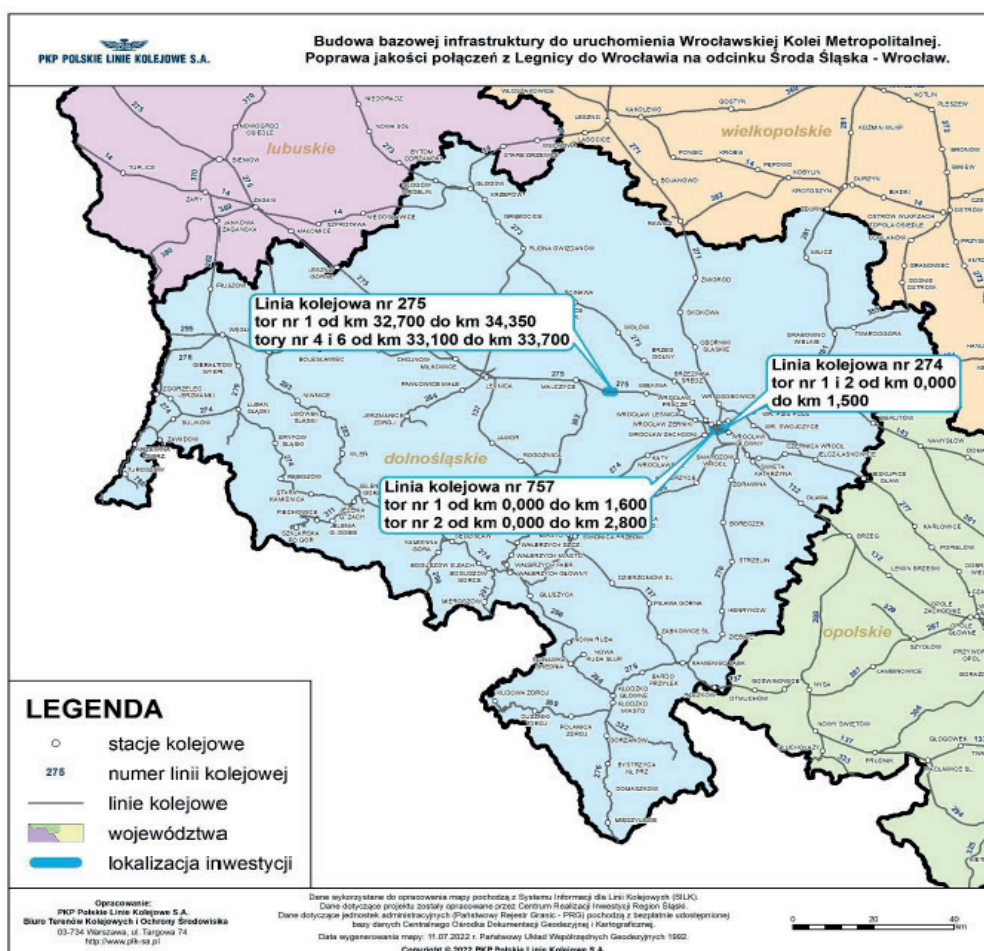
Przeprowadzono szereg spotkań i konsultacji z samorządami, dążąc do podpisania porozumień w sprawie finansowania tak zwanych Dolnośląskich Kolei Aglomeracyjnych – połączeń kolejowych w ramach oferty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego (UMWD) dla aglomeracji wrocławskiej. Dodatkowo kontynuowano współpracę z UMWD jako organizatorem przewozów kolejowych w regionie i w aglomeracji wrocławskiej w zakresie dofinansowania dodatkowych połączeń kolejowych w 2023 r.

W 2023 r. przyjęto stosowną uchwałę Rady Miejskiej Wrocławia (numer LXXIII/1858/23 z dnia 14 września 2023 r.), na podstawie której ostatecznie zawarto dziesięć umów pomiędzy Gminą Wrocław a UMWD na dofinansowanie połączeń o charakterze aglomeracyjnym.

Gmina Wrocław przekazała UMWD środki w łącznej kwocie blisko **3 424 000 zł** w formie dotacji celowej na dofinansowanie łącznie **45 par** dodatkowych połączeń kolejowych o charakterze aglomeracyjnym na liniach kolejowych numer: 132 Wrocław Główny–Oława, 143 Wrocław Główny–Oleśnica, 271 Wrocław Główny–Żmigród, 273 Wrocław Główny–Wołów, 274 Wrocław Główny–Kąty Wrocławskie, 276 Wrocław Główny–Strzelin/Ziębice, 277 Wrocław Główny–Jelcz-Laskowice, 285 Wrocław Główny–Kobierzyce/ Sobótka Zachodnia, 292 Wrocław Główny–Dobrzykowice Wrocławskie–Jelcz-Laskowice, 326 Wrocław Główny–Trzebnica.

W 2023 r. kontynuowano współpracę z UMWD oraz 4 gminami sąsiadującymi z gminą Wrocław na rzecz realizacji projektu **Budowa bazowej infrastruktury do uruchomienia Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej. Poprawa jakości połączeń z Legnicy do Wrocławia** dofinansowanego z rządowego **Programu uzupełniania lokalnej i regionalnej infrastruktury kolejowej KOLEJ+ do roku 2028**. Projekt zakłada budowę infrastruktury kolejowej niezbędnej dla uruchomienia nowej linii w relacji Wrocław Świebodzki–Środa Śląska, co jednocześnie umożliwi poprawę jakości połączeń regionalnych z Legnicy do Wrocławia. W 2023 r. PKP ogłosiło przetarg na opracowanie dokumentacji projektowej w ramach projektu i pełnienie nadzoru autorskiego w trakcie trwania i odbioru robót budowlanych. Ponadto w 2023 r. we współpracy z UMWD wypracowane zostały projekty porozumienia i umowy dotacyjnej, określające zasady i warunki współpracy w zakresie wspólnego uczestnictwa w *Programie Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej+* do 2029 roku oraz regulujące zasady udzielenia pomocy finansowej.

Rysunek 13. Przebieg nowej linii Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej w relacji Wrocław Świebodzki–Środa Śląska

Źródło: Specyfikacja Warunków Zamówienia dla przetargu nieograniczonego na opracowanie dokumentacji projektowej wraz z pełnieniem nadzoru autorskiego w ramach projektu pod nazwą: *Budowa bazowej infrastruktury do uruchomienia Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej. Poprawa jakości połączeń z Legnicy do Wrocławia na odcinku Środa Śląska–Wrocław* realizowanego w ramach programu uzupełniania lokalnej i regionalnej infrastruktury kolejowej – Kolej+ do 2029 roku – opracowanie PKP Polskie Linie Kolejowe

W 2023 r. kontynuowano działania na rzecz **rozwoju systemu parkingów przesiadkowych Parkuj i Jedź** przy stacjach kolejowych. Uzgodniono z Oddziałem Gospodarowania Nieruchomościami PKP oraz wykonano prace przygotowawcze do budowy parkingów w sąsiedztwie stacji Wrocław-Brochów, Wrocław-Leśnica, Wrocław-Pracze.

W ramach konsultacji społecznych przekazano:

- do Ministerstwa Infrastruktury oraz do Spółki PKP Polskie Linie Kolejowe stanowisko Gminy Wrocław w sprawie Krajowego Programu Kolejowego do roku 2030 – zgłoszono 6 wniosków dotyczących niezbędnych korekt projektu w/w programu na obszarze Wrocławskiego Węzła Kolejowego, uzupełnionych dodatkowo wystąpieniem Prezydenta Wrocławia do Ministra Infrastruktury,
- do Biura Strategii Spółki PKP Polskie Linie Kolejowe stanowisko Gminy Wrocław w sprawie projektu Regulaminu wyboru zadań do projektu pod nazwą: *Poprawa bezpieczeństwa na skrzyżowaniach kolejowo-drogowych, w tym ich przebudowa na skrzyżowania dwupoziomowe* – zgłoszono 13 uwag do projektu regulaminu oraz uwag do projektu umowy.

Utrzymano, realizowane od 2020 r., formy współpracy z jednostkami Grupy PKP, polegające m.in. na konsultacjach i uzgodnieniach stanowisk pomiędzy służbami Miasta oraz jednostkami organizacyjnymi PKP w ramach tak zwanego Stołu Kolejowego – na posiedzeniach analizowano zagadnienia z zakresu relacji własnościowych w nieruchomościach, funkcjonowania skrzyżowań kolejowo-drogowych oraz planowania i realizacji przedsięwzięć modernizacyjnych na infrastrukturze kolejowej, w tym m.in. szczegółowego planu modernizacji linii 273, docelowej przebudowy odcinka linii 285 oraz budowy nowego przejścia przez tory linii 274.

ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO (ZIT WrOF) W PERSPEKTYWIE 2014–2020

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to instrument planowania i wdrażania środków unijnych na obszarach funkcjonalnych dużych miast. ZIT przeznaczone są dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF) wyznaczonych w strategiach rozwoju województw, w tym MOF ośrodków wojewódzkich. Podstawą realizacji ZIT WrOF w perspektywie 2014–2020 była Strategia ZIT, opracowana w 2016 r. (aktualizacja 2019 r.).

W skład ZIT WrOF 2014–2020 wchodziły: Gmina Wrocław, Miasto i Gmina Jelcz-Laskowice, Miasto i Gmina Kąty Wrocławskie, Gmina Siechnice, Gmina Trzebnica, Miasto i Gmina Sobótka, Miasto Oleśnica, Gmina Długołęka, Gmina Czernica, Gmina Kobierzyce, Gmina Miękinia, Gmina Oleśnica, Gmina Wisznia Mała, Gmina Żórawina, Miasto i Gmina Oborniki Śląskie.

W ramach perspektywy 2014–2020 ZIT WrOF do końca 2022 r. ogłoszono 81 naborów wniosków o dofinansowanie projektów (2 z nich anulowano, 9 miało tryb pozakonkursowy), w ramach których ocenie strategicznej poddano 683 wnioski. Spośród wszystkich rozstrzygniętych konkursów wybrano do dofinansowania **469** projektów (podpisano 469 umów, z czego 47 rozwiązano). Wartość wkładu UE w obowiązujących umowach na dzień 31 grudnia 2023 r. wynosiła **1 146 476 539,64 zł**, co odpowiada 98,33% wykorzystania alokacji dla ZIT WrOF na lata 2014–2020. W latach 2022–2023 nie podpisano nowych umów.

Tabela 150. Liczba podpisanych umów i wartość wkładu UE w latach 2016–2023

Rok	Liczba podpisanych umów	Wartość wkładu UE (w zł)	Wykorzystanie alokacji (w %)
2016	38	52 453 047,69	4,50
2017	180	488 497 451,83	41,90
2018	88	268 661 135,55	23,04
2019	60	124 690 290,56	10,69
2020	42	186 093 334,93	15,96
2021	14	26 081 279,08	2,24
2022	0	0,00	0,00
2023	0	0,00	0,00
Razem	422	1 146 476 539,64	98,33%

Źródło: UMW

Tabela 151. Liczba podpisanych umów i wartość wkładu UE według osi priorytetowych w latach 2016–2023

	2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)	Liczba umów	Wkład UE (w zł)
Oś 1.	8	3 114 120,08	29	59 820 705,13	11	3 890 090,48	5	33 595 528,21	10	12 939 822,56						
Oś 2.			12	8 963 613,28							13	22 426 279,08				
Oś 3.			29	207 717 222,89	2	6 016 339,81	3	25 102 010,86	13	128 194 114,09						
Oś 4.			15	39 532 249,78	10	25 942 211,63	2	3 263 542,56	7	31 333 761,71	1	3 655 000,00				
Oś 5.			2	60 302 770,67	7	152 282 245,97	1	8 533 093,37								
Oś 6.			13	28 486 701,58	48	67 925 931,55	18	10 528 926,88								
Oś 7.	5	18 565 925,66	21	28 998 172,62			7	11 322 161,02								
Oś 8.	1	591 982,50	15	11 917 902,72												
Oś 9.	7	13 250 899,65	10	10 346 577,27	1	282 937,37										
Oś 10.	17	16 930 119,80	34	32 411 535,89	9	12 321 378,74	24	32 345 027,66	12	13 625 636,57						
Razem	38	52 453 047,69	180	488 497 451,83	88	268 661 135,55	60	124 690 290,56	42	186 093 334,93	14	26 081 279,08	0	0	0	0

Źródło: UMW

W ramach ZIT WrOF od 2014 r. zrealizowano projekty, które przyczyniły się do poprawy życia mieszkańców w wielu istotnych obszarach, m.in.: e-usług, edukacji, infrastruktury technicznej i społecznej, atrakcyjności inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej, rewitalizacji, ochrony środowiska, otoczenia biznesu oraz infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych.

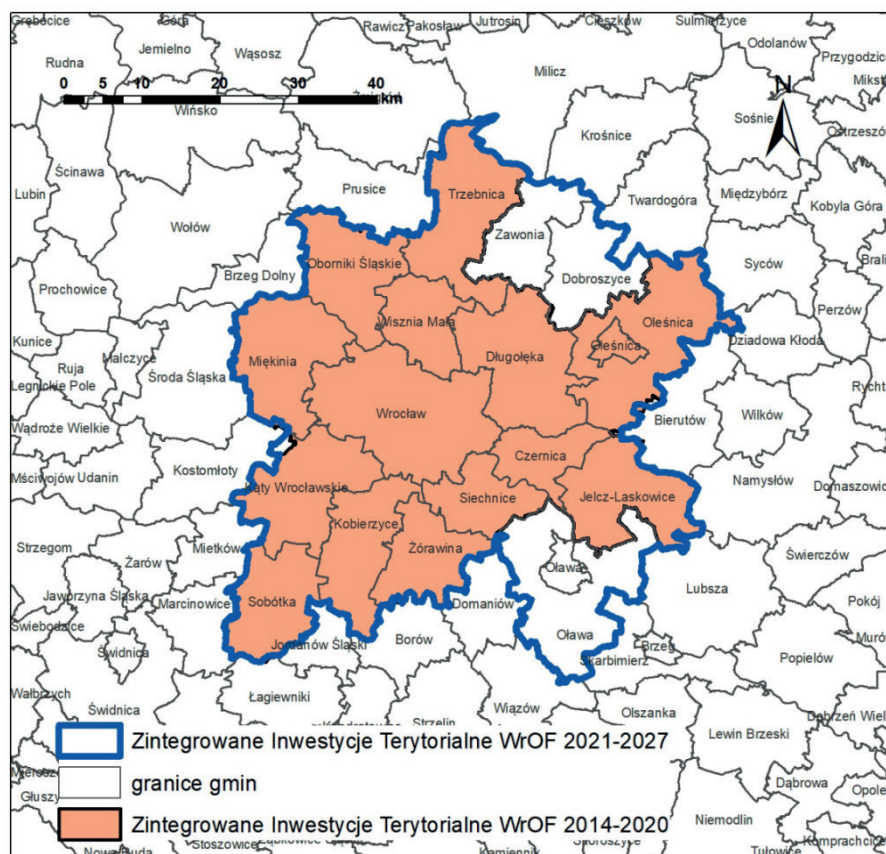
Instrument ZIT WrOF w perspektywie finansowej 2014–2020 potwierdził, że realizacja inwestycji i projektów wykraczających poza obszar jednej gminy możliwa była tylko dzięki współpracy i współdziałaniu, a realizacja wspólnych inicjatyw wzmocnia potencjał WrOF, przyciągając zarówno inwestorów, jak i nowych mieszkańców.

ZINTEGROWANE INWESTYCJE TERYTORIALNE WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO(ZIT WrOF) W PERSPEKTYWIE 2021–2027

W grudniu 2021 r. zostało podpisane *Porozumienie w sprawie zasad współpracy Stron przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF na perspektywę UE 2021–2027*. Obszar **ZIT WrOF został powiększony o 4 kolejne gminy** i obejmuje obecnie 19 gmin: Gminę Wrocław, Gminę Czernica, Gminę Długołęka, **Gminę Dobroszyce**, Gminę Jelcz-Laskowice, Gminę Kąty Wrocławskie, Gminę Kobierzyce, Gminę Miękinia, Gminę Oborniki Śląskie, Gminę Siechnice, Gminę Sobótka, Gminę Trzebnica, Miasto Oleśnica, **Miasto Oława**, **Gminę Oława**, Gminę Oleśnica, Gminę Wisznia Mała, **Gminę Zawonia**, Gminę Żórawina.

Zgodnie z Umową Partnerską na lata 2021–2027 instrument ZIT służy planowaniu działań związanych m.in. z: ochroną środowiska, promowaniem czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej oraz inwestycji w błękitno-zieloną infrastrukturę, gospodarką o obiegu zamkniętym, łagodzeniem zmian klimatu i adaptacją do nich, zapobieganiem ryzyku i zarządzaniu ryzykiem, zrównoważoną mobilnością miejską, ochroną, rozwojem i promowaniem publicznych zasobów turystycznych, ochroną, rozwojem i promowaniem dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, ochroną, rozwojem i promowaniem dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki, fizyczną regeneracją i bezpieczeństwem przestrzeni publicznych.

Rysunek 14. Granice Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – perspektywa finansowa UE 2014–2020 i 2021–2027

Źródło: UMW

W 2022 r. Marszałek Województwa Dolnośląskiego poinformował o wysokości przyznanej dla ZIT WrOF alokacji środków UE w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDS) 2021–2027*. W lipcu 2023 r. decyzją Zarządu Województwa Dolnośląskiego nr 7290/VI/23 zwiększono wartość alokacji przeznaczonej na Cel Polityki 2 – gospodarka wodno-ściekowa z 13 557 254 euro na 22 677 751 euro. Aktualna wartość alokacji po zmianie wynosi 63 458 133 euro (**282 617 141 zł** – wg kursu 4,4536).

Program regionalny *Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska (FEDS) 2021–2027* jest finansowany z trzech funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+) oraz Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST). W przypadku ZIT WrOF poniżej przedstawiono podział alokacji według wyznaczonych Celów Polityki.

Tabela 152. Alokacja FEDS 2021-2027 dla ZIT WrOF z 31 lipca 2023 r.

Alokacja FEDS dla ZIT WrOF z 31 lipca 2023 r.			
CP	Nazwa	Alokacja ZIT WrOF (w euro)	Alokacja w zł wg kursu 4,4536
CP2	Efektywność energetyczna	2 590 000	11 534 824
	Gospodarka wodno-ściekowa	22 677 751	100 997 632
	Ochrona przyrody i klimatu	2 966 747	13 212 704
	Mobilność miejska i aglomeracyjna	9 655 092	42 999 918
CP5	Zrównoważony rozwój terytorialny	17 140 829	76 338 396
Razem EFRR		55 030 419	245 083 474

Alokacja FEDS dla ZIT WrOF z 31 lipca 2023 r.

	Dostęp do edukacji w zakresie przedszkoli	1 700 000	7 571 120
CP4 EFS+	Dostęp do edukacji w zakresie szkół zawodowych	1 500 000	6 680 400
	Usługi społeczne	4 800 000	21 377 280
	Razem EFS	8 000 000	35 628 800
PT EFS+	Pomoc techniczna EFS+	427 714	1 904 867
	Alokacja ZIT WrOF EFRR + EFS	63 458 133	282 617 141

Kurs euro na podstawie Obwieszczenia Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych z dn. 3 grudnia 2021 r. (Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski” z 2021, poz. 1177)

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

W 2022 r. Minister Funduszy i Polityki Regionalnej poinformował o wysokości przyznanej dla ZIT WrOF alokacji środków UE w ramach programu *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* (FEnIKS), na inwestycje w transport miejski w ramach Priorytetu III FEnIKS 2021–2027 w kwocie 450 mln zł.

W 2023 r. Gmina Wrocław reprezentująca ZIT WrOF była członkiem grupy roboczej przy Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR) mającej na celu wypracowanie optymalnego modelu współpracy na rzecz nowo powstałych związków ZIT w miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Ponadto w ramach spotkań sieci współpracy ZIT miast wojewódzkich przygotowano się do perspektywy finansowej 2021–2027 oraz uczestniczono aktywnie w spotkaniach dotyczących rozwoju ZIT organizowanych przez m.in. MFIPR, UMWD oraz UMP.

W 2023 r. **ukończono prace nad Strategią ZIT WrOF**. Warunkiem realizacji ZIT w latach 2021–2027 jest posiadanie *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021–2027* (zwanej dalej Strategią ZIT WrOF 2021–2027), będącej w ujęciu formalnoprawnym strategią terytorialną. W ramach prac nad strategią wykonano liczne **diagnozy tematyczne**, m.in. w zakresie edukacji, odpadów komunalnych, zaopatrzenia w wodę, bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, energii i zanieczyszczenia powietrza, rynku pracy. Powstała również kompleksowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz przygotowane zostały 2 opracowania analityczne: *Analiza energetyczna wraz z wytycznymi kierunkowymi dla gmin ZIT WrOF* oraz *Plan transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym w gminach ZIT WrOF*. Przygotowano listę projektów zintegrowanych do realizacji w ramach alokacji ZIT WrOF ze środków programów FEDS 2021–2027 oraz FEnIKS 2021–2027 (Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko), a także przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko.

22 sierpnia 2023 r. Gmina Wrocław (jako Lider ZIT WrOF) podpisała Porozumienie Terytorialne z Zarządem Województwa Dolnośląskiego (jako Instytucją Zarządzającą FEDS) w sprawie określenia zasad realizacji projektów strategicznych w ramach ZIT WrOF. Prowadzono także prace związane z aktualizacją *Strategii ZIT WrOF 2021–2027* wynikające z konieczności dostosowania listy projektów do planowanego w 2024 r. naboru w ramach FEnIKS 2021–2027, w tym przeprowadzono konsultacje społeczne dokumentu oraz złożono wniosek o odstąpienie od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (RDOŚ) we Wrocławiu i Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu z uwagi na minimalny zakres zmian (uzyskano zgodę na odstąpienie obu instytucji).

PLANOWANIE PRZESTRZENNE

W 2023 r. współpraca gmin WrOM w zakresie planowania przestrzennego opierała się głównie na ustawowych wymogach opiniowania planów miejscowych oraz studiów gmin sąsiednich. Starano się wzmocnić kontekst WrOM jako elementu formalnych i nieformalnych działań, mających wpływ na kształtowanie przestrzeni na stykach gmin. W procesie opiniowania Gmina Wrocław wykorzystywała również opracowania niestanowiące aktów prawa miejscowego (m.in. *Studium*

spójności funkcjonalnej WrOF, Wrocławską Politykę Mobilności, Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia).

Przyjęty w 2022 r. *Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia* (PZM MOFW) jest pierwszym dokumentem w skali 38 gmin WrOM (porozumienie podpisało 37 gmin), który kompleksowo integruje zagadnienia mobilności z ochroną środowiska i rozwojem przestrzennym. Stanowi podstawę do przyjmowania w kolejnych latach formalnych dokumentów, ale i podejmowania nieformalnej współpracy międzygminnej oraz monitorowania zagadnień transportowych i planistycznych. Jest to również pierwszy krok ku spójnej polityce funkcjonalno-przestrzennej gmin WrOM.

ZINTEGROWANA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej w 2023 r. kontynuowano współpracę w ramach porozumienia międzygminnego dotyczącego współdziałania gmin wchodzących w skład aglomeracji wrocławskiej na potrzeby Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Sporządzono również sprawozdanie z realizacji KPOŚK w 2022 r. w Aglomeracji Wrocław (zgodnie z Uchwałą nr XXXI/794/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic Aglomeracji Wrocław na potrzeby Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych). Opracowano projekt zmiany uchwały z 20 listopada 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic Aglomeracji Wrocław na potrzeby Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz przesłano ten projekt do RDOŚ oraz PGW Wody Polskie celem uzgodnienia.

WSPÓŁPRACA ZAGRANICZNA

W 2023 r. kontynuowana była współpraca w **METREX** – Sieci Europejskich Regionów i Obszarów Metropolitalnych. METREX działa od 1996 r., a jego członkami jest ok. 50 miast, regionów i obszarów metropolitalnych z całej Europy. Głównym celem sieci jest wymiana wiedzy i doświadczeń między miastami partnerskimi, szczególnie w zakresie planowania przestrzennego i zrównoważonego rozwoju. Zadaniem organizacji jest także promowanie spójnej polityki terytorialnej w Europie. METREX jest partnerem instytucji europejskich, środowisk naukowych, organizacji rządowych i innych sieci międzynarodowych.

W 2023 r. we Wrocławiu odbyła się **Międzynarodowa konferencja europejskich metropolii** organizowana przez METREX – Sieć Europejskich Regionów i Obszarów Metropolitalnych. Wrocław gościł ponad 100 uczestników konferencji z 15 krajów – ekspertów w zakresie urbanistyki, finansowania rozwoju miast, polityk unijnych, przedstawicieli władz lokalnych. Tematyka konferencji koncentrowała się wokół takich zagadnień jak rozwój obszarów metropolitalnych czy gotowość na wyzwania związane z globalizacją. Szczególną uwagę poświęcono również rozważaniom dotyczącym koncepcji zagospodarowania pl. Społecznego we Wrocławiu.

W ramach sieci METREX ogłoszono **Manifest dla metropolitalnej Europy**. Celem Manifestu jest podkreślenie roli obszarów metropolitalnych i ich gotowości na rzecz budowania bardziej ekologicznej, bardziej sprawiedliwej i konkurencyjnej Europy. W dokumencie wskazano znaczenie obszarów metropolitalnych we wdrażaniu polityk unijnych w różnych obszarach, m.in. Europejski Zielony Ład, transformacja energetyki, polityka przemysłowa, transformacja cyfrowa, jak również potrzebę z perspektywy obszarów metropolitalnych niezbędnych reform na poziomie Unii Europejskiej i poszczególnych państw.

W związku z członkostwem Wrocławia w Międzynarodowej Radzie na rzecz Lokalnych Inicjatyw Środowiskowych (**ICLEI**) w 2023 r. odbyło się spotkanie we Fryburgu, gdzie obradowano nad planami działań dotyczącymi sytuacji w Ukrainie, neutralności klimatycznej miast, innowacjach w zarządzaniu, adaptacji do zmian klimatu czy zrównoważonych systemach żywnościowych. W 2023 r. Wrocław uczestniczył w licznych międzynarodowych projektach, wśród najważniejszych należy wskazać: Misję Neutralnych Klimatycznie i Inteligentnych Miast, Misję Adaptacja do Zmian Klimatu, Polish NBS Hub In Wrocław, Making Cities Resilience 2030 Hub, Fair Local Green Deals (którego tematem był tym razem system żywnościowy miasta jako konsekwencja podpisania Paktu o Miejskiej Polityce Żywnościowej zwanego Paktem Mediolańskim).

Więcej na ten temat w rozdziale ŚRODOWISKO na stronie 177.

W 2023 r. Wrocław miał **17 miast partnerskich**. Były to w większości europejskie miasta: Drezno, Wiesbaden, Departament La Vienne, Breda, Lwów, Kowno, Hradec Králové, Lille, Wilno, Reykjavík, Oxford i Batumi, ale także miasta spoza naszego kontynentu: Charlotte (USA), Guadalajara (Meksyk) i Ramat Gan (Izrael). W 2023 r. podpisano dwie nowe umowy partnerskie: z Kijowem (15 marca 2023 r.) oraz z koreańskim Cheongju (13 kwietnia 2023 r.).

Jesienią 2023 r. uruchomiono pierwsze bezpośrednie połączenie lotnicze między Wrocławiem i Seulem. Wydarzenie stało się okazją do spotkania władz Wrocławia z Ambasadorem Korei Południowej, Hoonmin Lim, podczas którego poruszono zagadnienia dotyczące intensyfikacji współpracy oraz poparcia inicjatywy otwarcia Konsulatu Korei Południowej we Wrocławiu.

W 2023 r. Gmina Wrocław kontynuowała ważną w kontekście pomocy dla uchodźców ukraińskich współpracę z UNICEF (biurem koordynatora UNICEF-u ds. Reagowania Kryzysowego w Polsce) i UNHCR (biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców). Oprócz wsparcia finansowego realizacji zadań w obszarach, takich jak edukacja, ochrona dzieci, zdrowie, polityka socjalna i kampanie społeczne, otrzymano także pomoc rzeczową, m.in. w postaci artykułów pierwszej potrzeby dla rodzin uchodźczych, mleka dla niemowląt oraz apteczek pierwszej pomocy. Od momentu wybuchu wojny Gmina Wrocław regularnie uczestniczy w spotkaniach sztabu *Pomoc dla Ukrainy*.

WYDARZENIA

W 2023 r. **Nagrodę Jana Nowaka-Jeziorańskiego** otrzymał były Ambasador Ukrainy w Polsce Andrij Deszczyca za ogromny wkład w zacieśnianie przyjaźni polsko-ukraińskiej, która sprawdziła się w najtrudniejszych chwilach. W uroczystości udział wzięli m.in. przedstawiciele najważniejszych wrocławskich instytucji – urzędów, szkół wyższych, kościołów czy wrocławskiego korpusu dyplomatycznego. W związku z 20. rocznicą ustanowienia i wręczenia tego wyróżnienia wspólnie z partnerami projektu (Kolegium Europy Wschodniej, Ossolineum, CH Zajeżdźnia) przygotowano wystawę plenerową, która przybliżyła mieszkańcom i gościom odwiedzającym Wrocław sylwetkę Jana Nowaka-Jeziorańskiego oraz wszystkich dotychczasowych Laureatów Nagrody.

Podczas **XXXII Forum Ekonomicznego w Karpaczu** (5–7 września 2023 r.) Gmina Wrocław zorganizowała panel dyskusyjny pt. ***Rola społeczności międzynarodowej w odbudowie Ukrainy***. W panelu udział wzięli: mer Mariupola Wadym Bojczenko, wiceprezydent Wrocławia Jakub Mazur, dyrektor krakowskiego biura UNHCR Polska Astrid Castelein, były dyrektor Metropolitan Washington Council of Governments Chuck Bean oraz Dyrektor Biura Parlamentu Europejskiego we Wrocławiu Leszek Gaś. Dyskusję poprowadził Laurynas Vaičiūnas, Prezes Kolegium Europy Wschodniej.

Gmina Wrocław w 2023 r. uczestniczyła w **Forum Samorządowym we Lwowie**. Podczas Forum przekazano umowę, na mocy której Gmina Wrocław wsparła kwotą 1 mln zł budowę Centrum Rehabilitacyjnego *Unbroken* we Lwowie (ośrodek dla ofiar rosyjskiej agresji na Ukrainie), ponadto udzielono wsparcia rzeczowego w postaci radiotelefonów, samochodu i drona dla miasta Lwów.

KONSULATY

Na koniec 2023 r. we Wrocławiu działało **26 placówek konsularnych**: 2 konsulaty generalne (Republiki Federalnej Niemiec oraz Ukrainy), 1 Wicekonsulat (Węgier) i 23 konsulaty honorowe: Austrii, Bułgarii, Brazylii, Czech, Chile, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Gruzji, Hiszpanii, Indii, Kazachstanu, Litwy, Luksemburga, Łotwy, Malty, Meksyku, Norwegii, Słowacji, Szwecji, Turcji, Włoch.

WYKAZ STRATEGII, POLITYK I PROGRAMÓW MIEJSKICH

Rok 2023 był okresem kontynuacji wdrażania głównych założeń strategii rozwoju Wrocławia i innych sektorowych polityk miejskich. Podejmowano nowe dokumenty stanowiące kierunki działań dla wrocławskiego samorządu oraz organizacji współpracujących z samorządem.

W 2023 roku kontynuowano realizację programu **Prezydenta Wrocławia Cały Wrocław bliżej domu**, którego celem jest zwiększanie dostępności usług we wszystkich częściach miasta. Niezmiennie od lat działania dotyczą głównych dziedzin funkcjonowania miasta, takich jak:

- społeczeństwo i rodzina,
- przestrzeń,
- środowisko,
- edukacja i kultura,
- transport i infrastruktura,
- innowacje i przedsiębiorczość,
- sport i rekreacja,
- bezpieczeństwo.

Strategia rozwoju Wrocławia z perspektywą czasową do 2030 to w 2023 r. nadal najważniejszy dokument Wrocławia o perspektywie wieloletniej. Wskazuje podstawowe kierunki rozwoju miasta szczegółowo opisane w politykach i programach sektorowych.

Rok 2023 to kontynuacja prac nad **Strategią Rozwoju Wrocławia Wrocław 2050**, długofalową polityką rozwoju miasta w aspekcie społeczno-gospodarczym i przestrzennym.

W perspektywie krótkoterminowej opracowywane są corocznie **Założenia polityki społeczno-gospodarczej** na kolejne lata budżetowe. Założenia polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia na rok budżetowy 2023 przyjęto w 2022 r.

Poza uchwaleniem w 2023 r. wielu aktualizacji polityk sektorowych miasta przyjęto nowe, istotne dokumenty regulujące kierunki działań. Jednymi z najważniejszych są:

- **Strategia Gospodarowania Wodami Opadowymi i Roztopowymi dla Miasta Wrocławia** – dokument, który jest odpowiedzią władz miasta na nasilające się negatywne skutki zmian klimatu i potęgującej je urbanizacji miasta. Ekstremalne zjawiska pogodowe, niewłaściwe zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych powodują zagrożenia i ograniczenia rozwoju miasta, dlatego podjęto działania ukierunkowane na opracowanie systemu zrównoważonego gospodarowania wodami opadowymi,
- **Plan równości płci w Urzędzie Miejskim Wrocławia**, którego celem jest promowanie zasad równości płci poprzez zmiany instytucjonalne i kulturowe.

WYBRANE STRATEGIE, POLITYKI I PROGRAMY MIEJSKIE

PROGRAMY OGÓLNE

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia

Uchwała nr L/1177/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 stycznia 2018 r.

Strategia Wrocław 2030

Uchwała nr LI/1193/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 lutego 2018 r.

Założenia polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia na rok budżetowy 2023

Uchwała nr LIX/1551/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 października 2022 r.

Program Prezydenta Wrocławia

FINANSE

Uchwała w sprawie budżetu Miasta

Uchwała nr LXII/1620/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2022 r.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta

Uchwała nr LXII/1621/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2022 r.

OBSZAR SPOŁECZNY

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie *Ty decydujesz* na 2023 rok

Uchwała nr LXIV/1673/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 stycznia 2023 r.

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową *Ty decydujesz* na lata 2023–2026

Uchwała nr LXXIII/1857/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 września 2023 r.

Przyjęcie od Ministra Edukacji i Nauki zadań z zakresu administracji rządowej, wynikających z programu kompleksowego wsparcia dla rodzin *Za życiem*

Uchwała nr XLIX/1292/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 lutego 2022 r.

Wrocławski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych *Bez barier* na lata 2023–2029

Uchwała nr LXI/1599/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 listopada 2022 r.

Program Pomocy dla Rodzin Wielodzietnych Dwa plus trzy i jeszcze więcej

Uchwała nr LVI/1501/22 z dnia 14 lipca 2022 r. zmieniająca uchwałę nr XXXV/2333/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 marca 2005 r.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018–2030

Uchwała nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.

Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2019–2024

Uchwała nr LXIII/1517/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 października 2018 r.

Gminny program wspierania osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych oraz niesamodzielných

Uchwała nr LXXV/1931/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2023 r. zmieniająca uchwałę nr LXIII/1518/18 Rady Miejskiej Wrocławia w sprawie Gminnego programu wspierania osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych oraz niesamodzielných

Wrocławskie standardy dostępności przestrzeni miejskich

Zarządzenie Prezydenta nr 249/19 z dnia 21 stycznia 2019 r.

Lokalny program pomocy społecznej o nazwie *Lokalny Program Ośłonowy dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów niskoemisyjnych*

Uchwała nr LI/1364/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 marca 2022 r. zmieniająca uchwałę nr LIX/1375/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.

OBSZAR SPOŁECZNY

Lokalny program osłonowy <i>Wsparcie Seniorów 2023</i>	Uchwała nr LXVI/1727/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 16 marca 2023 r.
Program leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców Wrocławia	Uchwała nr XV/430/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
Program profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV)	Uchwała nr XXV/673/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 lipca 2020 r. zmieniająca uchwałę nr XLI/1277/09 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 listopada 2009 r.
Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2021–2023	Uchwała nr XXVIII/757/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 października 2020 r.
Gminny program wspierania rodziny we Wrocławiu na lata 2021–2023	Uchwała nr XXVIII/758/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 października 2020 r.
Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii dla miasta Wrocławia na lata 2022–2025	Uchwała nr XLIX/1298/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 lutego 2022 r.
Założenia i kierunki działań w zakresie polityki zdrowotnej w latach 2022–2026	Uchwała nr XLIX/1299/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 lutego 2022 r.
Plan równości płci w Urzędzie Miejskim Wrocławia	Zarządzenie nr 11457/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 5 października 2023 r.
Program <i>Nasze podwórko</i> oraz ustalenie wysokości stawki czynszu	Zarządzenie nr 11618/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 24 listopada 2023 r.

PARTYCYPACJA I WSPÓŁPRACA Z NGO

Polityka współpracy Wrocławia z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2027	Uchwała nr LXXV/1932/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2023 r.
Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018–2030	Uchwała nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.
Wrocławski Budżet Obywatelski	Uchwała nr XLV/1158/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 października 2021 r. zmieniająca uchwałę nr LXII/1440/18 Rady Miejskiej Wrocławia z 13 września 2018 r.

POLITYKA MIESZKANIOWA

Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Wrocław na lata 2020–2025	Uchwała nr LXXV/1934/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2023 r. zmieniająca uchwałę nr XV/420/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
---	--

EDUKACJA

Wrocławska Strategia Edukacyjna	Uchwała nr XV/271/15 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 3 września 2015 r.
---------------------------------	---

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Miejski Program Wsparcia Partnerstwa Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz Sektora Aktywności Gospodarczej	Uchwała nr XLVIII/1272/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 stycznia 2022 r. zmieniająca uchwałę nr XXIX/652/12 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2012 r.
--	--

KULTURA

Dokument Programowy Rozwoju Kultury w perspektywie 2020+ *Kultura – Obecna!*

Zarządzenie nr 10012/18 Prezydenta Wrocławia z dnia 28 czerwca 2018 r.

Wrocławskie Standardy Dostępności Kultury i Wydarzeń

Zarządzenie nr 5201/21 Prezydenta Wrocławia z dnia 14 maja 2021 r.

OBSZAR OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI KOMUNALNEJ

Strategia Gospodarowania Wodami Opadowymi i Roztopowymi we Wrocławiu

Zarządzenie nr 11756/23 Prezydenta Wrocławia z dnia 16 listopada 2023 r.

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla miasta Wrocławia na lata 2012–2032

Uchwała nr XXIII/528/12 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 15 marca 2012 r.

Program Ochrony Środowiska dla miasta Wrocławia na lata 2021–2025 z perspektywą do roku 2030

Uchwała nr XLVI/1194/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 25 listopada 2021 r.

Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wrocławia

Uchwała nr LIX/1379/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 lipca 2018 r.

Ochrona drzew i rozwój terenów zieleni Wrocławia

Zarządzenie Prezydenta Wrocławia nr 1217/19 z dnia 28 czerwca 2019 r.

Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Wrocławia

Uchwała nr XII/300/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 lipca 2019 r. zmieniająca uchwałę nr XVIII/345/15 Rady Miejskiej Wrocławia

Plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu

Uchwała nr XII/301/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 lipca 2019 r.

Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu do roku 2030

Uchwała nr XIII/342/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 5 września 2019 r.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Wrocław

Uchwała nr LXV/1693/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 lutego 2023 r.

SPORT, TURYSTYKA I REKREACJA

Określenie warunków oraz trybu finansowania rozwoju sportu na terenie Gminy Wrocław

Uchwała nr XV/425/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r. zmieniająca uchwałę nr LXII/1586/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 4 września 2014 r.

REWITALIZACJA I OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Uchwała nr XXXVIII/1019/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 20 maja 2021 r.

Park Kulturowy Stare Miasto

Uchwała nr XLVI/1213/21 z dnia 25 listopada 2021 r. zmieniająca uchwałę nr LVI/1465/14 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 10 kwietnia 2014 r. w sprawie utworzenia Parku Kulturowego „Stare Miasto”

GOSPODARKA, INNOWACYJNOŚĆ

Lokalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej miasta Wrocławia

Zarządzenie Prezydenta 10640/18 z 8 października 2018 r.

Strategia rozwoju Wrocławia pod nazwą „Przedsiębiorczy Wrocław 2030”

Uchwała nr XV/416/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.

Program transformacji cyfrowej Urzędu Miejskiego Wrocławia i miejskich jednostek organizacyjnych na lata 2021–2027	Zarządzenie nr 5295/21 Prezydenta Wrocławia z dnia 31 maja 2021 r.
--	--

KOMUNIKACJA I TRANSPORT

Program inicjatyw lokalnych	Uchwała nr LIV/1554/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r.
Polityka rowerowa Wrocławia	Uchwałą nr LV/1688/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 października 2010 r.
Wrocławska polityka mobilności (WPM)	Uchwała nr XLVIII/1169/13 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 19 września 2013 r.
Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Wrocławia	Uchwała nr VIII/194/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 11 kwietnia 2019 r.
Wrocławska Strategia Rozwoju Elektromobilności	Uchwała nr XXV/675/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 lipca 2020 r.
Opracowanie i monitorowanie realizacji Planu Eksploatacji Miejskiej Infrastruktury Drogowej	Zarządzenie Prezydenta 4614/21 z 12 lutego 2021 r.
Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego Wrocławia na lata 2023–2027	Uchwała nr LXI/1598/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 listopada 2022 r.
Plan Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia oraz wyrażenia woli współdziałania z innymi gminami w zakresie jego wdrożenia	Uchwała nr LIV/1471/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 czerwca 2022 r.

INFRASTRUKTURA

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław	Uchwała nr XV/421/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 listopada 2019 r.
Aktualizacji założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław	Uchwała nr LXXV/1930/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 23 listopada 2023 r.
Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych we Wrocławiu na lata 2023–2027	Uchwała nr LXXIII/1854/23 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 września 2023 r.

BEZPIECZEŃSTWO

Program Poprawy Bezpieczeństwa we Wrocławiu w latach 2021–2024	Uchwała nr XXXIII/836/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 stycznia 2021 r.
--	--

WSPÓŁPRACA

Przystąpienie Miasta Wrocławia do Związku Miast Polskich	Uchwała nr V/77/19 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 21 lutego 2019 r.
Przystąpienie Miasta Wrocławia do Europejskiej Koalicji Miast Przeciwko Rasizmowi	Uchwała nr XXVI/715/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 września 2020 r.
Przystąpienie Miasta Wrocławia do Globalnego Parlamentu Burmistrzów	Uchwała nr XXVI/716/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 września 2020 r.
Przystąpienie Miasta Wrocławia do Europejskiego Stowarzyszenia na Rzecz Demokracji Lokalnej	Uchwała nr XXVI/717/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 17 września 2020 r.
Przystąpienie Miasta Wrocławia do programu Rady Europy Miasta międzykulturowe	Uchwała nr XLII/1085/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 lipca 2021 r.

Wyrażenie woli współdziałania z innymi gminami i zawarcia przez Gminę Wrocław porozumienia międzygminnego dotyczącego zasad współpracy w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Uchwała nr XLVI/1199/21 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 25 listopada 2021 r.

Pomoc obywatelom Ukrainy, którzy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i przebywają na terenie Wrocławia

Uchwała nr LVI/1503/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 lipca 2022 r. zmieniająca uchwałę nr LI/1324/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 24 marca 2022 r.

Źródło: UMW

AKTY PRAWNE WYDANE PRZEZ RADĘ MIEJSKĄ WROCŁAWIA I PREZYDENTA WROCŁAWIA

W 2023 r. Rada Miejska Wrocławia uchwaliła łącznie **358 aktów prawnych**, w tym:

- **351 uchwał**,
- **3 stanowiska** (w sprawach: obrony dobrego imienia Świętego Jana Pawła II, przyjęcia sprzeciwu wobec nieumieszczenia przez premiera projektu modernizacji Wrocławskiego Węzła Kolejowego na liście podstawowej Krajowego Programu Kolejowego do 2030 r., podziału dodatkowych środków przekazanych samorządom na mocy nowelizacji budżetu państwa na 2023 r.),
- **3 apele** (do Prezesa Rady Ministrów w sprawie obniżenia stawek VAT za ciepło, gaz oraz energię elektryczną, do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie zwiększenia środków na asystencję osobistą i opiekę wytchnieniową, w sprawie likwidacji finansowania lekcji religii z budżetu miasta Wrocławia),
- **1 rezolucja** (w sprawie ustanowienia roku 2024 Rokiem Anioła Ślązaka).

Tabela 153. Zestawienie wydanych przez Radę Miejską Wrocławia aktów prawnych w obecnej kadencji

Rok	Ogółem	w tym:			
		uchwały	apele	stanowiska	rezolucje
Kadencja VIII (2018–2024)					
2018	44	43	1	0	0
2019	450	444	2	4	-
2020	352	346	2	-	4
2021	435	428	-	3	4
2022	406	395	7	4	-
2023	358	351	3	3	1
Ogółem	2045	2007	15	14	9

Źródło: UMW

Ponad **40,7%** podjętych w 2023 r. uchwał przedmiotowo obejmowało sprawy z zakresu **ustroju, organizacji i zarządzania** i były to m.in.:

- udzielenie **wotum zaufania** Prezydentowi za 2022 rok,
- określenie kierunków działania Prezydenta w zakresie **Założeń polityki społeczno-gospodarczej Wrocławia na rok budżetowy 2024**,
- udzielenie pomocy rzeczowej miastom Lwów i Kijów w Ukrainie w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa,
- wyrażenie woli współdziałania przez Miasto Wrocław i utworzenia partnerstwa z Miastem Stołecznym Warszawa, Gminą Miejską Kraków, Miastem Łódź, Miastem Rzeszów oraz Narodowym Centrum Badań i Rozwoju w celu realizacji projektu pod nazwą *NEEST – NetZeroEmission and Environmentally Sustainable Territories*.

Problematyka **planowania i zagospodarowania przestrzennego, ładu przestrzennego, rewitalizacji i polityki rozwoju miasta** była w minionym roku treścią blisko **21,4%** uchwał i dotyczyła następujących uchwał – uchwalenie 30 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp), jednej zmiany mpzp oraz przystąpienie do sporządzenia 21 mpzp, ustalenia 4 lokalizacji dla inwestycji mieszkaniowych i inwestycji towarzyszących.

Tematyka **finansów i rachunkowości** stanowiła przedmiot prawie **11,7%** podjętych uchwał i dotyczyła m.in.:

- udzielenia Prezydentowi absolutorium z tytułu wykonania budżetu za 2022 r.,
- dokonania zmian w budżecie miasta na 2023 r. i uchwalenia budżetu na 2024 r.,
- wprowadzenia zmian w wieloletniej prognozie finansowej oraz przyjęcie nowej wieloletniej prognozy finansowej miasta,
- udzielenie pomocy finansowej dla Miasta Lwowa,
- udzielenia pomocy dla Województwa Dolnośląskiego na realizację zadania w zakresie organizowania publicznego transportu zbiorowego w wojewódzkich kolejowych przewozach pasażerskich,
- ustalenia ceny za usługę odprowadzania wód opadowych lub roztopowych na terenie Gminy Wrocław.

Sprawy **ochrony zdrowia, polityki społecznej i pomocy społecznej**, w tym jednostki ochrony zdrowia i placówki pomocy społecznej, były przedmiotem **6,8%** uchwał i dotyczyły m.in.:

- przyjęcia **Programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie „Ty decydujesz” na lata 2023–2026**,
- przyjęcia lokalnego programu osłonowego pn. **Wsparcie Seniorów 2023**,
- przyjęcia **Gminnego programu wspierania osób w podeszłym wieku, niepełnosprawnych oraz niesamodzielnych**,
- przyjęcia **Polityki współpracy Wrocławia z organizacjami pozarządowymi na lata 2023–2027**,
- zapewnienia warunków do osiedlenia się we Wrocławiu 5 rodzinom **repatriantów z Kazachstanu**.

Zagadnienia **edukacji, nauki i szkolnictwa wyższego** były treścią ok. **6,3%** podjętych w ubiegłym roku uchwał i dotyczyły m.in.:

- utworzenia **Szkoły Podstawowej i Zespołu Szkolno-Przedszkolnego przy ulicy Asfaltowej** oraz utworzenia **Szkoły Podstawowej i Zespołu Szkolno-Przedszkolnego przy ulicy Cynamonowej** i nadania im statutów,
- znówelizowania uchwały w sprawie ustalenia planu sieci prowadzonych przez Miasto publicznych szkół podstawowych, a także określenia obwodów publicznych szkół podstawowych, mających siedzibę na obszarze Wrocławia,
- wyrażenia zgody na utworzenie oddziału przygotowania wojskowego w Zespole Szkół Logistycznych,
- ustalenia zasad udzielania i wysokości stypendiów dla studentów i doktorantów w ramach Studenckiego Programu Stypendialnego.

Problematyka **gospodarki odpadami, czystości i porządku oraz ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody i zwierząt** jest treścią **3,4%** podjętych w 2023 roku uchwał, m.in.:

- podjęcia 4 uchwał w sprawie ustanowienia 12 drzew pomnikami przyrody oraz ustanowienia dwóch użytków ekologicznych: *Lasek Oporowski* i *Las Pracki*,
- przyjęcia nowego **Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Wrocław**,
- upoważnienia Prezydenta Wrocławia do złożenia wniosku o dofinansowanie oraz przyjęcia do realizacji projektu pod nazwą *Wsparcie zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi z udziałem zielono-niebieskiej infrastruktury we Wrocławiu* w ramach naboru ogłoszonego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

- znowelizowano uchwałę dotyczącą usług świadczonych w zamian za opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi,
- zmieniono regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Wrocławia.

Przedmiotem pozostałych **9,7%** uchwał były sprawy dotyczące następujących dziedzin:

- **gospodarki nieruchomościami**, w tym znowelizowano zasady gospodarowania nieruchomościami stanowiącymi własność Gminy Wrocław, wyrażono zgody na zbycie nieruchomości z bonifikatami,
- **gospodarki zasobem mieszkaniowym**, w tym nowelizacji **Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Wrocław na lata 2020–2025**, zmieniono zasady wynajmowania lokali mieszkalnych wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy,
- **gospodarki komunalnej**, w tym wyrażono zgodę na zbycie akcji spółki działającej pod firmą Wrocławski Klub Sportowy „Śląsk Wrocław” Spółka Akcyjna,
- **transportu, komunikacji, dróg i ruchu drogowego**:
 - nowelizacja uchwały dotyczącej ustalenia **strefy płatnego parkowania** oraz **śródmiejskiej strefy płatnego parkowania**,
 - nowelizacja uchwały dotyczącej cen za usługi przewozowe świadczone środkami lokalnego transportu zbiorowego organizowanego przez Gminę Wrocław oraz **nadanie uprawnień do bezpłatnych przejazdów uczniom będącym uchodźcami wojennymi z terytorium Ukrainy**, którzy przybyli do Polski po dniu 24 lutego 2022 r.,
- **kultury i sztuki oraz instytucji kultury**.

Tabela 154. Uchwały według przedmiotu regulacji w latach 2020–2023 (w %)

Podział tematyczny	2020	2021	2022	2023
Ustrój, organizacja i zarządzanie	33,8	41,1	23,8	40,7
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, ład przestrzenny	26,3	18,7	20,8	21,4
Finanse i rachunkowość	11,3	12,4	10,9	11,7
Edukacja i jednostki oświaty	10,7	7,5	8,9	6,3
Repatriacja	2,0	1,2	1,2	1,4
Inne	15,9	19,1	34,4	18,5
Razem	100	100	100	100

Źródło: UMW

Łącznie w latach 2018–2023 w bieżącej VIII kadencji wydano 14 451 aktów prawnych (Rada Miejska – 2045, Prezydent – 12 406).

Od I kadencji do końca 2023 r. VIII kadencji podjęto ogółem **84 845 aktów prawnych**, z czego:

- **13 787** przez **Radę Miejską** Wrocławia (13 663 uchwały, 74 stanowiska, 34 apele i 16 rezolucji),
- **13 549** przez **Zarząd** Miasta Wrocławia (13 548 uchwał i jedno zarządzenie porządkowe związane z powodzią w 1997 r.),
- **57 509** przez **Prezydenta** Wrocławia (56 135 zarządzeń organu oraz zbiór wewnętrznych aktów liczący 1374 dokumenty, w tym 1188 zarządzeń kierownika, 23 zarządzenia starosty z lat 1999–2002, 115 postanowień z lat 1990–2002 oraz 48 pism okólnych).

Tabela 155. Akty prawne wydane w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2023 r. przez organy Miasta, bez aktów wewnętrznych

Okres	Liczba uchwał Rady Miejskiej Wrocławia	Liczba stanowisk Rady Miejskiej Wrocławia	Liczba apeli Rady Miejskiej Wrocławia	Liczba rezolucji Rady Miejskiej Wrocławia	Liczba uchwał Zarządu Miasta Wrocławia	Liczba zarządzeń porządkowych Zarządu Miasta Wrocławia	Liczba zarządzeń Prezydenta Wrocławia jako organu wykonawczego miasta	Liczba ogółem
kadencja I 1990–1994	538	3	0	0	2 144	0	0	2 685
kadencja II 1994–1998	820	24	3	3	4 743	1	0	5 594
kadencja III 1998–2002	1 878	8	0	1	6 661	0	0	8 548
kadencja IV 2002–2006	3 390	8	2	0	0	0	9 120	12 520
kadencja V 2006–2010	1 738	1	3	0	0	0	11 200	12 942
kadencja VI 2010–2014	1 711	7	6	0	0	0	12 684	14 408
kadencja VII 2014–2018	1 581	9	5	3	0	0	10 919	12 517
kadencja VIII 2018–2024	2 007	14	15	9	0	0	12 212	14 257
Razem kadencje I–VIII	13 663	74	34	16	13 548	1	56 135	83 471

Źródło: UMW

Tabela 156. Akty prawne wydane w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2023 r. przez organy miasta i kierownika Urzędu

Okres	Liczba aktów prawnych organów Miasta	Liczba aktów wewnętrznych kierownika Urzędu	Liczba ogółem
1990–2023	83 471	1 374	84 845

Źródło: UMW

W 2023 r. Prezydent Wrocławia wydał ogółem 2968 aktów prawnych, w tym:

- **2935 zarządzeń organu** wykonawczego miasta,
- **33 akty wewnętrzne kierownika** urzędu.

Tabela 157. Akty prawne wydane przez Prezydenta w kadencji 2018–2024

Rok	Liczba ogółem wydanych	w tym zarządzenia organu	w tym zarządzenia kierownika	w tym pisma okólne
2018	171	163	8	0
2019	2 187	2 148	39	0
2020	2 101	2 059	41	1
2021	2 423	2 381	42	0
2022	2 556	2 526	28	2
2023	2 968	2 935	33	0
Ogółem kadencja 2018–2023	12 406	12 212	191	3

Źródło: UMW

W 2023 roku liczba wydanych zarządzeń Prezydenta jako organu wzrosła o ponad 400 w stosunku do roku 2022.

Przedmiotem wydanych w 2023 r. zarządzeń organu były sprawy związane z gospodarką nieruchomościami, edukacją, nauką i szkolnictwem wyższym, finansami i rachunkowością, gospodarką komunalną, organizacją, zarządzaniem i administracją, planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym, gospodarką zasobem mieszkaniowym, kulturą, ochroną zdrowia, polityką i pomocą społeczną, transportem i komunikacją, drogami, ochroną środowiska.

Tabela 158. Zarządzenia Prezydenta Wrocławia jako organu wykonawczego wydane w 2023 r. według przedmiotu regulacji w porównaniu do lat poprzednich

Podział tematyczny	2020 r.		2021 r.		2022 r.		2023 r.	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Gospodarka nieruchomościami	1 528	74,2	1 902	79,9	1 847	73,1	2 281	77,7
Edukacja, nauka, szkolnictwo wyższe	153	7,4	174	7,3	323	12,8	288	9,8
Finanse i rachunkowość	131	6,4	105	4,4	159	6,3	147	5
Organizacja, zarządzanie i administracja	59	2,9	50	2,1	40	1,6	61	1,6
Gospodarka komunalna	55	2,7	49	2,1	61	2,4	51	1,7
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	38	1,8	41	1,7	38	1,5	46	2,1
Inne	95	4,6	60	2,5	58	2,3	61	2,1
Ogółem	2 059	100	2 381	100	2 526	100	2 935	100

Źródło: UMW

Przedmiotem **33 wewnętrznych aktów prawnych kierownika** urzędu wydanych w 2023 r. były zagadnienia z zakresu spraw pracowniczych, organizacji i zarządzania, finansów i rachunkowości. **Sprawy pracownicze** były przedmiotem **48% zarządzeń kierownika urzędu**. Regulacją objęto zagadnienia związane m.in. z przyjęciem nowych regulaminów: przeprowadzania oceny okresowej pracowników, Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych oraz wynagradzania. Znowelizowano również regulamin pracy. Sprawy **organizacji i zarządzania** regulowało **40% dokumentów**. W drodze zarządzenia kierownika urzędu m.in. zmieniono regulacje dotyczące Zintegrowanego Systemu Zarządzania, Polityki Ochrony Danych Osobowych i Bezpieczeństwa Informacji, wprowadzono akty dotyczące prowadzenia Urzędowego Rejestru Umów. Problematyka **finansów i rachunkowości** stanowiła treść **12% zarządzeń kierownika urzędu**, w których unormowano m.in. nowe zasady rachunkowości w urzędzie, Instrukcję Obiegu Dokumentów Finansowo-Księgowych.

Tabela 159. Wewnętrzne akty Prezydenta Wrocławia jako kierownika urzędu w podziale tematycznym w latach 2020–2023

Podział tematyczny	Liczba w 2020	% w 2020	Liczba w 2021	% w 2021	Liczba w 2022	% w 2022	Liczba w 2023	% w 2023
Organizacja i zarządzanie	21*	50,0	12	28,6	17*	56,7	13*	39,4
Sprawy pracownicze	14	33,3	21	50,0	7	23,3	16	48,5
Finanse i rachunkowość	7	16,7	9	21,4	6	20,0	4	12,1
Ogółem	42	100	42	100	30	100	33	100

* w tym pismo okólne

Źródło: UMW

POROZUMIENIA W SPRAWACH WYKONYWANIA ZADAŃ PUBLICZNYCH ZAWARTE Z JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO I ORGANAMI ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ

W 2023 r. w sprawach wykonywania zadań publicznych zawarto **7 porozumień i 5 aneksów do porozumień**, w tym:

- **z Wojewodą Dolnośląskim** – 4 porozumienia, z których 3 porozumienia obejmowały powierzenie wykonania zadań z zakresu przeprowadzenia kwalifikacji wojskowej w 2023 r., utworzenie i funkcjonowanie Terenowego Punktu Paszportowego (TPP) oraz wykonanie prac renowacyjno-remontowych na cmentarzu Żołnierzy Włoskich i 1 porozumienie trójstronne z Instytutem Pamięci Narodowej w zakresie współdziałania i udostępnienia cmentarza przy ul. Osobowickiej na urządzenie kwatery wojennej ofiar terroru komunistycznego. Ponadto wprowadzono aneks do wcześniejszego porozumienia w sprawie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych,
- **z gminami** – przyjęto porozumienie 37 gmin w sprawie powierzenia Gminie Wrocław opracowania „wspólnych dokumentów” oraz realizacji „wspólnych działań” i ustalenia ramowych zasad współpracy przy wdrażaniu *Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia (PZM MOFW)* oraz 2 porozumienia z Gminami Czernica i Kąty Wrocławskie i 2 aneksy do porozumienia z Gminą Kobierzyce – obejmujące wspólny cel realizowania lokalnego transportu zbiorowego,
- **z Powiatem Wrocławskim** – sporządzono 2 aneksy do porozumienia w sprawie powierzenia Miastu Wrocław niektórych zadań publicznych należących do Powiatu Wrocławskiego (Powiatowy Urząd Pracy).

Tabela 160. Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte w latach 2003–2023 w ujęciu przedmiotowym

Porozumienia i aneksy dotyczą wykonywania zadań w zakresie:	Liczba porozumień	Liczba aneksów	Liczba ogółem
realizacji obowiązku szkolnego i przedszkolnego	1	0	1
transportu	12	102	114
realizacji infrastruktury technicznej	1	0	1
Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych – ZIT WrOF	2	4	6
Planu Zrównoważonej Mobilności dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Wrocławia	2	0	2
zadań powiatu, w tym Powiatowego Urzędu Pracy	3	40	43
wychowania przedszkolnego dzieci niesłyszących	1	4	5
cmentarzy	11	12	23
kwalifikacji wojskowej	16	1	17
Centrum Powiadamiania Ratunkowego	3	0	3
Terenowego Punktu Paszportowego (TPP)	1	0	1
obsługi ruchu w zw. z przewodnictwem Polski w Radzie UE	1	0	1
programu <i>Bezpieczna i przyjazna szkoła</i>	1	0	1
zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	1	0	1
szkół artystycznych	4	0	4
programu na rzecz społeczności romskiej	4	0	4
Razem	64	163	227

Źródło: UMW

Tabela 161. Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte w latach 2003–2023 w ujęciu podmiotowym

Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte z:	Liczba w latach 2003–2022	Liczba w roku 2023	Liczba ogółem
gminami	118	5	123
Powiatem Wrocławskim	41	2	43
Województwem Dolnośląskim	6	0	6
Wojewodą Dolnośląskim	42	5	47
ministrami	8	0	8
Razem	215	12	227

Źródło: UMW

ŹRÓDŁA INFORMACJI

Raport o stanie gminy za rok 2023 opracowano w oparciu o materiały źródłowe komórek organizacyjnych Urzędu Miejskiego Wrocławia, miejskich jednostek organizacyjnych i spółek oraz na podstawie przywołanych w tekście *Raportu* materiałów instytucji zewnętrznych i portali internetowych.

Spis tabel

Tabela 1. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów infrastrukturalnych w latach 2018–2023 (w zł)	31
Tabela 2. Zestawienie środków europejskich pozyskanych dla projektów społecznych oraz międzynarodowych w latach 2018–2023 (w zł)	31
Tabela 3. Wpływy na konto Gminy Wrocław z tytułu realizacji projektów infrastrukturalnych w latach 2020–2023 (w zł)	32
Tabela 4. Wpływy na konto Gminy Wrocław z tytułu realizacji projektów społecznych i międzynarodowych w latach 2020–2023 (w zł)	32
Tabela 5. Udziały i akcje Gminy Wrocław w spółkach prawa handlowego, stan na 31 grudnia 2023 r.	37
Tabela 6. Produkt krajowy brutto w wybranych miastach w Polsce w latach 2020–2021(ceny bieżące)	45
Tabela 7. Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem w wybranych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w %).	46
Tabela 8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto we Wrocławiu w sektorze przedsiębiorstw dla wybranych branż w latach 2020–2023 (w zł)	49
Tabela 9. Inwestycje na polskim rynku nieruchomości w 2023 r. (w euro)	51
Tabela 10. Podaż powierzchni biurowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m ²)	51
Tabela 11. Wybrane zadania i programy inwestycyjne realizowane przez Gminę Wrocław w 2023 r. (w tys. zł)	53
Tabela 12. Wybrane projekty infrastrukturalne rozpoczęte w 2023 r., których beneficjentem jest Gmina Wrocław	54
Tabela 13. Liczba miejsc do sprzedaży na targowiskach i w handlu ulicznym organizowana na nieruchomościach komunalnych we Wrocławiu w latach 2020–2023	56
Tabela 14. Udział mpzp w ogólnej powierzchni Wrocławia na dzień 31 grudnia 2023 r.	59
Tabela 15. Tereny objęte mpzp uchwalonymi po 1 stycznia 1995 r. do 31 grudnia 2023 r.	59
Tabela 16. Liczba mpzp lub zmian mpzp uchwalonych w latach 2020–2023 (z uwzględnieniem mpzp w międzyczasie uchylonych)	60
Tabela 17. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w m ²)	62
Tabela 18. Powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych sprzedawanych w ramach transakcji rynkowych we Wrocławiu w latach 2019–2022 (w m ²)	63
Tabela 19. Powierzchnia użytkowa budynków zbiorowego zamieszkania oddanych do użytkowania w latach 2020–2023 (w m ²)	64
Tabela 20. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022 (w m ²)	64
Tabela 21. Przeciętna liczba osób przypadających na 1 mieszkanie w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022	65
Tabela 22. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022 (w %)	65
Tabela 23. Powierzchnia użytkowa hoteli oddanych do użytkowania w największych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w m ²)	66
Tabela 24. Powierzchnia użytkowa budynków handlowo-usługowych w największych miastach w Polsce oddanych do użytkowania w latach 2020–2023 (w m ²)	66
Tabela 25. Mediana cen za 1 m ² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych na rynku pierwotnym w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)	69
Tabela 26. Mediana cen za 1 m ² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych na rynku wtórnym w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)	69
Tabela 27. Mediana cen za 1 m ² lokalu mieszkalnego sprzedanego w ramach transakcji rynkowych ogółem w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w zł)	69
Tabela 28. Średnia cena 1 m ² lokalu mieszkalnego wg wyceny w latach 2020–2023 (w zł)	70
Tabela 29. Średnia cena 1 m ² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargach w latach 2020–2023 (w zł)	70
Tabela 30. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę ogółem w latach 2020–2023	71
Tabela 31. Liczba usuniętych naruszeń przepisów uchwały o Parku Kulturowym Stare Miasto w latach 2020–2023	79
Tabela 32. Liczba szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez Miasto w latach 2020–2023	83
Tabela 33. Liczba miejsc w placówkach przedszkolnych we Wrocławiu w latach 2020–2023, stan na 31 grudnia	84
Tabela 34. Struktura przedszkoli we Wrocławiu w latach 2021–2023, stan na 31 grudnia	84
Tabela 35. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat uczęszczających do przedszkoli w stosunku do demografii we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)	85
Tabela 36. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 10 największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)	85
Tabela 37. Odsetek miejsc w przedszkolach publicznych we Wrocławiu w relacji do demografii w latach 2020–2023 (w %)	86
Tabela 38. Struktura szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Wrocław w roku szkolnym 2023/2024	87
Tabela 39. Struktura szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Gminę Wrocław w roku szkolnym 2023/2024	87
Tabela 40. Liczba uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty w roku 2023	88
Tabela 41. Średnie wyniki (w %) egzaminu ósmoklasisty w roku 2023 (uwzględniono wyniki powyżej 10 zdających)	88
Tabela 42. Zdawalność egzaminu maturalnego we Wrocławiu na tle województwa dolnośląskiego i Polski – stan na wrzesień 2023 r.	89
Tabela 43. Wyniki matur na poziomie rozszerzonym w latach 2020–2023 (w %)	89

Tabela 44. Zdawalność matur w wybranych polskich miastach na tle Polski i Dolnego Śląska – stan na wrzesień 2023 r. (formuła 2015 i 2023)	90
Tabela 45. Doskonalenie zawodowe nauczycieli – finansowanie w latach 2020–2023 (w zł)	93
Tabela 46. Miejsce uczelni wrocławskich w rankingu szkół wyższych w latach 2020–2023	96
Tabela 47. Miejsce wrocławskich szkół wyższych w rankingu CWUR w latach 2020–2023	96
Tabela 48. Instytucje artystyczne i wystawiennicze oraz liczba widzów i odwiedzających w latach 2020–2023	103
Tabela 49. Liczba odbiorców zajęć w latach 2020–2023	105
Tabela 50. Liczba widzów imprez kulturalnych w latach 2020–2023	106
Tabela 51. Wysokość kwoty przekazanej na kulturę na inicjatywy organizacji pozarządowych w latach 2020–2023 (w zł)	112
Tabela 52. Wydatki na pomoc społeczną różnych szczebli administracyjnych w latach 2020–2023 (w zł)	120
Tabela 53. Środki zewnętrzne pozyskane przez MOPS w latach 2020–2023 (w zł)	120
Tabela 54. Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej dziennej i całodobowej w 2023 r.	121
Tabela 55. Liczba dzieci przyjętych do różnych form rodzinnej pieczy zastępczej prowadzonych przez samorząd Wrocławia w latach 2020–2023	122
Tabela 56. Rodzinna piecza zastępcza we Wrocławiu w latach 2020–2023	123
Tabela 57. Wydatki na świadczenia związane z utrzymaniem różnych form rodzinnej pieczy zastępczej we Wrocławiu w 2023 r. (w zł)	123
Tabela 58. Liczba rodzin i asystentów rodzin funkcjonujących w ramach wsparcia pomocy społecznej w latach 2020–2023	124
Tabela 59. Realizacja jednorazowego świadczenia pieniężnego dla obywateli Ukrainy w 2023 r. (w zł)	124
Tabela 60. Rodzaje świadczeń finansowanych z budżetu Gminy Wrocław w latach 2020–2023	125
Tabela 61. Rodzaje i wysokość świadczeń finansowanych z budżetu państwa w 2023 r.	126
Tabela 62. Praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne w latach 2020–2023	126
Tabela 63. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze w latach 2020–2023	127
Tabela 64. Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2020–2023	127
Tabela 65. Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców w największych miastach w Polsce w latach 2019–2021	133
Tabela 66. Liczba par, które skorzystały z Programu leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego w latach 2020–2023 (dane liczbowe wg stanu z ostatniego dnia każdego roku realizacji zadania)	134
Tabela 67. Liczba wydarzeń, podczas których przeprowadzono szkolenia z udzielania pierwszej pomocy w latach 2020–2023	138
Tabela 68. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w latach 2020–2023 wg danych w rejestrze na ostatni dzień roku	138
Tabela 69. Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2020–2023	140
Tabela 70. Wpływ z tytułu opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w latach 2020–2023 (w zł)	140
Tabela 71. Liczba odwiedzin dla poszczególnych stron www w latach 2020–2023	146
Tabela 72. Liczba głosów i projektów w ramach w WBO w latach 2020–2023	147
Tabela 73. Liczba organizacji pozarządowych we Wrocławiu w latach 2020–2023	149
Tabela 74. Zestawienie liczby konkursów ofert, złożonych ofert oraz zawartych umów z organizacjami pozarządowymi w latach 2020–2023	151
Tabela 75. Liczba zwycięskich projektów w ramach Mikrograntów w latach 2020–2023	152
Tabela 76. Zadania realizowane w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie dialogu międzykulturowego w 2023 r., na które przyznane zostało dofinansowanie	154
Tabela 77. Liczba wydanych Wrocławskich Kart Seniora w latach 2020–2023	155
Tabela 78. Liczba i rodzaj obiektów sportowych funkcjonujących we Wrocławiu w 2023 r.	160
Tabela 79. Nakłady inwestycyjne w infrastrukturę sportową MCS w latach 2020–2023	161
Tabela 80. Liczba osób biorących udział w biegach ulicznych w latach 2020–2023	164
Tabela 81. Nakłady na programy GSP i MCS w latach 2020–2023 (w zł)	165
Tabela 82. Sportowcy i stypendyści w latach 2020–2023	165
Tabela 83. Liczba sal konferencyjnych w latach 2017 i 2021 w największych miastach Polski	172
Tabela 84. Liczba miejsc w salach konferencyjnych w latach 2017 i 2021 w największych miastach Polski	172
Tabela 85. Promocja miasta w social mediach	173
Tabela 86. Jakość powietrza we Wrocławiu, Krakowie, Warszawie, Katowicach w latach 2014–2023 na podstawie Państwowego Monitoringu Środowiska	180
Tabela 87. Liczba zlikwidowanych stałopalnych źródeł ciepła w ramach programów dotacyjnych prowadzonych przez Gminę Wrocław w latach 2014–2023	184
Tabela 88. Liczba lokali w budynkach będących w 100% własnością Gminy Wrocław, w których zlikwidowano piece w latach 2019–2023	184
Tabela 89. Liczba kontroli oraz liczba i rodzaj sankcji stosowanych wobec sprawców wykroczeń dotyczących spalania odpadów i zakazanych paliw stałych w latach 2020–2023	185
Tabela 90. Powierzchnia terenów objętych bieżącą konserwacją w latach 2020–2023 (w ha)	186
Tabela 91. Zadania w zakresie placów zabaw, oświetlenia oraz urządzeń wodnych w latach 2020–2023	187
Tabela 92. Nasadzenia i ukwiecenia terenów zieleni miejskiej w latach 2020–2023	188

Tabela 93. Powierzchnia gruntów rolnych wyłączona z produkcji rolniczej na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych w latach 2020–2023	189
Tabela 94. Planowane dochody i wydatki związane z zarządzaniem zielenią we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w zł)	189
Tabela 95. Liczba pojazdów ciężarowych, które otrzymały przepustki na wjazd do Wrocławia w latach 2011–2023	201
Tabela 96. Porównanie sprzedaży biletów wrocławskiej komunikacji miejskiej w latach 2020–2023	208
Tabela 97. Liczba wozokilometrów w komunikacji miejskiej i międzygminnej w latach 2020–2023	209
Tabela 98. Sprzedaż biletów na liniach międzygminnych w latach 2020–2023	210
Tabela 99. Wymiana pasażerska na Dworcu Głównym we Wrocławiu w latach 2019–2022	214
Tabela 100. Ilość cargo we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w tonach)	216
Tabela 101. Liczba pojazdów z napędem alternatywnym w latach 2020–2023 we Wrocławiu	217
Tabela 102. Liczba punktów ładowania pojazdów elektrycznych i stacji tankowania gazem ziemnym w latach 2020–2023	218
Tabela 103. Pobór i uzdatnianie wody w MPWiK we Wrocławiu w latach 2020–2023 (tys. m ³)	222
Tabela 104. Liczba przepompowni ścieków i zlewni w latach 2020–2023	222
Tabela 105. Wolumen sprzedanej wody uzdatnionej i odebranych ścieków i nieczystości w latach 2020–2023 (w mln m ³)	223
Tabela 106. Odpady komunalne zebrane w ramach gminnego systemu w latach 2020–2023 (w Mg)	227
Tabela 107. Udział odpadów komunalnych odebranych i zebranych selektywnie w masie odpadów komunalnych ogółem we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)	227
Tabela 108. Ilość odpadów zebranych w PSZOK we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w Mg)	228
Tabela 109. Wielkość zasobu komunalnego w latach 2020–2023	234
Tabela 110. Wielkość zasobu komunalnego na dzień 31 grudnia 2023 r. w podziale na zasób zarządzany przez ZZK i WM	235
Tabela 111. Gospodarowanie wolnymi komunalnymi lokalami mieszkalnymi w latach 2020–2023	236
Tabela 112. Liczba lokali objętych umową najmu socjalnego w latach 2020–2023 (stan na koniec danego roku)	237
Tabela 113. Liczba wniosków o najem lokali mieszkalnych w latach 2020–2023	237
Tabela 114. Wysokość odzyskanego zadłużenia w wyniku zamiany lokali w latach 2020–2023 (w zł)	237
Tabela 115. Liczba mieszkań na wynajem w zasobie TBS (stan na koniec danego roku)	238
Tabela 116. Liczba lokali usługowych na wynajem w zasobie TBS (stan na koniec danego roku)	238
Tabela 117. Analiza nieruchomości sprzedanych w 2023 r.	241
Tabela 118. Wpływy ze sprzedaży nieruchomości w latach 2020–2023 z podziałem na przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (w mln zł)	241
Tabela 119. Dochód i liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w trybie bezprzetargowym i przetargowym w latach 2020–2023	243
Tabela 120. Średnia cena 1 m ² lokalu mieszkalnego według wyceny w latach 2020–2023 (w zł)	244
Tabela 121. Zestawienie średnich cen 1 m ² oraz liczby lokali sprzedanych na rzecz najemców w 2023 r. w podziale na dzielnice	244
Tabela 122. Średnia cena 1 m ² lokalu mieszkalnego uzyskana w przetargach w latach 2019–2023 (w zł)	245
Tabela 123. Dochód i liczba sprzedanych lokali niemieszkalnych w latach 2020–2023	245
Tabela 124. Wypłata odszkodowań na podstawie art. 98 Ustawy o gospodarce nieruchomościami zrealizowana w 2023 r.	247
Tabela 125. Postępowania administracyjne dotyczące odszkodowań na podstawie ustawy ZRID	248
Tabela 126. Umowy nabycia nieruchomości w trybie cywilnym	248
Tabela 127. Wykonanie planu dochodów wg źródeł i działów klasyfikacji budżetowej	249
Tabela 128. Zestawienie liczby pochówków na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu oraz wykonanych kremacji w latach 2020–2023	250
Tabela 129. Zestawienie liczby miejsc na cmentarzach komunalnych we Wrocławiu na koniec 2023 r.	250
Tabela 130. Liczba przestępstw w poszczególnych kategoriach we Wrocławiu w latach 2020–2023	255
Tabela 131. Liczba zdarzeń drogowych we Wrocławiu w latach 2020–2023	255
Tabela 132. Liczba ofiar zdarzeń drogowych we Wrocławiu w latach 2020–2023	255
Tabela 133. Liczba interwencji we Wrocławiu w latach 2020–2023	256
Tabela 134. Liczba pożarów we Wrocławiu w latach 2020–2023 sklasyfikowanych według wielkości	256
Tabela 135. Liczba pożarów według miejsca powstawania w latach 2020–2023 sklasyfikowanych według wielkości	256
Tabela 136. Liczba pożarów we Wrocławiu w latach 2020–2023 według przyczyny powstania	257
Tabela 137. Kategorie i liczba zgłoszeń interwencyjnych w latach 2020–2023	257
Tabela 138. Liczba wykroczeń z wybranych kategorii w latach 2020–2023	258
Tabela 139. Tabela wydatkowanych środków finansowych w latach 2020–2023	259
Tabela 140. Liczba zarejestrowanych zgromadzeń w latach 2020–2023	260
Tabela 141. Liczba wydanych zezwoleń oraz organizowanych imprez masowych w latach 2020–2023	261
Tabela 142. Pozwolenia wydane na zajęcie terenu Rynku i okolic oraz pl. Wolności we Wrocławiu w latach 2020–2023	261
Tabela 143. Liczba wydanych decyzji nakładających świadczenia na rzecz obrony w latach 2020–2023	262
Tabela 144. Uczestnictwo pracowników WBZ w praktycznym sprawdzeniu organizacji i warunków ewakuacji w obiektach użyteczności publicznej w 2023 r.	263

Tabela 145. Liczba pojazdów usuniętych z dróg na podstawie ustawy Prawo o ruchu drogowym w latach 2020–2023	264
Tabela 146. Liczba pojazdów przejętych na własność przez Gminę Wrocław na podstawie postanowienia o przepadku pojazdu (art. 130a) oraz z mocy prawa (art. 50a) i przekazanych do stacji demontażu pojazdów w latach 2020–2023	264
Tabela 147. Liczba przeprowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie ustalenia kosztów usunięcia i przechowywania pojazdów usuwanych z dróg na podstawie art. 130a nieodebranych przez właścicieli w latach 2020–2023	264
Tabela 148. Wydatki w latach 2020–2023	264
Tabela 149. Przychody w latach 2020–2023	265
Tabela 150. Liczba podpisanych umów i wartość wkładu UE w latach 2016–2023	273
Tabela 151. Liczba podpisanych umów i wartość wkładu UE według osi priorytetowych w latach 2016–2023	274
Tabela 152. Alokacja FEDS 2021-2027 dla ZIT WrOF z 31 lipca 2023 r.	275
Tabela 153. Zestawienie wydanych przez Radę Miejską Wrocławia aktów prawnych w obecnej kadencji	285
Tabela 154. Uchwały według przedmiotu regulacji w latach 2020–2023 (w %)	287
Tabela 155. Akty prawne wydane w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2023 r. przez organy miasta, bez aktów wewnętrznych	288
Tabela 156. Akty prawne wydane w okresie od 27 maja 1990 r. do 31 grudnia 2023 r. przez organy miasta i kierownika Urzędu	288
Tabela 157. Akty prawne wydane przez Prezydenta w kadencji 2018–2024	289
Tabela 158. Zarządzenia Prezydenta Wrocławia jako organu wykonawczego wydane w 2023 r. według przedmiotu regulacji w porównaniu do lat poprzednich	289
Tabela 159. Wewnętrzne akty Prezydenta Wrocławia jako kierownika urzędu w podziale tematycznym w latach 2020–2023	290
Tabela 160. Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte w latach 2003–2023 w ujęciu przedmiotowym	291
Tabela 161. Porozumienia i aneksy do porozumień zawarte w latach 2003–2023 w ujęciu podmiotowym	291

Spis wykresów

Wykres 1. Dochody i wydatki Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	23
Wykres 2. Dochody Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2020–2023 (w zł)	24
Wykres 3. Struktura dochodów Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	24
Wykres 4. Struktura dochodów majątkowych Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	25
Wykres 5. Wydatki Wrocławia na 1 mieszkańca w latach 2020–2023 (w zł)	25
Wykres 6. Struktura wydatków Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	26
Wykres 7. Struktura wydatków majątkowych Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	26
Wykres 8. Nakłady inwestycyjne Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	27
Wykres 9. Udział Wrocławia w PIT w latach 2020–2023 (w zł)	28
Wykres 10. Dochody Wrocławia z tytułu podatku od nieruchomości w latach 2020–2023 (w zł)	28
Wykres 11. Dochody Wrocławia z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych w latach 2020–2023 (w zł)	29
Wykres 12. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)	29
Wykres 13. Zadłużenie ogółem Wrocławia w latach 2020–2023 (w zł)	33
Wykres 14. Koszt obsługi zadłużenia Wrocławia w latach 2020–2023 (w mln zł)	
Wykres 15. Liczba wniosków skierowanych do UMW i CUI w latach 2020–2023	41
Wykres 16. Liczba zgłoszeń w sprawach konsumenckich w latach 2020–2023	42
Wykres 17. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto we Wrocławiu w sektorze przedsiębiorstw w latach 2020–2023 (w zł)	48
Wykres 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w wybranych miastach Polski w latach 2020–2023 (w zł)	49
Wykres 19. Podaż powierzchni biurowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m ²)	51
Wykres 20. Podaż nowej powierzchni biurowej we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w m ²)	52
Wykres 21. Podaż powierzchni handlowej w miastach regionalnych w 2023 r. (w m ²)	52
Wykres 22. Powierzchnia miasta pokryta obowiązującymi mpzp w grupie 10 największych miast w Polsce w 2022 r. (w %)	58
Wykres 23. Liczba mieszkań ogółem w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022	61
Wykres 24. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w grupie 6 największych miast w Polsce w latach 2019–2022	63
Wykres 25. Ceny transakcyjne 1 m ² lokalu mieszkalnego na rynku pierwotnym za II kwartał w latach 2007–2023 r. w największych miastach w Polsce	67
Wykres 26. Ceny transakcyjne 1 m ² lokalu mieszkalnego na rynku pierwotnym za III kwartał w latach 2006–2023 r. w największych miastach w Polsce	67
Wykres 27. Ceny transakcyjne 1 m ² lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym za II kwartał w latach 2007–2023 r. w największych miastach w Polsce	68
Wykres 28. Ceny transakcyjne 1 m ² lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym za III kwartał w latach 2006–2023 r. w największych miastach w Polsce	68
Wykres 29. Zmiana średnich cen transakcyjnych działek budowlanych w największych miastach w Polsce w latach 2020–2023 (w %)	70
Wykres 30. Decyzje udzielające pozwoleń na budownictwo jednorodzinne i wielorodzinne w latach 2020–2023	71
Wykres 31. Liczba przyjętych wniosków i wydanych dokumentów przez Wydział Architektury i Zabytków UMW w latach 2020–2023	72
Wykres 32. Stopień pokrycia wydatków bieżących związanych z finansowaniem oświaty we Wrocławiu w latach 2020–2023 (w %)	82
Wykres 33. Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 10 największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)	86
Wykres 34. Wysokość środków finansowych przeznaczanych na kulturę w Gminie Wrocław w latach 2015–2023	101
Wykres 35. Profil działalności instytucji kultury prowadzonych przez samorząd Wrocławia w 2023 r. (w %)	102
Wykres 36. Grupy odbiorców, do których wrocławskie instytucje kultury w 2023 r. kierowały swoją ofertę (w %)	102
Wykres 37. Liczba czytelników MBP w latach 2020–2023	108
Wykres 38. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w największych miastach Polski w latach 2017–2022	117
Wykres 39. Zasoby pomocy społecznej samorządu Wrocławia w latach 2020–2023	117
Wykres 40. Podmioty współpracujące z MOPS w realizacji działań środowiskowych w 2023 r.	118
Wykres 41. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej we Wrocławiu w latach 2017–2023	119
Wykres 42. Odsetek mieszkańców Wrocławia korzystających z pomocy społecznej w latach 2020–2023 (w %)	119
Wykres 43. Liczba osób pobierających zasiłki w latach 2020–2023	125
Wykres 44. Liczba uczestników zadań dofinansowanych w ramach pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunom w latach 2020–2023	129
Wykres 45. Liczba osób korzystających z programów z zakresu profilaktyki zdrowotnej, promocji zdrowia, profilaktyki chorób i uzależnień oraz zdrowia psychicznego w latach 2020–2023	132
Wykres 46. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych w największych miastach w Polsce w latach 2019–2021	133

Wykres 47. Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych w największych miastach w Polsce w latach 2019–2022 (w %)	139
Wykres 48. Liczba konsultacji społecznych w latach 2020–2023	145
Wykres 49. Liczba oddanych głosów z podziałem na poszczególne typy projektów w WBO w latach 2020–2023	147
Wykres 50. Podział głosów oddanych przez mieszkańców wg grup wiekowych i płci w WBO w 2023 r.	148
Wykres 51. Podział głosów oddanych przez mieszkańców wg grup wiekowych i płci w WBO w 2022 r.	148
Wykres 52. Podział i liczba projektów wybranych do realizacji w danych kategoriach w WBO w 2023 r.	149
Wykres 53. Umowy zawarte z organizacjami pozarządowymi na zadania realizowane w 2023 r. (w %)	151
Wykres 54. Liczba UTW dofinansowanych przez Gminę Wrocław prowadzących zajęcia w latach 2012–2023	155
Wykres 55. Liczba słuchaczy UTW dofinansowanych przez Gminę Wrocław w latach 2012–2023	156
Wykres 56. Liczba osób korzystających z obiektów sportowo-rekreacyjnych MCS w latach 2020–2023	161
Wykres 57. Kwota przeznaczona na kulturę fizyczną w latach 2020–2023 (w zł)	166
Wykres 58. Liczba miejsc noclegowych ogółem w największych miastach Polski w latach 2020–2023 (stan na 31 lipca 2023 r.)	169
Wykres 59. Liczba osób korzystających z turystycznych obiektów noclegowych we Wrocławiu w latach 2019–2023	169
Wykres 60. Porównanie jakości powietrza we Wrocławiu, Krakowie, Warszawie, Katowicach w latach 2014–2023. Liczba dni z przekroczeniami dla pyłu zawieszonego PM10 w poszczególnych miastach	179
Wykres 61. Łączna liczba złożonych wniosków w latach 2014–2023	182
Wykres 62. Łączna liczba podpisanych umów dotacyjnych w latach 2014–2023	182
Wykres 63. Łączne środki wydatkowane na programy dotacyjne KAWKA i KAWKAplus na wymianę ogrzewania w latach 2014–2023	183
Wykres 64. Rodzaj likwidowanych źródeł stałopalnych w 2023 (w %)	183
Wykres 65. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035; zapotrzebowanie na ciepło wg grup odbiorców – roczne zużycie ciepła wyrażone jako roczne zapotrzebowanie u odbiorców (w TJ)	191
Wykres 66. Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Gminy Wrocław na lata 2020–2035; sposób pokrycia zapotrzebowania na moc cieplną we Wrocławiu (w %)	191
Wykres 67. Liczba miejsc postojowych i sprzedanych abonamentów w latach 2020–2023 we Wrocławiu	200
Wykres 68. Długość tras rowerowych we Wrocławiu w latach 2013–2023 (w km)	203
Wykres 69. Liczba aktywnych uczestników kampanii Rowerowy Maj w latach 2016–2023	204
Wykres 70. Tramwaje MPK – liczba pociągokilometrów w latach 2020–2023 (pockm)	206
Wykres 71. Autobusy MPK – liczba wozokilometrów w latach 2020–2023 (wzkm)	206
Wykres 72. Sprzedaż biletów wrocławskiej komunikacji miejskiej w latach 2020–2023	208
Wykres 73. Całkowity ruch pasażerski we Wrocławiu w latach 2016–2023	215
Wykres 74. Straty wody w sieci wodociągowej notowane przez MPWiK w latach 2012–2023 (w %)	226
Wykres 75. Powierzchnia nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w 2023 r. (w%)	241
Wykres 76. Wartość nieruchomości sprzedanych w trybie przetargowym w latach 2020–2023 (w zł)	242
Wykres 77. Średnia cena 1 m ² nieruchomości gminnych w podziale na przeznaczenie w latach 2020–2023	242
Wykres 78. Struktura dochodów ze sprzedaży składników majątkowych w 2023 r. (w %)	249

Spis rysunków

Rysunek 1. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego we Wrocławiu w 2023 r.	60
Rysunek 2. Gęstość zaludnienia na osiedlach wrocławskich w latach 2010, 2015, 2020, 2023	145
Rysunek 3. Schemat przebiegu tras Wrocławskich Linii Turystycznych	171
Rysunek 4. Dostępność do istniejących terenów zieleni dla mieszkańców Wrocławia	186
Rysunek 5. Mapa Śródmiejskiej Strefy Płatnego Parkowania oraz Strefy Płatnego Parkowania	199
Rysunek 6. Wrocławski system P&R – lokalizacje parkingów	201
Rysunek 7. Trasa tramwajowa wzdłuż ulic Popowickiej, Starogrobłowej i Długiej	210
Rysunek 8. Trasa autobusowo-tramwajowa na Nowy Dwór	211
Rysunek 9. Mosty Chrobrego	212
Rysunek 10. Projektowana trasa tramwajowa na osiedle Maślice wraz z parkingiem P&R	213
Rysunek 11. Orientacyjny zasięg zaopatrywania w wodę przez poszczególne ZPW	221
Rysunek 12. Delimitacje WrOM – różne warianty i instytucje	269
Rysunek 13. Przebieg nowej linii Wrocławskiej Kolei Metropolitalnej w relacji Wrocław Świebodzki–Środa Śląska	272
Rysunek 14. Granice Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego – perspektywa finansowa UE 2014–2020 i 2021–2027	275

